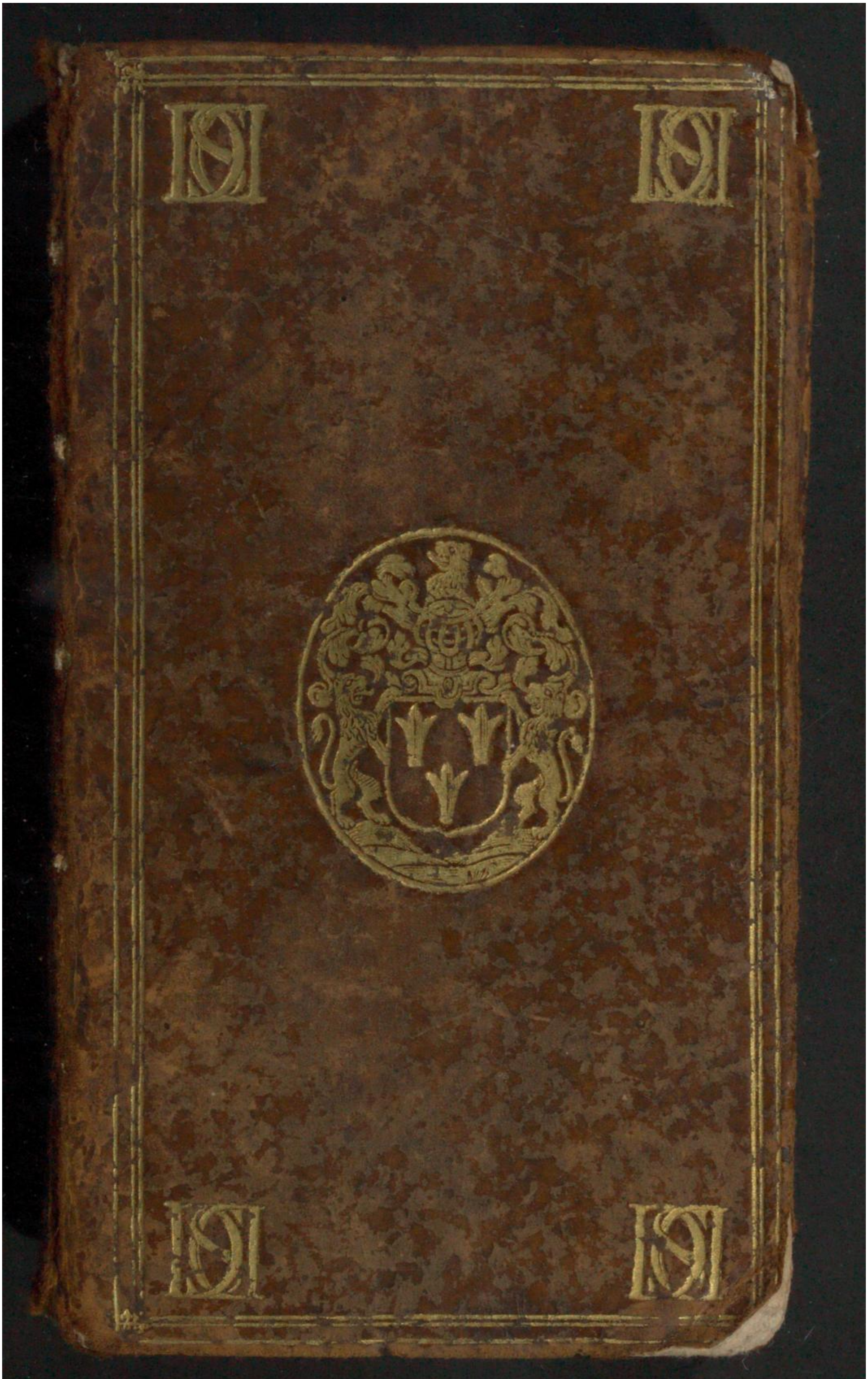
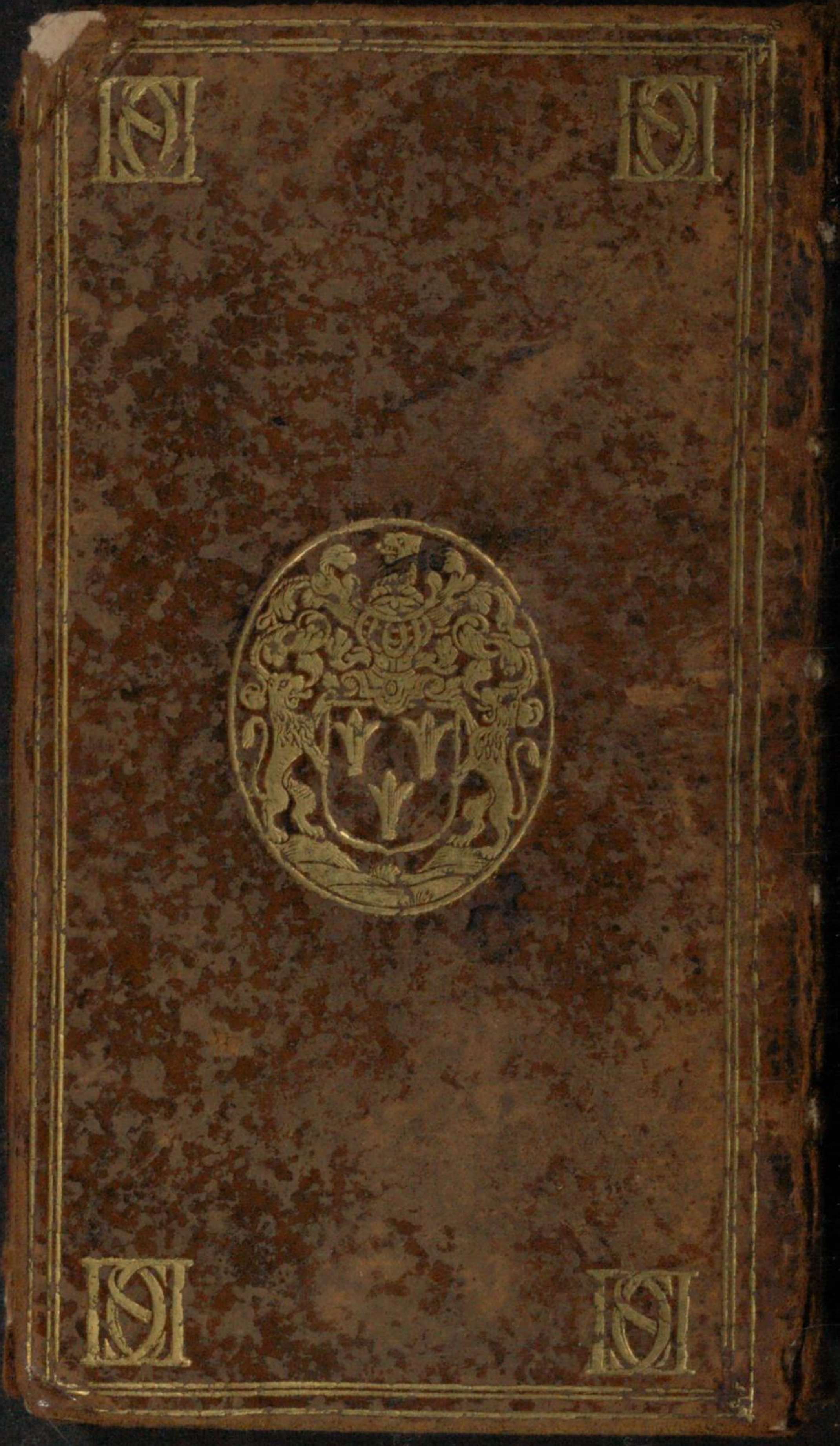

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Plamerb /

~~Plameins~~ 235
~~A 137~~ C 48

nietplakken
(boekband inv. 1785 F124)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Illuſtriſſimo & Splendidiſſimo

DOMINO,

MAGNO GABRIELI,

DE LA

GARDIE,

Comiti in Lecköö, Lib. Baroni in Eckholmen;

Domino in Rolka, Kyda, Hapſala, Runſſa, &c.

SI animus eſſet, virtutes, & merita Tua prædicare, Comes Illuſtriſſime; non opus eſſet, id quod fieri ſolet, illa à Majoribus Tuis auſpicari, ut ex eorum gloriâ, Tua quoque ſuum caperet incrementum. Agant id ii, quorum laudes paternis tantum nituntur meritis, ubi nihil aliud commendari ſolet, quàm id, quod ad eos minimè pertinet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Tuæ autem virtutes non egent tali præconio; quia etiamſi quis ab illis exordium ſumat, plus ſuſciperet, quàm poſſet perficere; cum illæ ejus ſint generis, ut iſtic demum incipiant, ubi ſumma eloquentia ſuos habet terminos. Manifeſtum itaque crimen incurrerem, ſi crederem, poſſe laudes Tuas tam exiguo includi ſpatio, quibus recenſendis ingens Panegyricus nimium foret anguſtus. Non deerunt ſcriptores, qui virtutem iſtam, quâ etiam externis Regibus placuiſti, ſcriptis ſuis extollent. Mihi, cui verbis illam exprimere non datum eſt, ſufficit poſſe eam recognoſcere debitâ animi mei devotione. Quam cùm ſemper quoquo modo oſtendere deſideraverim, nolui ullam, cujuscunque illa foret generis, occaſionem prætermittere, quâ illam non indicarem. Neque hoc eo, quod putarem, aliquam me hoc pacto initurum gratiam, cùm certus ſim,

me,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

me, quanto acriùs illam expetam, tanto eam minùs promereri: ſed quod ſciam, quantum Clementia Tua omnes dignationis ſuæ magnitudine animi ſuperavit, tantum etiam humanitate minimis æquaviſſe ſeſe, ac propterea non aſpernaturam hoc qualecunque devoti animi indicium. Non dubito tamen, quin multi futuri ſint, qui mirabuntur, quòd tam deſpectæ magnitudinis & argumenti liber tam illuſtre auſit ſibi nomen adſciſcere. Verùm cùm in minimis rebus viri ſummi non minùs ſæpe eruditionem & ingenium ſuum oſtenderint, quàm in maximis; & ipſa præterea rei tenuitas utilitate compenſetur: non forſan tenue dici meretur, id quod tale primâ fronte adparuerit. Non dubitavit Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Grotius de hoc argumento, quæ ſcripſiſſet, tradere Chriſtianiſſimi Regis Legato. Non dubitarunt alii ſimilia agere. Quanto juſtiùs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſtiùs ego, qui cum majora, quædem, non habeam: illa ſaltem do, quæ etiam Heroum fuere munera. Quod ſi tamen tenuitati muneris quidpiam deſit, rogo, ut illud componatur cum animi mei devotione, quæ tanta eſt, ut etiam magnanimitati Clementiæ Tuæ ſeſe æquiparare audeat. Deus, Illuſtriſſime Domine, Clementiæ Tuæ det omnia felicia!

Clementiæ Veſtræ inſervire
Paratiſſimus,

Obligatiſſimusque

Ludov. Elzevirius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

SERIES
DISSERTATIONUM DE STUDIIS.

I. EPiſtola Hug. Grotii *ad Benjaminum Maurerium, Legatum Regis Galliæ.* pag. 1

II. Gabrielis Naudæi *Pariſini Bibliographia Politica, ad eruditiſſimum Virum Iacobum Gaffarellum.* 7

III. Ejuſdem *Syntagma de Studio liberali, ad illuſtrem Adoleſcentem Fabricium ex Comitibus Guidiis à Balneo.* 74

IV. Arn. Clapmarii, *Iuris-conſulti, Nobilis Adoleſcentis Triennium: Quomodo Studioſus humaniorum literarum triennio animam juxtà ac ſermonem feliciter excolere poſſit. ad nobiliſſimum Volcardum Zuingerum.* 141

V. *Additamentum ex* Johanne Sturmio. 168

VI. Chriſtophori Coleri *de ordinando Studio Politico Epiſtola, ad generoſum Iuvenem Staniſlaum Zelenium Vitellium de Zelanka.* 171

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

VII. *Additamentum ex* Joh. Caſelii Νέω.
198

VIII. Jacobi Focani *diſſertatio de Studiis, ad Iodocum Lodenſteinium.* 204

IX. Joachimi Fortii *Ringelbergii Andoverpiani de ratione ſtudii liber.* 252

X. Eraſmi Roterodami *tractatus, ejuſdem argumenti.* 318

XI. Caſparis Barlæi *Methodus Studiorum, præſcripta Ducibus Megapolenſibus, ad eorum Ephorum.* 340

XII. Ejuſdem *Methodus morum, præſcripta Ducibus Lunæburgenſibus, ad eorundem Ephorum, & ſtudiorum informatorem.* 385

XIII. Thomæ Campanellæ *de libris propriis, & rectâ ratione ſtudendi, Syntagma, ad Gabriëlem Naudæum Pariſinum.*
368

XIV. Leonardus Aretinus *de Studiis & literis, ad Illuſtrem Dominam Iſabellam Malateſtam.* 414

XV. Caſparis Scioppii, *Comitis à Claravalle, Conſultationes de ſcholarum & Studiorum ratione; deque Prudentiæ & Eloquentiæ parandæ modis.* 424

Ejusce

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Ejuſce Conſultatio Prima, *de Studiorum ratione.* 433

Secunda, *de Prudentiæ & Eloquentiæ parandæ modis, in adoleſcentis cujuſdam Germani uſum.* 442

Tertia, *de Scholarum claſſicarum informatione.* 484

Quarta, *de Cauſis Grammaticæ Philoſophicæ in Scholas introducendæ.* 489

XVI. Ludovici Crocii *D. Inſtructio, de ratione Studii Theologici.* 501

XVII. Johannis Loccenii *de Studio Iuris Diſſertatiuncula epiſtolica: cum Excerpto ex epiſt.* Hugonis Grotii. 559

XVIII. Johannis Heurnii, *de Studio Medicinæ bene inſtituendo, diſſertatio.* 565

XIX. M. Hortenſii *Diſſertatio de Studio Mathematico rectè inſtituendo; ad V. cl. Marcum Zuerium Buxhornium.* 585

XX. Sebaſtiani Foxii Morſilii *de Studii Philoſophici ratione Epiſtola, ad Franciſcum fratrem.* 594

XXI. Petri Angelii *Bargæi, quo ordine Scriptorum hiſtoriæ Romanæ monumenta ſint legenda, Libellus.* 609

XXII. Johannis CaſelI, *ad generoſum*

Iuve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Iuvenem Erneſtum à Steinberg, in Bodenburg, Epiſtola de Studio liberalis Doctrinæ, decente equeſtri loco natos: aliqua de peregrinatione nobili: nonnulla de oratione civili perſpicua. 620

XXIII. Caſparis Schioppii, *Comitis à Claravalle, Diatriba, de compendioſa & facili linguam Ebræam & Chaldæam condiſcendi ratione.* 632

XXIV. Johannis Alberti BannI *Diſſertatio epiſtolica, de Muſicæ naturâ, origine, progreſſu, & denique Studio bene inſtituendo. ad incomparabilem Virum Petrum Scriverium, polyhiſtora.* 666

SYL-

SYLLABUS

CAPITVM HVIVS DISSERTATIONIS.

I. *Poëſis res ingenioſa, ac Muſicæ ſubalterna.*

II. *Numeri Poëtici & Muſici differentia. Ex Muſicæ ignorantia, plurima Autoris commenta.*

III. *Occaſio & ratio indagationis Muſicæ.*

IV. *Cauſſa hujus Commentarioli de Muſica conſcripti.*

V. *Muſica à natura eſt: perfectio ab arte, qualis apud Græcos fuerit.*

VI. *Quomodo Ars creverit. Quæ ſcripta Græcorum ac Latinorum de Muſica.*

VII. *Præcipui inter veteres Euclides, Boëthius, & Beda. Melopœja Veterum qualis.*

VIII. *Melior ac facilior Methodus Guidonis Aretini: ex quâ imperfectarum conſonantiarum inventio, ac præcepta Compoſitionis prodierunt.*

IX. *Qui è recentioribus Muſicam perfecerint, rectiùsque tradiderint.*

X. *Summa Muſicæ ſex Capitibus recenſita.*

XI. *De Syſtemate.*

XII. *De tribus generibus Muſicæ.*

XIII. *De modis ac Circulis.*

XIV. *De Modulamento.*

XV. *De Compoſitione.*

XVI. *De arte Cantandi.*

XVII. *Perfectio noſtræ Muſicæ. Græcorum hiſtoriæ de ratione ac energiâ Muſicæ à Pythagora decantatæ, ſuſpectæ fidei ſunt: quod ex Modorum Dorii ac Phrygii conſtitutionibus probatur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

XVIII. *Petri Gregorii Tholoſani & aliorum opiniones refutatæ ex ipſo Boëthio.*

XIX. *Natura Dorii ac Phrygii ex ratione intervallorum.*

XX. *Quid ſit* Spondaicum *Carmen ac Modulamen.*

XXI. *Quid ſit*, Spondeum ſuccinere.

XXII. *Modulamenti energia. Unde falſitas Historiæ Græcæ ſit.*

XXIII. *Aliud commentum Athenæi de Ionico Modo rejectum.*

XXIV. *Diſciplina Muſica ex principiis Scientiæ, & elementis Artis petenda. Zarlinus unicus Phœnix inter alios ſcriptores seligendus. Illius Compendium ingenioſè ab Artuſio concinnatum. Utriusque lectione Muſica addiſcenda: ſex Capitibus, ſupra §x. enumeratis, perficienda.*

XXV. *Uberior & accuratior Muſicæ Doctrina neceſſaria. Cujus Methodus promittitur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

EPISTOLA I.
HUGONIS GROTII
AD
BENJAMINUM MAURERIUM,
illuſtrem Legatum Regis Galliæ.

ILluſtris Domine, dum tempus aucupor, quo ad vos tranſcurram, præſtiturus id, quod in me receperam nuper, effluere dies ſentio, aliisque ſuper alia ingruentibus negotiis, quorum cumulum auxit longa mea ab hac urbe nuper abſentia, ſpem quoque ipſam, propediem vos videndi, magis magisque abſumi. Quare tædere me cœpit tam incertæ procraſtinationis. Et, quanquam præſens præſente atque etiam conſcio, ſi id daretur, principe ingeniorum Heinſio, rectius exponere potuiſſem omnia conſilii mei momenta, measque cogitationes cum veſtris conferendo, ex iiſdem concentum aliquem exſtruere; tamen committendum mihi non exiſtimavi, ut mea mora tibi aliquod detraheret interuſurium temporis, cujus quam maximè ſervandi cauſsâ omnis hæc inſtituebatur deliberatio. Malim ergo, cum alterum neceſſe eſſet, minus ſolvere, quàm diutius debere. Literis igitur commiſi id, quod ſermone potius peragendum fuit: quanquam etſi, quod peccaverint literæ, id poterit aliquando ſermone emendari. Erat quidem res ſollicite excuſanda, Tibi, viro tanto ac tali, conſilium aliquod dare; præſertim in monſtranda ſtudiorum ratione: ſed hunc mihi laborem tua auctoritas condonabit; cui non obedire gra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

vius ſit crimen, quam obediendo interdum aliquid aberrare. In hac ergo conſultatione tria ego conſidero: Ætatem tuam, Vir ampliſſime, deinde munus, poſtremo occupationes. Quibus longa ſuperſunt vitæ ſpatia, qui negotiorum ipſi ſunt arbitri, qui privatæ vitæ ſolatium atque ornamentum duntaxat quærunt à literis; hos amœno ambitu per omnia diſciplinarum vireta ſuſpenſo gradu deduci, nihil prohibet. Tua jam provecta ætas, & in magna dignitate tempus ſæpe ſub domino, arctiore gyro includunt diligentiæ tuæ curſus, jubentque te compendia potius itinerum, quam amœna ſectari. Sapienter itaque feceris, ſi ſæpè in mentem revoces, Legatum te eſſe, eoque dirigas omnem ſtudiorum tuorum rationem; uſurus potius literis, quam fruiturus. Quare, cum Philoſophia omnis diviſa ſit in Contemplativam & Activam; hanc præcipuè curare debes, illam non ultro, quam ut huic ancilletur. Commune utrique inſtrumentum eſt Logica, à qua proinde initium fieri ratio imperat. Hanc nolim te petere ex ipſo Ariſtotele; eſſet enim id prolixius, & paſſim multa occurrunt nullius aut modicæ frugis. Sufficiet, ſi compendium aliquod legeris; quale eſt Molinæi, aut Crellii: ita tamen, ut ſtudiorum adjutor, cui tanto plus eſt otii, præſtantiſſimum quemque ejus artis magiſtrum legat, &, ſi quid ſcitu dignum repererit, id ſuo loco meminerit tibi referre. Hoc modo hora una aut altera multo majoris temporis fructum aſſignabit. Et hoc ipſum non de Logica tantum, ſed de aliis quoque artibus & ſcientiis, imo & de libris ſingulis dictum volo, optimum quemque commentatorem illi percurrendum delega, minutatim qui colligat, tibi acervo admetienda. Poſt Logicam Phyſica ſequatur, quam ipſam quoque non opus erit fuſe perſequi. Ariſtotelica

veſtigia premendo: poterit hic quoque ſatis utilitatis præbere ſcriptor aliquis brevis & perſpicuus: neque mihi nunc alius ſuccurrit, quem potius commendem, quam Jacchæum noſtrum. Sicut autem in Logica præcipui uſus ſunt figuræ ſyllogiſmorum & regulæ topicæ; ita in phyſicis nihil eſt præſtantius & ad moralem ſapientiam conducibilius ea parte, quæ animæ noſtræ naturam functionesque perſequitur. Quare has partes non perfunctorie, ſed exactiore, quam cæter , diligentia tibi pertractandas cenſeo. Poſt ꝑ hyſica auctor eſſem tibi, ut Metaphyſica quoque, hoc eſt, primam philoſophiam, delibares, cujus guſtum tibi aliquem præbere poteſt Timplerus, libro non admodum prolixo aut obſcuro. Sed vereor, ne nimis liberalis erogator ſim tui temporis. Ad activam ergo philoſophiam veniamus, cujus pars prior eſt moralis, altera civilis: utramque ſiquidem non guſtare vis, ſed haurire penitus, ipſe tibi ſummus docendi artifex Ariſtoteles legendus erit. Inter Ethica, quæ ipſius nomine circumferuntur, optima ſunt Nicomachia. Politicorum unum opus exſtat. Ad hos libros quicquid ſcripſerunt eruditiſſimi interpretes, id ſummatim tibi referet tuus anagnoſtes. Sed præcipue in Ethicis notanda ſunt Sectarum diſcrimina: quid ſenſerit Pythagoras, quid ſevera porticus, quid vetus aut nova Academia, quid hortulus Epicuri. His enim ignoratis, magna nobis in veterum libris oboritur caligo, & utilitas perit. Ne autem tædium pariat unius Ariſtotelis nimis exacta & ſollicita lectitatio; poterunt interſeri interdum libelli aliquot breves, uſus maximi, nec modicæ voluptatis. Tales erunt primum, qui per aphoriſmos de moribus ſcripſerunt: ut auctor Eccleſiaſtici & libri ſapientiæ; qui inter Apocryphos com-

parent, Theognis, Phocylides: tum qui aureum carmen ſcripſit, quod Pythagoræ dicitur, & Enchiridion Epicteti. Ad hos duos libellos, ſanè exiguos & veteribus laudatos, multa eximia adferre poterit, ſi quis legerit, ad aureum quidem carmen, Hieroclem; Epicteti autem fuſiorem interpretem Arrianum. Planè autem omittendus non eſt divinus Theophraſtus; qui ſolus nobis exſtat in eo docendi genere, quod veteres Characteriſticon vocabant; niſi eodem referre lubeat poëmata moralia, qualia ſunt Euripidis Tragœdiæ ſelectiores, Comœdiæ Terentii, & Horatii Sermones. In quibus ſcriptis aliud notant adoleſcentes, aliud viri mirantur. Illis placet linguæ puritas ac nitor; hi vitam moresque hominum ibi velut in ſpeculo intuentur. Hæc Ethices condimenta niſi ſufficerent, adderem officia Ciceronis; librum non ſuo pretio habitum, ideo, quòd omnium manibus teritur. Epiſtolas quoque Senecæ, & Tragœdias ejuſdem nominis, & ex Plutarchi libellis optimos & breviſſimos. Simili modo politicis quoque Ariſtotelis adjungam aliquot fructuoſæ brevitatis; cujusmodi ſunt Eclogę Polybii pręſtantiſſimę περὶ πολιτειῶν, Oratio Mæcenatis & Agrippæ ad Auguſtum, apud Dionem, & Salluſtii Epiſtolæ ad Cæſarem. Non alienum ſit, ex Plutarcho addere eorum vitas, qui civili ſapientia pollere ſunt crediti; puta Periclis, Catonis, Gracchorum, Demoſthenis quoque & Ciceronis. Magna quoque utilitas capi poſſet ex ejusdem Ciceronis ad Atticum, & alios quoſdam, Epiſtolis, ſi interpres adſit Romanæ hiſtoriæ, & illorum temporum gnarus. Nullus enim eſt liber, qui rectius monſtret rationem, qua aptare deceat præcepta generalia ad ſuas hypotheſes. Rhetorica quoque Ariſtotelis omnino tibi legenda arbitror; ſed alio, quam vul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

gus cenſet ordine, poſt Ethica & Politica. Vidit enim ille omnium ſcientiarum atq; artium conſummator, ad perſuadendi artificium rivos ex morali ac civili ſapientia molliter deducendos. Ut autem præceptorum uſus hic quoque appareat, ſuadeam attentè legi Orationes quaſdam Demoſthenis ac Ciceronis: non forenſes, ſed quę Remp. magis ſpectant: quales ſunt Philippicæ utriusque; illius Olynthiacæ, hujus pro lege Manilia, & contra Agrariam, aliæque nonnullæ. Hoc ſpatio peracto, nihil eſt quod tibi æquè commendem atque ſtudium Juris; non illius privati, ex quo legulei & tabulæ victitant; ſed gentium ac publici; quam, præſtabilem Scientiam Cicero vocans, conſiſtere ait in fœderibus, pactionibus, conditionibus populorum, regum, nationum, denique belli jure & pacis. Hujus juris principia quomodo ex morali ſapientia petenda ſint, monſtrare poterunt Platonis & Ciceronis de Legibus libri. Sed Platonis ſummas aliquas legiſſe ſuffecerit. Neque pœnitebit, ex Scholaſticis Thomam Aquinatem, ſi non perlegere, ſaltem inſpicere ſecunda parte ſecundæ partis libri, quem ſummam Theologiæ inſcripſit. Præſertim ubi de juſtitia agit, ac de legibus. Uſum propius monſtrabunt Pandectæ, libro primo atque ultimo; & codex Juſtinianæus, libro primo & tribus poſtremis. Noſtri temporis Jurisconſulti pauci jurisgentium ac publici controverſias attigere; eoque magis eminent, qui id fecère, Vaſquius, Hotomannus, Gentilis. His ergo diſciplinis imbutus bene animus, mirum, quos deinde ex Hiſtoriarum lectione fructus ſit conſequuturus. Cognitis enim præceptis communibus, atque ipſo genere Quæſtionum; facillimum eſt exempla ſuis ſedibus collocare, ſive ad hoc memoria ſufficiat, ſeu brevis annotationis ſubſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

dium deſideret. Hiſtoriarum autem lectioni omnino præmittenda eſt univerſalis quædam tum orbis terrarum, tum temporum omnium delineatio, & qui res præcipuas brevius pertractarunt: quales ſunt Juſtinus, Florus, & Livii ſummator. Cæterum in legendis Hiſtoriis malim te ductum animi, quam anxias leges ſequi. Nullæ ſunt, quæ non magnas habeant utilitates; & melius hærent, quæ libenter legimus. In univerſum tamen, non incipere ab antiquiſſimis, ſed ab his, quæ noſtris temporibus noſtræque notitiæ propius cohærent, ac paulatim deinde in remotiora eniti, magis è te arbitror. In Romana hiſtoria oblivifcendum non eſt, plus ferme frugis è Græcis auctoribus, quam è Romanis hauriri: quia mores omnes ritusque publicos exteri diligentius obſervant, traduntque. Sed de his colloquendi occaſio nobis non deerit, rectiusque hoc filum abrumpam, quam ut, nimis operoſe ſtudia tua figurando, in ipſa ſtudia peccem; quibus nihil fas eſt decedere, niſi quod Regis Chriſtianiſſimi & noſtræ Reipubl. negotiis datur. Deus te, illuſtriſſime domine, utriusque gentis bono, incolumem diu ſervet; &, ut generoſo propoſito tuo proſperi adſint ſucceſſus, duo tibi præſtet bonæ mentis auxilia, firmam valetudinem, & conſtantem fortunam. Roterodami XII Maji, CIↃ IↃC XV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

GABRIELIS NAUDÆI PARISINI
Bibliographia Politica.

AD

Eruditiſſimum Virum

JACOBUM GAFFARELLUM,

Priorem D. Ægidii, in S. T. & Jure Canonico Doctorem, & Protonotarium Apoſtolicum.

QUæris à me, mi Gaffarelle eruditiſſime, atque etiam frequentibus literis vehementius urges, ut pro ea, quam in me non ſemel deprehendiſti, diverſorum librorum ac Scriptorum cognitione, eorum nomenclaturam aut potius œconomiam ad te tranſmittam, quos inſtituendis tractandisque cum recta ratione, & methodo, Politicæ ſtudiis non inutiles fore cenſeo. Quandoquidem ipſa tibi inpræſentiarum maximopere eſſe neceſſaria, vel te ipſo tacente cæteri omnes facile intelligunt, quos minimè fugit, te unum præ multis, non ut liberalibus modo diſciplinis excultum, imbutumque ſanctioris linguæ facultate præclariſſima, ſed tanquam ad reliquas omnes diſciplinas factum à naturâ, & diligenti arte expolitum, ab Illuſtriſſimo, Sapientiſſimoque viro Domino THUILLERIO, Chriſtianiſſimi Noſtri Regis, ad Sereniſſimam Rempublicam Venetam Oratore Excellentiſſimo, ſelectum fuiſſe; quo cum de rebus graviſſimis communicare, & ſubciſivis horis ſermones lite-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

rarios miſcere poſſet. Ego verò qui me talem non agnoſco, qualem me nuper eſſe voluiſti, deſiderio ne dicam iſtius, quod impenſe poſtulas, conſequendi; an mutua, quæ ſemper inter nos exſtitit, conjunctione ductus, pendeo animi, quo me vertam dubius, re ipſa tenuis, ac pauper, ſed promtus obſequio. Etenim ut verum eſſet, quod ex flagrantiſſimo librorum amore, qui me vel à teneris annis exercitum detinuit, eorumque inveſtigationi valde propenſum, atque etiam ex Bibliothecarii munere, quod mihi quidem olim ab æquiſſimo, doctiſſimoque Præſide HENRICO MEMMIO, ac poſtea demum ab eminentiſſimo Cardinale, eodemque Mæcenate meo munificentiſſimo, JOHANNE FRANCISCO, ex Comitibus Guidiis à Balneo, delatum fuit, levem quandam variorum Auctorum cognitionem contraxerim; qui fieri tamen poteſt, ut, biennium jam à muſeo meo Pariſienſi, ut inſtructiſſimis Clariſſimorum Puteanorum, Moriæ, Cordæi, aliorumque amicorum meorum bibliothecis ſejunctus; & ab illis etiam ſeparatus quæ Romæ frequentes viſuntur, & copioſæ; tot diſcrepantium nominum & titulorum recordari poſſem, quibus memoria complectendis, etiamſi quotidie manibus tractarentur, vix quiſpiam poſſet, quantumlibet artificialis ſubſidio munitus, æqualis inveniri. Maximè cum in hac civitate Cerviæ, (quæ & Cerevia & Phycocle antiquitus dicta eſt) atque iſtic locorum vivamus, ubi magna eſt non modo librorum, & hominum eruditiorum, quibus aliqua ſaltem ex parte ſublevari poſſim in hoc meo conatu, ſed rerum omnium præterquam ſalis inopia. Quod ex aqua per certos canales ex vicino mari in quadratos alveolos ingenioſè deducta, & in ipſis per intenſiſſimos Solis fervores ſtagnante, acceden-

te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

te poſtea modico flatu, uberrima quantitate efficitur; illicitque ſua per Statum Eccleſiaſticum diſtractione incolas, ut huic uni tantum opificio ſe dedant, poſthabita cæterarum artium, & diſciplinarum, reliquis vitæ uſibus ſummopere conducentium, culturâ. Verum enim verò licet anguſtiis ejusmodi intercluſus, non poſſum tamen, quoties mihi jucundiſſimæ tuæ conſuetudinis in mentem venit, non me ipſis exſolvere, ne te, cui omnia mea libenter conferrem, vanis promiſſis lactaſſe videar, aut exſpectatione votorum diutius maceraſſe. Quare veteres Romanos imitatus, qui urbem ſuam latericiam ædificarunt, cum lapideam non poſſent, & Paſtores illos, qui Mercurium ex Marmore Luco conſecrantes, tabellam juxta cum hac epigraphe ſuſpenderunt:

Si fœtura gregem ſuppleverit, aureus eſto.

Eligam citius videri parum gnarus apud alios, quàm apud te parum gratus, exhauriamque Theſauros divæ Mnemoſynes, non equidem quo te vel agris vel poſitis in fœnore nummis ditiorem efficiam, ſed optimis politicorum ſcriptorum codicibus, qui tibi, quam voveo, conſultiſſimi ſapientiſſimique hominis famam afferere poſſint, & honores una, qui ipſam ſolent comitari.

Quandoquidem igitur præcepta civilis vitæ, quam Politicam Græci vocant, eas Philoſophiæ Moralis partes ex rectâ ſcientiarum diviſione ſubſequuntur, quæ paſſim in ſcholis, & libris Philoſophorum, vulgatis Ethicæ ac OEconomicæ nominibus edoceri ſolent; nec ullum unquam felicibus auſpiciis ad publicas res gubernandas acceſſiſſe hiſtoriarum monumentis proditum ſit, qui ſuas antea quidem apud ſe, & familiam ſuam non benè compoſitas exploratas-

que habuerit: inde eſt profectò quod, ne cruda adhuc ſtudia in Principum aulas propellantur, & politica diſciplina, qua nihil ſublimius eſt, aut magis difficile, hominibus ſui impotentibus ac ignaris induatur, rationi valde conſentaneum eſſe exiſtimem, politicas inſtitutiones exordiri ab illa prima philoſophiæ moralis parte, quæ, velut unica vitæ hominum rectrix ac magiſtra, ſingulos ſui muneris ac officii admonet; voluntatem iracundiæ fluctibus agitatam, voluptatum blanditiis irretitam, fluctuantemque paſſionum motibus confirmat; quid inter Patrem & Liberos, quid inter virum & uxorem, quid inter fratres, cognatos, amicos, cives, ac inter omnes homines obſervari par ſit explicat; Fortitudinis denique, Temperantiæ, Liberalitatis, Juſtitiæ, cæterarumque virtutum naturam diſputationibus ſuis patefacit, & illuſtrat; ut accedente demum pleniſſima rerum, quæ ad politicam ſpectant, inſtructione, nihil amplius humanæ perfectioni deſit; voluntate ſic ad boni vel mali dignotionem talibus præceptis confirmata, & intellectu (quod hîc nobis omnino præſupponendum fuit) ad veri vel falſi diſquiſitionem, per dialectices præcepta, plene ac ſufficienter informato. Hac verò morum regula, & præſtantioris animæ medicina, licet multi ex antiquioribus Philoſophis æternum inclaruerint: ut Socrates ille, qui ſe primus feliciſſimo conatu ex naturæ obſcuritate ad morum contemplationem tranſtulit: & qui ex ejus Schola prodiere, Xenophon & Plato, non magis eloquentiæ laude, quam pari morum gravitate commendati; Xenocrates etiam; de cujus continentia dixit Phryne; de frugalitate & contemtione pecuniæ Alexander; de fide & juſtitia univerſus populus Athenienſis; Calliſthenes denique, Epictetus, Muſonius, Plutarchus, & alii: neſcio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

neſcio tamen quo caſu factum dixerim, ut ipſorum de hac re præceptiones nobis injuria temporum ferme omnes ereptæ fuerint; ita ut, ſi unum Ariſtotelem excipias, nullus antiquorum ſuperſit, à quo vel ipſius diſciplinæ ſyſtema repetere, vel aliquid ordine atque methodo conſcriptum accipere poſſimus. Neque enim eorum opinioni aſſentior, qui Platonem decem illis libris, quos Ariſtoteles, Theophraſtus, Cicero, Macrobius, & cæteri, politicos vocant, non de Republica, ſed de Juſtitia diſputaſſe contendunt; atque in ipſis, quæ vis ejus, quæque natura ſit, & quomodo ex ejus cultu omnia bona, & privatim & publicè ad homines perveniant, utque mala omnia ab injuſtitiæ fonte defluant, oſtendiſſe: ſed quidquid ille, quod ad mores privatos pertineret, nobis reliquit, id totum complectuntur Memnon, Eutyphro, Philebus & Crito; reliqui ſiquidem ad publicos referuntur, quales ſunt dialogi de legibus, & de Republica. Ariſtot. verò illud omne, quod ad iſtius doctrinæ perfectionem ſpectabat, variis operibus complexus eſt. E quibus ad nos tantum pervenere decem libri Ethicorum ad Nicomachum, ſeptem ad Eudemum, & duo, qui communiter dicuntur ἠθικὰ μεγάλα, hoc eſt, Moralia Magna; quibus ſumma quorundam hominum ætatis præteritæ in perquirendis antiquorum operibus diligentia, librum de virtutibus ſuccenturiavit, Græcè quidem primò editum, & Latinè etiam poſtea, ſed illuſtratum commentariis Juſti Velſii hominis eruditiſſimi. Omnes verò illi haud pœnitenda acceſſione cumulari poſſunt eorum, quæ habent Theophraſtus, vitiorum pictor ſimul ac cenſor egregius; Seneca, in omnibus libris commotior; Plutarchus in opuſculis ſedatior, & magis compoſitus; Alexander Aphrodiſeus, in quæſtionibus ſuis, ut Ariſtotelis interpretem

decuit,ſingula majori cum ſubtilitate & argutia examinans; ac demum Epictetus in Enchiridio, & auctores illi,qui ſub compendio vitæ & mortis,non ita mihi allubente,ſimul editi ſunt, græco partim,& partim etiam latino contextu. Præter quos non mediocri etiam adjumento eſſe poſſunt quatuor libri, ſola præceptorum, quæ complectuntur, ad mores pertinentium, excellentia inter ſacros codices jure merito relati, Proverbia ſcilicet Salomonis, Eccleſiaſtes, Sapientia, & Eccleſiaſticus: quorum ſic eſt univerſalis doctrina, ſic apta & caſtigata methodus, ut, quemadmodum etiam de Oratione Dominica dicitur, omnium hominum generi utiles eſſe poſſint, Chriſtianis, Ethnicis, Philoſophis, Religioſis, Piis, Impiis; ac propterea ſine flagitio in hoc cenſu librorum prætermitti non debent: præcipuè cum magnam vim ſententiarum ſuggerant, quorum uſu tempeſtivo, viri graviſſimi plurimum ſibi tum dicendo cum ſcribendo auctoritatis conciliare ſolent. Ex recentioribus autem licet infiniti ferme de Morali doctrinâ ſcripſerint, paucos nihilominus hic eſſe laudandos exiſtimo. Satis mihi ſiquidem eſſe duco, Hodii alicujus vel Hegemonii inſtar, digitum ad principales vias intendere; idque etiam tanto confidentius facio, quod, quicumque erit Antiquorum Auctorum doctrina plenè informatus, aliis omnibus aut carere facili negotio poterit, aut ſaltem vel abſque delectu illo, qui in reliqua ſtudiorum ratione diligenter ſolet adhiberi. Optimum tamen erit, melioribus ſe quamprimum addicere: ut Adouardo Gualando,& Franciſco,atque Alexandro Piccolomineis: qui artem integram nobiliori quadam methodo, & majori vi ac copia ſpirituum tradidere; duo primi latinè quidem, & minus ut mihi videtur elato di-

ſcendi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſcendi genere; poſterior verò vernacula lingua eleganter ſuo more, & cum majeſtate ac imperio. Cui propterea duos noſtrates lubens compono Illuſtriſſimos Antiſtites Vairium & Coeffetæum. Michaël de Montaignes, ut magis abundat copia ſententiarum in ſuis Tentamentis, & ad modum Senecæ crebrius percutit, ſic minus ordine & nitore prævalet. Petrus Charondas vel hoc ipſo Socrate ſapientior æſtimandus venit, quod ſapientiæ ipſius præcepta primus, quod ſciam, admirabili prorſus methodo, doctrina, judicio, in artem reduxerit. Sane ejus liber, & Ariſtotelem nobis exhibet & Senecam, & Plutarchum, ac divinius etiam aliquid præ ſe fert, quàm Antiquioribus cunctis & recentioribus fuerit conceſſum. Laudem pariter aliquam meruerunt Pitardus, & Marandæus; qui non ſecus ac præcedentes linguæ noſtræ divitias ad moralis diſciplinæ tractationem attulere. Quid autem reliquæ nationes idiomate ſuo præſtiterint, longior eſſem, ſi vellem referre. Illud tantum moneo, Sebaſtianum Foxium, Marſilium, Ludovicum Vivem, Eraſmum Roterodamum, & Jovianum Pontanum, ſedatæ ac compoſitæ mentis homines, multa & præclara de hac facultate dixiſſe, hominumque generi ſummopere conducentia. Amicus etiam noſter Thomas Campanella juxta doctrinam ſuarum Primalitatum Ethicam novam compoſuit; quæ ſub epilogiſmi nomine cum Philoſophia ſua naturali & politica typis commiſſa fuit à Tobia Adamo; ſtylo quidem non ita comto delineata, ut Ciceronianis arridere poſſit; ſed ea nobilitate cogitationum, rationumque ſubtilitate, ut omnibus ſapientiæ myſtis non poſſit eſſe non ſummopere gratiſſima. Pathologiam præterea animi paſſionum Germanus aliquis non ita pridem

edidit: cujus nomen cum ſuo libro Pariſiis diſcedens reliqui. Sed eandem materiam prius abſolverat Altiſius Luſinus elegantiſſimo opuſculo de compeſcendis animi perturbationibus: & Juſtus Lipſius libello de Conſtantia, in quo tanquam in Darii ſcrinio res ipſas quas habebat pretioſiſſimas, elegantiam videlicet, & omnes ingenii ſui ac judicii gemmas, artificioſè concluſit. Ante hos omnes, anno videlicet milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quinto, Vincentius Bellovacenſis ſpeculum morale ediderat, pari equidem verborum copia, ſed longè graviori ac ſolidiori eruditione, quam prius feciſſet Doctrinale, Hiſtoriale, ac Naturale: unde accedente ea difficultate, & quaſi indiſſolubili nodo, quod omnia in tali ſpeculo contenta iiſdem fere verbis in prima ſecundæ, & ſecunda ſecundæ divi Thomæ inveniantur; minimè verò conſentaneum ſit arbitrari, doctorem Angelicum ſummæ ſuæ partem ſecundam, eamque nobiliſſimam, ex alio Auctore depromſiſſe: Bellarminus huc ſe tandem convertit, ut exiſtimet, ſpeculum illud morale non eſſe Vincentii Bellovacenſis, ſed alterius junioris auctoris, qui fortaſſis etiam Vincentius diceretur, quique ſecundam hanc partem divi Thomæ neſcio quâ de cauſa immutare, ac è fundo ejus proprio abactam in proprium transferre voluerit. Atque hi ſunt Auctores, quos nunc memini ſuis inventis ac Marte proprio, partem illam philoſophiæ quę de moribus eſt, non abſq; genio & induſtria excoluiſſe. Superſunt alii, qui videlicet propriis viribus diffidentes aut alia ratione permoti, non aliquid ex ſe proferre auſi ſunt, ſed quæ ab antiquis Scriptoribus prolata fuerant excolere duntaxat, atque intellectu faciliora reddere, quales fuere, quantum ad præſens attinet inſtitutum, Simplicius, & Arianus, qui in Epicteti Enchi-

Enchiridion;& Juſtus Velſius, nec non Auguſtinus Maſcardus, qui in tabulam Cebetis, hic nuperrime & lingua ſua Italica, ille verò latina, doctiſſimè ſimul ac eloquentiſſime commentarios ediderunt. Verùm in ejuſcemodi hominum cenſu illi præcipuè conſiderandi veniunt, qui decem libros Ethicorum Ariſtotelis ſuis lucubrationibus illuſtrandos ſuſcepere, quos inter primus occurrit Euſtrathius, Græcè quidem cum Aſpaſio & nonnullis aliis editus, & Latinè poſtea à Bernardo Feliciano diligenter expreſſus, cui ſe, Danielis Heinſii ſummi procul dubio viri diligentia, ſocium non ita pridem adjunxit Andronicus Rhodius, aut potius Olympiodorus: talem enim appellationem in poſteriori editione conſulto ſortitus eſt, cum in priori ab eodem Heinſio facta, Lugduni Batavorum ſub anonymi nomine latens, nulla paſtoritia fiſtula, nullaque adverſa acclamatione exceptus fuiſſet, imò verò avidè à cunctis receptus & prolatus. Ab iſtis duobus Græcis ad Arabes deveniendum eſt, & conſulendus Aben Rois. Ille ſiquidem præter commentarios in Ariſtotelem, libellum etiam de animæ beatitudine conſcripſit, qui ab Auguſtino Nipho, Philoſopho Italorum omnium longè celeberrimo, haud pœnitendis quæſtionibus illuſtratus, etiamnum hodie præ curioſorum manibus habetur. Eodem verò propemodum tempore, cum exorta fuiſſet Scholaſtica docendi methodus, multi etiam hoc ſcribendi genere eoſdem Ethicorum libros explicarunt, aut potius inquinarunt, ut libenter dicerem, ſi tres mihi ex ipſorum numero excipere liceat, omni laude ac commendatione majores, nempe Albertum Magnum, divum Thomam, & Ægidium Romanum, qui minus paulo quam cæteri inquinate loquuti ſunt, judicio verò, doctrina, ſubtilitate, adeò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

adeò ſupra morem & fatum ſui ſeculi excelluerunt, ut, ſi pauca demas ex Alberti libro de hiſtoria animalium, nihil unquam eos ineptè, nihil non doctè ac ſapienter protuliſſe, unicuique in eorum lectione verſato manifeſtum eſſe poſſit. Et licet quidam poſtea, ut Barleus, Gerardus, Odonus, Buridanus, Javellus, & alii, eorum veſtigia ſequi voluerint; iſtud nihilominus tam inæquali gradu, tam inæquali conatu, adeóque infelici ſucceſſu præſtitere, ut longè à tergo remanſerint in barbariei luto & fœtore una cum libris ad Nicomachum eo uſque ſepulti; donec renaſcentibus tandem melioribus literis, & ab expugnatione Conſtantinopolitana velut alteram vitam vivere incipientibus, multi etiam floruerunt, qui hanc reliquarum ſcientiarum felicitatem ad diſciplinam morum tranſtulère: partim librorum Ariſtotelis nova interpretatione; ut Vatablus, Lambinus, Perionius: partim etiam commentatione; ut Faber Stapulenſis, rudior adhuc & nondum plenè maturus, & Argyropylus Byzantinus, cujus prælectiones Florentiæ habitas non abſque manifeſto plagii crimine ſibi poſtea vendicavit Donatus Acciajolus. Sequuti ſunt ipſos Joachimus Camerarius, & Zvvingerus. A quorum lectione nemo unquam niſi doctior receſſit. Simon Simonius Lucenſis benè, & eruditè, ſed in primum tantummodò librum laboravit: ac Petrus demum Victorius, & Obertus Giphanius: qui reliquorum inſtar jure haberi poſſent, ſed tamen non abſque eruditis Scholiis diſertiſſimi Oratoris Marci Antonii Mureti.

Queis omnibus cum nullos meliores aut potiores ſubnectere poſſim, reliquum eſt, ut ad illos qui de OEconomia ſcripſerunt, levi paſſu me convertam. Totum verò iſtud negotium longè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

longè paucioribus, quam quod de moribus inſtitutum eſt, mihi abſolvendum eſſe cenſeo; cum quia facillimum eſt ipſi, qui ſe ad moralis diſciplinæ præſcripta compoſuerit, familiæ ſuæ modum ac regulam ponere; tum etiam, quia res ipſa minus arte valet vigetque, quàm experientia, & uſu, ac hominum legibus, moribus, & inſtitutis, circumſtantiisque rerum temporum & actionum particularibus, quas in artem vel mothodum vix poſſibile ſit reducere; maximè, cum viri docti, & librorum ſcriptioni incumbentes, earum fermè omnium ignari deprehendantur; illi verò, qui frequenti exercitatione ſecreta OEconomica penitiſſimè callent, ut ſunt plerumque Patresfamilias, Mercatores, Inſtitores, Avari, Senes, ac uno verbo homines lucro potius, quàm ſtudiis dediti, minimè omnium apti ſint quicquam de illis ſcripto committere; ut proinde mirum non ſit, quod præter OEconomicum Xenophontis, & duos Ariſtotelis libros de domeſticâ doctrinâ, quibus fimbrias quaſdam attexuit Leonardus Aretinus, vix alius ex antiquis quidquam memoria dignum literis conſignarit; niſi forſan ad Geoponicos Auctores provocare velimus, Catonem, Varronem, Palladium, Columellam, Conſtantinum, & alios. Sed ipſi partem tantùm attigere, non totum; nec ipſam quidem adhuc integrè, aut abſolutè. Nam licet Cato, verbi gratia, præceperit optimum Patremfamilias vendacem eſſe debere, haud emacem; non tamen admonuit, quid & quantum ac quo tempore vendere oporteat; quod erat tamen maximopere ſcitu neceſſarium. Unus autem noſtro tempore Ludovicus Septalius Medicus Mediolanenſis gloriam omnem retulit, quæ ex ejusmodi tractatione ſperari poterat, edito pereleganti libro de re familiari; in quo ita minute

ac

ac diligenter cuncta proſequitur, ut telum ferme ſemper ad intima penetret: quemadmodum etiam feciſſe videmus Hieronymum Cardanum Medicum item ac Patricium Mediolanenſem, in ſuo Proxeneta, & libris de utilitate capienda ex adverſis. In quibus non modo occultas artes palam inſinuat, quæ hominibus congerendæ pecuniæ ſtudioſis familiares eſſe ſolent; ſed multa inſuper flagitia detegit ac docet, propter quæ ſatius illi fuiſſet, huic ſe Horatii præcepto obſequentem præbuiſſe,

---- Non tamen intus
Digna geri, promes in ſcenam, multaque tolles
Ex oculis.

Poſtquam igitur Auctorum ejuſmodi frequenti lectione meditationeque continua, imbutus plenè fuerit atque informatus animus moralium & œconomicarum virtutum documentis, gradum ſibi tutò viamque aperire poterit auſpicatiſſimam, ad Politicas diſſertationes eorundem, quos jam ſupra laudavi, Platonis, & Ariſtotelis: cum nullos habeamus vetuſtiores, excepto Legislatore Sanctiſſimo Moſe, aut qui copioſius & majori arte ac doctrina gubernandæ adminiſtrandæque Reipublicæ formam nobis reliquerit librorum monumentis conſignatam. Quare ab uno Platone ſtatim incipiendum eſt, qui Dialogis ſuis de legibus, & de Republica præclarè omninò regnum & Rempublicam inſtituit, adeóque moribus, & inſtitutis Chriſtianæ fidei convenienter, ut divus Thomas in opuſculo de regimine Principum, Platoniſmum in Republica deſideret. Ab illo verò licet omnia fermè mutuatus fuerit Ariſtoteles; neſcio tamen quomodo ſic iſta ſibi propria fecit, Magiſtri ſui rationes præcipuas aut clarius ac facilius proponendo, aut ſubtiliter & acutè refellendo: ut non minus in

iſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

iſtis quàm in cæteris operibus ſuis manifeſtum feciſſe cenſeatur, quantus ipſe Philoſophus fuerit, quam elegans ſcriptor, quam acutus, quàm aptus ad docendum, quam copioſus, quam rerum omnium cognitione refertus. Et verò licet communi graviſſimorum virorum ſententia, multa ſcripſiſſe dicatur, partim difficilia atque obſcura, partim etiam à noſtris temporibus & moribus aliena; nulla tamen mihi videtur eſſe in eo difficultas, aut obſcuritas, quæ non improbo labore, & acri ſtudio, ac crebra lectione pervincatur. Si qua autem à noſtrâ conſuetudine in his libris videntur abhorrere, pauca certè ea ſunt, & quæ ingenioſus & prudens Lector ad hæc tempora, atque ad uſum noſtræ Reipublicæ facili negotio accommodare poſſit, modo tamen apud ſe reputet, non hunc ſolis modo prudentibus, quemadmodum Platonem; ſed cautis etiam atque aſtutis viris, quales eſſe debent, qui rerum gubernaculis admoventur, politicam ſuam ſcripſiſſe. Ipſius igitur octo libri ſedulò evolvendi ſunt, cum duobus Cyriaci Strozzæ, quibus nobilis ille Florentinus idem in politicis Ariſtotelis conatus eſt, quod Leonardus Aretinus in OEconomicis ejusdem, ac Maphæus Vegius in Virgilio, & Sulpitius Verulanus in Lucano. Sed quemadmodum nullus pictorum ea felicitate potuit Veneris effigiem abſolvere, quæ ab ipſo Apelle incepta primum fuerat atque delineata, ita profectò immane quantum ipſi ab iſtis auctoribus diſtent, quos ſibi ad imitandum propoſuêre. Legendi tamen ſunt, atque etiam laudandi: quia quantum in ipſis ſitum fuit, rerum pretioſiſſimarum jacturam ſarcire conati ſunt, & deſideriis noſtris cumulum imponere. Jam verò primipilos illos & capitales viros plurimi certè ex Antiquis ſequuti ſunt, ſed omnes fermè invidioſa vetuſtate, &

Barba-

Barbarorum inſidiis, illacrymabiles urgentur, ignotique, excepto uno Cicerone, cujus librorum ſex de Republica, quos ſe in ſecundo de divinatione compoſuiſſe fatetur, jactura æternum nobis lugenda eſt, utpote cum extincta ſimul fuerint tot oracula, quæ ab homine eloquentiſſimo, & ſapientiſſimo, qui tam diu Reipublicæ Romanæ clavum gubernaverat, non niſi veriſſima certiſſimaque poterant exſpectari. Unde ſi Ariſtoteles ipſemet in libris de cœlo, ad Hipparchum & Eudoxum aſtronomos libenter provocat; ſi Divus Auguſtinus Oroſium laudat in Paganorum hiſtoriis; ſi Origenes ad Huilium Ebræum recurrit in loci cujusdam Iſaiæ explicatione; & ſummus Pontifex Hilarius contentionem de tempore Paſchatis celebrandi, uni Victorio Britannico terminandam proponit, ea ſolum lege, quod optimo cuique & in arte ſua verſatiſſimo credendum eſt; unusquisque jam per ſe ſatis exiſtimare poteſt, quantum ab omnibus uni Tullio concedendum fuiſſet. Politicas leges, & axiomata dictanti, cum non equidem, ut Ariſtoteles & Plato, ac cæteri, qui de Republica dixerunt, id tantum quod probabilius eſſe videtur, & rationi magis conſentaneum, ſequutus fuerit, ſed experientia ipſa edoctus, nobis eleganter præceperit, quid ex doctrina vel uſu foret in publica rerum adminiſtratione. Minus certè habet ipſe Plutarchus, quod de temporis edacitate conqueratur: cum ejus præcepta Politica ex illo tam inſigni bonorum auctorum naufragio enatarint, valde quidem illa ſedatæ ac compoſitæ doctrinæ; at genium auctoris graviſſimo judicio, ac moderatione temperatum, præ ſe ferant. Superſunt quoque Heraclidis fragmenta de Politiis, & aliorum opuſcula quædam, ſed vix tanti ea ſunt, ut magna ex ipſorum lectione utilitas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

litas ſperari debeat. Quare ſi ordinem temporis ſequamur: unus ſe poſtea offert, Averroës: cujus liber de Republica editus eſt una cum Robortelli diſceptatione, & Franciſci Philelphi de eadem re libris, qui priſcæ gravitatis imaginem redolent nitore ſtyli, & argumentorum præſtantia; quod idem judicium ferendum eſt de Republica elegantiſſimi juxta Oratoris ac Poëtæ Hieronymi Vidæ; niſi quod tanta rerum copia ac varietate non luxuriat; diffuſus in quærendo, vitane publica privata ſit præſtantior; in cæteris ſiccior ac jejunus. Eodem ferme tempore Franciſcus Patricius Senenſis Farraginem quandam exemplorum ſub Reipublicæ titulo, puerorum credo uſui, ac chriarum in Scholis compoſitioni, evulgavit: tantum diſſimilis alteri Franciſco Patricio Romano, qui non nihil pariter de hac re inter opuſcula juvenilia protulit; quantum noctua Aquilæ, aut anſer diſpar eſt olori. Fritſius & Simanca adminiſtrationis Chriſtianæ potius quàm Civilis formam nobis propoſuerunt. Primus quidem ſermone caſtigato, decenti ordine, nec infimo ſpiritu, quorum omnium, ac judicii præterea, alter fuit pauperrimus. Neque aliter profectò cenſendum eſt de duobus aliis, qui hoc ipſum munus explicandæ Politicæ Chriſtianæ, vulgari Gallorum lingua, ſuſcepere. Molinerius ſiquidem presbyter Tholoſas, lectorem ſuum catenulis eloquentiæ, vel nolentem etiam, quocunque vult trahit, ac mulcedine quadam vehementer reficit atque recreat. Johannes verò Frater Lavallenſis, licet mole voluminis grandior, ſenſus tamen integritate ac verborum ornatu deſtituitur:

Nec eſt in tanto corpore mica ſalis.

Memini etiam me aliàs librum quendam evolviſſe, Pariſiis ni fallor editum in chartæ forma

expan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

expanſa, & majori; in quo vernacula item lingua Politica Moſis explicabatur, tanta profectò exactiſſimi judicii copia, ac ſententiarum luce, ut quilibet emunctæ naris Politicus nunquam melius temporis rationem, quàm in ipſius diligenti lectione, collocare poſſit. Quo fit, ut ſilentio lubens prætermittam librum ſub eodem fermè titulo a Caſtalione editum: quoniam ipſe inter auctores refertur damnatæ lectionis, &, hoc opus Græco ac Latino ſermone in puerorum tantummodò gratiam ſe compoſuiſſe, primo ſtatim in limine teſtatur: ab iſtis autem omnibus Syndromis, quaſi lampadem per manus accepiſſet. Nicolaus Bieſius, Medicus Lovanienſis, ſtudium etiam iſtud decurrere tentavit; ſed non eodem prorſus fato curſum ſuum abſolvit, quo Antilochus apud Homerum, ὃς τοὺς νέους ποσὶ πάντας ἐνίκα· meliusque ſibi conſuluiſſe videri poſſet, ſi quemadmodum fecit alter Medicus Tholoſas Augerius Ferrerius, ſola librorum de Republica promiſſione, non autem editione, Politici famam ſibi quæſiviſſet: moroſus ſiquidem eſt in hoc non minus certè, quàm in operibus Medicis: nec præter tædium quidquam in legentis animo relinquit. Copioſior exſtitit Gregorius Tholoſanus, ac magis ex arte ſcribens, quia Jurisperitus: deſiderantur tamen in eo modus, quem ſibi præſcribere non potuit eruditione vulgari luxurians; & majeſtas, cui non magis indulſit quàm judicio, dum omnia ingerit, & pauca digerit: cæterum valde utilis eſt, & diverſa in ſe continet, propter quæ theſauri inſtar haberi poſſit, ubi meliorum auctorum gemmas ac precioſam variæ doctrinæ ſupellectilem poſſis invenire. Verum enimverò licet hi omnes ſuperius enumerati multa conati ſint; ac Paulus etiam Paruta, flos Venetæ nobilitatis, & ſubactæ decus

eru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

eruditionis, præclarum lingua ſua patria librum ediderit de vita Politica, quem in noſtratem translatum habemus; nullus tamen jaculum extra metam expedivit, excepto Johanne Bodino, cui uni tantum cæteri concedunt, quicunque unquam de Republica libros edidere,

Quantum lenta ſalix pallenti cedit Olivæ.

Nec immeritò ſanè: cum animum inquietum ac vaſtiſſimum quem acceperat à natura, tam pertinaci ſtudio, tam inexhauſta doctrina, tam admirabili judicio excultum, ad rerum omnium comprehenſionem attulerit, ut ſuperatis linguarum penè omnium ac ſcientiarum difficultatibus, non modò naturæ theatrum novis rationibus exſtruxerit, ſed regnorum, quotquot in mundo conſtituta fuere, ſpecies, leges, inſtituta, arcana denique & virtutes ac vitia in ordinem ſapientiſſimè reduxerit, ac velut phœnix unicus ſui ſeculi, ſe ipſum tandem conſumſerit in contemplatione altioris illius ſapientiæ, cujus ſecreta revereri potiùs ac admirari debuiſſet, quam ipſa in medium & examen, velut reliqua, omnia vocare. Sanè quantum ad ejus Rempublicam ſpectat, fatendum eſt, opus eſſe elaboratum ingenio, expolitum induſtria, perfectum judicio, & ita numeris omnibus abſolutum, ut qui ab ipſo diſceſſerit, haud diſſimilis videri poſſit nautis illis antiquioribus, qui neglecta vel ignorata Cynoſuræ præſtantia, navigationis ſuæ curſum ad avicularum quarundam placitum dirigebant, ſæpiusque per cautes & ſaxa præcipites ferebantur. Scio equidem, Fabium Albergatum hominem Italum, & Serrium, ac Augerium Ferrerium, Gallos, magnis conatibus, & libris ad id conſequendum editis, periculum illi ac ruinam intentaſſe: ſed eventus docuit eundem fuiſſe iſtius pugnæ eventum, quem Pygmæorum cum Her-

Hercule : ut non jam ad miniatas alicujus Attici aut Hyperattici ceras trepidare debeat , ſed ad Eccleſiæ ſolius judicium; cujus cenſuris quoniam vehementius urgetur , quàm inimicorum argumentis, hinc eſt, quod ipſius libri evolvi minimè debeant, niſi obtenta prius & hunc & quoslibet auctores politicos legendi facultate. Atque hi ſunt ferme omnes, quantum memoria recordari poſſum, ex quorum libris cuncta peti debent, quæ magis præcisè ad Rempublicam ſpectare videntur. Quicquid enim poſtea vel à Juſto Lipſio , vel à Timplero , aut Keckermanno ſuperadditum eſt, ſtyli potiùs , aut facilioris methodi occaſione , quam rerum novitate, commendatur. Quamvis hoc unum prætermittere non debeam, εὐφαντασιώτους videlicet quoſdam exſtitiſſe ; qui veræ alicujus ac perfectiſſimæ Reipublicæ formam, aut potius ideam, nobis exprimere voluerunt : ut ſaltem exemplar aliquod reperiretur ejus, quod in hoc genere optimum eſt, & ad quod, ſi res omnes ex æquo & bono procederent , convenientiſſimum eſſet publicas regnorum adminiſtrationes inter homines componi ; eodem ſanè voto, quo Galenus ſanitatem omnibus numeris abſolutam depinxit ; Fernelius corporis temperiem , æquis ex utraque parte contrariorum perfectiſſimè libratam ponderibus ; Xenophon Principem , Cicero Oratorem, & divus Paulus Epiſcopum ; nimirum ut ipſa veriſſima & primigenia recti ſpecie ob oculos continuò poſita exſiſtente , quidquid in ectypo vitioſum eſſet, facilius dignoſceretur emendareturve. Primus verò qui talis imaginariæ Reipublicæ formam ſcriptis conſignârit , fuit doctiſſimus ille ac omnium calculis ſapientiſſimus habitus Thomas Morus , Præfectus ſacris ſcriniis, ſeu Princeps ſcribarum in Anglia. Cujus Utopia tam-

tamdiu vivet & habebitur in pretio per manus hominum, quamdiu Juſtitia ipſa ac modeſtia & pietas non omnino in ipſorum animis & affectibus exulabunt. Secundus ab ipſo fuit Thomas Campanella, ardentis penitus & portentoſi vir ingenii. Qui dum in tenebris & pædore carceris vitam traduceret, civitatem Solis delineavit: ea cogitationum novitate & ſublimitate ſenſuum, ut præter philoſophicas ſpeculationes, multa etiam contineat, queis Reſpublicæ tutiùs adminiſtrari poſſent, & homines ipſi meliores evadere. Ultimum vero, Angli neſcio cujus, Mundus Alter & Idem, non ita dudum prodiit; aut verius Satyra adverſus depravatos præſentis ſeculi mores: in quo dum ſingulas ſtationes ſingulis vitiis aſſignat, gentesque illas incolentes ac loca ipſa contorticulatis ingeniosè fictisque ex cujusque rei natura vocibus appellat; non ineptè meo judicio Poneropolim inſtituit, quæ ad hilaritatem non minus homines excitare, quàm ad virtutem inflammare poſſit. Licet autem de commentatoribus Politicorum Ariſtotelis & Platonis nondum quidquam dixerimus, ipſi tamen in eorundem librorum lectione diligenter evolvendi ſunt, ut ſalebræ, ſi quæ in illis reperiantur, feſtinantibus minus officiant, omniaque facilius & clarius perſpiciantur, obſcuritatis depulſa caligine. Ex antiquis tamen neminem laudare poſſum, qui hoc munere defunctus ſit, cum, præterquam unius Divi Thomæ, nullius unquam vetuſtioris Libros præ manibus habuerim, ipſe verò, ut in cæteris operibus Ariſtotelis, ſic præſertim in iſtis more ſuo fecit, & ex interpretatione neque bona neque vera, bonam tamen & veram ſententiam elicuit. Succeſſit illi in eodem opere expoliendo Nicolaus Oreſmus Archiepiſcopus Bajocenſis: qui illud una

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cum libris Ethicorum, diſcipuli ſui Caroli Quinti, cognomine Sapientis, votis obtemperans, in Gallicum ſermonem eodem modò tranſtulit: quæ multa nihilominus continent & reconditæ & liberioris doctrinæ: ambo tamen ipſius libri difficillimi ſunt inventu; ac propterea curioſis plurimi nunc æſtimantur: quia ante centum & viginti annos Pariſiis editi fuerunt, charactere Longobardico, & rudi prorſus atque incondito ſermone. Paulò poſt etiam Johannes quidam Buridanus celeberrimi nominis Sophiſta, ſuas in libros Politicorum quæſtiones evulgavit; ſed nugaces ac ineptas, ut ejusmodi Scholaſticorum fermè omnia. Vulgavit & Faber Stapulenſis Commentarium ſimilem omninò huic alteri, quem ipſum in Libros Ethicorum compoſuiſſe ſuprà diximus. Sed vix ac ne vix quidem ipſorum conatibus quidquam promovebatur, niſi ſuppetias Ariſtoteli veniſſent celeberrimi interpretes ſupra jam aſſignati: & Geneſius Sepulveda Hiſpanus; cujus verſionem atque notas, ut quisque erit ingenioſior, ita pluris ſemper æſtimabit: nec non etiam commentatores præcipui Camerarius & Giphanius; qui nihil unquam ineptè moliti ſunt: & à quibus parum diſcedunt Antonius Scainus Salodienſis; & Tarquinius Gallutius Societatis Jeſu Presbyter eloquentiſſimus; Qui tam erudite priores quinque libros Politicorum interpretatus eſt, ut polymathia cæteros omnes facilè vincat atque exſuperet. Sed qui Danielis Heinſii paraphraſin unà cum editis è regione Zvvingeri & Petri Victorii Commentariis ſibi ad diſcendum & evolvendum proponet, is rectè, meo quidem judicio, & doctrinæ facilitati videbitur, & ſtudiorum præterea ſuorum utilitati conſuluiſſe. Ad Platonem verò quod attinet, tres, quod noverim, commentato-

res

res ſolummodo nactus eſt : Antonium nempe Montecatinum, qui libros de Republica Platonis & Ariſtotelis diexodicis notis, tabulis, diſtinctionibus explicare conatus, nunquam neque ſibi neque Lectori ſuo ſatisfecit: & Sebaſtianum Foxium Morzilium, qui multa paucis; ac Pompejum Garglianum, qui pauca multis complexi ſunt: utriusque verò libros, Platonis videlicet & Ariſtotelis, Ludovicus Regius, Heinrici Secundi Galliarum Regis Aulicus, Græcè ac Latinè eruditiſſimus, ornate primum in linguam noſtram translatos apparere fecit, eosdemque demum tanta doctrinæ copiâ, & exemplorum apparatu nobiliſſimo, illuſtravit, ut licet gravitate cæteris ſit inferior; varietate tamen atque uberrimo fructu, qui ex ipſius lectione percipitur, veniat inprimis commendandus.

Atque hæc eſt auctorum Palæſtra, hæc Schola, in qua Tyrocinium ſuum ponere debent, quicunque Præſidiis univerſalibus & maximopere neceſſariis ſuffulti, ad penitioris doctrinæ Politicæ intelligentiam pervenire ſtudent. Omnia ſiquidem in illis habentur fuse ac diſtincte pertractata; de fundamentis ac principiis communibus Societatis humanæ, de Rerumpublicarum ſpeciebus legitimis, ac ſingulis ipſarum depravationibus, de Populi, ſeu Democratiæ; Optimatum, ſeu Ariſtocratiæ; unius, ſeu Monarchiæ legibus & inſtitutis; de Imperiorum ortu, incremento, converſione, interitu; de officio Principis & ſubditorum, de jure Belli ac Pacis, de Magiſtratuum electione, vectigalium impoſitione, & rebus denique cæteris, quarum jugi & continua meditatione viam ſibi ad reliquas difficultates munire debent, qui ſerio deſiderant in publica rerum adminiſtratione verſari. Ubi vero iſtis præceptis plenè imbuti atqui inſtructi

fuerint politicæ doctrinæ ſtudioſi, debent omnino, ſi facilius velint reliquas ejus difficultates emetiri, quædam ſibi velut ſumma rerum capita conſtituere, ad quæ poſtea cætera omnia referre poſſint, quæ in tanta diverſorum auctorum confuſione ac incredibili propemodum quantitate huc & illuc diſperſa continentur: eo quidem fine, ut cum iſtorum aliquod magis cognitu neceſſarium ſe offeret, indicem ſimul habeant librorum & auctorum, quos, plenioris doctrinæ ac informationis gratia, operæ tunc precium erit diligenter conſulere. Ejusmodi autem ſumma capita, vel negotiorum eſſe poſſunt, de quibus in adminiſtratione politica ſæpius pertractatur; vel perſonarum, quibus illa committuntur; vel tandem auxiliorum, queis ſingula melius ac facilius perficiuntur. Negotia ipſa, aut ſunt de Reipublicæ adminiſtratione tam ordinariâ, quàm extraordinariâ; aut de Religione; aut de Confœderationibus; aut de bello & pace; aut de prærogativis & Ceremoniis Principum inter ſe: aut de commercio, vectigalium impoſitione, civitatum incrementis, & diſſidiorum, quæ inter nobiles oriuntur, compoſitione. Iſta enim ſunt, quæ potiſſimùm Legibus Politicis adminiſtrantur: reliqua, vel minus digna cenſentur conſideratione, vel Juriſprudentibus, aut aliis Magiſtratibus, relinquuntur pertractanda. Perſonæ verò non poſſunt eſſe niſi Principis Conſiliarii, Legati; aut ejus, qui illis omnibus inſervit ab Epiſtolis ſecretioribus, quem propterea Scribæ vel Secretarii nomine vulgò appellant. Auxilia demum vel unicuique ejusmodi perſonarum determinatè conveniunt, vel omnibus ſimul poſſunt eſſe utilia.

Omnis igitur Regnorum ac Statuum adminiſtratio politica, quam ordinariam meritò dicere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cere poſſumus, quamdiu ipſa vel æquitatem præ ſe fert, vel æquitatis ac Juſtitiæ ſpeciem ſaltem aliquam prætendit, quo facilius, Lavernæ inſtar Horatianæ noctem peccatis, ac fraudibus nubem, objiciat, tria ſibi proponit, ad quæ cætera omnia ejus placita & ſtatuta, tanquam ex deſtinatò, collineent: nempe ſtatum naſcentem exorientemque firmare; ſtabilitum conſervare; & labentem ſuſtinere ac reficere. Queis tribus arte ingenioque abſolvendis varii auctores auxilio eſſe poſſunt. Ac primò quidem & ultimo, duo noſtrates, Luſingeus & Duretus, qui proprio idiomate multa & egregia dixerunt de ortu imperiorum, ac eorundem ruinis & interitu: nec non etiam Ludovicus Regius in libro ſuo item Gallico; quo rerum omnium viciſſitudines, ac ætatum & regnorum converſiones, jucundiſſima exemplorum varietate proſequitur. Superioribus quoque annis prodiit Venetiis cujusdam Itali liber eadem de re fusè pertractantis: verùm quo Genio, aliorum eſto judicium, quibus ille notior eſt, quàm mihi. Sed neque contemnendi ſunt Methodius, qui de ortu & occaſu Imperii Romani eleganti libello ſapienter admodum diſſeruit; nec etiam Lazius, ac Bozius; quorum hic de ruinis gentium; ille verò de populorum migrationibus, prolixas commentationes edidêre; ex quibus diverſa ſimul conſtitutionis ac deſtructionis Regnorum exempla haberi poſſunt. Conſervandæ autem ſeu adminiſtrandæ Reipublicæ præcepta, Syneſius quidem in oratione ad Arcadium Imperatorem; Iſocrates in ea, quam ſcripſit ad Nicoclem; Agapetus Diaconus in Libello ad Juſtinianum; Dio Chryſoſtomus, Herodes Sophiſta, Themiſtius, Ariſtides Rhetor, & Maximus Tyrius, paſſim in ſuis orationibus complexi ſunt; ſed omnes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tanta fide atque integritate iſtud præſtiterunt, ut eorum monita Legibus Platonis citius,quàm ſeculi noſtri moribus conformia videri poſſint. Quare rationi magis conſentaneum erit, Italos quoſdam recentiores conſulere, qui libros de ratione ſtatus, ut iſthæc illorum verba, Raggion di Stato commodius exprimam, non invitis equidem Muſis,aut Apolline nullo,compoſuere. Inter quos Johannes Boterus,qui & ingenio fuit admodum facili, & ad Politicas diſſertationes nato,rem omnem primus,quod ſciam, ordine & methodo præclariſſimâ diſtinxit; quam poſtmodum Hieronymus Frachetta nimia ſua diligentia ac collectionum mole fermè obruit; medium verò tenuêre Gabriel Zinarus & Ludovicus Septalius; quorum hic,licet profeſſione Medicus, nihil tamen de Politica *ἀπροσδιόνυσον* ſcripſiſſe jure merito cenſeri poteſt. Adeò cuncta, quæ dicit, ab exquiſito judicio, & abſoluta civilis adminiſtrationis cognitione videntur profecta. Quod unum etiam ſperandum eſſe moneo de Politica doctrina, quam nuper accepi Scipionem Claromontium typis penes ſe præparatam habere: quandoquidem homo ipſe eſt ſolidæ eruditionis, ac magnæ & plerumque pertinacis ſuis in compoſitionibus diligentiæ. Utcunque autem Reipublicæ adminiſtratio extraordinaria totidem pariter capitibus abſolvatur; pauci tamen hactenus reperti ſunt, quibus robur & æs triplex circa pectus eſſet, ut de præceptis ac mediis legitimis, quibus unumquodque illorum ad finem perducatur, aliquid memoriæ publicæque hominum luci cum ratione & methodo committerent. Quamvis enim Clapmarius libro ſuo de Arcanis Imperiorum onus iſtud lubens in ſe receperit; nihil minus tamen, quam quod ipſe promiſerat, exſequitur; dum ſolius tantùm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tantùm adminiſtrationis ordinariæ leges in medium adducit. Adeo proclive eſt literarium pelagus emetientibus, in hanc cenſuram, velut in Scyllam ac ſyrtes periculoſiſſimas impingere, dum titulo tenus magnifica de ſe multi jactitant & promittunt.

Amphora cœpit
Inſtitui; currente rota, cur urceus exit?

Politicus vero Florentinus, licet axiomata fermè omnia iſtius adminiſtrationis, concluſionesque præcipuas ſuis in operibus paſſim diſſeminarit; quia tamen ſubtiliores Philoſophos imitatus eſt, qui inter diſputandum plura ſupponunt, quam probent; aſtuti & temerarii famam potius, quàm prudentis ſibi conciliavit: multorumque adverſus ſuam doctrinam pennas acuit: quarum acumen retundere non ita forſan in caſſum Gaſpar Scioppius proximis annis conatus eſt, edito Romæ de pædia Politica cultiſſimo doctiſſimoque libello. Cui uni plus ineſſe bonæ mentis ac judicii, quam reliquis ejus operibus, æquiſſimi certè librorum cenſores haud immerito exiſtimavere. Quare cum idem prorſus judicium de Cardani ſapientia ferendum ſit, neminem profecto laudare poſſum, qui de hac adminiſtratione quidquam rationibus Philoſophicis innixum, Politicisque regnorum ac Principum exemplis illuſtratum, ſcriptis conſignarit, præter Federicum Bonaventuram nobilem Urbinatem; qui nuſquam exhauſtus, tot ingentium voluminum de Ventis & Octimeſtri partu compoſitione, Politicam etiam, aut verius publicæ adminiſtrationis rationem, typis edendam curavit. In qua, ut nihil dicam de maximo ejus ingenii acumine, & ſingulari rerum cognitione, quibus inchoatæ ſcriptionis dignitatem mirificè ſuſtinuit; certè validiſſimis rationibus oſtendere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

conatus eſt, rationem illam extraordinariam publicæ adminiſtrationis non aliter definiri poſſe aut debere, quàm Conſilium optimum de rebus ad majorem Reipublicæ utilitatem ſpectantibus, abſque alterius rationis conſideratione. Ex illa ſiquidem definitione, quam variis poſtea argumentis confirmarunt, ejusdem Bonaventuræ nepos meritiſſimus Julius Veteranus in Epiſtola ſua ad Ludovicum Septalium, & Titus Cornæus in Politica tractatione, quæ Urbini cum infinitis aliis codicibus manu exaratis ſtudioſe conſervatur: ex hac, inquam, definitione, & auctor ipſe campum ſibi aperuit ampliſſimum, ut de variis rebus diſſereret, quæ ad ſecretiorem illam politices pædiam ſpectare videntur; & unusquisque tantum ex illo ſumere poteſt, quantum illi opus erit ad tutius & copioſius philoſophandum de veris Rerumpublicarum arcanis: de quibus & nos contractionem illam anno ſuperiore accuravimus, quam aliquando politicæ doctrinæ ſtudioſis haud ingratam fore injucundamve confido.

Perceptis autem communibus iſtis cujuslibet ſtatus adminiſtrandi Legibus, ad illas continuo deveniendum eſt, quibus Reges ipſi, ac Principes, Terræ gentes inter ac nationes, quibus imperio præſunt, divinitatis cultum aliquem ſtabilire, & merito quidem, conati ſunt; cum hoc unum ab omni temporis memoria perſuaſum hominibus fuerit, dominos eſſe omnium rerum ac moderatores, Deos; &, quæ geruntur, eorum geri ditione atque numine, eosque optimè de genere hominum mereri; &, qualis quisque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, qua mente, qua pietate colat Religionem, intueri, Piorumque & Impiorum habere rationem. At vero, cum ejusmodi leges, & divinarum rerum conſtitu-

ſtitutiones, variæ ſemper in variis mundi partibus,& antiquitus quidem, exſtiterint, & nunc etiam non magis, quam olim, inter ſe conveniant; non raro etiam accidit, ut zelo ac æmulatione pietatis, diſſidia quædam & internecinæ quæſtiones de illis exoriantur:

Dum numina vicinorum
Odit uterque locus, dum ſolos credit habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit.

Quibus certè compeſcendis dirigendisque ad finem Religionis Chriſtianæ præceptis ac inſtituto conſentaneum, ſanè haud neceſſe erit, diverſas inter ſe Religiones committere; quemadmodum non ſine diſpendio veræ pietatis ſuperioribus annis fecere, Petrus de Alliaco Cardinalis & Epiſcopus Cameracenſis, in opuſculo quodam aſtrologico de tribus ſectis; Hieronymus Cardanus in libris ſuis de ſubtilitate; & Johannes Bodinus, compoſito, ſed nondum edito, (atque utinam nunquam edatur!) de rerum ſublimium arcanis ingenti volumine; quod equidem, Jeſuitam Poſſevinum non perperam de ipſo judicium tuliſſe, argumento eſſe poteſt validiſſimo certè manifeſtiſſimoque: Verum oportet Religionum omnium principia communia, & ſingularum inter ſe perſuaſiones proprias, apprime intelligere, ut, cum noſtra quibusdam in locis ſtabilienda aut confirmanda venit, aliarumque cognitio neceſſaria eſſe quacunque tandem de cauſa videtur, habeat in promtu Politicus nonnullos auctores, quorum lectione de ſingulis informatus, omnia poſtmodum, quæ in tali caſu fieri debent, ſapientius præſcribat, conſiliumque ſumat rebus ipſis ac intentioni ſuæ convenientiſſimum. Tales igitur eſſe poſſunt quatuor libri de orbis terræ concordia Guillelmi Poſtelli Barentonii. In quibus ferme

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſolis, nihil ineptum, aut quod ridiculum non eſſet, immiſcuit, ſed univerſam Religionum omnium informationem inſtituit; noſtramque præſertim, rationibus tam propriis, quam ex aliarum confutatione deſumtis, valde quidem acutè ſubtiliterque confirmat & ſtabilit. Idem auctor in tribus Libris de Republica Turcarum, quos nondum pariter luxata mente compoſuit, Religionis Mahometicæ Summam, nihil quidquam vel minutiſſimarum ejus Ceremoniarum prætermittens, complexus eſt. Quemadmodum etiam noviſſime fecit nobilis quidam Gallus, nomine Bauderius, libro ad hoc unum, magno quidem politioris linguæ noſtræ apparatu, ac lectionis varietate, peculiariter deſtinato. Ut ex ipſius, ac gemino Poſtelli Volumine, promtum ſit omnibus, qui propter Eccleſiæ cenſuras ipſiusmet Muhamedis Alcoranum ac Sunam legere non poſſunt, quicquid ad ineptas Muſulmanorum ſuperſtitiones attinet, facili negotio percipere. Quamvis multum præterea juvari poſſint relationibus epiſtolicis præclariſſimi Viri Augerii Busbequii, & libellis Ricoldi ſeu Richardi Monachi, ac Johannis cujusdam Andreæ; qui propterea in omnes linguas habentur tranſlati: quoniam vel ipſius Poſtelli judicio cæteris omnibus præferri debent, quicunque conati ſunt Turcicæ Religionis fundamenta validiſſimis rationibus convellere. Judaicæ vero notitia, quoniam ex Veteri Teſtamento diverſisque ejus Librorum interpretibus nobis abunde ſuppeditatur, hoc unum ſolummodo requirit, ut, quoties ejus refellendæ ſeſe offerret occaſio, & antiqui Eccleſiæ Patres, quorum multi præclarè admodum in hoc negotio verſati ſunt, in conſilium advocentur, & præter illos Lyranus, Samuel Riccius, & Hieronymus de Sancta fide; qui omnes, linguæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

linguæ ſanctæ cognitionem ab incunabulis ac inter Judæos ipſos viventes edocti, diverſaque Rabbinorum lectione informati, non mediocrem ſane gloriam, licet ex mediocribus Libris, retulere; non ſecus profecto quam ex Majoribus poſtea fecerunt Philippus Mornæus, auctor alioquin cæteris in operibus lectionis improbatæ; ac Coſtus, & Delfinius; omniumque, ut majori conatu, ſic etiam feliciori eventu, Petrus Galatinus Monachus ex ordine ſancti Franciſci; aut potius Raimundus Sebondus profeſſione Medicus, cujus, præter libros de Theologia naturali, duo inſuper volumina ingentia in Collegio Fuxenſi Tholoſano etiamnum hodie ſub titulo Pugionis fidei conſervantur. Ex quibus, ſi Joſepho Scaligero fides eſt habenda, omnia ſua hauſit & transſcripſit Galatinus, diſſimulato ipſius Sebondi nomine; non tam propter acerrimum, quod ſemper exſtitit inter Dominicanam familiam & Franciſcanam, odium, quemadmodum maligne cavillatur Scaliger; & fortaſſis etiam imperite; quam ut eruditum iſtud opus acceſſione quadam augeret, & ſibi vendicaret locupletatum ita atque expolitum. Quod equidem utrum à Galatino factum fuerit, & an iſta, aut alia ratione, tuum eſt omnino ſtatuere, eruditiſſime Gaffarelle; qui Linguæ ſanctæ difficultates omnes grallatorio paſſu ſuperaſti; & plures ac meliores in ea libros evolviſti, quam quivis alius eorum, qui nunc ſunt non dicam tantum ætate tibi ſimiles, ſed etiam profeſſione. Judaicæ vero Religioni ac Mahometicæ Chriſtiana ſuccedit, ætate quidem inter illas media, ſed nobilitate dogmatum, ac eorundem certitudine, longe omnium præſtantiſſima, & ſola ac unica, de cujus veritate dubitare non liceat abſque flagitio. Verum enimvero, cum

infidelibus ac Paganis eadem lex lata non fuerit, arbitror ego, hanc ipſis non incommode, quoties opus erit, ſuaderi poſſe, rationibus, quas habent Cicero Chriſtianus, ſeu mavis Lactantius, in libris divinarum inſtitutionum, Tertullianus in Apologetico, Minutius Felix in Octavio, Arnobius adverſus Gentes, Theodoretus de Græcanicis affectionibus, Salvianus in libris verè aureis de providentia, & Doctor Angelicus Sanctus Thomas in ſumma contra Gentes: quæ omnium inſtar jure merito haberi poſſet; adeò ferax eſt ſenſuum, rationum, ſubtilitatis, & doctrinæ. Nec minimum quoque auxilii repoſitum eſt in Libris de providentia Thomæ Bradvvardini; quoniam in illis pari ferme cum Divo Thoma ſubtilitate & rationum pondere procedit; ut etiam in Triumpho Crucis Hieronymi Savanarolæ, & in libris de Religione Chriſtiana Marſilii Ficini, & Ludovici Vivis. In quibus licet magis latine, non minus tamen ad rem appoſitè locuti ſunt. Iſtorum vero Labores excepit Auguſtinus Steuchus Eugubinus: qui, dum infideles ipſos propriis armis atque auctoritatibus jugulat, plurimum & ipſe negotium fidei promovit. Quod ſimilibus doctorum virorum argumentis comprobandum eſt; non autem obſervationibus aſtrologicis Petri de Alliaco; aut naturalibus Lullii & Sebondi; aut denique philoſophicis Petri cujuſdam Montui: quandoquidem intempeſtivæ ſunt illæ nugæ, ac futiles argutiæ, cum ea de re tractandum eſt, quæ merito cenſetur omnium eſſe graviſſima. atque in hoc delectu maximè ſe prodit hominis prudentis ac politici judicium. Sed, cum negotii & faſtidii vim ſemper maximam, vel ab Eccleſiæ naſcentis exordio, Hæreſes ipſæ, Chriſtianæ paci & tranquillitati è directo contrariæ, attule-

tulerint, dum Civitates ac Nationes, inter ſe committendo ipſas, plerumque in manifeſtum diſcrimen adducunt, totque calamitates excitant, ut earum incremento totis ſe quamprimum viribus opponere conſultiſſimum judicetur, quemadmodum optime à Ludovico Regio demonſtratum eſt, in libello, quem patria lingua compoſuit de diſſidiis & bellis maximis propter Religionem excitatis; ſane, ad hoc unum facilius & commodius exſequendum, non mediocriter opinor juvabit, priſcorum quidem Hæreticorum fraudes, ingenium, ac erronea dogmata, ex divo Hilario, Philaſtrio, Perpiniano, & Alphonſo Caſtrenſi, deprehendere; Pelagianorum autem maximè ex Voſſio, cujus Liber appendicis loco eſſe poteſt Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ; & Lutheranorum, ex Florimundo Raimundo, ac ejus continuatione Pariſiis edita, ſed abſque auctoris nomine; quoniam multum ſe Raimundo inferiorem exhibuit eloquentia, judicio atque diligentia. Utile etiam erit, Caſſandrum evolvere, qui tot lites apertè quidem componere tentavit, licet majori pietate quam ingenio; & Melchiorem Canum, qui hoc idem, ſed occulte, conatus eſt, ingenio majòri, quàm pietate, ac propemodum admirabili judicio. Vix enim poteſt imaginatio conſequi, quantum auctorum ejusmodi lectione, Politicorum mentes acuantur, excitenturque ad ſaluberrime de rebus iſtis conſulendum, quibus non unius aut alterius hominis modo, ſed univerſæ plerumque Reipublicæ ſalus, & belli pacisque momenta continentur.

Maximi quoque habentur in rebus Politicis Confœderationes, junctæque cum vicinis aut potentioribus populis amicitiæ: quoniam illæ, ſeu ad hoſtem propulſandum irruentem, ſeu ad

mercium

mercium permutationem, aut quavis alia tandem de cauſa inſtituantur, non poſſunt ſane non exiſtimari publicis Regnorum ac Principum commodis valde ſalutares ac neceſſariæ. Quamobrem hoc unum maceror, hoc unum doleo, quod auctores illos in numerato non habeam, qui forſan plura de illis, & maxime ſcitu ac cognitione digna, Librorum monumentis conſignavere. Memini tamen, quædam eſſe inter opuſcula Bruni, quæ huic negotio plurimum inſervire poſſint: & Joannis Boteri Libellum inter Politicos circumferri, cui ipſe titulum fecit, *La Lega*: ac Emericum Crucæum noſtratem Pariſinum, animi potius exercendi gratia, quam quod rem unquam ita fieri poſſe arbitraretur, conatum fuiſſe in novo ſuo Cynea modum aperire, quo Principes omnes inter ſe convenire poſſent, & pacem univerſalem ſtabilire: quemadmodum etiam eloquentiſſimi viri Baudius & Puteanus, cum de Induciis Belgicis tractant, & Gajus quidam, ac Ferrerius auctor, Catholico-politici, interim, dum variis rationibus contendunt, Principes Chriſtianos poſſe cum infidelibus fœdere conjungi, multa & ipſi ſubminiſtrant, ex quibus, accedente frequenti lectione Hiſtoricorum, qui diverſa Principum fœdera ipſorumque ſecretiores cauſas ac leges ſuis monumentis inſerunt, quemadmodum fecere Polybius, Guicciardinus, Thuanus, & alii, non dubium eſt profecto, quin multa ſenſim animis illabantur, ad ipſas confœderationes melius inſtituendas plurimum conducentia. Illæ vero quandoquidem aut belli ſuſcipiendi & communis hoſtis invadendi propulſandive neceſſitate, aut pacis firmandæ gratia, aut vitæ commodis, per mercium commutationem conſulendi cauſa, ſæpius concluduntur: commercii autem ac rerum uti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

utilium, & unde illæ ac quomodo haberi poſſint, notitia, melius uſu ipſo ac quotidiana cum expertis communicatione, quam ſtudio, quod in libris ponatur, intelligi poteſt: Juvatur nihilominus relationibus diariis, ac navigationibus Hollandorum & Hiſpanorum; qui nunc ferme ſoli varias terræ partes, mercium permutandarum cauſa, obire, Indiasque tam Orientales quam Occidentales perluſtrare, conſueverunt: ut etiam hiſtoria naturali rerum exoticarum: qualis eſt Joſephi Acoſtæ, Cluſii, Monardis, Garciæ ab Horto, & Principis Cæſii Mexicana, quam omnes docti graviter & iniquo animo ferunt publicis commodis tam diu invideri. Sed nec inutilis erit lectio Georgii Agricolæ, Ferrandi Imperati, Geſneri, Boëtii à Boot, Lucæ Pæti, Cœnalis, Garraudi, & aliorum; qui de Mineris, Metallis, Lapidibus, Nummis, variisque Menſuris, Ponderibus & *Tariffis*, aut vocant Itali, ſcripſerunt; quoniam ejusmodi rebus potiſſima pars commercii ipſius videtur conſtare. De quo licet aliqui nondum vivis exempli quædam magis determinate ſuis in conſiliis & inſtructionibus monere conati ſint; frigidius tamen iſtud præſtitere, quam ut in ipſorum nomina diligenter inquirere operæ pretium eſſe exiſtimem.

Quod vero ad pacem & bellum ſpectat, non hic Eraſmi aut aliorum declamationes laudabo, utpote Scholæ magis convenientes, quam Aulæ & prudentûm conſilio; verum, quidquid in illis generatim loquendo conſiderandum venit, iſtud commode quidem, ſed impetrata prius ab Eccleſiaſticis cenſuris immunitate, haberi poterit in opere doctiſſimi viri Hugonis Grotii de jure belli & Pacis. Speciatim vero, ſi res ipſæ conſiderentur, & vel de Turcarum aut Hiſpanorum Hære-

Hæreticorumve coërcenda poteſtate tractandum ſit, cum hæc tria præcipuis ac maximis diſſenſionibus occaſionem præbeant, quæ nunc, & ante, omnes Europæ provincias peſſime videntur exercuiſſe: ſane, cum non quæratur de Turcis, quo jure, ſed qua tantum arte, debellari poſſint, hoc ultimum cogitatione duntaxat aſſecuti ſunt Augerius Busbequius Germanus, Lazarus Soranzus Venetus, Joannes Boterus Pedemontanus, & Breevius ac Nuæus Galli. De Hiſpanis autem cum potior ſit juris quâm artis difficultas, propterea quod diſcrepantes ſunt, hinc & inde, de ipſorum antiquis prætenſionibus Politicorum ſententiæ: huic equidem nodo cunei eſſe poſſunt, Balthaſaris Galli liber de Regnis & provinciis, quæ cum aliquando Gallorum fuiſſent, nunc injuſtè ab Hiſpanis detinentur; cum Reſponſione Julii Cerii ad eundem Balthaſaris Librum; itemque varii diſcurſus ultro citroque facti, pro eorundem ſucceſſione in bona omnia Ducis Burgundiæ, Regni Navarræ uſurpatione, prætenſionibus in ſtatum Montisferratenſis Marchionatus, & ſimilibus diſſidiis quæ cum aliis Principibus habuerunt; ac demum Liber Politicus fratris Thomæ Campanellæ de propaganda Hiſpanorum Monarchia, Italico quidem idiomate ab eodem conſcriptus, ſed editus poſtea Germanico. Tandem vero cum utrumque in Hæreticorum profligatione deſideraretur, multi quidem ex ordine Theologorum & Politicorum quid juris eſſet declararunt, ut Claudius de Sainctes; Ludovicus Aurelius, Gaſpar Schioppius, & alii; ſed, qui artem ipſam & modum juris exercendi, ac Hæreticos procul à noſtris finibus propulſandi, declararint, pauci certè hactenus exſtitere, aut verius nulli.

Has

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Has autem de jure Regnorum & armorum contentiones proxime ſequuntur, quæ de prærogativis ac honoribus, non ſolum inter Chriſtianiſſimos Galliæ & Catholicos Hiſpaniæ Reges, ſed inter cæteros Europæ Principes, Nationesque ipſas & civitates, excitantur; cum omnibus hominibus hoc à natura peculiari ſtudio inditum ſit, ut Laudis ac Honoris ſtudio maxime ducantur; nec ſua bona deprehendi poſſe ſibi perſuadeant, niſi ipſa, ſub quadam ſpecie vanitatis ac gloriæ, ex inaniſſimis plerumque ſplendoris inſignibus collecta, nobis exhibeantur. Quæ opinor cauſa fuit, cur celeberrimi duo Juriſconſulti Chaſſanæus & Tiraquellus libros illos ediderint, de Gloria Mundi & de Nobilitate: in quibus, pro-ut illis ex jure videbatur, rebus, ſi non quidem omnibus, at certe præſtantiſſimis, locum uniuscujusque dignitati convenientiſſimum aſſignare conati ſunt. Unde poſtea multi occaſionem ſumſere, pro dignitate Nationum & Imperiorum majori cum ſtudio & pertinacia ſcribendi, quibus aut Patriæ vinculis, aut obligatione fidei, aut virtutis admiratione, aliove peculiari nexu & affectu, conjungebantur arctius, connectebanturque. Quemadmodum feciſſe videmus Valdeſium pro Hiſpanis, non minus injurioſo & impotenti, quam ingenti volumine; & Vivaldum, Joannem Feraldum, Andream à Quercu, diverſosque alios, quibus ſuum nomen reticere conſultius viſum eſt, pro Gallis; quorum exemplo Domus Eſtenſis & Medicea, multæque aliæ principales Familiæ, ſcriptis pariter in lucem prolatis, quæſtionem inter ſe de præeminentia ventilarunt. Ut etiam inter civitates fecere Ticinum & Cremona, Panormus & Meſſana, ac aliæ ſimiles. De quibus plura mihi fateor dicenda forent, ſi obvia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

via & minutiſſima quæque, non autem utilia tantum ac neceſſaria, conſectarer. Hoc vero non prætermittam, multa videlicet, quæ ad ejusmodi quæſtiones pertinent, haberi poſſe ex orationibus contrariis de principatu inter præcipuas Europæ nationes conſtituendo, quæ ab auctore quodam Germano non ita pridem varia cum eruditionis ſupellectile publici juris factæ ſunt; & ex Ceremonialibus libris; Gallicis quidem, doctiſſimi Gotofredi; Italicis verò, Paridis de Graſſis, & aliorum.

Superſunt igitur tantummodo incrementa civitatum, & ipſis è diametro oppoſitæ vectigalium impoſitiones, ac Civium inter ſe diſſenſiones, & Privatorum inimicitiæ. De quorum primo Joannes Boterus & Hippolytus à Collibus multa quidem ac præclara omnino & valde utilia loquuti ſunt, in libris ad iſtud negotii peculiariter deſtinatis. De ſecundo verò, quoniam res ipſa plerumque à neceſſitate dependet aut Principum voluntate, quæ Leges non admittunt, inde eſt, quod pauci admodum reperti ſunt, qui de illis Politicum quidquam monere voluerint. Quare unicum tantummodo proferam Scipionem Gramontium, ex cujus Nummo Regio, Gallice quidem edito, plurima depromi poſſunt, quæ rem ipſam præclare illuſtrent, ſimulque legentium animos reficiant dulci pabulo variæ lectionis, & gratiſſima diverſarum obſervationum varietate.

At enim, quoniam opiniones hominum ducuntur auctoritate, trahuntur eloquentia, ingenio ac induſtria miteſcunt, & in utramlibet partem, quemadmodum cera, facillime convertuntur; multi propterea de Honore ac ipſius læſione, unde privatæ inimicitiæ naſcuntur, ſingularis certaminis occaſiones, ac præterea de ipſius reſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

reſtitutione & reparatione, quæ omnia in opinione conſiſtunt, multa etiam dixere. Inter quos illi primum evolvendi ſunt, qui nobilitatis ipſius ac gloriæ & honoris naturam & eſſentiam monumentis ſuis expoſuerunt. Prout egregiè omnino mihi feciſſe videntur Flaminius Nobilius, & Typotius, eleganti & terſo ſermone; Simon Simonius, erudito & peripatetico diſcurſu; ac Bernardus Mirandulanus, Epiſcopus Caſettanus, in opere illo undequaque abſoluto & perfecto Dialogorum de honore, quod ſub nomine Joannis Baptiſtæ Poſſevini, Italica primum lingua, mox vero etiam Gallica, neſcio quo caſu, typis commiſſum fuit. Cujus rationes licet Joannes Baptiſta Suſius, Medicus Mantuanus, & Antonius Maſſa, funditus evertere conati ſint; ipſe tamen Mirandulanus, edito alio libro de ſingulari certamine, ita ſe defendit, ut præter ſolidiſſimas reſponſiones, multa etiam in illo attulerit, quorum gratia famam ſibi comparavit inter præſtantiores Philoſophos non modo illuſtrem, ſed nec intermorituram ullo ſeculorum aut ætatum decurſu. Iſtis vero auctoribus perlectis, ad leges, & conditiones ipſius ſingularis certaminis ineundi, deveniendum eſt. Quæ vel univerſales ſunt, à Petro quodam Montuo Mediolanenſi & ab aliis deſcriptæ; vel unicuique Nationi peculiares & propriæ, quemadmodum Galli ſuas habent, ab antiquis Regibus conſtitutas, & in unum collectas, ac editas, neſcio an à Savarone, aut à quopiam alio. Et in Italia multi quidem reperiuntur ſeu duelli committendi, ſeu pacis tractandæ cenſores & arbitri: quorum in recenſione primus mihi doctrinæ ac eloquentiæ purioris gratia appellandus venit Mutius Juſtinopolitanus: deinde vero Baptiſta Olevanus, & Franciſcus Biragus, qui nobiliſſima-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

maque concertatione rem iſtam præclarè explicant. Fabius vero Albergatus, licet teretibus etiam ac purgatis auribus nitore ſufficiat: habitior tamen eſt in toto ſuo opere, ac in minutiis quibuſdam & titivillitiis plerumque moroſior. Qui præter ipſos modum illum explicarint, quem Itali dicunt, *Di far pace in via Cavallereſca*, ſcio equidem, exſtare plures alios: veruntamen, quia non ita mihi familiares exſiſtunt, nihil propterea de ipſis, ut nec de Alciato & Jurisperitis, mihi dicendum eſſe exiſtimo.

Enumeratis igitur illis auctoribus, qui de negotiis, in publica rerum adminiſtratione præſertim occurrentibus, varias præceptiones conſiliaque diverſa ediderunt, progrediendum nobis eſt ex inſtituta ſerie, ad dicendum de illis, quorum lectione meliores illi ac præſtantiores evadere poſſunt, qui circa rerum ac negotiorum ejusmodi tractationem verſari debent. Horum autem commode primi ſe offerunt Reges ipſi ac Principes: ex quorum moribus & inſtitutione reliquorum hominum fata pendere, adeo verum eſt, ut tunc illis bene ac fortunate ſit, cum ipſi, qui Reipublicæ clavum moderantur, non ſolis modo Prætorianorum cohortibus & longo ſatellitum ordine auctoritatem ſuam fulciunt, ſed labore in negotiis, fortitudine in periculis, induſtria in agendo, celeritate in conficiendo, ac denique conſiliis in providendo, dignitatem ſuam illuſtrant ac muniunt; ſecus vero omnia illis contingant, quibus non Reges præficiuntur, ſed Tyranni. Cujus vocis occaſione hic omnino animadvertere neceſſe eſt, hanc poſterioribus tantum ſeculis pro iniquo & flagitioſo Principe fuiſſe uſurpatam; quemadmodum optime notavit Suidas in voce Τύραννος, & poſt eum eruditiſſimus Cardinalis Beſſario adverſus calumnia-

nniatorem Platonis; conſtatque auctoritatibus
lariſſimorum Poëtarum; Virgilii quidem, cu-
us ille verſus in ore omnium & libris experi-
ur:

Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe Tyranni.

& Silii Italici, qui de Hierone optimo ac inte-
errimo Syracuſanorum Rege hunc alium uſur-
at:

Vos etiam tandem Siculi contra arma Tyranni
Iuviſſe egregium.

Idque eo potiſſimum ſpectat, ut, quoties no-
is Platonem, Ariſtotelem, vel Xenophontem
egentibus aliquid occurrit, quod ab ipſis de Ty-
anni Laudibus aut officio dictum ſit; non ſta-
im arbitremur cum Georgio Trapezuntio, Ty-
annidem ab illis commendari: tantum enim
beſt, ut illis quidquam ſimile in mentem vene-
it, ut neminem ex antiquioribus conſtet magis
uam ipſos præclare & ſapienter de optimi Prin-
ipis munere fuiſſe loquutus. Sane, cum apud
Ciceronem Cato Scipioni & Lælio ſuadere vi-
eatur, multas ad res perutiles eſſe Xenophontis
ibros, eosque etiam, ut ſtudioſe legant, adhor-
etur; tum vero ille ita ſe mirabilem exhibuit,
um Cyrum Regem, alioquin improbum atque
mpium & infelicem, non quidem ad Hiſtoriæ
idem, ſed ad veram juſti & moderati Impera-
oris effigiem depinxit, ut non tantum ejus men-
dacio venio concedenda ſit, ſed magna inſuper
commendatio tot ſaluberrimis admonitionibus
ribuenda. Atque, cum ingenioſiſſimus Poëta
Claudianus, Porphyrius Optatianus, Sidonius,
& omnes Panegyriſtæ Latini antiquiores, qui ſi-
mul editi ſunt, nihil etiam aliud in votis habue-
rint, quam optimorum Principum naturam, mo-
res, dicta, præclare geſta, factaque omnia, lau-
dare, ac per hoc poſteris velut e ſpecula faces,
quas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quas ſequerentur, accendere; multum propterea in illis repoſitum eſt ad Regiam inſtitutionem momenti, & præſidii ac adjumenti certe non parum; præſertim verò, cum tot exempla præclariſſima, tot Heroicæ ac pene divinæ virtutes, facillime ſe in animos demittant, illorum orationis vehiculo, qui caſtigatiſſimo dicendi genere uſi ſunt, orationemque uſurparunt, ut inventione admirabilem, ſic locorum ubertate ſententiarumque gravitate venuſtam, & ſemper variam, utilem, auguſtam, naturalem, propriam denique ubique ac perſpicuam. Luculentius fluunt, & Romanas aures neglecta dictione radunt, viri duo præclariſſimi, divus Thomas, & Ægidius Romanus, in operibus quæ de Regimine Principum nobis reliquerunt. Sed in illis tamen minimè, ut erat tunc ſeculi fatum, ſomniorum monſtra aut nebulas pictas ſequuti ſunt. Imo lectionis diuturna ac ſedula meditatione, ingenii rerum optimarum & politicarum copia luxuriantis argumentum exhibuere; quo in concipiendo non magis indulſerunt genio potenti, & ad grandia quæque & difficillima nato, quam Principum Imperio. Nam, ut de Thoma, qui hoc ipſum in operis limine fatetur, nihil dicam; certe ex Pauli Æmilii hiſtoria conſtat, Philippum Pulcrum, jam inde ab adoleſcentia peculiari cultu Ægidium Romanum coluiſſe, eique auctorem fuiſſe, ut de Regimine Principum monumenta, quæ nunc in manibus habentur, conſcriberet. Superiori vero ac noſtra etiam ætate, de qua merito quis antiquum iſtud uſurpare poſſet,

Sumſerunt Artes hac tempeſtate decorem,
Nullaque non melior, quam prius, ipſa fuit:

non defuerunt ſanè, qui eandem de Principatu tractationem laboribus ſuis illuſtrandam explican-

randamque ſuſciperent. Ex quibus Niphus & Macchiavellus Principes ſuos effinxere quales ut plurimum eſſe deprehenduntur: Eraſmus, Oſorius, Foxius, Natta, Omphalius, VVimphelingus, ut ſe moraliter gerere deberent: Mambrinus Roſeus, Frachetta, & Lælius Marettus Senenſis, cujus liber publici juris nondum factus eſt, ut illis Politicæ communis legibus agere conceditur: Bellarminus denique, Ribadeinera, & Scribanius, ut ſe ad Chriſtianæ Religionis præcepta componere deberent. Quibus omnibus velut coronidem acceſſiſſe ferunt Belſaci, Viri Clariſſimi, Principem, Gallica modo pumice diligenter expolitum. Verum enimvero, quoniam ipſe liber poſt meum è Gallia diſceſſum typis fuit demandatus, ut propterea nondum in manus meas pervenerit; variaque, ut audio, ac prorſus ancipiti judiciorum alea fuit exceptus: hoc ſolum de illo pronunciare poſſum, quod fuit ab antiquis in ſimili occaſione ex formula uſurpatum, *Non liquet.*

Cum autem perſonæ illæ Politicæ, de quibus ſermonem jam habere inſtitui, multum præterea juvari poſſint variorum librorum lectione, qui ad ipſas arctiori quodam præceptorum nexu ſpectare videntur: neceſſe idcirco mihi viſum eſt, ipſorum recenſionem velut ſuppetias unicuique illarum deſtinatas ſubjungere. Atque ut à principibus exordiar, nemini dubium eſſe arbitror paullo diligentius in hanc rem intuenti, quin illis ſummopere utilia eſſe poſſint præcepta vitæ & morum, ac Regni etiam adminiſtrandi, à Principibus viris ſcriptis conſignata: maxime verò illa quæ, cum eſſent morti propinqui, familiaribus, & amicis, ac ſucceſſoribus etiam, obſervanda reliquerint: cum opinio ſit, non futilis quidem illa aut ridicula, ſed omnium ferme gen-

tium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tium ac nationum conſenſu firmata. animam ipſam, cum in procinctu eſt ut à corpore diſcedat, ſapientiorem longè ac diviniorem fieri: ſeu illud contingat, quemadmodum volunt Platonici, quod animus noſter, dum tempus mortis inſtat atque appetit, paulatim incipiat ab oſtraceo ſeu futili & teſtaceo vehiculo recipere ſe in igneum æthereumnve; &, quo magis appropinquat morti, hoc magis tenuetur; multaque tunc intelligat, quin etiam ſæpe divinet, ac futura proſpiciat; quemadmodum feciſſe dicuntur Patroclus quidem ab Homero, Orodes à Virgilio, & Poſſidonius à Cicerone: ſeu potius verior ſit Medicorum & Peripateticorum ſententia, iſtud fieri aſſerentium, quod in extrema illa diſſolutione, occupatis jam ab hoſte exterioribus membrorum præſidiis, ſpiritus, qui in illis morabantur, ad arcem interiorem muniendam propugnandamque tanquam ſtrenui milites confugiant; unde circa cordis meditullium, & cerebri regiam, numeroſiori exercitu congregati, omnia præclare diſponunt, decernuntque de multis ſapienter & ingenioſe, donec continuam ac recentem morborum impreſſionem

——— *nec clauſtra, nec ipſi*
Cuſtodes ſufferre valent.

Sane, undelibet iſta vis animo proveniat, certiſſimum eſt, ab illa & extremas morientium voluntates religionem, & grandia illa morituri Catonis ac reliquorum Heroum verba æſtimationem ſuam deſumſiſſe. Unde neque à Politicis, multóque minus à Principibus viris, contemni debent præcepta illa, quæ ab expertis & ſapientibus viris ſapientiſſime totius vitæ tempore prolata, non niſi ſaluberrima ſapientiſſimaque eſſe poſſunt. Qualia experimur revera eſſe Monita Manuelis Palæologi; Baſilii, & Caroli,

Impe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Imperatorum: Ludovici IX, & Philippi ſecundi, Regum Galliæ & Hiſpaniæ: ac demum Pauli Tertii, & Gregorii Decimiquinti, ſummorum Pontificum. Quibus pares auctoritate videri quodammodo debent Libri illi Conſtantini Porphyrogenetæ de adminiſtrando Imperio: & cæteri, quos de vita propria, aut rebus, cum à ſe, tum ab aliis Principibus geſtis, Principes ipſi ſcripſerunt. Neſcio enim quomodo genium potentiorem, quàm reliqui auctores obtinere conſueverint, Libris ſuis infundunt, majoresque ſpiritus ac nobiliores ad Muſarum cultum afferunt: natura, ut credibile eſt, præclariſſimum iſtud ac honeſtiſſimum liberalis ſtudii cum Regali virtute conjugium lætiſſimis ſimul ac feliciſſimis auſpiciis promovente. Hujusmodi verò ſunt, quæ de bello Gallico, non Julius Celſus Vincentii Bellovacenſis, & Joannes Sarisberienſis, (qui ambo occaſionem etiam dubitandi doctiſſimo Lipſio præbuere,) ſed Julius Cæſar, cujus ductu ac imperio illud confectum eſt, in Commentarios retulit: & quæ optimus Imperator Antoninus, non quidem de itineribus ad clariora Imperii Romani loca, (cum Martiani cujusdam potiùs illa ſint, nec quidquam ad præſens inſtitutum faciant,) ſed de vita ſua, conſcripſit: ac præterea quæ Julianus Parabata de Cæſaribus edidit: & Hiſtoria de vita & rebus geſtis Baſilii Macedonis, ſcripta quidem jam olim à Conſtantino Porphyrogeneta, nunc verò è tenebris eruta, ac priſtino ſuo nitori reſtituta, ab eruditiſſimo eodemque nobis amiciſſimo viro, Leone Allatio. Cujus inexhauſtam in propriis fœtibus abſolvendis doctrinam, neſcio anne magis admirer, an diligentiam in antiquorum laboribus detenebrandis ac illuſtrandis ſuſpiciam. Atque ut ſumma illa benevolentia, qua me ſibi plurimum devinxit, tali judicio viam

mihi omnem ac aditum præcludat; non faciliu tamen erit æquiſſimis rerum æſtimatoribus quidquam de hac controverſia ſtatuere; poſt quam decem ejus volumina variorum antiquo rum edita fuerint, quorum divitiis imman quantum Reſpublica ipſa literaria conſequetu honoris ac emolumenti. Verùm ut illuc, und paululum digreſſus videor, me referam; eò de mum pertinent Apophthegmata, ſeu dicta me morabilia prudentiſſimorum Regum & Princi pum: ſive ea unius tantum illorum fuerint, u Alphonſi, Matthiæ Corvini, & Alexandri Medi cis, collecta quidem ab Antonio Panormita Æ.nea Silvio, Galeotto Martio, & alio quodan Italo; ſive multorum, generatim ac per commu nes titulos diſtributa, ut memini à Doctore quo dam Lovanienſi fuiſſe factum. Plutarchus enim Lycoſthenes, Eraſmus, dum omnia colligunt certe à Principibus non leguntur, quibus erudi tionis compendia ſunt in lucro, & ſimiles tan- tum in exemplo. Quare utiliſſimum quoque il- lis fuerit, exercere ſe gnaviter in hiſtoricorum lectione, qui fortiſſimorum lectiſſimorumque Principum vitas monimentis ſuis conſecrârunt; atque in Alphonſi Ulloæ Carolo Quinto Cæſa- reæ Majeſtatis virtutes intueri; in Philippi Co- minæi ac Petri Mathæi Ludovico XI politicas artes ac verſutias deprehendere; in Barletta Schanderbecho fortitudinis bellicæ triumphos ac honores æmulari; in cæteris denique auctori- bus virtutes illas inveſtigare, quarum ad imagi- nem & velut ideam ſuas poſtea actiones compo- nant, ſeque tales exhibeant, quales ſemper ex- ſtitêre, qui ad Regnorum faſtigia ſupremasque dignitates fuerunt, non favore & amicorum gra- tiâ, ſed ſuo merito, ſublevati.

Hactenus igitur tam multis de Principe di- ctum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ctum eſt: quoniam, ut ipſe fuerit, ſic erunt & ejus Miniſtri. De quibus nobis in ſequentibus minimè dicendum foret, ſi omnes, officiorum ſuorum dignitate, vitæ ac morum integritate, rerumque intelligentiâ, pares ab optimo ſapientiſſimoque Principe eligerentur. Hoc verò quandoquidem rariſſime contingit, age, mi Gaffarelle, percurras alacriter quod reliquum eſt iſtius Bibliographiæ, ut videas, quibus libris ad dignitatem ſuam præclarè ſuſtinendam informari poſſint Hercules illi Politici, qui, cum Atlante ſuo, ſi non totius mundi, at vaſtiſſimorum Regnorum pondus, humeris ſuis ſuſtinere debent.

Miniſtri igitur, ſeu viri à Conſiliis principum præcipui, cum vel ex illorum ordine ſint, quibus ſe Principes inſano amore, aut ſcelerum participatione, totos in utramlibet velint ipſi partem flectendos committunt, (quales ſunt iſti, qui Gallis noſtratibus ac Italis, ficto ab ingenti favore vocabulo, commune quidem, ſed ominoſum nomen accepere,) vel ex aliorum cenſu deligantur, qui per virtutum gradus ad honores conſcendunt, preciumque ſuis laboribus in Patriæ commodis & rectâ hominum de ſe exiſtimatione conſtituunt: ſanè, quod ad priores ſpectat, nec honeſtum eſt, conſiliis ipſos juvare, nec etiam facile: cum libidine potius trahantur ac impetu, quàm ratione, & obſcura plerumque initia impudentibus auſis ad omne nefas præcipitent, nullius conſilii, quàm iſtius Horatiani, capaces,

—— Tu, dum tua navis in alto eſt,
Hoc age, ne mutata retorſum te ferat aura.

Si tamen Hephæſtionis artes potius, quàm Sejani, ad aucupandam Principum gratiam uſurpare velint, ipſarum prima quidem rudimenta graphice delineata conſpiciuntur, in libro de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

minimorum erga potentiores officiis, quem Johannes Caſa velut appendicem fecit Galatæo. Quibus poſtquam firmius altiusque pedem figere, velut infantes ſerperaſtris, didicerint, tunc conſulere poterunt commentarium Italicum Camilli Baldi, quem ſcripſit in Epiſtolam Antonii Pereſii, qua ipſe amicum inſtruit, quibus ſe modis in Principis alicujus gratiâ conſervare poſſit: & libros vernaculâ item linguâ de eadem ipſa re tractantes, ſed nondum, quod ſciam, editos, Lælii Marëtti Nobilis Senenſis; & Aſcanii Philomarini, Præfecti Cubiculo ſeu Aulicorum familiæ, doctiſſimi juxta ac integerrimi; ſimul & eminentiſſimi Cardinalis Franciſci Barberini. De poſterioribus autem miniſtris, qui nihil aliud in votis habent, quàm Principibus, quæ optima ſunt, & rectæ rationi conſentanea, ſuadere; ferre opem patriæ; ſuccurrere ſaluti fortunisque communibus; intercludere omnes ſeditionum vias; ac ſuam ſalutem poſteriorem ſalute communi ducere: longè profectò aliter ſtatuendum eſt. Cum enim duo in illis ad illud præſtandum ſummopere videantur eſſe requiſita, oratio nimirum, & ſapientia, de oratione nudâ quidem, & ſimplici, quæ in familiaribus etiam colloquiis ac rebus domeſticis uſurpatur, exſtant præcepta ejusdem Camilli Baldi; de artificioſa verò, quæ in conſultationibus de regno & rebus graviſſimis uſurpari ſolet, ipſe libellum aliquando præ manibus habui, cui auctor linguâ ſuâ titulum præfixerat, *Del Parlar Senatorio*. Et, præter elegantiſſimum opus Ludovici Vivis de conſultatione, conſuli poteſt etiam aliud Gabrielis Paleotti de Conſiſtorio. In quo ſummus ille vir, tum ſparſa colligit, inculta illuſtrat, confuſa certo ordine diſtinguit, ac omnia ſingulari prorſus judicio & diligentiâ colligit, quæ magis quidem propriè ad

Cardi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Cardinales ipſos ſpectare videntur; tum verò multa etiam habet, quæ ſecretioribus Regum ac Principum Miniſtris haud meritò cenſeantur eſſe inutilia, ſeu linguam ipſi velint rerum copiâ & dicendi modo inſtructiorem, ſeu animam ipſam ſapientiæ documentis ornatiorem efficere. Cui ultimo fundus eſſe poſſunt Gabriel Zinarus, & Hippolytus à Collibus, ambo de conſiliarii officio, quamvis idiomate diverſo, ſcribentes; & Simon Staro Volſcius juvenis Polonus; qui librum de conſilio edidit, tantâ quidem verborum elegantia, & compoſitionis ſuavitate, ut non patriæ ſuæ modò, ſed linguæ Latinæ maximum decus ac honorem addiderit. Cæterùm, quoniam non rarò contingit, ut purpurati Romanæ Eccleſiæ Principes in eorum etiam numerum adlegantur, quorum fide ac auctoritate interioris aulæ ſecreta ſummorumque Principum negotia adminiſtrentur; propterea non abſurdum erit, quod ipſi Cardinales, viam ut ſibi faciant ad iſtud muneris majori cum dignitate ſuſtinendum, temporis aliquid ac ſtudii impendant in ipſorum libris evolvendis, qui de Cardinalium officio leges condidere. Mirum eſt enim, quantum juvari poſſit idea illa perfectiſſimarum virtutum, quam Andreas ab Auria, pulcherrimo quidem dicendi genere, ſed tantâ feſtinantis calami celeritate complexus eſt, ut locum etiam reliquerit ſaluberrimis conſiliis Fabri Albergati, Hieronymi Plati, & ipſorummet Cardinalium Paleotti & Corteſii: quanquam poſterioris Liber ſua mole fatiſcat, ſeque difficulter regat, licèt Ciceronianæ dictionis adjutus præſidio. Omnes verò cogitationum Principis, periti, gratiam debent habere Petro Matthæo certè quam maximam, quòd pauciſſimis verſibus Villaregium Heinrici Quarti principalem Miniſtrum adeo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

verè fideliterque effinxerit, ut ad ipſius exemplar cæteri, qui in eodem dignitatis gradu quàm diutiſſime ac glorioſiſſimè verſari deſiderant, non modò ſuas actiones publicas componere debeant, ſed omnem inſuper vitæ ac morum & conſiliorum rationem inſtituere.

Cum autem Principes ac eorum Miniſtri non poſſint inter ſe de rebus graviſſimis, & ad Reipublicæ ſalutem pertinentibus, niſi per internuncios oratores, quidquam ſtatuere; horumque propterea quàm cæterorum Miniſtrorum vita ſit illuſtrior, quippe quæ in oculis potentiſſimorum populorum, atque in media regnorum ac Rerumpublicarum luce verſari debeat: ſanè, qui à Principibus viris in ejusmodi faſtigio dignitatis collocantur, pluribus etiam, ut in hoc præclarè ſe gerant, indigere videntur librorum adjumentis. De quibus etiamſi nihil eſt neceſſe, cur tecum nunc, eruditiſſime Gaffarelle, diſſerere debeam, qui præcepta omnia, quæcunque unquam de Legatis ab auctoribus tradita ſunt, expreſſa potes intueri continuò, ac confirmata in Excellentiſſimo Regis noſtri Oratore ac tuarum virtutum fautore generoſiſſimo, Domino THUILLERIO; ſequar nihilominus, ſi non utilitatis, at ſaltem inſtitutæ tractationis gratiâ, de ipſis dicere.

Ac primum quidem, inter ipſos non laudabo Cratem aut Phalereum, quos nunquam mihi legere conceſſum fuit; ſed Carolum Paſchaſium, politiori doctrinæ luminibus illuſtrem, ordinis ac methodi perſpicuitate clarum, ſoliditate judicii maximè præſtantem, ac talem in omnibus, ut, eo veluti dictante, non Villerius Hottomannus modò, ſed, quicunque poſt ipſum de Legatis ſcripſere, loquuti ſint. Proximus ab eo, ne Puteani labores parum honorificè excipiantur, recen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cenſendus venit Federicus Mairſelerius. Cui ab elegantia ſtyli, non autem rerum ubertate ac varietate, recte componentur Octavianus Magius, & auctor quidam anonymus Legati Pontificii. Conradus verò Brunus, Joannes Cokier, Anaſtaſius Germonius, Stephanus Doletus, & Motteus Vajerius, ſapientiſſimi ac eruditiſſimi Mottei noſtri pater, magis ad Juriſconſultos accedunt; ut Scipio Gentilis ad Philologos; & Canonherius ac Gaſpar Bragaccia ad Politicos. Omnes verò non mediocriter illuſtrari poſſunt hiſtoriis particularibus gentium & locorum, in quibus verſari debent; & relationibus, quæ in publico conſilio fieri ſolent ab Oratoribus, præſertim Venetorum: dum, ex aliqua Legatione reverſi, rerum à ſe in ipſa geſtarum, ac populorum, cum quibus ipſis tractandum fuit, mores, ingenium, religionem, divitias, militares copias, arces, Regem ipſum ac principales ejus Miniſtros, fideliſſimis ac diuturno uſu diligenter exploratis obſervationibus delineant. Sed nec inutile erit, varias Principum confœderationes Miniſtrorumque negociationes, quales in ſecretioribus hiſtoricis plerumque continentur, evolvere. Ex quibus non modò Principum inter ſe prætenſiones, ac intentiones, & jura læſionesque, manifeſte deprehenduntur; ſed facilitas quædam ac diſpoſitio ſenſim acquiritur, convenienter de ipſis, utque viros decet rerum ipſarum capaces ſapientiſſimosque, pertractandi.

Verum, cum negotia ipſa politica, non voce tantùm, ſed propoſitionibus aut articulis, declarationibusque hinc & inde ſcripto prolatis, concludantur; occaſionesque indies naſcantur, Politicas diſſertationes aut Epiſtolas de rebus graviſſimis, tam ad principes, quàm ipſorum miniſtros, tranſmittendi: quod equidem minimè

uſu venit abſque illorum induſtria fieri, qui Principibus ipſis, aut Reipublicæ, ejusque Miniſtris, à ſecretioribus epiſtolis inſerviunt: quibus propterea & *Secretariorum* nomen illis recentiori Latinitatis ævo inditum eſt, cum antiquiori, magis certè eleganter, ſed minus officio convenienter ac appoſitè, *Scribæ* vocarentur: Inde eſt profectò, ut nonnihil etiam impræſentiarum nobis de illorum munere dicendum ſit. Quod quidem ut dignitatis ipſius amplitudine præſtantiſſimum eſt, atque negotiorum & perſonarum diverſitate varium; ſic à paucis rectè & pro rei majeſtate atque præſtantiâ fuit expreſſum: quandoquidem omnes Itali, qui ſoli ferme inter cæteras nationes de illo ſibi ad dicendum propoſuere, nihil præclarum attulerint, aut quod rem ipſam ſublimitate præceptorum illuſtret; ſed ingenium prorſus materiæ ſubmiſerint; ſolis Epiſtolarum formulis, veluti polypus ſcopulis, continuò addicti alligatique. Verum enim verò, quoniam non contemnenda ſunt, tanquam parva, ſine quibus magna eſſe non poſſunt; ipſæque rectè pingendi, efformandique characteres, & Epiſtolas ex arte dictandi, regulæ, velut fundamenta ſunt totius dignitatis ex officio ſuſtinendæ; eapropter utiles erunt huic adipiſcendæ facultati Auguſt. Dathus, qui verſibus hexametris, & Sanſovinus atque Ingegnerus, qui ſtylo & methodo familiari, tali documenta ſunt complexi. Elatior eſt omnino, & à vulgi ſenſibus remotior, Pamphilus Perſicus: quem unum eruditione, judicio, facilitate, cæteris præferendum, imò verò inſtar omnium habendum eſſe exiſtimo. Baptiſta Guarinus rem omnem implicat, non explicat; & Sophiſtarum more diſputat, non docet. Zinarus denique artem laudabili conatu ad politicos uſus tranſtu-

lit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

lit. Præter quos etſi neminem alium mihi videre contigerit, qui ex profeſſo quidquam monuerit de illorum officio, quibus innituntur Epiſtolarum ſecreta; pluribus tamen aliorum libris juvari poſſunt. Ac illis primùm, qui varia epiſtolarum paradigmata ſeu exempla & formulas edidere. Qua in re ubi à Latinis diſceſſeris, neceſſe eſt omnino, ut ad Italos convertare; cùm cæteræ nationes gloriam illam, quæ epiſtolarum vernaculâ quidem, ſed comta atque eleganti ſcriptione, comparatur, aut neglexerint omnino, aut nondum in ejus conſecutione paria cum Italis fecerint, quidquid Balſacus, Marcaſſius, & Lanæus, poſtremis hiſce temporibus apud Gallos ſint conati. Quare, ut ab ipſis Oratorium, ſic ab his Epiſtolicum ſcribendi genus, repetendum eſt: purum quidem & elaboratum à Bembo; laxum & molle, ſed ornatum tamen, à Viſdomino; elegans à Guidicione; acutum à Bernia: conciſum à Bonſadio; floridum à Guarino; negotiis valde proprium & accomodatum à Peranda; limatum denique, breve, & luminibus ingenii ac orationis floribus diſtinctum, à Cardinale Lanfranco. A quibus poſtquam Secretarii compoſitionis modum atque ornatum deſumſerint, divertendum illis erit ad auctores, qui modum ipſius tegendæ obnubilandæque notarum involucris & arte cifrarum docuerunt. Quorum omnium ſecreta & alphabeta licet à Johanne Baptiſta Porta Neapolitano compilata fuerint; utiliſſimum tamen erit, Blaſium Vigenetium, Jacobum Gohotium, & Erycium Puteanum, reconditioris doctrinæ gratiâ evolvere; ac Abbatem etiam Trithemium. Cujus inventa Polygraphica cum per ſe perſpicua ſemper exſtiterint; ſanè, quod ad Steganographica pertinet, quæ Carolo Bovillo

Doctori parum naſuto, ac ipſius relatione multorum credulitati, magica omnino viſa fuerant, ea ſic nuper illuſtravit nobiliſſimus auctor Cryptographiæ Guſtavus Selenus, ut, quidquid in illis obſcurum involutumque tamdiu in ſumma omnium opinione ac veneratione delituerat, non ampliùs ſui deſiderium excitet, poſtquam ab illo retectum eſt atque patefactum. Sed, utcumque his artibus Scribarum induſtria contineatur, reſtat tamen alia longè omnium præſtantiſſima nobiliſſimaque, quæ velut colophonem cæteris omnibus adjiciat; compoſitionum videlicet politicarum, diſſertationumque, quæ tractandis Principum negotiis frequenter uſurpari ſolent, ac ſecretariorum induſtriæ committi. Quamobrem gnaviter ipſi operam ponere debent in lectione diverſarum ejuſmodi diſceptationum & inſtructionum; quæ latinè quidem haberi poſſunt ab auctore Theſauri Politici; Gallicè verò à Villa-Regio, Perrionio, Mornæo, Lanæo, & variis anonymis; qui, à temporibus Franciſci Primi ad hæc usque, avidos rerum novarum animos famoſis declamationibus & libellis in ſuas partes allicere, ſubinde tentârunt; ac Italicè etiam ab eo, qui literas aut Principum, aut ad Principes, ſimul collegit, ac in duos tomos digeſſit. Sed omnium meritò cenſentur utiliſſimæ digniſſimæque, quæ Politicorum mentibus atque oculis perpetuò obverſentur, Cardinalis Oſſati Epiſtolæ, utpote quæ graviſſimo ac plane ſenili cultu exaratæ ſunt, feraciſſimoque graviſſimarum rerum ac ſententiarum ingenio; nuſquam laxæ, nuſquam molles, ſed ſemper æquales, ſemper lectoris animum demulcentes detinentesque jucundiſſimâ rerum ac rationum varietate.

Poſtquam igitur de auxiliis particularibus ſermonem inſtitui, quæ ad officium uniuscujusque

viri

viri Politici magis determinatè referri poſſunt, reliquum eſt, ut generalia paulatim exſequar, quorum doctrina omnibus æquè neceſſaria videtur eſſe, ac utilis.

Atque, ut ab illo incipiam, quod homines ad urbanioris vitæ rationem morumque elegantiam componit, nec tantummodò proprias cujusque actiones gratiâ quadam & comitate temperat, ſed viam inſuper ſternit & præparat ad actiones civiles, modumque docet cum ſingulis hominibus rectè & ex officio atque decoro pertractandi; ſanè ipſum perbellè & eleganter expreſſiſſe videntur Epiſcopus ille peramœni virentisque ſemper ingenii, qui Galateum velut exemplar ingenuæ ac nobiliſſimæ educationis cæteris adoleſcentibus, tanquam ad imitandum, propoſuit; & Marcus Tullius, ac Ficinus, qui libros de officiis, ambo quidem, quanquam diſpari ſtylo, & variâ docendi methodo, conſcripſere. Quorum lectionem excipere poterunt præcepta vitæ civilis Stephani Guazii, Alexandri Piccolominei, & Fabricii Campani; nec non etiam Nicolai Cauſſini, Antonii Guevarræ, & Reinardi Caſtorii. Hi ſiquidem poſtremi civiles ſimul ac Chriſtianas leges in una eademque tabula inſculpere tentârunt. A quibus tandem, ſi quis in Aulam vocatus fuerit, conſulere poterit oracula Balthaſaris Caſtilionis, & Reffugii nobilis Galli: ut ab illis reſponſa ferat de Principum moribus ac Aulicorum technis & artibus, longè certiora, quàm ipſa unquam reddiderit

Pythia, quæ tripode ex Phœbi, lauroque, profatur.

Præter quos Canonherius lapidem etiam in hunc acervum conjecit; nec inutilem, prout mihi quidem videtur, aut fruſtraneum: quandoquidem multa monet valde ſcitu neceſſaria, quæ tamen alii, cum graviores videri optarent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſublimiáque tantùm atque ardua ſequuti, tanquam vilia omnino & abjecta neglexêre.

Secundum verò, quod adjumento non mediocri publicis rerum adminiſtratoribus eſſe conſuevit, partim ab Hiſtoria dependet, partim etiam à Philoſophia, cùm naturali, tum morali, lucem mutuatur & accipit. Qua præeunte, viam illi ſibi muniunt, ad latentes hominum affectus atque mores, quibus cum tractandi neceſſitas incumbit, faciliùs deprehendendos, eorumque latentes ſenſus, velut è ſpecula, proſpiciendos. Abſque quorum diligenti fidaque exploratione dubio procul Andabatarum more illis incedendum erit, qui negotia cum hominibus tractant, quibus pectus ex Momi voto feneſtratum non eſt, aut cor, ut antiqui loquebantur, diſclupeatum; ſed qui omnia cogitationum & affectionum animi ſecreta, velut atrâ nube, & orci tenebris, obvelata gerunt: ut proinde in hac ſemiotice morali, non ſecus ac in Medica, nihil quidquam tentari aut pronunciari debeat, non inſtitutâ prius ſignorum phyſiognomicâ ſyndrome; quemadmodum illam efficere non ampliùs operoſum aut difficile cenſeri debet, poſtquam Flaminiæ decus æternum Scipio Claromontius methodum ipſius abſolvendæ tam eleganter præſcripſit, in libro ante quinquennium Venetiis edito, de conjectandis cujusque moribus, & latitantibus animi affectibus. Quæ doctrina cum ad politicum relata tria potiſſimùm complectatur, ſedulò quidem inveſtiganda; nempe mores atque inclinationes populorum; naturas & complexiones individuorum, & geſtuum atque actionum ſignificationes, quas non minus quàm linguam ſecretiores aliquando cogitationes detegere notavit Polybius. Sanè, quantum ad illorum omnium inveſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

inveſtigationem attinet, auctor eſt Cardanus, illam tutò & citò hauriri poſſe ex communibus dicteriis, & proverbiis, quæ in ore vulgi communiter feruntur: quoniam hæc, velut ex adytis ſapientiæ prolata, & longâ annorum ſerie confirmata, raro non veritatem præ ſe ferunt. Unde vellem omnino, ut alicui in mentem veniſſet, phyſiognomicum tractatum ex ſolis ejusmodi veriverbiis contexere: quoniam ille, præterquam altiùs memoriæ tali pacto rhythmorumque aut verſuum concinnitate infigeretur; plus etiam in ſe veritatis contineret, quàm tot alii, ex Philoſophorum placitis inſtituti. Ecquis enim diſtichum illud Martialis in ore non habet, tanquam conſtantiſſimâ exemplorum obſervatione comprobatum?

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luſcus;
Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

Aut quis de ſequentium fide, quæ ad facetum referuntur, & proverbii vicem obtinent, unquam dubitavit?

Inconſtans animus, oculus vagus, inſtabilis pes;
Hæc tria ſigna viri, de quo mihi nulla boni ſpes.
Raro breves humiles vidi, rufosque fideles;
Albos audaces; miror magnos ſapientes!

Verùm ut de ſuperioribus illis pauca ſigillatim moneam; Nationum inclinationes, diverſasque ex locorum ſitu & temperamento complexiones, præclaris rationibus demonſtrant Hippocrates, libro de aëre, locis, & aquis: Albertus Magnus in tractatu de natura locorum: Johannes Bodinus in Methodo Hiſtoriæ; itemque in Republica, & ejusdem defenſione: & Fredericus Bonaventura in opere illo variæ ac diffuſæ eruditionis de Octimeſtri partu. Mores verò atque qualitates, undelibet aſcititias, & à di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

verſis accidentibus ortum ducentes, fusè etiam proſequuti ſunt auctores geographici hodæporicique: ac Garcias quidem, atque auctor anonymus Sortianarum Quæſtionum; quorum ille Hiſpanorum ſimul ac Gallorum ingenia minutiſſimè delineavit; hic verò Italorum artes, ac in rebus & urbibus ſingulis receptas conſuetudines, tantâ diligentiâ expreſſit, ut nauſeam aliquando & faſtidium vel patientiſſimis lectoribus injiciat. Horum autem ex laboribus & inventis, prodiit tandem, velut aurum ex marchaſita, & uniones ex matrice concha, Icon animorum Johannis Barclaii. Cui ego auctori, non modo præſtanti facundiâ, ſed omni genere laudis quæ ex literarum ſtudiis elegantioribus provenire ſolet, ne ex illis quidem veteribus Romanis, quenquam antepono. Hujus verò aut iſtius hominis, ſeu mavis individui, naturam triplici genere ſignorum conſequi poſſe, multi contendunt: quorum tamen primum ſolummodo tutum ac Philoſophicum eſſe cenſeo; cum ſecundum plus vanitatis habeat, quàm rationis; ultimum verò ingenii potiùs in re quadam ludicra oſtentandi, quàm utilitatis gratia, ab eruditis quibusdam fuerit excogitatum. Ut hîc proinde, ſi mecum omnes conſentirent, de priori tantum dicendum foret. Verùm, quia non ita forſan tibi, aut cæteris, videbitur, age, mi Gaffarelle, percurras diligenter libros Ariſtotelis, Adamantiique, & Polemonis; quibus ſolis emergere ex antiquorum naufragio, qui de Criſi Phyſiognomica libros ſcripſerunt, fatorum indulgentiâ conceſſum fuit. Ac inter recentiores, qui artem ejusmodi ſcriptis explicârunt, potiores ſemper habe Auguſtinum Niphum, & Camillum Baldum, eruditiſſimo Ariſtotelis commentatores; Bartholomæumque Coclitem

Bono-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ononienſem, cujus integrum librum convaſa-
it, ac in ſuum opus mathematicum tranſtulit,
ohannes Taiſnerus, plagiarius inſignis, & im-
rudentior longè Horatii Corniculâ, cum præ-
erea tractatum etiam de Magnete, à Petro Pe-
egrino Gallo quondam editum, furto vendicâ-
it. quod equidem velut per tranſennam ob-
ervandum eſſe duxi, ut ſuus bene de Repu-
lica literaria meritis honos aſſeratur, & ipſe
Taiſnerus,

Regali conſpectus in auro nuper & oſtro,
Migret in obſcuras furaci mente tabernas.

Proximus à Coclite locus Petro Montuo ju-
re debetur. Cujus librum, inter diverſos, rari-
tate ipsâ atque bonitate præſtantes, qui Romæ
in inſtructiſſima Bibliotheca eminentiſſimi Car-
dinalis Biſciæ aſſervantur, oſtendit mihi ſin-
gularis amicus noſter, & quem paulò antè dice-
bam natum eſſe ad augendum ætatis ſuæ de-
cus, Leo Allatius: quamvis ipſum poſtea reſci-
verim typis Mantuanis ſtatim ante urbis ipſius
direptionem fuiſſe demandatum. Sed ultimum
tandem in hac arte erudiendâ explicandaque
conatum attuliſſe videri poteſt Johannes Bapti-
ſta Porta Neapolitanus; cum Timplerus, Mol-
denarius, Goclenius, & cæteri recentiores, lon-
gè infra limites jam ab ipſo prolatos conſtite-
rint; & ſi quàm inde laudem retulerint, eam
profectò methodi potius ac compendiorum fa-
cilitate, quàm novâ rerum acceſſione obtinere
meruerint. Cum autem phyſiognomicis, & diſ-
quiſitionibus Metopoſcopiæ & Chiromantiæ,
vanitates velut appendices quædam ac laciniæ,
ab hominibus illis, qui non integrâ mentis poſ-
ſeſſione gaudent, continuò annectantur; con-
ſentaneum eſſet, ut de Antiocho Tyberio Ce-
ſena-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſenate, Tricaſſo Mantuano, Indagine, Corvo, Samuele Fuchſio, Thadæo Hageccio, Cyro Spontone, Cardano, & ſimilibus artis vaniſſimæ fautoribus, judicium proferrem, eorumque libros & compoſitiones recenſerem: quemadmodum certè mihi omnino faciendum eſſet, ſi vatem aliquem fanaticum, aut circumforaneum nebulonem, cui mulierculæ frontem atque manus inſpiciendas præbere ſolent, fraudibus ac technis inſtruerem; non autem optimorum librorum lectione Politicum efformarem. Cui nec ejusmodi nugis animum advertere honeſtum eſt, nec fidem adhibere tutum. Quod unum etiam ſtatuendum eſt de Gelotoſcopia Proſperi Aldoriſii, & ejusdem Ideagraphiâ; ac epiſtolari divinatione Camilli Baldi, & Libris Melampi, Johannis Baptiſtæ Portæ, ac Ludovici Sepralii de nævis, aliorumque de maculis unguium & onychomantia: Quandoquidem iſthæc omnia ad ludicras potius, quàm conjecturatrices ſcientias eſſe referenda, & monuimus antea, & ipſæ vel ſolo nomine tales eſſe deprehenduntur, ut, præter vigilantium ſomnia, nihil quidquam continere poſſint. Quare, ut ad iſtud denique me conferam, quod in Politica ſignorum ſyndrome poſtremum ſuperiùs aſſignavi, geſtuum videlicet atque actionum ſignificationem; de hac multa certè habent & egregia omnino, Nicolaus Cauſſinus in Parallelis Eloquentiæ; & Cardanus in libris de ſapientia, & de utilitate capienda ex adverſis. Sed artem integram feliciter abſolvit Auctor quidam Italus in prægrandi & curioſo volumine, cui appellationem ipſe fecit ex operis ſubjecto atque materiâ deſumtum, *Arte decenni.*

Cognitionem hominum excipit proximè cognitio Regnorum, & adminiſtrationis publicæ ſtatuum

Statuum omnium, qui, in Europa præſertim, ac
inter Principes Chriſtianos, propriis ſe legibus
gubernant, libertatemque ſuam ab aliorum in-
curſibus & violentia ſartam tectamque, quan-
tum in ipſis ſitum eſt, communibus auxiliis
tuentur & defendunt. Hæc autem cognitio,
quia partim ab Hiſtoricis, partim etiam à Poli-
ticis ſcriptoribus dependet; tertium idcirco ca-
put inter communes ſuppetias conſtituit. De
quo multa quidem in genere dixerunt, Boterus
in Relationibus politicis, Sanſovinus de Guber-
natione Regnorum, & Auctor Gallus Theſau-
ri Statuum omnium, & Regnorum, quæ nunc
in mundo ſtabilita reperiuntur. Quem unum, ſi
paullò plus diligentiæ atque fidei in iſta conge-
rie adhibuiſſet, reliquorum loco habendum
eſſe, minimè dubitarem. Sed qui magis de-
terminatè de uniuscujusque Reipublicæ ſtatu
cognoſcere deſiderat, is adire poterit, quos audi-
vi quondam à celeberrimis hominibus ſummo-
pere commendari, Ubertum Folietam, qui de
Genuenſium, & Nicolaum Contarenum, ac
Donatum Janottium, qui de Venetorum Repu-
blica, præclaras olim lucubrationes edidêre.
Verum ne tibi forte coronam in muſtaceo am-
bire videar, aut gloriam potius ex ingenti aucto-
rum nomenclatura deſiderare, parco illos omnes
ſigillatim referre, qui nitidiſſimis Elzeviriorum
typis ſimul collecti habentur, ac ſuis quippe lo-
cis ac voluminibus tam ingenioſâ ſerie diſpo-
ſiti, ut, qui de Italia antiqua & nova, qui de
Regnis Angliæ, Galliæ, Hiſpaniæ, Sueciæ & Da-
niæ, qui de Imperio orientali occidentalique,
aut de Venetorum, Helvetiorumque Republi-
câ, ac reliquarum gentium adminiſtratione,
ſcripſerunt, totidem vel-ut Enchiridiis & ma-
nualibus libris includantur, maximâ certè

politi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

politicorum hominum utilitate, & doctrinæ ipſius acceſſione haud prorſus futili vel pœnitendâ.

At verò, cum ea, quæ hactenus à nobis adducta ſunt, materiam Politicæ ſubminiſtrent, tum verò formam huic addit Prudentia. cum virtus ferme unica ſit, qua conſtituuntur augenturque Reſpublicæ. Illa autem ab eventu rerum procedit; & eventus non niſi ab hiſtoria, aut ab uſu, dijudicatur. Quare, cum nihil aut parum uſu homines ipſi conſequantur, dum, inter anguſtias brevioris vitæ recluſi, citius fere ad metam perveniunt, quàm obſervare oculis potuerint rerum humanarum flexus & reciprocantes periodos; reliquum eſt, ut hiſtoria, non quidem unius ætatis regionisque finibus circumſcripta, ſed omnium ſeculorum gentiumque res geſtas complexa, prudentiam politicam informet atque inſtruat. Quanquam enim non certâ quadam & immutabili ſerie res humanæ volvuntur; magnaque earum varietas & inconſtantia eſt, ut hoc ipſum, quemadmodum dicebat Agatho, veriſimile ſit, multa, præter id quod veriſimile eſt, evenire: plerumque tamen à ſimilibus ſimilia exſiſtunt: neque ulla certior regula eſt judicandi, quo quæque res evaſura ſit, quàm inſpicere, quem exitum ſimilia in longinquitate temporis ſæpius ac frequentius habuerint: quod equidem præſtat abunde Hiſtoria: quam, non ut teſtem modò temporum aut magiſtram vitæ, ſicut illam definiebat Tullius; ſed veluti conglobatam coacervatamque ex omnibus partibus ſapientiam, Summus Imperator Baſilius Leoni filio imperaturo impensè propterea commendavit; Sed, etiamſi maximum in illa ſubſidium repoſitum eſſe videatur, vix tamen iſtud abunde unquam ſe prodit atque manifeſtat, niſi

prius

ius auctores illi, tanquam pararii, in conſi-
m advocentur, qui de hiſtoriis ordine & me-
odo conſcribendis evolvendisque proprias le-
s tulerunt. Ex quibus eruditione quidem &
licio Principes audiunt Johannes Bodinus, &
anciſcus Patricius : ſed neſcio tamen, quo-
odo difficiliores exſiſtunt, quàm ut omnibus
cere poſſint : non ſecus profectò, ac in Phi-
ophia Metaphyſici. E contrario verò Poſſe-
nus, nimiâ quaſi facilitate atque neglectu,
ediocribus tantum ingeniis poteſt. In reli-
is Lucianus & Boccalinus pro Hiſtoriæ veri-
te & nobilitate acerrimè depugnant. Bernar-
s judicium cum eloquentia conjunxit. Mac-
s & Benius aut nihil præter verba dicunt, aut
ilia tantùm & abſurda loquuntur. Prope-
erius non tam methodum hiſtoriæ, quàm
ſtoricorum nomenclaturam inſtituit. Cæte-
verò, qui ſimul gemino volumine collecti cir-
mferuntur, velut Ægyptus Homerica, & bona
ulta habent, & mala etiam non pauca. Unde,
m eruditiſſimus Eloquentiæ Profeſſor, Augu-
nus Maſcardus, ſuam quoque de Hiſtorica
ethodo ſententiam ſcriptis ſe aliquando de-
araturum eſſe promiſerit, fateor, me iſtius
utinâ quidem exſpectatione ſupra modum
rqueri: quoniam, ut ingenio atque naturâ præ-
nti nemini concedit ; ita multa inſuper obti-
t variæ lectionis & ſcientiarum præſidia: queis
jutus, non ſecus in ejusmodi tractatione,
àm in cæteris, facere conſuevit.

— ſe quoque poſſit
Tollere humo, victorque virûm volitare per ora.

Interim verò Politicorum ſtudiis non alias
ges præſcribam, niſi ut, inter evolvendum cu-
scunque gentis ac regionis Hiſtoricos, illis
præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

præſertim immorentur & aſſueſcant, qui non tantùm rerum eventus, aut acta Principum bellaque hîc & alibi geſta, ſed omnium latentes cauſas, ſubindicant, conſilia explicant, judiciumque de ſingulis brevi & argutâ ſententiâ proferunt; quod velut animi cenſetur totius ſuſceptæ narrationis. Reficit enim lectorem ſuum is ſcribendi modus jucundiſſimæ pabulo lectionis, aſſeritque cautionem in agendo, & ſpiritum in præcavendo. Neque dubium eſt, quin ex ſolida aliqua ac ſucci & ſanguinis plena narratione, major utilitas ac uberior longè percipiatur delectatio, quàm ex ea, quæ nudè res ipſas proponit, jejunas quidem, & ariditate judicii languentes ac ferme enectas. Hujuſce generis vero licèt apud antiquos plures exſtiterint, apud quos, tempora meliora, cœlum benignius, præcipua ſtudia Principum, & Romani Imperii Majeſtatem, Hiſtoriam pariter meliorem effeciſſe, multorum eſt opinione confirmatum: habuit tamen & noſtra ætas Hiſtoricos maximi & judicii, & plurimæ certè eruditionis: neque unquam ſuperiori ſeculo tam pertinaciter iratus fui, quin paria cum majoribus virtutum exempla, in Paulo Æmilio, Petro Bembo, Leonardo Aretino, Pandulpho Collenutio, Joviano Fontano, Polydoro Virgilio, Paulo Jovio, Thuano, Guicciardino, & ſimilibus, agnoſcerem: ut hîc de Philippo Cominæo dicere prætermittam; qui eadem libertate Ludovicum ſuum depinxit, quâ ipſe vixerat; tantumque ſibi exquiſito judicio veræ gloriæ comparavit, quantum ille triumphis & imperio.

Verùm, quoniam Antiquorum Hiſtoria non minus ſancta eſt, quàm ſanctum dicit eſſe Horatius *vetus omne poëma*, & Juvenalis Homerum propter mille annos; atque judicia, quæ de illis

liberè

perè proferuntur , minus invidiæ ſubjacent : nè Græcam Thucydidis & Polybii , Latinam-e Salluſtii & Titi Livii, cæteris omnibus præ-endam eſſe cenſeo : ſeu gravitatem in illis ac ajeſtatem operum ſpectes, ſeu puritatem ſtyli, diciique integritatem, ſeu denique omnes Hi-riæ rectè conſcibendæ leges requiras. Quas i adeò concinnè feliciterque obſervârunt, ut, transverſum quidem unguem ab illis un-am deflexiſſe , jure meritò arbitrari poſſim. uod idem de Cornelio Tacito dicerem, ſi cum iquis promiſcuè in Hiſtorici Theatri ſcenâ nſpiceretur. At vero, quoniam ſedet ipſe vel-omnium Princeps ac Imperator in Orcheſtra, t potiùs ſedem ſibi fecit in Machina, ex qua m ſtupore & admiratione politicas difficul-es componit ., virtutum ſuarum majeſtate nne faſtigium humanum excedens; certè con-tius eſſe mihi perſuadeo, non hunc tenui ſer-one velut hominem , ſed eloquenti ſilentio itatis inſtar venerari. Unde, ſi pueri, olim Ju-Civilis ſtudium auſpicaturi , leges XII tabu-um, tanquam carmen neceſſarium, ediſcebant; r non & Politici , Reipublicæ clavum guber-turi , hujus auctoris ſcripta memoriæ penitùs mmendabunt , à quibus exempla ſimul atque acula petant ipſius Reipublicæ bene feliciter-e adminiſtrandæ ?

Pertinent etiam ad Politicos, in iſto genere ſtoriarum diligenter verſari, quæ nimiâ ſuâ ertate, ne dicam audacia, proximè ad libellos moſos accedunt: dum ſecreta Principum , oc-ltasque fraudes & nequitias miniſtrorum , ac nnia , quæ in politicis Regnorum adminiſtra-nibus velut ſacrâ Eleuſinia nocte quadam ſcura tegi debent, in apertum proferunt, nu-mque & ſine veſte Dianam unicuique profa-

no

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

no conſpiciendam præbent. Quemadmodu[m] omnino feciſſe exiſtimandi ſunt Procopius, Ma[t]thæus Paris, Theodoricus à Nihem; Petrus [de] Alliaco, Clemangis, Macchiavellus; & auctor[es] anonymi tot conclavium, Hiſtoriæ Concilii T[ri]dentini, Ephemeridis propudioſæ Ludovici x[i], Compilationis rerum ad Hiſtoriam Caroli IX [&] Sacram Rebellium Galliæ unionem pertine[n]tium; ac alii denique ſimiles libelli, qui ſtati[m] in vulgus effundunt, *Quid Rex in aurem Regi[næ] dixerit. Quid Iuno fabulata ſit cum Iove.* Hi aute[m] omnes, quoniam facta plerumque atque infec[ta] canunt; nunciique tam ficti quàm veri tenac[es] exſiſtunt; & ſacris Eccleſiæ conſtitutionibus e[o]rum lectione interdicitur: judicio propterea i[n] omnibus opus erit, & acceptâ à Magiſtro Sac[ri] Palatii, aut ipſomet Summo Pontifice, ſi op[us] erit, licentiâ.

Ultimas tandem in hiſtoria tenent libri Or[i]ginum, & Gentium ac familiarum diſtributi[o]nes, ſeu genealogiæ: quoniam minus in ſe ver[i]tatis ac fidei continent, dum ſuis quisque bla[n]ditur principibus, & familiæ dignitatem ab ip[ſis] redimere contendit. Quorum venalis calamu[s] & fami tantùm, non autem famæ ſcribens, [o]mnia ſuſque deque habet; ut, pro adulterat[is] plerumque antiquioribus monumentis, n[on] adulterinos nummos poſſit expiſcari. Ad[eo] nempe rari ſunt, qui Andreæ Quercetani, ſu[m]mi profecto in familiarum hiſtoria magiſtri, ju[]dicium, doctrinam, conſequi unquam valu[e]rint, ut Principibus viris inſervire poſſent fid[e]liter, ipſisque ſine fuco vel adulationis ulli[us] ſuſpicione

Majorum pictos à tergo oſtendere vultus.

Sed neque tam neceſſaria videtur eſſe Polit[i]cis genealogica ipſa domorum illuſtrium ſerie[s]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quarundam innocentiam graviter ferre de-
eant ab Ammirato vel Sanſovino fuiſſe viola-
m, cum Fulvius Urſius, Antonius, Auguſtinus,
Riccardus Stevinus, illas tantùm deſcripſe-
nt, quæ ad eruditam antiquioris ævi Hiſto-
am, non autem ad iſtius temporis Civilem per-
nent: ſuprà nominati verò Sanſovinus & Am-
iratus, atque Zazzera, qui majori fide onus
ud ſubiit, de familiis quidem Italiæ & illu-
riſſimis & vetuſtiſſimis ſermonem inſtituerint,
d quarum tamen gratia vix quidquam peri-
itetur, ſi quid in illarum recenſione fuerit ab
ſis auctoribus aliter, quàm verum ſit, defini-
um. Quare reſtant ſolummodo ſtemmata Prin-
pum Chriſtianorum, & Reuſneri ac aliorum
hoc genere lucubrationes; quæ, propter Re-
um ac Principum inter ſe negotia, jura, præ-
nſiones, matrimonia, ſucceſſiones, & id genus
ia, diligentiorem paulò operam requirunt, ſtu-
umque politicum exercent, in ipſarum origi-
um veritate, cum alicujus difficultatis occaſio
merſerit, ſedulò quidem penſitanda inveſtigan-
aque.

Denique, cum tot ubique libri ſemper ha-
eri non poſſint, difficillimumque ſit, quod in-
uit Comicus, ſitis fauces cum urget, puteum
odere; quintum idcirco ac ultimum generale
ræſidium in illis auctoribus conſtituimus, qui
ria ſimul collegerunt, materiamque velut in
tulos communes hinc & inde repoſuerunt: ex
uibus poſtmodum cæteri in difficillimis aut in
ræmeditatis actionibus, quicquid animo libue-
t, efformare poſſint. Horum autem nonnulli
ateriem tantum, ligna, clavos, lapides, trabes,
axaque ipſa & marmora præparârunt; ut Da-
æus, Sanſovinus, Lottinus, Antonius Pere-
us, & Guicciardinus in ſuis axiomatibus nu-
dè &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

dè & ſimpliciter tantùm enunciatis; Richierus in iiſdem, ſed valde utili & prolixâ exemplorum congerie declaratis, Johannes à Chokier in aphoriſmis, in quibus eodem pæne ſtylo ac ſuperior ille procedit; & Ludovicus Regius in Monarchiis, Gallico quidem, nec valde ingenti volumine exaratis, ſed ingenioſo tamen, propter parallela quædam politica, quæ vix forſan alibi pari ſtudio collecta reperientur. Alii vero non materiam tantum collegerunt, ſed ipſam in varios Diſcurſus effinxerunt; & titulorum ſolummodo ac quæſtionum varietate prioribus iſtis debent accenſeri, cùm cætera docti librorum induſtria atque judicio valde præſtantes compoſuerint: ut Paulus Paruta, deus in hoc ſcribendi genere; Summanus, Marnixius, Frachetta, Verulamius, Marettus, Zuccolus, qui eodem ferme paſſu ad gloriam properant; & Picardus, Junius, Scherbius, ac alii diverſi, qui non niſi inter deos minores debent recenſeri; Nuæi Diſcurſus devium à vera fide & militarem auctoris animum ardore ipſo ac libertate dicendi præ ſe ferunt; Boccalinus gratiſſimâ ſtyli novitate σύνναος καὶ σύμβωμος cum Apolline in Parnaſſo ſedet, poſtquam mortalis deſiit fieri, nugaſque verbis humidis & lapſantibus defluentes non amplius inter ſatyricos ſpargit, ſed à ſuis imitatoribus prolatas gratiâ ac lepore perfundit. Cæteri denique, ac omnium poſtremi, vix à ſuperioribus illis diſſident, niſi quod, non eadem libertate uſi, auctoris alicujus præcipui ac anteſignani placita ſibi ad diſcurrendum propoſuerint. Quo genere explicationis, Titum Livium haud mediocriter illuſtravit Scriba Florentinus, qui quidem, ut optimè notat Albericus Gentilis, in Hiſtoriarum lectione, non grammatizat, ſed philoſophatur, & Guicciardinum Remigius

lorentius, atque Calderinus Boterum. Sed
uemadmodum aves illic turmatim advolant,
bi copioſæ meſſis ſpes affulget; & homines eò
onte feruntur, unde plus honoris ac gloriæ ſi-
i promittunt: ſic multo plures commentarios
usmodi in Tacitum edidere. Ex quibus Scipio
mmiratus & Cauriana, ac Comes Malvezzius
almam meritò ſibi concedi poſtulant. Grute-
us & Forſtnerus plus eruditionis ad hunc cona-
im attulere, quàm Politicos decebat. Paſchalis
enique, tanquam impiger xenagogus, theſauros
tius auctoris non quidem effundit, ſed virgulâ
ntùm oſtendit atque ſubindicat.

Quæ omnia an ita ſe habeant, tuum eſt modò
xplorare, Literatiſſime Gaffarelle, qui in famo-
ſſima totius mundi Academiâ, in cœtu doctiſſi-
orum Virorum, in communi Emporio omnis
eneris librorum, vitam degis utiliter, ſuaviſſi-
méque. Ego verò, qui in hoc Flaminiæ angulo,
n iſta Phycoclenſi ſolitudine, inter paludes &
ineta Cerviæ, exilium patior voluntarium; ubi
ec librorum præſidia poſſum invenire, nec do-
ciorum præterquam unius Slingelandi experiri
onſilia; poſſem tibi idem meritò ſcribere, quod
vidius ad Amicum:

> *Naſo, Tomitanæ jam non novus incola Terræ,*
> *Hoc tibi de Getico littore mittit Opus.*

Sanè ita me provexit tibi ſatisfaciendi ardor,
t levem hanc narrationem ſtatim expreſſerit.
n qua ſi quid tumultuaria operâ, aut feſtinante
alamo dictum eſt; ſi quid dictionis illuvie aut
eglectu exaratum: Tu hæc omnia, & ſi quæ
ia inter legendum animadvertes, quæ me fu-
erint fefellerintve, æqui bonique, ut arbitror,
onſules, qui mihi tam acres ad iſtius compoſi-
onem ſtimulos admoviſti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

GABRIELIS NAUDÆI PARISINI SYNTAGMA

DE STUDIO LIBERALI.

Ad Illuſtriſſimum Adoleſcentem

FABRICIUM EX COMITIBUS GUIDIIS

à BALNEO.

FACIT omninò egregia tua indoles, Fabrici nobiliſſime, Illuſtri quidem tot Majorum (qui tibi præluxerunt) exemplo, velut quodam incentivo, ad gloriam & immortale decus, non excitata modò feliciter, ſed penitùs etiam confirmata; Ut ego graviter ſanè, & iniquo animo tulerim, oblatam mihi nondum fuiſſe, (quam præ cunctis rebus cupidè ſemper optavi) propius te, & familiariter conveniendi occaſionem. Atque hoc deſiderium meum, aut potiùs dolorem, ex irrito & ingenti deſiderio conceptum, haud mediocriter auxit, Aulicorum noſtrorum Torræi, & Slingelandi non vulgare de te judicium. Ipſi enim, poſtquam te obviam factum Eminentiſſimo Cardinali Patruo tuo, amplexi ſunt, nullâ de re majori cum voluptate, aut ambitione loquuntur, quàm de tua eleganti ſpecie ac formâ, neſcio quid ultra communem aliorum ſortem promittente, & candidiſſimis illis moribus quotidianæ-

que

ae vitæ conſuetudinibus , quæ ſplendorem an-
quum tui generis ſingulari prorſus affabilitate
mperatum apprimè redolent, & obvios quoſ-
ue ſic in tui amorem pelliciunt , Ut non tanta
s inſit Pentauræ lapidi , qui quod contingit ad
facilè trahit ; non tanta Magneti, qui ferrum ;
it Electro , quod paleas ſuſcitat ; huicve bitu-
nini, quod admota protinus inflammat : quan-
um tibi ad conciliandos omnium animos gra-
æ , & virium ſuppetit. Nempe hoc unum eſt,
uo tuæ Domûs Principes , ab reliquorum fami-
is diſtinguuntur , non ſecus , ac Thebanorum
parti lanceâ, & Seleuci Nepotes anchorâ pecu-
ari naturæ impetu in ipſorum corpore depictis,
thenienſesque Cicadis , aut Romani lunulis ;
uas velut antiquiſſimæ ſuæ nobilitatis teſtes
eſtare ſolebant : hi quidem in calceis depictas,
c affabre ex auro vel argento delineatas ; illi ve-
ò crinibus ſuis intertextas , ad formæ decus hoc
ovo cultu conciliandum. Te verò quicunque
emel aſpexit, Fabrici Comes, cui velut Aciliano
acies ineſt liberalis, multo ſanguine, multo ru-
ore ſuffuſa, & ingenua totius corporis pulchri-
udo, ac veluti quidam Senatorius decor ; is non
abet profectò, quod aliundè requirat characte-
em iſtum manſuetudinis , & benevolentiæ , fa-
niliæ quidem tuæ ab omni tempore proprium ;
ed peculiari tamen Gratiarum indulgentiâ , in
minentiſſimo Patruo tuo , eodemque Mecæ-
ate meo munificentiſſimo, ſic egregiè collucen-
em, ut ſuâ nobili & delenificâ ſpecie, ſeu mavis
um Arnobio, oris dignitate, omnium oculos in
e convertat, omnium mentes rapiat in ſui amo-
em, ac deſiderium. Nec mirum eſt ſanè , quod
iſdem illecebris, velut potentioribus philtris, à
aturâ donatus publici quoque favoris & gra-
iæ, partem aliquam ſuſtineas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

——— Veluti Parnaſsia laurus,
Parva ſub ingenti matris ſe protegit umbrâ.

Hoc verò mihi potiùs dolendum eſt, quòd naſcentis tuæ virtutis adſpectu, & herbeſcenti toflorum amœnitate, quos hac tuâ vernanti juventute, in uberrimæ meſſis anteceſſum, quotidie præmittis, recreari præſens ac refici non potuerim; neque pariter affectum meum, ac propenſæ meæ in tua commoda voluntatis teſtem animum, vivâ voce quæ magis ſemper afficit, & præſenti velut obſequio propalare: non quidem ingenii tui fertilem agrum à doctiſſimo tuo Riccio ſingulari diligenti à pridem excultum, novâ curatione occando, vel repaſtinando; at verò ſecundis votis, & familiaribus etiam colloquiis, ipſum raptim, & quâ ſaltem parte valerem adjuvando expoliendoque. Sed nihilo-ſecius tamen officio meo defungar, quàm ſi Tibi præſens in tranſitu adfuiſſem. Et quemadmodum divinis rebus operantes, in eam Cœli plagam ora convertimus, à quâ lucis incipit exordium: ſic in iſtâ mortalium conatus per ſtudia noſtra juvandi ratione, quæ res mihi planè ſacra videtur, in exorientis tuæ Virtutis lumen præclariſſimum, undecunque poſſim, reſpiciam, atque ea Tibi de cultura ingeniorum præſcribam, quorum etiamſi minimè omnium indigeas, quandoquidem

Hæc data cùm fuerit talis præſtantia membris,
DI animam membris inſeruère parem:

Mei tamen haud mediocriter intereſt, qui devovere me ipſum generis tui gloriæ, & conſecrare conſtitui, quantum me ſibi devinxerit inuſitata Joh. Franciſci ex Comitibus Guidiis à Balneo, Patrui tui meritò ſanè quàm eminentiſſimi benevolentia, hac arreptâ occaſione cunctis patefacere, ſimulque tuam promereri gratiam, & Excellentiſſimi Marchionis à Montebello Patris

tui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ui frequentioribus votis, quæ pro optima inſti-
utione tuâ concipit, libenter inſervire.

Et verò intuenti mihi ſæpius, Fabrici Comes,
 iſtius quodcunque eſt negotii, hoc unum in-
rimis mirum videtur, tot videlicet homines, in-
enio felici, & longo rerum ac ſcientiarum uſu
ræditos, qui iſtud in ſe operis pertractandum
cepere; Guarinos intelligo, Agricolas, Eraſmos,
ingelbergios, & cæteros, qui apud Alſtedium
er ſaturam recenſentur. eos (inquam) omnes in
ræceptis tantùm grammaticalibus, & cantilenis
amiliaribus, vel pueris de trivio, præceptionum
uarum ſummam repoſuiſſe, prolixasque com-
nentationes edidiſſe de ſtudiorum ordine, ver-
orum apparatu, ſententiarum copiâ, delectu
hraſium. Auctorum imitatione, legendi atque
xcerpendi & recitandi modo, ſomni tempore,
ictûs menſurâ, corporis exercitio, & ejusmodi
liquis; quæ longè ſatius erat moderatorum ju-
entutis arbitrio relinquere, vel Legibus jam in
cademia receptis, vel diſcipulorum moribus, ac
aturæ convenienter ordinanda: nihil verò un-
uam præcepiſſe de ſtudiorum uſu, eorundemq;
d varias artes applicatione, & generalibus illis
ocumentis, quæ mentem aperiunt ac illuſtrant,
ientiisque & doctorum actionibus hunc colo-
em ſuperinducunt, abſque quo mortuæ prorſus
icent aut ſaltem inſulſæ, fatuæ, ridiculæ, nec ma-
eſtatis ſuæ pondus habentes, nec multùm ab il-
s, quas Petronius in adoleſcentibus ridet, non-
um lectione ſeverâ mitigatis, vel Comici docto-
ibus ac Pædagogis affingunt, remotæ. Unde et-
m nemini profectò mirum videri debet, ſi fer-
ne omnes ab ejusmodi præceptoribus inſtituti,
oſtquam ex umbraculis domeſticæ illius exerci-
ationis in publicam hominum lucem prodeunt,

Hos populus ridet, multúmque toroſa juventus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Ingeminat tremulos, naſo criſpante, cachinnos.

Non aliâ profectò de cauſa, niſi quod humanioribus quidem ſcientiis innutriti, ſed illiberali modo, & ſeverâ nimis, ac prorſus inconditâ methodo, dum ſe totos ponunt in addiſcendis memoriter auctoribus, & ipſorum phraſi diligenter exprimendâ, nihilque eorum, quæ in uſu habemus, audiunt aut vident, laboris tandem improbitate efferantur, & deſerunt cætera ſolutum, & puriorem dicendi modum abdicant; urbanioris vitæ præcepta neſciunt; hiſtoriam negligunt, magiſtram ac ducem bene beatéque vivendi (de quâ uſus rerum omnium provenit, & peritia tota Reipublicæ conſtituendæ adminiſtrandæque paratur:) denique nec viam ipſi ſciunt, qua itur in forum; nec locum, ubi aut Senatus habeatur, aut populus coëat, aut lites dirimantur: leges, decreta edicta Civitatis ignorant, ſtudia candidatorum, conciliabula, comeſſationes, ne ſomniant quidem: talesque demum evadunt, ut ſi poſtea Prætores juri dicundo ſedeant, vel in Senatu ſententiam rogentur, aut illis publicè dicendi, vel de negotio aliquo cùm familiari, tum politico, tractandi munus imponatur, non modò ſe in alium terrarum orbem delatos exiſtiment, ſed aliquando præſentibus riſum excutiant, dum fatua, dum delira loquuntur & deblaterant, totaq; eorum non minùs incomta, quàm imprudens eſt oratio. Ut meritò ſanè Græci, genus iſtud hominum ματαιοτέχνους vocent, nomine quidem omni vitæ inſtituto convenienti; Galli verò Pedantes, vocabulo minùs generali, ſed rei tantùm literariæ ejusq; aſſeclis congruenti: quoniam puerili tantùm judicio, atque ineptiis præditi, ubi multum temporis nugando contriverunt, Reipubl. penitùs inutiles efficiuntur, nec ad res ſerias animum poſſunt adducere; non ali-

ter

r profectò, quàm ſi quartâ lunâ nati forent, aut
ove irato, in hoc ſordidum & illiberale literato-
m piſtrinum detruſi. Quo factum eſt, nec im-
erenter quidem, ut ſapientiſſimis illis Græco-
m & Romanor. temporibus, quæ nobis exem-
o eſſe debent, ejus quod in ſtudiorum ratione
it præſtantiſſimum, non aliquoties modo à gra-
iſſimis Auctoribus perſtricti fuerint, bilemvè
tyricorum, & grande Perſii ſophos, ac vehe-
entiſſimam Juvenalis Nemeſin commoverint,
d Comicorum præcipuè ſales, ac dicteria in ſu-
m caput, velut Cæcias nubes & ventos, attraxe-
nt, apud quos, præter Ruſticos, anus, ancillas,
ilites glorioſos, & paraſitos, qui turpitudinem
diculam exhibebant, ſervi quoque, non poſtre-
um locum obtinuere, inertiâ ſuâ, vel ſtultitiâ,
ut calliditate, ludos facientes ſpectantium po-
ulo. Horum verò cùm quinque genera conſti-
uerentur, ſecundum apellabatur ἡγεμῶν, quorum
fficium ſuſpicatur fuiſſe J. C. Scaliger: Heriles
lios in Palæſtram, in Ludum, ad ſacra deducere,
educere domum, & comitari, qualis erat ille Ge-
a Terentianus in Phormiones; Rufos autem e-
uſmodi pædagogos fingebant Græci, capillis in
oronæ modum attonſis, protenſis ſuperciliis, ac-
erſitâ fucataque vultûs gravitate ridendos. Sed
non defuere etiam ex recentioribus viri certè
graves, inter quos noſtrates duos Michaelem de
Montaignes, & Petrum Charondam honoris cau-
ſâ nominabo, qui vitium hoc, tanquam ingenio-
rum peſtem, & bonę menti prorſus inimicum, ca-
ne pejus & angue, vitandum eſſe monuerunt; ut
nihil inpręſentiarum de Buchanano, & Palingenio
licam, qui ſtylum acuere non ſemel viſi ſunt ad-
verſus tales & tam ineptos juvenum cultores, quo-
rum moribus & inſtituto ſic infenſum ſe prębuit
poſterior ille, non minùs re & præſtanti doctrinâ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quàm nomine Stellatus, ut ſuſceptam plagoſi cujusdam Orbilii deſcriptionem non potuerit tandem aculeatis iſtis, & mordaci ſale reſperſis verſibus non abſolvere:

O caput helleboro dignum! ſic pectora cæca
Imbuis, & rerum ignaros hac fruge ſaginas?
Hoc ſale conditur tenera & petulantior ætas!
O corruptores, non cultores puerorum!

Quæ quidem omnia, eò fuſius, ac libentiùs à me de hac corrupta & depravatâ, cùm docendi tùm diſcendi methodo dicta ſunt, Fabrici Comes; quoniam ex ipſa tanquam Lernæâ quadam Palude, aut Pandoræ pyxide, cætera mala in communem Studioſorum vitam derivantur, quæ nunc ſub tuo ductu, ac felicibus auſpiciis exagitanda profligandaque deſumſimus. Sic enim uſus ferme ſemper obtinuit, ut, præterquam revera qui inter Scholaſticas concertationes tantùm nutriuntur, minùs apti rebus gerendis evadere ſolent; hoc inſuper literatorum nomen, velut quoddam malum omen, & (ſi fas ita loqui,) peccatum originale, ſecum afferant; in quod poſtea quidquid ipſi vel ſorte, vel humanitùs, aut inevitabili neceſſitate peccaverint, ſoleat à male-feriatis quibusdam, & parum-benevolè judicantibus ſtatim rejici, cùm tamen reliquorum erroribus, qui nullâ, vel admodùm mediocri literarum imbuuntur tincturâ, mille ab iiſdem excuſationum ſpecies prætendantur, quidvis aliud quàm hoc eruditionis nimiæ grande nefas, in culpam vocantibus. Et ſanè (quantum ad me attinet,) parum quoque ab illis diſſentirem, ſi mitiùs ac modeſtiùs cum his omnium innocentiſſimis hominibus ſe gererent, qui longâ jam obſervatione didici, nihil æquè obeſſe artibus ingenuis ac liberalibus ſtudiis (quæ mores emolliunt & temperant, ac homines bene cordatos habilesque ad

quidvis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

uidvis laudabiliter tractandum efficiunt, quàm
tium iſtud pravæ educationis, quo poſtmo-
um velut excæcati, & Andabatarum more, in
mne genus vanitatis, ac ſtultitiæ, & erroris fe-
ntur præcipites. Quare in hoc præſertim u-
um, totis mihi viribus incumbendum eſſe in-
lligo, ut propoſitâ jam ob oculos iſtius labis de-
rmitate, quam optimi, & ingenui adoleſcen-
s pedetentim à Scholis contrahunt, ejus etiam
clinandæ rationem in medium afferam; quod
ſtituti noſtri videtur eſſe præcipuum. Illo ſi-
uidem obice à ſtudiorum curſu ſemel amolito,
hil ampliùs impedire poteſt, quò minus ipſa
beralia cenſeantur, & libero homine, (hoc eſt,
l omnem civilis vitæ cultum, & elegantiam
mpoſito) digniſſima. Hoc autem quo faci-
s conſequar, totius præceptionis, quæ ad iſtud
tiſſimùm neceſſaria judicatur, duas partes vi-
m eſt mihi conſtituere: quarum altera diſcen-
, & Lycæum Academiamve frequentandi mu-
a præſcribet; altera verò ſtudiorum fructum
utilitatem omnem, ad quævis officia civilis
tæ gnaviter exercenda, per bonæ mentis acqui-
tionem ſapienter convertet. ſimulque modum
ſignabit ſtudiis ipſis legitimè utendi, & ab iis
æcavendi, quibus durior plerumque ac aſpe-
or experiri ſolet, familiaris eruditorum homi-
um conſuetudo. In utriusque verò partis tra-
atione, generalibus præſertim documentis in-
ſtam, cùm particularia non niſi difficillimè præ-
ribi poſſint, aut in artis, vel ſcientiæ metho-
um reduci: ipſaque mentis, non ſecus ac cor-
oris, in unoquoque homine, medela artificum
duſtriæ relinquenda ſit; quorum intereſt ma-
imè univerſalis artis ſuæ regulas, ad particulares
ubjecti, quod præ manibus habent, differentias
ccomodare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Quemadmodum igitur magnum iter ingreſ ſeri Mercurio litant, Deosque viales ſibi propi tios reddunt, quorum auſpiciis feliciter pro grediantur; & ipſi Nautæ cùm in altum ferun tur, Cynoſuram continuò reſpiciunt, velut navi gationis ſuſceptæ ducem: ſic & adoleſcenti, i Herculis bivio primùm inſiſtenti, varii quoqu ab optimis auctoribus præſtituti fuere duces, pe quos, tanquam per media quædam omnino ne ceſſaria, mens illjus, à carceribus ſuæ cupiditati ad deſtinatam ſcientiarum metam perveniret Quamvis tamen ingenuè fatendum ſit, non mi norem in ipſorum aſſignatione varietatem, & confuſionem ſtatim deprehendi, quàm in cæte ris rebus, de quibus diverſi unquam homines aliquid ſuo modo, vel genio ſtatuere volue runt. Siquidem inſignis ille Philoſophiæ Plato nicæ Vindex Marſilius Ficinus præceptoris ſu veſtigiis inhærens (qui ſuperſtitioſè multa proſe quitur,) novem itineris hujus Duces conſtituit quorum primi quidem tres in Cœlo, tres ſequen tes in animâ, poſtremi tres in terra nos dedu cant: Unde, ſi quid illi credendum, *Mercuriu* ille cœleſtis, qui primus omnium occurrit, ut in veſtigando Muſarum iter ingrediamur, vel im pellit, vel adhortatur. deinde *Phœbus* ipſe, ani mos in cauſarum inveſtigatione deſudantes, & res quæſitas ſplendore uberrimo ſic illuſtrat, u perſpicuè illud ipſum, quod latebat, à nobis in veniatur. Accedit gratioſiſſima *Venus*, cujus mi rificâ quadam & ſalutari voluptate circumfu ſum hoc, quod inſtigante Mercurio quæſitum fuit, & monſtrante Phœbo jam erat inventum delectet ſemper, & proſit. Sequuntur poſte (apud eundem) tres itineris hujus Duces in ani mo, nempe *voluntas ardens, & ſtabilis*; *acumen in genii, & memoria tenax*. Tres verò in terra po

ſtrem

remi ſunt : prudentiſſimus *paterfamiliâs*, pro-
atiſſimus *præceptor*, & *Medicus* doctiſſimus. ac
eteros quidem Duces Deum & naturam ab
itio nobis largiri, tres autem reliquos, à noſtra
ligentiâ pendêre contendit : omnes verò ſic
eceſſarios eſſe, ut abſque iis novem Ducibus,
eminem unquam ad ipſum Muſarum templum
erveniſſe confidenter aſſerat. Neque magis ad
m appoſitè locutus eſt Paulus Scaligius, dum
quovis ſtudio quinque meditanda proponit :
imum, ut in contemplatione Divinitatis im-
endatur, & finem ſibi conſtituat divinum.
in, ut ordinem obtineat tendentem ad bonum
niverſi, non privatum : *poſtmodùm*, quod non
, ſed ſponte ſuſcipiatur, idque cum univerſa-
ſſimâ rerum omnium quæ ad ipſum pertinent,
gnitione & *judicio*, nulli, præterquam unicæ ve-
tati, mancipato. Iſtis verò paullò antiquior
nonymus quidam, meliùs aliquantiſper colli-
âſſe mihi videtur, licet ejus ſententia Leoninis
erſibus alligata, parum venuſtatis & gratiæ,
uobus iſtis (quibus integra comprehenditur)
fferat :

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere:
Hæc tria diſcipulum faciunt ſuperare Magiſtrum.

Quibus addam libenter (parcant mihi Virgi-
ani Manes, & quidquid in Helicone reperitur
ridâ modò pumice expolitum) ſex alias claves,
uas non admodùm elegantiori carminum ge-
ere à præceptore ſuo comprehenſas, magni
emper fecit vir (ſupra quàm barbaries ſeculi
ui ferebat) in omni literarum genere verſatiſſi-
nus Johan. Sarisberienſis, Carnuti, quæ Civitas
ſt Galliæ, Antiſtes meritiſſimus; à quo ſic in
pere de nugis Curialium hoc ordine recenſen-
ur, explicanturvè accuratiſſimâ ſingularum de-
laratione :

Mens humilis; ſtudium quærendi; vita quieta;
Scrutinium tacitum; paupertas; terra aliena:
Hæc reſerare ſolent multis occulta legendo.

Sed quò paulatim ad antiquiores illos & me lioris ævi retinentes, rectè loquendi & ſentien magiſtros, accedamus; en! Auſonii noſtri Burd galenſis verſatilis Muſa, ludentisque calami mi fœcunditas, Demoſthenis eâ de re judiciun perbrevi ſanè hoc Epigrammate, ſed multis t men obſtructo difficultatibus comprehenſun nobis offert:

Diſcere ſi cupias, doctis quàm multa licebit
Quæ nôſti, meditando velis inoleſcere menti,
Quæ didiciſti, haud dum, diſcendo abſumere tenda

Sic enim illud exhibent Typographi recen tiores, cum tamen ante ſeptuaginta annos Ald nus codex, & Gryphius poſtea liquidò haberen in primo verſiculo *Doctus*, quæ vox malè intell cta fucum procul-dubio fecit diſertiſſimo El Vineto, cujus operâ atque induſtriâ, Auſon monumenta emendatiora explicatioraque h bemus. Hic enim (uti probum Virum, atque in genuum decebat) ſincerè fatetur, ſe mente hujus epigrammatis aſſequi non valuiſſe; qua paullò pòſt Hugolinus quidam Martellius, op ræ pretium eſſe duxit integro volumine decl rare: ſed ſatiùs illi profectò fuiſſet micare dig tis, aut cucurbitas pingere, cùm huic potiùs ta ſpiſſum (velut ſepia) atramentum infuderit, illud vix eluere poſſit quidquid eſt aquarum i Hippocrene, & Pegaſo; adeò ſingula quæqu verba malè torquendo, quo ſex in illis gradu ad expeditè diſcendum inveniret, omnem fe me Epigrammatis ſenſum corrupit, qui ſ (meo quidem judicio) reſtituendus eſt, ut nih aliud ſibi velit Auſonius, niſi modum edocer quo docti homines multa loqui, & dicere poſſin

e

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

x tempore. qui quidem modus in hoc tantùm onſiſtere videtur, ut, quæ jam optimè nôrunt, elint ea inoleſcere menti, id eſt, firmiter inſe-ere, ac imaginationi & ingenio commendare; quemadmodum eodem ſenſu dixit Agellius: *Natura induit nobis inolevitque.* quæ verò nondum benè didicerint, frequenter dicendo & repe-endo adſumere, & altiùs memoriæ infigere onentur; ſicque totum Epigramma lego, & in-erpungo:

Diſcere ſi cupias doctus quàm multa, licebit.
Quæ noſti, meditando velis inoleſcere menti:
Quæ didiciſti haud dum, dicendo adſumere tendas.

Denique cùm divina Philoſophiæ Siren (Pla-onem intelligo) tria tantum in Studioſo deſi-deret, nempe, ut ſit *diſcendi cupidus, veritatis a-mans,* & *laborum patientiſſimus:* nihilque requirat n Philoſophiæ candidatis mortalium, vel Apol-inis judicio, ſapientiſſimus, præter acumen in-genii, quàm memoriam; ſtudium & ardorem di-ſcendi; tolerantiam moleſtiarum, quæ diſcendo ſunt exantlandæ; veritatis amorem; ac demum, ut omne ſuum tempus ejusmodi ſtudiis liben-ter impendat. quibus non admodùm diſſimilia artis ſuæ tironibus jam diu antè præceperat Me-dicinæ præcipuum Numen Hippocrates: natu-ram in illis; locum ſtudiis aptum; induſtriam; tempus; doctrinam; & exercitationem, deſide-rans. Horum certè omnium vota comprehen-diſſe, & in meliorem ordinem redegiſſe videri jure meritò poteſt alterum ab ipſo Hippocrate Medicorum decus, Claudius Galenus. Ille ſiqui-dem libri de Conſtitutione artis cap. 6. ſeptem velut præparationes in adoleſcentibus requirit, antequam altioris Philoſophiæ penetralia ſub-eant, quas animus mihi eſt paullò diligentiùs examinare, quandoquidem ſunt veluti quædam

præludia & propædeumata, ad reliquas arte
commodiùs addiſcendas; quæ & Tibi, Fabri
Comes, & cæteris, qui in humanioribus liter
erudiuntur, non mediocri etiam adjumento eſ
poſſunt. Quanquam nunquam ego exiſtimârin
ita pertinaciter in ſingulis tibi eſſe inhærendun
quaſi abſque uno vel pluribus ipſorum in docti
ſimum aliquando & ſapientiſſimum homine
evadere non poſſis. *Natura* igitur *primùm* à G
leno deſideratur: non illa quidem, quam pr
temperie, vel facultate corporis rectrice, ali
Medicorum uſui convenienter uſurpavit; v
rùm, pro hac ingenii & mentis facultate, qua
intelligit Cicero in Oratione pro Archiâ poët
ubi aſſerit: *Se multos vidiſſe homines excellenti an
mo, ingenio ac virtute fuiſſe, & ſine doctrina natur
ipſius habitu prope divino.* Quo ferme ſenſu ea
dem definivit Ariſt. libr. I. Analyticorum ca
ult. & ſectione XXIX problematum, problem. v
ſubtilitatem quandam ingenii, medii in non pe
ſpecto tempore inveniendi. Unde non paru
refert, utrùm quis ad iſthæc Muſarum ſacra n
turam afferat Palamedis aut Therſitæ; Ariſto
lis, aut Margitæ; Ciceronis, aut Bambalioni
Quoniam niſi probè à natura affectus ſit anim
(qui ſcientiarum omnium ager eſt) ſed contrà
ingenium hebes, judicium immaturum, fall
memoria, vix ac ne vix quidem, ſemina ſapie
tiæ poterit accipere. Ut enim è quovis lign
non fit Mercurius; ſic nec ex quovis homi
philoſophus: ſed, quemadmodum inter lapide
quorum nomen, hac fortè ratione, Græcis h
minibus inditum eſſe voluerunt, cum ipſ
λαὺς appellavere, alii ſunt vulgares, obſcuri, te
reſtres, ſcabri, rudes, ingrati, vilioribus tantùm
dificiis inſervientes; alii verò micant continu
fulgent, luceſcunt, ardent, ſtellantes demum

perſpic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

erſpicui & pretioſiſſimi apparent : non ſecus nter homines, alii plebeji ſunt, barones, bardi, tupidi, quid diſtent erva lupinis vix dignoſcen- es, ut credibile eſt quondam fuiſſe Coræbos, Macconas, Myrichos, & ſiqui præter ipſos ſtulti- iæ famâ, longâ temporum ſerie, ad hanc uſque tatem pervenerint ; Alii verò ſublimi genio ollentes, & ſuo pretio commendati, quales a- ud antiquos exſtitiſſe legimus mirabiles illos xtemporaneæ orationis artifices, Prodichum Chium, Carneadem, Chriſippum, Protagoram, Gorgiam Leotinum, Hippiam, & reliquos ejus- nodi Sophiſtas; qui in publicis Græciæ conven- ibus de quocunque Scibili, imparati dicebant, d miraculum uſque doctè & eleganter. Apud nos verò Joh. Picum Mirandulanum, Tiberium Ruſſilianum, Jacobum Mazzonium, Eminentiſ- ſimi Patrui tui in humanioribus ſtudiis præce- ptorem, Paulum Scaligium, Hieronymum Buti- gellum, Antonium Perſium, Jacobum Crito- nium, Eduardum Moninium, qui de omnibus ſcientiis, in ipſa pubertate reſpondentes, inge- nium videntur obtinuiſſe ad omnia factum, mentemque totius univerſitatis rerum capacem, quâ præeunte nihil non pervium illis offereba- tur, nihil non retegebatur abſconditum; ut me- ritò, quemadmodum Demoſthenes primas in Oratione detulit pronunciationi : ſic jure Gale- nus naturam ingeniumque prælucere voluerit liberalibus ſtudiis, & ſapienter inſtitutæ juve- num educationi. *Secundum* verò, & *Tertium* quæ poſt naturam deſiderabat Galenus, hæc erant; ni- mirum ut pueri ſtatim ab unguiculis laudabili- ter, & ab optimis *præceptoribus inſtituantur*, non aliter prorſus quàm apud Horatium :

Fingit Equum tenerâ docilem cervice magiſter
Ire viam, quam monſtrat Eques.

Multum

Multum ſiquidem refert, illos molles adhu
& ductoris pollicem ſponte ſequentes, laborib
aſſuefieri, & informari ad virtutem, priusqua
domeſticâ indulgentiâ corrupti, vitia cum int
ligant, tum deguſtârint, maximè cùm propt
efferveſcentiam cupiditatum, & quod nondu
in illis adulta ſit ratio, quæ poſteaquam be
confirmata eſt, vix etiam videtur poſſe, ſenes
ætate provectos homines, ab omni errato & cu
pa coërcere; multa in hanc ætatem cadant, q
ſunt interdum vitio propiora, quàm virtuti:
rectè monuerit Marcus Aurelius Imperato
eum, qui in hoc primo & præcipiti ætatis flu
non cadit, non poſſe ſaltem non graviter tit
bare: Quare optimis ſtatim præceptoribus con
mittendi ſunt, à quibus & virtutum prima r
dimenta ſuſcipiant; & ea maturè doceantu
quorum gratiâ nomen ac æſtimationem ſi
deinceps volent comparare, nam

--- Venaticus ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in Sylvis Catulus,

Inquit idem Horatius. Et verò, Licèt mu
tos olim αὐτοδιδάκτους repertos fuiſſe non ign
rem, qui ſuâ induſtriâ, nullius adjuti miniſteri
illud etiam dicere poſſint, de quo ſe jactabat C
tharœdus quidam apud Homerum: Ex me ip
edoctus ſum, neque alius mihi niſi Deus men
animoque tot numeroſas indidit cantilena
Quemadmodum Heraclitus Epheſius, quam na
rat Plutarchus, nullo commonitore & co
monſtratore, philoſophiam omnem percepiſſ
& Manlius Eques, factus (ſi Plinio credendum
nullo præeunte, doctiſſimus; & Appulejus, q
hoc de ſe prodit, primo fabularum; Epicuru
que annuente Tullio; & Virgilius, referen
Petrarchâ; ac demum divus ipſe Auguſtinu

q

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ui lib. 4. confeſſionum gloriatur, ſemet ipſo
giſſe liberalium artium libros, & intellexiſſe:
oſtrisque ſimiliter temporibus, multis emer-
ere, abſque præceptorum operâ, contigerit,
t Petro Ramo in philoſophiæ ſtudiis; Mureto
ı arte oratoria; Guilielmo Poſtello, in lingua-
ım penè omnium, Ebraicæ verò præſertim co-
ıitione; Cujacio in Juris prudentiæ notitiâ;
hilelpho denique ac Budæo, in omnibus hu-
ıanioribus literis: licèt, inquam, plures alii ſuâ
onte & naturâ, bonas & Muſicas artes potue-
nt addiſcere, brevius tamen hoc iter illis fore,
: compendioſius, ſemper exiſtimavi, quibus
ræceptores aliqui, aut ſaltem præmonſtratores
udiorum & comites adjunguntur, qui non
odò eò jam eruditionis & doctrinæ ſuis labo-
bus provecti ſint, ut meritò poſſint aliorum in-
ormationi præeſſe; ſed qui præterea, rerum æ-
uè ac ſcientiarum uſu polleant, nec minus ex-
loratam habeant communem vivendi, quàm
ocendi rationem. Atque hæc tria Galeni vota
uartum ſequebatur, videlicet, ut Muſarum ſa-
ris initiatus, per continuos labores ac hone-
um ſudorem, ingenium ſuum magis magisque
xpoliat, nunquam in currendo defatigatus,
on anhelus, nec ſuſpirioſus; ſed quò longius
patium eſt, ita in eo penitus emetiendo ſe ve-
ementiùs inflammet & accendat, ſecumque re-
utet, laborem vocari ab Euripide honoris pa-
rem: & neminem ſibi ex voluptatibus laudem
uæſiviſſe; cùm Dii ipſi cuncta nobis labori-
us emenda tradiderint, & ipſorum imitatione
Ægyptii, ac omnes fermè Græciæ populi, ſapien-
er caverint, ut inertes & otioſi, per totum vitæ
patium, inglorii ac ignobiles haberentur: Ro-
nani verò forti Fortunæ quam Vacunam, & o-
ioſorum patronam appellabant, nullum in Urbe
Tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Templum, ſed trans Tyberim ædificandum eſſ[e] cenſuerint, ut inertiam omnem animorum a[c] ſtudiorum peſtem, à bene inſtitutæ Civitatis fi[-] nibus, procul arcendam judicarent. Quæ omni[a] ſi eò tantum ab Auctoribus referuntur, ut a[d] ſellularias plerumque & ignobiles operas opp[i-] dò perſequendas homines excitent; tum ver[ò] maximè, juvenes urgere atque impellere de[-] bent, ut liberalibus, quarum cognitione nulla e[ſt] jucundior, nulla pulchrior, aut humanior, o[-] mnem animum, omnem conatum & impetu[m] fortiter applicent; tantóque libentiùs, in id u[-] num ſibi incumbendum eſſe reputent, quant[ò] res præſtantiſſimæ longè carius emi ſolent, quàm viles & unicuique paſſim obviæ, ut enim rect[è] quidam non infimi ſpiritûs Poëta:

Nocte graves ſomnos reſolutus compede foſſor
Carpit, & in mediis Nauta quieſcit aquis.
Nocte tibi nigræ, fuligo bibenda lucerna eſt,
Si modò Calliopes caſtra ſequenda putes.

Et verò, ſi magnorum Virorum exempla quid[-] quam ad hoc perſuadendum valent, non deſu[nt] ſanè illuſtria. Plinius ſiquidem, ſomni hom[o] parciſſimi, inter cœnandum, libros ſibi legi ſa[e-] piùs jubebat, & Romæ ſellâ vehebatur, ut faci[-] liùs poſſet lectioni incumbere. Similiter de Ca[-] tone Uticenſi refert Valerius, eum nec in Cu[-] ria quidem, dum Senatus haberetur, ſibi tem[-] peràſſe, quò minus Græcorum libros lectitare[t]. & Origenes, ut ad noſtros deveniam, nunqua[m] manus habebat pugillaribus vacuas, nec cibu[m] libenter ſumebat, cùm eruditioni ſuæ acceſſio[-] nem aliquam factam non arbitraretur. Sic d[i-] vus Hieronymus, dentes ſibi limâ abraſerat, u[t] liberiùs ac faciliùs poſſet linguam Hebræa[m] pronunciare; & perpetuò aliquid meditabatu[r] quod ad Dei Tribunal afferret. Sed quid ant[e]

qu[o]

nos commemoro? quùm duo Galliæ lumina
udæum & Turnebum, ipſo nuptiarum die, bo-
as aliquot horas ſtudiis impendiſſe, tam cer-
m ſit, quàm quod eſt certiſſimum. Imò verò
m improbi & pertinaces quorundam fuere la-
ores, ut ſuſpiciendi potiùs, quàm imitandi ve-
iant. Egredientibus Bononiâ, ſi ad Orientem
er flectant, locus oſtendi ſolet, Sancti Victoris
omine, in quo celeberrimus juris interpres Bar-
olus, triennio quaſi ſepultus manſit, ut Impe-
torias ſanctiones penitùs addiſceret. Nec de-
nt apud nos, qui fidem obſtringant, Theodo-
m Marſilium Regium in Academia Pariſienſi
ofeſſorem, ita ſtudiis addictum vixiſſe, ut de-
m annos integros, ne pedem quidem extule-
t extra Collegii Pleſſæi limen, ubi primùm A-
demiam ingreſſus, ſedem Muſis ſuis elegerat.
ed hæc monſtrorum loco habenda ſunt, & ſco-
ulorum inſtar, ad quos elegantioris doctrinæ
udioſi nunquam debent impingere, ſi bonæ
entis opinionem ſibi ſervare velint, vitamque
communi ſtudioſorum ruſticitate, atque ut ita
icam ἀφιλανθρωπίας liberam ducere. Adjunxit
oſt ea Galenus *methodum*, ac *ordinem*, exemplo
aturæ, quæ nihil abſque ordine meditata eſt,
el effecit unquam; proptereaque Plato ipſum
ſſe dicebat, ſcientiarum ac artium omnium for-
am: & Socrates ſe ejus libenter tanquam ali-
ujus Dei veſtigia ſecuturum aſſeruit, qui rectè
oſſet diſtribuere. tanta vis ineſt appoſitæ rerum
ractationi: tam præclara res eſt, & omnino ne-
eſſaria methodus! ſive illa ſervetur in Acade-
nicis vel forenſibus negociis, ſive in artibus me-
hanicis aut liberalibus. Imò verò, quemadmo-
um, niſi debito tempore occationes, repaſtina-
ionesve, & tertiationes (quæ methodus eſt A-
ricolarum,) campis afferantur; niſi paululum
inter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

interquieſcere permittantur, Cœlique diverſa tempeſtates opportunè excipiant, quantumcumque ſuâ naturâ fertiles ſint & uliginoſi, ipſi tamen pro frumento rubos, pro ſiligine ſentes, pro tritici deliciis infelix lolium, & quiſquilias afferent: pari modo juvenis animus, nihil unquam egregium in ſtudiis præſtare poterit, niſi prius mentem ſuam confuſione liberet, & Medicorum inſtar (qui liquida ſolidis, & coctu facilia in ſtomachum præmittunt) à facilioribus incipiendo, viam ſibi ad difficiliora muniat, omnia ſuaviter diſponens, artesque & ſcientias per partes addiſcens, abſque ullâ oberratione; quia variis anfractibus animum diſtrahit, nec permittit eum huic ſe negotio tantùm, quod præ manibus habet, familiariter applicare. Quòd ſi tanta vis ineſt optimæ diſpoſitioni in oratione, ut alicui, ex placitis Rethoricæ dicenti, aures ſuas teretes ac purgatas unusquisque ſtatim accommodet, & quicquid ipſe proferet, velut à benigno quodam, & plusquam Amalthæo cornu defluum accipiat; quàm ſuavior debet eſſe harmonia? quàm jucundius melos? non quidem diverſa fidium; non multi foratilis tibiæ, vel diſparium calamorum: ſed Græcorum cum Latinis; oratorum cum poëtis; diurnæ lucubrationis cum nocturnâ; laboris cum quiete; jocorum cum ſtudiis in uno ſimul juvene, ſapientiſſimâ prorſus & admirabili methodo, rectè inter ſe convenientium. Verùm tempus eſt, ut ad duo poſtrema deſcendamus, quibus Vir ille doctiſſimus, diſciplinæ cujusvis præludia concluſit, nempe *veritatis amorem*, & crebram ac continuam *exercitationem*. Quamvis de veritate, pauca hîc à me dicenda ſint, qui in alterâ hujus Syntagmatis parte, de ejus utilitate, & inveſtigatione me dicturum ſpero, interim illa, ſi quodvis aliud, Tyroni-

bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

is noſtris maximè neceſſaria eſt, ut omnibus
am aliis, quicunque eam vitæ ingredi ratio-
im ſibi proponunt, ex quâ ſcientia animo ad-
iens, tanquam oculis lux, tutiſſimum iter
quum præſtaret; Ea ſiquidem lux in Panathe-
cis, quod monet Tyrius, comparari non po-
. nec viæ ad ipſam ducentes nugæ ſunt, aut
ramenta verborum; non villicæ curationes;
forenſia negotia: verùm amor veritatis &
ſtentium rerum ſpeculatio, quæ huic nego-
impendatur. *Exercitatio* denique multum et-
hîc obtinet momenti; quandoquidem (ut
ait Ariſt.) rerum expertos videmus magis id
d intendunt conſequi, quàm illos, qui ratio-
n abſque uſu & experientiâ tenent. unde ſi in
quentiæ vel Poëtices ſtudiis ſtylus non exer-
ur; ſi in theoretica Philoſophiâ contempla-
frequens non adſit; aut in practicâ uſus &
rcitatio negligantur, cætera parum, aut nihil,
re poterunt, ac fermè ut experientia nos do-
quòd

—— Ferrum, dum tranſit in uſus,
Aſſiduo ſplendore micat; vultuque nitenti
Audet ad Argenti decus adſpirare ſuperbum:
At ſi longa quies ierit; fuſcatur, & atram
ertitur in ſcabiem, celerique abſumitur ævo.

dem etiam propè modo dicendum eſt, men-
noſtram deſidiâ flecti, otio torpeſcere, &
iâ quiete ſenſim debilitari; quæ ſi diligen-
u, aſſiduâ lectione, & jugi contemplatione
rceretur, difficilima quæque facili negotio in-
gere poſſet, & miraculum ſui in hominibus
tare. Atque hæc ſunt, Fabrici nobiliſſime,
ſapientiſſimi homines ad expeditam di-
di rationem, velut prærequiſita & iſagogi-
uis in libris deſideravere, in quorum expli-
one ſi diutiùs immorari viſus ſum, quàm
fortè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

fortè rationi conſentaneum judicabitur, id o-
mne feci, cùm tuâ, (quem vehementer delecta-
re ſolent hujusmodi præceptiones,) tum alio-
rum præſertim de cauſa, quos non poſſunt non
aliquo modo juvare. aliquo modo dixi; quo-
niam nec illas, ſi libenter ſe obtulerint, neglig
vellem: nec, ſi non ſe obtulerint, vehemente
requiri, Naturâ cujusque (quæ nihil ex omn
parte beatum efficit, aut meditata eſt unquam,
ſibi viam per incognitos plerumque calles ad ar
dua moliente, & ſupplente auxiliorum, quæ a
id neceſſaria judicamus, defectum, per alia quæ
dam nova, & inexcogitata, ut nobis exempl
ſint, hominem (quemadmodum innuit Cicero
varia habere inſtrumenta, ad obtinendam adip
ſcendamque ſapientiam, & ipſam naturam Ver
tumni cujuſdam, aut Protei modo, varias ſpecie
induere, nec ullis legibus aut vinculis poſſe alli
gari. Et re-vera videmus plerumque multos e
ſe ingenio admodùm hebeti & obtuſo, qui ta
men labore, & diligentiâ tarditatis ſuæ damn
rependant; alios ætate provectiori vix è carcer
bus ſolviſſe, qui nihilominus ingenio ſuo adjut
priùs quàm reliqui metam attingant; quoſdar
denique vix præceptoribus operam dediſſe, ar
ſtudiis, exercitationi, methodo tempus impen
diſſe, qui propter alias dotes nihilo-ſecius felici
ter, quàm cæteri curſores, ſtadium abſolvant
ut hæc omnia propædeumata non tanquam ab
ſolutè neceſſaria, ſed facilioris tantùm & exp
ditioris doctrinæ gratiâ, cùm à Galeno, tum a
aliis propoſita videri poſſint. Quorum præclar
opinionibus ſi meas lacinias licitum mihi e
ſet attexere, tria tantùm proponerem, quæ un
cuique ad eruditionis & doctrinæ decus anh
lanti omnino præſtanda ſint: videlicet ut pl
nè rectéque *percipiat* quod diſcit; ut fidelite

qu

od percepit,contineat; & ut ex eo aliquid ipſe inde *parere proferreque* valeat. Primum, dili- tis lectionis eſt opus; ſecundum,fidæ memo- ; tertium, aſſiduæ exercitationis. Omnia verò inter ſe cohærent, ut mutuis inter ſe conne- ntur auxiliis, & unum ſine alio vix quidquam de dignum poſſit efficere. Sive enim quis pro- tantùm vel præceptoris ductu, & tardè vel turè, aut cum ordine vel confusè, operam li- s impendat,niſi tamen quæ legit probè perci- , & quæ percepit,fideli memoriâ reſervet, ex ſque tandem aliquid in ſuum, aut aliorum u- n eliciat, non video, quem demum poſſit tot ubrationum quæ ſtudiis impenduntur finem piſci. His igitur, velut tribus pedamentis & cris,innixus adoleſcens, liberalibus diſciplinis ituendus, debet illas inprimis domi quidem, n in Gymnaſiorum ergaſtulis(quemadmodum d Gallos præſertim fieri conſuevit,)addiſcere. propterea longè meliùs ab Italis, liberorum rum educationi conſultum fuiſſe exiſtimem, præterquam, quod furentium plerumque orundam Hamillorum inclinationes hoc mo- deludunt, ſibique à publico dedecore præca- nt; hoc etiam inſuper lucri faciunt, ut minus ciantur liberi, vitiorum colluvie,quę illic tam iè ſpectantur,quàm diverſæ ſunt eorum,qui in ſmodi locis ſimul recluduntur, naturæ: Præci- e verò, cùm expulsâ jam,aut veriùs exſtinctâ, majorum noſtrorum probitate, quâ feroces enum animos, & in omne vitium proclives, ò ſeverè cohercebant, ut Clauſtris emiſſi, ni- à tantùm ſimplicitate, ac morum ruſticitate care deprehenderentur; Summa quędam & in- erabilis omnino peccandi licentia, ejus locum upet,qua nō ſecus ac medicamine prępotenti, magico carmine, novi ſtudiorū moderatores, ab-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

abactos hinc & inde ex aliorum Scholis diſcip
los, in ſuas allicere certant, omnia illis præter ſ
lœcismum in Themate indulgentes : ut n
ampliùs tanti faciendæ ſint publicæ exerciti
rum ſcholæ, propter æmulationem ſtudiorum
poſtquam fieri non poteſt, quin ſimul afferant
mulationem vitiorum. Domi igitur adoleſce
tem volo, qui parentum exemplo, mores ſi
fingat; domeſticorum convictu, ſolertiam ex
tet; amicorum colloquiis, libertatem cùm l
quendi ſapienter & modeſtè, tum adeundi æta
provectiores, aut principes, æqualesve ſaluta
di, ut moribus loci ac temporis convenit, ac
piat; mercatorum & artificum familiaritate,
quarum uſu carere non poteſt, & intueatur
cognoſcat; omnes denique ſuas actiones ad
baniorem vivendi modum componat, Celeu
in omnibus & præcurrente, ac honeſtum & d
corum in ſingulis præmonſtrante, doctiſſimo
mul, ac ſapientiſſimo præceptore: qui ipſum
berali modo, ac nobili prorſus & generosâ m
thodo, de animi moribus, vitæ officiis, & inge
dotibus, ac diſciplinis, ſive ſedens in Muſeo, ſi
obambulans in horto, ſive unà, ſi caſus tule
iter faciens, familiariter admoneat; ſibique
plicem hunc finem proponat, ut pari cum d
ctrina virtute, & morum elegantiâ inſtruct
adoleſcentem quoque ſuæ inſtitutioni comm
ſum, non minùs probum efficiat, quàm lite
rum intelligentem & urbanum. Jacienda ſi
enim in hac ætate fundamenta bene viven
non ſecus ac bene dicendi; & formandus ad
tutem animus, dum tener eſt & facilis quam
bet impreſſionem admittere, quæ ut nunc e
ita & in univerſa vitâ ſervabitur : verùm q
præceptor huic ſe muneri feliciùs accomoda
vellem hunc Horatii præcepta ſecutum :

Æ

Ætatis cujusque notandi ſunt tibi mores ,
Mobilibusque decor naturis dandus & annis.

Exploraſſe diligenter, quænam ſint ætatis cu-
que & adoleſcentiæ præſertim virtutes, ac vi-
, vocatis in conſilium, aut ejuſdem Horatii li-
ad Piſones, aut Rhetoricorum Ariſt. 2. in
bus ipſa non minùs doctè, quàm eleganter &
ioſè delineantur; ut deſpicere poſſet, ſi quid
committant, quòd ſit virtuti alienum atque
cio, num id ex eo genere crimen ſit, quod ad
num morem corrumpendum valeat, an quod
ætatis, & adoleſcentiæ, quaſi fermento quo-
n, fuerit profectum: iſtud enim levi tantùm
nonitione indigere videtur, prius verò gra-
ri aliquantum cenſurâ, ſed quæ tamen ab
ni impetu, violentiâ, & præcipiti aſperitate
nunis exſiſtat; ne vel ad illiberalem animi ti-
itatem ſe abjiciant, quæ vires ingenii potiſſi-
m enervat, naturæque igniculos in pueris ex-
guit; vel ſi fuerint naturâ contumaciores,
antur in adverſum: & verò ſi rectè cogita-
s, cùm nemini expediat metu contineri in of-
o, minimè omnium convenit adoleſcenti-
, quorum præſertim animos ad decus, & ad
neſtatem cupimus informare. Quamobrem
moroſus erit præceptor, non aſper, aut ſin-
a curioſiùs inſpectans, ullamve in partem im-
is, aut truculentus, ſed facilem & indulgen-
prębebit ſe diſcipulo, cuncta illi ſuppeditans,
e vel honeſtè, vel utiliter deſiderare poteſt, ſi-
equis ille oblectetur; ſeu canes ad venandum
etat; ſeu libris, aut veſtibus capiatur: hæc
m omnia ſi graviter atque magnificè, non per
ulgentiam concedantur, mirum quantum in
mo illius excitabunt, & ad amorem, & ad re-
entiam, ſtimulum. Infirmus enim & debi-
virtutis cuſtos metus eſt, & erat longè (meâ

E qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quidem ſententiâ,) qui imperium in diſcipi gravius & ſtabilius eſſe putat, vi quod fit, qu quod amore adjungitur, ut proinde non inj quidam dixerit;

——— *peragit tranquilla poteſtas*
Quod violenta nequit, mandataque fortiùs urg
Imperioſa quies.

Omnino autem legitima cum ingenuis ctandi methodus hoc requirit, ut ſtudio la excitentur ad officium, incendanturque am gloriæ & virtutis, unde in illis oritur gene quædam invidia, & ſine odio de laude prob teque contentio. Hoc autem conſequi fac mum erit, ſi non perfunctoriè exerceantur in ſtoriarum lectione, illuſtriumque virorum gia, aureâ prorſus & magnificâ dicendi ube te, à Paulo Jovio, Sammarthano, Uberto Fo ta, & Pignorio literis conſignata, freque evolvant; in quibus & ſtylum ad eloquent acuere poterunt, & animum ad heroïcæ virt imaginem componere. Nam ſi P. Scipio, & Fabius, quod omnibus fere generoſis ment uſu-venit, illuſtrium virorum contemplandi maginibus excitari ſe magnopere dicebant, res Themiſtocli quoque deſiderium ingeſſit Miltiadis honoribus aliquando poſſet obſt re, & Julium quoque Cæſarem visâ Alexa Magni Imagine ad ſummam rerum accen quid conſentaneum eſt evenire, cùm tot vi tum exempla conſpicient; tot facinora velu culis ipſis uſurpabunt, quæ vel ignaviſſimos mines poſſent ad virtutem inflammare? At rò, cum bene præclaréque vivendi conſtituta tio nunquam eò per ſe attingere poſſit, ut ex manioribus literis plurimum non modò o menti, ſed etiam incrementi non recipiat; c ab Agellio humanitas ipſa non ſolùm dic

ſe philanthropia, & inſitus in hominum natu-
amor, ſed etiam παιδεία ſive inſtitutio, quâ
ddimur civiliores ad ſocietatem publicam, ha-
m præſertim humaniorum ſcientiarum ope,
æ jam communi modo loquendi complectun-
r quidquid pueri diſcunt poſt grammaticam,
maturius usque Philoſophiæ ſtudium: ratio-
proinde conſentaneum eſſe videtur, & ſynta-
natis ipſius methodo, ut abſolutâ jam, quæ de
oribus eſt, & communibus ad rectè docendum
æceptis, tractatione, ad eam nunc deveniamus,
æ de ſtudiorum ordine ac progreſſu tractare
bet. Enimverò vis divina animæ noſtræ, quæ
rum ſcientias & formas capeſſit, quæque in-
nium dicitur Philoni Judæo; & quam ex Se-
ca, qui certo ordine methodoque exercent,
entes; qui ſublimiùs indagant, ingenioſi; qui
pientiùs, judicio præſtantes; qui altiùs, me-
orioſi; qui perfectiùs, docti; qui utiliùs, ſa-
entes appellantur: hoc (inquam) ingenium
ominis cum multis ſcientiis ornare ſe poſſit, ut
hiloſophiâ, Mathematicis, Theologiâ, Juris-
udentiâ, & ſimilibus tum maximè unâ, quæ
umanitas dicitur, eſtque fundamentum alia-
m, unde homines humaniores cultioreſque
nt. Hæc vero non adeò anguſtis ex ſe finibus
rcumſcribitur, quemadmodum in ſcholis rece-
um eſt ipſam definire, ſed decem partes com-
ehendit, videlicet: linguarum notitiam, Latinæ
æſertim & Græcæ, (nam Ebraicam, Syriacam,
haldaicam, Arabicam, magis amant Theologi)
oquentiam, Poëticam, Geographiam, Chro-
ologiam, Hiſtoriam, Antiquitates, Fabulas, &
riticam, ſive librorum cenſuram; de quibus
uca ſigillatim præcipienda ſunt. Et quidem,
antum ad linguarum ſtudium pertinet, duplex
ud eſſe ſtatuo: Civile unum, ſeu mâvis politi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cum Gallicæ, Germanicæ, Hiſpanicæ, vel a-
rum, quæ nunc inter præcipuas Europæ nati
uſurpantur, peregrinationibus, tractandi
vel propriis, vel aliorum negotiis haud me-
criter utile, quod extra ſcholas commodè
ſcitur. Epiſtemonicum aliud earum omn
quæ ad ſcientiam faciunt, inter quas Lat
quod jam dixi, & Græcæ cura præcipuè hab
eſt. Sed quò ipſa liberalis tandem eſſe incip
duo præceptori, ac totidem diſcipulis ſerv
propono. *Primum* quidem, ut Grammatic
gulis, quæ breviſſimæ ſemper eſſe debent, f
liares diſcurſus & colloquia ad ipſarum pra
intermiſceantur; auctorumque lectio ſtatin
cedat, quorum interpretationi Neoptole
noſter collectis ingenii ſui viribus primùm
ſudabit; memoriam per certas voces & phr
quas ſibi jam familiares fecerit, reflectens;
ginationem per ipſarum inflectiones, form
nes, derivationes, ſolicitans; judicium den
in appoſita & eleganti conſtructione exerc
ut hoc modo tanquam ſibimet ipſi præcepto
ſiſtat, & omnia illa, quæ difficiliùs quidem
ceperit, quàm ſi præmanſa in os ipſi à præcep
injecta fuiſſent, meliùs ac fideliùs mente
moque conſervet, atque etiam aliis poſtea
ficultatibus enodandis, paulatim aſſueſcat
ſine cortice in alveis profundioribus natare.
terum, ut Præceptor illi ſenſim inſtillet, &
riat Hiſtoriam ejus linguæ, cui percipienda
tus incumbit, quo videlicet tempore, & ubi
gentium inceperit, quàm latè ſe & quibus
dis diffuderit, quot mutationes alteration
diverſis ætatibus ſuſtinuerit; ſingulaque rù
Minervâ, aut accuratè magis, pro-ut ingen
diſcipuli cognoverit, explicet. Ut ſi v. g. la
occaſione, quæ prior ſe offert, nullam hanc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

[Ro]muli & Remi tempora fuiſſe inſinuet, quæ [hi]c inter paſtores ex lingua Græca & Hetruſcâ [co]leſcens, ſub ſeptem Regibus Romanorum [inf]ans fuit, deinde ſub Conſulibus uſque ad Ca[to]nem Cenſorium quaſi in pueritiâ rudior ad[hu]c (ut patet in Legibus duodecim tabularum;) [ta]m ſub Catone adolevit, & vegetior facta eſt; [pos]tea ad ætatem Ciceronis tranſlata, vigorem [ip]ſi virilitatis obtinuit, per Craſſos, Antonios, [Ci]cerones, Hortenſios, aliosque, ut narrat Tul[lius] lib. de clar. oration. & in Oratore perfecto; [tu]m ſub Auguſto ſenuit, virilior tamen adhuc, [Au]guſtus enim perquam latinè locutus eſt, re[fer]ente Suetonio in ejus vita: deinde paulatim [cœ]pit declinare, ab ejus ſiquidem puritate de[fle]xerunt Livius, Tacitus, Plinius, & multò ma[gis] Tertullianus, Arnobius, Sydonius, Symma[chu]s, & ſimiles, donec omnino exſtincta eſt, cir[ca] annum Chriſti ſexcenteſimum. Ab illo enim [te]mpore, usque ad præteritum ſeculum, quo [ca]ptâ Conſtantinopoli à Muhamede ſecundo, [cœ]pit primùm in Italia cum Græcis, & huma[ni]oribus literis reviviſcere per Politianos, Val[las], Hermolaos, Pontanos, Pogios; non niſi me[ra] barbaries dominata eſt in ſcholis, quemad[m]odum fusè docuimus in additamento noſtro [ad] Hiſtoriam Ludovici xj. Hæc enim omnia li[ce]t vix capiat tenera mens, & nondum ſufficien[ter] de multis ad iſtorum intelligentiam perti[ne]ntibus informata, vehementer tamen ipſam [de]lectant & ſementem in eâ faciunt, quæ conti[nu]â poſtmodùm eruditionis acceſſione, in copio[ſu]m ac uberem fructum facilè evadat. Quæ verò [di]ſcipulum præſtare oportet, ea ſunt, ut præter [af]fectum & laborem in addiſcendo, modum [et]iam ſuæ eruditioni afferat, duas veluti Syrtes [d]eclinando, ad quas plerumque allidere ſolent,

qui ſe totos linguarum eruditioni devover
nunquam ad ſcientias, quarum ipſæ fores ap
riunt, penetrantes, dum ingratiſſimo labore
reliquis præparant circa dictiones, ac voculas
cupati; unde poſtea in hoc alterum amen
genus facilè delabuntur, ut ex detortis, aut
riùs corruptis, & depravatis vocibus linguæ
juſdam primariæ, (quam ſibi fingunt ad li
tum,) reliquarum omnium linguarum origi
deducere velint, non minùs ridendo conat
quàm ſi panis etymologiam à Græco nom
ἄρτος, mutando pa in ἄρ, & nis in τος, repe
re vellem, quod tamen quidam ipſorum, poſt
ploſas & irriſas Goropii, Becani, meras ac Ci
merias fabulas, facere non erubuit; ne in reb
ſeriis non tam nugari videretur, quàm pror
deſipere. Linguarum rudimenta ſequitur *E
quentiæ & poëtices methodus*, aut potiùs ratio ſt
in utrâque facultate liberaliter efformandi:
prioris quidem major omnino cura, & ſolici
do habenda eſt, quoniam licet in rebus gravi
mis ferme ſemper uſurpetur; nihilominus q
ſolutâ oratione dicuntur, niſi verborum nit
lenociniisque & mirifico apparatu exculta ſi
non abſque negligentiâ audiri conſueveru
languidiusque in animum auditoris penetra
ubi verò acceſsêre numeri, & egregium ſenſ
aſtrinxere certi pedes, eadem illa ſententia, v
ut per ſe mobilis, aut excuſſa lacerto potenti
torquetur, & jucundâ mulcedine ſic auditoru
mentes titillat, ut per illorum aures non ſecus,
gemma per digitos, molliter fluat, & non imp
cto ungue perlabatur. Non multa tamen de
loquentiæ præceptis à me hîc afferenda ſun
cùm poſt Ciceronem & Quintilianum non d
ſint infiniti, qui ad eloquentiam ituris viam
cerint, & de perfecto oratore dixerint graviter

copi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

-oioſè; Ego verò nihil addere velim, nec i-
-is, nec alterius facultatis communibus regu-
-ſed ea tantùm proponere, quæ antiquam Mu-
-ſum aſperitatem urbaniori cultu temperare
-ſſint, ſtudioſorumque divitias, quæ plerum-
-e inutiles latent, uſibus ac vitæ officiis accom-
-odare. Et quidem hoc mihi primum peccare
-entur adoleſcentes, quòd ſtylum ſuum orato-
-m imitatione circumſcribunt, dum eloquen-
-m omnem unius Rhetoricæ præceptis, (quæ
-cet rectè & appoſitè dicere ad perſuaden-
-m,) latiùs non extendi ſibi perſuadent, cùm
-men iſta per quatuor ſtyli differentias diffun-
-ur, ſermonem quidem purum, terſum, ac ca-
-gatum in omnibus illis requirens: ſed in *ora-
-io* tamen ſublimiorem, & magis ad numeros
-tum, & compoſitum; qualis deprehenditur
Cicerone, Plinio Juniore, Mureto, Perpi-
-iano, & ſimilibus: in *Hiſtorico* puriorem, &
-ertiorem, quem feliciter expreſſerunt Sallu-
-us, Livius, Q. Curtius; & noſtro tempore,
-ovius, Bembus, Maffæus, & alii, quorum
-opriam laudem quilibet eſt aſſecutus: in *Epi-
-lico* lepidiorem, faciliorem, & per anguſtias
-iquando luctantem, & præciſum; cujus exem-
-um non aliunde meliùs, quàm ex Cicerone.
-inio juniore, ac Politiano petendum eſt: in *Di-
-ſcalico* denique ſimpliciorem, apertiorem, &
-agis familiarem ac domeſticum; quo præſer-
-m commendantur Agellius, Plinius, & omnes,
-ui philoſophica ſcripſerunt, ut Seneca. At verò
-ntum abeſt, ut iſtorum notitiam & exerci-
-tionem adoleſcentes in Scholis conſequan-
-ur, quamvis ipſorum uſus longè nobilior ſit,
-c frequentius occurrat, quàm frigidæ cujuſ-
-am declamationis, quòd nec orationem, nec
-hriam quidem componere poſſunt, niſi acce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ptâ prius à præceptore rudi & indigeſtâ mater,
quæ demum ſic ingenioſè verſari non poteſt,
fingi, quin macie & languore quodam oppri-
tur, proprio ſanguine & vividiori colore de-
tuta. Unde poſtea tanquam conſectarium ſec-
tur, (quod *tertio loco* monendum eſſe duxi)
nec decorum ſervare poſſint, nec orationem u-
cuique rei, quam tractant, convenientem u-
pare; maxima quæque, & grandia humili ſt-
deprimentes, aut vilia & abjecta nobiliori-
verbis efferentes, quod non tam eruditionis-
tium eſt, quàm judicii;

——— *Nam magnæ numina Romæ*
Non ita cantari debent, ut ovile Menalcæ.

Ad *Poëticam* quod attinet, ipſa videtur pri-
quidem adſpectu, nec vehementi applicatio-
animi, nec regulis indigere; cum poëtam nat-
ipſa valere, & vi mentis excitari, & quaſi divi-
quodam ſpiritu inflammari, ſummorum eru-
tiſſimorumque virorum Platonis, Ciceronis,
rigenis, & aliorum conſtans ſit opinio, mul-
etiam rationibus confirmata. Verùm ſi ita ſe
habet, næ tu Ariſtoteles ſtultè admodùm fe-
ſti; næ tu Horati, Caſteluetre, Patrici, Mazzo,
Minturne, Scaliger, Heinſi, Caſaubone, Gal-
Vida, parum prudenter; næ vos omnes Galli,
Itali omnino inconſultè; dum adeo ſubtiliter
curioſè de verſuum legibus, poëmatum differe-
tiis, & totius poëtices apparatu diſputâſtis! S-
bene eſt, quòd hic error à Platonis uſque te-
pore per Scholas propagatus, inter illos refere-
dus ſit, qui opinione magis quàm experient-
vel ratione vigent, ac ſuſtentantur. Audient-
igitur ſe præbeat adoleſcens eorum præcept-
qui de metrorum elegantiâ ſobriè potiùs, quà-
acutè diſputârunt, & poëtarum omnium lectio-
ſe dedat, quos injuria temporum reliquos no-

fe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cit ex antiquorum naufragio, quia præterquam
ıod nullus ipſorum non elegantius, ac latinè
agis locutus eſt, quàm heſternorum laureatæ
ıalanges, varia etiam ex multis ſummâ cum
iimi jucunditate & facilitate addiſcet, quæ ad
ùm & manum quotidie opportuna accidere
ſſunt, & lectione variâ ac multiplici, rectè ju-
candi vim prudentiamque omnium virtutum
emplis confirmare. Neque enim ipſi utiles
ntùm deprehenduntur (quod multi falsò ſibi
rſuaſerunt,) ad locupletandam latinam ora-
ɔnem, & varietatem ſermonis, deſcriptionem-
ıe affectuum; ſed mirum eſt quantum roboris
cedat animo, ex diligenti meditatione eorum,
quibus ſibi tractandum propoſuerunt: nam,
nabo te Fabrici, nonne promtum eſt unicui-
ıe animum ad ea quæ legit aliquoties refle-
enti, ex Virgilio, Lucano, Silvio, præclarè facto-
ım exempla, Heroumque mores, quos poſtea
nitari poſſit, animo concipere: ex Horatio, Ju-
enale, Perſio, ſceleſtorum pœnas; lurconum
ıfamiam; fœneratorum vota; fraudes, ac
equitias hominum deprehendere ſimul, ac
eteſtari: In Plauto, & Terentio juvenum im-
etus; ſenum avaritiam; meretricum technas;
nonum artes; paraſitorum ingluviem; mer-
ıtorum, inſtitorum, ſervorum, ac ferme omnis
eneris perſonarum naturam ac propenſiones,
elut in ſpeculo, intueri: Ex Seneca, & Euripi-
e magnis regnorum mutationibus, gentium
uinis, calamitoſis Principum cæterarumque re-
um eventibus, non aſſueſcere modò, ſed intre-
idus occurrere: denique, ut à Martiale ſenſum
erborum, & acumen ſententiarum, & nonnun-
uam etiam pungentes aculeos mutuari; ſic ab
Cujacio, Tibullo, Propertio, Catullo, ſermonis
lelicias, Veneres, venuſtatesque uſurpare, quibus

 actio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

actiones vitam, moresque ſuos ad cultum, el
gantiam, facetias, & urbanitates componat;
cùm plura, ac diverſa genera Poëtarum habea
tur, quod in oratoribus fortaſſe non ita eſt, n
lus tamen reperiatur in tam feſtiva copiâ, ex q
non ſolùm egregia utilitas, ſed maxima quoq
non percipiatur delectatio. Sequuntur tres a
humanitatis partes: *Geographia*, *Chronologia*,
Hiſtoria, ſic mutuò inter ſe connexæ & colliga
vinculo, ut qui ipſas diducere velit, & ſeparat
explicare, non modò negotii vim paret ma
mam, ſed à ſapientiſſimorum hominum plac
longè declinet. qui omnem hiſtoriæ dignitat
& præſtantiam, tribus potiſſimùm ſignis vide
tur æſtimare, nimirum: ut vera ſit, nulliuſc
adulationis fuco colorata; ut Chorographia
loci in quo geſta eſt, accuratè repræſentet,
que etiam tempus circumſcribat propriu
Quare conſentaneum eſt etiam arbitrari, *univ*
ſalis hiſtoriæ Synopſin, quæ res ab omni ævo &
bique locorum geſtas comprehendit, non po
ab adoleſcentibus planè & integrè percipi, n
ipſius temporis ordinem, differentiamque an
rum & menſium, ac locorum omnium, ſeu ma
regionum deſcriptionem ſimul complectatu
contineatque unà quidquid adjumenti recip
poteſt ex reliquis hiſtoriarum ſpeciebus, *Ci*
lis videlicet, *Eccleſiaſticæ*, & *Naturalis*: quaru
omnium is fructus eſſe debet, ea primùm ut
tas, ut nobis auctoritatem apud homines co
cilient, opinionemque ſapientiæ. Nam ſi ſe
idcirco prudentiores judicamus, eoſque liben
audimus, qui per longam vitam, & in ſe mu
experti ſunt, & in aliis pleraque viderunt atq
audiverunt: quid de iis cenſendum eſt, qui m
torum ſeculorum res cognitu dignas memo
ter nôrunt, & ad omnem caſum proferre a
qu

ıod exemplum illuſtre poſſunt? Secunda ve-
, ut non modò opinione, ſed re-verâ pruden-
›res efficiamur, & normam vitæ componamus
ter omnes errores omniaque pericula tuto di-
endæ. Etenim cum prudentia noſtra nihil a-
ıd ſit, quàm eventorum obſervatio, rerumque
æſentium ac futurarum ſcientia, ex præteritis
ıquam ex fonte derivata, hoc ex univerſo li-
arum genere vel ſola, vel certè maximè præ-
t hiſtoria, quæ non aliâ ſanè de cauſſa vocatur
Cicerone *teſtis temporum*, *lux veritatis*, *vita me-
riæ*, *veritatis nuncia*, *& magiſtra vitæ*. At præter
n enumeratas hiſtoriæ ſpecies, quarta adhuc
pereſt *antiquitatum* propria, cujus largiori
uſtu perfuſi, hoc primùm obtinent, ut eruditi
nſeantur; deinde verò, ut eruditorum etiam
incipes, ſi ſuppetias acceſſerit *Critice*. De quâ
›nnulla quoque mihi dicenda eſſent, niſi ſatiùs
berem adoleſcenti conſulere, ut ab hac ſcabie
ıgues in totum abſtineret; quæ ſi ab ingeniis
ediocribus & patellariis tractetur, auctores
›timos plerunque corrumpit, & depravat: Sin
majoribus Diis, ipſos omnino immutat, & a-
s verbis alio plerumque ſenſu loquentes indu-
t. Sed, ut ad *Hiſtoriam* eruditam revertamur,
ſa non adeò longè patet, quemadmodum Po-
tica vel naturalis, verùm anguſtis quatuor re-
ıorum finibus terminatur, Ægyptiorum, Per-
rum, Græcorum, & Romanorum. Ebræorum
ıim, Chaldæorum, ac Syrorum antiquitates po-
ùs ad Theologos pertinent: reliquarum autem
ationum ritus & formulæ, vix tanti habentur,
t ad his meliora feſtinantes debeant retardare.
c de Ægyptiorum quidem antiquitatibus fer-
ıe eſt ut dicam, vix umbræ tenuis famam ad nos
ervenire, cùm eventilatâ pridem à doctis, An-
ii Viterbienſis, qui nobis Pſeudo-Beroſum ob-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

trudere conatus eſt impudentiâ, pauca tant ſuperſint apud Plutarchum, horum Apolline, Jamblichum, Calcagninum, & alios, de eor ſacris myſticâ doctrinâ, & Regum ac rerum terruptâ ſucceſſione. Verùm hæc penuria ge roſos tandem conatus excitavit doctiſſimi, ac rerum omnium inveſtigatione, quæ ſtudioſ antiquitatis beare ſolent, verſatiſſimi Clau Menetrierii, ut ex ipſorum numiſmatis, quæ credibili prorſus diligentiâ conquiſivit, tot deperditas & profundâ nocte ſepultas eruer felici ductu & auſpiciis Eminentiſſimi ſui Car nalis Franciſci Barberini; cujus, ut votum ſe per fuit, ſic ſtudium nunc eſt, viros eruditos ſ- gulari benevolentiâ complecti, & auguſtiſſi liberalitate, quo ſe cunque ferunt, vehement impellere. Perſarum etiam vix quidquam ha mus, quod non acceptum ferri debeat labor diligentiæ Præſidis meliori fato digni Barna Briſſonii; qui inter tot alia excellentis doct- næ ſuæ monumenta, collectiones quoque de gno Perſarum nunquam non ſummopere n gnifaciendas nobis reliquit: Sed vicinio Græci & Romani non habent omnino, quod noſtrorum negligentiâ conqueri poſſint, qu doquidem ſic notas habemus eorum antiqui- tes; ſic explorata rudera, templa, porticus, pa- tia, thermas, amphitheatra, numiſmata, ſtatu, ſepulcra; ſic perſpectas, & accuratè deſcrip venationes, comeſſationes, ludos, convent faſtos, ritus ſacros, profanos, formulas, nec me tiar, ſi dixerim ſcortationes & libidinum ſec ta, ut ſi ambæ iſtæ nationes quondam orbis d minæ ſemel ad priſtinum decus reviviſcerent, à nobis doctrinâ ſaltem & labore fuiſſe ſupe tas fateri cogerentur. Superſunt tandem *fabu* quarum magna eſt cum poëſi affinitas, ſed nu

cu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

m veritate : veritas enim nihil profert niſi
od verum & exploratum eſt ; Poëſis figmentis
lectatur, & auctoritatem ſibi quærit ex men-
cio : atque omnino neceſſarium eſt, ut res
nnes de quibus inſtituitur narratio, uno ex
is tribus modis in medium proferantur, nimi-
m hiſtoricè, aut poëticè, aut fabuloſè; Fabu-
rum autem non una aſſignari poteſt diſtin-
o. Quædam enim multùm humiles ſunt, ſim-
ici narratione, facili exemplo, brevi ſenten-
i: quarum antiquiſſimus auctor Æſopus, non
ediocriter commendatus venit à graviſſimis
iptoribus Platone, Livio, Plinio, Horatio,
riſtotele, Plutarcho, Juſtino, Macrobio, Phæ-
o, & aliis; qui ejus inventa ad mores forman-
os non illepidè tranſtulerunt, licèt humi fer-
e repentia: in quo fecere prorſus, quod aurifi-
s, dum ferro & vili pulvere aurum, atque ada-
antem expoliunt. quædam aliæ ſublimiùs fe-
ntur, Theologorumque myſteria pervadunt,
ilosophorum arcana penetrant, & non niſi
aviſſimis ſe rebus immiſcent ab Homero, Pla-
one, Orpheo, Heſiodo, Heraclide, Porphyrio,
rocho, & inventæ ſapienter, & frequenter u-
rpatæ. Itaque nulla eſt iſtarum artium, quæ
idem liberales ſunt, & ingenuo homine dignæ
iſtimantur, non ſuſcipienda adoleſcenti, ut per
borum gradus, ſapientiæ præceptis animum
mponat, & conciliatâ ſibi ancillarum benevo-
ntiâ ad Penelopem, hoc eſt, Reginam omnium
ientiarum Philoſophiam, non tanquam novus
yſtes, aut ſemipaganus, accedat; ſed animo re-
m omnium capaci, & moribus ad omne offi-
um & decorum effictis, probè à natura inſtru-
tus. *Philoſophiæ* verò partes, quibus ſe totum
pplicare debet, tres tantùm ab emendatiſſimi
dicii hominibus Laërtio, Cicerone, Lactantio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

divo Auguſtino, aliisque propoſitas inveni
nempe unam, quæ de vita & moribus; alteran
quæ de natura & rebus occultis; tertiam, qu
rectè diſſerendo abſolvitur, & quid verum, qu
falſum; quid rectum in oratione, quid pravun
quid conſentiens, quid repugnet judicand
quamvis res occultas, & naturæ obſcuritatem,
ea quæ penè extra naturam ſunt accommoda
tes, metaphyſicam illis quoque partibus adju
xiſſe videri poſſint, ut quantum in ſemetipſ
rum poteſtate ſitum eſſet, tantum ipſi ad reru
altiſſimarum cognitionem contenderent, & n
turali ſuâ beatitudine, quæ in Dei contempl
tione conſiſtit, fruerentur. Unde etiam factu
eſt, ut hæc poſtrema Philoſophiæ pars περιτέλε
Theologiæ comprehendat: quemadmodu
Phyſica Medicinæ; ac Moralis diſciplina Juri
prudentiæ. Ut proinde dubium eſſe non poſſi
quin mens noſtra, dum unius Philoſophiæ lum
ne, velut cœleſti quodam radio, illuſtratur, ſple
dorem recipiat, quo poſtmodùm tanquam in
prægnata, neque numero ſcientiarum, quas co
cipit apprehenditque, vincatur; neque amplit
dine & mole opprimatur; nec tenuitate acum
neque fruſtretur: ſed non prorſus aliter, quà
oculi naturâ vegeti & perſpicaces, facili leviq
converſu, in quam ſe cumque dederint parten
celeriter omnia & ſine labore contuentur; ſ
illa probè quidem Philoſophiæ ſtudiis inſtitut
perſpicax efficitur ad omnia comprehender
da, quorum inveſtigationi ſe voluerit addicer
Neque verò ea repetere hîc opus eſt, quæ
Philoſophiæ curſu, per ſingulas ejusmodi parte
rectè ac methodice abſolvendo Foxius & Nu
nius, ambo compoſitæ ac ſedatæ mentis Hiſp
ni præcepere, cùm & ipſorum libri nullo neg
tio haberi poſſint, & ab inſtituto noſtro ali

nu

m ſit quidquam in medium afferre, quod i-
bitidem ex aliorum monumentis haberi poſ-
ſ. Quare unum tantùm aut alterum moneo,
ce iſtis præſertim temporibus ſummopere eſſe
ceſſaria nullus (ut opinor) ibit inficias, qui
pius in rem ipſam inſpexerit. Et verò pri-
m eſt, ut confuſionis devitandæ gratiâ, quam
per introduxere qui vel proprio ſuo Marte,
v ex antiquorum principiis philoſophati ſunt,
us tantùm *Ariſtotelis* veſtigiis inſiſtamus, pri-
m philoſophiæ lac non tam ex ipſius, quàm
uræ, quæ eo interprete uſa eſt, fecundiſſimis
ribus ſugentes, donec grandiores facti, & pi-
ac libertate donati, quid in reliquis philoſo-
orum ſcholis veritati magis conſentaneum
eriatur, diſpicere poſſimus. In Philoſophia ſi-
dem non ſecus, ac in militiâ, ſub alicujus au-
ciis priùs dimicandum eſt, quàm ad ordines
cendos accedendum: & in unoquoque re-
m ac ſcientiarum genere, primum aliquod
nper eſſe debet, quod ſit poſtea modus, & re-
a cæterorum. Verùm quoniam uſus ab Ru-
llini, & Abailardi ſeculo ad hæc uſque tempo-
ic invaluit, ut ſtatim, ac adoleſcentes Diale-
cæ limina ſalutârunt, committantur inter ſe,
pugnentq; ad ravim uſque magno ſyllogiſmo-
m apparatu, undecunque illum habere poſ-
t, obſtinatè conquiſito; inde etiam fit, ut non
odo pertinaces, ſed penè cæcutientes evadant,
ad unius veritatis indagationem prorſus ine-
i. Quo fit, ut ſummæ huic & propemodum
ctuoſæ adoleſcentum calamitati diligenter oc-
rendum ſit, utpote quâ nulla gravior excogita-
poteſt; nulla ruſticitati propior, aut quâ ma-
s homines videantur ad beſtias accedere. Sanè
m nihil in Ariſtotele, aut antiquis ejus inter-
etibus reperiatur, quod hujusmodi vitio ſit af-
fine,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

fine, profectò fatendum eſt, illud inventum fu-
ſe quorundam hominum, quibus à Schola (in
qua perpetuò verſabantur) morumque aſperi-
te, & corporis imbalnitie, Scholaſticorum no-
men, nec injuriâ, videmus fuiſſe impoſitum. Hi
enim cùm acri ingenio pollerent, nec ſe in hu-
manioribus literis, aut hiſtoriâ naturali, vel po-
liticâ, præ ſumma, quæ tunc temporis vigeb
barbarie exercere poſſent, ex non magno ma-
riæ ſtamine; ſed maximâ ſpiritûs quaſi radii a-
tatione, operoſiſſimas illas telas, quæ in libris
rum exſtant, confecerunt. Etenim mens hu-
na dum in materiam aliquam agit, naturam r-
rum vel opera Dei contemplando, tunc pro mo
materiæ operatur atque determinatur; ſin v
ipſa in ſe convertatur, tanquam aranea texens
lam, tum demum interminata eſt, & parit te
quaſdam doctrinæ, tenuitate quidem fili, o-
risque ſubtilitate admirabiles, verùm quæ ſ
prorſus inanes, & ſapientum cachinnis, ac lu-
brio expoſitæ: Sed undecumque tandem n
philoſophiæ pernicies ortum duxerit, quæ a
contagione magnam olim partem Europæ in-
cerat, haud multum referre exiſtimo, quandoq
dem ipſa jam deſiit tam impotenter graſſari, d-
netque omnino, hac præſertim ætate, quæ vir-
ti magis quàm ulla præcedentium amica eſt,
creſcente indies hominum ſapientiâ, à quib
hoc demum non erit difficile conſequi, ut re-
ctis vanis ſpeculationibus, & quidquid inane
ſterile eſt, illud tantùm conſervetur, quod eſt
lidum ac utile, ut hoc pacto Philoſophia non ſi-
pud nos inſtar cujusdam ſcorti, quo ad volup-
tis illecebras abutamur; aut tanquam ancilla t-
pibus officiis mancipata, ſed potiùs, ſociæ ac fi-
lis ſponſæ locum ſibi vendicet, ad generation
fructuum, & ſolatium vitę tranquillioris ac bea

Eni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Enimverò poſtquam huc pervecti ſumus, Fabrici Comes, ut de illis artibus uberrimè jam dictum ſit, quarum præceptionibus inſtructi, & penitùs informati eſſe debent, quicumque ad alia vitæ ſtudia deinde ſe convertunt, ſive illi jus Civile voluerint exſequi, ſive Reipublicæ curam, ſive quamcumque aliam artem ſectamve earum, quæ cum honore & laude ſuſcipiuntur: Equidem hoc nonnullis conſentaneum videri poſſe non diffido, ut animum tibi faciam, quidquid eſt in ipſis moleſtiæ & difficultatis, fortiter ſuperandum: & ſanè lubentiſſimè te ad hoc unum exhortarer, niſi jam iſtud abunde ſatis præſtitiſſem, in ſuperiori parte iſtius ſyntagmatis, aut tu ipſe laboris, ac ſtudiorum improbitate non huc deveniſſes, unde tibi facilius eſt in Heroicas, ac teipſo & majoribus tuis dignas, virtutes intueri, quàm ad humile Grammaticorum Trivium oculos iterum referre; & verò, cùm omnes homines animum præclaris actionibus intendere convenientiſſimum ſit, tum verò illos inprimis hoc decet maximè, qui celſiore loco nati non aliter poſſunt, fortunam & gradum dignitatis, quam obtinent, convenienter ſuſtinere. Æquum ſiquidem eſt, qui ſibi ſumma omnia deberi volunt, eos debere & ſumma omnia de ſe præſtare: nec eſt ulla certior aut ſtabilior eximiæ alicujus poteſtatis acquirendæ ratio, quàm ſi, qui talem ambit ac deſiderat, eâ digniſſimus omnium judicio cenſeatur. Quamobrem, Fabrici Comes, cum tibi naſci contigerit ex ea familiâ, in qua ſemper verus honos, & ſplendor virtutis enituit, totaque ſpes & ratio domûs tuæ, per literarum armorumque munia ad amplioris gloriæ decus promovendæ, in generoſiſſimo tuo Fratre Comite Ludovico, nec non in te ipſo inclinata recumbat;

cumbat;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cumbat; Ille verò gloriam ſibi quærat in pe
culis, & inter externos armorum ſtrepitus pr
clarè ac fortiter ſe gerens, adoleſcat; tot Gu
diorum nomen, (quibus ab inſigni ferocia,
militari robore Guerræ cognomentum ſupera
ditum eſt,) nec non Excellentiſſimi Patris N
colai Marchionis à Montebello exemplum co
tinuò præ oculis habens. Tuum eſt profect
Fabrici Comes, ad hanc tranquillioris vitæ Spa
tam, (quæ tibi exornanda relinquitur) ſic p
tuâ virili te componere, adeóque prudenter
terarum ſuppetias in id unum advocare, ut
bertatem videantur ingenio tuo attuliſſe, n
ſervitutem; & lumen, non tenebras infudiſſ
Quod dum moneo, timeo vehementer, ne p
rum conſideratè faciam, qui longum iter, & t
præceptis munitum Tibi ſubindicare aggredi
cum aliud tibi non deſit, longè brevius, & mag
expeditum, ſi tibi heroicæ, ac omnibus nume
abſolutæ virtutis in exemplar propoſueris Em
nentiſſimi Cardinalis à Balneo Patrui tui vitam
per omnes dignitatum gradus feliciſſimè tran
actam, mores incredibili prorſus amœnitate
gratiâ temperatos, animum denique ſic præcl
ris naturæ dotibus excultum, ſic liberalibus ſt
diis inſtructum, & altioris ſapientiæ docume
tis exornatum, ut hunc, velut Titum Impe
torem, non unius modò, aut alterius natior
amorem, ſed totius orbis delicias haut inju
poſſim nuncupare. Veruntamen, ſicut no
difficile admodum eſt lumen Solis, affatim &
improviſo irruens, inconniventibus oculis aſ
cere: ita quoque non adeò delirus ſum, ut ign
rem tibi arduum omnino fore, tot virtutes ſp
cie ipsâ præſtantes, & numero propemodum i
finitas, quas ille ſecum familiæ tuæ intulit, ſim
intueri & deprehendere. Quare interea dum

ipſaru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

pſarum familiaritatem paullatim deſcendas,
ellem te, Fabrici Comes, ad ea mentem ad-
ertere, de quibus non quidem in prima, ſed in
ltera tantùm hujus ſyntagmatis parte, ſermo-
em inſtituendum eſſe duxi: Quoniam illa de-
ectu maximè atque judicio vigere deprehen-
untur, quæ duæ res non ita frequenter ſolent
n adoleſcentibus inveniri. Deinde verò, quia
ectio varia & multiplex, cui ſe potiſſimùm ap-
licant toto illo tempore, qui per liberales di-
ciplinas liberè vagantur, judicandi vim pruden-
iamque non minimum confirmat, ut ex multis
ircum ſeſe offerentibus, illud præ cæteris eli-
at, quod maximè videtur commodum, quod
uidem fieri omnino ſine comparatione plu-
ium non poteſt, cum alioqui ſi in uno dunta-
at genere verſetur, nec habeat quîcum quod
omparet, non delectu ullo ad id ſe applicuiſſe,
tiam ſi ſit optimum: Sed caſu, & fortunâ in il-
ud ſolum incidiſſe videatur. ut omittam, quod
doleſcentiæ proprium eſt ingenio vigere, & eis
rmis, eoque cultu & comitatu rerum, per ſtu-
diorum labores exornari, ut cum maturum fue-
rit acutè queat & rectè facultatem illam pro-
bandi & adſciſcendi potiora, in reliquis vitæ a-
ctionibus ſapienter uſurpare. Et verò illa potiſſi-
mum eſt, ad quam te voco, Fabrici Comes, & ad
quam, ſi non teſtudineo (quod ajunt) ſed gral-
latorio paſſu pervenire cupis, poſtquam iis abun-
de rebus & adjumentis munitus es, quæ vel à na-
tura deſiderari poſſunt, vel ab educatione ob-
tineri; nihil debes inprimis humile cogitare,
nihil anguſtum, nihil obſcurum aut inane: ſed,
quemadmodum, antequam dies ſeſe dilatet ma-
giſque diluceat, ſolet Aurora antegredi, quæ &
aurum oſtentat ſuum, & leni quodam flatu aë-
rem ipſum afficit; ſic in ætatis tuæ aurorâ con-
ſtitutus,

ſtitutus, quis ſit ejus meridies, & quæ adulta
tas futura, vel hoc uno egregiè potes oſtend
re, ſi excelſa petat animus tuus, ſi ampla & ill
ſtria, plenaque dignitatis & gloriæ, quo te à p
ma pueritiâ præceptorum vox incitavit; quo
pater tuus, (cujus ad te vota cogitationesque
feruntur omnes) aſſiduè cohortatur; quo d
nique te vocant majorum tuorum exempl
quorum nomina nulla dies extinguet, nulla o
ſcurabit oblivio. Hoc autem abſque literaru
auxilio cogitare non modò tibi arduum, & di
ficile, verùm etiam omnino impoſſibile e
quando hanc vitæ rationem ingredi meditar
& illud exercitii genus complecti, quod eſt t
tum in laudabili ratione; totum in præcla
cogitationibus & liberali ſcientiarum palæſt
conſtitutum. Quamobrem non prætermiſi
ſuperioribus, ſingula in medium adducere, q
bus te velis & remis, omnique nixu & con
tu, ad eruditionis & doctrinæ fontes ociùs i
pellerem; atque hoc unum tibi in præſen
perſuadere non ceſſo, ut quando per tempus
occaſionem licet, totum te in ipſorum fluen
ac latices immergas, quo tandem iſtis velut ad
leſcentiæ ſerperaſtris eluctatus, habitum hu
in toto vitæ decurſu retineas, qui tibi viam n
modò paret, ac muniat, ad Theologiæ, vel Juri
prudentiæ penetralia; ſed omnes tuas action
ac delatos honores, non mediocri gratiâ p
fundat & illuſtret. Et quoniam ad hoc primu
à Natura formamur & fingimur, ut quæ nob
neceſſaria ſunt, noſtrâ ſponte perquiramus
deinde verò, quæ laudabilia, & ad bene beat
que vivendum requiſita exiſtimantur, per n
etiam inveſtigemus: debes hoc unum ſtudio
inprimis præſtare, Fabrici Comes, ut quæ ti
neceſſaria ſunt literarum adjumenta, matu

perc

percipias, quo deinceps poſſis præſtantiori modo magnarum dignitatum munia ſuſtinere, quæ nunquam rectè ac legitimè poſſunt, niſi à doctiſſimis juxtâ & nobiliſſimis hominibus, adminiſtrari. Non enim ſi quis humili fortunâ ſcientiis animum excoluerit, quamvis omnium virtutum intelligentiâ ſit ornatus, æquè tamen eas virtutes exercere poterit, ut ſummo loco natus, cui jam natura ſubditas mentes accommodat, & auctoritatem tribuit ex ſtemmate: quare, poſtquam te ſat diu in ſcholarum umbrâ exercueris, & tyrocinio præfinitum tempus abſolveris, aſſumendæ tibi ſunt cogitationes æquales antiquiſſimæ Guidiorum nobilitati, & amotis grammaticationibus, quæ mediocres ac plebejos homines decent; ea tantùm in votis habenda ſunt, quæ pulmo animæ prælargus anhelet, quæque memoria poſteritatis, & fama ſeculorum nepotibus tuis, in exemplum ſummæ fortitudinis, ſummæque virtutis & fortunæ, proponat. Enimverò, quoties in literarum ac ſcientiarum naturam penitiùs deſcendo, ea profectò mihi videtur non talis eſſe, qualem ipſi tantùm literati, qui philautiâ maximè ducuntur, nobis repræſentare conati ſunt, dum ex omnibus rebus humanis nihil ipſa doctrinâ præſtantius, nihil admirabilius, aut quod magis hominem beare poſſit, vel immortalem efficere, ſuis in declamationibus quotidie perſonant. Ego verò, qui me nunquam irretiri permitto famoſis multorum opinionibus, quas plerumque futiles, ac erroneas deprehendi, nec populum ſequor peſſimum veritatis interpretem; rem non ita ſe habere confidenter affirmo, quod utcunque verum antiquiſſimis illis temporibus fuerit, in quibus ſtudia ipſa majori cum perſonarum & locorum delectu tractabantur; ſanè non poteſt non eſſe veriſſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

veriſſimum, hac præſertim ætate, literarum a[illegible]
fecundâ, ut cùm omnes cathedras ambia[illegible]
nullus etiam reperiatur, qui diſcere non v[illegible]
Unde tot jam ſodalitates ſunt inſtitutæ; to[illegible]
minaria, ſcholæ, & Collegia, erecta; tot æ[illegible]
catæ porticus, & Academiæ, ut habeant ad[illegible]
ſcentes loca, in quibus impune otiari poſſin[illegible]
Muſis publicæ fornices non deſint, ubi ſe [illegible]
calonibus, & lixis ac nundinalibus ſcurris i[illegible]
center proſtituant. Quæ cùm ita ſint, & [illegible]
quemque ſe metiri pede atque modulo ve[illegible]
ſit; quis mecum non videt, indignum eſſe [illegible]
Principe, ſi nominis aut gloriæ ſuæ ſumma[illegible]
hac exercitatione conſtituat, quæ poteſt illi[illegible]
communis cum abjectiſſimo quovis è ple[illegible]
Quinimò contingere etiam poterit, quod [illegible]
plures auctoritates laudabit, vel elegantiùs [illegible]
bet, aut acutiùs diſputabit, ſicque triumph[illegible]
aget Therſites de Agamemnone; Codrus [illegible]
Inacho; Zerbus de ſummo Pontifice; aut C[illegible]
ſippus aliquis de Rege Anglico. Deinde v[illegible]
ſicut admirationi non eſt vaſta cujusdam arb[illegible]
proceritas, ubi in eandem altitudinem tota [illegible]
adſurrexit: ſic neque generoſis mentibus f[illegible]
eſt dignum avitâ ſuâ nobilitate locum in [illegible]
palæſtrâ retinere, in qua tam facilis eſt victo[illegible]
aut (verius) tam futilis adulatio, ut omne[illegible]
in eâ decurrunt, Tros Rutulusve fuat, nullo [illegible]
crimine doctiſſimi ſtatim ac eruditiſſimi [illegible]
diant. Quare literarum ſtudia veſtibus ho[illegible]
ricis libenter confero, quæ mediocris fort[illegible]
homines abſque alio ditiore apparatu ſat d[illegible]
rè veſtiunt ac exornant, magnâque apud [illegible]
bem in æſtimatione conſtituunt; Reges ve[illegible]
magnates nihilo magis ſuſpiciendos effici[illegible]
niſi præſtantiora ſimul gerant nobilitatis a[illegible]
gnitatis ſuæ inſignia, quibus unicuique ſt[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

noteſcant. Et verò cum egregius morum cen-
r, & artifex Horatius, præſtantiſſimæ virtutis
eam vellet effingere, non hanc inter ſtudioſo-
m libellos & chartulas collocavit, ſed in comi-
s, legationibus, judiciis, & pulvere bellico,
uidem, ut ille ſapienter monuit,

Res gerere, & captos oſtendere Civibus hoſtes,
Attingit ſolium Iovis, & cæleſtia tentat.

propter vellem te, Fabrici Comes, tecum
de ſtudiorum cultu ſtatuere, ut hæc ipſa cre-
is, mediocribus ingeniis, quæ nec ſplendore
talium, nec communi hominum de ſe exſpe-
atione premuntur, ſat honoris & gloriæ ad vir-
tis præſidium eſſe allatura; nobilioribus verò
que eminentiſſimo in loco conſtitutis, orna-
enta tantùm eſſe, aut, ſi mavis, adminicula
gnitatum, quibus ſe præſertim extollere de-
ent, & in antiquum familiæ ſuæ decus aſſe-
re. Quod ſi alicujus exempli confirmatione
idiget, non aliud equidem magis inſigne,
uàm Plinii ſenioris, eligere poſſum vel debeo.
le enim, non modò in omni vitæ actione exer-
itatiſſimo corpore fuit, ſed primis annis, no-
ilium adoleſcentum more, cauſas aliquandiu
ctitavit, mox amicitiâ Principum uſus, maxi-
na officia geſſit & ea inprimis, quæ illi delega-
a fuere ab Imperatore Veſpaſiano: equeſtribus
tiam muniis induſtriè functus eſt, procuratio-
esque ſplendidiſſimas atque continuas ſummâ
ntegritate adminiſtravit: ac demum Meſinen-
is claſſis præfecturam ſuſceperat, cùm in ar-
lentem Veſuvium Liburnicis advectus, vi pulve-
is ac favillæ oppreſſus eſt, annum agens ſextum
& quinquageſimum: cum interim hæc omnia
civilis vitæ munia ſic amœnitate ſtudiorum
temperârit, ut ipſis gradum ſibi fecerit ad ami-

citiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

citiam Principum ; & grandi illo Hiſtoriæ na
ralis opere, tot dignitatum ſplendorem non
diocriter auxerit. quod item feciſſe depreh
duntur Julius Cæſar, Cato, Tullius, Varro,
nius nepos , Symmachus , & quicumque i
priſcos exſtitere nobiliſſimi ſapientiſſimiq
Sed næ profecto parum conſultè antiquo
exempla tibi ad imitationem propono, qui
meſticum habes ac familiare in Eminentiſſi
Cardinale patruo tuo , cujus ſingularis docti
non ſe parietibus alicujus palatii continuit ,
publicæ tantùm concionis applauſu, libroru
compoſitione innotuit : ſed maximorum mu
rum , quibus ſe jam à teneris annis totum de
verat , in fano Fortunæ Maceratâ , Firmo, U
veteri, Marchia Anconitanâ , Comitatu Ven
no, Belgio, Galliâ, ac rurſus in Italia adminiſ
tione ; quibusin locis ſic facundè locutus eſt
ram populis,& potentiſſimis Principibus;ſic
ditè de legibus diſſeruit,cum in Tribunalibu
deret ; & de rebus Theologicis, cùm inter ſu
liſſimos Lovanienſes , ac Sorbonicos Doct
verſaretur ; ac denique prudenter in omnibu
geſſit , ut , nemini omnino dubium eſſe deb
quin illis omnibus , qui unicâ tantùm doctri
laude floruerunt,palmam facili negocio præri
re potuiſſet , niſi ſatiùs habuiſſet longè hon
tiorem familiæ ſuæ dignitati,& immarceſcibi
ex tot ſapienter adminiſtratis legationibus a
rere. Hujus igitur , (non alterius cujusquã)
veſtigiis tibi inſiſtendum eſt, Fabrici Comes
quantum ſe vires ac ingenii conatus exten
poſſunt,quantum ipſa efficere induſtria; tan
etiam tibi deinceps enitendum eſt , ut animu
Legum ac Theologiæ ſtudiis abunde inſtructu
confirmatumque ad augendum , & illuſtr
dum , per novos honores familiæ tuæ decus p

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

afferre; qui ſtudiorum tuorum finis eſſe de-
, non autem ille, quem tenuioris fortunæ
mines, & huic uni volvendo literarum ſaxo
gati ſibi conſtituunt, dum ſterili plerumque
nâ carmen aliquod fundunt, aut periodis ora-
nem librant, vel libellos componunt, queis
entiorum gratiam ſibi conciliare poſſint, aut
nam, quam vix aliter poſſent acquirere.
c verò præſtantiſſimæ vitæ inſtitutum quo li-
iori pede ſubeas, & majori cum facilitate, &
gantiâ, non erit opus (meâ quidem ſenten-
) faſtidioſum aut in quo plurimum ſudoris
laboris impendas, poſtquam manſuetiores
ſas ſanctiſſimè jam coluiſti, nihil puerile aut
e, nil inconſideratum aut inane, præ te ferens,
n maturè iis te artibus dediſti, quæ ſunt ad
tutum apicem omniumque laudum verticem
n fallaces duces, atque anteſignanæ; ut omit-
n, quod in hac conſideratione haud ultimo
o recenſendum eſt, te videlicet iis parenti-
s eſſe natum, quorum ſi veſtigiis inſiſtas, non
ſſis omnino non ſapientiſſimus exſiſtere. Quo
iliùs intelligo, paucis mihi tranſigendum eſſe
nonnullis rebus, quæ ſicuti furtim in faciles
enum animos ex prima inſtitutione irrepunt,
illas diuturnâ jam obſervatione non mini-
m obeſſe deprehendi, quo minùs illi poſt tot
tas lucubrationum fuligines, ſanum colorem
s actionibus inducere poſſint, aut bonæ men-
ſpecimen aliquod exhibere. Ejusmodi verò
t nimia quædam morum facilitas, & vi-
innocentia, quâ prorſus inepti redduntur ho-
nes ad omne genus negotiorum, dum in Re-
blica Platonis, aut inter Satyricorum cenſu-
, & Stoicorum præcepta enutriti, nihil fer-
vel audire poſſunt, niſi quod rectæ rationi vi-
atur è directo conſentaneum. Unde ſiquis il-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

los poſtea convicio feriat, ſi quis argutè la[illegible]
net, aut dicteriis impetat, muti ſunt, nihil [illegible]
bent quod reſpondeant, niſi forſan illa, qua[illegible]
miâ gravitate, aut intempeſtivâ erudition[illegible]
ſum concitent. Tum ſi quis ſe laudat præter [illegible]
dum atque effert, auſcultantibus ipſis; ſi [illegible]
Regem Tyrannumve beatum prædicat; ſi [illegible]
latifundia mille jugerum poſſidere ſe jacta[illegible]
quis generis claritudinem repetit à tritavo, [illegible]
ſipere hos omnes credunt, & effuſiùs rident, [illegible]
ſcio utrùm quia nimis inſolentes, an quia n[illegible]
deliri. Proximè huic intemperiei aſſidet n[illegible]
credulitas, cujus origo non aliunde profe[illegible]
quàm ab iiſdem primæ inſtitutionis fontibu[illegible]
petenda eſt: in hac ſiquidem, dum adoleſce[illegible]
magni compendii loco habent omnes Po[illegible]
rum fabulas ad unguem intelligere, Centau[illegible]
que & Syllas biformes, ac Heſperidum h[illegible]
ſuis in carminibus uſurpare, ridiculis ſenſim [illegible]
rationibus, & hiſtoricorum nugis ſic aſſueſc[illegible]
ut quæ poſtea dicuntur non modò de Troj[illegible]
rum geſtis, aut Æneæ navigatione, ſed ric[illegible]
la, & abſurdiſſima, quæque, ſine delectu vel [illegible]
ſurâ, recipiant, unde tandem in iſtud incom[illegible]
di deveniunt, ut vel perpetuo metu ac te[illegible]
diſcrucientur, dum lemures, & ſpectra, & [illegible]
ctium occurſacula, Paredroſque & Cob[illegible]
(cur non etiam Empuſas?) paſſim ac ubiqu[illegible]
corum obverſari ſibi perſuadent: vel facil[illegible]
decipiantur, dum Pſeudomagis, Aſtrologis, [illegible]
baliſtis, artificialis memoriæ, Artis Lulli, E[illegible]
clopædiæ, Alchymiæ, & quarumvis divin[illegible]
num, novarumque artium profeſſoribus, a[illegible]
rius pecuniarum æruſcatoribus, faciles nim[illegible]
ac bibulas aures adjiciunt: Vel denique p[illegible]
emunctæ naris habeantur, dum quæ ſibi co[illegible]
re non poſſunt, quæve ſunt impoſſibilia & [illegible]

ra, loquuntur aut credunt. Non minima quo-
que ſtudioſorum penicies, & morbus haud cu-
ratu facilis, in ſcientiarum uſu, & rectâ earun-
dem applicatione verſatur. Quoſdam enim vi-
dere eſt, ſic penitùs imbutos ejus doctrinæ do-
cumentis, quam primùm in ſchola, licet caſu,
acceperc, ut ipſos deinde, nec ratio ab errore;
nec libertatis amor à ſervitutis turpitudine; nec
conſtantia veritatis ab obſtinatione pertinacia-
que revocare poſſint: Itaque ſi fortè in Peri-
pateticorum deambulationem venerint, ma-
gnis ſtatim hominum admirationes, magnum
eſſe virum Ariſtotelem, & quem natura nihil
celaverit, nulla res deceperit, nulla morum aut
doctrinæ labes deturpârit, perſentiſces; Si Stoi-
corum porticus ſubierint, nihil uno Zenone
vita conſtantius, nihil in Philoſophia admi-
rabilius aut divinius fuiſſe tibi perſuadebunt:
Quod ſi (proh malum!) in delicatos Epicureo-
rum greges, de Deorum otio inter pocula phi-
loſophantes inciderint, aſſerent continuò, Epi-
curum unicum auctorem eſſe Deumque & bea-
tæ & fortunatæ vitæ; Platonem verò, Ariſtote-
lem, & reliquos Philoſophorum greges, præ
hoc uno ſtultos & deliros exſiſtere. Atque fe-
ciſſet utinam natura (quæ nobis tam diverſas
mentes indidit,) ut iſtis generalibus Philoſo-
phorum ſectis pertinaciæ ac contumaciæ noſtræ
finis imponeretur! non profectò, tot inter
contentiones inaniſſimas ſapientiæ & veritatis;
ludis verò, ac ſtulticiæ pleniſſimas quotidie
verſaremur: nec ſapientiſſimi Religionis noſtræ
auctores odio pluſquam Vatiniano inter ſe di-
ſcordiarentur; dum ſuos quiſque Doctores odio-
ſa prorſus æmulatione inter ſe conferunt, ac
Stentoreâ nonnunquam vociferatione reliquis
præferre nituntur. Verùm huc ſtulticiæ deveni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

mus, ut quam quisque ſibi Philoſophiæ a[illegible]
riusve profeſſionis ſectam delegit, quamvi[illegible]
ſit plerunque inepta, aut à veritate aliena, t[illegible]
tamen mente & animo ad hanc adhæreſcat [illegible]
dignius reputans ſervire corpore quàm ani[illegible]
Alios etiam intueri licet, qui diverſo erroris [illegible]
nere in transverſum acti, quidquid ſolidi a[illegible]
ptimis auctoribus accepere, illud tandem in [illegible]
mos ac nugas convertunt, ſimiles ægrotanti[illegible]
macho, qui cibos omnes etiam ſuaviſſimo[illegible]
laudabilis alimenti, non in ſuccum alendo [illegible]
pori neceſſarium convertit, ſed in flatus, au[illegible]
lioſos humores reſolvit, qui prout in cereb[illegible]
aut viſcera feruntur, illis tormento eſſe ſo[illegible]
non mediocri. Nec unius tantùm alicujus ſc[illegible]
tiæ Profeſſores hæc peſtis infeſtat, ſed omn[illegible]
ferme conatus ac vota deludit: nam quotusq[illegible]
que eſt grammaticæ rudimentis, & huma[illegible]
rum literarum tincturâ vel mediocriter in[illegible]
tus, qui non otio, & ingenio ſuo abutatur, a[illegible]
vocularum quarundam proprietatibus mo[illegible]
tractandis, earundemque etymologiâ ſupe[illegible]
tiosè inveſtigandâ, vel in anagrammatis, ana[illegible]
ſtichis, Andræcruccaſmis, Pangrammatis, D[illegible]
lis, verſibus anguineis, recurrentibus Leon[illegible]
centonibus, & ejusmodi gerris ac difficil[illegible]
nugis? Aut (ſi paululum altiùs ſapiunt) in [illegible]
ſtionibus illis eventilandis, quæ grammatico[illegible]
cruces, aut potiùs bonæ mentis ſcopuli, v[illegible]
ſyrtes, meritò vocantur; quales ſunt illæ, qu[illegible]
Tiberius genus iſtud hominum torquebat, [illegible]
rendo ab illis: quænam fuerit mater Hecu[illegible]
quid Sirenes cantu dicant? Achilli quod no[illegible]
quando inter Virgines latebat? quis prior, [illegible]
aut Nox; malleus, aut incus; gallina, an ov[illegible]
quot vini cados Æneæ dedit Aceſtes? qu[illegible]
de Æneas navi egrediens Italiam attigit? [illegible]

prim

pnùm manu ſe ſublevavit Brutus, cùm in ter-
ra cecidit, ex oraculi voluntate? Anacreon
voſior, an libidinoſior fuerit? Taurus, an Vac-
cignum ſit in zodiaco? atque adeò, (ut noſtri
mporis quaſdam delibemus) Virgilius, an Ver-
gus dicendum ſit? Epiſtola, vel Epiſtula? ninſi,
niſi? omnipotentis Olympi, an omnipaten-
trita pharmaca, an tetra; ocnus, an ornus;
giſtra cupa an culpa; inficetus, an infacetus;
vator, an ſalvator; Mœcenas, an Mecænas; en-
lechia, vel entelechia, & ſimiles aliæ? de qui-
ſic acriter, & infenſo animo depugnavere
ellius, Philelphus, Politianus, Budæus, Lambi-
, Muretus, ut non movere fluctus in ſimpulo,
digladiari de puncto, vel accentu, aut virgu-
ſed tanquam de regno totis inter ſe viribus
currere, & omnia ſuſque deque invertere vi-
entur. Quotus etiam Philoſophorum eſt, qui
in Dialecticæ ſummulas & parva Logicalia; vel
ſuperſtitioſas rerum naturalium obſervatio-
, ac Magiæ ſecreta non impegerit? Sed quis
um Theologorum non ſe libenter ac facilè
olaſticis ambagibus accommodavit? Tam
clive eſt à virtutibus iter ad vitia; tam facilis
dus à ſapientia ad amentiam! Ultima denique
rarum pernicies & calamitas, quæ magis quàm
præcedentium ſtudioſis hominibus infeſta
dum bonæ mentis functiones lædit, judicii-
vim penitùs deſtruit & labefactat, eſt qui-
n animi ſtupor, aut potiùs hebetudo, quæ nos
entes adhuc à ſcholarum diſciplina, nec erro-
us hominum rerumque viciſſitudinibus di-
ſcendis aſſuetos, omnium opinionum tor-
te violenter involvit, trahitque tamdiu cum
eris præcipite, quouſque ſapientiora aliquis
us atollere contra mortales oculos, ſic inde-
è ruentibus obſiſtat, facemque veritatis &

 ſanioris

ſanioris judicii periclitantibus accendat, à
quam poſtea tanto cum impetu revertimur
nobiſmet ipſis ludibrio ſimus, & exemplo ſ
mæ levitatis ac ignorantiæ. Hoc verò quin
piſſime contingat, nemini dubium eſſe po
paullò accuratiùs in ſuperiorum temporum
ſtoriam inquirenti, in quâ videre eſt, ſic ine
aliquando fuiſſe homines, ſic aurium ſenſ
animi judicio deſtitutos, ut poſthabitâ Vergi
næ dictionis elegantiâ, rhythmicos verſus el
rint, qui tum primùm ab auctoris nomine Le
ni appellati ſunt, ſuaviusque ac majori cum
cedine, & voluptate cantillârint carmen hoc
trobique tinniens & Echoinum;

Cùm moritur dives, concurrunt undique Civ
quàm placidum iſtud, & omnino delenific

Purpureus veluti cùm flos ſucciſus aratro
Langueſcit moriens.

Et nihilominus pauci admodùm exſtit
qui toto illo trium aut quatuor ſeculorum t
pore, quo furor ille graſſatus eſt, carmen a
quæ monetæ percuderent, ſibique melioris
poëtas ad imitandum proponerent. tant
mentis ubique penuria! Eodem prope temp
Philoſophorum ſcholas ſophiſtica labes; T
logorum verò pulpita, ſcholaſtica diſput
methodus, non minori damno ac pernici
vaſerant; quæ Studioſos omnes incredibili
pemodum concurſu & applauſu commun
inſanientes inſaniam, ad ſuperioris ſeculi p
cipium detinuere: & (ſi rectè calculum p
mus) non deeſt hodie ſimilis quædam inte
ries, quæ Scholaſticæ loco Caſuiſtarum me
exercet, quaſi fatum eſſet eruditorum, mo
ſemper aliquo detineri; aut in errorem gravi
mum impingere, cujus nemini in mentem v
re ſolet, niſi cùm hic ad extremum deductus

ipſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſim tandem prodit ac manifeſtat. Ejusmodi
em eſſe cenſeo, ut exemplorum congerie me-
i dignoſcatur periculum, ſtudium illud, quo
guarum Profeſſores, reliquarum originem ab
iquiori aliqua & primariâ, aut unius tantùm
altera repetere conantur; & Ciceronianæ
tionis imitandæ deſiderium, quod jam diu
avit; & amorem illum, qui Italos homines
ò ſuæ linguæ exornandæ cupidos, non ita
dem reddiderat, ut de Latina conclamatum
multi jam perſuaſum haberent: & ingen-
pruritum invertendi ac reſtituendi optimos
tores, qui nunc maximâ intemperie Critico-
n mentes exagitat, & eò tandem nos dedu-
, ut primæ tantùm, ac antiquiſſimæ libro-
n editiones optimæ cenſeantur; & nimiam
rſus, ac moroſam Italorum curioſitatem in
veſtigandis optimæ poëſeos legibus, & ar-
ipſius methodo, velut ab inferis per mille
ficultatum ambages revocandâ, quaſi Ariſtot.
antiqui omnes in eâ cæcutiverint, aut non
nſultius judicârint, ea tantùm præſcribere,
æ ad artis conſtitutionem faciunt, quàm tot
btilitates proponere, quibus non tam illu-
antur recentiorum poëmata, quàm exercentur
ademiæ; queis omnibus ſi reliquarum ar-
m intemperies, & illas præterea quæ falſis in
noribus conſiſtunt, cùm exactè non diſcuti-
tur, accenſere vellem, dies me citiùs deficeret
àm oratio: cùm nulla ſcientia illarum ſit ex-
rs, nulla vitæ noſtræ ætas immunis aut libera.
d non opus eſt totum Mare ebibere, ut an il-
d falſum ſit deprehendatur; nec cenſoriâ vir-
lâ donatus ſum, quemadmodum Ariſtar-
us, vel Ariſtophanes, ut os in Cœlum ponam,
ultaque ſimiliter in ſuperioribus diſciplinis
ru, ac obelo & aſteriſco digna pronunciem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Atque hi ſunt præcipui ad prudentiam & bonæ mentis adeptionem obices, in quos non admodum rarò ſolent deferri, & naufragium facere, qui ſtudia ſua impetu potiùs & naturali propenſione, quàm ſapientiſſimi alicujus præceptoris conſilio moderantur. Quanquam non dubito, quin plures alii inveniri poſſint; Sed quoniam ipſi veluti priorum conſectarii ſunt, nec periculum intentant, niſi ſuccedaneum, peritiores medicos imitabimur, qui ſympatheticos, & ſymptomaticos affectus, non alter quàm propriorum & idiopathicorum inſtitutâ curatione tollendos eſſe ſignificant: quamobrem licet parum honeſtè ac verecundè poſſint huic nimiæ facilitati, & morum integritati (quam ſuprà deſcripſimus,) certi fines ac limites aſſignari, mos tamen gerendus eſt huic Horatii præcepto:

Inſani ſapiens nomen ferat; æquus iniqui:
Vltra quam ſatis eſt, virtutem ſi petat ipſam.

Et diligenter præcavendum, ne virtutes, quæ nobis tanquam inſtrumenta datæ ſunt ad retinendum honorem, vitiorum continuò infamiam nobis ac dedecus afferant, quemadmodum illis contingere ſolet, qui in fece populi & mediis in Urbibus inter mores hominum inquinatiſſimos viventes, antiquiſſimæ ſeveritatis exempla memoriâ repetunt, indignanturque non omnia, ſecundùm Phocilidis, aut Pythagoræ, vel Theognidis & Catonis diſticha procedere. Quod equidem incommodum non aliunde procedere videtur, quàm ab educationis illiberali modo; ſiquidem dum adoleſcentes inter Ætatis aureæ fabulas, & Curiorum, Fabiorum, Scipionum virtutes adoleſcunt, nihilque de cæterorum vitiis audiunt, nec illa etiam ullibi gentium exſiſtere ſibi perſuadent; unde ſequi-

tur

poſtea, cùm tot depravatos & abnormes vi-
di ritus conſpiciunt, tot diſſimiles Xeno-
ntis Pædiæ & Platonis Reipublicæ homi-
n conſuetudines, ut non aliter ſtupeant, hæ-
at, titubent, cæcutiant, quàm aves implici-
viſco; quàm ad Solem veſpertiliones, vel
ones, dum inepto cantu reliquis volucribus
t ludibrio. Hoc autem non perinde ſe ha-
it, ſi (prout ſub initium iſtius ſyntagmatis
onui) juvenes in propria, aut alterius pri-
domo erudiantur, ubi quidquid in Civitate
mittitur, oculis uſurpare poſſint, & quæcum-
de hoc vel illo dicuntur audire, ut ſic paul-
n cunctis rebus aſſueſcant, poſſintque quan-
laudis & gloriæ in virtute ſequendâ repoſi-
ſit, ex vitiorum intuitu cognoſcere: quâ
non minimum etiam juvari poſſunt conti-
Hiſtoricorum lectione, modò tamen ipſa
doctiſſimo Præceptore inſtituatur, qui ipſo-
n ſententiæ ac narrationi lumen afferat, Prin-
m intentiones, bellorum eventus, præcla-
aut indecoras militum actiones, conſilia Du-
, clades, victorias, triumphos, obſidiones,
tegemata, ac demum ſingula quæque penſi-
tim examinans illuſtransque, aut ſimilium
paratione, aut acri cenſurâ atque judicio,
tandem ampliori eorum, quæ per ſe obſcu-
ideri poſſent, declaratione. mirum eſt enim,
ntum ejusmodi lectio utilitatis afferat,
ntumque ſe juvenum animis cum pulcherri-
ſimul diverſarum rerum cognitione, penitùs
nuet ac diffundat; quâ poſtquam ipſi ſemel
ncti ſunt & leviter imbuti, nihil ampliùs ſtu-
t, nihil verentur: Sed ſibi tantùm regulas be-
ivendi præſcribentes, quidquid cæteri fece-
, non magis certè, quàm de rebus quæ ad ſe
il pertinent, offenduntur. Nimiæ verò cre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

dulitati remedium eſſe poſſet, ſi Præceptores f
bularum explicationem cum earundem hiſtori
conjungerent, monerentque diligenter ac c
rioſè adoleſcentes, quid per Centauros & Sc
las; quid per Faunos & Empuſas, in priſcoru
Mythologiâ ſit intelligendum. quod equide
non ſolùm metu ac perturbatione, ipſorum a
mos liberaret, ſed eos ornaret inſuper, ac inſt
ctiores redderet præclariſſimâ antiquioris Pl
loſophiæ cognitione; quam velut per manus
ceptam ab Homero, Heſiodo, Orpheo, Plato
ci, & omnes præterea Magiæ naturalis, ac u
uſque Cabbalæ, & Chymiæ profeſſores, ſuis
compotionibus, quas ejusmodi figmentis p
rumque depingunt ac exornant, ſapienter r
nuere; ut minimè pro nihilo ducenda ſit q
rundam noſtræ tempeſtatis hominum ſent
tia, dum contendunt, haud mediocrem e
eruditionis partem, quâ ſe plurimum jactan
extollunt, qui inter humaniorum diſciplinar
ac Philoſophiæ, Theologiæve profeſſores, al
reliquis ſapere deprehenduntur, in hujusm
fabularum explicatione totam verſari. Ver
tamen, ſi quod ingenuè cenſeo, liberè fat
dum eſt, debile præſidium in hac docendi
tione conſtituo, niſi jam grandior factus ju
nis, & communis doctrinæ ſtadium emen
animum deinde ſeriò applicet, ad præcipuam
lam non ſolùm bene moratos, ſed etiam v
beatæ & ſapientis vitæ procreatricem, verit
inveſtigationem, ſine quâ nihil neque lite
tum, neque prudens, neque liberale, neque
gnificum, poteſt exſiſtere: eſt enim velut lum
quo vitæ actiones omnes illuſtrantur, &
quidem diurno ſidere tantò potentiùs, quòd
iſte oculis tantùm; veritas autem mentibus
cem atque diem affert: atque hic facit, ut
qu

tales ſunt, tales etiam cernantur; illa ut quod ſint, id illud ipſum ſint. Sed hoc lumen non ue ex omni parte diffunditur, nec ſe pariter nium oculis accommodat, magnas illud men- requirit, & cœleſtis particulæ pleniùs com- es, ac in Mundi ſcenâ eruditas, quæ nullius citis adſtrictæ, nullius opinionis tenaces, ſed juris ac liberæ per omnium ſcientiarum do- ata ferantur, per mundorum ſyſtemata ob- bulent, per rerum viciſſitudines exerrent, ecumque ſunt, fuerunt aut erunt, ad examen antes, ut de ipſis, quod è re videbitur eſſe, id ſe conſtituant, atque ex ipſorum diuturnâ diligenti conſideratione, bonæ mentis habi- n induant, cujus poſtea beneficio rectè ſapien- que poſſint de ſingulis rebus judicare; & quid llis verum aut falſum, quid rectè rationi con- niens, aut abſurdum reperiatur, deprehende- At verò, quoniam nobis non licet eſſe tam atis, ut anima noſtra à primâ ſui origine ta- , tamque eximias dotes ſecum in lucem affe- ; mutuetur illas oportet, accipiatque vel à ſe â, dum largiori uberiorique rerum cognitio- informata eſt; vel à ſapientiſſimis Præcepto- us, quorum auxilio licet ſe deſtitutam inve- it: non eſt tamen, quod de ſpe decidat bonæ ntis conſequendæ, ſi nonnulla apud ſe ſta- t, quæ velut baſes ac fundamenta eſſe debent nis ingenuæ veræque liberalis, & præſtantio- doctrinæ. Ac *primum* quidem eſt, veritatem e cujus tamen poſſeſſione vix ullus eſt, qui non plurimum efferat,) ſubmerſam adhuc in mocriti puteo latere, nec ſe mortalibus ocu- conſpiciendam unquam exhibuiſſe, quo fit, verâ Junonis iſtius imagine fruſtrati, ſolas aginationis noſtræ nubes amplexemur, ex arum poſtea compreſſione non Centauri qui-

dem prodeunt, ſed tot ſententiarum & opinio-
num, quæ nos viciſſim ac peſſimè exercent, par-
tus abortivi. *Secundum* eſt, nihil in hoc mundo
ſtabile eſſe, nihil firmum aut inconcuſſum; ſe
omnia viciſſitudinibus agi, & ſucceſſione quã-
dam, artes, regna, ſcientias, ſectas, cœlos etiam
terras, ac maria converti, ut conſtans æternâ po-
ſitumque lege ſit, in mundo conſtans ac perpe-
tuum eſſe nihil: ac proinde ſtulta redduntur, &
ſubventanea plerumque hominum vota, dum
audent vel ſcientiis, vel legibus, vel Imperiis, au
quibusvis rebus, quarum amore capiuntur, d
perennitate gratulari. cecidere quondam Demo-
critus, & Empedocles; cecidit Pithagoras; Sto
corum Porticus; ferme tota diruta cernitur Pla-
tonis Academia, araneis & ſqualore obſita eſt
ac mucida, & tibicine circumquaque fulta; in
Epicureorum deſertis agris, filix & ſteriles domi-
nantur avenæ; Ariſtoteles paullo firmius ſtat in-
nixus religionis noſtræ arbori, quam tamen, ve
ut hedera, occultè deſtruit ac depaſcitur, ſed c
det ipſe nihilominus quàm cæteri; & qui fovea
illi præparant ac necem intentant, Teleſius, P
tricius, Campanella, Baſſo, Gaſſendus, ſuas qu
que vices habebunt. Eadem lex Imperiis etia
poſita eſt, quorum nullum unquam potuit a
antiquiſſima memoriâ ad hoc uſque tempus pe
ennare: non Aſſyrium; non Perſicum; n
Græcum; aut Romanum. Eadem quoque C
vitatibus imminet,

Atque vetus Thebæ centum jacet obruta portis.

Nec familiis ac nominibus parcit, quibus mo
quotidie venit, non ſecus ac monumentis, & ip
met hominibus, qui quidem non particularib
tantùm, & ſporadicis morbis obnoxii ſigillat
pereunt, ſed incendiis, eluvione, peſte, bello,
me, non aliter prorſus quàm vites grandine, a

ſege

getes urente vento proſternuntur demetuntur-
e per ſaturam. quod equidem exemplo nobis
e debet, non adeò pertinaciter, quemadmo-
m fieri conſuevit, quidquam ſtatuendi de na-
æ ordine ac univerſi legibus; ſed jugi & aſſi-
â ejusmodi rerum meditatione, cogitationes
tiùs aſſumendi, quibus mens noſtra velut in
undi centro conſtituta, res omnes circum ſe
lvi intueatur ſtabilis ſemper, ſemper ſui juris,
imperterrita. *Tertium*, quod ad bonæ mentis
quiſitionem non parum facit, illud eſt omni-
, quod priſci ſapientes ſub imagine Prothei
υμορφȣ̃ nobis latenter inſinuare voluerunt;
mirum antiqua fermè omnia eſſe commenti-
, rerumque primordia, niſi quæ in libris divi-
leguntur, nulla eſſe conſtantis ac non ſuble-
fidei; ut non immeritò Arnobius, cùm ad-
rſus paganos diſputaret, in hæc verba prorupe-
: *Falſitatis arguitis res noſtras, & nos veſtras ar-
imus falſitatis. ſed antiquiora (inquitis) noſtra
nt, ac per hoc fidei, & veritatis pleniſſima: quaſi
rò errorum non antiquitas pleniſſima mater ſit, &
n ea pepererit res eas, quæ turpiſſimas Dei notas igno-
niosis concinnaverint in fabulis!* Unde non modò
unt, quæ de genealogia Deorum ac Heroum
cinoribus Homerus, & alii cecinere; ſed quæ
regnorum populorumque ac civitatum origi-
bus non infimæ etiam notæ retulerunt hiſto-
i. Gentes ſiquidem pleræque & nationes,
naræ vetuſtatis, & veræ propriæque ſeriei tem-
rum, fabuloſas quaſdam origines confinxe-
nt, ut Theſſali qui ex lapidibus ortum ſuum
petebant, & Arcades, Athenienſesve, quorum
, ſe αὐτοχθονας eſſe; illi verò aſtris & Lunâ
iores ineptè aſſerebant. Sanè nullum adeò in
ſtoricorum lectione infantem eſſe cenſeo, qui
n ſtatim videat, Herodotum & Diodorum Si-

culum, ut de aliis taceam, initio ſuorum libr
rum caliginoſa quædam fabulamenta nobis,
offucias objicere. quinimò Titus Livius, quar
quam iſtis multò verecundior, cùm Romana
Urbis adeóque Romuli incunabula recenſe
fateri alioqui cogitur veterum ſcriptorum con
menta: qui ut magis Auctoribus ſuas Civitat
commendarent, uſi ſunt hac veniâ, quam ill
concedere æquum exiſtimat, ut nimirum m
ſcendo humana divinis, primordia urbium a
guſtiora faciant. Nec mirum certè, cùm & in ii
quæ noſtrâ ætate vel nonnunquam nobis vide
tibus accepta ſunt, plerique ſcriptores obliqu
ſtylum accomodent, ac ambages, & mera ſomn
loquantur, tam vacui capitis nos eſſe reputant
qui illorum nugis aures adhibemus, aut potiù
tam ſe non bonæ mentis compotes oſtendunt
dum libros Euclionis domo perſimiles compo
nunt, quæ inaniis tantùm repleta erat ac ara
neis, unde ſuſpenſo pede, magnâque ſemper ac
hibitâ cautione inter tot, non modò hiſtorico
rum, ſed omnium fere ſcriptorum mendacia in
cedendum eſt, quo minùs ipſorum telis velut cu
lices irretiamur, detineamurque. *Quartum*, quo
à paucis, aut à nemine potiùs, animadverſun
fuiſſe, mirari ſatis non valeo, eſt, naturæ vir
ordinemque ita prorſus ſe habere, ut omnibu
in rebus aliquid excreſcat ſordidum & lutulen
tum, quod tolli recidique conveniat, atque e
cauſsâ fruges, herbas, arbores, ferrum, terram
aquam, hominum denique atque animaliun
corpora purgari; quæ unica cauſſa eſt, cur vete
res Mythologi prodiderint Gallos illos, Phrygio
miniſtros Cybeles, (quam terram dixerunt) ex
ſectos fuiſſe genitalibus: oſtendere ſiquiden
voluerunt, omnibus in rebus quæ terrâ gigne
rentur, aliquid increſcere, quod eſſet continuo

ampu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

amputandum: eademque ratione, Caſtorem animal Berecinthiæ Matri (quam & terram appellabant,) dedicandum eſſe cenſuerunt; quia perrumpere ſibi genitalia ipſa morſuque perſtringere feratur. Quod cùm in cæteris rebus verum, tum ſanè in ſcientiis & artibus veriſſimum deprehenditur, quarum nulla ferme eſt, quæ poſtquam homines circa ea, quæ in ſe utilia ac eſſentialia ſunt, aliquamdiu occupatos detinuit, eoſdem in ea quæ merè ſuperflua ſunt, ac inepta & ridicula, non præcipitet: quamquam illud non tam ab ipſis artibus procedat, quàm ab ingenii mentisque noſtræ naturâ, quæ cum ignei cujuſdam vigoris ſit particeps; & à cœlis in terrenum carcerem demiſſa, utriusque elementi naturam retinere ſolet; & à cœlo, ut nunquam quieſcat; ab igne, ut cuncta rimetur ac penetret, ulteriúsque ſemper procedat, obtinere. Unde poſtquam alicujus ſcientiæ regulas methodumque ac Syſtema comprehendit, nihilque ultra cum ratione & fundamento in ipſa invenire poteſt, ecce quamprimum ad inania ſe demittit potiùs, quàm quieſcat, & cucurbitas pingit larvasque ac lamias turres, & pectines Solis, ſeu mavis ſomnia, vanasque & imaginarias artes, quæ non plus habeant in ſe veritatis, quàm ipſarum Auctores bonæ mentis & judicii. Atque inde eſt, quòd ſcientias vix unquam ſinceras ac certis limitibus definitas habere poſſimus, cùm Grammatica, ut ab illa primùm incipiam, non ſolùm quæſtiones frivolas, (de quibus ſuperiùs dictum eſt,) ſecum annexas habeat, ſed onomantiam inſuper, alectromantiam, & dactylomantiam, quæ divinationes ſunt, ex fortuito literarum ac nominum concurſu excogitatæ; Rhetorica non modò præſidium quærat in Ariſt. Quintiliani vel Ciceronis præceptionibus, ſed in ſubſidium

ſidium advocet artis Notoriæ orationes, imag
nes memoriæ artificialis, rotas Lullii, Theatru
Julii Camilli, Typocoſmiam, Syntaxes Gregor
Encyclopædiæ regulas, & ſi quid eſt aliud eju
modi vaniſſimum; Dialectica lubenter ſe exe
ceat in ſummuliſtarum ampliatione, reſtriction
obligatione, ſuppoſitione. & gerris ſimilibus
ſophiſmatis; Muſica denique ſuos concentus
modulos ad cœleſtis cujuſdam harmoniæ imit
tionem componat: ut reliquis artibus præte
miſſis ad ſcientias majores, ac velut reliquaru
matrices deveniam, inter quas cùm Phyſica, Me
dicina, nec non etiam Theologia præſtantiſſim
ſemper habitæ ſint, ſic quaſdam appendices po
ſe trahunt, quæ licet primo adſpectu non ind
gnæ videantur ſtudio & inveſtigatione ſapien
tum, dum Aſtrologia conatur quidem ſuperio
rum in inferiora influxum, & dominatum recl
dere; Magia verò naturalem Philoſophiam, à ve
ritate ſpeculationum ad magnitudinem operu
revocare contendit; atque etiam Chymia in
ſuſcipit, corpora ipſa inquinata depurare, impe
dita liberare, immatura perficere; quibus de
mum adjuncta Cabala totius divinæ ſcriptur
myſteria recludere, ac palàm exhibere conſp
cienda profitetur; ipſæ tamen tales in ſe, & i
interiori ſuâ ratione eſſe deprehenduntur, u
plus habeant ex phantaſia & fide, quàm ex ratio
ne & demonſtratione: quare conſentaneum e
etiam arbitrari vias, quæ ad earundem fines de
ducunt, pleniſſimas eſſe erroris, & nugarum
nosque tandem per varios ac labyrintheos ple
xus ad judiciariam, Magiam ſuperſtitioſam, &
Alchymiam deducere; quas omnes cum enu
meratis ſupra cæterarum artium velut ſordibu
& excrementis, ad pannuceas Baucides, & Pla
nos, Agyrtas, Æruſcatores, Scurras, Fumivendu

los, Nebulonesque circumforaneos, quibus velut hamo lucrum expiſcentur, & infami ac propudioſæ vitæ ſuæ conſulant, ablegandas eſſe cenſeo: Simulque monitos velim ingenuæ ſortis adoleſcentes, ne ſe talibus unquam nugis irretiri patiantur, ſi bonæ mentis opinionem ac ſapientiæ adipiſci ſtudent, aut ſemel adeptam retinere. *Quintum* ac poſtremum, quod non modò velut præceptum ad bonam mentem, ſed tanquam etiam remedium affero ad illud, quod primum in ſtudiorum uſu homines peccare ſuprà notavi; verum philoſophandi genus inſinuat, judicio & exiſtimatione rerum liberum, non autem opinione, aut affectione conſtrictum, à quo immane quantum illi diſcedunt, qui primùm antè tenentur aſtricti, quàm quid eſſet optimum judicare potuerint, quique infirmiſſimo tempore ætatis, aut obſequuti amico cuidam, aut unà alicujus, quem primùm audiverint oratione capti, de rebus incognitis judicant, & ad quamcumque ſunt ſectam quaſi tempeſtate delati, ad eam tanquam ad ſaxum adhæreſcunt, ex quo, quid verum ſit ac rectæ rationi conſentaneum, tam Hercle vident, quàm Solem Cimmerii, aut qui in illuni nocte ambulant, iter diſpiciunt: & vero, ſi in his emendis, & contrahendis, quæ ad corporis uſum & cultum pertinent, tantum diligentiæ adhibetur, ut non niſi magno cum delectu quidquam emas; nec ſi mercator aliquis merces ſuas, quas venales exhibet, optimas eſſe jure-jurando confirmârit, idcirco plus ejus teſtimonio quàm tuo judicio tribuas; quanto majori ſtudio & conſideratione merces animorum, quas Philoſophi nobis venditant explorandas, & deligendas eſſe arbitraris? Sunt autem illi ipſi mercatores atque inſtitores ſapientiæ: itaque ſi quid in Platonis ſermonibus, aut Archeſilea Epo-

che

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

che commodum tibi & utile eſt, illud accipe
ſi quid boni in hortis Epicuri vireſcit, hoc coll
ge: ſi quid melius Lycæum profert, quantu
quoquo modo videtur, aſſume: ſi magis ſu
vendibiles Zenonis, quàm Ariſtotelis merce
ad iſtius porticum diverte: ſi òmnes aliquid a
tulerint, quod tibi non mediocriter arrideat
hoc ipſum à ſingulis accipe: uni tantùm verit
ti conſequendæ, undecumque illa haberi poſſi
addictus, nec hujus aut alterius; Ariſtotelis a
Platonis; divi Thomæ, vel Scoti; Hippocratis, v
Paracelſi; Ptolemæi vel Tychonis opinioni ma
cipatus; ſed liber, ac velut omnium judex & a
biter conſtitutus: ſic enim eum oportet eſſ
quisquis volet rectè & conſtanter de omnib
judicare. His igitur quinque fundamentis
velut præcognitis quicumque mentem animun
que informatum habuerit, is dubio procul m
gnos jam progreſſus in bonæ mentis adeptio
ſe feciſſe exiſtimet; nihilque ultrà exſpecte
quo minùs actiones illas edat in reliquo vit
decurſu, quæ ipſum à communi viliſſimâq
mortalium fæce ſecernere poſſunt, & in æte
num commendare auguſtiſſimâ rariſſimâque ſ
pientis animi poſſeſſione. Et verò, cum illæ ip
actiones in omni quidem hominum genere, ſ
præſertim ſtudioſorum eluceſcant; reſtat nu
paucis abſolvam, quales ſe gerere debent lib
ralibus ſtudiis addicti, ne duobus morbis, qu
poſtremum recenſui, ſimul cum reliquis cor
piantur divexenturque. Quantum igitur ad i
lum ſpectat, qui in depravato ſtudiorum u
conſiſtit, dum levia quædam ac prorſus inep
ſectamur, qualia ſunt Auſonii, & Capiluporu
centones; Diauli Meſtrali, Rabani, Porphyri
Optatiani, & Moninii, Acroſticha; & quidqu
ejusmodi ludorum excogitare ſolent adoleſce
te

tes: quamquam de ipſis jam antea fusè dictum ſit, addam nihilominus hîc valde mihi probari Alexandri Magni judicium, ac præmium, in re non admodum diſſimili. Hic enim hominem, ſolo oris halitu cicera minutiſſima, ex magno intervallo in acum certiſſimè infigentem, cicerum modio donari voluit, quò ſe ille nugator in tam ludicræ artis fatuitate diutiùs exerceret: ſimili autem præmio cur non digni ſint, qui iſtas operoſas ineptias ſectantur, queis nec literatior ſit quiſpiam nec melior, nullus ſanè video. Quamobrem, cum non modò turpe ſit viros graves ac eruditos levia ſectari, & cùm per plana ac æqualia iter facere poſſint, Caprarum inſtar per rupes & ſalebras, ac abrupta incedere; ſed odioſa quoque res ſit difficiles habere nugas, & ſtultus ſit labor ineptiarum: nunquam debent adeò viles & abjectas cogitationes aſſumere literati, ut ad hæc fatua & ridicula animum demittant, in quibus, qui ſe ſubtiliores oſtendunt, hoc inſuper obtinent, ut ſtultiores etiam judicentur. Neque verò leviùs peccare exiſtimandi ſunt, qui rerum ignoratione, imbecillitateque mentis ac inconſtantiâ ſubinde fluctuant, popularium opinionum torrente illuc raptati, unde ſe reducere non poſſunt absque ſuæ exiſtimationis gravi jacturâ & periculo, ut rectè dixerit Horatius:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera ſuccum,
Certius accipiet damnum, propiusque medullis,
Quàm qui non poterit vero diſtinguere falſum.

Præterquam quod enim falſis opinionibus imbuti decipiuntur, & decipiunt, quod in viro ſapiente ac bono abſurdum cenſetur, viam quoque ſibi præcludunt ad ulteriorem rerum ac cauſſarum indagationem, quod eſt erudito homine

prorſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

prorſus indignum: quare ut huic malo obvia-
eatur, effingendus eſt animus ad exemplar h
roicæ fortitudinis, qui res omnes attentè diſ
ciat, intrepidè exploret, acutè diſcutiat; n
Multitudini credens, quia non tam bene cum
bus humanis geritur, ut meliora pluribus p
ceant; Non Prophetis, niſi qui ſigna dederin
quoniam pauci Spiritu ſancto agitantur: omn
ferme humore melancholico, faſtu, vel inte
peſtivâ devotione; non Aſtrologis, quia tot
cula cùm emittant, mirum non eſt aliquod ta
gere; non Alchymiſtis, quoniam ab iis drac
mam petunt, quibus theſauros pollicentur; n
Famæ, quia tam ficti pravique tenax, quàm nu
cia veri deſcribitur à Poëtis: ſed uni tantum e
dentiſſimæ, ac conſtantiſſimæ *Rationi*. Quom
do autem comparari poſſit egregia iſta ac pr
ſus heroica animi fortitudo, quæ bonæ men
eſt ſoboles, ac fructus longè omnium ſuavi
mus jucundiſſimusque, fruſtra eſſem, ſi velle
hîc dicere, poſtquam de iis ſuprà diſſerui, q
ad iſtius bonæ mentis conſecutionem omni
ſunt requiſita.

Atque ut verum ſit, quod copioſior erat hic
cus, & dignior qui pluribus diceretur, quemq
ego aliquando exactiori curâ mihi puto dice
dum, quando hic præcipuus eſſe videtur lo
laboris ſollicitudinisque in ſtudia collatæ fr
ctus; neſcio tamen, Fabrici nobiliſſime, qu
modo æſtus ſingularis mei in te amoris, dum
continuò ad hoc tibi muneris transmittend
ſollicitat, hoc etiam effecerit, ut paucioribus
lud elaborarem, & abſolverem paginis, qu
initiò fuerat mihi propoſitum. Certè impu
runt me vehementer egregia tua Virtus & No
litas, quæ nihil infimum petunt; nihil ſor
dum, aut commune, ut grandius aliquod inge

donu

lonum honori tuo inſcriberem: Tuum eſt modò, fortunatiſſime Juvenis, ſic meis præceptis; ſic Patris amore atque indulgentia; ſic parentum exemplis, ad ea, quæ te ipſo digna ſunt accendi, ut novum in tuam familiam decus inferre poſſis, præclaramque conſuetudinem in eâ retinere, laudis non expetendæ modò, ſed conſequendæ.

ARN. CLAPMARII
Juris-Conſulti,
Nobilis Adoleſcentis
TRIENNIUM.
Quomodo Studioſus humaniorum literarum triennio Animam juxtà ac Sermonem feliciter excolere poſſit.
Ad Nobiliſsimum
VOLCARDUM SUINGERUM.

RES & tempus monet me, Clariſſime Volcarde, ut quod toties me flagitâſti, tandem impetratum reddam. Id quod factum oportuerat multo priùs, niſi mea mihi negotia prævertiſſent. Sicut enim ſubinde tempeſtates calamitoſiſſimæ incidunt, quæ agricolarum labores remorantur: ita nobis etiam negotia fiunt ſæpe inopinato. Veruntamen petis à me, & eo vehementiùs petis, ut modum tibi conſcribam, quo poſſis animum juxtà & ſermonem hoc triennio feliciter excolere. Tantùm autem temporis huic rei conficiendæ ex autoritate parentum ſuſcepiſti.

Quod

Quod quidem conſilium, multorum opinio
mihi videtur præſtantius. Hominem enim a
huc naſcentem, & in tam luculentâ fortunâ pc
tum, de virtutibus & literis tam honeſtè ſenti
quid eſt, niſi ipſa felicitas eſt? Eundem literar
ſitientiſſimum eſſe, felicitatis gradus ſuperat. I
gnitates juxta & honores prenſare, multis co
mune eſt; illud non item, veram viam inſiſt
virtutum, & per quam ad eam venitur Philo
phiæ, hoc eſt, omnium rerum liberaliſſimai
cognitionis. Id verò ais non alio te facturum
mine, niſi ut cum honore & gratiâ inter mo
les vitam vivas, pariterque paratiſſimus ad R
publ. adminiſtrationem annis aliquot pòſt ac
das. Quod conſilium egomet ex animo tibi g
tulor, quippe quod pauci tui generis hoc fec
adfectant. Quotus enim eſt eorum omnium,
etiam re magnâ inſtructi & ad liberalia ſtu
intenti ſunt, qui malit ſibi & Reipublicæ p
deſſe, quàm non ex laboribus ſuis turpiſſim
quæſtum facere. Quod qui ſatagunt, næ illi
mos potiùs, quàm virtutem colunt. Neq
quam verò tibi autor ſum, ut de Jurisprud
tia ſusque deque cogites, quin potiùs te mon
ut huic addiſcendæ maximam aliquando ſu
pias curam. Verùm hic præcauto opus eſt,
ad eam rerum verborumque inops & inplum
ſed viſas comitatior & adultior. Eam autem t
fortunam ex Dei ſuâque virtute partam rel
quunt Parentes, ut ſtudiis tuis frequentandis
nos aliquot perpetes vacare poſſis: neque en
eruditio unius triennii eſt. Quo magis tibi
dúlò eſt enitendum, ut caveas de iis, qui de
ventri turpique otio vitam habent voluptuo
in rebus ludicris, virtutesque & vitia juxta æ
mant. Deinde, ne fidem habeas illis, qui cr
adhuc ſtudia in forum propellunt, & Jurisp
de

entiam induunt pueris omnium eorum egenis,
olo obtentu, ut lucrum faciant. Quod parum
ſſet, niſi iidem eximiæ cujuſdam eruditionis
erſuaſionem imbibiſſent. Hos equidem, uti
neptiſſimi ſunt; ita probè ſcio, ſtudium hoc vir-
ıtum & literarum parvi habituros: in quorum
go ſententiam lubens irem, ſi otioſis ſuis de
ure diſputationibus actiones humanas remque
ublicam poſſe adminiſtrari priùs me doceant.
urisprudentiam ego ejuſdem alumnus perma-
ni facio, & colo. Id mihi ſæpe inculcandum eſt,
e aliis ſtomachum moveam, ſed rerum ege-
am eſſe exiſtimo, ſi ſolo absque comitatu alia-
um ſcientiarum in hoc mundo regnet. Tametſi
erique etiam olim Philoſophi & Oratores
æſtantiſſimi Zaleucus, Archytas, Solon, Cleo-
ulus, Chilon, Plato, Socrates, Ariſtoteles, Pha-
reus, Pericles, Critolaus, præ omnibus tam belli
uàm pacis adminiſtrationem ſuſceperunt, &
orſan laudabiliùs, quàm hoc tempore, quo o-
nnia fora & conciliabula cauſis ſolummodo li-
gantium perſonant dijudicandis. Proinde ſi me
udis, (tibi enim iſto nihil antiquius fore autu-
no) dabis mihi hanc operam, ut exiſtimes,
anc viam, quam ego digito monſtraturus ſum,
ıtrâſſe & hujus & prioris ſeculi omnes, qui
empublicam inclinatam ſæpenumero conſer-
ärunt, ſuisque divinis lucubrationibus memo-
am ſui effecerunt quam-maximè longam: per
anc Pericles, cùm Socrati obtemperaret, ſeque
Rempubl. ſervavit; eam contrà peſſum dedit
lcibiades, cùm ſecus faceret. Neque homines
im & hoc tempore præſtantiſſimi tantum iter
nenſi forent, niſi ab infima radice ad faſtigium
ontis conſcendiſſent. Ad Metaphyſica autem,
athematica & Phyſica, minimè te hoc tempo-
invitabo. Ea tanquam impedimenta poſt te

relinque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

relinque inſtar properantis bellatoris, ne tibi i
exſpectatione ſint. Peritus jaculandi arcum ne
quaquam à tergo intendit, ſed remotis impedi
mentis, ſine ulla oculorum circummiſſione pen
ad metam collineat, votique damnatur. Ita t
hiſce animis compones, ut ſcopum tibi figas
quousque etiam oculos continuare poſſis. I
autem tibi notiſſimus eſt; proinde ne fallas, o
mnes nervos intendes, & ſi per interſtitium erit
removebis. Tametſi Phyſicæ guſtum te haber
pervelim, ut natura animæ (eam enim moribu
excolere in animo habes) paullò tibi ſit compe
tior. Utque hoc triennium ratione ætatis, fam
liæ & ingenii tui habitâ feliciter exigas, de qu
ego minimè dubito, ſi in officio fueris, pauciſſi
mis & quaſi ſub manu tibi expediam. Homi
enim amico, qui hujuſce rei operam ſollicita
lubens parco, quam etiam ignoto minimè den
go. Quod ſi inquam in officio fueris, ſpem eg
mihi facio maximam, exacto hoc triennio for
ut animus tibi ſit egregiis virtutibus excultu
Oratio tua prudens & ornata, proinde de rebu
ad Rempubl pertinentibus, appoſitè verba fa
cturus ſis. Quo nuncio ecquid tibi auditu jucu
dius uſquam eſſe poteſt? Pecuniam nemo he
cule ſapiens concupivit. Voluptas neminem o
cupavit, niſi qui bene aut malè vivere paru
penſi habuit. Honoris cupido propior virtute
eſt, ipſa verò virtus omnium hominum dignit
tes ſuperat. De qua re prolixiùs ego ad te ſcrib
rem, niſi ingenium mihi tuum aliquandiu for
ſpectatiſſimum. Ac primum quidem à religio
& Dei cognitione auſpicato tibi initium ſume
dum eſt. Ei autem rei tribues primum & poſtr
mum diei. Sicut enim qui militiæ operam n
vant, Deo Opt. Max. vota faciunt pro felici r
ditu; ita te moneo, ut cum Deo te reconcilie

ant

equam contubernium hoc Muſarum intres:
rius pro victoria ſacra facias, ne & famæ &
nporis & ſumtuum periculum fiat. Proinde
ne manè (poſt quartam autem ſtertere reli-
tibi ſit,) ſumus Biblia, & factis Deo precibus
um atque alterum caput pelleges. Idem fre-
entabis cùm extremum die erit. Quæſiverunt
Socrates, Plato, Ariſtoteles, Solon, Lycur-
in civili ſocietate inſtituendâ: &, ni hiſce de-
uti forent, egregiam & ſempiternam operam
adem poſuiſſent. Huic ſacro actui per inter-
la adjunges, vel aliquem ex veteribus patri-
, (uti Arnobium, Minutium, Felicem & La-
ntium, inprimis propter eorum locutionem
gantem, & concinnam;) vel aliquem ex hodi-
is, (uti Spinæum: & cumprimis Mornæum;
me primus in veritate religionis noſtræ con-
navit, quemque ego ſupra omnes pænè mor-
es colo & magnifacio.) Tandem ad labores
ccinges. A ſcientiis autem vel artibus nolim
uſpicari, etiamſi linguam Latinam mediocri-
calleas; eâ tibi politâ & eleganti opus eſt,
more vulgarium philoſophari malis: quo-
n ego acumen vehementer probem, ſi ele-
ntiori locutione animi ſenſa proferant. Ve-
n hi contrà faciunt, & eruditionem ſuam
pto penicillo magis obumbrant, quàm illu-
nant. Primum igitur vehementer velim ini-
m fieri à Plauto; quippe in quo ſermonis ele-
ntia ſumma eſt, eaque non vulgàris. Conſi-
n enim eſt, te ſemper loqui latinè cum eo
cum vivis; cujus ſi alteruter oblitus ſit, ut
t. Licet enim minimè negem, eum qui bene
bat, tandem etiam bene locuturum: tamen
promtior fias, & linguæ battologiam ſive titu-
ntiam emendes, ſæpiuſcule latina confabula-
Niſi ſint præſentes, qui morem hunc, ut fit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ludant. Quod plerumque peculiare eſt G
nis, ut, niſi in publico, quando agitur de
feriis, latina verba non proferant. Quon
multi à pueris hac linguâ lallare cœpiſſent
iſtæ grandes declamationes elegantiæ & p
titudinis majus haberent pondus. Nunc
ſenes in Scholis & in foro hæſitant, & quo
pius eſt, verborum magis curam habent
rerum. Verùm, quomodo in autoribus leg
verſari te velim, luculenter alibi docui: q
multis hodie in iis peccatur, qui exiſtiman
citer in autoribus neminem operam poner
omnia à locis logicis diducat, cæterùm ipſ
tini ſermonis puritatem ſusque deque hab
cujus ineptitudinis utinam iſtos pœniteat
rùm inani opinione eruditionis inflati, g
elegantiorem capere nec volunt, nec poſſu
neſcio, an aliunde quàm ex hoc Comico
communem actionesque mortalium facili
diſcere valeas. Ex eo tibi à Deorum gent
ludis, à ſenum & Euclionum avaritiâ, ſerv
nequitiâ, meretricum procacitate, & omniu
bidinum curis pediſſequis cavebis; quibus
plerunque naturâ hæc ætas obnoxia eſt. Ple
hodie à Cicerone, tanquam magis populari
ajunt) auſpicandum eſſe putant; cùm nih
nus ſit, etiam grandius vehementiusque ej
cendi genus ſit, quo in familiari colloquio
culter utimur. Qui nare diſcit, priùs vadum
natat, quàm in profundum mare ſe præci
abjiciat: offendit ſæpè in parvo flumine
absque periculo. Quod enim in Plauto qu
ſint recondita & minùs trita, probè ſcio,
que ab illo incipies, ut priùs iter montan
aſperum emenſus, faciliùs reliquum inte
Malo enim pueros à lacte materno avelli,
lidiore cibo nutriri, ne corpus eorum en

ſt. Neque verò omnia, more Criticorum, cu-
ſè inquires: neque eorum induſtriam affecta-
, tametſi probatiſſima eſt, qui integros dies in
a voculâ ſudant, neque dum tamen ſeſe extri-
t. Qui roſas legit, non unà ſpinas derunci-
: eas ſæpe pedibus conculcat & præterit, ne
in mora ſint. Nec Ulyſſes in omnibus locis
em poſuit: & quòd Calypſus & cæterarum
ciarum amore diu detineretur, ſeque & ſuos
ſalutis diſcrimen adduxit. Sermonis autem
gantia, eaque non vulgaris, adeò animum
um occupat, ut velim tibi nihil familiarius
uto. Quâ re confectâ, Terentio operam con-
es non minùs puro & concinno. Eum quare
um poſt Plautum, non ſine conſilio facio. At-
e ſi fieri poteſt, & ingenii tui ratio fert, ſiqui-
n te nonnihil etiam græcè ſcire cognovi; Ari-
phanis duas aut tres comœdias adjungas, &
c ex illis explicabis: ſunt enim pœnè ejuſ-
n elegantiæ. Licet ergo græca te ſcire nolim,
græcè loquaris, tametſi id egregium eſt: ſed
autores Græcos cum fructu legere poſſis.
idem probè memini, me in puero cum pe-
rinis græcari; ſed ſine fructu. Tametſi neque
n deſiſto, ſed cottidie quod Græcorum eru-
onem redolet lego, ſæpiuſcule etiam ſcribo.
que hoc erit rudimentum tuæ militiæ, quod
fido abſolutum iri menſibus duobus plus
us. Penitiſſimè autem tibi perſuadebis, nol-
e ab iſtis diſcedere, niſi & eleganter & promtè
ui valeas. Quod haud dubiè te aſſecuturum
ò; ſi me audiveris. Cæterum elapſis duobus
nſibus, ad Ciceronis epiſtolas ad Atticum,
n ad Q. Fratrem, accedas. Quod familiares
s tibi ex parte notæ, quædam etiam nimis
garem ſtylum redolent, & multæ ad indoctos
ptæ. Neque in his legendis uteris Logicis in-

ſtrumentis. Quod faciunt ii, qui epiſtolas ejus
ceſſariis & argumentis adſtringunt; cùm C
ro ex re ſcripſerit, & quod ex manu naſceba
Propterea malim epiſtolas eſſe ἀμεθόδους, v
ordo non appareat, ut pleræque Plinii, niſi d
bus ſcribas ſeriis & paullò gravioribus, etiam
viros illuſtres; ut Platonis ad Dionem, Dio
ſium, Syracuſanum, & Ciceronis ad Q. Fratr
& nonnullæ Ariſtotelis ad Alexandrum re
Macedoniæ. Ex hiſce autem epiſtolis identi
aliquam cognitionem hauſeris hiſtoriæ Ro
næ, præſertim eorum quæ geſta ſunt temp
belli civilis, & Reipubl. pæne mutatæ. Quo
omnium aliquando tibi uſus erit, tam in do
ſtica, quàm in civili vitâ. DI boni! quâ prude
homo diſertiſſimus actiones politicas indu
nonnunquam eventus colligit: quàm veriſſi
converſionem imperii popularis proſpicit:
fide ſuam ipſius mortem ſæpe prævidet & p
rat! Tametſi in quibuſdam hallucinatus eſt:
hoc fuit fatum Ciceronis. Atque hoc inpri
conſilio has epiſtolas tibi commendo, ut ju
eas conſueſcas animi cogitata polito ſtylo e
dere. Nam iis abſolutis, ſtatim te volo ad
bendum animum adjungere, ſive ad amicos
ve etiam aliâ ratione, quam egomet olim in
re habui, ut omnem tuam vitam, aliorum et
actiones, conſcribas. Sicubi ego fortè cœn
condixeram, poſtero die omnia geſta, nar
eleganti, & quoad poſſem, terſo ſermone ex
bam, & quicquid lepidi doctique occurrerat:
omnia ſine livore adnotabam, more Athen
Platonis etiam, Ciceronis, & aliorum. Id q
mihi incredibile eſt, quanto uſui fuerit. Ab C
tionibus autem & Declamationibus ſcriber
hac tempeſtate te prohibeo, propter gravi
mas cauſſas, quas næ iſti ignorant homines

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ioſſimi, qui eloquentiam induunt pueris ab utero matris adhuc rubentibus, ut cum Satyrico loquar. Modum autem exarandi epiſtolas obiter tibi monſtratum oportet ex libellulo Demetrii Phalerei, de elocutione; & Gregorii Nazianzeni ad Nicobulum de epiſtolis conſcribendis: ut in omni ſcripturâ ſerves τὸ ὑποκείμενον πρᾶγμα. Denique in animo volvas, ad quem ſcilicet, & quomodo, & quando, ſcribas: ſecus ad viros illuſtres; ſecus ad doctos; ſecus ad æquales, &c. Vide me, qui hanc alio genere ſcribo, quàm ſoleo; vulgari ſcilicet, ſicut in calamum cadit. Neque ὑπόθεσις accuratiorem ſtylum patitur. Atque ut unâ operâ duo negotia expediantur, inſuper adhibeto epiſtolas græcas Dionis breviuſculas, elegantiſſimè & ſapienter ſcriptas. Item Ariſtæneti nuper à Joſia Mercero in latiniſſ. ſermonem converſas. Uti enim operam mihi videtur ludere, qui orationem paullò luculentiorem quàm vulgus ſolet, ſcripturum ſe exiſtimat, ſine lectione Demoſthenis, Æſch. Thucid. Lyſiæ, & aliorum: ita etiam, qui epiſtolam concinnam exaraturus eſt, neceſſe eſt ut & Græcorum pellegat: idque exemplo multorum oratorum, & cumprimis Ciceronis. Is enim gloriatur ſe vehementiſſimas orationes, quas Demoſthenes & Æſchines cum totius Græciæ concurſu habuerunt, pari vehementiâ ſententiarum & ſermonis expreſſiſſe. Idem etiam in aliis factitâſſe: itaque ex omnibus Græcis juxta & Latinis exquiſitiſſimum dicendi genus collegiſſe. Similiter tu quoque facies, ut in orationibus, ita & in epiſtolis ſcribendis, ut quotidie aliquid ſcribas: ſæpiuſcule identidem alios legas: hujus locutionem cum alterius conferas: periodos, membra, inciſa, ſtructuras notes: quod optimum eſt, imiteris. Ita ſtylus tuus fiet elimatus, & perſonis temporique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

conveniens oratio. Proinde multa te legiſſe
pio, eaque ſæpe demortua, & ab uſu hodi
remota: verùm omnia ad exemplum te tra
nolim, tametſi id quis facit pro ingenii ſui
moniâ. Quòd Romæ, quòd Pariſiis fueris,
bant homines civiles: quòd Romanis, item
lorum veſtibus uſus fueris, neque id improb
ſed reverſus, ut veſtitu patrio utaris, id verò
ximoperè à te contendunt. Idem obſerva
omni ſcriptura & autorum imitatione; quæ
modo inſtituenda ſit, quo tempore; & ut in
ris occultè, ne appareat, à me præſente co
intelligere habes. Malo autem hîc ἐν τύπῳ e
tingere, ne prolixior ſim, quàm inſtitui, nev
miâ te lectione onerem. Jam exacti erunt
tuor menſes: ſupereſt unicus, ſiquidem unus
æſtivo tempore abiit. Hunc impendes, meâ
tentiâ, Logicæ. Atque hîc tibi, ut & in omni
præceptore & manuductore opus eſt. Sed
pendes Logicæ genuinæ, ſed Ariſtotelis:
quod P. Rami viri diſertiſſimi improbem;
quia Ariſtoteles ſummus Philoſophus acca-
tiùs & fuſiùs meo judicio eam tractet. Diu
tem te luctari in diſputationibus de ſubjecto
gicæ, de fine, de methodo, pro hoc tempore
eſt conſilium: ſaltem rationem ediſces ſyll
zandi quæſtione propoſitâ; & medio termin
ve argumentis inventis, probabiliter de una
que re diſputandi, & verum à falſo diſcerne
ſed neque doctrinam de Demonſtratione,
medulla eſt totius Philoſophiæ, tanquam ſup
ſiticiam abjicies; quippe quæ Logicæ nativa
quam qui exactè tenet, næ iſte multum in Ph
ſophia profecit. Sed hoc fieri oportet, & o
eſt, pro tempore & ingenii tui captu. Quin
jam nihil malim, quàm ut hoſce dies (ſuper
enim, niſi digiti mei me fallunt) præcepta R
to

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

orica ad Theodecten memoriæ mandes, præſertim primi & ſecundi libri; quum elocutionis præcepta paullò ante ex Demetrio Phalereo luculentiſſimè didiceris. Hi enim libri viam tibi ſternunt ad politiæ diſciplinam, ne neſcias quid ſcire debeat is, qui oratione quidquam à populo ad Reipubl. ſalutem extorquere animum induxit. ut prætercam ea, quæ de affectionum perturbationibus movendis & ſedandis in medium profert: Item quomodo partes orationis inſtituendæ: qui unicuique parti ſtylus conveniat: quot genera ſint câuſarum: & triginta aliquot alia, quæ Rhetoricam profitentur tanquam filiæ matrem. Quæ, niſi ex Ariſtotelis & Ciceronis Rhetoricis edicas, unde ſumes? Ex Talæone, quæ unius tridui eſt? minimè gentium! Ex ipſis orationibus? Atqui id pariter fruſtra eſt, cùm præcepta quædam generalia & præire debeant, & poſſint. Idcirco maximus tibi horum uſus erit, quando ad eloquentiæ ſtudium & orationes conſcribendas animum adjunxeris: quod ut futuro hiberno tempore facias, & absque ullo circuitu ipſos oratores ſalutatum adeas, nequaquam dehortor. Verùm tamen iſta præcepta ad unguem ſciri volo, quod facillimè fit (ſunt enim plusquam brevia) & cum maximo fructu fit. Quam ſententiam meam ut ſanctè ſerves, tuæ erit operæ. Et feliciſſimè vortet, modò tu non nolis. Id quod ego pro ſingulari gratitudine agnoſcam, & publicè profitebor. Ne tamen me velle exiſtimes, hac primâ ætate laboribus hiſce te opprimi; nequaquam verò. Quin potius te moneo, ut ſicut ii, qui iter quàm maximè longum conficere cupiunt, primos dies tardiuscule & lento niſu incedunt, ne priùs delaſſentur, quàm viam ingreſſi ſint; tum demum velociore curſu iter perſequuntur: ita tu quoque, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

giſſimum iter ſapientiæ ingreſſus es, nonnon
quam jucundis colloquiis, & obambulatio
bus te recolligas: ſæpe unà cum amicis arg
ris, & ſermonibus facetis colludas, cumque
nimios labores diligentiori tibi eſſe minime
cet, Anagnoſtâ utaris, more Tullii, cujus
eruditula ſit & concinna. Neque enim ſem
leges; ſed ſæpe audies, quod tenaciſſimè mem
riæ inhæret: ſæpius etiam præſenti animo
mnem curam abjicies. Quocirca ineptè faci
ſedentarii iſti, qui & parum proficiunt; & bon
valetudinem, quam conſervari noſtrâ plurim
intereſt, turpiter perdunt. Sæpe etiam num
præſertim circa prandium & cœnam, palæſtr
ſaltationi juxta & Muſicæ vacabis. Id quod
topere commendavit divinus Plato in pube
ctè inſtituendâ. Ita enim corpus tibi paraveris
lidius & gracilius, ad quæque pericula ſubeun
quæ ſæpe famæ cauſsâ nobis propulſanda ſu
Muſicâ porrò te exhilaraveris, mortalibus
multo gratioſiorem reddideris. Sed huic rei
bis operam tempeſtivè, & pro animi tui lib
Cúmque integros iſtos ſex menſes fari lat
cœperis, rationemque epiſtolium exarandi
diceris, etiam in iſtis te exercueris. denique L
gicæ & Rhetoricæ præcepta memoriâ tenue
tum demum mihi digniſſimus es, qui ad e
quentiam, id eſt, ſtudium dicendi, accedas. E
plerique putant lectionem Poëtarum præcede
debere, ut oratio fiat floridior: tamen mihi co
trà videtur, quandoquidem rationes tui con
conſidero. Metuendum eſt enim, ne confun
promiſcuè ſtylum liberum cum poëtico; q
nihil inſulſius eſt. Et togati, ſive civilis hom
vocem polire mihi decretum eſt. Ad Poëtas
tem legendos & verſus cudendos accedere
malo, ex conſilio præſtantiſſimi viri *Ioan. Sturm*

po

poſtquam oratio tua paululum cœperit eſſe copioſa & oratoria; ne ſenatorium & forenſe orationis genus poëtarum lectione inficiatur. Iteratis igitur bene manè precibus, & diligenti lectione Bibliorum, vel alterius alicujus orthodoxi ſcriptoris; Ciceronem à capite auſpicator, una cum Demoſthene, Æſchine, aliiſque Græcis oratoribus. Priùs autem libros de Oratore, Brutum, ejuſdemque topica accuratè pelleges, meo quidem arbitratu. Atque ego ſicubi offendes, quo minus progredi poſſis, minimè tibi deero. Idque tibi adeo religioſum eſſe volo, ut integri hujus hiberni ante lucanum & ante meridianum tum ſequentis biennii hiſce totum conſecres. Quid enim quæſo eſt, vel rerum, vel verborum, vel omnium elegantiarum, quod te non docet Cicero? Rationem familiariter colloquendi & diſputandi Academicæ & Tuſculanæ quæſtiones tibi demonſtrant: guſtum etiam Philoſophiæ faciunt ſapidiſſimum. Quid ego nunc dicam de libris de LL. de officiis; quos te exactè ſcire tantum tuâ intereſt, quantum omnium maximè. Exinde enim cognoveris, quid ſit æquum, quid honeſtum; quid ſecus: idque quando; quomodo: & fores tibi aperueris ſtudium Juris felicius decurrendi. Tandem ad orationes ejus te converteris, quarum ideas & formas nullus mortalium diviniùs expreſſit, & ob oculos poſuit. Neque verò de omnibus ſpeciebus loquor. Neque omnes exprimere volui. Idcirco Demoſthenem concipies, qui, præterquam quòd omnium eloquentiſſ. & vehementiſſimus eſt, de pace, de bello, de rebuspublicis prudentiſſimè ſupra omnium mortalium fidem verba fundit. Neque enim ſufficit unicum membrum depingere, vel aliquot alia, inſtar inepti pictoris. Ut omnes partes ad vivum delinees, ut ſuis nativis coloribus

adumbres, id verò ſeriò à te requiro. In orat-
nibus autem legendis probè utendum viâ, qu
vocant analyticam, ut partes eruas, artificium
gumentorum latentium indages & reſolvas, &
Hanc operam pones in aliquibus tantùm, non
omnibus. Neque enim architectus omnia æd
cia, omnes columnas, omniaque id genus pe
ſtylia intuetur & conſiderat. Interea loci te n
nebo, ut libellulos tibi compares, in quibus
ços de generibus cauſarum, de variis characte
bus dicendi, ordine conſcribas; in iis ἀναχημ-
τισμοὺς ſive delineationes narratiuncularum eg
giè tractatarum, membrorum, circumductioni
earumque ſtructuras, connexiones, numer
&c. notes. Ut enim ſpecioſam orationem ſ
bas, non tantùm imaginem & cutem refer
quin imò ſanguine, venis, nervis, muſculis
pictis opus eſt. Ideo de locis ſcribendis te cu
certiſſimum eſſe. Id ego quam ſollertiſſimè ſ
tus ſum facere: neque ejus operæ me piget
unquam. Quod ſi victor iis etiam ſcribendis p
riculum feciſſet Tullius, id quod eum facere p
ter librum de conſulatu græcè ſcriptum non n
mini; æquè laudabilem, forſan etiam lauda
horem operam conſumſiſſet. Sed hujus gene
aliorumque imagines, autores alii probè &
culenter nobis repræſentârunt. Pomeridi
temporis (diffindemus enim dies in duo temp-
ra) priores binos menſes operam frequentas
Ethicæ & Politicæ, ſive civili Prudentiæ, qu
Ariſtotcles ait κυριωτάτης καὶ μάλιστα ἀρχιτεκ-
τονικῆς. Exinde mores egregiè excoles, quid in
ſit τὸ πρέπον; quomodo ſit; quando ſit; quib
cum perſonis ſit. deinde ut ad Regum & prin-
pum conſilia accerſiri poſſis, prudentiam civil
habeas neceſſe eſt, quæ tui generis homini
propria eſſe debet. Utramque nobis egregiè p

ter alios concinnârunt Plato & Ariſtoteles : ſed Ariſtoteles tibi ab initio princeps eſto; isque prout natus eſt, hoc eſt, Græcâ locutione. Tametſi verò in morali doctrina ſummum hominis bonum & finem te ſcire oportet, itemque morales & intellectuales virtutes exactiſſimè cognitas habere; in civili autem, Rerumpubl. ſpecies, differentias, finem & media ſive principia ad finem tendentia, tibi exploratiſſima eſſe: tamen primò hæc omnia defunctorio labore, neque adeò anxiè inquires, & in poſtremum annum, quando ad hiſtoriarum lectionem ventum eſt, conſultò differes libros Platonis de Legibus, Galeni de affectibus moderandis, Plutarchi περὶ παίδων ἀγωγῆς, Cebetis tabulam, Theognidem Arriani Epictetum, libros Senecæ (Deorumne an verè mortalium oracula?) in ſinu fovebis, & ſi me amas, nunquam de manibus mittes. Multorum autem interpretum lectioni nolim te vacare, Marſilii Ficini, Bodini, Macchiavelli, Piccolominei, Flaminii, Simplicii: ego eos legi, & lecturus ſum, ut meâ operâ eô felicius progrediaris. Sequentibus tribus menſibus, pomeridianum tempus intellige, reliquis primæ notæ autoribus pellectis tibi opus eſt, Salluſtio ſcriptore rariſſimo, & Thucydide, Xenophontis Cyro, Livio, Tacito & Polybio, Varrone, Vegetio, Vitruvio, Appulejo, Petronio, Pliniis; uterque enim perutilis eſt. A quibus præter locutiones, earumque omnium ſpecies, Deus immortalis, quantam tibi comparaturus rerum cognitionem es! videntur hæc tibi pellectu difficillima? Non ſunt, crede mihi, modò operam adhibueris: neque ignavo, neque ei qui laborum impatiens eſt, ſcribo. neque mihi conſilium eſt, ut Thucydidem, Livium, Vitruvium, totos evolvas & devores. Id temporis ratio non patitur, & cùm ad hiſtoriam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

venerimus, impendio magis facies: ſed ut ex tot
ſcripturis elegantiſſimum verborumque juxta,
& rerum luminibus ornatiſſimum dicendi genu
colligas. Sicut olim Heracleotes Zeuxis ex tot
puellis Crotoniatis formoſiſſimam effinxit ima-
ginem, tanquam abſolutum pulcritudinis exem-
plum. Vide me, qui cùm olim earundem rerum
ſatagerem, præter horum auctorum lectionem,
pænè nihil quod in humanioribus literis à Tur-
nebis, Scaligeris, Victoriis, Muretis, Lipſiis, in
lucem datum eſt, omiſi: & tamen Athenæum
Gellium, Macrobium, Columellam, Catonem
Aſconium, emendatiſſimos ſcriptores omittis
Quibus pro tempore confectis, poſtremi menſi
pomeridianis temporibus ordinem poëticum
quo te maximopere delectari intelligo, conven
tum ibis; non ut circumcurſores mendici, qu
ſalutant literatos, ut ab iis viaticum emulgeant
ſed more liberaliorum hominum, qui modò d
ſapientiâ & literarum ſtudio ſoliciti ſunt. Cæ
terùm homini Philorhetori & politico tantope
re commendata eſſe debet poëtarum lectio, u
quæ omnium maximè. Exindè enim mores pra
vos corrigis: aliorum exemplo vitam & privatam
& militarem, & togatam decenter & laudabili
ter inſtituis: orationem porrò compoſitionem
floridioremque multò tibi concinnas. In Home
ro, quem Leges noſtrę Civiles omnium virtutum
parentem vocant, ecquid deſiderari poteſt? Me
judicio pænè nihil, quod de Princpum homi
numque illuſtrium moribus, vitâ, bello & con
ſil is, in medium proferri poteſt. Quod ſi Ulyſſi
conſilia, vitam, errores, pericula, reditum anim
colluſtres; crede mihi, de omnibus in vita ſco
pulis & calamitatibus tutiſſimus eris. Hunc leges
& releges cum Theocrito & Virgilio; Horatium
cum Pindaro; Lucretium & Manilium cum Ar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

c Muſæo , Heſiodo & Oppiano ; Catullum
ropertium cum Callimacho & Anacreonte ;
ecam cum Euripidæ , Æſchylo, & Sophocle,
reliquos veteres Poëtas ante aliquot annos
ephano editos , Ennium , Lucilium , Labe-
n, Afranium, Pacuvium, Petronium, Varro-
n, &c. Multos nomino : ſed nonnulli adhuc
erſunt. Neque me fugit , tantillo tempore
um hoc patentiſſimum exarari non poſſe :
junge labores tanquam boves ſub jugo , &
telo continuato (ut cum Varrone agricolâ
uar) ad extremum uſque diei inſequere quo-
ue potis es ; opinione celeriùs orationem ex-
diveris. Profectò hodierni poëtæ , qui in ani-
habent poëmata pangere , & quotidie pan-
nt, ad iſtorum & aliorum lectionem ſi ſe com-
nerent ; vel elegantiùs ſcriberent , vel à ſtylo
cederent. Nunc verò cum vix poëtam unum
que alterum legerint , neque viam viderint
ibendorum carminum , nedum viſam calcâ-
nt ; ecquid ab iis, quod ſani ſit ſaporis, vel natu-
li pulcritudine exſurgat, ſperandum eſt ? Unde
, ut ex centum compilatis poëmatis vix unum
, quod poſſit ad ſenectutem caneſcere. Quo
ajor tibi danda eſt opera, ut ſupra caveam vul-
ſcribas ; veterum unum ad omnes legas , opti-
um imiteris : tametſi nonnullos ex Italis &
ermanis magnifacio, Scaligerum, Petrarcham,
aſtalionem , Iohan. Secundum , Lotichium &
lios. Atque utinam hos menſes ſedecim juxta
oc meum conſilium conſumas , mi Volcarde !
pſemet juratus fatere re , nullos tibi in vita illu-
ciſſe magis honorificos & quæſtuoſos. Animum
enim ſeverâ lectione irrigaveris, & de rebus pri-
vatis & publicis purè juxta & prudenter loqui
cœperis. Ad ſubſequentis anni pomeridianum
venio. Antemeridianum enim totius etiam

 biennii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

biennii Ciceroni & Demoſtheni, aliisque O
toribus vendicaſti: ſed ita vendicaſti, intell
quorſum eam, niſi negotia te interpellent a
Nam ſæpe fit, ut ad ſcriptionem non poſſis r
accedere: ſæpe etiam non minùs hujus ſecul
tiam de hodierno rerum ſtatu lectu occurrit
gniſſimum, tametſi novum eſt. Quibus om
bus te maximè vacare percupio: ne tamen co
ſilii noſtri memoriam deponas, tibique in m
ſis, Vide nautas, qui cùm receſſit mare, è n
eunt quæſitum cochleas; navis tamen apluſtr
retro in oculis habent, ne vi aquarum reſorbe
tium circumventi de reditu periclitentur: ita
facto modico intervallo, ſemper ad Cicerone
ejusque aſſeclas reverſionem facies. Cæterù
antequam reliquos tibi labores enumerem,
petam id quod ſæpe inculcandum eſt: ne die
ullum præterire ſinas, quo non ſtylum ſum
eoque animi ſenſa polite effodias; idque anin
excitato. Neç enim metuet tandem tua orat
in arbitrium hominum venire. Et perpetuâ ex
ratione ſtylus fit illuſtrior & acutior, atque
vomis magis ſplendeſcit. Proinde vel lepidu
aliquod poëma panges; vel cum aliquibus ver
rum certabis; vel epiſtolium conſcribes, vel
liam alicujus rei narratiunculam, pro tempo
& ratione tui ſtudii. Cùm autem legeris Varr
nem de re ruſtica, velle te de re militari ſcripti
nem inſtituere, & contra, præpoſterus ord
Idemque in poëtis obſervatu digniſſimum e
Cum odas pellegeris, cave ſcribas Heroicum, v
Elegiacum: ſed ad Exemplum ἀντιμεταβολῆς ſcr
bas ejuſdem generis. Sicut etiam, cum orati
nem ſcripturus es; cave quicquam legas in ep
ſtolis vel comicis, quorum cothurnus demiſſi
etiam ſordidior eſt, quæ huic ſcenæ conveni
Oratio enim regia eſſe debet, & ut ſit regio veſt
tu &

tu & inceſſu, oportet. Sæpe etiam te præibo ſcriptis à me orationibus, quorum nonnullæ apud me ſunt, ſi id flagitas, ut juxta eas rationem ineas rectè & feliciter imitandi. Poſtquam igitur hic annus cum alterâ æſtate præterierit, à prandio Chronologiam Funccii & Peuceri ad manus ſumas, cum Topographia, Coſmographia & Geometriâ. Hujus enim, præter quam quòd ad hiſtoricum ſtudium plurimum confert, maximus tibi uſus erit in peregrinatione. Ejusmodi autem figuris graphicis parietes exornabis, ut in promtu ſint; exemplo Ciceronis, qui multò malebat Hermathenam ſuam id genus imaginibus refertiſſimam eſſe, quàm leviſſimis picturis, quæ ſolummodo oculos paſcunt. Ita enim ſitum & naturam orbis, regiones, earumque magnitudines, tempora temporumque continuationes, quaſi in numerato habebis. Quibus obiter abſolutis, antequam ad particularium hiſtoricorum ſubſellia tranſeas; Moſen, Chronicon ſacrum, libros Maccabæorum ſedulò evolves, unà cum Juſtino & Sulpicio, vel Sigonio de Republica Ebraica. Verùm hoc loco vehementer te hortor, qui pæne præterieram, ut priùs locos conſcribas, in quos illuſtriora dicta, facta, conſilia, eventus, imperiorum origines, incrementa, decrementa, rerumpubl. periodos, & viciſſitudines memoriæ cauſsâ notes: hæc tempora cum prioribus conferas, futura cum præſentibus. Deinde ad Herodotum accedas, Dictin Cretenſem, Daretem, Thucydidem, Xenophontem, Siculum, Arrianum, Curtium, Polybium, Plutarchum, Vellejum, Halicarnaſſæum, Salluſtium, Dionem, Cæſarem, Appianum, Livium, Suetonium, Tacitum, Marcellinum, & pæne ad ſingulos, hoc ordine. Sed plerisque recenſendis præſertim noſtri temporis majorumque noſtrorum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

conſultò ſuperſedeo , ne præ eorum multitu
dine animum deſpondeas. Etiam qui particula
res hiſtorias ſcripſerunt , multos omitto. Quo
de hiſce, uti & de omnibus, methodus accura
tiſſima nobis tradita eſt à Johan. Bodino vi
eruditiſſimo & plurimæ lectionis. Cujus ord
nem ſollertiſſimè ſervabis, ordine hiſtorias pe
legendo, quod notatu dignum erit in ſuas loco
rum cellulas referendo, inſtar Promicondi; u
probè ſcias, unde depoſitum repetere poſſis. E
noviciis autem hiſtoricis neminem ſcio , quer
magis tibi commendatum, adeóque familiare
eſſe velim, quàm Cominæum & Guicciardinum
quorum hic bellorum dux ; iſte verò conſilia
rius & legatus prudentiſſimus : uterque rebu
geſtis adfuerunt, ut exempli gratiâ, non diſſimi
liter Guicciardinum Thucydidi & Xenophon
comparem ; Cominæum Polybio vel Tacito
Aliàs ſervabis ordinem temporum, quibus quid
quid geſtum eſt. Sed proh fidem tuam! inquis
quot adhuc ſuperſunt? Probè ſcio, & pæne ſu
perſunt ducenti. Neque lectio hiſtoriarum u
nius anni eſt; ſed totius vitæ. Neque ad omnes
ita ut nullus omittatur, te voco. Lampridium
Aurelium, Vopiſcum, Eutropium, Zoſimum, &
Eccleſiaſticos ſcriptores, alioſque multos & ve
teres & novicios, hac vice præteribis; propterea
quod ſtylus eorum horridior eſt, quàm cui te
aſſuefacere velim. Et properandum tibi erit, ut
ad umbilicum rem producas, & properes non
minùs, quàm Ulyſſes ad ſuaviſſimam ſuam Itha-
cam. Cæterùm rationem conſcribere animus
mihi fuit, juxta quam non hoc triennium inſti-
tuas, ſed quam in omni vita æquè ſervare ha-
beas. Exacto hoc etiam anno, quoquò etiam uſ-
que veneris, ſiſtes. Neque omnia, quæ poſt popu-
li Romani libertatem everſam ſcripta ſunt, te le-

gere

gere volo. Et ſi velim, ludus egomet fierem, & u minimè poſſes:ſed pleraque tamen,tametſi incredibile eſt, quantum breviſſimo tempore humana poſſit aſſequi induſtria. Si quid temporis nterea loci hiſtoriarum lectioni ſubtrahi poteſt, quod fiet obambulando aut meditando,id omne n quæſtionibus ethicis & politicis in ſumendum erit,ut de idea Platonis ſummo hominis bono: de natura: de ſede virtutum moralium & intellectualium: de jure majeſtatis, imperio, Rerumpubl. formis, converſionibus, cauſſis converſionum, & ſimilibus. Atque ita biennium cum dimidio emenſus es, quod in æternum te tuis poſteris commendabit. Neque enim metues cum quovis certare, & de rebus graviſſimis verba facere, non minùs quàm olim cùm Scævola, Craſſo, Antonio, Cottà, Sulpicius & alii. Deinde animus tibi erit virtutibus excultus: mores tui politiſſimi abſque ulla levitate & inconſtantia: denique ſermo tuus omnium exquiſitiſſimus. Supereſt nunc poſtremum hibernum hujus triennii. Iſtud enim ex animi tui ſententiâ ſacrum erit Jurisptudentis, omnium diſciplinarum hoc tempore reginæ. Spero enim, te ex tot auctorum & hiſtoricorum lectione, multarum Legum & antiquitatum cognitionem hauſiſſe. Neque aliter fieri potuit, ſiquidem Platonem Ciceronemque de legibus legeris, ideoque exactè legum & æquitatis naturam & affectionem cognoveris. Idcirco citra dubium ſpem mihi facio,fore, ut facillimo labore iſtac hyeme principia Juris & æquitatis ex ipſo corpore memoriæ mandaturus ſis, uti ea annis aliquot pòſt, cùm ad majorem ætatem adoleveris, ad ſimiles caſus, æquitate propoſitâ, conferre poſſis. Verùm ridiculus videor & vix ſanus, qui tantum legum acervum tam parvæ ciſtæ includam. Equidem diffi-

cultatem

cultatem & multitudinem legum fateor, & ipſe-
met hoc biennio expertus ſum : ſed ad principi-
tantùm & generalia fundamenta Juris te invito
à quæſtionibus ſubtilioribus : aliis doctoribus
qui in inveniendis novis opinionibus & aliarum
refutandis tabernaculum vitæ ſuæ ponunt, hoc
tempore te prohibeo, ut rationem ſervem ſuſ-
cepti tui conſilii. Triennium enim eſt, quòd hi-
ce ſtudiis impendis, & longius non eſt : & alter-
triennio in animo habes eidem juris ſtudio ju-
xta & peregrinationibus exteriſque linguis ope-
ram navare. Et rectè ſentis. Neque alienum eſt
à ſuſcepto tuo conſilio. An te mihi hominem ci-
vilem eſſe prædices, niſi variarum urbium & re-
rumpubl. ſtatus ipſemet videris, mores homi-
num cognoveris, ſitus imperiorum, regionum
earumque munitiones & propugnacula notave-
ris, ſermonem variis linguis excolueris? Privatu-
homo, qui intra parietes literis ſe abdit, nun-
quam in publicum prodit, ſolâ doctrinâ conten-
tus eſſe poteſt. Homo civilis, qui ad Regum &
principum conſilia adſpirat, expanſis alis inſta-
aquilæ avolare debet, & nihil inexpertum relin-
quere, quod ſibi in Reipubl. adminiſtratione e-
re fore comperit. Sed iſta luculentiùs docere ne-
que hujus loci eſt, neque temporis. Tametſi pro
certo exiſtimo, ſimiliter & veteres, & hodie o-
mnes, qui ſupra vulgus ſapiunt, in ſtudiis litera-
rum & ſapientiâ progreſſos eſſe : neque dubium
mihi facio, quin exacto hoc triennio digniſſimus
futurus ſis, qui paululum relictis ſtudiis peregri-
nationi vacare debeas, & poſſis. Neque enim ea
debet eſſe otioſa: ſed quantum temporis cottidie
exercitio linguarum, itineris moleſtiæ rerum-
que paſſim notationi ſubtrahere potes, ſive per-
agres Galliam ſive Italiam; ut impendas cogno-
ſcendis legibus, legendis hiſtoriis & ſtylo exer-
cen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

endo maximopere tibi autor ſum. Præterea ut gas otii cauſſâ libros quorundam nobilium talorum, de moribus ſive civili converſatione criptos; ut Balthaſaris Caſtilionei de Aulico, Stehani Guazzi de mutua converſatione nuper lanius quàm antea editi Et ſi qui ſunt alii, quos i itinere & locorum peragratione pediſſequos, nò comites tibi eſſe percupio. Horum etenim ejusdem notæ librorum lectio, ſi cuiquam alii, ertè homini civili & σπουδαίῳ convenit. Neque bi diſſuadeo, ut tandem aliquando tempus aliuod ſumas Phyſicæ & Metaphyſicæ addiſcenæ. Harum enim ſcientiarum maximus tibi uſus rit in Dei immortalis cognitione: quam qui mnibus omnium generum ſtudiis non præverit, næ iſte omnium mortalium qui ſub ſole viunt, perditiſſimus eſt! Equidem ego, licet me udio Juris pæne mancipârim, non tamen poſum, quin cottidie particulam harum deliciarum eguſtem & ab ſorbeam: quæ mihi ſæpe jucunior eſt, quàm omnia omnium Regum delicatiſima forent fercula; tametſi eos, qui ideo philoophantur, ut novas opiniones è prioribus cuant, vehementer odi. Quibus rebus inſtructum ùm te opt. & nobiliſſ. tuus parens ſexennio oſt plus minus reducem viderit (id quod ego ibi tuisque omnibus ex animo precor) Deus imnortalis, quanta animi lęticia adventum tuum xoſculabitur! Tute verò, tot exhauſtis laboriſus, undique in ſummis honoribus vives, rebuſque humanis cum ſumma felicitate finem imones. Perſcripſi ad te rationem, Cariſſime & Nobiliſſime Volcarde, ſtudiorum tuorum, quanum pro tempore meisque occupationibus poui: & ſcripſi rudiore ſtylo, uti in mentem & calamum venit. Neque etiam aliud exemplum habeo. Atque hoc tantum conſilio ſcripſi, ut tanquam

quam in tabula, viam laborum tuorum depi-
ctam haberes. Neque enim non potui, qui i
tantopere me flagitabas, te beneficio hoc beare
quod etiam non rogatus tibi præſtitiſſem. Quo
ſi videro tibi aliisve placere, ſub incudem revo-
cabo, quamprimum per ſtudia mea poſſum, & e
limatiùs elaborabo. De petitione tuâ quòd m
rogas, ut tibi expediam; ita vivam, uti anim
pendeo! Neque fruſtra timui ei rei, quæ ex ami-
citia noſtrâ poſtea mihi obtigit. Sed ita fit, u
bonis conſiliis ſæpe fortuna maligna adverſetur
Cùm tamen à petitione & ſententia tuâ minim
deſiſtas, & indies etiam atque etiam ultro m
flagites, ut tibi in ſtudiis literarum & ſapientiæ
quod conſilio nunc feci, in poſterum præſenti
& inſtitutione meâ facere ne pigrer, vix illu
æquo vultu tibi denegare poſſum. Sed habes pa-
rentes, ſed amicos, quorum fidei commiſſus es
quive tibi optimè cupiunt: horum autoritatem
ne quæſo fuge, quin potiùs eos, quid tibi hac i
re faciendum ſit, conſule. Quorum autoritas
quid à me flagitabit, & te in officio, quanquam
de eo non dubito, futurum promiſeris, nullam
cauſam habeo, quin tuæ petitioni morem gerere
& velim, & poſſim. Meæ quidem ejuſmodi re
ſunt, id quod ego fidei cauſâ negare nolo, ut qu
jam quinquennium pæne peregre ſtudiis gravi
ſimis vacavi, etiam honeſte & liberaliter vixi
tandem operam meam etiam aliis præſtare poſ-
ſim. Neque ego ſolus foris ſum: ſed noſtrûm
tres ſunt, quorum alter medicinæ Helmſtadi; al-
ter Theologiæ frequentem navat operam. Ego
autem hîc ad Nicrum Philoſophiæ & Jurispru-
dentiæ: quippe quod in animo mihi diu fuit, u-
tramque conjugere; neque intra quinquennium
à ſtudiis literarum linguarumque, & peregrina-
tionibus deſiſtere, & ni fallor, ſinguli hactenu

noro

on ſordidè, quæ parentum noſtrorum pietas
ſt, viximus. Equidem ego quàm ſolertiſſimè in
oëſi aliiſque gravioribus literis & ſcientiis ſem-
er me geſſerim, abunde teſtatum faciunt hono-
es luculentiſſimo, ultro etiam mihi invito ante
iennium, cùm eſſem annorum 9. & 10. teſti-
nonii cauſsâ à clariſſ. hominibus conſecrati. Sed
b ambitione procul me eſſe volo: à ſtudio vir-
utum ne tranſverſum unguem. Proinde ſi idem
ne ſedulò flagitas, & ab noſtra informatione
nagnum tibi emolumentum reris, in eaque ſen-
entiâ erunt parentes tui aliique viri egregii, qui
ui maximam ſuſcipiunt curam]; dabis operam,'
t id brevi ſciam: ut ipſemet maturrimè conſul-
em, quid hac in re fieri meâ etiam interſit, ne,
um tibi tuæque petitioni morem gerere perve-
m, mea mihi ſtudia peſſum eant. Vale! XII. Ca-
end. Decembr. ANNO M. DC. V.

---

nter plurima utiliſsima Scripta, quæ Cl. vir Johannes Sturmius, *Animus planè Neſtorius, ſtudiorum juvandorum cauſsâ elucubravit, etiam* Nobilitas literata *eſt; ad quam haud dubiè digitum intendit Celeberr. ICtus Conrad. Rittershuſius, in præfixa præfatione: ex hac, quæ ſequuntur depromta ſunt, lectorem alliciendi & animum ipſius explendi gratiâ.*

HOmericus ille Ulyſſes, quanquam πολύτρο-
πος fuit, & multorom hominum ἄστεα καὶ
νόον ἔγνω; ut ſcribit Homerus: tamen in
ngulis ipſum gentibus & civitatibus, credibile
ſt non omnes voluiſſe cives cognoſcere: nec,
n ſingulis familiis quid ageretur, intelligere: ve-
ùm ea ſolùm diſcere, quæ ad id ſibi conduceret,
uod animò cogitatum & propoſitum habuit.

Imo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Imo verò etiam nuſquam magis neque erravi
neque peccavit, quàm cùm Calypſus amore n
mis diu detineretur; & ſuam induſtriam & la
des ſuas abſcondi in obſcuritate antri pateretu
Ut igitur hunc virum, quem Homerus ſapien
tiſſimum facit, veriſimile eſt per varias region
profectum eſſe: ita etiam in his, de quibus d
ctum eſt, artibus verſandum eſt: & diutius n
eſt in ſingulis præceptionibus immorandum
quàm verborum & orationis cognitio deſider
Et ut ille aſperam ſuam Ithacam in omnibus
laboribus & ærumnis cogitabat; ad eamqu
quoties potuit, properabat: ita nobis quoq
ad ſtudiorum noſtrorum, vitæque finem p
gendum eſt, qui in arduo loco plerunque
à natura collocatus; de quo deinceps dice
dum eſt: & providendum, qua viâ eò perveni
mus. Nec mihi dubium eſt, quin in hac bon
rum facultate & copiâ, propoſita vobis vita h
neſta ſit, & literata: quarum altera ad diſcipl
nam morum pertinet; altera hujus eſt inſtit
ti, & magna ad alteram adjumenta adfert.
profectò in hac vita, ea mihi vita beata videt
quæ ad generis antiquitatem morum ſancti
tem adjungit, & bonorum amplitudinem lit
rarum ornat elegantiâ. Itaque præceptione
meam duas in partes dividam: in cognitione
rerum, quæ animi eſt excultrix; & in linguæ ex
citationem, & concinnitatem: quæ cùm aurib
audientium repræſentatur, mentis ſuaviſſimu
concentum indicat. qui magis intelligi à nob
poteſt, quàm cœleſtis machinæ, nunquam au
ta, tamen tradita olim à Pythagoricis *ἁρμον*
Ut autem à rerum doctrinâ exordiamur; n
video, quid magis vos deceat, & nobilitat
exornet, quàm civilis ſcientia; quam Gr
Politicen nominant: quam ſi conſequamini,

oport

rtet, magna allaturi eſtis & patriæ˜, & genti,
ailiæque veſtræ ornamenta. Quid enim ma-
eſt; quid præclarius, quàm nobilem homi-
m literatum eſſe, & politicum? quæ duo &
ctrinam, & virtutem, religionemque omnem
plectuntur. Itaque exponemus, quâ viâ hu-
ſive ſcientiæ & doctrinæ, ſive virtutis & fa-
atis cognitionem, uſumque talem compare-
ut non ſolùm aliis utiliter, verùm etiam vo-
ucundè vivere poſſitis: ut apud amicos gra-
omi ſuaves, & publicè honorati videamini
e. Civilis verò ſcientiæ cognitio, rectè ab iis
s inſtituitur, quos Ariſtoteles de Republica
ſit. Sed quia in moribus civium probatis
damenta ſunt poſita magnarum civitatum:
è doctrinæ civili ſcientia de moribus adjun-
ur; quam etiam Ariſtoteles multis libris tra-
t. Omnium autem maximè hiſtoriæ adju-
t, in quibus & ortus Rerumpubl. varii vi-
tur, & conſervationes earum, & converſio-
atque interitus, & hominibus in vita dubi-
ibus conſilia multa, & exempla varia ſuppe-
ntur. Vos quidem, quid deinceps poteritis
tiùs ſuſcipere, quàm hoc ſtudium, poſt iſta ve-
& loquendi, & diſſerendi, & dicendi præce-
? Verùm in his ipſis conſequendis habenda
næ linguæ ratio eſt, ne contaminetur varie-
linguarum, & diverſitate verborum: quæ ſin-
æ artes, & linguæ, & in unoquoque genere
uli ſcriptores propria habent: qui etiam ver-
um eorundem collocatione, & toto com-
itionis genere, in conſimili argumento, plu-
um ſæpenumero inter ſe differunt. Hiſtori-
enim Herodotus eſt: & in eadem gente eo-
n ſermone, nimirum Græco. etiam Hiſtori-
eſt Thucydides: & utriuſque pulchra eſt &
ata oratio. At quantum diſcrimen eſt ſuavi-

tate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tate, gravitate, verborum collocatione, ſig
ſententiarum & quaſi transformatione qua
inciſorum, membrorum, circumductionum,
denique compoſitione? Ejuſdem populi re
ſtas ſcripſerunt, Cæſar, Livius, Tacitus.
quantum in his intereſt, omnibus iis ornam
tis, quæ jam commemoravi? Plus verò i
omnibus, & in Ciceronis ſcriptis. Et hi ipſi C
ronis libri, magnam in ſe varietatem conti
Scribe epiſtolam eo genere orationis, quo
cipium Milonianæ cauſſæ eſt concinnatum
metſi apud imperitos aliquot laudatores i
nies: quibus tamen verum judicium eſt,
probabunt; & ſtatuent, decori te præcepta
ſiliiſſe. Quocirca videndum eſt, ut rerum
gnitione, cùm materiam ſuppeditat ad res
ctandas alienas, noceat verborum & orati
peregrinitati. non quod hi Latini non ſint
illi non ſint Græci: ſed quia ut equites & p
tes; & ut in ſenatu, & in foro, & domi, Ro
ni & Græci non iiſdem utebantur veſtibus
in diverſis rebus, quæ oratione tractandæ e
non idem dicendi genus, neque eandem a
bebant ſermonis formam. Laudo, quòd
mam viderit aliquis: quòd Athenis Cratip
audieris, comprobo: patior etiam & laudo
cæteris, quod Atticus cognomineris: at u
lio utaris Romæ Græculo, non laudo. Nam
vitatis indicium, & ſtulticiæ teſtimonium
judico. Sic omnes hi, cum aliis omnibus, a
ſcendum boni; ſed in ſuo quiſque genere
proprium quiſque aliquid habuit, quod ſibi
cuit: & potuit quiſque id decenter & ſuo
Jam verò ad cognitionem rerum maxima
Dei, religionis, pietatis, caritatis, & cætera
virtutum & præclarorum morum, & hum
ſalutis; quid illuſtrius, quid magis neceſſar

q

m ea, quæ Moyſes ſcripſit, quæ Prophetæ, Apoſtoli ? attamen hæc ipſa exornari ma- oſſunt, ſi debitus cultus, & puritas ſermo- inguæque latinæ adhibeatur: & hîc ipſe ſer- Romanus, & latina eloquentia, non vitietur iſmo; qui in ſua linguâ ſuavis eſt, in alie- ures offendit, & luci rerum ſæpe tenebras ndit. Cognoſcendus igitur Thucydides, & odotus, & Xenophon, & Polybius, & Hali- aſſæus, & Herodianus apud Græcos: & le- lus apud Latinos Cæſar, & Livius, & Taci- & omnes hi diligenter intelligendi, ut ju- um cònfirmetur, memoria augeatur, ampli- ur rerum doctrina inprimis verò, quæ Ju- primùm divinitus tradita ſunt; deinde ea- illuſtriùs explicata poſt Chriſti mortem: ta, ut quemadmodum mens ipſa pura & in- upta horum lectione & meditatione evade- permanere debet: ita etiam linguam ab his impediri, ſed adjuvari velim. Nec enim ium eſt, noſtro præſertim ſeculo, mentis & s eandem eſſe puritatem, concinnitatem, antiam: & neſcio quanto magis Chriſti do- am orationis amplitudo deceat, quàm tem- um immanes conſtructiones: non quòd in on delecter: ſed quòd hoc ornatu delecter is; & magis decere exiſtimem. Ut enim ima- ei, quæ ab optimo pictore picta eſt, magis ctar, quàm quæ ab imperito: & ſtatua Jo- Polycleto dedolata magis afficiebat, quam à cæteris opificibus: ita etiam religiones rimoniæ, cùm diſertum explicatorem nan- ntur, docentur intelligentiùs; explicantur triùs: & amorem metumque Dei, divinitus tatum, neque remitti ſinunt; neque elan- ſcere patiuntur. Ad civilem igitur ſcientiam maximè nobilitatem decet, hi ſcriptores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

magna adferent adjumenta ; quorum libri
Republica & moribus exſtant : & hiſtorici , t
Græci,tum Latini: imò etiam cæterarum ling
rum expoſitores , cùm quid ſupereſt tempo
aut cùm tempora id flagitant : ante omnes v
noſtræ religionis autores, & doctores , & hiſt
ci. Et quoniam eam vocamus civilem doct
nam, quæ à Græcis πολιτικὴ eſt appellata, & p
tem ſui habet non parvam τὴν νομικὴν : eti
atque etiam cognoſcere oportet Platonis
præclara monumenta de legibus : & de iiſd
Ciceronis libros duos : qui, cùm rectè intelle
erunt, facilè demonſtrabunt , quid ſtatuend
ſit : & quomodo reſpondendum , quoties de
teris quæſtio oritur , quæ à Jure-conſultis c
cinnatæ ſunt,atque digeſtæ. Sed, ut ne multit
dine perturbemini , neque impediamini ling
rum varietate , & multiplici tractatione : pri
quam ad orationis exercitationem veniam; vi
nobis indicabo , quam ego puto ingrediend
eſſe , ut eò , quò propoſitum eſt , perveniat
Omnem igitur hanc rationem in tria divid
tempora : unum audiendi ; alterum legend
tertium commentandi. Quibus tribus ſi mod
adhibeatur , ratioque teneatur , quam præſc
bam ; & evadetis eò , quò contenditis : & te
poris ſatis quotidie ſupererit poſt ſingulas acti
nes ad animi relaxationem , & virium refecti
nem,& confirmationem valetudinis ; cujus m
gnam curam geri volo , propterea quod anim
in bonâ corporis habitudine viget magis, & ac
tiùs intelligit , & longiùs proſpicit : diligenti
conſervat ea, quæ diſcendo , & intelligendo ,
commentando peragravit. Revertar ergo ad i
quod primò loco propoſitum eſt, ad auſcultan
tempus : in quo duo ſunt perſonarum gene
Nam & doctoribus utimur ; ut M. Cicero fili
Crati

ratippum Athenis audivit: & utimur recita-
ribus: & Cicero in epiſtola ad Atticum miſsâ,
olet de Soſithei anagnoſtæ feſtivi, ut vocat,
ueri morte, &c.

CHRIST. COLERI
DE
ORDINANDO
STUDIO POLITICO
EPISTOLA.

Generoſo Iuveni,

STANISLAO ZELENIO VITELLIO,

De

ZELANKA, &c. S. D.

CHRIST. COLERUS.

Volo, ut vis, mi STANISLAE; & morem geram deſiderio tuo laudatiſſimo. Cupis enim ex me cognoſcere, quâ ratione non tantùm eruditior, ſed etiam prudentior fias. Eruditiorem fieri te poſſe variorum auctorum lectione, non eſt dubium: ſed eſt dubium, etiam prudentiorem inde evaſurum. Adſiduitate enim & induſtriosâ meditatione legentis eruditio creſcit: Prudentia uſu & judicio conſtat. Uſum aut ipſa experientia facit, aut eorum, quæ alii experti ſunt, exacta cognitio; quæ quidem ab auditu eſt, vel lectione. Eorum enim meditatione ſimilia nos aggredimur. Unde bene Vegetius: *Hæc ex libris diſcenda ſunt, quæ uſu anteà ſervabantur.*

Judicium plurimum adjumenti habet à na[illegible] ra; cætera auxilia à Philoſophia accerſuntur. [illegible] lud quidem in te ſatis acre ſemper cogno[illegible] non ſemper ſatis rectum. Sed hunc defect[illegible] ætas tua excuſat. Noli verò ita exiſtimare, [illegible] qui acuti ſunt, ideò & rectè ſemper ſentire & [illegible] dicare. Ut tela nimis ſamiata, magis refle[illegible] quàm penetrare ſolent: ſic acumina iſtorum, [illegible] fenſione aut flexu priùs læduntur, quàm ver[illegible] penetrant aut tangunt. Ariſtâ nihil acutius: [illegible] nihil æquè fragile. Rectius igitur quomodo j[illegible] dicium fiet? Ardua eſt quæſtio, & ars longè di[illegible] cilima. Ipſe quidem duobus illis hactenus [illegible] quadam norma in judicando ſum uſus: *Rati*[illegible] & *Imitatione*. Animadvertis me non loqui de [illegible] terna illâ ratione, quæ divinior pars hominis; [illegible] de externa quadam loqui, quæ interiorem ill[illegible] non conſervat tantùm & auget, ſed etiam di[illegible] git. Nam certa à dubiis, vera à falſis, recta [illegible] obliquis dignoſcit, diſcernit, dirimit. Vete[illegible] ideò *Logicam* appellavere, quòd inſtitueret ac[illegible] rigeret judicium rationis. Rhetores eâ in co[illegible] verſiis ac litibus inſtrumenti vice uſi ſunt: qu[illegible] rum ideò Dialecticum acumen proprium e[illegible] dixit Cicero. Philoſophi *Dialecticam* idcirco v[illegible] cârunt, quia haud fermè aliter quàm per Dia[illegible] gos & ſermocinationes philoſopharentur; ut [illegible] demus factitâſſe imprimis Academicos. Huj[illegible] Logicæ ſtudium ſunt qui ſectentur variè, & t[illegible] ctent. Ariſtoteles in precio priſcis fuit, & nu[illegible] etiam rectioribus & cultioribus ingeniis. Ce[illegible] apud Italos & Hiſpanos illibata ejus auctori[illegible] etiamnum floret. In his & illis locis nuper exo[illegible] ſunt Ramiſtæ & Philippiſtæ, & neſcio, quid n[illegible] ſtum denique; aliique, Logici illi quidem ideò [illegible] cendi meo judicio, non quia κατὰ τὸν λόγον, ſed q[illegible] κατὰ τοὺς λόγους philoſophentur: quorum ego ſ[illegible]

va[illegible]

am non cædo. Et tamen graviſſimus auctor Plu-
archus de talibus ita etiam cenſuit *τούτοις φιλοσο-
φίαν τὸν λόγον, οὐκ ἔργον δοκεῖν*, in libello de Fortitudi-
e Alexandri. Sanè nobiliſſima ars admodùm
egeneravit, & facta eſt apud pleroſque ludicrum
uoddam puerilium quæſtiuncularum, jam olim
Seneca & aliis graviſſimis auctoribus deriſa-
um. Hoc ili principium & finem omnis doctri-
æ, omnis ſapientiæ ſtatuunt. Pulchrè & facetè
riſton ejusmodi tricones nugatorios ſimiles
ſſe ajebat cancris veſcentibus, qui ob minutum
limentum circa non paucas cruſtas occuparen-
ur. Mihi quidem iſti probiſſimo inſtrumento,
uo ad diſcendum & judicandum uti debebant,
equiter ad cavillandum abuti videntur. Ergo
um hac ſupellectile ſua Dialecticâ, ambulant,
œnant, dormiunt, ut Lucillianus ille cum ſua
bulgâ. Ethica, Politica, Phyſica, Oratoria, Hiſtoriæ
ugæ illis præ ſua Logicâ videntur. Atque utinam
hâc fine ſtitiſſet illud malum. Præcepta quæ luci-
diſſima & breviſſima eſſe debebant, novis inſu-
per præceptiunculis onerant & mirificis nebulis
ac ſpinis obvelant & involvunt nobiliſſimam ar-
tem. Itaque ipſorum Dialecticam planè cum,
Clitomacho Lunæ ſimilem eſſe dicas, *οὐ παύεσθαι
φθίνουσαν καὶ αὐξομένην*. At tu non à me, ſed ab Ar-
cheſilao Academico, & perfectiſſimo Dialectico
dictum tibi puta [*apud Stobæum*] *ταύτην διαλε-
κτικὴν φθέγγε, συγκυκᾷ τἄνω κάτω*. Pauca præcepta
eligenda ſunt. Turba illa traducit magis, quàm
ducit. Nec tu me Epicurum illum imitari cen-
ſeas, qui omnem Dialecticam contemnebat.
Nam & ipſe hac arte uſus, utcunque ſic, uti nunc
ſoleo, judicare didici: ſed uſus ſum non ſolâ, uti
jam ſuprà ſcripſi. Adjunxi enim ei ſemper, quaſi
comitem ad latus, *Imitationem*. Atque haud ſcio
an majus hîc operæ precium fecerim, quàm illic.

Hanc ego appello, *ad judicii alieni veluti norm*
judicii mei conformationem. Judicii dico, non v
garis, aut ex opinione plurium laudati; ſed d
ctorum & ſapientium Virorum cenſurâ & ſuf
gio comprobati. Talium virorum opiniones,
cta, ſententias, auctoritates vocare conſuevim
Quas tu mihi, inquis, auctoritates; quas ſent
tias commemoras? Meminiſtin, apud Cice
nem ſcriptum eſſe: non Philoſophicum eſſe,
ſtibus uti? Memini: ſed aliæ ibi auctorita
quæruntur; aliæ rationes depromuntur. V
rùm ubi ipſi teſtimonio ineſt ratio, quid ib
liud eſt rationes acquirere, quàm cum ratio
inſanire? Talem ego demum auctoritate iſt
minenti dignum exiſtimo ſcilicet, in quo c
Platone agnoſcam τεκμήρια illa, τὴν ἐμπειρίαν
φρόνησιν, τὸν λόγον. Intelligis-ne Philoſoph
tria rectè judicandi inſtrumenta facere: *Ex*
rentiam, Prudentiam, Rationem? Intelligis plan
ſimè. Primum igitur rei *experientiam* habeat
portet, cujus ego judicium ſequar. Quintili
illud tibi notum: tum demum operæ preciu
fieri, cùm experientia & præcepta congruu
An non Hippocratem tu in Medicina; Sul
cium aut Scævolam in Jurisprudentia; in Et
cis & Phyſicis Platonem & Ariſtotelem; Dem
ſthenem & Ciceronem in Oratoria, de ſuis ſing
los artibus aut ſcientiis diſſertantes auſcult
cæteros audias tantùm? Ita faceres profect
Horum enim auctoritas, inquis, ipſam quod
genere rationem includit, quum optimis lect
ſimisque rationibus eam ſibi ſapientiæ exiſtim
tionem conciliârint. Sed *Experientiam* rei
cujus habere is demum dicitur, qui ex diuti
meditatione aut tractatione ejus perfectam h
bet cognitionem. *Cognitio* ea conſtat etiam
memoria, quæ ubi varia ac multiplex ejusde

:i comparata eſt, vim ac nomen experientiæ onficit. Eam ob cauſam Ariſtoteli [*Metaphyſ. cap.* I. δοκεῖ σχεδὸν ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ ὅμοιον εἶναι ἡ ἐμ-ειρία. Porrò prudens ſit, cujus ego judicio ac-uieſcam. Prudentem iſti appellabant, qui cum erâ ratione dilectum haberet bonorum & ma-orum. Ejuſmodi homines cùm calliditate & onſilio polleant, plerumque magis etiam ad-nirari imitarique ſolemus, quàm quos artium : linguarum varia cognitio commendat, ſi pru-entiâ careant. Proinde tu, me auctore, nul-im tui judicii ducem facies, qui non inſignis llâ prudentiæ notâ. Denique λόγον ille habeat, ui te dirigat: & præeat priùs magiſterio, qui uctoritate ducturus eſt; Doctor priùs ſit, qui uctor eſſe vult. Id quomodo fiet? Sic creden-um auctori tuo, non ut perſuadenti, ſed ut de-nonſtranti aut docenti: non ut Oratori apud udicem, ſed ut Philoſopho in auditorio. No-im tamen ita timidè aſſentiri te ubique, ut ſem-per hæreas & dubites. Eviluit illa ſecta, cui du-bia omnia & incerta viſa. Nos Stoicos omnium naximè probamus, vel Cicerone teſte, judi-candi peritiſſimos: & qui certa magis quàm re-iqui magisque conſtantia docuere. Superbè & faſtidiosè, imò ineptè nonnulli ita reſpuunt ſum-morum virorum auctoritatem, ut eam propter-ea fugiant, quia cum veris & rectis rationibus concurrerit. Proinde quaſi ratio minùs tuta ac munita ſit eximiæ auctoritatis titulo ac præſcri-ptione. Pravum & corruptum & indocile hoc hominum genus, ac ſterile ſemper. Sed illi, ſi Dîs placet, ſecundi ab Ariſtotele videri volunt. Proferuntque illud magnâ voce: *Amicus Plato; amica veritas.* O imitatores ſtultum pecus! Age ſemper ita ſentiant ac loquantur tenebriones iſti: quid tandem veri invenient? Saltim iſti

δοκησίσοφοι cogitârunt gradus eſſe doctorum.
lios in primis agere:alios in ſecundis conſiſte
alios denique infimi ſuique ſubſellii eſſe.Illud
nolo celare , ſemper me magnorum virorum j
dicio plus credere , quàm diffidere ſolitum :
re factum eſſe, ut dum adſentirem , facilè eti
admirarer ; dum admirarer , facillimè diſcere
ſecundùm illud Ariſt. Ἐν τῷ θαυμάζειν τὸ μαθ
ἐστί. Videor non obſcurè etiam tibi indicâſ
quos & quatenus ſequare. De *Vſu* ſupervacu
eſt diſputare , qui ipſe ſibi magiſter eſſe ſol
Atque ita viam tibi ad prudentiam aperui. tu
eam, quæ naturæ tuæ bonitas eſt , cautiùs tere
ac munire fortiùs poteris. Sapis autem,meâ ſe
tentiâ, qui tantopere curas prudentiam, cùm P
liticæ ſtudio operatus ſis : quod cùm præſta
tiſſimum eſſe Plutarchus tibi perſuaſerit , ill
etiam facilè ſentis , eam ipſam prudentiam P
litico pro anima datam. Magnificum erat prof
ctò *Politici* nomen, nec apud veteres ita , uti h
die, in propatulo , & (ut ille ait,) proculcatur
Noſtros enim homines vides , qui mihi ad inſ
niam uſque cum Græculis aut Atticis inepti
videntur. Notat eos manifeſtè Cicero quoda
loco ad Pomponium ſuum , quòd temere
quovis πολιτικοῦ nomen uſurpaverint. At long
aliter togati illi. Politicum reor illum, dıceban
qui Rep. adminiſtrandæ vias omnes teneret ,
juſdemque naturam,ut qui maximé, perſpecta
haberet, ſive in Republica , ſive extra , ſive cir
Remp. ageret. Ipſam πολιτικὴν Ariſtoteles no
veretur ἀρχιτεκτονικὴν reliquarum ἐπιστημῶν κ
δυνάμεων facere. Qui Rempubl. ipſi gereban
πρακτικοὶ vulgo dicebantur ; de quibus ide
Philoſophus [*Ethicorum magnorum lib.* 1. *cap.* 1.
Δεῖ ἄρα εἴ τις μέλλει ἐν τοῖς πολιτικοῖς πρακτικὸς εἶ
τὸ ἦθος εἶναι σπουδαῖον. Tales erant ex ſenatoribu

quiqu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

mis gnari, per ora hominum incedunt, & ſcri-
unt etiam. Illorum quidem fucus te non latet,
uos hoc ævum proventu uberrimo gignit: qui
um Politicos dici ſe poſtulant, nihil penſi ha-
ent, modò fraudulenti, falſi, improbi ſint. Sed
dem, dum omnia ſimulare ac diſſimulare faci-
ſe poſſe jactitant, animi tamen ſui nequitiam
on poſſunt. Nihil nunc moror iſta monſtra,
ui ſe πολιτικῶς potare, graſſari palàm profiten-
r. Atqui Ciceroni aliter viſum, qui ad Atticum
ribens: *Vt me geram*, inquit, πολιτικῶς. Aptè,
inor, graviterque vult ſe gerere Politicus ille
gatus. Crito Socraticus libro cuidam ſuo titu-
m fecerat, τὶ τὸ ἐπιτηδεῖον, ἢ πολιτικὸς quo argu-
ento, niſi quod τὸ ἐπιτηδὲς, proprium Politico?
emini, me jam in principio hujus epiſtolæ ſcri-
iſſe, Experientiam ab auditu & lectione eſſe:
onne debui etiam *oculis* aliquid tribuere? De-
ui certè, vel Ulyſſis argumento, qui non mente
ntùm; ſed oculis quoque adjuvâſſe pruden-
am ſuam dicitur. Sed doctum te docere nolo.
idiſti Italiam, Germaniam, Galliam: & vidiſti
on ut advena, ſed ut civis. Muros, foſſas, alia
vitatum opera oculis & animo contemplatus
s. Scilicet externus ille oculorum paſtus non
ntùm ſuaviſſimus, ſed etiam fructuoſus eſt.
ôſti, quare antiquitas Herculem μεγάλων ἐπΐ-
ςορα ἔργων appellaverit! De qua re quid opus eſt
ie quoque ſcribere?

—— ἐπέων δὲ πολὺς νόμος ἔνθα καὶ ἔνθα,

orum qui de peregrinationibus præcepta con-
ſcere aut collegere. Et quæ auditu profeceris,
ſe tibi optimus teſtis eris. Publicos & clariſſi-
nos Italiæ, Galliæ, Germaniæ doctores auſcul-
aſti. Riccobono Patavii etiam privatam dediſti
peram. Neapolitanum Portam naturalis Phi-
oſophiæ nobiliſſimum auctorem, frequenter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

acceſſiſti. In eodem celeberrimo loco, Neap li inquam, magnum illum popularem tuum St niſlaum Reſcium, Sereniſſimi Regis veſtri L gatum, hominem, ut ex ipſius ſcriptis mihi ſ tis conſtat, exacto judicio & πολιτικώτατον in culis habuiſti. Ille verò ex uberrimo quoda prudentiæ fonte, quo eruditum illud pectus irr gabatur, agendæ excolendæque vitæ præcep ſuis Polonis propinare conſueverat. Narrav id mihi totius itineris tui comes, aut dux poti Johannes Blotnicius, vir nobilis. Certiſſima il & rectiſſima prudentiæ meta, (tu mihi con denter credito) ad quam doctorum & ſapien tium virorum converſatio & familiaritas aur gatur. Dic mihi ſodes, an pœnitet te familiar tatis & amicitiæ illius, quam vel hoc anno fec ſti & habuiſti cum eruditis illis capitibus Ge maniæ & Galliæ? Gentilem & Scherbium me ſæ ſocios habuiſti. Ille Juris-conſultus & Poë ingenioſiſſimus eſt: hic Philoſophus graviſſim & acutiſſimus. Conradus Rittershuſius, neſci an tibi familiaris fuerit. Fuiſſe vellem. Prob vir eſt, & præter Jure-conſultum, variâ eruditi ne & linguæ Græcæ facundiâ virum præſta Quid autem Palatini illi videntur? Nonne M ſarum quoddam Palatium egredi videbare, cù iſthinc diſcederes? Freheri & Gothofredi co ſuetudinem recordaris quotidie, & memini quàm grata, jucunda, & utilis fuerit. Fieri eni non poteſt, ut ab his indoctior abiveris. Meli ſum tu, ut vatum Principem admirabare: ille non amore tantùm, ſed etiam carmine abeu tem proſequebatur. Sapiebas autem egregi cùm Gruterum, non cum multis, ſapere dicere Multum deberes fortaſſe an *oculis* & *auribus*, Hippolytus à Collibus legatione tum in patr tuâ non abfuiſſet, Prudentiam & acumen J

co

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

uiqúe magiſtratus gerebant, publiciſque & am-
iſſimis muneribus fungebantur. Extra Rem-
ubl. erant vir Sapientes, quales Academici illi
lato, Criton, Xenocrates, Simmias; Peripate-
ci, Ariſtoteles, Theophraſtus, Heraclides Pon-
cus, & multò ille eruditiſſimus Demetrius Pha-
reus: hi omnes, ob maximarum rerum exi-
iam ſcientiam, Politici Philoſophi palàm au-
iebant; ut teſtatur Cicero in Oratore & De Le-
ibus. Dionyſius quoque Halicarnaſſæus diſer-
e lib. 9. Ex eorum doctiſſimis monumentis tra-
tandæ Reipubl. artem, omniumque rerumpubl.
enera addiſcebant, cognoſcebantque cæteri.
Quare ejuſmodi Philoſophi πολιτικοὶ ſummis Re-
ibus aut Principibus curæ carique fuere, Pla-
o Dionyſio; Ariſtoteles Alexandro; Cyro, Xe-
ophon; Dario Heraclitus; Plutarchus Traja-
o; noſtro ſeculo Lud. Vives Carolo V. Non te
ugit, antiquiſſimis etiam temporibus Philoſo-
hos fuiſſe Legum-latores; ut Solonem, Draco-
em, Lycurgum, alios. Imperitia itaque, aut calu-
nnia potiùs eorum eſt, qui tales viros Politicos
egant: audent id hodie non pauci negare, qui
e ſaperdas putant, cùm ſint copreæ. Circa Rem-
ubl. Politici verſabantur, qui erant familiares
is, quos primo loco poſui. Ipſi etiam vel Rei-
ubl. aliquando participes fuerant, vel rerum va-
ios caſus cauſasque & eventus callebant: viri
rudentes, docti, acuti. Non dubito, talem fuiſ-
e illum ipſum Pomponium Atticum; & Cæ-
ium, ad quem ita Cicero ſcribit: πολιτικώτερον
*nim te adhuc neminem cognovi: ne illa quidem curo,
nihi ſcribas, quæ maximis in rebus Reipubl. gerun-
ur quotidie.* Et paullò poſt: *Quare ego nec præ-
terita, nec præſentia abs te, ſed ut ab homine longè in
poſterum proſpiciente, futura exſpecto.* Ad eundem
ta quandam Epiſtolam concludit: Καὶ Κικέρων ὁ

 Φιλόσοφος,

Φιλόσοφος, ἢ πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται. Inter h
Politicorum genus pleroſque Juris-conſultoru
veterum refero. Quid? ni & Hiſtoricos, Cæſ
qui omnia non vulgariter ſapiebat, Salluſtiu
& alios hujus appellationis, in graviſſimis reb
diligenter auſcultavit. Auctoritate pollebat A
nius ille Pollio apud Auguſtum. Sed Hiſtoric
maximè adſciſcebat, circumducebatque Alexa
der Severus Princeps nobiliſſimus, requiren
quid in talibus cauſis, quales in diſceptatio
verſabantur, veteres Imperatores vel Roma
vel exterarum gentium, feciſſent; ut narrat La
pridius. Ita quidem Severus ille. Poſterio
quidam Principes omnia de conſilio Jure-co
ſultorum ordinabant: ad exemplum, niſi fall
Hadriani, qui Julium Celſum, Salvium Juli
num, Neratium Priſcum, alioſque, quos tam
Senatus probâſſet, in conſilium ſemper adhibu
teſte Spartiano. Erant enim illius ſeculi non ta
tùm Juris civilis, ſicuti nunc plerique, periti; ſ
eloquentiâ & rei militaris peritiâ inſignes, ade
que Politici egregii: qui Juris-conſulti audi
bant. Hi cùm Principibus aſſiduò adeſſent, C
mites dicti ſunt; argumento *l. Diem functo. D.*
off. adſeſſ. Hæc Comitum noſtrorum initia ha
dubiè fuere. Ad Ciceronis ævum redeo, qui
Bruto L. Torquatum πολιτικὸν fuiſſe ait, & dein
ſic addit: *Erant in eo plurimæ literæ, nec eæ vulgar*
ſed interiores quædam & reconditæ, divina memori
ſumma verborum & gravitas & elegantia. atque h
omnia vita decorabat gravitas & integritas. Lique
ne tibi Politici nomine in maximis Rebuſpu
neminem æſtimatum fuiſſe, niſi qui aut ſing
lari nobilitate, aut ſapientiâ, aut prudentiâ, a
doctrinâ, aut integritate eſſet? Nec video, qu
modo illi politici nomen ſuum tueantur hodi
qui nec Juris civilis, nec Philoſophię, nec hiſtori

nim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſategit, ut Demetrius Phalereus, Antiſthenes, lutarchus. Regum ac Principum laudabilium eculum ſemper fuit Homerus: non equidem, quo ipſi ſibi placerent; ſed in quo ad Achillis t Ulyſſis exemplum ſe componerent. Alexaner Magnus hunc Poëtam τ῀ ςρατείας ἐφόδιον habuit. Crediderim non minùs turpe fore homini olitico Homerum non legiſſe, quàm fuit illi pædagogo, non habuiſſe, cui propterea colaphum npegit Alcibiades. Ad Virgilii lectionem quems invitare poſſint verſus illi ſeſamo ac papave dulciores. Ejus poëmatis quanta ſit divinitas, emo rectiùs monſtraverit Julio Scaligero: quo ro nec major Philoſophus ab Ariſtotelis, nec ajor Poëta à Virgilii, nec major Medicus ab ippocratis ævo vixiſſe videtur. Atqui ille hoc iam adſerit, ad Ethicam & Politicam quod ſpeat, meliores nos doctioresque ex unius Virgilii ctione, quàm ex omnium Philoſophorum præeptis abituros. Tute hoc ſeriò conſiderabis. Euidem in Georgicis illud animadverti, ſollerſſimum Poëtam, dum de apibus loquitur, alteım quandam Platonis Remp. nobis reddidiſſe. on nego, me ex Eclogis quoque ipſius nonunquam petere, quod gravioribus cogitationius ac ſtudiis impendam. Pollio ipſius nonne ota eſt vaticinium de adventu Chriſti? Sciſque ſe, cujusmodi nuper periculum in ea fecerim, oſt magnum illum Euſebium. Quid? ni etiam Comicos Poëtas leges, in quibus civitatum mores jucundiſſimâ quadam imagine repræſentanur; & in his Terentium Tragici procerum mous detonant, & graviſſimâ doctrinâ pleni ſunt, ophocles, Euripides, Seneca. Nec te non plurina doceat mollior Horatius; & ſeverior Juvenais, Satyrici. His addo ſapientiſſimos fabulatoes, Æſopum & Phædrum, qui ſi non ſunt Poë-

tæ,

tæ, Poëtas tamen referunt. *Ius Civile* non
rùm cognoſcendum eſt homini Politico, ſe
iam illius ſtudio cognatione quadam anne
Intelligo Jus Civile Romanum: quod in I
rio omnium maximo, ampliſſimo & juſtiſ
ortum, auctum atque conſtitutum. Compre
ditur immenſo illo corpore, quod Juſtinia
appellamus. Sed inſtituto tuo ſufficit elegan
mus Inſtitutionum libellus, ejuſdem Imper
ris juſſu compoſitus ac divulgatus. Quòd
mavis Hotomanni Partitiones, non repugno
ris Feudiſtici doctiſſima Compendia Guiliel
Fornerius, & Antonius Contius ſcripſere. Ed
nuper ea Freherus noſter. Suadeo legas loco
rum. Sed & Cujacii Notæ illæ breves admod
& eruditæ ſunt; ut omnia illius viri. Patrium
ante omnia fac in promtu tibi ſit. Decet
hominem nobilem, ut verus ille prudens
nuit. Philoſophorum veterum *Politica* nulla
perſunt, præter PLATONIS & ARISTOTEL
& fragmenta illa nonnullorum apud Stobæu
quibus tamen quidni addes tu Κύρȣπαιδείαν
NOPHONTIS? cùm totum illud ſcriptum ma
Philoſophicum, quàm Hiſtoricum: & pri
ille Philoſophorum Hiſtoriam ſcripſerit; ut
Laërtius. Scripſerunt ſanè Politicos libros pl
mi Philoſophorum, Academicorum præſert
Speuſippus, Xenocrates, alii: ut de Theophra
Demetrio, cæteriſque Peripateticis taceam.
tibi Platonis & Ariſtotelis *Ethica* non minùs
ræ ſint, quàm Politica; cùm hæc ab illis p
deant. Ad ea multa Ciceronis etiam ſpecta
ſed egregiè præter cæteros libros de offic
quem tu auro contra æſtima. Quæſo te, Sene
epiſtolas ad Lucillium ſæpe legito. Bonus
vir eſt, ajebant Pythagoræi, qui bene utram
Fortunam ferre poteſt; addo ego, & bonus Po

tic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cobi Bongarſii, Galliarum Regis Legati, ſatis animadvertiſti Francofurti: humanitatem etiam expertus es. Ego tibi Pragæ factum eum talem prædicaveram. Idem de clariſſimo Giſanio dices. Sæpe facito, nobiliſſime Zeleni, & tales viros, quos aut doctrinâ aut prudentiâ, aut variarum rerum experientia inſignivit, quamvis audacter, tibi copula. Nemo tibi ob id ambitionis crimen impegerit,

> Καὶ μετὰ τοῖσιν πῖνε καὶ ἔσθιε, καὶ μετὰ τοῖσι
> ἵζε καὶ ἅνδανε.

Quemadmodum à Sole variâ colorum ſpecie pingi non cernitur Iris, ſed picta: ſic animi noſtri talium converſatione variis ſapientiæ notis adſperſos deprehendimus poſtea, quum id quâ ratione fieret, minùs antea animadverterimus. Denique Senecæ illud crede: *Longum iter eſt per præcepta; breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expreſſiſſet, ſi eum tantummodo audiſſet. Vitæ ejus interfuit, ſecreta perſpexit, obſervavit illum an ex formula ſuâ viveret.* Idem verè & ſapienter ſcribit, Metrodorum & Hermacum & Polyænum, magnos viros non ſcholam Epicuri, ſed contubernium feciſſe. Sed tu potiùs delectione auctorum nunc vis audire. Rectè & neceſſariò. Nihil enim utilius, nihil certius lectione. Eâ alitur ingenium, creſcit intellectus, augetur ſcientia. Sed ſcrupulus iſte mihi eſt profectò. Nam quem tu hîc me cenſes eſſe? Illum, qui cenſuras gerat ſine ſuffragio? Faciam tamen quod cupis: non, quia me decet; ſed, quia ita fieri vis. Videndum eſt tibi, cùm ad Prudentiam viam adfectes, quos, & quo fine quemque legas. Leges tu quidem Theologos, Poëtas, Juriſconſultos, Philoſophos, Hiſtoricos, Oratores, & miſcellos nonnullos. Omnium ſtudiorum auſpicia à libris ſacris duci debent, fieri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

que; ut veteres Poëtæ canebant: ἐκ Διὸς ἀ
His adjungo Poëtas, qui antiquiſſimi ſunt. P
ticis ideò ſanè legendi, quia de Monarchia ne
illis diviniùs tractavit, ne Philoſophi quidem
Philoſophi Rerumpublicarum formas ac vari
tes deſcripſere. Hiſtorici Philoſophis de Rep
commentantibus argumenta & exempla ſup
ditavere. Nos etiam exemplis mirificè inſtr
re, rerumque viciſſitudines edocere ſolent. I
igitur legendos tibi cenſeo; ſed cum delectu
brorum & ordine. Theologici libri ſunt Bib
in quibus Vetus & Novum Teſtamentum. S
deinde ſcripta ſanctorum Patrum, quæ comm
tariorum vice eſſe poſſint. Nemo Chriſtia
vel doctus videri velit, qui Biblia non lege
Quo minùs poterit Politicus Chriſtianus?
trum eruditiſſimi libri, mihi non tantùm in
bliis legendis plurimum profuere, ſed in om
reliquo doctrinæ genere miram ubique luc
affudere. Ita eruditi eloquentes, graveſq; era
Erant autem fere: Juſtinus Martyr, Tertullian
Clemens Alexandrinus, Baſilius, Chriſoſtom
Theodoretus, Arnobius, Cyprianus, Lactanti
Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius. Tuo ſ
dio opportunos crediderim, Hieronymum
Prophetas, Auguſtinum de Civitate Dei,
Varronis & Ciceronis libros Politicos excerp
Poëtæ tibi legendi duo ſunt Homerus & Vir
lius, uterque Princeps & Rex cæterorum:

Qui quid ſit pulchrum, quid turpe, quid utile, q
non,
Pleniùs ac meliùs Chryſippo & Crantore dicunt.

De Homero Strabo teſtatur, ὅτι οὐ μόνον ἐν τῇ
τῆς ποιήσεως ἀρετῇ πάντας ὑπερβέβληται τοὺς πάλαι καὶ
ὕστερον, ἀλλὰ σχεδόν τι καὶ τῇ κατὰ τὸν βίον ἐμπειρίᾳ τῶν πο
τικῶν. Hanc ejus doctrinam Politicam nonnem
Philoſophorum veterum commentariis illuſtr

xe ſ

ticus. Tu talis fias ex lectione illarum epiſtolarum. Ad Platonem & Ariſtotelem redeo. Ille ſua Politica in decem libros tributa περὶ δικαίου inſcripſit, ſive de *Iuſto*; quia ſine fundamento Juſtitiæ nec exſtrui, nec gubernari legitimè ulla Reſpubl. poteſt. Ejuſdem ſunt Πολιτικὸς ſive *de Regno*, Νόμων ſive de *Legum-latione*. Epiſtolis ad Dionis amicos nihil profectò ἠθικώτερον, nihil πολιτικώτερον. Ariſtotelis Moralia utraque legenda ſunt, ſine magnâ illa commentariorum aut diſputationum mole, quæ te magis intricent, quàm expediant. Sine ipſius Politicis malè proceſſeris in hoc ſtudio. Poſſe tamen breviùs tibi conſuli, haud nego. Multa etiam πολιτικώτερα ex ejus Rhetoricis excerpas. CICERONIS de Republ. libri ab Auguſtino & aliis laudati fuere, & certè fuere. Nec VARRONIS ſummo ſtudio frui nobis licet, qui Rerum humanarum & Divinarnm libros XLI. conſcripſerat. Illorum exemplo auſi etiam noſtri homines caput adtollere, & de Republ. commentari: Andreas Patricius, Johannes Bodinus, Gregorius Tholoſanus, Juſtus Lipſius, & ante illos Nicolaus Macchiavellus. PATRICIUS ita quidem, ùt facile obtrectatoribus careat. Magis ardua & erudita tractatio BODINI. Non caret carptoribus. Mihi quoque nimis ſe diffundere videtur. Sed facile eſt, in operoſo libro quod reprehendas, invenire. Tu tales eo cautiùs lege,quo magis ab aliis notari intelliges. De MACCHIAVELLI Principe in medio eſt cenſura LIPSII: Lipſii, inquam, cujus cave tu judicium temere ſpernas. Mirificè recta linea peragitur. Et tu nunc etiam ejus Politica legis, uti ſpero, magno tuo bono. Ad iſtas Notas, quas in fine addidit, itendidem mihi reſpice. Scin' quid coram te monuerim de talibus viris? Tu vide: & ſi qui avocant

aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

aut obſtringillant, ride, aut refuta. THOL
NUS varius eſt & eruditus, ſed doctrinæ is
magis contulerit, quàm prudentiæ. In *hi*
legendâ ordinem diligenter obſervabis. A
riem ævi cujusque te voco. Rectiſſima illa
Res Judaicæ, Ægyptiacæ, Perſicæ, Medicæ,
corum, Athenienſium, Lacedæmoniorum,
manorum ſuos auctores habeant. Iſto mod
recentiores conſtitues, qui Gotthorum, Lon
bardorum, Francorum, Hiſpanorum, Germ
rum, Turcarum, Polonorum, Ungarorum,
tannorum, aliorumque populorum res ſcrip
Hi omnes ſi legi non poſſunt, comparandi ta
ſunt, ut ſi qua inquirenda, in promtu ſint.
vetus Hiſtoria te præcipuè ducat, inſtruat,
gat: nova oblectet aut erudiat. Plerique illi
ſci prudentes ſunt, acuti, eloquentes. Noſtri
rique quantum ab illis tribus abſint, non ig
ro. Cenſe tu iſtos veteres ὑπομνήματα; hos
vicios μνήματα ſcripſiſſe. At nullus veterum
quem non inſigni cum fructu cognoſcas. Du
eorum genus eſt. Alii geſta in Republica; ali
tra Remp. ſcripſere. Illorum materia bella ſu
hi etiam mores civitatum & aulæ tangunt. Po
ſimus illorum eſt Thucydides, & præter Hero
tum etiam primus. THUCYDIDES Hiſtori
conſummavit, cùm Herodotus prior exor
ſet. Volve & in ſinu geſta magnum illum t
ſaurum. Bellum Peloponeſiacum deſcripſit,
dit, & partim etiam adtigit. Et tu illud a
eum non legere; ſed ſpectare videare. Præt
apud eundem tantum verborum graviſſi
rum, quantum ſententiarum reperies. Res
plicat prudenter, ſeverè, graviter. Unde plan
fit, quantum homini Politico conferre po
Qui de bello & pace deliberant, hunc arctiſſi
ſibi nexu devinciant conſiliarium, & omne p

ct

um ferat Thucydides. Hoc, ut dixi, prior vixit
ERODOTUS: in quo plus demulceat te ſuavi-
quentia, rerumque varietas capiat, quàm tra-
tio doceat. Vitioſitas etiam Hiſtoriæ olim no-
a fuit. Primus Philoſophorum more, Monar-
iæ, Oligarchiæ, Democratiæ σύγκρισιν quan-
m πεποίηκε, ut loquitur Plutarchus. XENO-
ONTEM magis amplectere. Primus hic Phi-
ophorum in amœnum illum Hiſtoriæ cam-
m processit. Facundiæ facilitas & ſuavitas non
ntùm par illi cum Herodoto; ſed major etiam:
de *Attica Muſa* vel *Apis* dictus. Thucydidis
onumenta hujus viri beneficio conſervata a-
nt. Unde de ipſius prudentiâ non invitus con-
cturam facio. Ea certè in ejus ſcriptis ante cæ-
ras virtutes palmam obtinet. Elucet eximiè ex
yri Inſtitutione & Expeditione illâ in Artaxer-
m, in qua etiam patefecit, quantus ipſe Impera-
r eſſet. Regibus itaque & Principibus ἔσοπτρον:
nperatoribus, ut Alexandro Homerus, ἐφόδιον
Xenophon. Fuit magno illi Lucullo utrum-
ie, qui cùm rudis imperandi contra Mithrida-
m peritiſſimum in Aſiam profectus eſſet, tan-
m Xenophontis lectione profecit, ut cum cal-
liſſimo hoſte facilè æquâ, ſæpe etiam ſuperiori
anu pugnaverit. Simile in Xenophontis libris
udium fuit Cornelio Scipioni Africano, Habe-
t igitur in illis Politicus quoque fœcundam
ſcendi materiam. Aulico forſan non parum in-
rſit ſcire, quæ Xenophon de re equeſtri, de Ve-
ntione ſcripſit: quos elegantiſſimos libellos La-
nis verſibus prope illuſtravi nuper. POLYBIUS
agnificus & diffuſus ſcriptor: & de eo rectè &
rdine Lipſius cenſuit. Sed is hoc etiam habuit
eculiare, ut Γεωγραφικὰ religione quadam per-
equeretur; exemplo Ephori & Eratoſthenis.
Iec mirum. Terras enim & maria omnia per-
menſes

menſus fuerat , ut de ipſo Epigrammata [illegible]
runt. Sed bona pars ipſius ſcriptorum con[illegible]
illo naufragis peſſum ivit. Legito hunc ſer[illegible]
varia illa prudentiæ documenta imbibe. T[illegible]
ile Politicus fuit , ut tota Achaja civitatum [illegible]
rum auctorem & νομοθέτην eum habuerit. [illegible]
tus , ut ſecundùm ejus conſilia ſecunda [illegible]
geſſerit & ſenſerit Africanus ille; contrà ,ſi[illegible]
Alexandri M. res ARRIANUS Græcè; Q. [illegible]
TIUS Latinè expoſuit. Floridus uterque , [illegible]
tidior Curtius , & quovis melle dulcior. [illegible]
rem citiùs defatigatum , quàm ſatiatum [illegible]
tat. Sententiæ paſſim directæ & obliquæ, q[illegible]
mirè iluſtretur vita humana. Videris quon[illegible]
illas notes, & excerpas , & alias etiam non[illegible]
nitendam meſſem ex hac ſegete colligas r[illegible]
tionum Aulicarum. Res Romanas duo præ[illegible]
auctores ſcripſere ad Julium uſque & Aug[illegible]
Cæſares , SALLUSTIUS & LIVIUS. [illegible]
ta in Salluſtio omnia fuiſſe , quæ in perſ[illegible]
Hiſtoricum cadunt, vel antiquorum teſtim[illegible]
& quæ de Thucydidis verbis ac ſententii[illegible]
cognoviſti, eadem illa in Salluſtio recogno[illegible]
Hiſtoria ejus tota periit, peſſimo generis h[illegible]
ni. Cernis quàm piè & induſtriè ipſe non[illegible]
quam iſtas ſaltim naufragii tabulas minut[illegible]
ligam, conſeram , conglutinem. Bellum C[illegible]
narium memoriter tenes: ſed fruſtra, niſi [illegible]
deras profundam illius viri Reipubl. ſcien[illegible]
quam ille vel breviculo illo libello pro[illegible]
Non minori arte Bellum Jugurthinum con[illegible]
Duæ illæ Epiſtolæ De Republ. ord. ad Cæſa[illegible]
nonne cœlo delapſæ videntur? TITI qu[illegible]
Livii nobiliſſima & ampliſſima Hiſtoria [illegible]
Tanta in eo eloquentiæ vis , tanti verbor[illegible]
deſcriptionum nervi , ut lectorem ſæpe ſi[illegible]
obſtupefaciat. Olim quoſdam ita ceperat [illegible]

ſdi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

libus uſque Romam videndi Livii cauſsâ
peraverint; quo viſo eo, unde venerant, ſta-
redirent: quemadmodum S. Hieronymus
uadam Epiſtola refert. Res explicat diſertè,
atè, & prudenter. Orationes luculentæ ſunt:
rum excerpas nonnullas, ſuadeo, & ediſcas:
madmodum te de aliquot Salluſtinianis fe-
e memini. Cum Livio, ſed diutius opinor, vi-
DIONYSIUS HALICARNASSAEUS.
ille ſcripſit ad Romanas Antiquitates ſeptin-
torum annorum, id eſt, ad primum bellum
nicum. Sacra cerimoniasque priſcas nemo re-
oſiùs indagavit, nemo accuratiùs deſcripſit:
ulcat ſeriò χῆμα illud ἱςορικὸν. Veritatem ita
avit, ut etiam τȣ͂ δικαίȣ neceſſitatem hiſtorio-
phis inveheret. Statum, mores, leges civitates
ponit, conſiderat, exponit. Quid multa? Ipſe
quoties monet, ſe tam φιλόσοφον, quàm πολιτι-
κῶν ἔχοντα erudire. JULII CAESARIS Com-
ntaria Cicero in Bruto laudavit, & verè lau-
vit. Sed mutatos aut corruptos hodie eſſe non
um, noſtri Ariſtarchi cenſent. Sunt etiam
trema illa non Cæſaris, ſed Oppii aut Hirtii;
te Suetonio. Illa de bello Africano cæteris o-
ibus excellere videntur. Ita non ſanguine &
ore tantùm, ſed robore ac nervis ea commen-
io præſtat. Habent certè Principes & militares
i quod legant & imitentur, aut mirentur po-
s. Quis enim Cæſarem imitetur? Ajunt tamen
aulum eſſe Selymum, Turcarum Imperato-
n: qui Commentaria hæc aſſiduò circumtule-
verſa in vernaculam linguam. Meritò quis ar-
at, inde documenta ſumſiſſe rerum poſtea fe-
iſſimè geſtarum? In Romana hiſtoria pauca
s fugerent, ſi DIO CASSIUS totus exſtaret.
d accidit illi, quod iis, quibus reliqua membra
olata quidem & truncata ſunt, ſed intacta &
honeſta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

honeſta facies permanſit. Ira illæſa & invi
eſt illa Dionis Hiſtoriæ pars, quæ de rebus
cherrimæ & florentiſſimæ Romæ agit. Tac
tu & Suetonium vis rectiùs intelligere?
nem obducito. Illud ſcire te velim, unam im
Mecænatis Orationem ad Auguſtum inſig
ac Politicam reliquorum omnium inſtar eſſ
& Agrippæ illa ſatis ſplendida. In cæteris r
ac narrationibus ἑλληνισμοῦ ſuſpicionem no
fugit. Sicut nec APPIANUS ALEXAN
NUS vitio caruit. Libros ille ſuos non num
ſed ad bellorum diſcrimina diſtinxit: ut i
pitibus Florus fecit. Ille ordo te ducat, &
indelectet. Judicio nec vulgari eſt, nec recti
vique contemnendus arbiter. Fortuita non
tunæ, ut cæteri; ſed Deo tribuit βλάπτοντι:
pſe loquitur τοὺς λογισμοὺς. Philoſophus PLUT
CHUS eſt, ſed qui vitas illas ſcripſit, meriti
iam Hiſtoricis accenſeatur, quippe ni Hiſtor
Omnibus numeris inibi leges Hiſtoriæ abſo
magis quàm Suetonius, aut alius talis. Sic
Corn. Nepos, & Corn. Nepotes, & Taciti
Agricola, In Politicis autem nulli veterum
loſophorum ſecundus eſt: imò fortaſſe m
Nam & πρακτικὸς fuit & tantæ prudentiæ ex
matione, ut in magno Illyrico magiſtratu
publica officia ab eo decernerentur, poſcto
ita Trajano. Diffuſa fuit illius viri ſcientia. I
ipſius CC. amplius in catalogo nuper vulgat
tantur. Reſtant adhuc Ethici, Phyſici, Poli
Hiſtorici ſeptuaginta, & quod excurrit. P
me commendare tibi tantum virum verbo
SUETONIUS TRANQUILLUS vitas
decim Cæſarum priorum confecit. Oratio
brevis & nervoſa eſt. Nemo ritus publicos
gentius miſcuit. Emendatiſſimus & candid
mus eſt, nemini obnoxius. Quis enim ing

&

nores Principum liberiùs unquam? Aulici &
tici non exiguum fructum ex hoc, & ſimul
nplum capiant fugiendæ adulationis ab ipſo
tonio. L. ANNAEI FLORI compen-
n ne omittas, ita dico, compendium rerum
n. magis, quàm breviarium Livii. Tabulam
n dixeris haud abſurdè, in qua imago totius
publ. expreſſa. Ipſe hoc nomen tribuit. Ni-
mehercule injucundius terſiſſimum illum
llum legas, quàm Apellis tabulas intueare.
compoſitus, ita elegans eſt! miror judicium,
d ubique cum ſubtilitate & brevitate ſen-
tiarum in tanto rerum acervo & varietate in-
t. Tu ipſe colliges, ubi aliquando pellegeris.
OGUS POMPEIUS in magna re & famâ
oricus fuit. Generalem Hiſtoriam is non ab
e conditâ, ſed à Nini temporibus ſcripſit,
ſine priſcæ eloquentiæ laude. Solebant ab
ege plerique Hiſtorici incipere, cùm ulte-
progredi non poſſent, ignari divinarum li-
rum; ut ſcribit Tertullianus. Omnia autem
lverit XLIV libris. Sed accidit ipſi quod
o, Dioni, & aliis. Cùm enim compendium
s feciſſet JUSTINUS quidam ſub Anto-
o, res ea diſpendio fuit Trogo. Nam ipſe
lem pro illo breviario ſeponi ac negligi cœ-
atque interire tandem. In manibus eſt ju-
tutis frequenter: & ſatin' commodum erit
tum lectitare, quemadmodum Gruterus no-
præibat. C. CORNELII TACITI ſcripta
Livio & Cæſare viliora erant nuper. Sed Ju-
Lipſius, ad excitanda ingenia & ſtudia præ-
a natus, ita dignitatem priſtinam ac ſplen-
em Equiti Romano vindicavit, ut nullam
olitiæ notam metuat poſthac. Nec uno loco
virtutes deprædicavit; & nos, ut ſcis, cenſu-
Lipſii unâ cum Tacito æſtimamus. Tu au-

lam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

lam & palatia cogitas, & cogitas ſeriò? Am
te, diſce prius ex Tacito Aulicorum fortuna
& ingenia Principum parumper inſpice.
tibi ad latus Cornelius, verus ille Comes Pal
nus. Nec eſt quòd te moveant centauri non
li, aut rupicones, qui hæc talia antiqua nim
noſtris moribus aliena cavillantur. Non,
quam, ita eſt. Eadem fabula nunc luditur,
olim; eædem virtutes & vitia repræſentan
tantùm perſonæ mutatæ ſunt; ſed quæ doct
& prudentem ſpectatorem deſiderent. Ra
nem legendi & intelligendi, addi & fruendi
dum per totum primum Annalem tibi mon
vi. Uſque ad Nervam ſcripſerat Tacitus; a
poſtea initium ſcribendi ſumſit AMMIA
MARCELLINUS, & ad Valentis in
tum uſque perrexit. Sed ejus librorum fa
idem quod Hiſtoriæ Corneliæ fuit. Rem mi
rem, ut miles, diligentiſſimè perſequitur, &
ſcriptiunculis non rarò divortit. Nec rarò
tentias miſcet. Sequuntur minorum quaſi
tium Hiſtorici: AURELIUS VICTOR, SP
TIANUS, LAMPRIDIUS, VOPISCUS,
PITOLINUS. Pauca enim ſcripſere, ſed d
lis immenſam rerum & verborum copiam
rias. Tu periculum fac, deprehendes me ve
HERODIANUS & XIPHILINUS
ita quidem preſſi rerum ac ſententiarum po
re, ut illi, quos paullò antè recenſui. Sed X
linus in precio eſt, quia ſupplet nobis Dion
Ille alter facundus ſatis, & more cæter
Græcorum deſcriptiunculis diſertus, & den
Hiſtoriæ Auguſtæ minimè contemnendu
ctor. Vide, quàm facilè non allucinetur tan
ſed etiam peccet epiſtola. Ecce enim! JO
PHUM omiſi, quem primo loco, aut inte
mos Hiſtoricos recenſitum oportuit. Ant

us ejus fax quædam ſunt totius ſacræ & profa-
Hiſtoriæ. Profunda viri ſapientia; quam ille
,ut cæteri, ex rivulis Philoſophiæ hauſit; ſed
pſo ingenuo ſacrarum literarum fonte peti-
Neque tamen vel Academico vel Peripate-
cuiquam, opinor, ceſſerit, ſi de Republ. diſ-
ndum ſit, & Athenis etiam alitus videatur.
ogita, cui Divinarum rerum cognitio major
, quàm ulli veterum: Humanarum tanta,
nta in bene præparatum pectus cadere po-
; quantum altæ & ſeriæ doctrinæ ab eo per-
poſſit. Addo & πραγματικὸν fuiſſe. Prudenti ſi-
& Pietatis (quod rarum apud alios Hiſtori-
ducem habet. Cæterùm, quod ad Hiſtoriam
net, ego hunc Ebræum cum Attico Xeno-
nte auſim contendere. Illi qui ab Oriente
cepunt, floridum quoddam dicendi genus
ſectantur, & nimio ſæpe mundo ſtudentes ab
mundo propius abſunt, ut NICETAS GRE-
RAS, CEDRENUS, ZONARAS, NICETAS,
ONIATES. Gregoras tamen ad prudentiam
em unicus eſt, fateor; & ſententiarum uber
ddam. Cedrenus & Zonaras Reip. ſatis gnari
e: & proficiant ex iis legum ſtudioſi. Chonia-
b ineptiis ſæpe non abſtinet. Piè tamen mul-
& aliquando de cauſſis malorum publicorum
imprudenter diſſerit. Illud riſi, quòd reli-
s Hiſtoricos in præfatione ſuâ tam infeſto
petit, ipſe ſuorum vitiorum ignarus. Sed
vidimus manticæ, quod in tergo eſt; ut ait
De rebus Geticis eruditè & copioſè ſatis
ſere PROCOPIUS, AGATHIAS Græ-
Latinè JORNANDES; & PAULUS
ACONUS poſtea de Longobardis. Cujus
eris ſunt alii quoque, qui non magnopere il-
prudentiæ ſcopum ſpectârunt. Itaque illos
cuidam claſſi adſcribes. Qui poſt Caroli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Magni tempora ſcripſere, plerique obſcuri
compoſiti ſunt: nec te inſtruxerint, ipſi r
inopes. Legendi tamen ſunt Hiſtoriæ c
Miror interim SAXONEM GRAMM
CUM, qui ævo barbariſſimo eloquentiſſi
comtiſſimè ſcripſit Danicam Hiſtoriam.
utinam ita diligenter etiam, qui de rebus
manicis commentati ſunt: licet ipſe mul
bulas miſcuerit. Nobis viciniores illi Itali &
li GUICCIARDINUS, COMINAEUS, F
SARDUS, JOVIUS, ÆMILIUS fac
& prudentiæ famâ clari ſunt. Nec SLE
NUS Belga dicere vel judicare vulgariter
De *Oratoribus* paucis abſolvam, ſunt enin
ciſſimi: ſed optimi tamen & anteſignani D
ſthenes, Cicero. Nemo etiam mediocrium
torum auſus fuerit ſine Politica ſcientiâ
adſcendere. Quæ enim Reip. pars ab illo d
munere immunis? Apparet ex Ciceroniani
rum pleræque omnes de aliqua Reipubl.
tractant. Idem judicium eſt de Demoſth
Placidior eſt, & ut ita dicam ἠθικώτερος Iſo
quia umbra is ac ſilentio magis amicus
quàm foro & clamoribus. Ars etiam Or
ipſa Politico quodammodo neceſſaria eſt, p
tim τοῦ πρακτικοῦ, ut legiſti apud Plutarch
παραγγέλμασι. Nemo fere ſupereſt Orator
lorum, qui ſub Cæſaribus floruere. Re
quædam reliquiarum ſunt paucula iſta
Pacati, Mamertini, Nazarii, Eumenii, Rhe
potius, quàm Oratorum. Sed quantivis pr
Panegyricus Plinii ad Trajanum: quo ille
Demoſtheni aut Ciceroni cedit, ſi diſpoſiti
& ornatum ſpectes. Veri Principis publicæ
vatæ vitæ rationem, perfectè ibi deſcript
ges: & erit tibi hic Trajanus pro Xenop
quodam Cyro. Ex Oratorum officina *epi*

qu

oque χαρακτὴρ prodiit. Ejus virtus præcipua
vitas & acumen, quorum quidem alterum
nunc non ſequor. Hoc liberè dico, nun-
m deerit Politicæ Studioſo, quod ex claro-
 virorum epiſtolis diſcat. De maximis & gra-
imis Reipubl. negotiis in iis ſæpe communi-
t, ipſi rerum periti. Tales epiſtolas multas Ci-
 ſcripſit ad familiares, & inſigni elegantiâ il-
d Atticum, in quibus præter ἦθος πολιτικὸν,
a eruditionis varietas, & nova quædam to-
 belli civilis commentaria. Tu fac curæ ha-
s etiam illas ad Q. Fratrem & Octavium. Ple-
imæ etiam bonarum rerum ſunt Symmachi,
ii & Caſſiodori epiſtolæ. Exſpectas, quid de
tri ævi Oratoribus ſcribam? Fruſtra. Tanta
us ſeculi perverſitas eſt, ut nec culpas ſuas co-
ſcere, nec laudes aliorum agnoſcere velint
nines. Doctrinâ aliquem & eximiâ virtute vi-
 extollis, admiraris, ſequeris? Adfectum eſſe
nt ab arcana neſcio qua cauſſâ, aut à reli-
ne quæſitum. Quid ſi aliquando comparatio
? Invidioſum eſt, ajunt: contra omnem ma-
m morem & penè dicam humanum. Brevi
, ut promiſcuè ii omnes docti, ſapientes, pru-
tes audiant, qui hodie ſcribillant (quorum
dem innumerus eſt numerus: utque illi Pla-
ico ſcito parum loci futurum ſit, aliud eſſe
aliud δοκεῖν. Timidè igitur aliud de novis ad-
 Æneæ Silvii & ſimilium aliquot epiſtolas,
pter rerum gravium varietatem, quam ſubin-
niſcent, legerim. Angeli Politiani nihil poli-
. Manutii orationes & epiſtolæ doctæ ſunt,
rtæ ſunt Melanchthonis candidæ ſunt & ne-
ioſæ. Muretus vel perorans, vel familiarius,
ns coram Cicerone placeat. Gravitate & judi-
, & verborum rerumque abundantiâ excellit,
llus Germaniæ, Camerarius. Tria illa ab ejus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

epiſtolis audacter exſpecta. Politicum etiam c… priſcis illis Philoſophis lubens facio, dign… profectò nobili illa umbrâ Athenarum. T… lant ſupercilium qui volunt,& nauſeent ad ta… Ille Camerarius magnis Principibus carus ac… ptusque,& conſilio ſpectatus fuit. Eraſmi Dia… gi eruditi, acuti, & prudentes ſunt. Augerii B… bequii epiſtolis tanta ineſt ſuavitas rerum… experientia , ut iis legendis plures oculos op… Supereſt alius adhuc, & exornat mirè ſuum… vum, fruiturque etiam vivus gloriâ poſterita… Noſti quem dicam. Circumciſus & preſſus… Nec verba nec res deſunt,nec in tanta brevit… obſcuritas ulla ineſt. Dictorum & ſententiar… graviſſimarum affatim. Nulla affectatio, ut v… go in docto apparet. Soleo de ipſo illud Sido… uſurpare:

Quâ Criſpus brevitate placet, quo pondere Var…
Quo genio Plautus.

De aliis multis nec dixi, nec dicam: & min… peccavero apud iſtos ὑπερκριτικούς. Ad miſcel… tuos venio. Varium illud & Naturæ æmulum … nii opus habendum eſt. Vel illa quæ de Mun… & ejus partibus ſcripſit, quæ tibi cognoſcen… neceſſario? Idem de Strabone cenſeo, quo … mo γεωγραφικὰ diligentius ſcripſit. Cura ei n… τόπων tantum,ſed etiam τῶν τρόπων. Reſpubl… rias recenſet, militiam adtingit, Hiſtoricos… Poëtas perpenſat. Recentiores, qui tabulas c… fecere, in oculis ſunt, Ortelius, Mercator, & a… & nuper Bertius noſter, ſtylo æquè ac radio p… cher. Valerium Maximum, ſcis, ubi tibi co… mendaverim. De *Militia* veteri & recenti, … ſcripſere, legendi ſunt, Vegetius, Frontinus, … lianus, Polyænus, Leo Imperator, Onoſand… Michael Montanus, Juſtus Lipſius, & periti… mus ille Gallus De la Nue. Vidi etiam nu…

H

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ronymi Catanæi, & Lazari Sorantzii erudita
mentaria. *Itineraria* vetera & recentia le-
da ſunt. Pauſanias pulcherrimè ſcripſit. Uti-
hodie ad eam faciem, qui regionum & ur-
n ſpectanda concinnant. In Notitiam Impe-
eruditiſſimè & copioſiſſimè commentatus
ancirola Jureconſ. Patavinus. Arriani Epi-
um, Theophraſti Characteres, Gellium, Ma-
ium ſæpe uſui erit legiſſe, & Dipnoſophiſtam
enæum. Magno cum fructu eruditionis &
cii leges & Luciani Dialogos. Alberici Gen-
erudita ſunt opuſcula, & Pighii Hercules
dicius inſignis eſt, Macchiavellus in decem
os priores T. Livii facundus, eſt &, ut ſolet,
us: ſed eſt ibi quoque ubi ad malum iſtud
redit, Acuendi igitur tibi ſunt oculi, ut nævi
ietatis & improbitatis appareant. Aliàs non
ùm te multis modis acuat, ſed veterem Hi-
iam legentem ducat veluti manu. Scripſit et-
in Livium Italicè Antonius Ciccarellus, &
adem gente, neſcio quis ἀνώνυμος in Cæſa-
. In Tacitum eleganter & ingenioſè Hetru-
ſermone Scip. Ammiratus: & quem non æ-
admirere, Annibal Scotus, Nicolaus Vitus
G O Z Z I in Ariſtotelis Politica Italicè com-
ntatus eſt. Diſcurſus iſtos Italorum, quos ipſi
ant, avidè appetis. Laudo, ſed nonnulli verè
urſus ſunt verborum. Tu meliores elige.
n nego magnos fructus noſcendarum Re-
publ. quæ nunc ſunt ex iis percipi. Boterus
tam fallit, quàm fallitur aliquando. Graviſ-
i & utiliſſimi ſunt Guicciardini Aphoriſmi,
imiliter Fr. Santovini. Aulicos libellos Italo-
n, Gallorum, Germanorum aut legis aut legi-
Habes ſententiam meam de tuo ſtudio, et-
n de auctoribus legendis; quàm diu te cela-
pudor meus, fateor; expreſſit tandem amor:

ſed epiſtolâ an libello oſtenſam? Tu cognoſc
& ignoſce ſi infortunio te affeci, dum prode
volui. Ait enim Callimachus; μέγα βιβλίον ὅμ
εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ: quo magis erit ἡ μεγ
ἐπιστολή? Vale, Generoſiſſime & ſuaviſſime
leni. Ex tuo prædio Lucianico cIↃ IↃ cI. Pr
Cal. Novembr.

*Operæ fieri pretium duximus, ſi ex clariſſimi longé
præſtantiſſimi Viri, Ioh. Caſelii Νέω, hæc ſuperiorib
maximæ ſaltem congruentiæ gratiâ, ſubjungerimu*

UTinam quisque ſuo ingenio, ſuæ eruditic
conſentanea ſtudia deligat! quorum qu
que, ut omnia animi bona, ſive omnes
genuæ artes, honeſtum locum habent, in vi
hominum. Et Grammatico honeſtus locus e
neque nulla interpretis utriusque linguæ & ſc
ptorum veterum dignitas: & magna educato
teneræ ætatis. Horum quisque ſi in ſua arte
leat, & fidem præſtet, inveniet in Repub locu
& civibus erit carus, & ad vitæ cultum habeb
quod ſatis erit. Vidi tales quæri, præpoſitis qu
que præmiis, eaque tribui ex mediocribus. N
dicam de arte Poëtarum, quando à paucis inte
ligitur: quanquam mirificos uſus præſtat R
publicæ. Ad eam non niſi divina ingenia ult
ſeſe conferunt: olim & laudem reportabant,
præmia. Expedit autem Reipublicæ, ut clar
majoribus, & bonis inſuper fortunæ cumul
Jus Civile deguſtent; ſed legum interiorum d
quiſitionem & tractationem litium, relinqua
medii loci hominibus, qui totos ſe juri ab init
dederunt: ipſi autem ubi in bonis literis non
hil profecerint, eloquentiæ ſe dedant, non ei, q
vulgo talis habita, in celeritate, & volubilita
linguæ vertitur, ſed quæ promanat è Sapienti
vitæ hominum moderatrice certiſſimâ: itemq

Hiſt

oriam, quam nemo abſque temporum & or-
ſitûs notitiâ rectè cognovit: denique Civi-
illam Scientiam, cujus baſis eſt altera de vi-
: moribus, principem omnium, quamobrem
rchitectonica dicta fuit. In quas verò digitum
ndi, eas tiro rectè magnifaciat, ſed primùm
eniens, nullam earum, antequàm vires inge-
ui exploraverit, ambiat. Vereor enim, ne re-
ſam patiatur. Principio unde venias, & quid
m feras, cogites: nec quæ in ludo puerili de-
averis, ut vulgo faciunt, abjicias. Vidi qui
o ingenio, Græcè maximam partem intelli-
ent; ubi pedem in Academiam intuliſſent, po-
, quàm inſtitutum perſequerentur, aggreſſos
dvis aliud. Ita faciunt jacturam operæ tot
orum, bene poſitæ, ſi pergerent. Diſcerent
m & ea faciliùs, quæ cæteri vix magno nego-
; & alia quæ nemo diſcit abſque ejus linguæ
miniculo. Ne quis enim ſuſpicetur, me lin-
am propter ipſam diſcendam putare. Altera
tura eorum gravior eſt, qui bonos auctores de
nibus ſeponunt, quaſi eorum lectio non niſi
pueros pertineat, nec niſi ad Latinum ſermo-
m faciat: animum verò nullâ aliâ re erudiat.
o igitur conſulam, ut quos pueri vix deguſta-
ritis, eos deinceps avidiùs hauriatis, & ab iis
eorum ſimiles proficiſcamini: non pœniten-
m operæ precium feceritis. Sed inprimis fami-
rem vobis facite Latinum Lyricum, quicun-
e eſtis, quocunque vos poſtea conferetis. In
uribus cauſſis una hæc eſt, & prima, nec potior
ctionis, poëtarum præſertim, dari poteſt. Ne-
inem fugit, ut olim tam Romani, quàm Græci,
lios à pueris Homerum legere, & ad unguem
diſcere juſſerint: non ut tantùm varietate & vi-
ſſitudine rerum à Poëta ſingulari arte reperta-
um & explicatarum animos oblectarent; ſed ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cum voluptate, quæ percipitur è talibus, ea
ri imbiberent, quæ adultiores domi & for
intra parietes, & in urbe, & in ſuis & public
gotiis uſurparent, ſi conſilium capiendu
quid ad alios explicandum; ſi quid denique
militiâve gerendum. Cognoſci enim ibi om
vivendi atque rectè vivendi rationem, quo
hil omnium à poëta eſſet prætermiſſum, ju
bant. Nec verò operam ludat, qui priſcam in
uſque optimorum ſeculorum rationem p
tam, ſequatur. Paucis id demonſtrari p
Quando enim primis annis ea res plerumque
gligitur, adultiores laboris piget. Qui tame
mis in diſcendo moleſtiis devoratis hoc c
lium amplexi fuerint; & ſibi deinceps grat
tur, & auctoribus agunt gratias. Secundâ,
junt, navigatione uti poterit, qui, quod c
magis in promtu eſt, Horatium diſcat: Hic
belli Trojani ſcriptorem, Qui, ut idem inq

Quid ſit pulchrum, quid turpe, quid utile,
non,
Plenius ac meliùs Chryſippo & Crantore dici

Quotidie in manibus haberet, & ſanctiſſi
officii magiſtrum eſſe crederet; hac in pa
ad ejus imitationem compoſuit, & plæraqu
gulari ſtudio perſecutus fuit, quibus animi
tio expurgentur & virtute perpoliantur.
mùm in ſatyra, dum alios atque alios carpit
terret ab omni genere vitii, à luxu, ab amor
ab avaritia; nec minùs à ſordibus, ab amb
ne, & cæteris. Id verò eſt, & viam muni
virtutem, & ad officium excitare. Idem
aliis agit Philoſophum. Annon enim magiſ
vitæ dixeris, qui tam accuratè de tranquill
animi docet; quæ revera ſumma eſt in viti
gâ, in modico fortunarum ſtudio; in recte
rum uſu, in moderatione voluptatum, in m

alios, & potiſſimùm erga patriam, in ſince-
nicitiæ cultu, in animi integritate, in utrius-
fortunæ moderatione, in æquitate animi,
in rebus aſperis, quàm florentibus. nec mi-
in contemtu mortis & rerum humanarum
ium. Affirmare non dubitem, qui in hoc
a multum operæ poſuerit, eumque ita per-
cerit, ut ejus verſus, non in ore natos aut ex-
poraneos, ut putatur, non memoriâ teneat,
verò non ſunt, qui hoc præſtiterint,) ſed
è intellectos, ad uſus vitæ transferat; hunc
e rebus ſuis ſuorumque rectè in omnibus
uid boni conſilii invenire, non dubitem: nec
ùs idem patriæ rectè conſulat, præſertim ſi
d hiſtoriam ſe conferat, ſpectans id, quod
iſſimum oſtendimus. Omnia tanti pretii
, ut qui noſtrûm ea negligat, idem & ſe, &
, & patriam negligat. Sed hîc querela ori-
in qua conſopiendâ mihi laborandum intel-
: etſi vereor, ut proficiam apud aliquos,
ntum velim, & expediat. Sunt enim pertina-
, tum qui momento rerum per penuriam ra-
nis non intelligunt, tum qui ſuprà ſemper
ergere apud animum induxerunt. Dicet enim
uior aliquis: ſumtus me deficit, illis ego va-
e non queo: ad metam mihi admiſſis inge-
viribus, quaſi equo, evolandum. In hoc igitur
is, qui de ſumtu cogitas. Neque enim quem-
que poſſis, fruſtra facere oportet. Idem
s ſapies, ſi & ingenii vires naturamque o-
em tuam explores, atque conſulas deinceps
deligendo vitæ genere. Non eſt, ut de ſingulis
am. Longum enim foret; etſi res fortè ma-
perſpicua fiat: tamen aliquid amovebo ca-
inis, nec niſi unum exemplum proferam, quo
s cautior, & tibi provideas in principio rectiùs.
ui nullo ſit robore membrorum, & cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

morbis identidem luctetur; is ab incude
giat: queratur, non poſſe ſe tanti pon
malleos attollere, nedum totos dies ad ignes
petuos, cum validis contubernalibus adſtan
nec reſpirantem unquam, tenuia illa & ir
cilla jactare brachia. Confer jam mihi vire
genii cum viribus corporis, & vide ne gravi
nus tibi imponas, quàm cui ferendo ſis.
omnium eſt eadem mentis acies: nec ea
omnium in rebus gerendis animi præſentia
ſemper arte aut uſu comparari poteſt: nec
rant civilia negotia, qui corpore minùs f
ſint. Itaque ſenes ea relinquunt, niſi quid
dat neceſſarium. Vidi, qui ingenio, arte, i
ſtriâ, viribus præditi, cùm modum rebus ge
dis non ſtatuerent, aut hoc ipſis, per genus
quod ſive caſu coluiſſent, ſive ultro ſibi ſum
ſent, non liceret, ante ſenectam toti conc
rent. Memineritis igitur quod monui, & te
hæc Horatii: *Metiri ſe quemque ſuo modulo a*
de, verum eſt. Quò natura ducit, quò con
vergit: quò fortuna patitur, eas. Ut enim,
turâ repugnante, fruſtrà contra nitaris: ſi
non admodùm, aut infeliciter profeceris pr
conditionem. Nemini invideo, qui ex humil
co emerſus, in faſtigio virtute & meritis co
tuatur: eſſe ajo, non ſine periculo; & rarò,
ſe in perpetuum felix. Tenuitas te, ni fallor,
fatum tuum monet: neque tamen non co
dit à ſecundo gradu ire in tertium, vel altiùs,
dò de gradu in gradum pedem promoveas.
autem fit eâ ratione maximè, quam indico
enim id ages, quod primò omnium agere op
tet; magna, nec magno ſumtu, conſequeris
parvus ille ſumtus, quem bene impenderis,
vum tibi majoremque brevi pariet. Nam ſi
mines de probitate modeſtiâque tuâ accipi

tu

ue ea, de quibus monui, didiceris, in portu ges. Fides enim & doctrina amicos invent & fortunam. Aut enim te fortunatorum uis complectetur ultro, & liberaliter habedonec metam, cui par ſis, contigeris; aut filio catorem dabit, ut lautiùs inſuper vivas, & in is majus ſpacium, & felicius, quàm olim pus, conficias. Etenim cui pater filium credit; m abeſt, quin eum pro filio habeat: quin eat in cariſſimis, dubium eſſe non poteſt. as, multos hac bonâ ſpe fruſtratos eſſe: Audi rum: fidem & literas ut unus deſerat, alter etat: tu modò à fide & literis ne digreditor. cum fallere neminem poſſint; neque vos ea, quam vobis facio, fallet. In hanc ſententn, fortè commodo ſuo, legant epigramma um, modò idem diligenter conſiderent, quon ea eſt querela. Etenim tenuiorum egeſtati em medicinam rectè bonoque eventu fieri ſe cenſeo. Sunt autem hi verſus:

as ingenio donat fortuna benignè,
te luxuriæ dedas malè ſanus inerti,
rniciem in propriam verſo tam turpiter auro:
ſed inclemens ſi te pernice volatu
tereat, quoſvis quæ ſtultè cenſet eodem
line, ne te exſpes infractâ dejice mente:
opterea fulcire animum ratione ſerenâ
dubita: ratio ſophien & commoda vitæ
nciliat, certo ſapiens quæ terminet uſu.
ti ratio? Cave, ne te ſtulta & ſæva pathωn vis
perio vexet: ſed mens vigil imperet illis:
mprimis cole ſophroſynen, omnemque modeſtè
tam age. Quis talem & tantum non diligat ultro?
tque ea diſce puer, claro præeunte magiſtro,
quibus, & mores polias & pectus amicum,
incipio ipſe tuum. Qua rarâ præditus arte
uando eris, haud deerit, qui te quoque largiùs ornet,

In patribus princeps, in tempore prodigus aris :
Cúmque ſuis jubeat felicem vivere natis.
E cœlo dictum ratus, hoc ſequere, in tenui re
Quisquis es, optatum tibi amicæ filum Ariadnes

JACOBI FOCANI
De Ratione
STVDIORVM
DISSERTATIO.
AD JODOCUM
Lodenſteinium.

COgnate Lodenſteini, Quod
per tibi pollicitus ſum, ecce
præſto. Accipe itaque conſi
meum de facili, & ſuccinctâ
thodo, atque ordine ſtudior
quo breviter, & feliciter ſt
tua abſolvere, & ad optatam metam, & fru
citò perducere poſſis. Nam hoc erat, quo
rens tuus optare, atque innuere videbatur,
nuper de ſtudiis tuis, te præſente, ageremu

Satisfaciam itaque & illi, & tibi, quantu
me erit, & oſtendam nihil cauſſæ eſſe, cur ſt
liberaliora deſeras, ad quæ naturâ non aptu
lùm, ſed & propenſus videbaris.

Quadriennii itaque, aut ad ſummum ſe
res erit, ut ſtudia Academica abſolvas, ſi ea
moderetis, & diligentiam atque induſt
eam adhibeas, quæ ad tam præclaras res con
randas requiritur.

Primum itaque erit, ut bene noſcas Libro
bonos Autores, quorum ope atque opera er
tionem tibi compares ; nam, ut ille inquit,

pars eſt ſtudiorum, noſſe bonos Autores.
erum eſt, ut illos probè cognitos bono ordi-
x ſedulò legas: Nam promiſcuè, & ſine ullo
ine aut delectu quoslibet Autores & libros
nanus ſumere, illud non ſtudere eſt, ut pro-
s; ſed eſt ludere, & nugari, ut tempus &
ram inutiliter perdas. Et ſi operosè nihil a-
t, (ut inquit ſapiens ille Romanus) qui lite-
m inutilium ſtudiis detinentur; certè ope-
e nihil agunt, qui temerè, & tranſcurſim o-
e genus Autorum & librorum pervolant, tan-
a ut tempus, imò ut ſe, fallant. Autores ita-
in qualibet arte & ſcientiâ præcipuos ſelige,
ege: atque ita lege, ut in ſuccum eos & ſan-
nem convertas, & nunquam de manibus de-
as, quin probè illos pernôris. Breviter: non
lta lege, ſed multum, hoc eſt, unum eundem-
Autorem ſæpe.

Non refert igitur, quàm multos habeas libros,
quàm bonos; (ut idem monet Seneca) Le-
o certa prodeſt, varia delectat. Qui, quò deſti-
vit, pervenire vult, unam ſequatur viam, non
multas vagetur; nam non ire illud, ſed erra-
eſt: Onerat diſcentem turba librorum, non
truit; multoque ſatius eſt, paucis te Autori-
s tradere, quàm errare per multos. Paretur igi-
librorum quantum ſatis eſt; nihil in appara-
m: Vitioſum eſt ubique quod nimium eſt. Et
m alio loco: Primum argumentum compo-
e mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere, & ſecum
orari. Illud vide, ne iſta lectio multorum, &
nnis generis voluminum habeat aliquid va-
m, & inſtabile: Certis ingeniis immorari, &
nutriri oportet, ſi velis aliquid trahere, quod
animo fideliter ſedeat. Nuſquam eſt, qui ubi-
e eſt. In peregrinationibus vitam agentibus
c evenit, ut multa hoſpitia habeant, nullas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

amicitias; Idem accidat neceſſe eſt iis, qui n
lius ſe ingenio familiariter applicant, ſed om
curſim, & properantes tranſmittunt. Non pr
eſt cibus, nec corpori accedit, qui ſtatim ſum
emittitur. Nihil æquè ſanitatem impedit, qu
remediorum crebra mutatio. Non venit vul
ad cicatricem, in quo varia medicamenta tent
tur. Non coaleſcit planta, quæ ſæpe tranfert
Nihil tam utile eſt, quod in tranſitu proſit.
ſtrahit animum librorum multitudo; itaque c
legere non poſſis, quantum habeas, ſat eſt ha
re, quantum legas. Probatos itaque ſemper le
& ſi quando ad alios divertere libuerit, ad pr
res redi; & cùm multa percurreris, unum exc
pe, quod illo die concoquas.

Quæris jam, quos tibi Autores potiſſim
legendos ſuadeam? Breviter: in qualibet Ar
& Scientiâ, optimos, doctiſſimos, & probati
mos. Quinam illi ſint meo judicio, paucis e
pediam.

Latina Lingua.

In Latinâ linguâ, quantum ad ſtylum, a
omnes legendi tibi ſunt *Cicero*, & *Cæſar*, opti
latinitatis Autores; & cum illis *Terentius*,
Plautus, & poſt illos *Curtius*, *Livius*, *Salluſti*
Quintilianus, &, ſi placet, Cicero ille Chriſtian
Lactantius; atque alii, qui à Cicerone minim
abeunt, & qui copiâ, ſuavitate, & fluxu dictio
referunt beatam illam, facilemque naturam. E
antiquis ex recentioribus adde *Eraſmi Colloqu*
libellum non latiniſſimum tantùm, ſed & jucu
diſſimum, & prudentiſſimum; utpote, ab inge
præſtantiſſimi, & ſummæ eloquentiæ ac prude
tiæ Viro conſcriptum; in quo mirabili quad
dexteritate, ſuaviſſimoque dicendi genere, m
rum ac pietatis præcepta traduntur, & juvent
ad prudentiam, & vitę civilis converſationem i

ſtru

tur: imò in quo etiam multa ad uſum Theo-
cum ſubminiſtrantur. Sæpius itaque hunc
lum lege, & relege, & experieris fructum in
, & ſtudiis, imò in omni vitâ tuâ optatum.
: Colloquiorum libello ſubjunge *Mureti* ora-
es, & politiſſimas doctiſſimorum Virorum
iani, *Baudii*, *Crucii*, *Lipſii*, & *Eraſmi* Epiſto-
Et denique *Calvinum* in Inſtitutione Chri-
æ Religionis; qui liber non ſolùm rebus
dat optimis, ſed & nitido, puro, gravi, ma-
co, & latiniſſimo ſtylo conſcriptus eſt. Fac
culum, experieris in levi monito, non leve
mentum. Sed ad ſtylum rectè formandum
o primus primas teneat, & teneat ſolus; hoc
aliquamdiu non præcipuus tantùm, ſed ſo-
egatur: ut corpus illud & contextus oratio-
rimum ſeriò formetur uno quodam habitu,
quabili ſermonis filo. Niſi facis, hiulca ſem-
incompoſita, & è variis varia quædam ſtyli
a gignetur, nec ſatis ſibi conſtans.

Poëtæ Latini.

d delectationem, ſimulque ad ſtylum, ſi non
mandum, ſaltem ornandum, legendi etiam
nde ſunt *Poëtæ*, non omnes, ſed præcipui, at-
optimi; ut *Virgilius* Poëtarum illi princeps,
atius, *Ovidius*, *Seneca*, *Tragicus*, *Lucanus*, *Clau-*
us. Et ex Neotericis, *Buchananus*, *Baudius*,
rius, *Heinſius*, *Barlæus*. Quorum lectione ni-
uavius, aut utilius; nam proſunt ſimul, &
ectant, juxta Horatianum illud:

Aut prodeſſe volunt, aut delectare Poëtæ,
Et ſimul & jucunda, & idonea dicere vitæ.

Omnis generis ſcripta (inquit Vir quidam do-
s) uſurpat Poëma: nec alii majori fruge ope-
e leguntur Authores, quàm Poëtæ. Ideóque
lanchthon, Nullum melius collocari tempus,
et dicere, quàm quod lectitandis optimis Poë-

tis

tis datur; omnem enim ingenuam, & liberale
eruditionem in ſe continent. Poëtica (inq
magnus ille *Eraſmus*) nihil aliud eſt, quàm ex
mnium diſciplinarum deliciis ac medullis con
ta placenta, atque ex lectiſſimis quibusque fl
ſculis compoſitum mellificium.

Græca Lingua.

In Græcâ linguâ (cui etiam ſedulò, & ex pr
feſſo opera tibi navanda eſt) poſt *Novum Teſt*
mentum, (quod quotidiè tibi legendum) & po
Epictetum, Philoſophum illum Stoicum, lege
dus eſt *Ariſtophanes* Comicus, & cum illo facet
ille *Lucianus*, qui Eraſmo fuit in deliciis; nec n
ſuavis ac jucundus hiſtoricus *Herodotus*; & a
illa Attica, *Xenophon*; Et propter Philoſophi
ſimul atque hiſtorica, *Plutarchus*, omnigenæ Er
ditionis ſcriptor; Cui itidem Eraſmus noſt
magnam eruditionis ſuæ partem debet.

Poëtæ Græci.

Et inter *Poëtas* primò *Anacreon*, aut *Muſæ*
deinde *Heſiodus*, aut *Theocritus* legantur. tum P
rens ille, & fons ſapientiæ, & ingenuæ om
doctrinæ, *Homerus*: & juxta illum *Sophocles*, a
ſi mavis, *Euripides*, cujus tot fere ſunt ſententi
quot verſus; ut ait Cicero. Huic tu linguæ ſer
& ſedulò incumbe; Nam ex inſtituto omnis f
re Eruditio, ac rerum ſcientia ex Græcis Auth
ribus eſt petenda: quicquid enim latini haben
ſive Philoſophiam ſpectes, ſive Hiſtoriam, ſi
Medicinam, ſive Mathematicam, ſive Poëſi
ſive artem Oratoriam, id omne penè à Græci
tanquam primis Inventoribus, & fontibus, a
Latinos defluxit: Adeò ut vix Eruditi nomi
dignus cenſeatur, qui non mediocrem ſaltem,
non perfectam, Græcæ linguæ cognitionem
adeptus.

Phil

Philologia.

…nia autem non ſolùm acuenda, & procuden… …bi lingua eſt, ſed onerandum, complendum… …pectus rerum maximarum, & plurimarum …i; alii Autores Philologici, & Polyhiſtores …legendi ſunt, qui variam & reconditam Eru… …tionem continent, & ex quibus uno quaſi in… …rerum pariter omnium ſcitu digniſſimarum …are guſtum poteris.

… ſunt *Plinius*, *Plutarchus*, & *Athenæus* inter …quos: (quibus adde *Gellium*, & *Macrobium*,) …ter Recentiores *Volaterranus*, *Cœlius Rhodogi…* *…Calcagninus*, *Gyraldus*, *Alexander ab Alexan…* *…Crinitus*, & plures alii, inter quos eminent …*s*, *Majoli* dies Caniculares, *Lælii Biſciola*, & …*rarii* horæ ſucciſivæ; & *Alſtedii Encyclopæ…* … Synopſis, & quaſi Epitome omnium Ar… …, & Scientiarum. His adde, ad intelligendas …as poëticas, *Natalis Comitis* mythologiam; …*mmentaria* in optimos Poëtas; cui rei etiam …ucit *Dictionarium hiſtoricum*, *Geographicum*, *…iticum*.

…d imprimis *Eraſmi Adagia* tibi commenda… …n, opus eximium, & ipſo Apolline dignum, …niumque bonarum Artium theſaurum, & fa… …lum pretioſiſſimum; de quo Libro rectè ju… … Vir judicioſiſſimus *Ludovicus Vives*: Eraſmi …iorum opus aſſuefacere poteſt Studioſos …oni magnorum Autorum, ut ad eos non o… …ò veniant rudes ac novi.

…on omittendum etiam *Stephani*, aut *Calepini* …onarium Latinum: & *Scapulæ*, aut ſi mavis *…ni*, aut *Conſtantini* Lexicon Græcum. Item *…hiæ Martinii* Etymologicum: *Grapaldi* ono… …icon; *Becmanni* origines. Et præcipuè ma… …llius polyhiſtoris *Voſſii* Etymologiarum li… …ui jamdudum perfecti, ſuo tempore (ut ſpe…

ro)

ro) lucem videbunt. His adjunge *Langii*, & *Gru*
teri Polyanthæam, opus varium & eruditum; &
Theodori Zvvingeri Theatrum vitæ humanæ; &
ſimiles Philologiæ, & Polymathiæ Autores, qu
pectus & mentem tuam imbuere, atque inſtrue
re poterunt variâ, & omnigenâ doctrinâ, & re
rum optimarum cognitione, & ad majora altio
raque ſtudia præparare. Cùm autem, juxta Hie
ronymum, contemnenda non ſint tanquam par
va, ſine quibus magna conſtare non poſſunt; au
juxta Fabium, Cùm parvi æſtimandum non ſi
illud, ſine quo ad magna pervenire nequit: ide
artem Grammaticam, & Grammaticalia etiam
atque etiam tibi commendo, ne illa tanquam
puerilia aut inutilia vilipendas, aut deſpicias; ne
que enim ad ullius rei ſumma, niſi præcedenti
bus initiis, pervenitur. Evolve itaque diligente
Veteres Grammaticos, à Scaligero, & Gothofre
do editos, ut *Varronem, Feſtum Pompejum, Verrium*
Flaccum, Nonium Marcellum, Fulgentium, & præ
cipuè etiam *Iſidorum*, de cujus Etymologiarum li
bris ita Chytræus: Non ſunt contemnendi Ety
mologiarum libri ab Iſidoro Hiſpalenſi Epiſco
po editi, in quibus non modò omnium ferè La
tinæ linguæ verborum interpretationes, & qu
de causâ quæque ita ſunt nominata, verùm etiam
plerarumque Artium ſummæ, & loci præcipu
eruditè, & breviter explicantur. Hi non inutili
ter, ſed magno cum fructu à te legi poſſunt. Fa
periculum, & experieris conſilium meum no
vanum. Si tempus & otium ſuppetit, percurr
etiam Criticorum quorundam lucubrationes, u
Politiani miſcellanea, *Mureti* varias lectiones
Lipſii Electorum libros atque alia ejuſdem Cri
tica, *Turnebi* Adverſaria, *Iunii* Animadverſiones
denique omnes illos, qui ſub titulo *Facis Critic*
à Grutero editi ſunt. Sed præcipuè *Cælii Rhodigi*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

lectiones Antiquas; opus variæ, ac reconditæ ruditionis.

Laus Philologiæ.

Hoc ſtudio Philologico, Cognate, ſicut nihil eſt tilius, aut fructuoſius; ita nihil jucundius, aut nœnius eſt. Aliæ Artes, & ſcientiæ neque temorum ſunt neque ætatum omnium, neque loorum; Hæc verò ſtudia adoleſcentiam alunt, ſeectutem oblectant, ſecundas res ornant, adver- perfugium & ſolatium præbent: delectant doi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, eregrinantur, ruſticantur: Nihil tam lætum, uod ſtudiis his ſit lætius; nihil tam triſte, quod on per hæc minus triſte fiat: ut meritò docti enſeant, cum horum ſtudiorum ſuavitate nulm voluptatem eſſe comparandam, & nihil literarum humaniorum conſuetudine eſſe jucunius. Ideóque præſtantiſſimi ingenio, & judicio iri, *Politianus, Budæus, Eraſmus, Vives, Alciatus, urnebus, Muretus, Lambinus, Scaliger, Lipſius, Caubonus, Gruterus, Baudius, Cunæus*; & qui etiamum vivunt, *Salmaſius, Grotius, Heinſius, Puteaus, Meurſius, Voſsius, Barlæus, Boxhornius*, atque lii, hanc ſtudiorum partem maximè ſemper exoluere, atque in deliciis habuere. Tantis ego ominibus aſſurgo; &, ut ingenuè dicam quod s eſt, tales Philologos, atque omnem Philologiam ab ineunte ætate, & teneris unguiculis ſemer amavi, & ſuſpexi, magnoque in honore, atue exiſtimatione habui, & adhuc habeo; Virgianum illud ſæpe ingeminans:

--- *Dulces ante omnia Muſæ,*
Quarum ſacra colo ingenti perculſus amore.

Nihil enim vitæ meæ dulcius, & optabilius, ihil naturæ meæ congruentius Muſarum hoc ontubernio ſemper duxi. Verè hoc affirmare oſſum; ſi quis mihi Deus omnes opes, omnia com-

commodo, omnem potentiam proponat, eâ le ac conditione, ut ſemel deponam hæc ſtudia, que has qualeſcunque literulas deſeram; nu quam id faciam, neque quicquam tanti eſſe d cam, quod mereri velim, ut à ſuaviſſimo earu amplexu, & contubernio abducat. *Trahit ſ quemque voluptas*, inquit Maro; me ſemper b narum & ingenuarum artium voluptas ita trax & affecit, ut nihil ſine his in vita jucundum e putarem.

--- Non cunctis dator ille bonorum
Munera cuncta dedit; pacem colit unus, at illum
Mars, & caſtra juvant: nobis ante omnia Muſa
Tranquillusque tenor vitæ, minimoque fluentes
Cum ſtrepitu placuere dies; me non ſacer urit
Ambitus, augendique fames. ---

Sed amor literarum me tranſverſum rapi redeo ad inſtitutum.

Philoſophia.

Poſt philologiam ſenſim progredere ad *Phi ſophiam*, Artem illam vitæ, animi medicina mentis culturam, benedicendi atque agendi m giſtram, & rerum divinarum juxtà, atque hum narum ſcientiam: Ad quam paratior venies Pl lologicis his præmiſſis. Nam ut lana, purpura bonâ fide potura, certis priùs inficitur medic mentis: ita literis humanioribus, atque artib ingenuis excoli animum, & ad Sapientiam ex piendam imbui, & præparari decet.

In hac Philoſophiâ primò tibi legenda ſu deam *Cornelii Valerii* Compendia Ethicæ, Phy cæ, & Sphæræ: brevia illa quidem, ſed facil perſpicua, & latiniſſima. Lectis iis, & probè int lectis, recipe te ad *Keckermanni Syſtemata philo phica*, non prolixiora tantùm, ſed & doctiora, perfectiora. Quibus adde *Alſtedii Encyclop diam*, ſuprà nominatam, Opus non Philologicu

ſolùm

lùm, ſed & philoſophicum. Multum etiam con-
rent ad Philoſophiam *Vives de Anima*; & *Me-
nchthon* de eadem, cum Snellii, aut Magiri com-
entariis. Item, Julii Cæſaris *Scaligeri* Exercita-
ones contra Cardanum de ſubtilitate. In *Phyſicis*
æter Keckermannum lege *Iacchæum*, aut *Lieble-
m*; aut, quod jam malim, *Magirum*, & *Sennertum*.
uibus adde (ſi placet,) *VVendelini* Contempla-
ones phyſicas. In *Ethicis* habes *VValæum*, & *Scul-
um*, qui Ethicam ad normam, & vitam Chri-
anam conformârunt: habes etiam *Heylandum*,
rnejum, *Heyderum*, & *Picolominæum*. In Metaphy-
cis laudatur *Iachæus*, & *Timplerus*, cum ejuſdem
tercitationibus Metaphyſicis; qui duo ſufficient.
1 Rhetoricis ſufficit unus *Voſsius*, qui eſt inſtar
mnium. Dialectices etiam te non patiar eſſe ru-
em; Nolim tamen te vanis, & ludicris illis ar-
utiis, ad oſtentationem repertis ultra modum
rqueri: Sufficient præcepta dialectices *Kec-
rmanni*, aut *Molinæi*, aut, ſi mavis, *Crucii*; quibus
ſchola aſſueviſti: aut, *Burgerſdyckii*, quæ uti
viſſima, ita etiam cenſentur abſolutiſſima.

Hi pauci ex Neotericis ſufficient, imò nimii
nt. Valeant itaque prolixa illa, ſpinoſa, verbo-
, obſcura, tædioſa, atque intricata Jeſuitarum,
aliorum in Ariſtotelem Commentaria; qui-
us non ſolùm tempus (quo nihil pretioſius)
utiliter perditur, ſed & ingenium, & memoria
iſerè cruciatur, & obruitur: ut ſunt, *Toletus*,
abarella, *Pererius*, *Fonſeca*, *Suarez*, *Collegium
nimbricenſe*, & *Mexicanum*, & ſimiles ingenio-
m cruces, & temporis fures.

Inter antiquos Philoſophos præcipui ſunt:
lato, *Ariſtoteles*, *Plutarchus*, *Cicero*, *Seneca*, *Plinius*,
lotinus, *Maximus Tyrius*, *Epictetus*, *Arrianus*,
mplicius, *Hierocles*, *Antoninus* Imperator, & Phi-
loſophus; qui quidem omnes legendi ſunt, ſed
cautè,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cautè,& providè; nam multa continent non
ſurda tantùm, & inepta, ſed palàm falſa, &
pia,atque à veritate Chriſtianâ alieniſſima;
que non amplectenda , ſed reſpuenda &
cienda. Legendi tamen (dico) propter
bona , & ſalutaria , quæ malis admixta hab
Hinc rectè Auguſtinus : Philoſophi Ethnici
quit) ſi qua fortè vera,& fidei noſtræ accom
da dixere , (maximè Platonici) non ſolùm
midanda non ſunt,ſed ab eis etiam,tanquam
juſtis poſſeſſoribus, in uſum noſtrum vendi
da. Quis omnes veterum Philoſophorum
res, diſcrepantias, ineptias,impietates, atque
ſurditates enumeret? Quis credat illis, Anim
hominis non eſſe immortalem, & mundum
eſſe conditum,aſſerentibus? Quàm diverſa,
contraria narrant de rebus maximi mome
ut,de animâ,de ſummo hominis bono,de c
de aſtris, de meteoris , & aliis , in quibus δι
πασῶν inter ſe diſſentiunt : ut Seneca non in
Philoſophos horologiis conferat, quia par u
que conſenſus & concordia eſt. Bone D
quàm futilia , abſurda , & inepta ſæpe effuti
& garriunt de rebus naturalibus, quæ febric
ſus ſenex,vel anus delira vix auderet cogitare
dum eloqui. *Ut Varro* non immeritò dixit
Neminem ægrotum quicquam tam infan
ſomniare, quod non aliquis dicat Philoſop
Quo nomine *Plinius* ante omnes malè audit
quæcunque audivit, aut apud Græculos men
ces legit, pro veris & compertis narrat, licet
ſiſſima , & abſurdiſſima : de quo ita conquen
doctus Medicus *Rhodericus à Caſtro :* Nunq
(inquit)quis febriculoſus ſenex tam ſtulta,al
na, & abſurda ſomniavit , quæ non aliquis d
rit,aut ſcripſerit Philoſophus, & Plinius in ſu
opus tranſcripſerit. Et revera ſic eſt , mi Cog

; multa non ſolùm *Plinius* , ſed & *Ariſtoteles*, *Ælianus*, atque alii nobis reliquerunt , quæ non m lectione, quàm irriſione digna ſunt ; ex quius ne nauſeam tibi aut tædium adferam , pau- quædam exempla delibabo. Mus caſtratus inquit Plinius ,) omnes alios mures abigit ; alo ſcilicet ſuo illos abſterrens. Item , Glires nitores ſuos, ſenectâ feſſos alunt, inſigni pieta-. Item, Echeneis, aut Remora (parvus ſcilicet ſciculus,) onuſtam navem in medio mari, imtu ventorum actam , ſiſtit, & curſum ejus imdit. Et plura talia multò ineptiora. Quibus i addunt : Ex ovo picto avem naſci coloratam. thyopes habere nigrum ſemen. Ex vitello, & on ex albumine ovi naſci & provenire pullum. quâ re diſcrepant duo maximi phyſici , *Hippoates*, & *Ariſtoteles*. Item, Omnia animalia à rado cane demorſa in rabiem agi, excepto homi-. Item , Ex piſcibus , ſi unus fortè lineâ attraus , eà ruptâ evaſerit , deinceps nullum eo in co per illum diem ejuſdem generis piſcem aprere. Item , Fibros ſive caſtores ſibi ipſis denus in venatione teſtes amputare , ne capianr : naturâ illis dictante , ſe propter teſtes (qui ſtorea vocantur , & ſalutarem in medicina um habent) à venatoribus appeti. Item, Phœcem unicam in mundo Avem ſeipſam radiis lis comburere , ex cujus cineribus nova reſurr, & naſcitur Phœnix. Et infinita talia , quæ l Heraclito riſum excuterent. Unum addam *Æliano*, riſu digniſſimum, qui refert ; Tarennam Mulierem educâſſe pullum Ciconiæ , è ni- delapſum , atque ei alligâſſe crus quod conegerat poſteaque dimiſiſſe ; Ciconiam poſt anm rediiſſe, & in ſinum illius fœminæ lapidem etioſiſſimum evomuiſſe , in ſignum gratitudis, pro beneficio ſibi præſtito. Mille ſimiles, imò

multò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

multò magis ridiculas nugas , & φλυαρίας
Albertus Magnus, *Rhazes*, *à Porta*, *Cardanus*,
kerus , *Baricellus* , *Mezaldus* , *Alexis Tedem*
nus , & ſimilēs Philoſophi Phyſici , quas pi
tædet referre; quæ tamen à Viris doctis
quibus ſanum ſinciput non eſt,) creduntu
pro foliis Sibyllæ habentur. Tales Philo
σόφοι μὲν , ἀλλ᾽ οὐ φρόνιμοι , ſapientes quidem
non prudentes. Aut , ut olim quidam apu
thenæum de illis dicebat ; Sermone ſolo ſu
pientes ; cæteris in rebus eſſe novi ego ſtu
mos.

Sed ante omnes ſtultitiæ argui poſſunt, &
bent Philoſophi tales , qui triſtes vultu ven
ſanctimonias , & barbâ ac pallio tenus Phi
phi, multa dicunt , & ſcribunt de virtutibu
quomodo benè vivendum ſit , cum ipſi int
peſſimè, & diſſolutiſſimè vivant. Tales pro
non opere , ſed ſermone ſolo ſunt ſapiente
tales Philoſophos invehitur *Seneca* , ipſe
mus & gravis Philoſophus. Plerique Philo
phorum (inquit) tales ſunt, diſerti in convi
ſuum, quos ſi audis in avaritiam, in libidine
ambitionem perorantes , judicium profeſſo
tes, adeò redundant ad ipſos maledicta in p
cum miſſa ; quos non aliter intueri decet , q
medicos, quorum tituli remedia habent, py
venena. Odi hominem (inquit ille) ignavâ o
philoſophum ſententiâ. Ille verè Philoſo
dici meretur, qui virtutem actione oſtendit.
ſtra ſapit, qui ſibi ipſi non ſapit. Ad quid ſ
tia , ſine conſcientia ? quorſum verba, & do
na ſine operâ ? Qui dicunt, nec faciunt, abe
iis fides , inquit *Lactantius* , & ipſi præcepti
verbis ſuis detrahunt pondus. Cùm ex P
ſophis (inquit idem Lactantius) perrarò al
fuerit, qui aliquid in vitâ fecerit laude dign

is eſt, qui non videat, eos homines virtutis, â ipſi egent, non eſſe doctores? Nam ſi quis ores eorum diligenter inquirat, inveniet irandos, cupidos, libidinoſos, arrogantes, protervs, & ſub obtentu ſapientiæ ſua vitia celantes, mi facientes ea, quæ in ſcholis ipſi arguiſſent. otusquisque (inquit *Tullius*) Philoſophorum venitur, qui ſit ita moratus, ita animo & vitâ nſtitutus, ut ratio poſtulat? qui diſciplinam n oſtentationem ſuæ ſcientiæ, ſed legem vitæ tet? qui obtemperet ipſe ſibi, & decretis pat ſuis? Videre licet alios tantâ levitate, & jaitione, ut his fuerit non didiciſſe melius alios cuniæ cupidos, alios gloriæ, multos libidinum vos, ut cum eorum vita mirab iter pugnet itio. Et *Cornelius Nepos* ad euno m Ciceron ſic ſcribit: Tantum abeſt, ut ego magiſtram e putem vitæ philoſophiam, beatæque vitæ fectricem, ut nullis magis exiſtimem opus e magiſtris vivendi, quàm pleriſque, qui eâ diſputandâ verſantur; video enim magnam tem eorum, qui in Scholâ de pudore, & conentia præcipiunt argutiſſimè, in omnium idinum cupiditatibus vivere. De talibus Phiophaſtris rectè Seneca dicit. Illos non vitæ, ſcholæ diſcere; & verba illos Philoſophiæ ctare, non opera. Sed quid prodeſt ſcire, & ere, ſi non facias? Parum prodeſt ſermo (init ille) cui vita contraria eſt, neque ſcientia e ſapientiâ proficit. Dicere facile eſt, (inquit *ctantius*,) ſed præſtare difficile. Et *Xenophon*; omnibus artibus difficilius eſt facere, quæ ortet, quàm ſcire. Qui docent tantùm nec faint, ipſi præceptis ſuis detrahunt pondus; quis im obtemperet, cùm ipſi præceptores doint, non obtemperare? Bonum eſt recta, & hoſta præcipere; ſed niſi & facias, mendacium eſt.

& eſt incongruens , atque ineptum , non i
ctore,ſed in labiis habere bonitatem;inqui
cero, ille Chriſtianus *Lactantius.*

Tu, ſi me audis,Cognate: non verbis tan
ſed re , & opere philoſophare, & cum ſci
conjunge conſcientiam : hoc eſt, cura non
tùm , ut doctior, & acutior fias , ſed ut me
non ut ſubtiliter, & philoſophicè diſputes
ut philoſophicè & Chriſtianè vivas. Philoſo
enim non tam ars eſt ſciendi,& diſputandi,q
rectè,& bene vivendi. Quod ſumus profeſſi
(inquit *Ambroſius,*) actione potiùs, quàm n
ne demonſtremus , ut nomen congruat act
actio reſpondeat nomini,ne ſit nomen inan
crimen immane Orandus nobis Deus eſt ,
quit doctiſſimus *Vives* ,) ut nobis ipſis po
mùm Eruditio noſtra proſit , ne nos inſtrum
tum ſimus in bonum aliorum , & in pernic
noſtram ; Ne idem accidat nobis, quod vel n
medicis, qui alios curant , ſe non curant ; ve
bicinibus , qui alium adhortantur , ipſi no
gnant ; vel candelis,quæ aliis lucent,ſed ſe-i
conſumunt. Maledicta ſit omnis ſcientia,&
loſophia, quæ deſtituta eſt praxi,& actione !
ille ſapiens eſt, qui multa ſcit, & didicit ; ſe
utilia ſcit, & facit. ὁ χρήσιμ' εἰδὼς, ὀυχ' ὁ πόλλ'
σοφὸς inquit *Æſchylus.* Tantùm ſcit homo,q
tum operatur , (inquit acutiſſimus philoſop
Mirandula ;) nam oportet philoſophiam
ctionem deducere. Ad illam itaque Philo
phiam potiſſimùm te hortor , quæ vitam di
& format , hoc eſt , quæ agit de vitâ & mor
philoſopho , & Chriſtiano dignis ; de ſum
hominis bono, de vitiis exſtirpandis , & vir
bus inſerendis; de moderandis,& frenandis
ctibus ; de compeſcenda irâ ; de juſtitia,& t
perantiâ , de fortitudine , & conſtantia anim

co

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

gnitione ſui; quâ quis ſe, & alios, boni-ne ſint, mali, cognoſcit, (ad quam philoſophiam *Pla-* nos hortatur.) In ſummâ, ad illam, quæ ho- nem adverſus omnes vel temporum, vel for- næ, vel naturæ caſus, & inſidias munit: quæ fectò non humanum, ſed inventum donum- e eſt divinum; & *Ethica* vocatur. Illa de- im, meo judicio, vera Philoſophia eſt, quæ minem tollit ſupra hominem, atque illum n ſolùm doctiorem, ſed & meliorem reddit. i affinis eſt illa, quæ agit de homine, & ejus pore atque Animâ, de Animalibus, de Cœlo, Aſtris, de Elementis, de Meteoris, de Metal- , & cæteris rebus naturalibus, quæ *Phyſica* ncupatur. Illas Philoſophiæ partes perſeque- atque in iis te præcipuè exerce. Verùm illam, æ tantùm diſputat, quæ ſolummodo conſiſtit vanis & ludicris argutiis, in nudis ſpeculatio- bus, & contemplationibus; in meris verbis, rixis; quæ homines non doctos, aut ſapientes, tantùm moroſos, verboſos, & contentioſos dit; quæ ſimplicitatem credendi convertit in ioſitatem, & ſubtilitatem diſputandi, & quo- e novas, & inutiles quæſtiones excogitat. m Philoſophiam (dico) minùs excole, imò quam peſtem ſtudiorum, & temporis perdi- nem fuge.

Talium Philoſophorum nunc paſſim omnes ademiæ, & Scholæ plenæ ſunt; de quibus Vir iſtris *Ioſephus Scaliger* ita ludit:

Quo te ambulando cunque vertas gentium,
Vitare non eſt diſputatorum genus
Procax, protervum, faſtuoſum, garrulum,
Quos pacis hoſtes ultima hæc ætas tulit:
Qui nocte lucem, nigra vertunt candidis,
Et quæſtionum triſtitate condiunt
Natas in uſum ſobrii riſus dapes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Hos nec decorum eſt, nec tuum refellere.
Tali hoſte victo quis triumphus te manet?
Luctante eodem pugna gliſcit acrior;
Nec dignitatem fronte ferreâ pudor
Expreſſus auget; claritatem nec dabit
Extorta rixis veritas. In jurgiis
Viciſſe nolle, quem queas, victoria eſt.

De hac Philoſophiæ parte, nempe de *L* meritò dixerim, quod ille olim de tota Phi phiâ: Philoſophare, ſed paucis.

Idem judico de *Metaphyſicâ*; quam qu nunc tanti faciunt, ut omnes Artes, & Scie præ illâ deſpiciant, & contemnant, & ſolam nè philoſophiam vocare auſint, imò Chriſti Religionis quaſi columnam quandam, & eſſe dicant. An non paſſim hoc obtinet in om bus penè Academiis & Scholis, ut nemo P ſophus cenſeatur, qui non omnes metap cas, imò ipſum Suarezium totum devora quaſi verò nemo bonus Theologus eſſe p qui non idem ſit inſignis Metaphyſicus. Se les meritò ridet ſummus ſimul Philoſophu Theologus *Guilielmus Ameſius*, in diſputa ſua Theologicâ, quam ſcripſit adverſus phyſicam; in qua oſtendit, & probat, Ariſt metaphyſicam prorſus eſſe impiam, & r humanarum non tantum providentiam, ſcientiam Deo auferre; & fundamentum gionis noſtræ penitus evertere. Similiter *Ramus*, Vir doctus, & perſpicacis in philoſ judicii, (licet Ariſtotelici contra ſentiant) T logiam illam, quam Ariſtoteles in metaph docet, impietatem omnium impietatum mè exſecrabilem & deteſtabilem eſſe c mat: adeóque ex Academiis exterminanda à multis factitatum eſt: & uti Rex Sueciæ G *vus Adolphus* omnes metaphyſicas ex regn

ex

pulit, & exſulare juſſit. *Nicolaus Beroaldus* lo-
ens de metaphyſicâ Theologiâ, diſertè dicit,
os, qui ſophiſticis iſtis nugis & frivolis argutiis
diti ſunt, non rebus ipſis, ſed rerum umbris,
ſisque imaginibus inhærere; & longè falli, to-
que viâ errare. Non enim (inquit,) ſtudioſo-
n ingenia exacuunt captiunculæ iſtæ, & tricæ
noſæ, (ut plerisque perſuaſum eſt;) ſed men-
ſuccum omnem exhauriunt, adeóque à pieta-
ſtudio multos abducunt. De conſumendis ali-
ot annis in Ariſtotelicis metaphyſicis (inquit
perius noſter) adoleſcenti Theologicis ſtudiis
ſtinato in mentem non veniat: ſed iis omiſſis,
gitet vera abſolutaque metaphyſica in ſacris
ris ſibi eſſe propoſita.

Profectò Patres antiqui, Viri pii, & docti, &
gni Theologi, huic ſtudio Metaphyſico atque
iſtotelicæ Theologiæ non ita indulſerunt.
iò à Viris doctis obſervatum eſt, quò quis ma-
Ariſtotelicus eſſet, eò minus Chriſtianum
ſſe: ut non vanè Melanchthon dixerit; Non
ere Chriſtum tali palato, quod Ariſtotelicis
gutiis infectum eſt. Adde, quòd olim multi Vi-
docti, *Origenes*, *Clemens Alexandrinus*, *Iuſtinus*,
uguſtinus, & alii, ex Platonis Schola ad Eccle-
m Chriſtianam tranſierint; ſed nulli, aut cer-
pauci ex Schola Ariſtotelis, qui Metaphyſicis
is ſpeculationibus, & argutiis infecti erant.
: hac fortè *Paulus* Coloſſenſes ſuos monet:
mo vos deprædetur per Philoſophiam. Atque hanc
nuens Tertullianus, Philoſophos Patriarchas
cat hæreticorum. Et quis dubitat, in Papatu
te aliquot ſecula per Scholaſticos Doctores
omam, *Scotum*, *Bonaventuram*, & alios, Ariſto-
i, & ejus philoſophicis tricis, & nugis nimis
dictos, Theologiam non ſolùm contamina-
m, & profanatam; ſed penitùs corruptam &

 exſtin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

exſtinctam eſſe ? De quo ſic conqueritur A
Trithemius : Hoc tempore philoſophia ſe
ris Sacram Theologiam ſuâ curioſitate i
fœdare cœpit. Sic eſt profectò : Per hos S
laſticos S. Theologia, id eſt, ſimplex divina
pturæ tractatio (quæ tota ad Dei gloriam
conſcientiarum conſolationem comparata
matæologiam quandam , & affectatam S
nicarum quæſtionum , & Summarum imi
nem, id eſt, ad inanem tantùm, & curioſam
morum crucem, & ad ipſorum docentium
tationem omnis penè jam detorta , & co
ſa eſt.

Sed plus ſatis de Philoſophiâ. Deſino
addere , ne Ariſtoteli , & metaphyſicæ eju
lum indixiſſe videar : hoc tantùm dico
quod *Eraſmus* olim de medicis, & medicinâ
dicis uti laudo ; ſed indulgere non laudo : it
de hac Philoſophiæ parte ; Metaphyſicâ ut
do, ſed indulgere non laudo, Hoc eſt , parc
ſobriè metaphyſico huic ſtudio incumbe
tibi ſuadeo : & plus temporis , & induſtri
pendendum *Ethico*, & *Phyſico* ; quæ, meo ju
majorem fructum non ſolùm ad Theolo
ſed ad omnem vitam tibi ſint allatura. De i
enim Philoſophiæ partibus meritò cum
exclamare liceat : ô Vitæ philoſophia dux,
tutis indagatrix , expultrixque vitiorum !
non modò nos , ſed omnino vita hominum
te eſſe potuiſſet ? Tu urbes peperiſti , tu di
tos homines in ſocietatem vitæ convocâſti
eos inter ſe primò domiciliis , deinde conj
tu literarum, & vocum communione junxi
inventrix legum, tu magiſtra morum & di
næ fuiſti : Tu vitæ tranquillitatem largita
es, & terrorem mortis ſuſtuliſti. De aliis a
(cum Platone, ni fallor, in Gorgia) Philoſo
gra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tioſa quidem res eſt, & venuſta, ſi quis illam
deratè, & in adoleſcentia attingat; ſin autem
ra modum tempus in eâ contriverit, homi-
n eſt corruptela. Quamvis enim quis amœ-
, bono, acrique ingenio ſit præditus; tamen,
diutius & ultra ætatem philoſophetur, neceſſa-
omnium rerum imperitus evadet. Philoſopha-
gitur, ſed paucis.

Medicina.

Sed interim, dum Philoſophiæ operam das,
uid etiam delibandum eſt ex *Medicinâ*, cujus
ultatis tantum addetur, quantum tuendæ va-
udini tuæ ſat erit. Legatur itaque *Beverovi-*
de tuendâ valetudine, ejuſdemque *Idea Me-*
næ veteris. Item, diæteticon polyhiſtoricum
ercetani. Lemnius de occultis naturæ miracu-
Langii Epiſtolæ medicinales. Et *Andreæ Lau-*
tii Anatomia, & *Dodonæi* Herbarium. Si quis
ò ex profeſſo huic facultati operam navare
et, legat ille, præter nominatos, *Riolanum*, *Fer-*
um, *Hollerium*, *Heurnium*: & *Quercetani* ple-
que. Item, *Foreſti*, *Schenkii*, *Monardi*, *Valleſii*,
ſimilium obſervationes, Epiſtolas, & Conſilia
dicinalia. & inter Veteres, *Hippocratem*, *Gale-*
n; & *Dioſcoridem*, cum commentariis *Matthio-*
Sed ante omnes *Sennerti* medicinam, tam
eoreticam, quàm practicam: in quibus penè
nia continentur, quæ ad medicinam perti-
nt; ut inſtar omnium librorum medicorum
e poſſint.

Hiſtoricum Studium.

Studiis Philoſophicis jam abſolutis, aut ſaltem
diocriter perceptis, (nam omnia exactè diſce-
infiniti temporis, & laboris eſſet,) confer te
Theologiam: Cui tamen divinæ facultati an-
quam totum te tradas, paucis prius *Hiſtorias*
libâſſe, proderit; delibâſſe, dico. Nam te to-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tum ei ſtudio dedere, & immenſo, atque
hauſto illi Oceano immergere, nec è re ſt
rum tuorum eſſet, nec tam brevis, & an
temporis. Succiſivis interdum horis, (a
creandum animum mole ſeriorum ſtudi
gravatum, & fatigatum,) hic aut ille hiſto
in manus ſumendus, dum ex profeſſo ſtu
illud aggredi, & perficere non liceat: Aut ſ
breve aliquod compendium hiſtoricum
Sleydani, ſive *Ionſtoni*, ſive *Glaſeri*, ſive *Ca*
ſive *Pezelii*, aut *Cluveri* legendum; de quo
pluribus. Poſtea ſtudiis ad perfectionem p
ctis, te totum huic jucundiſſimo juxta atq
tiliſſimo ſtudio tradas, quod totum homi
& quidem vacuum, & judicio pollentem (
nunc tibi per ætatem nondum contigit,)
derat.

Chronologia & Geographia.

Sed antequam ad Hiſtoriam venias, duo
mittenda ſunt, *Chronologia* & *Geographia*;
quaſi hiſtoriæ Oculi: Illa ad temporum, q
quæque res geſtæ; hæc ad locorum, regio
urbium, populorumque notitiam tibi concu
dam: quibus maxime opus in hiſtoriâ: Si
enim omnis hiſtoria cæca, manca, & mutil
Inter Chronologias optimæ, & maximè ſu
ctæ ſunt, *Bucholzeri*, & *Alſtedii*, accurati
prolixior eſt *Ubbo Emmius*, *Sethus Calviſius*,
rula. *Ioſephus Scaliger* etiam in *Euſebii* Ch
con, & ejuſdem libri de *Emendatione temp*
huic rei non parum conducunt.

Inter *Geographos* brevis & facilis eſt *Phi*
Cluverus: in Epitome ſive introductione ſuâ
graphicâ. Sed accuratior, & ſolidior eſt *V*
nus de tribus orbis partibus, qui inprimis
deſt ad intelligendam veterem Geograph
Quibus adde *Maginum*, & *Munſterum*; I

mi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

...*ii*, & *Mercatoris* Tabulas contractas cum ſuis ...riptionibus: Et *Abrahami Ortelii* Theſaurum ...ographicum, qui liber inſtar Dictionarii Geo...phici eſt, & veluti Clavis ad aperiendum & in...gendum omnes veteres, & novos tam Geo...phos, quàm Hiſtoricos, & Poëtas, ubi agunt ...itu Orbis, atque ejus incolis, & populis. Sed ...cipuè tibi commendo antiquas, & novas ta...las Geographicas ab *Ortelio*, *Mercatore*, *Bertio*, ...*nſonio* cum doctis, & luculentis deſcriptioni... in ampliſſimâ formâ editas. Quibus conjun... antiquis poſſunt *Mela*, *Solinus*, *Plinius*, *Stra*... & princeps Geographorum *Ptolomæus*, à Ber...editus. Geographica etiam ſcripſit *Volater*...*us*, *Marius Niger*, *Stephanus* de urbibus, *Mar*...*us*, *Capella*, *Iſidorus*, & plures alii.

Geographiæ Laus.

...ed nimis multos (inquis) recenſes Geogra...os. Hoc facio, mi Cognate, ut tibi ſuadeam, ...erſuadeam hanc doctrinæ partem ſtudiis tuis ... utiliſſimam, accuratéque à te perdiſcendam, ...ote non hiſtorico, aut Poëtæ tantùm, ſed & ...eologo perneceſſariam. Nam quid ille ſine ...ographia? Quis expeditionem & bella Ale...ndri Magni per Aſiam geſta, ab *Arriano*, & ...*tio* deſcripta; quis *Livium*, bella Romana paſ... per orbem terrarum geſta narrantem, intel...at, ſine cognitione Geographiæ? Quis *Home*...*r*, & *Virgilium*, Ulyſſis, & Æneæ errores per ...re mediterraneum deſcribentes; quis itidem ...*idium*, *Senecam Tragicum*, *Lucanum*, aliosque ...n Græcos, quàm Romanos Poëtas (qui multi ...e ſunt in deſcriptionibus locorum:) quis de...que *Abrahami Patriarchæ*; quis *Pauli Apoſtoli* ...egrinationes rectè percipiat, ſine *Geographia*? ...non immeritò Vir doctiſſimus *Iſaacus Caſaubo*... tam magnificè de hoc ſtudii genere in præfa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tione ad *Strabonem* locutus ſit: Primum mih[illegible]
inter illa, (inquit) quæ ad hiſtoriæ cognitionem
præſidium aliquod, & adjumentum adferre poſ
ſunt, locum meritò ſibi videtur vindicare ea
quæ à Græcis Sapientibus, quod Orbis deſcri-
ptionem pollicetur, *Geographia* eſt appellata. Ne-
que hæc ſententia noſtra magis eſt, quàm vete-
rum omnium Doctorum hominum, qui ad ſcri-
bendam hiſtoriam animum appulerunt; quo-
rum nullus eſt, (eorum quidem certè, qui hodie
exſtant) qui non plurimis locis Geographi par-
tes in ſuis ſcriptis ſuſcipiat. Putârunt enim do-
ctiſſimi Viri non poſſe Hiſtorias, quas narrarent,
rectè prius intelligi, quàm fuiſſet lectorum ani-
mus rudi ſaltem eorum locorum, ubi res geſtæ
fuiſſent, cognitione informatus. Et meritò qui-
dem ita illis viſum eſt. Nam ſicut Imperatori lo-
corum, in quibus verſatur, imperito, difficile fue-
rit præclarum quicquam & memorabile præſta-
re: ita iis, qui res ab aliis geſtas legunt, difficile
eſt de iis ſincerè judicare, & rectè ſtatuere, abſ-
que aliquâ eorum locorum, ubi res geſtæ fue-
rint, notitiâ.

Ac quanquam alias quoque plurimas, eaſque
maximas ſecum Geographiæ ſtudium & cogni-
tio utilitates adfert; tamen hæc mihi præcipua
fuiſſe cauſa videtur, cur clariſſimi quique vete-
res Philoſophi hoc argumentum ſtudioſiſſimè
perſecuti ſint. In hac ſiquidem ſe exercuere palæ-
ſtrâ antiquiſſimi illi Philoſophi, *Anaximander*
Mileſius, *Hecatæus*, *Democritus*, *Dicæarchus*, & qui
hos ſecuti ſunt, *Eratoſthenes*, *Hipparchus*, *Poſidonius*
aliique multi, quorum hoc loco nomina recenſe-
re longum ſit. Ipſe quoque *Marcus Tullius* opus
Geographicum ſe aliquando meditatum eſſe, in
iis, quas ad Pomponium Atticum ſcripſit, Epi-
ſtolis teſtatur. Vide, quàm honorificè Vir ille

doctiſſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ctiſſimus de Geographia ſentiat, & ſcribat! nè *Homerus*, (ut etiam aliquid de meo in laum Geographiæ, quam ſemper amavi, adjunm;) Ipſe *Homerus* (inquam) antiquiſſimus & pientiſſimus, idemque diſertiſſimus Gentilium riptor, adeóque fons quaſi omnis ſapientiæ, udentiæ, atque eloquentiæ priſcæ; hujus ſcien: Geographicæ (id quod monumenta ejus ſſim loquuntur;) callentiſſimus, & peritiſſius fuit. Ut *Strabo* copiosè in Geographiæ ſuæ ro primo demonſtrat. Non ignaros etiam jus ſcientiæ excellentiſſimos poëtas Latinos iſſe, *Virgilium, Ovidium, Senecam, Lucanum*, l ex eorum poëmatis conſtat. Hanc excoluent etiam alii viri docti, & ſapientiæ cultores urimi, tam in Græcia, quàm in Latio; ut, *Ptomæus, Strabo, Pauſanias, Dionyſius Alexandrinus*, in eum *Euſtathius, Stephanus*, & ipſe *Ariſtote*, aut quisquis Author libelli de mundo: & alii ræci. Latini item, *Pomponius Mela, Plinius, Sonus, Æthicus, Vibius Sequeſter, Antoninus, Capel, Iſidorus*, & plures alii. Et inter recentiores: *olaterranus, Munſterus, Æneas Sylvius, Vadianus, Marius Niger, Camdenus, Eirenicus, Sophianus, Gerlius, Maginus, Neander, Pirckheymerus, Melanchon*, &, quos priore loco nominare oportuit, *Orlius, Mercator, Cluverus, Bertius*, & infiniti alii, uos enumerare longum foret; qui omnes hoc udii genus magnâ diligentiâ excoluerunt, & xornârunt.

Hæc profectò *Geographia* eſt, quæ omnis generis Scriptoribus copioſam lucem face ſuâ inert; Nam quicquid eſt Poëtarum, Oratorum, Philoſophorum, Medicorum, Theologorum, & præſertim Hiſtoricorum, ſine Geographiâ, in alta nocte & denſis tenebris ſepultum, & demerſum jaceret. Dico etiam Theologia; nam Sa-

cræ Literæ abſque hac intelligi ſatis, aut memoriâ comprehendi non poſſunt. Nam quotieſcunque eæ mentionem faciunt Regionis, urbis, montis, maris, fluminis, (quod certè ſæpe faciunt) toties hæſitare, & tanquam ignota in regione vagari cogitatione neceſſe eſt, & ſæpe errare, & labi, quando hæc diſciplina facem non præfert, & viam oſtendit.

Sed præcipuè utilis & neceſſaria eſt ad hiſtoriam profanam: nam quis Monarchias, & ſummorum Imperiorum ſedes; quis amplas urbes; quis bella in diverſis orbis partibus geſta; quis populos, qui bonis legibus, moribus, atque inſtitutis uſi, aut non uſi fuerint; quis denique maria, flumina, lacus, ſinus, montes, fontes, portus, promontoria, atque alia, quæ in hiſtoricis ſæpe obvia, quæque ad Geographiam pertinent, probè intelligat ſine hac doctrinâ?

Jam præter utilitatem, quæ, obſecro, voluptas cum hac comparanda? Nam ſedendo in Muſæo, aut horto, per totum terrarum Orbem ſine ullo labore, ſine ſumtu, ſine periculo, peregrinamur: hoc eſt, ingenio, & mentis oculis quaslibet orbis regiones perluſtramus, quaſvis urbes adimus, maria & flumina tranſmittimus, montes tranſſcendimus, denique, quacunque in parte terrarum aut maris viſum fuerit, ibi cogitatione nos & velociſſimâ mentis alâ ſiſtimus. Cum *Homero*, & Græcis pugnamus contra Trojanos in Aſia. Cum *Iaſone*, & *Argonautis* Pontum Euxinum navigamus ad Colchida, & vellus aureum. Cum *Vlyſſe*, & *Æneâ* per decennium in mari Ægæo, & mediterraneo erramus. Cum *Alexandro Magno* contra Perſarum Regem Darium confligimus ad Iſſicum ſinum; & poſt victoriam cum eodem expeditionem ſuſcipimus per totam Aſiam, in Indiam uſque. Cum *Xerxe* navibus Eu-

ropam

iam Aſiæ jungimus, atque exercitum decem
itum Myriadibus, per totum quinquennium
tractis, in Græciam effundimus; & cum eo-
n, re malè geſtâ, ex Græciâ turpiter fugimus,
trans Helleſpontum in Aſiam naviculâ piſca-
â transfretamus. Cum *Leandro* amatore ex
ydo ad Seſtiam puellam Heronem, mare im-
oſum intempeſtâ nocte transnatamus. Cum
miſtocle Xerxis claſſem ad Salamina vincimus
elemus. Cum *Leonida*, *Pauſania*, *Epaminun-*
Miltiade, & aliis viris bellicoſiſſimis in Græ-
magna prœlia conficimus, atque hoſtes pro-
imus. Cum *Mario Romano* Conſule Teuto-
um, & Cimbros ad Aquas Sextias in Gallia
nternecionem uſque delemus. Cum *Hanni-*
Carthaginenſi per Hiſpaniam, Galliam, &
ntes Alpinos magno exercitu in Italiam pe-
ramus, & varios Romanorum duces, & exer-
s profligamus. Cum *Fabio Maximo* cunctan-
em Romanam reſtituimus, atque in Campa-
Hannibalem ad incitas redigimus. Cum *Sci-*
e Africano in Africa Carthaginem (Roma-
mperii æmulam) vincimus, & delemus. Cum
re, & *Pompejo*, bellum civile exercemus, &
ſumma rei campis Pharſalicis pugnamus.
m *Octaviano Auguſto* Antonium, & Cleopa-
m bello navali ad Actium promontorium Epi-
uperamus. In ſumma; quicquid legimus aut
Hiſtoricis, aut in Poëtis, paſſim regnat Geo-
phia.

Per hanc Geographiam etiam diſcimus; quæ
gularum regionum ſit natura; quæ dotes, &
nera peculiaria; quæ mala, aut incommoda;
e fructuum ubertas, & varietas; quid her-
um, plantarum, arborum, radicum, aroma-
n, & metallorum ubique ſit; Et quid quæque
at regio, & quid quæque recuſet. Quæ ingenia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

incolarum, artes, mores, habitus; quæ figu
color, atque indoles hominum, atque anin
lium; Et plura talia cognitione digniſſima, q
profectò non exiguam voluptatem hominib
non planè barbaris, & ruſticis adferre ſolent.
jam ſileam, quàm ſuave, & jucundum ſit cogn
ſcere atque oculis mentis contemplari vetera
ſplendida, & magnifica opera, atque ædificia, q
paſſim in his, aut illis regionibus, in Ægyp
Italiâ, Græciâ, Judæâ; aut in his, aut illis urbib
Româ, Carthagine, Conſtantinopoli, Alexa
driâ, Memphi, Babylone, Hieroſolymâ, Cor
tho, Athenis, Thebis, Lacedæmone, Neapoli,
racuſis, Venetiis, & aliis viſuntur: ſive à natu
ſive artificio, & induſtriâ hominum excitata,
ſunt pyramides, labyrinthi, theatra, pontes, fo
res, portus, coloſſi, obeliſci, ſtatuæ, templa, arc
turres atque aliæ antiquæ ſtructuræ, aut ruinæ
ſimilia; quæ certè adſpectu jucundiſſima ſu
& quæ ingenuum hominem ignorare mini
decet. Nam, ut rectè *Marcus Tullius* judicat,
equus, vehendi cauſsâ; arandi, bos; venandi
cuſtodiendi, Canis; ita homo ortus eſt ad mu
dum contemplandum.

In ſumma: plenum ingenuæ voluptatis, atq
utilitatis hoc ſcientiæ, ac ſtudii genus eſt: qu
non tantùm facit ad eruditionem, ſcientia
prudentiam, & ad voluptatem; verùm etiam
magnitudinem animi, & deſpectum, conte
tumque rerum humanarum. Nam quid ei pot
videri magnum, (inquit idem Cicero,) cui æt
nitas totiusque mundi nota ſit magnitudo?
certè, qui Terram, & mundum hunc habita
lem non aliquo ſaltem modo cognitum hab
domicilium prope ſuum, ac ſedem ignorat, &
patriâ quaſi hoſpes, & peregrinus eſt. Sed
Geographia ſatis.

Aſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Aſtronomia, & Geometria.

Huic ſtudio Geographico, ſi etiam *Aſtrono-*
um adjungere velis, non improbabo; nam ab
ſtudio te non abhorrere, videor mihi in te
ſervâſſe. Hanc facillimè, & compendioſiſſimè
aries ex *Keckermanno, Petro Appiano, Metio,* &
æcipuè ex *Sphæra Iohannis de Sacroboſco* cum
nmentariis *Clavii.* Si etiam delibare quædam
bet ex *Geometriâ*, lege *Euclidem* ejuſdem *Cla-*
, & *Savilium* in VIII. priores propoſitiones
lidis: & *Rami* Geometriam. Sed de hoc ſtu-
Mathematico conſule *M. Hortenſii* diſſerta-
nem Epiſtolicam, in qua ex profeſſo de eo
t.

Hiſtoria.

Hiſce jam præmiſſis, & hoc fundamento po-
, ſuperſtruatur ædificium *Hiſtoricum.* Et pri-
quidem legatur *Sleydanus* de quatuor Impe-
. Item, *Ionſtoni* hiſtoria univerſalis Civilis,
Eccleſiaſtica: aut *Neandri* Chronicon, ſive Sy-
ſis hiſtoriarum; ut *Philippi Paræi* medulla
oriarum; aut *Glaſeri* hiſtoriæ univerſalis Sy-
ſis Theoretica, & practica. Poſtea *Carionis*
ronicon: & *Iohannis Cluverii* Epitome totius
bis Hiſtoriarum; Et Mellificium hiſtoricum
zelii; Et *Matthiæ Dreſſeri* millenarii mundi,
Iſagoge hiſtorica. Omnes probæ notæ libri,
ad hoc ſtudium hiſtoricum valde utiles. Hæc
npendia ſufficient; niſi mavis addere *Sabelli-*
, & *Nauclerum*, qui aliquantulum prolixio-
ſunt. Sed ante omnia legatur *Bodini* metho-
s hiſtorica, ad formandum judicium; & *Voſ-*
, ſummâ Vir eruditione & judicio, de hiſto-
is Græcis & Latinis.

Ad Hiſtoriam Græcam brevi tempore perdi-
ndam, plurimum conducit *Ubbonis Emmii*
æcia, quam tibi valdè commendo; nam Au-
thor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

thor ille breviter, & ſolidè exiguo libro complexus eſt, quicquid penè omnes Græci hiſtorici magnis voluminibus nobis reliquerunt. Inter veteres, qui compendioſè ſcripſerunt, ſunt præcipui: *Iuſtinus*, Trogi abbreviator in hiſtoriâ externâ; & *Florus*, atque *Eutropius*, in Romanâ quibus adde *Oroſium*; &, ſi lubet, *Zonaram* annalium Scriptorem. Medulla hiſtoriarum tam Græcarum, quàm Romanarum, eſt *Plutarchus*, in vitis clarorum Virorum, qui aſſiduè legendus eſt. Copioſus, eloquens, & elegans eſt *Livius* in deſcribendis Romanorum bellis, & rebus per totum penè terrarum Orbem feliciter geſtis. Sacra ſcripſit *Ioſephus*, Hiſtoricus nobiliſſimus.

Hi, ſi tempus & otium ſuppetunt, legendi; ſin minus, provectiori ætati, & majori otio reſervandi: ut & reliqui tam antiqui quàm recentiores hiſtorici, quorum numerus penè eſt infinitus. Præcipui ſunt: *Herodotus, Thucydides, Xenophon, Diodorus Siculus, Arrianus, Polybius, Dionyſius Halicarnaſſæus, Appianus, Dion Caſſius, Xiphilinus, Herodianus, Agathias, Procopius* & alii inter Græcos; *Cæſar, Salluſtius, Paterculus, Curtius, Æmylius Probus, Tacitus, Suetonius, Ammianus Marcellinus, Capitolinus*, & reliqui hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores, inter Latinos.

Quos bono ordine ſequentur Neoterici: *Blondus, Cuſpinianus, Sigonius, Bizarus, Paulus Æmilius, Aventinus, Polydorus Virgilius, Bonvinius, Saxo Grammaticus, Crommerus, Iovius, Guicciardinus, Crantzius, Dubravius, Cœlius Curio, Camerarius, Lonicerus, Leunclavius, Comminæus, Sleydanus, Buchananus, Petrus Iuſtinianus, Mariana, Camdenus, Collenutius, Oſorius, Maphæus, Ioſephus à Coſtâ, Latius:* Et qui primo loco nominandus erat, atque inſtar omnium eſſe poteſt, *Iacobus Auguſtus Thuanus*, Princeps hujus ævi hiſtoricorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Sed interim non negligenda, aut omittenda eſt *Patriæ Hiſtoria*, cujus breve compendium habes in *Mauritiados* libris *Caſparis Enſii*: Sed Præcipuè in hiſtoria Belgica *Everhardi Rheydani*, Belgicè ab Auctore conſcripta, & ab eruditiſſimo, & maximæ ſpei Juvene *Dionyſio Voſſio* ſtylo politiſſimo Latinitate donata. His adde *Meteranum*, & *Borrhaum*, & ſi placet, *Nicolaum Burgundum* & *Stradam*, utrumque pontificium; qui cautè, & circumſpectè legendi, utpote addictiores parti adverſæ, & adfectibus nimis indulgentes. Utinam doctiſſimus *Grotius* ſuam Hiſtoriam Belgicam, jamdudum perfectam, & ob turbas & ſimultates Belgicas hactenus ſuppreſſam, nobis non invideret!

Politica.

Sed ſatis de Hiſtoricis: Quibus ſubjungi, aut potiùs conjungi poſſunt *Politici*, & tales Scriptores, quia varia ſcripſerunt, partim philologica, partim polyhiſtorica; ut *Bodinus*, & *Tholoſanus* de Republicâ. *Lipſii*, *Chokierii*, & *Heyderi* politica. *Patricius* de Regno, & Regis inſtitutione. *Heresbachius* de Inſtitutione Principum. *Grotius* de jure belli, & pacis. *Marſelarius* de Legato. *Reuſneri* ſymbola Heroica Imperatorum, & Regum. *Tipotii* Symbola divina & humana Pontificum, Imperatorum, & Regum. *Richteri* axiomata, & exempla hiſtorica & politica. *Thomæ Lanſii* Conſultatio de principatu inter Provincias Europæ. *Tuldeni* diſſertationes Ethicæ & Politicæ. *Roſini* Antiquitates Romanæ. *Valturius* de re militari Veterum. *Camerarii* meditationes hiſtoricæ. *Dinothi* adverſaria hiſtorica. *Alexander Sardus* de ritibus Gentium. Et ſimiles Polyhiſtores.

Laus Hiſtoriæ.

Hoc ſtudium Hiſtoricum conjunctum cum

Poli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Politico, inprimis tibi commendaverim; nam nihil eo aut utilius, aut jucundius.

Hoc tibi virtutum ſtimulos; hoc ſemina laudum
Hoc exempla dabit. ————

Certè (inquit Vir quidam doctus,) ad omnes disciplinas utilis eſt hiſtoria. De hac infinita ſunt tam veterum, quàm recentiorum Encomia. Hanc princeps ille Oratorum, teſtem temporum, nunciam vetuſtatis, lucem veritatis, vitam memoriæ, &, quod præcipuum eſt, Magiſtram vitæ vocat. Nam hiſtoria præteritorum exemplis oſtendit, quid in vitâ nobis expetendum, quid fugiendum ſit. Eſt hoc præcipuè in cognitione Hiſtoriarum frugiferum (inquit *Livius*,) ut ex aliis diſcas, tibi quod ex uſu ſiet: ex aliis documentum & exemplum capias, quod imiteris, ſi honeſtum & utile ſit; aut ſi fœdum inceptu & exitu, quod vites. Hinc rectè vocatur Philoſophia exemplis conſtans. Nam in hiſtoriis proponuntur nobis varia exempla, non modò ad intuendum, ſed etiam ad imitandum, & exprimendum utilia: ita ut ad vitæ inſtitutionem resque præclarè gerendas utiliſſima omnino cenſenda ſit; quod hominem inſtruat prudenter & circumſpectè agere, atque omnia ſua conſilia, dicta & facta, ad rationis normam dirigere. Unde *Themiſtocles* prudentiſſimus apud Græcos habitus eſt, quia hiſtoriam, ſuæ vitæ magiſtram ſtatuerit. Et meritò quidem; ex Hiſtoria enim vitam noſtram & mores, alienis malis edocti, corrigere atque emendare diſcimus: unde διδασκαλία ἀπείρος, hoc eſt, doctrina extra periculum conſtituta à Diodoro Siculo nuncupatur. Inde tot Virorum illuſtrium Virtutes, ut pietatem, juſtitiam, fortitudinem, magnanimitatem, clementiam, conſtantiam, moderationem, temperantiam, atque alias, nobis ad imitandum pro-

poni-

onimus. Quocirca *Cyrus* ille Perſarum ſapien-iſſimus Rex, apud Xenophontem, filiis ſuis, um moriturus, præcepit, ut hiſtorias & res an-eactas legerent, ἐκ τῶν προγεγενημένων (inquit) μανθάνετε, αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία, hoc eſt, x iis, quæ ante-acta ſunt, diſcite; hæc enim ſt optima diſcendi ratio. Hæc facit, ne ſemper ueri ſimus; nam neſcire, quid, antequam na-us ſis, geſtum ſit, hoc eſt ſemper eſſe puerum. æc ab *Halicarnaſſæo* vocatur Ἀρχὴ φρονήσεως, καὶ φίας & à *Nazianzeno* συμφέρτη σοφία. Eſt enim iitium, & fons omnis ſapientiæ, & mater pru-entiæ. Hoc non ſolùm bella, & urbium, po-ulorumque direptiones continet, aut gentium aigrationes, regnorum & rerumpublicarum or-is, incrementa, converſiones, & interitus; eligionis propagatæ, conſervatæ, & labefactæ-e momenta: (quæ omnia hominem liberum eſcire turpe eſt:) ſed etiam hominum mores, igenia, dicta, facta, conſiliorum proſperos & dverſos eventus, rerum humanarum viciſſitu-ines, variaque vitæ humanæ exempla & præ-epta ob oculos ponit, mirificéque prudentiam aget, judiciumque acuit. Ut *Cicero* non im-erito hiſtoriam Philoſophiæ præferat, & plus boris, & temporis conferendum ſuadeat hi-oriis, quæ exemplis abundant, quàm Philoſo-horum diſputationibus legendis. Imò nuſquam acilius aut bellica res, aut omnis Reipublicæ iſciplina cognoſcitur, quàm ex hiſtoria; ut lem *Cicero* teſtatur. Verè itaque dicitur, nihil à eſſe aut jucundius, aut utilius. Nam Hiſto-a quoquo modo ſcripta delectat, inquit *Pli-us.* Et *Quintilianus:* Hiſtoria per ſe tenet Le-tores; & nullius aut facultatis, aut diſciplinæ anta utilitas exſiſtit, quanta hiſtoriæ. Sed me-hodum ſtudiorum, non Elogium hiſtoriarum, ſcri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſcribere inſtitueram. Redeo itaque unde digre-
ſus ſum.

Poſt abſoluta præambulatoria hæc ſtudia; r
ſtat jam tandem *Theologia*, artium & facultatu
illa Regina, & Scientiarum omnium apex: cui
Parentes dicârunt; & ad qûam ſponte te inclin
re, & propenſum eſſe animadverti.

Ebræa Lingua.

In hac ut cum fruge verſeris, & cum fruct
proficias, etiam atque etiam tibi commend
Linguam Ebræam: in qua excellit doctiſſim
Præceptor tuus *Iacobus Crucius*, quem adire, a
que eâ de re conſulere poteris; qui diſcipulo ſi
methodum præſcribere, & conſilium dare (qu
ejus eſt humanitas) non renuet. Et quis poſ
melius? Nam in Sancta illa linguâ non exerc
tatiſſimus modò eſt, ſed vix ſibi parem habet i
ter hujus ævi doctos. Hoc ego tantùm dico
moneo, ut *Druſii* ſcripta diligenter legas, & evo
vas; nam quod ille olim de *Cicerone*, hoc ego
Druſii Lucubrationibus pronunciare non ver
bor: Nempe, Illum aliquando in Ebræa lingu
& Theologia fore magnum, cui *Druſii* ſcrip
placere cœperint. Reliqua Præceptor tuus ti
ſuggeret, qui etiam hoc meum judicium, & co
ſilium (ſat ſcio) non improbabit.

Theologia.

Venio ad ipſam *Theologiam*. In qua hos tibi a
te omnes legendos cenſeo. Primò, ipſam *S. Sc*
pturam: hoc eſt, ipſum *Biblicum Textum*, que
tibi quàm familiariſſimum reddere ſtude, aſ
duè legendo, & relegendo. Nam,

Textus non fallit; multos ſpecioſa fefellit
Gloſſa: Dei verbo nitere, tutus eris.

Deinde paucos, eosque optimos, Theolog
rum libros tibi compares, atque eos non oſ
tanter, aut perfunctoriè, ſed ſedulò, & ſun

n

à cum cura & attentione legas, & relegas. ut
nt: *Piſcatoris* Aphoriſmi, cum explicationibus
uſdem. *Urſini* Catecheſis. *Cuchlini* Theſes Ca-
cheticæ. *Wendelini* Chriſtiana Theologia; *Bu-
ni* loci Communes Theologici. *Scarpii* curſus
heologicus. *Aretii* Problemata. *Paræi*, *Tileni*,
Profeſſorum Leydenſium Theſes Theologicæ,
d præcipuè *Calvini Religionis Chriſtianæ Inſtitu-*
, liber incomparabilis, tam quoad ſtylum,
àm quoad rem, & materiam, de quo Poëta
idam verè ſic cecinit:

Præter Apoſtolicas, Chriſti poſt tempora, chartas,
Huic peperere Libro ſecula nulla parem.

Deinde addatur Theſaurus ille Theologiæ
exhauſtus, *Petri Martyris* Loci Communes
heologici: quem utrumque Librum de melio-
notâ tibi commendo. In controverſiis Papi-
cis, lege primò *Feſti Hommii* theſes Antibel-
minianas; & *Platzii* lucum ſucciſum erro-
m pontificiorum; & *Chemnicii* examen Con-
ii Tridentini, & poſt illos ipſum *Bellarminum*,
contra eum *Ameſii* Bellarminum enervatum:
rſtii Antibellarminum contractum; & Pan-
atian Catholicam *Chamierii*. His adde *Riveti*
tholicum orthodoxum: *Perkinſi* Catholicum
formatum: *Voëtii* deſperatam Papatûs cauſ-
n; & præcipuè Opera omnia *Withakeri*, nec
n *Rainoldi*, *Molinæi*, & *Mornæi* pleraque. Item,
arnixii Apiarium, librum utilem ſimul, & ju-
ndum; qui non tam ſeriò, quàm joco Ponti-
ios refutat, & religionem eorum (puerilem
iè, & ridiculam,) naſo ſuſpendit adunco. Con-
Remonſtrantes habes Collationem Hagien-
n; Acta Synodalia Dordracena; & Cenſu-
n Profeſſorum Leydenſium in Confeſſionem
emonſtrantium, Contra Anabaptiſtas habes
Bullin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Bullingerum, Fokelium, Udemannum, &, q[illegible]
nuper Belgicè prodiit, Doreſlarium.

Patres.

Jam de antiquis Theologis (qui *Patres* vocan[illegible]tur) & de *Scholaſticis Doctoribus*, quid ſentiam paucis ſic habe. *Patres*, & Patrum eruditione[illegible] ſuſpicio, & maximi facio: ſed tamen tibi Auto[illegible] non ſim, ut illos, hâc quidem ætate, legas, ſe[illegible] differas, uſque dum provectioris ætatis, & matu[illegible]rioris judicii fueris. Nam multa habent non ſo[illegible]lum fluxa, ambigua, futilia, & ſuperſtitioſa, ſe[illegible] etiam quædam non uſquequaque proba, & ſan[illegible] quæ ſubactum judicium, exercitatum ingenium & plurimam lectionem deſiderant, per quæ ver[illegible] à falſis, adulterina & ſuppoſititia à genuinis di[illegible]cernantur: cui rei apprimè conducit *Specime[illegible] Critici Sacri*, judicioſiſſimi Viri *Andreæ Rivet[illegible]* Multa (inquit *Vives* Papiſta) in Patribus à pla[illegible]giariis Monachis mutata & adulterata ſunt: Ad[illegible]de quòd à Patribus non pauca, dicta & ſcript[illegible] ſunt, quæ per omnia non ſapiunt Orthodoxam Apoſtolicam, & Catholicam veritatem. Legen[illegible]di tamen aliqui propter pietatem, & ſalutaria a[illegible] virtutem & devotionem monita: nec non pro[illegible]pter Antiquitates Eccleſiaſticas, & Hiſtoriam il[illegible]lorum temporum; ut, *Lactantius, Minutius Felix*, *Cyprianus, Arnobius, Salvianus, Sulpicius Severus*, *Hieronymi Epiſtolæ, Auguſtinus de Civitate Dei, Cle[illegible]mens Alexandrinus, Euſebius*, & ſimiles.

Antiquitates Eccleſiaſticæ

Quos legendos dico, inter alia, propter hiſto[illegible]riam illorum temporum, & propter *Antiquita[illegible]tes Eccleſiaſticas*; quorum cognitio Theologo no[illegible] ſolum utilis, & jucunda, ſed & neceſſaria eſt. Nam quid jucundius, imò quid utilius Theolo[illegible]go, quàm ſcire quo modo gentes ad religionem Chriſtianam converſæ ſint; quantis perſecutio[illegible]

nibus

nibus Eccleſia Chriſtiana ſubjecta fuerit; quan-
:o illa ſanguine initio cœperit, & ſuccreverit?
qui martyres, qui Patres, quo tempore vixerint;
quibus Eccleſiis inſervierint; quos Libros ſcri-
pſerint? qui Hæretici, ubi, & quando exorti; quid
:radiderint? quæ Concilia, & quando habita;
quid in illis, & quibus auſpiciis decretum? quan-
lo, & quibus viis tyrannis ſimul, & ſuperſtitio
Eccleſiam invaſerit? quo tempore, & quibus gra-
libus Antichriſtus venerit? quæ origines Mo-
nachorum, Monialium, Eremitarum, feſtorum,
ejuniorum, quadrageſimarum, indulgentiarum,
peregrinationum religionis ergo, jubilæorum,
purgatorii, adorationum & venerationum San-
torum, imaginum & reliquiarum, Miſſarum,
Annatarum, Encæniorum, & mille ceremonia-
um & ſuperſtitionum in Papatu, aliaque innu-
nera? Quæ omnia ſparſim legere licet in Patri-
bus, & præcipuè in *Euſebio*, & reliquis hiſtoriæ
Eccleſiaſticæ Scriptoribus: nec non in *Centuriis*
Magdeburgenſibus; in *Hoſpiniano* de templis, de
Monachis, & de feſtis; in *Illyrici* Catalogo Te-
ſtium veritatis: in Mornæi myſterio iniquitatis:
& in *Caſauboni* exercitationibus contra *Baronium*,
quas inprimis tibi commendo. In iis enim Papa-
tus Romanus, detractâ larvâ Antiquitatis, nudè
detegitur, & totum *Baronium* ex meris figmen-
tis, falſis miraculis, ſuppoſititiis doctrinis, & va-
riis ceremoniis ac ſuperſtitionibus, (quibus cæci
& miſeri homines in Papatu decipiuntur,) con-
flatum eſſe oſtenditur. His adde Epitomen Hi-
ſtoriæ Eccleſiaſticæ *Iohannis Pappi*; in qua quàm
breviſſime agit de converſionibus Gentium, de
perſecutionibus Eccleſiæ, de hæreſibus, & de
Conciliis.

Scholaſtici Doctores.

Quod attinet ad *Scriptores Scholaſticos*; prorſus
ab iis

ab iis manus, & mentem abſtine. Nam quo
ſum ſcientiam haurias ex turbulentis, & fec
lentis ciſternis, cùm limpidos S. Scripturæ font
adire liceat? Unus *Auguſtinus* inter antiquos
& unus *Calvinus* (in inſtitutionibus Chriſtian
religionis) inter neotericos, (abſit dicto invidia
plus ſolidæ Theologiæ tibi ſuppeditabunt, quà
omnes Romano Pontificiæ Eccleſiæ *Scholaſti*
doctores, cum omnibus ſuis vanis diſputation
bus, jejunis diſtinctionibus, ſophiſticis argutii
quodlibeticis quæſtionibus, contortis & intr
catis ſyllogiſmis, ſtultis & deliris ſpeculation
bus, moroſis denique atque inutilibus rixis, a
tercationibus & jurgiis: quorum *Thomas Scotu*
Lombardus, *Bonaventura*, *Gregorius de Valentiâ*
Molina, *Vaſquez*, *Suarez*, *à Soto*, *Bellarminus*,
alii Romanæ Eccleſiæ doctores, & magiſtri n
ſtri ad nauſeam, & faſtidium uſque pleni ſunt.

Quid Theologia hæc Scholaſtica aliud eſt
quàm ignorantia veritatis, & inanis fallacia?
Vir quidam doctus de eâ non malè judicat. Im
quid aliud eſt, quàm immenſum inanium
nihili ſpeculationum Chaos? Theologia ha
Scholaſtica, quanta quanta eſt, magis Ethnica
quàm Chriſtiana eſt; non ex S. Literis hauſta
ſed tota ex *Ariſtotelis* Metaphyſicâ conſuta,
conflata; quæ multò plus habet rixarum phil
ſophicarum, quàm Chriſtianæ pietatis; im
quæ Chriſtianam pietatem argutiis ſuis profa
navit, & veram Theologiam paſſim in Acad
miis & Scholis, vanis ſuis doctrinis, & philoſ
phicis terminis contaminavit, & corrupit. H
fatetur ipſe Abbas *Trithemius*; homo Pontif
cius. Hoc tempore (inquit,) Philoſophia ſecular
ſacram Theologiam ſuâ curioſitate inutili fo
dare cœpit. Hinc etiam Vir doctiſſimus int
ipſos pontificios, *Ludovicus Vives*, conqueritu

quo

quòd ad probanda fidei Chriſtianæ myſteria pontificii doctores plura argumenta adferant ex Ariſtotele, & ejus Metaphyſicâ, quàm ex ipſis Sacris Literis, aut ſcriptis Apoſtolorum; ut putes, (inquit,) eos eſſe Athenis Ethnicis, non Pariſiis Chriſtianis. Et *Eraſmus* noſter, qui Scholaſticos & eorum Theologiam (ſi quis alius) probè noverat, dicit: Theologiam illorum eſſe meras nugas, curioſas ſpinoſasque argutias & jejunas quæſtionum anxietates; Adeóque ſe malle eſſe Theologum pium, cum Chryſoſtomo, quàm cum Thomâ invictum. Et ut meum etiam de iis proferam judicium, dico breviter: ut Philoſophi gentium in ratiocinationibus ſuis evanuerunt; (Roman. 1. cap.) Sic Scholaſtici Papiſtarum doctores ſophiſticâ ſuâ ſeſe, & mundum totum excæcarunt.

Reſtant *Commentatores*, & *Commentaria*, ex quibus, meo judicio, optima ſunt: *Marlorati*, *Calvini*, *Martyris*, *Lavateri*, *Muſculi*, *Zanchii*, *Paræi*, & *Riveti*. Hi Theologi pro tempore ſufficient, aut etiam pauciores: quibus per occaſionem addi poterunt alii Theologorum inſignium libri & tractatus; ex quibus perfectior eruditio, & reconditarum rerum ſcientia ſuo tempore hauriri poterit: ut ſunt, *Calvini*, *Perkinſi*, *Zanchii*, *Urſini*, *Ivelli*, & aliorum opuſcula Theologica. *Iohannis Gerhardi* loci Communes Theologici; *Chemnicii*, *Leyſeri*, & *Ioh. Gerardi* harmonia Euangelica. *Flacii Illyrici* Clavis S. ſcripturæ. *Cameronis* Prælectiones de Eccleſiâ. *Wolphii* Memorabilia. *Zepperi* pleraque. *Fulleri* Miſcellanea Sacra. *Iacobi Capelli* Hiſtoria Sacra & Exotica. *Voßius* de origine & progreſſu idololatriæ. *Franzii* Hiſtoria animalium Sacra. *Mornæus* de veritate Religionis Chriſtianæ. *Stella* de Vanitate mundi. *Melchioris Adami* Vitæ Theologorum. *Eraſmi*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Vivis, *Rivii*, & ſimilium opuſcula pleraque.
alii non pauci, quos, datâ occaſione, emere &
gere poteris. Quibus adde *Practicos Theologo*
quorum numerus infinitus eſt. Præcipui ſunt i
ter noſtros, & Lutheranos: *Ameſius*, *Alſtediu*
Caſmannus, *Chytræus*, *Iohannes Gerardi*, *Spinæus*, *T*
ſinus, *Molinæus*, *Voëtius*, *Vdemannus*, *Teylingi*
Inter Anglos: *Perkinſus*, *Couperus*, *Draxus*, *D*
ke, *Baille*, *Dounam*, *Linacker*, *Abrenethi*. & in
Pontificios *Thomas à Kempis*, *Drexelius*, *Stell*
Pelecyus, *Buſæus*, *Corenus*, & infiniti alii.

Sed hui, (inquies) tam multos libros in tan
temporis inopiâ! & non multos tantùm, ſed v
rios, & de rebus, & artibus variis. Reſponde
Artes omnes inter ſeſe indiſſolubili quodam vi
culo quaſi connexas, & concatenatas eſſe, ut u
ſine alterâ ſubſiſtere nequeat. Et ſi unam no
velis, omnes penè perdiſcere neceſſe ſit. Omn
Artes (inquit *Cicero*) quæ ad humanitatem pe
tinent, habent quoddam commune vinculum
& quaſi cognatione quadam inter ſe contine
tur. Sed objicias forſan: Paria ſunt, omnia co
plecti velle; & nihil. Item: Impar homo effic
tur ad ſingula, cùm confusâ mente dividitur
multa. Item, *Omnibus intentus, minor eſt ad ſingu*
ſenſus. Sed vana ſunt hæc omnia, cognate;
& hoc proverbium, quod vulgo jactatur, *in om*
bus aliquid, in toto nihil: Nam qui eſt in omn
bus aliquid, in ſingulis eſt nihil. Omnes eni
artes, & ſcientiæ (ut dixi) cognatione quada
inter ſe continentur. Hoc etiam judicium fu
ſummorum Theologorum, non antiquoru
tantùm, ſed & recentiorum, qui in omni hum
niori literaturâ, in omnibus ingenuis ſcientiis
artibus, in omni Philoſophia, & hiſtoriâ fueru
exercitatiſſimi. Nec te moveant voces eorum
qui contrarium tibi perſuadere conantur. Pro

fect

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ctò veræ Philoſophiæ (addo etiam Theologiæ)
ina ſoboles, absque orbe illo ſcientiarum
ortiva eſt; inquit magnus ille *Cæſar Scaliger*.
teor equidem, magnam partem humanæ ſa-
ntiæ eſſe, quædam æquo animo ignorare vel-
Et cum Stoico Philoſopho, habendam doctri-
n cum modo; plus enim ſcire quàm ſatis, in-
nperantiæ genus eſſe. Et cum eodem, Cupi-
atem diſcendi dirigendam eſſe, ne ipſa ſe im-
liat; neque enim paſſim carpenda, neque avi-
invadenda eſſe univerſa: Per partes perveniri
totum; aptari onus viribus debere, nec plus
cupari, quàm cui ſufficere poſſumus. Sed cum
dem, Si bonum habeamus animum, capie-
s, & hauriemus tantum Eruditionis, quan-
n volemus; modò adſit dicendi pertinax vo-
tas, & indefeſſus labor. Nam labor omnia
cit improbus. Et juxta Horatium:

Qui cupit optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer, ſudavit, & alſit,
Abſtinuit Venere, & vino. ————

Nihil tam altè natura poſuit, (inquit ille) quò
us pervenire non queat. Quodcunque impe-
it animus, obtinuit. Nunquam itaque deſpe-
ſed ſemper ad ſumma contende. Etiamſi ſuc-
ſus ſemper non reſpondeant votis; perge ta-
n, & obdura: tandem voto potieris, & victor
des. Ne te malè habeat, quod non protinus
rementum doctrinæ percipis: proficere for-
primò te non ſenties, ſed tamen profeciſſe.
uti enim horologii umbram progreſſam ſen-
us, progredientem non cernimus; & fruti-
, aut herbam creviſſe apparet, non apparet
ſcere: ita & ingeniorum profectus, quoniam
nutis conſtat auctibus, ex intervallo ſentitur.
Ad ſumma itaque, quantum potes, enitere, &
nes artes & diſciplinas, ſi non exactè perdi-

ſcere & tenere; ſaltem generalem quandam e
rum cognitionem habere ſtude. Ad hoc volve
dum tibi omne genus Scriptorum, (ut inquit *F*
bius) ſed optimis inſiſtendum. Legendi *Philo*
phi, cognoſcendi *Hiſtorici*, non negligendi *Poët*
omnium denique bonarum Artium Scriptore
& Autores pervolutandi, ſi Vir eruditus eſſe,
haberi velis. Nam ut ille, quisquis eſt, veriſſim
dixit: Nemini contigerit unquam ullius doct
næ laude excellere, qui non ea delibaverit, q
ad omnium notiones pertinent. Hoc ſtudiu
ſummis illis, & maximis Viris *Pythagora*, *Pla*
ni, *Ariſtoteli* fuit, quos nullius Artis, aut doct
næ ignaros fuiſſe conſpicimus: Et quò brevi
hominum vita eſt, eò diligentiùs rectis Artib
incumbendum; & quò major rerum difficulta
eò acrius ſtudium eſſe debet. Et ſi tempus illu
quod ſine ulla fructuoſa operâ jocis, ludis, can
lenis, compotationibus, & ambulationibus d
tur, in bonarum artium ſtudiis impenderetu
nec anguſtias vitæ, nec obſcuritates rerum inc
ſaremus. Idem penè dicit *Ludovicus Vives:* Exc
met hic aliquis (inquit) cùm tam multa rece
ſeri, & tam multos in omnibus artibus Auctor
legendos audit: Ecquando tandem omnia h
legentur? Reſpondet: à Viris confirmatâ jam
tate, tum etiam in ſenibus eo tempore, quo v
ludendum, vel nugandum: Nam ſi quis, qua
tum in luſionibus, quantum in colloquiis inan
bus, ſæpè etiam noxiis; quantum in torpenti ot
conſumatur temporis, expendat in bonis liter
comperiet planè his omnibus, quæ dixi, percu
rendis, atque aliis pluribus affatim ſupereſſe. A
undamus (inquit) tempore, ſi prudenter diſpe
ſetur, quod malè impendendo fit arctiſſimum

Ita eſt, mi Cognate; optimam vitæ parte
otio, & nugis conſumimus: imò, quod mag

dole

lendum eſt, optima pars ævi perit vitiis, qui-
s infecti minimam temporis portionem im-
ndimus ſtudiis; maximam amoribus, convi-
s, compotationibus, & luſibus. Hæc peſtis, &
rnicies eſt ſtudiorum! Hoc ſtudioſos, ſed cum
um eſt, exclamare facit:

O mihi præteritos referat ſi Iupiter annos!

Et profectò nullus dolor exſiſtit major, quàm
i fit recordatione jacturæ temporis. Tu, mi
gnate, aliter facias; aliter vitam tuam inſti-
as; aliter tempus impendas:

Poſcas ante diem librum cum lumine, ſemperque
Intendas animum ſtudiis, & rebus honeſtis.

que omnia illa vita,

———— ———— *quæ ſpem*
Conſiliumque morantur agendi gnaviter id, quod
Æquè pauperibus prodeſt, locupletibus æquè,
Æquè neglectum pueris, ſenibusque nocebit.

Hoc eſt, diligenter & continenter ſtudiis in-
gila, & cum *Plinio*, omne illud tempus periiſſe
ta, quod ſtudiis non impenditur. Cogita, ad
mparandam variam & inſignem eruditionem,
ad excellendum & eminendum ſupra alios,
gnâ curâ, ſedulitate & contentione opus eſſe,
μελέτη (inquiunt Græci) πάντα δύναται, quo in-
unt, nihil eſſe tam arduum, aut difficile, quod
râ, induſtriâ, labore, contentione, aſſiduitate,
ſedulitate non ſuperetur. Hæc *Platonem* & *A-
otelem* tantos *Philoſophos*; *Demoſthenem*, & *Cice-
nem* tantos *Oratores*; *Homerum*, & *Virgilium* tan-
s *Poëtas*; *Herodotum*, & *Livium* tantos *Hiſtoricos*;
rchimedem, & *Euclidem* tantos *Mathematicos*;
ppocratrem, & *Galenum* tantos *Medicos*; *Augu-
num* denique & *Chryſoſtomum* tantos *Theologos*
fecit. Ita profectò eſt, mi cognate, Ad compa-
ndam Eruditionem diligentiâ opus eſt; nam ni-
l eſt, quod ſedulitate, & diligentiâ non ſupere-

 tur:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tur: Nihil, quod non expugnet pertinax ope
& intenta ac diligens cura: Nihil, quod amore
ſtudio effici non poſſit. Qui laborem recuſat (in-
quit *Muſonius* apud Stobæum) ſeipſum con-
mnat, tanquam bonis omnis indignum; qu
quid enim eſt ubique boni, Labore comparat
Sed ſufflamino calamum, ne in infinitum e
currat epiſtola. Habes, cognate, conſiliu
meum de ſtudiis tuis rectè, & ordine inſtitue
dis, & dirigendis, & quos Auctores tibi ſuade
legendos, ut brevi, hoc eſt, minimo cum temp
ris & ſumtûs diſpendio, Vir doctus evadas, &
omnibus ſcientiis, & artibus, ſi non plenè & pe
fectè inſtructus, ſaltem mediocriter verſatus, a
que inſtitutus eſſe poſſis: ut tandem cum laud
& fructu, bonum Theologum, & Concionat
rem agas.

Ad quem finem tibi præſcripſi *Bibliothecam*
parvam quidem, ſed ſelectam, hoc eſt, non mu
tis illam inſtructam libris, ſed exquiſitis: Qu
etſi quadriennii, aut quinquennii ſpatio omn
evolvere, aut legere non poſſis, poſtmodum t
men iis cum fructu uti poteris, cùm ſtudioru
tuorum curſum in Academiâ abſolveris.

Bibliotheca contracta.

Sed ſi & hi fortè tibi nimis multi; ecce pa
ciores, & Bibliothecam contractiorem: *Eraſmi*
Colloquia, *Baudii*, & *Crucii* Epiſtolas, *Baudii* po
mata, *Mureti* orationes: & inter antiquos, *Ci*
ronem, *Cæſarem*, *Terentium*, *Ovidium*, *Virgilium*
Curtium, *Salluſtium*, *Livium*, *Senecam* utrumqu
Lactantium: hos quidem propter ſtylum, & L
tinitatem; ſed, propter res, *Plinius* legendus. I
Græca linguâ, *Lucianus*, *Euripides*, *Homerus*;
propter variam eruditionem, *Ariſtoteles* & *Plu*-
tarchus. In Philologiâ, Philoſophiâ, & Hiſtori
Eraſmi Adagia, *Volaterranus*, *Cælius Rhodiginus*

Cam

merarii meditationes hiſtoricæ; *Alſtedii* Encyopædia; *Keckermanni* Syſtemata philoſophica; *lſtedii* Chronologia; *Vadianus* de tribus orbis rtibus; *Munſterus*, *Magini Ptolemaus*; *Melanchnis* Chronicon: *Iohannis Cluveri* Epitome hiſtorum: *Pezelii* mellificium hiſtoricum: *Sabelli* Enneades: *Thuanus*: & ex antiquis *Iuſtinus*, & *rus*. In Theologia, *Wendelini* Theologia Chriana: *Urſini* Catecheſis: *Paræi*, & *Tileni* The- Theologicæ: CALVINI INSTITUTIO: *artyris* loci communes: *Chemnicii* examen oncilii Tridentini: *Vorſtii* Antibellarminus ntractus: *Marlorati*, *Martyris*, *Calvini*, *Paræi*, *Riveti* commentaria. *Vetus Teſtamentum* Ebrai-: & *Novum* Græcè: *Biblia* Latina *Iunii*; & *Bel-a* poſtremæ verſionis.

Compendioſam hanc Bibliothecam, hoc eſt, ucos hos, ſed optimos libros non leviter, aut rfunctoriè; ſed ſedulò, & cum ſumma attenone legas & relegas, volvas & revolvas: & non iùs dimittas, aut è manibus deponas, quàm finem uſque perlegeris, & in ſuccum & ſaninem tuum converteris. Et ſenties te plus prociſſe ex paucis, & certis, quàm ex multis, & vais Autoribus.

Sed priusquam finiam, non poſſum non de eliore notâ tibi commendare lectionem duom antiquorum, & doctiſſimorum Autorum, ENECAE, nempe, & PLUTARCHI; quos iri doctiſſimi, & judiociſſimi, *Eraſmus*, *Lipſius*, *alvinus*, atque alii, maximi ſemper fecerunt. De *eneca* ſic *Lipſius*: Senecam amare te ſuadeam, t ipſam Sapientiam; quia revera ille, judice me, ulcherrimus Autor Naturæ, veriquе. Acer in criptis eſt, & verba ex animo, non ex ſummis abris profundit; ſtimuli, & ſubiti ictus ſenteniarum, quibus qui non excitetur, non inter fri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

gidos, ſed mortuos à me habeatur. Enim-ver alta illa, & Providentiam; item, vitiorum odium & rerum externarum contemtum nemo magi infuderit: Nemo, inquam, ex omni gente au ævo, cujus ſcripta quidem exſtent. Idem: Qu Senecam diligenter legerit, & præcepta ejus im biberit, tollere caput ſupra omnia humana pote rit. Ille non ſuadet, ſed ingerit optima; & im pellit ad ea, non ducit. Et *Chytræus* de eodem Seneca acres, & efficaces ad virtutem colendam & vitia toto pectore fugienda cohortationes ha bet; nec docere tantùm Virtutem, ſed inferer animis & inculcare videtur. Autor terſus, purus & elegans eſt in ſtylo; & doctus, copioſus, & ſa piens in rebus.

Jam de *Plutarcho* ſic judicat Vir doctiſſimu *Theodorus Gaza*: Plutarchus Bibliotheca eſt o mnigenæ ſcientiæ, doctrinæ, & ſapientiæ. Non Ethica enim tantùm, & Politica; non OEconomica, & Gamica, ſed Phyſica etiam, & Medica; Mathematica, & Muſica; Aſtrologica, & Geographica; Philoſophica, & Philologica; Hiſtorica etiam, & omnis generis alia (ut ſunt ritus reconditiſſimæ antiquitatis, exempla, ſimilitudines, proverbia, apophthegmata; aliaque illuſtria orationum lumina) divinis ejus libris continentur. Et *Iohannes Beurerus*, *Plutarchi* opera (inquit) qui ſibi comparare, & legere volet, (quod omnes ſtudioſos ut faciant, hortor,) ii habebunt, quo ſe per omnem ætatem & vitam ſuam honeſtè, doctè & liberaliter oblectent in omni genere rerum, ſcientiarum & artium.

His adjunge duos excellentiſſimos Poëtas, HOMERUM & VIRGILIUM, quos ſemper in ſinu & deliciis habeas. *Homerum* dico, primum illum doctrinarum & antiquitatis Parentem, ut meritò *Plinius* eum vocat;

A quo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

—— A quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pieriis ora rigantur aquis.

n verbis, ſententiis, figuris (inquit Vir acris icii *Fabius*) humani ingenii modum excedit *nerus*; ut magni Viri ſit, virtutes ejus non æ-nlatione, (quod fieri non poteſt) ſed intelle-ſequi. Et profectò ita eſt; Omnium rerum, nium artium, omnis non prudentiæ ſolum, ſapientiæ veſtigia aut expreſſa, aut recondita t in illo. Quem haud temerè *Themiſtius* di-σβυτάτερα καὶ ἀρχέγονον τῶν Πλάτωνος, καὶ στοτέλους λόγων, Primum parentem, autorem Platonis, & Ariſtotelis ſermonum. De quo m ſic *Vellejus* Hiſtoricus: Clariſſimum dein-*Homeri* illuxit ingenium, ſine exemplo ma-um; qui magnitudine operum, & fulgore minum, ſolus appellari Poëta meruit; In hoc maximum eſt, quod neque ante illum, m ille imitaretur; neque poſt illum, qui n imitari poſſet, inventus eſt. Hunc eloquen-, & ſapientiæ parentem aſſiduò legas; & cum alterum illum Poëtarum principem, *Vir-um*, de quo præſtat tacere. quam pauca di-e, (ut *Salluſtius* olim dicebat de Carthagi-ne jejunâ atque inope meâ oratione laudes s deteram. Sed evectus ſum ultrà, quàm pu-eram. Deſino itaque, ſi priùs pauca hæc mo-a in aurem tibi inſuſurravero. Primò, ut li-s legas animo non oſcitanti, aut vagabundo, aliis rebus, aut curis diſtracto; ſed libero & ento. Secundò; ut inter legendum anno-, & excerpas, quæ rara & notatu digna tibi vi-ntur. Tertiò, ut in lectione Autorum tria hæc æcipuè obſerves: *verba, phraſes & ſenſus.* artò; ut quotidie exerceas *memoriam* & *ſty-m. Memoriam* dico: nam illa optimus erudi-nis Theſaurus eſt, &, ut *Seneca* rectè judicat,

inter humanæ naturæ commoda primum locu
occupat. Nam tantum quiſque novit, quantu
memoriâ tenet, & cùm res, tempus atque u
poſtulat, promtum & expoſitum habet.

Stylum etiam quotidie exerceas; nam optim
ille eſt dicendi artifex. Scribendi exercitatio (i
quit Vir quidem doctus) eſt velut anima ſtudi
rum, ideóque ſæpe adhibenda, intermitten
nunquam: Nam quid prodeſt ſcire, ſi non po
ſis eloqui? per eloquentiam vim ſuam exſe
ſapientia. Ideo *Cicero*, eloquentiſſimus ille Or
torum, judicabat, meliùs eſſe eloqui copios
modò prudenter, quàm vel acutiſſimè ſine El
quentia cogitare. Et profectò nihil homini,
præſertim Theologo, eloquentiâ & ſtyli exer
tio utilius, aut præſtantius. Certè qui ſtyli exe
citia in juvenili ætate neglexerunt, (inquit a
quis non inſcitè) hi poſtea ad functiones pub
cas adhibiti, cùm in cœtu hominum frequenti
re habenda eſt oratio, vel planè obmuteſcun
vel deformi trepidatione perturbati, ſubin
hærent, ac titubant; vel ineptè, & geſticula
ter, vel alioqui ruſticâ, obſcurâ, indiſtinctâ,
præcipitanter verba effutiunt. Sed ſatis de St
diis.

De vita, & moribus paucis etiam ſic hab
Optimam vitæ rationem elige, eam jucunda
reddet conſuetudo. Cum his verſare, qui te n
modò doctiorem, ſed & meliorem facere po
ſunt. Ebrietates, commeſſationes, atque omne
exceſſum, aut intemperantiam in cibo & pot
tanquam peſtem & perniciem animi & corpor
fuge. Cave tibi à philautia, atque animi elati
ne, aut præſumtione; nam οἴησις ἐγκοπὴ προκο
πῆς perſuaſio profectûs, ejus interruptio & imp
dimentum eſt. Multi ad ſapientiam perveni
potuiſſent, (inquit *Seneca*) niſi ſe jam perveniſ

putâ

râſſent. Cogita, nihil ſapientiâ pulchrius, ni- virtute amabilius eſſe. Cogita, radices ſtu- rum amaras eſſe, ſed fructus dulces: & quæ orioſa ſunt juventuti ſtudia, ea jucunda eſſe ectuti otia. Cogita, divitiarum & formæ glo- n fluxam & fragilem eſſe; virtutem verò & ditionem claram æternamque haberi. Cogi- magnam eſſe partem profectûs, velle profi- e; & ex adverſo, nihil eſſe, quod ſtudioſo tan- ere noceat, & à diſcendo retrahat, quàm ad mmam eruditionem pervadendi deſperatio, & dentia. Cogita, quòd diligentiâ, & exercita- ne longè plures, quàm naturâ, præſtantes & ti evadunr. Cogita denique, nihil tam ar- um, nihil tam difficile eſſe, quod humani in- nii vis penetrare non poſſit; & neminem ſine ore, ſine vigiliis poſſe pervenire ad ea, quæ à vulgo ſeparant. Hæc, & ſimilia animo tuo vens & revolvens, ad laborem & diligentiam e excita, reputans, non eſſe ingenui juvenis, ere ſudorem; nec ulli ſapere caſu obtigiſſe: Deos (ut habet Græcum proverbium) bona laboribus vendere. Quibus Sapientum dictis o, & te plurimùm ſalvere, & valere jubeo Muſeo meo, Sylvæducis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

IOACHIMI FORTI RINGELBERGII ANDOVERPIANI

De RATIONE STUDII LIBER.

Cui additus eſt ERASMI ROTERODAMI tractatus ejuſdem argumenti,

Ante omnia certum præfigi ſcopum debere.

SI quis frugem aliquam conſequi velit, nec temerè, quocunque impetus rapit, vagarier: is initio conſtituat oportet, quouſque progredi in literis cupiat, quidve deſideret adipiſci. Sic namque in iis duntaxat rebus elaborabit, quæ ad ſcopum conferunt. Atqui varium iſtiusmodi eſſe inſtitutum liquet. Pulchrum eſt enim, mediocrem autorum æquare doctrinam. Pulchrius, ad ſummorum virorum excellentiam contendere. Pulcherrimum longè, ſuperare majores omneis, atque eum tenere montis tractum, quo nec aliquis perveniſſet unquam, nec fortaſſe quisquam eſſet perventurus. Primum prorſus facile. Medium arduum. Poſtremum tale, ut nefas videatur, ſi mente ejusmodi quicquam agitaris. Cæterùm quoniam fuiſſe homines conſtat, queis primas hactenus conſenſus mortalium parteis conceſſit: in hominum eſſe manu reor, altiùs paullò, quàm illi tot annis conſedere, aſcendere. Sed, per deos immortales, quàm humilis, quàm pavidi, quàm abjecti denique animi eſt, mediocrem eſſe velle! Contrà, quanta mentis dignitas, quæ ſupe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

s hoſtibus arcem occupabit : unde clarior ſo-
univerſo orbi conſpicua ad finem uſque ævi
: ! Quam tot hominum millia , quot arenas
cani littora continent , perpetuò celebrabunt.
irco omneis, quos dulces Muſæ numine afflâ-
nt ſuo, hortamur, uti illic ſcopum figant, quò
tiſſimus quisque ſeſe cuperet perveniſſe. Cer-
ego, ſi me aut comitem , aut ſocium , aut du-
m quærant , ſpem omnem planè abjicere co-
. Sic namque interim meditantem calculi
munt, ut gravi ipſa dolore mœreat mens , ut
runique noctes abducat inſomnes angor. Ve-
ntamen , ſpe ſopitâ , labor non antè quieſcet,
am ſævitia mortis , atque extremus vitæ dies,
nina noſtra condat. Laborabimus ſemper, e-
n ſi fructum nullum, gloriam nullam, nullam
dem conſequamur. Metam contingat alius,
is caſtrum expugnârit ; conatus tamen noſter
nquam eſt defuturus. In hoc animus arma
pſit ſplendidiora auro, operoſa magis, quàm
nuus unquam induit Achilles. Stricto ma-
ferro tremit, munitum galeâ caput eſt , cor-
totum nunquam non ære reſplendebit. Tu-
rum clangor implebit cœlum , campos pavor
os invadet , ingruentibus undique copiis.
mmam concepit , quicquid in membris ma-
iæ latet. Tacere non poſſum, quod ingens ar-
r, aut vis, quæ in corpore ſpirat , ut ſcriberem
peravit. Nec arrogantis eſſe arbitror , labo-
n duntaxat, victoriæ ſpe relictâ, profiteri : in-
dique viam, quâ tot viri ad virtutem conten-
unt. Equidem me in mille diſcerpi parteis
lim , (diſpeream , ſi ſecus loquor ac ſentio !)
àm remittere animum ad ſumma evadendi.
ncere velle veteres illos eloquentiæ principes,
n ſuperbiæ modò, ſed furoris cenſeatur. In iis
enim omnia prope elaborata adeò, adeò abſo-

luta apparent, ut verbum vix ullum aut adder aut detrahere, aut immutare vel tranſponer poſſis. At ego nil eſſe tam arduum, tamque ad mirabile in rebus humanis exiſtimo, quod hom num non poſſit induſtriâ comparari. Itaque (u ſemel finiam; ut eloquar quid velim,) ſi quis in ter mortales ſit, quem hæc victoria, hæc laus, hi triumphus, hæc trophæa moveant, immenſum pectore robur trahat, dicatque cum Marone:

— Tentanda via eſt, qua me quoque poſsim
Tollere humo, victorque virûm volitare per ora.
Primus ego in patriam mecum (modo vita ſuperſit)
Aonio rediens deducam vertice Muſas.
Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas.

Adſpirantem ad altiora, quàm majores per venere, nemo compos mentis improbabit. Ne dubito, quin pleriſque inferioris doctrinæ viris quos ſecula ſuperiora vidêre, idem fuerit inſtitu tum, licet eventus fefellerit. Quorum conditi nobis non aſpernanda, etenim in magnis rebu vel conatus laudari ſolet. Cenſent complures ſtudendum eſſe, ut vivamus molliter, non tanto furore ſæviendum, illi qui plùs corporis, quàm animi bonis conſulunt: qui non perpendunt, quàm ſpecioſa, quàm cœleſtis, quàm divina quædam res ſit, mens ornata diſciplinis variis. Ego ſanè non video, quid hæc hominum monſtra, quæ corpus grande circumferunt, vel ægrè trahunt potiùs, à bobus diſtent, niſi quod loquantur, non mugiant. Facies ſtupida, adſpectus hebes, craſſa labra: ſemper terram & pabula ſpectant: venter ingens, quem quater aut quinquies quotidie replent. Iſthæc animalia generoſos ſpiritus ad alta natos trahunt ad quietem: aliqua diſcenda arbitrantur, quæ more ſuo apud imperitos inter convivandum queas oſtentare.

Agite

Agite ergo, nobilior propago juventutis, quibus corpus omne ardore tremit; (reliquæ turbæ non magis loquor, quàm ſtupidis animantibus,) agite, inquam, animi noſtri pulchritudinem quæramus, hujus decore gloriemur, atque contra brevitatem ævi, memoriam noſtri quàm maximè longam efficere conemur! Cœleſti ſumus omnes ſemine oriundi: illò pergamus igitur, unde nobis origo eſt. Quemadmodum radios ſolis contingere quidem terram videmus, ſed ibi ſunt unde mittuntur: ſic animus ſacer converſetur nobiſcum, ſed hæreat origini ſuæ, illinc pendeat, illuc ſpectet ac nitatur. Leonis ſequamur ingenium, quod animal ſolitarium eſt, experſque ſocietatis. Nemo majorem agnoſcere debet in orbe, niſi illum ſolum, qui ſolus orbem condidit. Nihil placeat, niſi quod ſummum eſt. Hoc enim plus ſapies in rebus æternis, quò magis ſtupes ad humilia. Utinam è tot millibus unus animoſo pectore, quo diximus, penetraret! Quem ſtudioſis omnibus eſſe ſcopum optârim, hactenus dictum.

Amari ſemper labores, & contemni luxum debere.

AH libri leges excedere cogor! gravioreque dicendi formâ, quàm conſuetudo poſtulat, animantes ſtupidiſſimas ad æternam gloriam excitare. Qui ſub ſignis noſtris merere ſtudet, in primis amplecti vigilias ac labores debet: fugere luxum, delicias, & quicquid effeminatum reddit animum. Dormire malit ſubjectis corpori aut ſaxis aut lignis, quàm plumis pellibuſve. Veſci alimentis aſſueſcat, quæ minimè placere ſentit palato: averſetur ea, quæ voluptatem ullam adferunt.

Quisquis enim duros caſus virtutis amore
Vicerit, ille ſibi laudemque decusque parabit:
At qui deſidiam luxumque ſequetur inertem,
Turpis inopſque ſimul, miſerabile tranſiget ævum.

Corpo-

Corporis tamen valetudinem curet: namque ſine ipſa nihil efficere animus poteſt. Stare malit, quàm ſedere; currere, quàm ire: nunquam arma deponat è manibus. Hæc omnia & corpori robur adferunt, & menti vigorem. Ut enim arborum robuſtiores ſunt partes Aquiloni oppoſitæ, quàm quæ Auſtrum aut Zephyrum ſpectant: ita fortiores ac firmiores ſumus in iis rebus, in quibus nos aut adverſa Fortuna, aut labor magnus exercuit. In labore viget virtus. Nec poteſt eſſe magnum, quod ſine pulvere & ſudore contingit. Ita namque naturæ parenti placuit, ut præſtantiſſima quæque non niſi ſummis vigiliis conſequamur. Res verò viliſſimæ ſicut laborem non requirunt, ita finem habent inglorium: & facilè parta facillimè dilabuntur. Si quis aliud meditetur, aut facturum ſeſe putet, is noſtris ſe copiis ne audeat adjungere. In militia hac majorem à milite poſcimus curam, quàm haberi conſuevit in principum exercitu aliorum. Nec injuriâ. Illi enim exiguam ſolùm orbis partem, nempe urbem aliquam: univerſum nos mundum petimus. Illi ad annos aliquot rerum futuri domini ſunt: nos gloriam noſtram non niſi orbis temporumve fine metimur. Proinde ſi quiſquam non alium hîc fore laborem ſperârit, quàm apud Imperatores, qui urbem aliquam milite cingunt, is hinc faceſſat pondus inutile ad mediocrem turbam, ubi ſeſe rem pulchrè videntur geſſiſſe, atque mirè ſibi applaudere in rebus etiam viliſſimis conſuevêre. Socrates ille non hominum modò, verum etiam Apollinis oraculo ſapientiſſimus judicatus, & perennis philoſophiæ fons, dicere ſolebat: *Radicem quidem eruditionis peramaram eſſe, ſed fructum habere jucundiſsimum: initioque magnos adferre labores, ſed honeſtiſsimum ſudantibus præmium reponere.* Ergo,

go, ô tu quiſquis es, cui ignea vis in pectore exarſit, cui flamma in præcordiis micat: procul, procul abſint mollia, lenia, facilia, blanda, quæ animi impetum exſtinguere ſolent! Dura petamus, dura, inquam: feramur per ſaxa, per rupes, per ignes. Fatigare juvet Scyllas, Syrtes, Charybdas, ac reliqua monſtra aquarum. Si quicquam in mundo ſit arduum, ſi uſquam pericula, eò contendamus. Exhauſtum ſudorem ingens comitatur gloria. Si magnum aliquid in orbe apparet, noſtrum id eſt. adde momentum temporis. Summo ardore, impetu, vi, ociùs fulmine illuc ſpiritus celer tranſvolet, ubi propior aliquis victoriæ eſſe locus poſſit. Multa exſilia patent fugienti. Patria eſt, ubicunque virtus ſedem ſibi elegerit. Audendum eſt, audendum fortibus viris. Fortuna ipſa aperit viam, invita etiam, velit nolit. Vis nulla ſit, quæ vim iſtam poſſit coërcere. Huc omnes conatus advolent: nihil hoc inſtitutum mutare queat, niſi mors, quæ rerum omnium finis eſt. Dura aliquis præcepta vocet mea: dura fatemur eſſe; ſed ut valeas, multa ferenda tibi. Secundæ res felicem; magnum verò faciunt adverſæ. Alexander tot vigilias, tot labores pertulit, quo neminem in orbe relinqueret, qui non ſuo ſubeſſet imperio: & nihil nos tentabimus? ſic ſine honore, ſine memoria exſtinguemur? ἀνδρῶδες οὐδὲν ἐπιδεδειγμένοι; Plinius (opinior) uſpiam refert, Pompejum Magnum inter Alpes & Hiſpaniam exteriorem octingentas urbes populo Romano ſubjugâſſe: quur nos in re tam facili adeò ſumus deſides? Verum medius fidius proverbium vulgi: Literatos omnes ignavos eſſe. Satis diu, heu nimium diu collegimus robur; aperto Marte agendum eſt. Abeant, qui verba iſt-

hæc

* *Virile nihil operati?* Vel, *Quum virile nihil oſtenderimus?* Vide annotationes Autoris.

hæc ſapere clament arrogantiam. Abunde rela
nobis gratia erit: nec laborem nos hunc fruſt
putabimus inſumſiſſe, ſi illorum conſequi fav
rem poſſimus, quibus ipſa profuerint, quorur
ve mentem ad altiora paullò, quàm erant itu
incitârint. Si redamant aquilæ, redamant de
phines amantem: quis pectore adeò duro, in
quis tam barbarus, tam ab omni humanita
alienus fuerit, qui non mutuo amore compl
ctatur eum, cujus conſilio vel labore profec
rit? Ego ſemper excelſi eſſe animi duxi, qui
quid vulgare eſt, faſtidire: atque monumentu
ſui immortale inter mortales relinquere. Cæt
rùm nos maleſani, dum florem terimus ætati
vanis blandiſque ducimur illecebris: poſt ſen
confecti, in corporis morbos, in vitæ finem pe
limur.

Nunquam deſperandum eſſe.

Si nos interim ſucceſſus deſtituat, deterreat
labor; non continuò deſiſtendum cenſeo. Si fo
tè nos, in ſublime tendentes ad montis vert
cem, decies præcipites devolvamur, imò centie
millies; toties ardentiùs, ac inflammatiore ſp
ritu iter idem arripiemus, ad eundem vertice
advolabimus. Rex Alexander, generoſi hon
ſpiritûs, domiturus orbem, ad rupem venit i
ſublimem, ut aditum militibus nullum reperire
Eò principes aliquot confugerant, advecto con
meatu in biennium, ſperantes fore, ut inter
homo aut moreretur, aut minus ſæviret cupidir
imperandi. Hi ridentes, num Alexander volar
poſſit, exploratores illuc miſſos interrogaban
Nunciatum hoc Regi eſt. Qui graviter id feren
volenſque ſuos ad victoriam incitare, ajebat: N
hil tam altè poſuiſſe naturam, quo virtus perve
nire non queat. Nec multò pòſt petram occupa
vit, pollicitus antè decem talenta illi, qui primu

a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

d verticem evaderet : novem ſecundo : ſequen-
i octo : quarto ſeptem : ſic uſque ad decimum
lecreſcente numero. Quâ de cauſa non malè ha-
ere quenquam debet, ſi non protinus incre-
nenta doctrinæ ſentiat. Sicuti enim horologii
mbram progreſſam ſentimus, progredientem
on cernimus : & fruticem aut herbam creviſſe
pparet, non apparet creſcere : ita & ingeniorum
rofectus, quoniam minutis conſtat auctibus, ex
ntervallo ſentitur. Leonis catuli informes na-
cuntur, vix ingrediuntur ſemeſtres, non moven-
ur niſi bimeſtres : ſic aliquando egregia futura,
ardè ſolent provenire. Contra, quæ ſpectatiſſi-
nè florent, celerrimè marceſcunt. Bene actum
ecum putat mercator, ſi poſt decennem naviga-
ionem, poſt mille incommoda, mille vitæ diſcri-
nina, rem ſibi comparaverit paullò uberiorem :
k nos pavidæ animantes primo impetu ſpem
omnem abjiciemus ? Quodcunque imperavit a-
imus, obtinuit.

Opes debere contemni.

Falsò queruntur, obeſſe literis egeſtatem: ne-
que facilè emergere, quibus res anguſtior ſit.
Contrà nihil videtur accommodatius, nihil ma-
gis neceſſarium penuriâ : cujus beneficio artes
omnes inventæ ſunt ; ut ſcitè Theocritus de Pe-
nia perſcripſit. Nam quemadmodum corpora
habentibus pinguia & valida, nullum erit vale-
udinis emolumentum, ſi animus ſegnis fuerit,
ac dejectus : ſic & illis, qui humili conditione
ſunt, nullum ex hac re nocumentum, ſi animus
nobilis ac generoſus fuerit. Corporis & fortunæ
flores evaneſcunt ociſſimè : virtutis laus æterna
eſt. Vidimus, multos honore conſpicuos celſa-
rum dignitatum inſediſſe faſtigiis, & diffuſo uſ-
quequaque cenſu per orbem patrimonia propa-
gâſſe, quorum ampliſſimæ opes abierunt; tranſie-
runt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

runt & ipſi tantarum opum domini. Quamob
rem non omnino diſplicet ſententia illorum
qui magnam auri vim conjecerunt in mare, ni
quod id ipſum non dederint egentibus. Equi
dem eo ingenio ſum, ſemper fui, & ſemper ero
ut ſummam inopiam, quàm ſummas opes, ma
lim. Metuerem enim, ne pernicioſa eſca mentem
occuparet meam: neve tam vilis metalli cur
ſtudia dulciſſima impediret. Mediocrem tame
modum ad vitam tuendam neceſſarium eſſe no
pernego. Nec aurum contemno, nec magna
opes, quæ mentem à literis abducere quean
Ferè fit, ut bona animi, corporis mala: rurſu
corporis bona, animi mala ſint. Nihil ſanè ra
rius, nihilque magis arduum puto, quàm homi
nem eſſe & eruditum, & divitem. Quapropte
certum habeant illi, qui genere & opibus cla
ſunt, ſeſe nunquam aliquid memoratu dignum
effecturos. Fieri poteſt, ut opuſculum non ſin
laude prodeat in lucem, ſed ad ſummam illam
gloriam perveniet nemo. Vidi complures nobi
li ortos genere, qui amplâ mercede conducti
præceptoribus, optimas quaſque diſciplinas bre
viſſimo tempore perdiſcebant. Verùm eoſdem
haud multò pòſt inveni duxiſſe uxorem, alere fa
miliam, ſervos, equos, canes. Id fecerat cupid
pernicioſa opum. Adde quod parentes faciliu
tolerabunt, te Deum pejerare ipſum, homini vi
tam adimere, quàm ut auri amor decreſcere vi
deatur. Et mihi ſæpenumerò objectum eſt, in ii
me ſudare rebus, quæ ad farinam non ita mul
tum facerent.

Adfectandas eſſe ſtudioſo laudes.

Magnum futuræ victoriæ ſignum eſt excitar
laude, ſi pulchrè geſſeris quicquam: atque ſi ab
aliis vel reprehendi te, vel ſuperari videris, dole-
re, incendique ad altiora. Si quidem, ut Ovidius
ait,

it, non parvas animo gloria dat vires, & fecun-a facit pectora laudis amor. Igitur gloriæ ſtu-ioſiſſimum eſſe adoleſcentem oportet, qui ad umma conabitur. Nihil enim video, quid poſſit ruditio ſine laudum cupiditate; laudum cupi-itas ſine eruditione. Ita alterum alterius præ-idio ſemper innititur.

Quibus rebus facilè ſumma peritia poſsit comparari.

Quæ prima eſſe debeant adoleſcentis officia, lictum: nimirum ut ſumma petat, ut amet labores, deſperet nuſquam, contemnat opes, ut ſit vidus laudis. Reliquum eſt uti doceamus, quâ pſe viâ literis incumbere feliciter queat, atque ine negotio ad ſumma brevi pervenire. Quem-dmodum in Chao admonui, tres potiſſimùm n ſtudendi modo gradus ſunt, *audire, docere, ſcri-ere.* Quoque magis pavida mœreat multitudo, uæ ad celſiora nuſquam auſa adſpirare, vitam mnem inani metu perdidit: bonum & facile ſt audire: melius ac facilius docere: optimum & facillimum ſcribere. Partem primam eò eſſe lifficillimam judicamus, quod nihil magis ar-luum ſit, quàm attentè audire unâ horâ profeſ-orem. Quum aliorum ego intereſſe lectioni ſo-ebam, ſingulas horas ſingulos fore dies arbitra-bar. Quoniam tædioſum, cogitationem liberam ad vocem legentis cohibere. Verùm quando aut docemus, aut ſcribimus, exercitatio ipſa omne aufert tædium. Hac re perterriti adoleſcentes, quia & labores immenſos in ludo pertulerunt, & operam in ſequentibus, hoc eſt, in docendo ac ſcribendo, longè fore graviorem opinantur, literas ſæpe deſerunt. Ad præceptores itaque pertinet, pueros admonere, nihil eſſe moleſtius, quàm id, in quo verſantur; reliqua omnia futura leviora. De partibus his tribus nonnulla dein-

ceps

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ceps eloquemur, ſi priùs aliquid de lectione ſo
tariâ tradiderimus.

De ſolitaria lectione.

Solitaria lectio, quâ omnes penè domi tal
ſcunt, minimè placet. Ea ſiquidem ut maxim
faſtidium; ita nullum prope fructum adfert,
vehementer obtundit ingenii vires. Porrò
quandoque legere autorem libeat, id cum a
fieri velim. Mirabile enim ex alterius præſen
oritur judicium. Adeò ut, ſi adſit quiſquam, ta
quam apertis oculis res ipſas introſpicere te,
nemo, ſomniare duntaxat exiſtimes. Ad ha
quum proferenda ſunt ſtudia, caligant in luce,
omnia nova offendunt, ut qui ſoli didiceri
quod inter multos faciendum eſt.

De audiendi forma.

Sunt qui dicant, ſatis eſſe, ſi quotidie ho
duabus alios audieris, atque eadem domi di
genter repetas Verùm hi omnes expertes rati
nis ſunt: hi mente carent. Duabus horis oſcita
ter audient profeſſorem, audita vix domi inſp
cient: diem totum auferent luxus, ſomnus, t
dium, fabulæ. Quid hoc aliud eſt, quàm hort
ri imperatorem orbis Alexandrum, uti, domi
uſpiam urbe, ibi hæreat, eâ fruatur, eam cola
deſideat illic perpetuò? Abſit! Aliâ viâ rem ag
grediemur. Non urbem enim, ſed Europam
Africam, Aſiam: non portum maris, ſed Oce
num ipſum: non terræ portiunculam, ſed mun
dùm belli jure poſtulamus. Copiæ noſtræ omn
bus ordine civitatibus per orbem totum impet
ſummo ingruent; nec diſcedemus, niſi victore
Ignavia jaceat in tenebris domi, fugiat laborem
fugiat pericula, fugiat lucem, fugiat gloriam
fugiat imperium. Sed ô pigrum animal, cui ni
hil ineſt cerebri, cujus omnia conſilia ad deſi
diam tendunt, remedium aliud accipe! Quicqui

didice

liceris, id confeſtim doceas. Sic & tua firma- & prodeſſe aliis potes.

In dicendo famam vanam debere contemni.

Plerique quum dubitant uſquam, accedere ad ɔfeſſorem verentur, retinenturque pudore. ɔgitant, quâ fronte illius pulſare fores aude- nt, cum quo nulla exſtitiſſet neceſſitudo. Sic um deliberant per dies multos. Illis non mo- entum, non hora, non dies; ſed vita ipſa, & ſpes nnis defluit ſuperſtitione. Tales igitur, quam- mum dubitaverint, ad profeſſorem accedant, errogent liberè. Sed paucis quæſtionem ab- vant: nam mora viris doctis ſemper infeſta . Si is dedignabitur reſpondere, currendum alios. Nihil refert, quiſnam ille ſit, cujus ope es noſtræ augeantur. Nec cogites, deceſſurum d exiſtimationi, ſi aliorum egere videaris au- io. Memineris potiùs, nullam ſpectandam riam eſſe, ni ad finem laborum perveneris. in præmiis humanis ſpem poſueris rerum rum: ſuis te illecebris oportet ipſa virtus tra- t ad verum decus.

Cujuſmodi diſcendæ ſint artes.

Summo oratori, aut poëtæ futuro, cumprimis ceſſariæ formæ loquendi, diſſerendi, dicendi. *ammatice* aditum præbet ad alias artes: quo ſi eamus, cæci per omnes diſciplinas aberrabi- s, nullam unquam optimarum pulcherrima- nque rerum cognitionem conſecuturi. *Diale- e* docendi modum exprimit: *Rhetorice* elo- endi. Ad hanc memoriæ artificium pertinet. *æca lingua* adeò neceſſaria, ut vix quenquam erim eruditum, qui eam ignoraverit. Nec o- ttendæ *hiſtoriæ:* præſtant enim & copiam ora- nis, & rerum experientiam. *Mathematicæ* a- ſimul dignitate quadam pollent ſuâ: tra- nt enim rerum ſublimium deſcriptiones: ſi-

mul

mul ad varietatem orationis faciunt. *Aſtron*[illegible] legem naturamque docet eorum, quæ ab ex[illegible] mo circuitu mundi uſque ad elementa ſunt, [illegible] eſt, penè orbem univerſum. In cœlo ſitum m[illegible] ſtrat Helices, Cynoſuræ, Βοώτυ, Erichthonii, [illegible] præ, Vergiliarum, Hyadum, Argus, Canopi, S[illegible] quorum ortu obituque tempora omnia de[illegible] buntur. Velut apud Vergilium:

------ Sub ipſum
Arcturum tenui ſàt erit ſuſpendere ſulco.

Item:

Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur,
Debita quàm ſulcis committas ſemina.

Et:

Multi ante occaſum Majæ cœpere.

Nec pauca hujuſmodi exempla paſſim ob[illegible] ſunt, apud Ovidium, præſertim in Faſtis. In [illegible] cœlum vagorum ſiderum progreſſus, regreſſ[illegible] ſtationes, defectioneſque. Solem eſſe Princip[illegible] eumque ſuperiora trigonis fere radiis convert[illegible] inferiora, intervallo breviore.

Felices animæ, quibus hæc cognoſcere primùm,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.
Sic petitur cœlum, non ut ferat Oſſan Olympus,
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.

O quanta voluptas animi, non terras & ma[illegible] ſolùm, ſed ſidera ipſa cognatoſque cœlos per[illegible] rare, per tenuiſſima quæque aëris ſpatia cel[illegible] impetu volatuque ferri, ac penetrare cunct[illegible] Quo tandem gaudio adfici neceſſe eſt cum [illegible] habitantem pernoctantemque curis? Contu[illegible] mur ergo candentem illum igneumque æthe[illegible] cœleſtium ignium flammas immotis oculis [illegible] miremur. Omnia enim, quæ mundi circum[illegible] xus continet, non alii uſui, quàm ſpectaculo [illegible] admirationi ſacrarum mentium fabricator orb[illegible]

vide[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

[…]etur deſtinâſſe : idque voluiſſe, ut tantarum […]ietate rerum in medio operis ſui ſpatio ratio- […] capaces oblectaremur. Mens hiſce dedita […]diis,non ea concupiſcit quæ vilia ſunt,non il- […]tis diſtringitur notis : tantùm id quod pul- […]um eſt, quod purum eſt, quod divinum eſt, […]il mortale ſapiens, dulci ardore amplectitur. […]dem, abhinc luce, opinor, ſeptimâ, circa ſe- […]ndam vigiliam noctis, ſolus eram in horto […]odam haud procul à meo cubiculo. In cœna […]erat mentio facta de ratione ſtellarum ejus- […]odi : mirum eſſe ſic prædici defectiones : So- […]n eſſe majorem terrâ, idque ex umbra depre- […]ndi : incredibilem eſſe diſtantiam, quæ ſidus […]cit tam parvum videri : ad hæc, miram celeri- […]tem, quod horis quatuor & viginti nos non […]per terram,ſed tanto circuitu ambiat. Tali ſer- […]one ultrò citròque habito, peractâque cœnâ, […]b Jove ſtabam erecto ſurſum vultu, placidâ […]octe,quum jam omnia ſilerent,quum in proxi- […]is ædibus lumina nulla cernerentur. Principio […]unam diu fixis oculis aſpiciebam,quæ tum ple- […]a circumfuſo rubore circulum ſuum deſcribe- […]at. Spectabam deinde Helicen, Cynoſuram, […]ergilias, Syrium, Oriona. Pòſt ſumtis in ma- […]um tabellis, carmine nonnihil hiſce de rebus […]onſcribere cœpi :

Oceani rurſus, mundique ruentis imago.

Mox abjecto ſtylo varias rerum vices altiore […]ntellectu percurrebam, adeò ut & mei, & loci […]n quo eram,planè oblitus fuerim. Tandem cum […]gemitu ſic cogitabam : Quur natura parens re- […]um tam breve tempus homini largita es? Quur […]nobiles ſpiritus è medio tollis, prius quàm or- […]bem perſpexerint ? Quur cœli pulchritudinem, […]gratiam ſolis, ita repentè oculis noſtris ſubtra- […]his? Tua vis varia vim animorum ſuperat : te

admirabimur, dum vita manebit. O quam triſ
erit orbari vitâ, in tanta videndi cupidine! O m
felicem, Lacheſis, ſi vel ſemel ante mortem t
ſpecies animantium, tot fructuum, quos ter
profert, genera, denique tot artium formas in o
be ſucceſſu ætatum proditas, cognoſcere daretu
Heu me miſerum! celerrimè volant Oceanu
Sol ac ſidera cœli: & mihi tempus perit per ſ
gnaviam, etiam tum, quum diligentiſſimus v
deor. Quis enim unquam adeò in peragend
rebus vehemens fuit, qui non multò eſſe poſſ
vehementior, ſi extremas vires cogeretur expe
ri? Paucos annos Parcæ donant, iiſque neglige
ter utimur. Brevi aderit dies, quum commu
rerum lege ad finem ſuum hujus viciſſitudo co
poris deveniet. Verùm quando, quibuſve exact
ſeculis rediturus ſum? Quo ævo eandem Lu
nam, Plejades illas, Arctos ibi, hîc Syrium it
rum videbit Joachimus? Utinam poſt annos mi
le ea, quæ tum naturæ, tum hominum induſtri
converſa erunt, exiguo momento temporis l
ceat intueri. Miſer, de reditu verba facis? Qui
lachrymas mitte, gravem mœrorem è pecto
move, miſſa fac inania vota, ac horis potiùs fru
re præſentibus. Quid te toties fatorum memo
ria cruciat? O ſi puerilibus annis uſus eſſem, qu
bus illi negotiis imprudenti defluxere! Sed qui
ago? rurſus dolor recrudeſcit: quanquam fletu
ratio non minus dulcis quàm juſta apparet. Qui
feminarum more lachrymas fundo? Et unicum
remedium, vigilantiùs omnia peragenda! hoc
ociùs properandum, quo tempus dabitur bre
vius: horis pro diebus utar, ſingulos menſes an
nos putabo. De cœleſti illa cognitione dictum
ſatis arbitror. Næ ſenſu prorſus omni vacare ju
dico eum, quem non delectat tam jucunda con
templatio, quem nulla rerum miracula moven

E

ea, de qua nunc loquuti ſumus arte, profi-
itur Aſtrologia, Medicis magis, præcipuè ad
as ſcindendas, & decretorios dies, quàm ſtu-
e noſtris neceſſaria: niſi quod ſtylum varieta-
luce commendet, uti abunde apparet in Lu-
i primo libro. Hanc falsò vulgus incertam
at, propter errores non arti, ſed indoctiſſimo-
n hominum inſcitiæ & temeritati imputan-
, qui citra delectum omnia effutiunt. Quæ
hac diſciplinâ ad literas magis conferunt,
que diſcenti fuerint jucundiſſima, hæc ſunt:
æ duodecim mundi domus: quæ vis radii he-
oni, tetragoni, trigoni, adverſi: quid Fortu-
gradus efficiat, & qua viâ reperiatur: atque
complura quæ longum eſſet recenſere. Ne-
ſaria & *Coſmographia.* Hæc enim demonſtrat
as, climata, παραλλήλους, antœcos, periœcos, ἀν-
ποδας, amphiſcios, periſcios, heteroſcios, lon-
udinem urbium latitudinemque, hoc eſt, quot
horis abſint ab occaſu; quot cœli partibus
quatore. De ea libellum emiſimus.
eographia cognitu facilior: conſtat enim ſo-
ocorum commemoratione. Id duntaxat in-
at, ubi Tanais, Nilus, Tigris, Euphrates, An-
s, Scythæ, Perſæ, Arabes; ſine ulla mentione
i; ſine circulorum, latitudinis, longitudinis,
brarum, zonarumque deſcriptione. *Geome-*
terrarum menſuras tradit, hoc modo: Si qua-
ta forma oram habeat viginti pedum, intus
viginti quinque: Si cuneatus ager longus
rit pedes quinquaginta, latus ex una parte pe-
triginta ſeptem, ex altera novem, aream eſſe
um mille centum quinquaginta: idque de-
hendi quæſito ex imparibus numeris medio,
toque in longitudinem. In collibus vallibuſ-
plus ſoli eſſe, quàm cœli. De his libellum
ſcripſimus, cui titulus, Chaos Mathemati-

 cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cum. Quantum hæc omnia ad ſtyli proſint or-
namentum, videre licet quum in locis perm
tis, tum in Ciceronis operibus de univerſitate, n
natura Deorum, de Divinatione, in Somnio Sci
pionis: in Quintiliani capite de agrorum me
ſurâ: in Vergilii Georgicis: Ovidii Faſtis, & Me
tamorphoſi: denique in Lucano. *Arithm*
cam primus Pythagoras in artem fertur rede
ſe. Hinc Pythagorei per numerum jurabant q
ternarium, quo nihil apud eos videtur eſſe p
fectius. Etenim quatuor elementa: ignis, a
aqua, terra. Quatuor anni tempora: ver, au
mnus, æſtas, hyems. Quatuor qualitates re
omnium: calidum, frigidum, humidum, ſiccu
Quatuor cœli plagæ: ortus, occaſus, merid
ſeptentrio. *Muſice* mentem labore feſſam re
cit: verùm inter diſcendum non parum au
temporis: qua de cauſa præclariùs reor, frui c
centu aliorum, quàm canendi artem diſcere. E
inventorem quoque fuiſſe Pythagoram puta
Hic primus dicitur ex malleorum ictibus voc
diverſarum numeros, modos, inflexioneſq
perpendendo, Muſicam artem divinâ quad
induſtriâ confeciſſe. Citharam tradunt in
niſſe Orpheum: qui, ſi poëtis credimus, non
lùm homines rudes atque agreſtes; ſed leon
etiam ac tigres, & inferos manes lyræ ſuavit
demulſit. Fiſtulam Pan Arcadius primus inſ
vit. Nunc, qui in his potiſſimùm legendi ſ
autores. In Grammatica Diomedes, Perott
Valla: in Dialectica, Ariſtoteles: in Rhetori
Cicero & Fabius præcipui. In Aſtronomia
gendi Proculus & Aratus: nam apud Latin
pauci de ea doctè ſcripſere. Si altiora ſpectes,
jungere potes Ptolemæum. In Aſtrologia Juli
Firmicus, qui cæteris elegantiùs & veriùs art
tradidit. Is tamen nihil profuerit, niſi comp

I

prius ex Ephemeridum libris picturâ domo-
m, & niſi habitis rudimentis è barbaris ſcri-
pribus; quorum Alcabitius princeps. In Co-
ographia Ptolomæum: in Geographia Pom-
nium Melam: in Geometria Euclidem cen-
perdiſcendos. Feliciter ſtudia inſtituent, qui
e omnia è doctis autoribus artium cognitio-
m, hoc eſt, materiam ſeu inſtrumenta ſcriben-
ſibi comparaverint. Alioqui nihil ſapiet ſty-
præter inanem loquacitatem. Summus non
t, qui non ex unaquaque diſciplina decerpſe-
, quod ad ſcopum ſuum conferat. Id citra la-
rem effeceris, ſi nihil attigeris niſi locos com-
unes; de quibus, quum dabitur occaſio, libel-
n conſcribemus.

Eloquentiæ laus.

De oratoria facultate, luce omnium diſcipli-
rum, plura prodentur. Non ſatis eſt tam levi-
r doctrinarum principem deſcribere. Iſthæc
ud dubiè cæteris, quod Sol mundo, quod ani-
is Deus. Sine hac non modò artes reliquæ, ſed
s omnes, in tenebris verſarentur. Quid eſſent
omani, ſi non fuiſſet eloquentia? Quid Camil-
s? quid Cæſar? quid Scipio? quid maximi viri,
ui nunc mortui, eloquentiæ viribus vivunt? Ne-
o ſanè aliquod præclarum facinus tentaret, ſi
ertum eſſet à morte ſui nullam fore memoriam.
enique quid Demoſtheni; quid Ciceroni; quid
. Craſſo tantam laudem peperit, niſi eloquen-
a? Hæc ſiderum meatus, ventorum fragores &
npetus, crepitus flammarum, undarum murmu-
a, montium celſitudines, nemorum umbras, flu-
ninum diſcurſus, ſic depingit, ut ea ipſa te oculis
ontueri exiſtimes. Hâc irritare torpentes, deſi-
es animare, temerarios retrahere, ſontes da-
nnare, bonos extollere poſſumus. Sed quid in re
mmenſa laboro? Plenum inſolentiæ videtur, ſi

 quis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quis hujus laudes vel conetur commendare, q
per ſe ſunt ampliſſimæ: vel recenſere, quæ ſu
innumeræ: vel quovis modo demonſtrare, q
rum lumen & ſplendor omnium oculos j
menteſque perſtringit. Prode te ipſam, Eloqu
tia. Sentiat fulgorem, Sol lucidiſſime, teneb
immerſum mortalium genus. Nemo te, niſi
exprimere valet. Caligant in luce tantâ oc
contuentium. Tu in excelſo ſolio ſedens, m
dum illuſtras univerſum. Te colentes ſimi
tui, hoc eſt, immortales, atque orbi toti per om
tempus reddis admirabiles. Quid me, For
niteris extollere, cujus gloriam olim jam agn
ſcunt omnes, cujus tot exſtant monumenta, n
lo ævo, nullâ injuriâ interitura? Via, quæ ad
perducit, primo ingreſſu eſt ardua, confragoſa,
xis aſpera, obducta ſentibus: ἐπεὶ δ' εἰς ἄκρον ἵ
τῃ, *id eſt, poſtquam verò ad ſummum ventum e*
lucida, plana & amœna. Quare multi initio
borem immenſum proſpicientes, abjiciunt ſpe
Complures in medio deficiunt. Ad ſummu
perveniunt pauciſſimi. Hanc omnes penè, p
territi malis, fugiunt. Verùm tanto major g
ria victori, quanto victori rarior. Pulchrum
intra annos mille vel unus ad verticem evaſer
Si quis ergo plenum iſtud ſudoris iter ingredi v
lit, componat ſeſe ad tolerandum, quicquid d
rum eſt. Evitanda mollia, quæque ad corpo
gratiam faciunt, quo magis vigeat animus. Du
alii conviviis ac fabulis fruentur, impalleſce
chartis oportebit. Nonnulli ſe ſimul & volup
tibus & literis dedunt: verùm hi nihil aliud e
ficiunt, niſi, dum utrumque captant, neutro p
tiantur. Sine ſudore, ſine vigiliis, ſine curis p
petuis huc perveniet nemo. Ferendi æſtus,
gores, calamitates. Sæpenumerò lachrimæ fe
obortæ excident. Sæpè ſedebit mœrens, cog
tanſqu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nſque cœptisne deſiſtere, an perficere velit
uod cœperit. Tum ſurgens veluti furore quo-
m incitus, præceps feretur in labores, donec
ſſus victuſque humi proſtratus jaceat, advola-
rus iterum, ſimul atque vel minimæ vires an-
lum & ſudore perfuſum accenderint. Hic no-
es plerunque inſomnes ducet, cæteris dormien-
bus. Hunc ſæpe labore multo feſſum Phœbus
mirabitur. Tu perge, quo cœpiſti.

De legum ſtudio.

Divini origo juris altiùs repetenda. Principio
vitates non erant: per campos, per ſylvas, per
ontes paſſim homines ſine veſte, ſine legibus,
b dio vagabantur. Nondum erant domus aut
dificia: frondibus, ac pellibus à pluvia, nive,
andine ſeſe defendebant. Neque vini uſum
eque frumenti noverant: ſed pomis agreſtibus
eſcebantur. A poſteris urbes exſtructæ, terræ-
ue cultura inventa eſt. Cererem primam leges
ediſſe hominibus, exiſtimant. Digna ſanè res,
uæ divinitati adſcribatur. Quippe quæ dea fru-
es nobis alimentaque dederit, leges quoque
are voluit, ut vitam corpusque non ſolùm ſuſ-
ntaremus cibo, ſed legum etiam defenſione
ueremur. Athenienſibus poſteà Solon novas le-
es inſtituit. Primam, ut, qui parentes ſuos non
lerent, patrimoniumve diſſiparent, ii perpetuò
bſcuri atque ignobiles haberentur; Alteram,
ui otium ſectarentur, & inertiæ dediti eſſent,
os jure ab omnibus tanquam nocentiſſimos ac-
uſari poſſe. Et qui in prælio pro patria cecidiſ-
ent, eorum filios publicè nutriendos erudien-
loſque præcepit. Item curatorem unà cum ma-
re pupillorum nequaquam habitare. Eum præ-
erea curatorem eſſe non poſſe, ad quem eſſet
æreditas pupillorum morte perventura. Poſtre-
mò ſtatuit, temulentum principem non pecuniis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

mulctandum eſſe, ſed duriſſimâ atque ignom
nioſiſſimâ morte puniendum. Lycurgus qu
que ſuis Lacedæmoniis leges condidit. E qu
rum numero hæc eſt: Pueros inopes non in u
be fovendos eſſe, ſed in agros ad uſum rei ruſ
cæ deducendos, ut ab ineunte ætate laborib
adſuefacti, paratiores ad tolerandam inopia
per reliquum tempus efficerentur. Principatu
obtinere videntur Romanorum jura, quæ Juſt
nianus prodidit. Sine legum præſidio vita hum
na conſtare non poſſet. Eæ ſiquidem nemi
inferri vim, nemini injuriam fieri patiuntu
Unumquemque in ſuo gradu, ſuâque dignita
tuentur. Virtutem non quærunt ſolùm, ſed pr
miis exornant; non modò vitia reprimunt, ſ
ulciſcuntur ſuppliciis. Quòd ſtamus, quòd inc
dimus, quòd dormimus, quòd ſecurè vitam ag
mus, id totum harum defenſioni tribuendum
Quæ niſi hominum libidines atque avaritiar
compeſcerent, non uxores pudicas, non agro
non domos, non vitam tutam haberemus. Virg
nes è parentum amplexibus eriperentur. Paſſi
per vicos à ſicariis, à latronibus, à parricidis cru
deliſſimè necaremur. Omnia denique in viliſſi
morum hominum eſſent poteſtate. Poſſunt im
peratores leges pervertere, ſed ſuum unà cum
legibus imperium pervertetur; quamobrem
quia nullum imperium, nulla Reſp. ſine legibu
poteſt eſſe diuturna. Quâ de cauſa harum co
gnitionem ſummè eſſe frugiferam nemo dubi
taverit. Ea enim, quo pacto inter homines ver
ſari homo debeat, edocet. Verùm hîc diſcen
dum duntaxat, quantum ad ſtylum, ſeu orato
rïam artem (ſi ſtudia noſtra ſectari velint) con
ferat. Pulchrum fuerit ſervare modum Cicero
nis, hoc eſt, attingere quantum ſatis eſt. Minù
placent illi, qui ſeſe ita huic ſtudio dedunt, u
nihi

nihil niſi barbariem ament, ut omnia præ legibus faſtidiant.

De Medicina.

Medendi facultas valetudinem tuetur corporis. De hac in libro de homine habemus, quantum ſatis fuerit ad lectionem Poëtarum Oratorumque; atque, ſi horum ſequi ſtylum libet, qui ſemper & elegantiſſimus fuit, & rerum artiumque varietate mirâ nobilis ad ſcribendum.

De Theologia.

In Theologiæ ſtudio plura ne diſcat pietatis opera, quàm velit exercere. Faciliùs quippe rudem vulgum vitæ exemplo, quàm verbis, aut vano clamore, in ſententiam tuam pertraxeris. Atqui contra evenit, ut vigilantior quisque ſit in ſcrutando modo colendi Deum, quàm in ſervando. Alii alias precandi formas anxiè præſcripſere, omnes tamen eidem obnoxii vitio ſunt. Ore verba proferuntur; mens opes, honores, gloriam quærit. Optimè hic officio fungi ſuo videtur, qui ſtudet benè vivere.

Quædam de locis communibus.

In auctorum lectione loci communes ſignandi, hoc modo. Principio Homericæ ὀδυσσείας in margine ſcribendum PRUDENTIA, ubi ait: Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον. Ulyſſem poëta commendat, quòd multa viderit à bello Trojano. Hæc ad Ethica, & laudes perſonarum ſpectant. Paullum infrà, ÆTHIOPIA, è regione, ἀλλ' ὁ μὲν Αἰθίοπας. Æthiopes procul abeſſe à Græcia ſcribit, & in Oriente alios, alios in Occidente reperiri, quæ ad terræ deſcriptionem conferunt. In hunc modum utile fuerit communes locos, in Homero atque autoribus aliis, depingere. Ad docendi formam tranſeamus.

De ratione docendi.

Heic etiam præcipiunt, horas ſolùm debere

duas impendi, aut unam potiùs, quo rem accuratiùs queas explicare. At hæc præcepta ſocordiæ ſunt, hæc fugienda, heic ſpectanda inertia vulgi. Aliud nos ſentimus. Simul atque in literarum judicio promoveris nonnihil, enitere, ut per diem totum, ſi fieri poſſit, doceas. Si non ita in diſciplinis omnibus verſatus ſis, ſi non tantum opum congeſſerit ſedulitas, ut per multas id horas queas præſtare: ea doce, quæ noveris, eaque diverſis horis, aliis atque aliis conveniet inculcare, juxta vulgarem ſententiam: Multum legendum, non multa. Ita nihil erit difficile, ſi perpetuò ſine præmeditatione poteris profiteri. Satis ſit, ſi quiſpiam te audiat. Interea exercitio miram rerum copiam tibi comparaveris. Ubi decies rem eandem docueris, plus te ſenties profeciſſe, quàm ſi fugiens lucem magno te domi labore confeciſſes Per ſingulos dies duodecim docere horis ſolebam. Præterque ipſas ſemel interim declamare, vel de Deo, vel de mundo, aut thematibus aliis, exercitationis cauſa. Nonnulli inſanire me vociferabantur, ſed utinam ſic ab ineunte ætate contigiſſet inſanire! Tanti ego facultatem iſtam facio, ut malim judicium adoleſcentis, qui perpetuo docuiſſet, etiam res humillimas, quàm ejus, qui ſolitariâ domi lectione autores optimos perlegiſſet. Multa ſæpe legi, ſed menſis unius intercapedo memoriam ita deleverat omném, ut vix dum ſcirem quos legiſſem. At quæ alios docui, ea tam mihi perſpecta ſunt, quam corporis membra ipſa. Ea non aliter ac Solis ſplendorem ante oculos hærere ſentio. Horùm cognitionem firmam eſſe, certam eſſe, frugemque proferre ampliſſimam, experimento comperi. Horum memoriam vix morte credam exſtingui poſſe. Cæterùm nolumus, indoctos protinus autorem publicè profiteri: id enim fu-

rori

i eſſet ſimile : ſed domi doceant, aut puerum um aut duos, aut tres, donec majorè digni atro fuerint. Quod ſi mihi filius eſſet, huic ſtudium inſtituerem. Quamprimum etiam, pſis ſermonis Latini ſeu Græci elementis ver- m unum à præceptore didiciſſet, id exemplo os doceret. Profeſſorem agricolæ haud incom- odè poſſe conferri opinor. Illi namque mu- s prælegendi, quod alteri ſementis eſt. Illi ju- ium, & cognitio rerum, quod alteri meſſis. uo ſunt quibus ad exercitium maximè incita- ur; ingens copia auditorum, & ſpes cujuſpiam agni lucri.

Qua ratione captari debeat occaſio docendi.

Fit plerumque, ut auſpicanti exercitium non mper præſto ſint qui audiant. Quare ſedulò randum, ut vel precibus, vel pretiò habeas u- um, cui ea, quæ voles, poſſis recitare. Si pro ho- s ſingulis exiguam pecuniam dederis auditori, que hoc modo quatuor aut quinque aureos xpenderis, tantum comperies te profeciſſe tum literis, tum in forma docendi, ut vel palàm idem audeas profiteri. Sed quis iſtuc, inquies, ciet? Nemo opinor. Ideo dico, quòd pauci d magna pervenient. Vulgus enim inertiſſi- um, pecuniæ parvæ ſtudio, cupidine oſtentan- i, pudore vano, rebusque frivolis, præpedi- ur. Quocirca quando univerſam cohortem iner- em videmus, & ejuſmodi curâ, hoc eſt, metu arvi ſumtus, detineri, non ad ſumma evade- mus? Ubi tam facilis victoria? Certum eſt, imò ertiſſimum eſt, ex tali plebe ſequuturum nemi- em. An poſteritas forte pectus aliquod nobile parturiet? Minimè, hæc ipſa doctrinæ impedi- menta cum ſeculis creſcunt. Quid tu cogitas, ô Sol, qui cuncta intueris ac luſtras, cui nulla un- quam ab ortu mundi contingit quies; Quæ

mens tibi,quum ociſſimè per cœlum ruis,vide
que oculis tuis tam ſomnolentos homines?Leg
naturæ odiſſe ſolemus gnavi ignavos, docti ine
tes. Quur itaque tu longo curſu laſſus, juſtiſſ
mam ſemper indignationem cohibes? Quin pro
tinus perdis ignavam multitudinem? Hi ſunt,q
turpi otio tranſigunt vitam, nati fruges conſu
mere. Cæterùm quum res cunctas terra produ
xerit in communem uſum, quam iniquum v
detur, quod ſolus homo omnia ſibi rapiat, & re
liqua animalia paſſim per vicos,per campos, p
ſylvas longâ fame intereant? præſertim quu
apud nos ſint tam nullius pretii, nec digni,
vel ſemel pulcherrimâ ſolis luce fruantur. Eg
medius fidius hæc aliquando cum tanta indign
tione perpendo, ut velim cæteras animant
omneis in horum exitium conſpiraſſe. Sed r
deamus, unde inertiæ mentio nos deduxit. I
profectione Germanica contigit mihi, ut à m
dia nocte non dormiverim. Animadverti milit
quoſdam, qui nobiſcum in navi erant, itide
vigilantes. Cogitabam pulchrum fore,ſi hora
unam ejus noctis mihi lucrifacerem. Docui i
los Germanico ſermone circuitum mundi, Soli
Lunæ, ſiderum reliquorum. Quid orbes,circul
axes, poli. Terram mundi centrum eſſe, & nu
lam in cœlo ſtellam cerni, quæ non multo ma
jor ſit quàm terra. Quid annus, menſis,dies,ho
ra; & è quibus motibus profluerent. Hæc i
perſpicuè illis delineabam, redditâ omnium ra
tione ac uſu, ut jam totam ſeſe faciem mun
tenere exiſtimârint. Iſthæc eo ſcripſi, quod cen
ſeam,omni momento temporis quærendam eſ
occaſionem aliquid docendi.

Docendi munus ob levem cauſam non debere intermitti.

Inter docendum non rarò uſu veniet,ut mini

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

e aptum ad futuram lectionem ſentias. Id fit ob varias cogitationes & ſtudia diverſa, quibus domi fueris deditus. Plerique id præſentientes, ſignificare ſolent ſe non eſſe lecturos. Verùm hi in docendo famam magis & gloriam ſpectant, quàm eruditionem, quæ paratur exercitio. Proinde relictâ oſtentandi libidine, quoquo modo adfectum te eſſe ſenſeris, ſive per noctem totam vigilàris, ſive altior cogitatio in perquirendis naturæ arcanis mentem impedierit tuam, ad exercitium veluti ad meſſem currito. Præſtantius eſt enim, è profeſſione judicium ſolum, atque fructum quærere; Laudem verò ſpectare nuſquam, niſi in ſtyli gloria, quæ æterna eſſe debet. Nam quæ prælegeris, audient pauci: quæ ſcripſeris, ſecula cuncta intuebuntur. Duo tamen remedia ſunt, quibus μελαγχολίαν ex animo pellas. Alterum, ut bene nutrias corpus, ambules, ludas, conviveris, corpus vino impleas, ac aliis modis recrees mentem. Idcirco nonnulli ante concionem integros vini cantharos ſpiritu uno exhauriunt. Alterum, ut multum dormias. Incredibile enim, quantum lucis, quantum alacritatis res ea adferat animo. Somnum conciliari binis præcipue modis poſſe, nemo eſt qui ignoret: magna corporis fatigatione, ac uſu pharmacorum, inter quæ primas tribuunt papaveri. Corporis robur ac valetudinem conferre ad oſtentationem, hoc modo diſcas. Nam ut videmus, ii, quibus craſſum & pingue corpus eſt, vel magnâ caloris copiâ, facundiores ſunt, & aptiores ad docendum, etiam ſi non admodum ſint eruditi, quàm alii qui perpetuò chartis inhærent. Illi namque membra, vel organa, quibus utuntur in ſermone, robuſta ac bene nutrita habent: hi contra imbecilla, & exiguos in pectore ſpiritus. Quippe quanto magis animus, tanto minus cor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

pus valet. Verùm in altero genere aliquid eſt di
criminis. Quibus enim craſſum corpus eſt, ſer
monem tardum cum gravitate: quibus gracile
& calidum, celerem habent. Cæterùm in univer
ſum id præcipio, ut fugias ea, quæ mollia ſunt
ut manibus pedibusque ad ſcopum, hoc eſt, for
mam bene ſcribendi, perferaris. Cave corpu
alas, & impleas potu, quo majore cum grati
pronuncies ea, quæ per horam unam dictabi
audientibus. Ne talenta tria abjicias, ut refera
unum. Alioqui ſatius fuerit nihil dicere.

In prælegendo vitari ſuperſtitionem debere.

Ubi auctor erravit, hoc eſt, obſcurè ſcripſit, ib
lectores maximè laborant in eruendo ſenſu. U
hoc fortaſſe malum non ſit, malim tamen inter
ea diſci, quod magis eſſet frugiferum. Præſtare
igitur locum eum intactum relinquere, & admonere obſcurum eſſe: quod ſæpenumerò fit inſcitiâ ſcriptoris. Etenim non autorum ſcripta, au
verba, ſed artes, quas tradunt, perdiſcendæ. Eſt
alia quædam obſcuritas artificioſa, ut in Perſi
Satyris, & epiſtolis aliquot Ciceronis, de qua hic
non diſputo. Mea ſententia nuſquam laborandum, ubi major labor, quàm honos ſeu commoditas. Itaque è prælectione fructum magis quàm
gloriam quære.

In docendo nihil celandum eſſe.

Plerique libentiùs imperitos docere, quàm
doctos ſolent. Verentur enim, ſi ſuo ſic omnibus tradiderint, ne non ſint aliis ſuperiores. Cæterùm tales aſtu ſolùm, feminarum modo; non
vi, non aperte ſtudent vincere. Quapropter ſi literatus quiſpiam me inviſat, non occultabo ea,
quæ aſſidua peperit conſuetudo. Turpe enim id
eſſe judicarem. Verùm ultro ipſa prodam, tradamque alteri ferrum, quo me ſuperare poſſit, ſi
velit. Sic etenim aliis indicando ſæpe ſtudii mo-

am, ipſe meliorem ſemper inveniam quem ex-
citatio illa ſuggeret docenti. Hoc pacto apertâ
evadere victores poſſumus. Præſtat per virtu-
m in pugna belli fortunam experiri. Inertis
t, venari dolo, quod ſanguine parari poſſit. Nec,
ad ſumma niti velim, adverſus unum aut alte-
m arma ſumam, ſed adverſus regiones omnes,
lverſus tot ſecula poſt me ventura. Si magno
itur animo ſimus, conabimur efficere, ut non
nus ſolum vincatur à nobis: verùm ut nationes
niverſæ ſuccumbant: ut ſecula nulla alere poſ-
nt aliquem, qui eodem ſit perventurus. Itaque
emo exiſtimet, me quicquam alios celare velle.
uin potiùs perſuadeat ſibi, quicquid domi ha-
emus, obviis omnibus patere ſponte. Quicun-
ue nobiſcum iter facient, eandem habeant
nentem oportet.

De docendi forma apud Peripateticos.

Priùs, quàm ad alia tranſeamus, de Peripate-
cis ſcholis nonnihil dicendum. Heic tria mihî
onſilia occurrunt, non admodum iis infrugife-
a. *Primum* eſt, ut cavillationes, vel ſophiſma-
a, hoc eſt, ſuppoſitionum conjecturas, atque id
enus deliramenta, penitùs abjiciant, ut quæ ni-
il ad communem loquendi morem conferant.
Nec aliud illorum eſſe argumentationes video,
uàm chartarum luſus in quibus omnia ficta
unt. Pingunt enim in primæ formæ ſyllogiſmis
hemata converſa, ſive præpoſteras orationes,
uæ nuſquam reperiuntur. Fingunt, longè aliud
ſſe, homo animal non eſt, quàm, homo non eſt
nimal: hanc falſam eſſe, illam veram: quæ ta-
nen differentia nuſquam obſervatur. Jucun-
dum fortè videtur, omnem verborum ſeu con-
extus vim perſpicere. Atqui optabilius erat,
is, quorum nullus uſus eſt, relictis, meliora per-
ſequi, ſervareque Poëtæ dictum: Ne quid nimis.

Vitam

Vitam quippe mortalibus brevem, ac arteis in-
numeras natura conceſſit. *Alterum* eſt, ut illi
quæ ex Ariſtotele prælegunt adoleſcentibu
ociùs paullò abſolvant, addito ſemper rerun
quas produnt, uſu. Meminerint, pueris longu
ſupereſſe iter, antequam ad metam pervenerir
Poſtremum, ut non modò Dialecticen, & Phy
cen, queis duos treſve annos tribuunt, docean
verùm alia quoque non minùs neceſſaria, el
menta Græcæ linguæ, Rhetoricen, ac ratione
ſcribendi. Ut pueri (quemadmodum Fabi
monet,) nonnunquam declament, propoſi
ſingulis menſibus, aut præmio, aut honore al
quo illi, qui viciſſet. Si hunc docendi modu
haberent, & uberiorem fortaſſe referrent fru
ctum, & juventuti rectiùs conſulerent.

Ad ſcribendum labores omnes, atque adeò ſtudia reliqua referri debere.

Sequitur id, in quo curam omnem, omne
ſpem, omnem voluptatem ponere debes, ſcrib
re ipſum. Hunc ſcopum ſemper habere in pecto
re ſtude. Huc cogitationes, colloquia, labore
ſomnia, vigilias, mentem, valetudinem corpori
opes, denique quicquid egeris, quicquid audie
ris, quicquid videris, referas neceſſe eſt. Ubi
perveneris ad provectiora, puta te tantum pro
feciſſe, quantum quotidiè ſcripſeris. Etiam ſi na
turâ facundus es, deditâ operâ loquaris incom
poſitè. Nam ferè fit, ut qui loquuntur accura
tè, minus eruditè ſcribant. Dum enim rerum il
larum voluptate afficiuntur, imperfectiores
portet ſint in altero. Nemo pari curâ res dua
unquam tractaverit. Nulla prælectio mihi tan
eſt, ut cogitationis aliquid illi velim tribuere. I
namque me à ſcopo meo averteret. Ea ſolùm
profero, quæ primùm veniunt in mentem, qu
exercitatio longa mihi comparavit. Et ſi lo
quen

quendum eſſet cum viris ſummis, etiam in cœtu maximo, ne verbum quidem unum præmeditarer, tam libens ineptè, quàm aptè ſententiam exprimerem. Quod ſi res majorem curam poſtularet, talem rem, talem cœtum, veluti peſtem fugerem, ac ſtyli amorem continerem in pectore. Venuſtè loqui, per ſe eſt bonum. Sed quia plerumque facundiam conſequuti, eâ tantopere capiuntur, ut paſſim in vicis colloquendi oſtentandique captent occaſionem, arteis verò pulcherrimas, quas neceſſe erat ſcire, negligant, eò mihi minùs probatur facundia. Quo pacto id genus homines, qui tanto plauſu in tanta nugatorum corona nugari poſſunt, accuratè quicquam ſcripſerint? Certè neminem unquam vidi (niſi me memoria fallat) doctè ſcribentem, cui valde in promtu fuit colloquendi diſſerendique ratio. Ergò quicunque gaudere ſe ſentit, quum magnificè quenquam ſalutârit, quum recitârit eleganter eventum belli, is fruſtra è noſtro certamine laudem exſpectabit. Non paucos Thraſones reperias, qui quum aut ſalsè, aut ſcitè aliquid dixerint, id plus millies apud quosvis referant. Hujusmodi rebus vani homines occupantur. Accitus ad convivium, ubi fore putabis eos, quorum audire nugas deberes, ne accedas. Satius eſſet corporis membrum amittere, quàm cogitationem per horas duas tam inanibus fabulis impediri: quippe quum omnem corporis uſum in gloriam hanc rear expendendum. Contrà ſicut hoc frugiferum: ita utilius nihil exiſtimo, quàm ut inter prandendum unus adſit, quem vel formam ſtudendi, vel ſcribendi modum doceas: atque poſtea mediteris, quâ ratione eundem & graphicè depingere, & cum laude tradere poſteris queas. Cave itaque, ne, aut ſermonis gratiâ, aut fabulæ otioſæ, ſcribendi cupiditatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ditatem ullo pacto diminuat. Memineris, n
ſemper æſtatem fore. Οὐκ ἀεὶ θέρος ἐσσεῖται, π
εἶσθε καλιάς. *Æſtas non ſemper fuerit, componite n*
dos. Vitæ ſumma brevis ſpem nos vetat inchoa
longam. Famam puerilem aſpernemur, vulg
inertes videamur. Verſetur ante oculos leon
habitus: qui cum jacet, aut ab humilibus reb
infeſtatur, apparet ignaviſſimus; at in corpor
bus magnis ſternendis, miro pollet impet
Pulchrum, æternam laudem quærere ſtylo,
in fabulis quotidianis, è quibus tenuis glor
manat, exquiſitum ſermonem fugere. Verùm
heus tu, tametſi vana colloquia damno, non t
men cenſeo, fugiendum conſpectum hominum
ne μισάνθρωπον, id eſt, *Oſorem hominum*, quempian
probare me putes, imò nil inutilius reor ſtudi
ſolitario: ſed orationem virilem eſſe, non adfecta
tam: & è ſermone vel exercitio non plauſum vu
garem aut paucorum hominum gratiam, qu
momento interit: ſed veram atque æternam fru
gem, quæ ad poſteros pertinet, quæ cum ætat
augebitur, quærendam eſſe arbitror. Fabulæ, no
homines vitandi ſunt.

Quibus ſignis cognoſcantur illi, qui ad magnam in ſcribendo gloriam pervenient.

Amoris iſtiusmodi certa ſunt indicia. Qu
manifeſta abunde erunt, ubi tres ardoris gradu
expoſuero. *Nonnulli* quicquam perdiſcere apu
me ſtudentes, eas ſtatui horas volunt, quas ve
prandio vel cœnæ nihil putent offecturas. Ho
ego ad rem propenſos vocari poſſe reor: hos i
infimo ordine colloco, niſi forſitan vis alia ex
creverit. *Alii* & cœnas & prandia contemnunt
hos propenſiores nomino. *Tertium* genus rarum
eſt. Tales eſſent, qui contemnentes & longam
viam & horrorem tenebrarum, etiam medi

noct

nocte ad me vigilantem accedere non vererentur. Hos non propenſos, non mediocres, ſed violentos appellaverim. Si talis exſiſteret quiſquam, huic fortaſſe cederem, hunc putarem ſine morâ ad ſumma velle penetrare. E medio genere multos reperio, è primo plures, è tertio nullum. Ergo eventum ex vi animorum colligo: quod me Græcorum ſententia perdocuit, Τῷ πόνῳ ἀποκρίνεται τύχη, *par eſt fortuna labori.* Nam tanto quiſque majora in quavis diſciplina conſequetur, quanto majores tulerit labores: nihil paratur ignaviâ.

Quâ ratione vitare poſsis in ſcribendo tædium.

Si tædium mentem à ſcribendo averterit, hoc utere remedio. Statue ac vove voluntate firmâ, te eo die non cœnaturum, quo non tot paginas, non tot verſus, ut decreveras, ſcripſeris. Quod ſi acciderit delinquere, tu tibi ignoſcere noli, volo cœnâ careas. Abſtinere à cibo, non parum quandoque ad corporis valetudinem facit, & alacriorem reddit animum. Vel ſi mavis, alia tibi interdicere potes, quorum voluptate plus ſenſeris te adfici. Quia difficile ſcribere eſt, quia tædioſum, quia paucis datum: eo rem debes expetere. Si facile eſſet, ſi obvium omnibus, quam hac induſtriâ laudem poſſes conſequi? Certè nullam. Eâ utique ſum naturâ, (non id gloriandi cauſsâ, ſed excitandi alios dico) ut petam nihil, quod non videtur arduum. Si ſine negotio id fieret, nunquam mehercule ſcriberem. Mihi rem principio moleſtam fuiſſe judicabit, qui viderit, quando in ipſa cœperim elaborare. Nam ante paucos annos nihil ſcripſeram unquam, niſi forte quatuor aut quinque paginas, ſi colligas omnia, quæ exercendi cauſsâ cogebar in ludo componere. Intra annos duos vix unum

Latinè

Latinè epiſtolam ſcribebam, tractabam nuga
alias, quæ nihil ad ſtylum conferunt, ut obite
exponam. Circa decimum ſeptimum ætatis an
num regiam deſerui. Didici Lovanii Latinæ lin
guæ rudimenta. Inde Ariſtotelis Dialecticen, a
Phyſicen. In quibus pædagogum habui Petrum
Curtium, in omni literarum genere apprimè e
ruditum. Atqui dum diſciplinis hiſce operam
darem, ad res inanes mentem abduxi. Initi
modum ſcribendi aulicum profitebar, quem ha
bent in aula imperatoris. Tantopere me tum de
lectabant characteres aptè compoſiti, pulchri, &
varii, ut quindecim diverſas ſcribendi forma
collegerim. Poſtea relictis iis, in pingendi art
graſſari cœpi. Literas deſcripſi majuſculas, no
ſimplici ductu linearum, ut vulgaris typorum
ſpecies eſt, ſed è frondium, arborum, rerumqu
aliarum, qua litera patet, protractione. Sic apu
me litera A eſt magnitudine palmorum triu
aut quatuor, quam ad hunc compoſui modum
In dextera typi parte frondes ducuntur colori
bus diſtinctæ. In ſiniſtra arbor eſt, è cujus ſpec
paullùm infra verticem puer feram jacentem
humi nititur configere. Sic pingebam mala, pira
flores, ac res alias. Poſt hæc ſum aggreſſus artifi
cium cælandi picturas in ære levigato, convers
imaginis formâ, ut appoſito atramento eadem i
chartis multis premi poſſit. Inde apud me e
ſpecies puellæ regiæ ornatæ gemmis, atque ve
ſtitu eximio, quam in ærea tabula ſculpſeram.
Poſtea per annos aliquot didici, & publicè pro
feſſus ſum Arithmeticen, Aſtronomiam, &
Græcam linguam. Poſtremò animum adjunx
ad curam Latinè ac politè ſcribendi, cujus glo
ria inter humanos conatus omneis ſummum
tenere locum videtur. In hac finire vitam decre
vi. Quæ ſi dabitur mediocriter longa, in anim

e

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſt opuſcula millena (idque ſummâ, quantum n nobis fuerit, adhibitâ curâ Latini ſermonis) nte mortem conſcribere: quorum corpori uni- erſo inde titulus erit, Chilias. Nec prius deſiſte- e certum eſt, quàm iſtæc, quæ dixi, perfecero, iſi mors invitum opprimat. Ex hoc numero li- ellos nuper undeviginti abſolvimus: ſpera- nusque nos brevi ad centum, hoc eſt, decimam Chiliados partem perventuros. Hæc ideo recen- eo, ne juventa deſperet uſquam, ſciatque, ho- nini nihil eſſe arduum, ſi labor non defuerit. Mitto diverſa Muſicorum organa, quæ tantum emporis abſtulerunt, ut interea facilè ſermo- nem Romanum perdiſceres. Nihil magis doleo, quàm quod hâc voluptate vita mihi perierit. Scio, artem labore feſſos inſtaurare, atqui ſi be- ne ſtudioſorum turbam inſpicias, nimium o- mnes, quæ mentem reficiant, quærimus. Scili- cet is, qui in rebus gerendis impetu vacat, & ſem- per languet, & exiguo labore facilè opprimitur. Mala mille moleſtant affliguntque hominem, cui ſegne atque inutile corpus. Taceo lites, quæ per biennium mihi fuere in judicio, dum opera daretur artibus. Prætereo occupationes alias, quas longum eſſet hic enarrare. Sed relictâ vani- tate, ad rem eamus, unde plus ſatis digreſſa eſt oratio. Admonui, quâ ſolertiâ te ipſum ad ſcri- bendum incitabis. Alterum eſt, ut alios quæras, qui ad laborem te provocent, hoc modo. Dic chalcographis, parent ſeſe, librum te dare velle excudendum, etiam ſi ne paginam quidem pa- raveris. Tum facile totam voluminis ſpeciem a- nimo concipere, inde ſingulas parteis leviter in comœdiarum argumenti modum deſcribere: de- nique quotidie, quantum illis ſatis erit, abſol- vere poteris. Quum ſic inceperis aliquid, perfi- cere debes, velis, nolis. Id ego in omnibus pæne libris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

libris feci, ac etiam in iſto. Sed quâ ratione, in frà dicam. Facillimè ſcribo pedetentim, dum quotidie typographus ſuas exigit chartas. Malin ſic quinquaginta edere libros, quàm ratione ali unum. Ubi Horatius inquit, *ſcripta in novum ſervari annum debere*; non tempus, ſed diligenti præſcribitur. Verùm, ne tale quicquam audeas niſi in ea re, quam ſcribere tentabis, ſatis ſis ver ſatus, alioquin omnium dignus riſu eris. Porr iſtuc conſilium eſſe, non præceptum, volo, præ ſertim illis, qui parva petunt, qui non terræ re gnum totius, ſed urbem ſolùm unam quærunt Non enim diſplicet, editionem premi, qu commendatior liber exeat. Mora tamen aliqui habet incommodi. Hominem facit tranquil lum, deſidem, otioſum, ignavum, ſomnolentum. Et neſcio quam adferat ſuperſtitionem dum diſſimulat quædam, dum rogari vult, u librum emittat. Quare animus, qui graſſari velit, nuſquam patiens moræ ſit. Exſpectent it languido pectore ac pendulâ cervice homines, quibus ſatis eſt, ſi non omnino ſint imperiti, ſi ante vitæ finem quædam ediderint non minimâ cum laude. At imperator ille, cujus virtus per omne ævum eminebit, novumne exſpectet annum? Quin potiùs orbem univerſum horæ interſtitio unius ſibi conabitur ſubjugare. Adde quod nonnulli majore cum gratiâ, decore, dignitate, ſcribere quicquam citò poſſint, quàm alii tardè. Studioſus itaque hic ſequatur, quod videbitur melius. Sua cuique ſententia. Verùm tu qui ſumma petis, ſemper fuge moram. Plerique quicquid inveniunt apud Ciceronem, Fabium, ac ſimiles autores veteres, in ore ſemper pro legibus habent. Hi & ſe ignorant homines eſſe, & judicio nullo rationis utuntur, Horatius voluit temerè nihil vulgandnm eſſe. Si quic-

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

iam tentaris proferre in lucem mediocri ſcri-
um curâ, quoſcunque videris,cantilenam ean-
m occinent, differri editionem debere.

Quem in edendis libris ſcribendi modum nos habeamus.

Diximus, librum à nobis perfici nullum, niſi
m à typographo excudatur. Cæterùm nolo, id-
quisquam temerè omnia & ſine cura effundi
met. Quocirca ut vulgi opinionem hanc di-
ere, & ſtudioſis non parvam adferre frugem
ventione noſtrâ poſſimus; exponetur, quam in
eribus cudendis ſervare ſeriem conſuevimus.
ite omnia animo concipio totum corpus ope-
futuri. Deinde in tabula ligneâ maximæ am-
tudinis, rubrica titulos ſolùm capitum deli-
o. Circumſpicio, num cuncta bene cohæreant.
res videtur exigere, alios addo, aufero, muto,
inspono. Titulorum capita, dum excogitatio
cens eſt, rudi oratione leviter ſingula in ſingu-
chartis depingo. Eas chartas ordine pono in
bula, ubi titulos priùs collocâram. Hos po-
emò magnis ſcribo typis, quo libri ordo uni-
rſus aſpectu uno poſſit comprehendi. Non ali-
me paro ante, quàm librum incipio emitte-
. Tum ſingulis diebus capita aliquod ad pre-
m abſolvo: ad hunc modum illis, quæ priùs
viter deſcripſeram, addo aliquid, vel adimo.
de quum materiæ deeſſe nihil, aut redundare
deo, animum converto ad elocutionem. Quæ
rtibus quatuor conſummatur. Primum enim,
res tractetur magnifica, caveo, ne particula
quam jaceat humi infra dignitatem orationis.
i tolli ſurſum poteſt, aut περιφράσεως formâ,
t verborum contextu immutato, aut ratione
iapiam aliâ. Ut ſi offendam: Homo ad omnia
rvenit; Pavor invadet ipſos campos: aliter
ribo: Hominis cura quò non aſpiravit? Cam-

pos

pos pavor ipſos invadet. Prius in libro de h
mine habemus circa operis initium: poſteri
in hoc. Contrà ſi in ſtructura humili inflatu
reperio quicquam, quod præ cæteris partib
nimium extumeſcat, id per viam eandem, p
eoſdem gradus, detracto regio cultu, demi
ad humiliora. Tum etiam video, ne verbu
idem, aut ſyllaba, ſi fieri poſſit, bis ponatu
niſi fortè repetitionis habeat colorem, hoc e
niſi inſignis ſit *ἀναφορά*. Sed miſeri nos n
voces omnes ſemper videmus, quæ ſpeci
ſius poſſent immutari. Ita Pomponius M
in hac re diligentiſſimus cenſor non perſpex
quod in præfationis ſuæ medio, bis poſue
autem. Ei loco majeſtas quædam accedere
ſi vel prius, vel utrumque tolleretur. Et ap
Fabium crebra ſatis conjunctio *Nam*, præſ
tim in capite ſeptimi libri de qualitate.
hæc do operam, ut numerorum gratia, ſi
concentus, cohæreat, aut per omnes peri
partes, ſi terſius quicquam ſcribere coner, a
ſaltem in fine. Ubi oratio deſinet, quæro ſpo
dæos, trochæos, epitritos quartos, *παίωνας*
cundos, tertiosve, ſed per viciſſitudinem. Poſt
ma cura eſt, ne multi ſint fines ſententiarum
qui pedes eoſdem habeant. Inſuave enim qui
dam, periodos tres, ſeu quatuor, eundem hab
re *παίωνα* epitritum, aut alium quempiam o
tionis exitum. In pedum concentu omnem pr
pemodùm elegantiam pono. Sed maxima h
varietas exquiritur. Quocirca majorem mu
tum laudem, tum occaſionem oſtentandæ d
ctrinæ conſequeris, ſi ita occulto nexu orati
nem vinxeris, quàm ſi ſcripſeris carmen. Il
namque varietatem, quâ ipſa inprimis natu
gaudet; heic unum duntaxat florum genus pr
ferre potes. Numeros equidem vitam vocav

ri

n orationis, quod haud obſcurè apparebit, ſi
ntentiam numeroſam ſolveris, iiſdem ſervatis
tranſpoſitis verbis. Quippe quæ antè efficax
it, ea ſoluta ridicula videbitur. Quamobrem
omni opere prima curarum eſſe debet, ut res
e membra cohæreant: proxima, ut verba, ſeu
odulatio numerorum. His tamen non ita an-
è per omnia ſerviendum. Ut enim in ſapori-
is quædam interdum ſuaviter amara ſunt: ſic
quando modica in dictione aſperitas & viciſ-
udo oblectat aures, & cætera commendat.
ngulas quatuor partium modis item quatuor
rficio: vocum aliquarum additione, detra-
ione, immutatione, tranſpoſitione. Quod ad
undem pænè modum non illepidè exprimunt
rſus:

Dextra tenet ferrum, vacuam tenet altera ceram.
Incipit, & dubitat, ſcribit, damnatque tabellas.
Et notat, & delet, mutat, culpatque, probatque.
Inque vicem ſumtas ponit, poſitasque reſumit.

Hiſce limis orationem politam, ac deinde
riptam ordine, mitto ad chalcographum. Cæ-
rùm id neminem latere arbitror, non omnes
bros eandem diligentiam requirere. Tum à no-
is plus operæ uni impendi, quàm alteri, etiam
x induſtria. Denique alias ad ſtylum aptiores
os eſſe, & omnia ſponte profluere; alias verò
on niſi labore atque longa cogitatione, quic-
uam poſſe comparari. Idcirco minùs rectè col-
gunt, non eſſe ejuſdem auctoris, quæ non pari
urâ perſcripta ſunt.

De puerorum excitatione in ſcribendo.

Scribere eſſe tædioſum, ſupra memoravimus,
x arte animos debere incitari. Proinde felices

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

pueros voco , qui præceptorum plagis cogun ad ſcribendum. Attamen ipſos iidem admon re deberent, ut quicquid ſcripſerint, veluti ge mas ſervent in futurum ſtyli uſum. Ut enim ſcriptis hiſce elegantia prorſus nulla ſit, poſtn do tamen, quum emittere librum volent, verbum aptum, aut ſenſum aliquem commod invenient, qui ad operis ſtructuram faciat. N ſatis eſt, flagris ad ſervandum miſeram cog juventutem: ſed illorum indicare eſt, quas ob commoditates ex iis poſſint conſequi. Dein quam primùm epiſtolam compoſuiſſent, monſtrare, in quos locos communes partic omnes ſint dirigendæ. Ut ſi pulchrè quid Deo, de homine, de mundo, de animalium n tura ſcripſerint, id in locis iiſdem, dum mem ria recens eſt, continuò eſſe reponendum. hæc forte ſtudiorum ratio non niſi provectio bus conducere videatur. Quur etiam non con rat aliis, quando nihil excogitari utilius poſſ Satius eſt, citra delectum illis temerè obtru omnia. Servent, abjiciant quicquid velint, qu hoc ad literatores? Quam facilè juventa ad m xima quæque perveniret, ſi ſupervacuum nih traderetur. Sed ferè fit, ut præceptores ipſi v dum ſciant, quid communes loci ſint. Sic cæc cæci ducunt.

In pueris magnam eſſe ſpẽm perveniendi ad ſumma.

Ad hanc victoriam, quis aptior erit, quàm ill qui à primis annis optimis quibuſque literis in butus eſt? cui res nullæ facinus pulcherrimu impedierint? Felix puer, cui molles articuli, ru bicundæ genæ, flos ætatis, ſpes longa annorun Vel infelix potiùs, quòd optimos dies tam in prudenter abjicit. O utinam mihi ad primos re dire annos liceret! O utinam converſo reru

ordin

line rurſus inter pueros humi ſedere, præce-oris audire præcepta, ejusque dulceis ferre gas daretur! Sed fruſtra queror, fruſtra mea c vota fluunt, fruſtra cadunt lachrymæ. Ætas it, reditura nunquam, ah nunquam reditu- Tametſi annum nunc ſolùm trigeſimum ago, m tamen ademit calculi morbus, qui ſollici-dine aſſiduâ ac dolore adficit mentem. Quod tur reſtat, cum Alexandro, non annos, ſed vi-rias numerabo. Idem conentur, quibus me-r vitæ pars ſine fructu exacta eſt. O pueri, qui ndi cœtu itis ad ludum, ſi mens vobis eſſet, am habebitis provectiores, ſi temporis vobis et cura, ſi vos in literis graſſari velletis, tantâ eſente ſpe ævi futuri, per immortales deos id tò ſcio, eò vos poſſe doctrinæ venire, ut non mines, ſed divos videretur terra genuiſſe. Eò s ducere tempus poſſet, unde Græci omnes tinique literarum præſides pueri viderentur. ſi mihi hic flos rediret! Quæ ſpes ardorem, o pectus fervet, ad altiſſima quæque impelle- ? Certè ego majora multò, quàm mundus e eſt, animo agitarem. Sed tempus, dum que-nur præteriiſſe, præterit. Sudorem repete, ens anhela; perge ad victoriam. Præceps in edia pericula rue: vincere omnia labor impro-s poteſt.

Cavendum eſſe, ne momentum temporis ſine fructu abeat.

Tradidimus modum audiendi, docendi, ſcri-ndi: quæ tres præcipuæ in ſtudii ratione par-s ſunt. Ante eas memoriæ quædam dedimus triplicem illum gradum adprimè neceſſaria, ſine quibus fruſtra quicquam tentaveris. Pari rmâ præceptiones quaſdam heic ponemus, æ ad partium perfectionem earundem adju-enti plurimùm adferent. Ad ſumma perveniet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nemo, niſi tempore,quo nihil eſſe fugacius conſtat, prudenter utatur: niſi momento omni captet,quod ad futuram gloriam nonnihil conferat emolumenti. Heic conſilia duo tradentus: Noctu ad manum tabulas ceratas vel lapideas habe, aut membranas, quas oſſibus aduſtis in uſum eum præparant. In his ſomno intermiſſo notare poteris, quæ libebit, ac luce diurnâ melioribus typis reſcribere. Eaſdem tecum circumfer ſemper, ut quum in mentem aut venuſta verborum connexio, aut rerum obſervatio ulla inciderit, ſcribere ipſam in iis queas. Bonam partem libri hujus in tenebris ſcripſi, quando ſomnus me ob calculi dolorem reliquerat, idque quum Sol adverſa nobis figeret veſtigia, nocte vagante in medio cœlo. Quur enim non utar Uraniæ verbis, quum ſeſe ſponte offerunt? quum ſtylum trahit dulcis cœleſtium rerum memoria? Ni refugis, ſubjungam plura. Vitæ domum obibat Orionis ſidus, cum Geminis, & Eridano. Opum, Sirius, Procyon, Cancer. Fratrum, Canopus, Anguis caput, os Leonis. Sol, parentum. Sobolis, Corvus, cum Centauro. Fera, morborum. Arcturus, matrimonii. Mortis, Hercules. Religionis, cadens Cynoſura, Draco, Cycnus, Telum. κηϱόὺς altus, actionum. Ubi & Pegaſus hæret, æſtium fugiens Phœbi adverſi. Proxima ora Meduſæ vultum ac Capram Oleniam intuebatur. Denique Ceti, Tauri, Plejadum atque Hœdorum ſimulachris pars mundi poſtrema ceſſerat. Nos ſpectabant Phænon, ac Gradivus: errantes reliqui ἀντίχθονας. Nimium digredimur. Quò mentem abducit imago mira rerum? Sed jure iſta commemoramus. Facies mundi eſt admiratione majore digna, ſi locus pateretur. Hic cœli ſitus erat, quum Opus auſpicabar. Horoſcopi formam tui, Roma, contemplata es, aliarum alii

rum : quur hujus originem libri nos pigeat
ere ? Si locum veſtigas, à bruma abeſt ſex-
orbis cum ſemuncia : binis prope horis ab
. Nunc ad rem. Deerat lumen, verùm ta-
habeo, quibus etiam in tenebris utor. Al-
temporis parſimonia præceptio hæc eſt.
ad te acceſſerint, qui res vanas, quæ nihil
s facere videntur, proferant, fuge repen-
tudia tua. Satius eſt, ut illi tuam mirentur
entiam, quàm tibi pereat tempus. Illud
nus aut alter, hoc tota ſentiet poſteritas.
volumina poſſent ſcribi intra horas illas.
er annum pereunt? Nulla tam brevis vitæ
, in qua non magnus ad felicitatem gra-
t. Adoleſcentibus anni ſuperſunt admo-
auci, fortè decem, duodecim, aut viginti:
ipſi tamen ſic ſtudia inſtituunt, tanquam
mille ſint victuri.

De tempore noſtro infelicitate exacto.

chrymare magis, quàm ſcribere nunc lubet,
recordor, ſic tempus noſtrum abiiſſe.
infelix de pueris loquor? mihi miſero anni
erunt, mihi, inquam, cui animus demum
ta ſurrexit. Quid igitur? deſiſtamne, quia
em aggreſſus ſum? Minimè, etiam ſi certum
intra horam me moriturum. Dulce erit, ex-
ui labore literarum. Adhuc alta ſpes in pe-
ſedet, quæ non niſi cum vita migrabit.
ra fata, quæ optimum tempus imprudenti
erunt! O fures, ô latrones, ô tyrannos cru-
imos, quorum conſilio mihi unquam periit
! Quod ſaxum mecum non ploret, ſi & ge-
m meum fletumque, & ordinem fatorum
utabilem videat? Miram varietatem, cer-
legem, impar ævum rerum cunctarum in
do contemplamur. Oritur Sol & occidit, &
cum ſuum revertitur. Idem ſidus Lunæque

vices, ut nos videmus, ita Cicero vidit, Plato vi-
dit, & antiquiſſima ſecula. Curſu ſeſe terram-
que fatigat Oceanus, nec ullam ullo tempore
quietem novit. Omnes aquæ fluunt in mare, &
ipſum non redundat Eædem vapore ſurſum tra-
huntur, nubeque ſolutâ decidunt, ut iterum
fluant. Sic tacito caſu ripas flumina prætereunt
rerumque noſtrarum exprimunt imaginem. Fri-
gora miteſcunt Zephyris, abit æſtas, abit autu-
mnus, nec quicquam diu infra Lunam eadem fa-
cie viſitur. Mortali corpore veluti plumbo in ima
mundi valle præpotens mergitur teneturque ani-
mus, miratur naturæ miracula, nec mirationis
unquam finis eſt. Breui momento hominum vi-
ta præterit. Ubi pius Æneas? ubi Tullus dives?
ubi Cæſar? ubi Alexander terræ dominus? In
tenuem pulverem, in umbram inanem converſi
ſunt: virtus ſola, ſi qua fuit, permanet. Duc
mentem per gradus ætatum, nihil adeò ſplendi-
dum offendes, quod non tandem conciderit. Qui
ſcis, qui ſcis, formoſe puer, an craſtinam lucem
hodiernæ ſuperi adjicient? Quum ſemel occi-
deris, non genus, quo fruſtra tumes; non turba
eorum, quibuſcum bonam vitæ partem abſtule-
runt fabulæ, te ab Orco revocabunt. Roſa pul-
cra eſt, ſed citò marceſcit. Candidum lilium, at
perit, quum ceciderit: Viola pulchra ἐν εἴαρι, ἀλλὰ
ταχὺ γηρᾷ. Καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικὸν, ἀλλ' ὀλί-
γον ζῇ. id eſt: *in vere, ſed cito ſeneſcit. Et forma pul-
chra eſt in puero, ſed non diu durat.*

Quotidie ad interitum certam itineris portio-
nem abſolvimus. Mitto quod ſæpenumero antè
in ipſo curſu obruimur, quàm portum attinge-
re liceat. Ad hæc ludibria naſcimur. Agitur hu-
manum genus rapidâ in occaſum mortalitate, o-
mniſque poſteritas ſuccedentium ſeculorum lege
decurrit. Majores noſtri præterierunt, nos abi-
mus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

on, poſteri ſequentur. Quid iſtuc, quæſo, quid
c eſt? Nihil ita crebrò, ut mortem, vident,
l obliviſcuntur, ut mortem. Quis inter tot
diſcrimina? At, pavidum animal, quo deci-
? Quid mœres, fatumque times, oblita tui
ns? quid te falſæ malorum umbræ terrent?
d queri aut lachrymare proderit? Ad inſti-
um redeat oratio.

Non curanda eſſe aliena ſtudia.

cio, non paucos eſſe, qui ſolùm quærunt,
d agatur apud alios, quàm ſint alii vel periti,
divites. Hi nihil agunt aliud, quàm ſi tribus
quatuor montem conſcendentibus, unus eo-
n videat, quo modo ſcandant cæteri, & in me-
montis flores ac frondes contempletur, dum
volant ad ſumma cacumina: dum de gloria,
laude, de vita denique ipſa uno momento
ncertetur.

Ne nimio ſomno depereat tempus.

Fit quandoque, ut pluſquam ſatis eſt dormias.
c ſtudioſè cavendum, ne horas ſomnus aufe-
t non neceſſarius corpori. Itaque, aut horolo-
um habeto, quod pulſu, quum voles, te poſſit
citare. Aut, quod ſæpe ego in itinere feci ſive
cis aliis, ubi inſtrumenta ejuſdmodi defuere,
xa ſeu ligna per tranſverſum ſupponito. Ea
mque principio non ſenties, & poſt horas ali-
uot duritie magis, quàm priùs, premente mem-
ra ſponte excitaberis. Arduum id fortaſſe vide-
r: arduum eſt, quicquid conducit ad virtutem.

Quod tempus aptius ſtudio ſit.

Solent à cœna horas quaſdam tribuere amicis,
mbulationi, aut rebus operæ levioris. Cuique
ua natura & conſuetudo. Mihi placet omne
empus aptum eſſe ſtudio, quo animus promtus
ſt ad laborem. Idcirco quum incitari me ſen-
io ad legendum aliquid ſcribendumve, nullâ pa-

tior occaſione impetum eum cohiberi, quocu
que id fiat tempore, etiam ſi nocte mediâ r
cto ſomno id contingeret. Pòſt, lectione ſeu ſ
lo defeſſus, nihil nito repugnante naturâ :
exercitii genus aliud quæro, quo tædium varie
minuat.

Accuratè notandum eſſe, ſi quid per diem profeceris.

Id quoque perutile fuerit, ante ſomnu
notare, quæcunque luce ea peracta ſunt, h
modo. Jovis die primo Martii quinquaginta
Cicerone paginas perlegi, decem in Plini
Horis tribus alios docui. Octoginta verſus a
paginas quinque in ſtyli exercitio perſcrip
Quanto pluris feceris exiguum proventum, ta
tum ad altiora doctrinæ faſtigia es evaſurus. Q
viliſſimos quoſque nummos admirantur, i
tuentur crebrò, & ſervant accuratè, ad ſumm
ſæpenumero divitias perveniunt. Contra q
ipſos contemnunt, ac viles putant, tales ad e
tremam plerunque redactos egeſtatem videmu
Pari modo ſi quis optârit ſudorum metam
bene ſcribere, diſcat mirari bene ſcripta, diſc
gaudere, ſi vel nomina duo conjunxerit v
nuſtè.

Illa ſervet majore curâ, quam aurum, gem
mas, cæteraſve opes. Equidem in libris exc
dendis, cùm ſpecioſum aliquem vocum conte
tum, aut verba duo ornata invenio, lætitiâ e
ſulto majore, quàm ſi aureum reperiſſem. Tu
mirus ſplendor pectus illuſtrat : hac ἀμβροσ
vivimus, hoc dulci gaudio mens tranquilla fru
tur. Eâ mihi ſententia eſt, atque uti ſpero ad v
tæ exitum permanebit, ut pro ſingulis vocibu
nitidis, ſignificantibus, appoſitis, ſingulos rec
pere aureos nolim, etiam ſi ſumma me premere
inopia.

Malo, dictionem eſſe decoram, aut voces duas commiſſas aptè, aut ſplendidè dictum aliquid in opuſculis meis, quàm aureum in manibus. Illud namque imperatorem animum voluptate incredibili adficit: hoc vitiorum fomes eſt, hoc ad corpus ſolùm, & luxum ſpectat. Illud perpetuò meum erit: hoc ad breve tempus.

De exercitio corporis.

Longa quies enervat corpus, & calculum parit, ideò præcepere, ut ſtudioſi quandoque æreum globum manu agitent, torqueantque ad fatigationem. Verùm hoc exercitium nonnihil aufert temporis. Modum igitur alium excogitavi. In veſtibus interioribus aliquando conſuo plumbum diſſectum in minutas laminas, tanti ponderis, ut utraque manu univerſam levare molem vix poſſim. Has induo manè, has robur corporis commodè ſuſtentat. Caveo tamen, ne inferior ſpinæ pars plus æquo prematur. Id facio ad octo fere dies, donec æſtu laboris nimium membra accenduntur. Sed pondus dictum ſenſim augetur, ac minuitur. Repentina namque mutatio, lædere non parum naturam ſolet. Milonem ſequor, qui quotidie vitulum ferre ſolitus, tandem geſtavit taurum. Hac ratione tempore eodem & ſcribo, & firmo valetudinem. Sic revera ſum armatus, ut in libri exordio deſcripſimus. Nec deceret, quod tanto clamore alios ad dura excitarem, mollia quærens ipſe. Non erit poſt principia, qui primum ſe urbes expugnaturum eſſe profeſſus eſt, modò vita ſuperſit. Animum quiſque ſumat: hæc belli vis & ſumma quærit, & ſummè eſt honeſta.

Forma pellendi deſidiam.

Ubi nos deſidia invaſerit, ſententias quaſdam habebimus in promtu, quibus noſmet ipſos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

commoveamus. Quales ſunt : *μοχθεῖν ἀνάγ* *τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν*, id eſt : *Laborare debent, vole* *tes eſſe felices.* Omnis ſpes in virtute ponend Contuebimur ſubinde Solem, cogitabimuſque quantum cœli intra horas duas aut tres tranſie rit, quæ nobis perierunt fabulis. Hic horæ ſpati quindecim cum mundo partes percurrit: quarum ſingulæ tam ſunt amplæ, ut quinquaginta terr globi ne unam quidem implere poſſint. Pecu niam numeramus omnes: quam pauci tempori damna perpendunt? Si perierint opes, pepetu dolemus: ſi ſine fruge abierint dies, æquâ ment ferimus.

Quandoque quieſcendum eſſe.

Quieſcere ſubinde, ſeu luſibus vires inſtaura re licebit. Quippe omnes in ore ſententiam ha bent, quod requie alternâ caret, durare non poſ ſe. Cæterùm hîc etiam quærendum, quod ad vi ctoriam conferat. Quapropter ut gnavus mile pugnat ad palum, jaculatur ad ſcopum, torque fundam, vibrat haſtam, decertat palæſtrâ, con currit lanceis, armatus in equum inſilit; deniqu ſic feriatur à belli muniis, ut ad ea redeat vege tior: ita adoleſcens luſum captet, quo & men tem reficere, & juvare doctrinam queat. Quale eſt, ſi inter ambulandum de literis diſceptatio ſit. Si in pratis amœnis themate propoſito, alte rum alter conetur ſuperare. Sic uterque incita bitur ad laborem, vel laude vel ignominiâ. Ve rùm tu, qui ſpiritu generoſo & virtutibus alto præter cæteros emines, tametſi nonnunquam ur get fatigatio, quietem tamen, quantum potes, fugias; quies à morte dabitur longiſſima. O dul cem lucem, nunc omni conatu, à nugis, à fabu lis, à luxu arcendam! O triſtem horam, quæ po ſtremam lucem adferet! Cæterùm nos, tempore fugiente, laborante Oceano, ipſo currente mun-

do,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

o, jacemus, dormimus, atque ad umbras Stygiaque horrendam celeri motu tendimus.

Mutandum eſſe ſubinde locum.

Quò vigilantiore ſpiritu, & artium diſcere præceptiones, & docere alios, & ſcribere poſſis, locum mutare interdum oportebit. Semper enim deprehendes aliquid, quod antè nuſquam videris. Plerique manere ſatis ducunt, quod non ſine periculo, & grandi ſumtu, & jacturâ temporis gravi, iter facere liceat. Verùm plus tamen ex hujusmodi peregrinatione compendii, quàm diſpendii tibi comparaveris. Quippe animus & varietate mirè excitatur; & ſæpenumero rerum conſpectu novarum permotus efficit ea, quæ domi nunquam agitâſſet. Quantulum enim augeat ille, qui in eodem ſemper loco hæret? Julius Cæſar, quum in inſulam Gades veniſſet, animadverſa in Herculis templo Magni Alexandri imagine, ingemuit, pertæſuſque ignaviam ſuam, quòd nihil à ſe memorabile actum eſſe eâ ætate, quâ jam ille orbem terrarum domuiſſet, miſſionem continuò efflagitavit, ad captandas majorum rerum occaſiones. Ad tantam gloriam adipiſcendam commotus forſitan non fuiſſet, ſi ſemper permanſiſſet domi. Pari formâ certum eſt, ad literas quoque novitate animos incitari.

Meâ ſententiâ ſenis fere menſibus, aut ſingulis annis, urbem quæres aliam. Curas omnes, quæ hunc impedire morem poſſint, abdicabis. Equidem infeliciſſimos voco, ſemperque vocabo, dies illos, quibus uſquam ultra menſem deſederim. Quod ſi profecturos metus inanis periculorum terreat; cum Cæſare dicant: *nunc te Fortuna ſequamur*. Peregrinatio præcipuè confert ad exercitationem.

Poſtquam enim in una urbe continuâ lectio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ne eos, qui te audiunt, fatigaveris, tranſire li
bit in aliam, ubi rurſus novos habiturus ſis. Su
præterea res complures, tum in campis, quos p
agramus, tum in civitatibus, ad quas venim
quæ nos impellunt ad altiora. Quis non inc
pet ignaviam ſuam, quum tot Sylvas veſti
frondibus, tot campos floribus herbisque diſt
ctos contuetur? Quis non doleat, ſe tam diu
mi latuiſſe? Quis non miſeretur eos, qui j
otio, vel (ut illorum verbo utar) tranquillita
in urbe marceſcunt? Nec nobis tempus itin
omninò perit. Tum confeſtim arrepto ſtylo,
miraculis exciti, aliquam naturæ induſtriam
timur exprimere, eamque monſtrare poſte
Tum pœnitet, ſic optimos annos defluxiſſe. T
ſtatuimus, nos nunquam in uno loco, niſi
dies viginti, duraturos. Tum cenſemus, ext
mo impetu omnia peragenda. In agris, natu
vires: in urbe, hominum opera magis conte
plamur. Ergo extemplò evolandum, omnia
ſtranda, ubi Muſæ verſantur: non ſemel, ſed
cies, vicies, centies. Neque id, quo πόλεων μ
θη, καὶ λαμπρότητας, καὶ τὴν τῶν ὠνίων ἀφθονί
id eſt: *Urbium magnitudines, & ſplendores, &*
rum venalium copiam, ſpectemus, quæ ad inſti
tum nihil conferunt: ſed ut omnia trahamus
occaſionem eruditionis. Literas venabimur, li-
rarum gratiâ proficiſcendum. Res quidem a
quando adverſæ in itinere accidunt: ferendi
ſtus, algores, pluviæ, venti. Sed, ut ſæpenume
dixi, dura durum faciunt, mollia mollem. Ma
optaverim leonis robur nuſquam cedens, qu
luxum muliebrem. Palmæ naturam ſequi jub
neſciam ſuccumbere. Quis perpetuò ſecund
fortunam toleret? tantum ubique varietas j
vat. Nec ego ſemper proſperam expertus ſu
Quum puer eſſem, ex alto loco in medium f

m

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

men incidi, ita ut omnis pænè vitæ ſpes perierit. Mox caſu advenere, qui non ſine ſuo periculo jam ferme mortuum liberârunt. Nunc ingens malorum agmen occurrit, quæ fata ſuperârunt noſtra. verùm iſthæc commemoratio huc non ſpectat. Apage ergo, ſtolida dea, quæ immerito & bonos viros opprimis, & flagitioſos blandis afflatibus in altum vehis. Tua, Virtus, veſtigia ſequar, mille laboribus, per ſaxa, per ignes. In hac ſemitâ, nec adſcenſus arduus, nec minæ, nec diſcrimina, nec vulgi terrores properantem detinebunt. Hîc dulciores ſudores cum ſpe ſummæ victoriæ, quàm fortunæ luxus cum perenni ſollicitudine. Hîc in lachrymis ipſis eſt quædam conſolatio. Hîc gratum eſt, inter imbres, procellas, fulmina, tonitrua, per altiſſimas rupes, manibus pedibuſque niti. Quippe ardens amor nullum admittit tædium. Hîc jucundum, vulnerari ſentibus, ex alto præcipitari, nullis non agitari incommodis, modò indies propior ſpes victoriæ fiat. Hæc alit laborantem. Hæc efficit, ut in pleno gaudio mens exſultet. An ego queam tot labores perpeti, nunc ſcribendo per decem dies, nunc docendo ab aurora ad heſperum, nunc iter faciendo æſtate per æſtus, fulmina, tonitrua, hyeme per frigora, nives, grandines, niſi ipſa aliquando fatigatio occurreret? Lateat vulgus in ædibus, ſequantur ſomnia tenebras, caveant pallentes umbræ, nè levis aura faciem lædat, ne madeant imbre, ne tegulæ caſu intereant, domi etiam non deſunt pericula; curent ſe longis conviviis, tum horis præſcriptis deambulent, alternis diebus mentem, ſi quam habent, in tanto contemtu temporis, inſtaurent luſu, ne lentæ animantes labore nimio conſumantur. Nos in luce verſari, atque ſub dio mundum ſpectare decrevimus. Certum eſt, vi-

ſere varia gentium ſtudia. Quis ſemper int
eoſdem vultus ſine tædio tranſigat vitam ? S
dicat aliquis, qui ex puerorum convictu collig
pecuniam : Quid ? etiam in primis Latinæ lii
guæ rudimentis ſic mutandum locum cenſe
Maximè : Grammaticæ fere quatuor annos t
buunt, & plerumque in uno loco. Quantò ſati
eſſet, ſi interea octies ſcholâ & urbe commut
tis, toties ſummam artis, quæ brevis eſt, pu
didiciſſet : relictis omnibus præceptionibus, qu
non omnino ſunt neceſſariæ. Nunc contrà, qu
diu detineant adoleſcentes, ea inculcant, qu
me puderet hîc recenſere : tam ſunt humilia, ta
raro occurrunt apud auctores. Quum principi
nihil docere deberent, quod non creberrimi u
ſûs ſit. Cauſæ hujus conſilii ſunt, quod à mu
tis plura, vel ſaltem aptiore omnia ordine d
ſcent, quàm ab uno. Deinde, quod eam ætate
ſicuti nos, non parum excitabit novus conſpe
ctus eorum, inter quos verſabitur. Haud ambig
complures fore, qui faciendum ſecus judicent
ſed his non omnino ſumma erit & temporis &
victoriæ cura.

Quos ſecum libros vehere debeat ſtudioſus, qui mutabit locum.

Qui alium petere locum decrevit, & longan
ingredi viam, libros ſecum conferat ſolùm, i
quibus diligenter res aliquas notaverit. Quo
ſi in volumine duæ tantum treſve paginæ notata
ſint, eas è libro eximat, reliquum vendat. Ne
ſit adeò ſordidus, ut exiguâ jacturâ rei conatum
remoretur. Cogitet ſemper, ſi ad ſumma perve-
nerit, non defuturas opes. Superiori anno Baſi-
leam profecturus, è novo opere Plinii ſecundum
librum à me notatum excidebam, ut mecum fer-
rem. Amicus interveniens, me mentis eſſe pa-
rum ſanæ, opinabatur. Sic tractavi libros com-

plures

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

plures, ſemperque faciam quum id poſtularit occaſio. Tametſi mihi eſſent novi codices Ciceronis, Platonis, Demoſthenis, grandi comparati ære, omnes tamen paginas erumperem, in quibus ſcitu dignum aliquid ſcripſiſſem, quando eſſet proficiſcendum. Ob duas cauſas id facio: Quòd in illis fixa memoria ſit, & quod ſcripta ea nonnihil conducere queant ad ſtylum. Qui hoc mirantur, mirentur iidem, quur in terram agricolæ abjiciant ſemen, ut cum fœnore plura recipiant. Nobis certior multò quàm ruſticis ſpes eſt rerum maximarum, ſi vixerimus. In hunc modum iter faciam ad varias hominum nationes, nova diſcendi gratiâ. Idem facient, qui mecum proficiſcentur, ſi meum ſequi conſilium velint. Librorum ingentem ubique reperiemus copiam. In itinere autem cogitatione utemur, & mentis vis novi ſemper aliquid parturiet.

Studioſos debere eſſe liberos.

Haud facilè emergunt, qui conducti ſtipendio, vel pueros privatim inſtituunt, vel publicè in Academia non omnino celebri profitentur diſciplinas ad ſpatium anni, duorumve, vel apud typographos ſcriptores emendant. Cauſæ mihi duæ occurrunt. Quod hi non magno videantur animo, nec amplius tendere ad altiora, qui hujuſmodi rebus poſſunt detineri. Meo judicio per campos apertos laxis habenis, quacunque fortuna monſtraret iter, tendendum erat ad ſcopum. Altera, quod ex ea tranquillitate ſocordia quædam exſiſtit, quæ perſuadeat nobis, deſiderari nihil, quod ad triumphi nomen faciat. Itaque, ô juventæ illuſtre robur, dehinc contemtis & ſtipendiis, & illecebris cunctis, quæ vel horæ intercapedinem unius poſſint impedire, petamus ſedem, quo nemo unquam adſpiravit. Ingentis eſt ignaviæ ſemper alios velle ſequi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſemper ducem quærere. Ante mori certum ſ
quàm ulli cedere mortalium. Pulchrum eſt,ſe
centos leones in pugnam ſpectaculo uno com
mittere: pulchrum fortè, multis populis imp
rare: ſed pulchrius, propriâ virtute eò veræ la
dis penetrare,quò nemo te ſequi poterit. Vict
ria in manu eſt. Maguo Alexandro (quis no
crebrò tam animoſi pectoris meminerit?) quu
nunciaretur,triginta Darium regem militum a
ducere myriadas, εἷς μάγειρος, ἔφη, πολλὰ πρόβατα
οὐ φοβεῖται, id eſt: *Vnus, inquit, lanius non timet mu*
tas oves. Sicuti leo citius ſævit in virum,quàm f
minam, pueros non ſine ſumma fame coact
attingit: ita & nobis, leonum more, maxim
quæque maximo arripienda ſudore ſunt. H
minis vita temporis punctum eſt, ſed quid no
vincit labor ac ſedulitas? Fingat ſe quisque nu
dis pedibus in medio poſitum igne, cogitetqu
quanta tum agilitas in membris pigris eſſet, ſ
lùm pro ſalute corporis: nunc multò major ſi
pro ſalute animi. Hoc ſpectaculum ſemper ſit i
pectore. Quum ædificia quinque aut ſex ſim
flagrant incendio, tum curſitant, in flammas r
unt, ut aliquid igni eripiant; pars tecta conſcen
dunt, funduntque aquas; pars opes è domo r
piunt, nec ea tempeſtate magna ſomni aut ven
tris cura eſt: ſic noſtra tractanda ſtudia ſunt. Iſ
hic videas, quid humana vis efficiat, ſi vires ex
periatur, quid intra annum, imò breviſſimum
tempus præſtare poſſit. Fulminis modò ad ea f
remur quæ poſcimus. Sermones omnes non ni
tonitrui ictus erunt. Mens momento orbem
totum peragrabit. Quid celerius mente? Ma
nuum uſus corporisque motiones globos emiſ
ſos pulvere accenſo imitabuntur. Ociſſimè Sol i
occiduas mundi plagas tendit, niſi hunc ſequa
mur, nihil efficimus: Vix eſſe credam cœli vola

tum

ım vehementiâ noſtrâ concitatiorem. Tu i-
nava Græcia, non perpetuum dabitur decen-
ium Trojæ, primo impetu omnia ruent. Etiam
nundo egredi facile eſt ſi pavidum animal ten-
averit, ſi ſemel tantùm fecerit periculum. Non
rbitremur, deos eſſe qui ſolertiâ mediocri ſum-
na hactenus occupavere Quorum admiratio ita
epit poſteros, ut vix dum quisquam ſequi eô-
em contenderit. Non priſcorum elevare decus,
erùm ad majora alios impellere conamur.

Peroratio.

Ne fortè ſurdis auribus hæc, quæ diximus, præterierint, nonnulla repetemus, unde communis omnium ſalus pendet. Ante omnia ſummum tibi ſcopum præfige, niſi prorſus effœminato ſis animo. Nec te moveat, ſcripſiſſe quosdam, nihil ſibi eſſe magis in votis, quàm ut vel umbram Ciceronis adſequantur. Ne tibi adſcripſeris vetuſta ſtemmata, aut à majoribus partam laudem: pulchrius erit decus, cujus autor ipſe, quàm cujus hæres fueris. Animadverte, nihil intereſſe inter eos, qui nunquam nati ſunt, & eos, qui nullâ re memorabili geſta, obſcuri ex hac vita migrârunt. Nihil ames, niſi laborem: luxum & fabulas fugito. Semper quære occaſionem audiendi, docendi, ſcribendi. Evitanda lectio ſolitaria, tempuſque omne exercitio impendendum. Non verear adfirmare, tantò quoſque eſſe doctiores, quantò crebrius docuerint. Quapropter σοφίαν apud Poëtam dicere reor: Uſus me genuit, mater peperit memoria. Dum audimus, vigilantiſſimo ſimus animo. Quum docemus, fugienda oſtentatio, & vanitas illorum, qui horæ intervallo vix decem verba proferunt, adeò lentè rem aggrediuntur, adeò ſeſe ad laborem componunt, captantes autoritatem. Omnis ipſo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

rum cogitatio eſt, ut habeantur in pretio, ut do-
cti à vulgo cenſeantur. Illi ad ſumma perve-
nient nunquam. Impetus, impetus mihi placet,
cùm in rebus omnibus, tum in docendo. Quod
enim agricolis meſſis eſt; hoc tempus iſtud, ſi
fructum ſpectes, eruditis: ubi obſecrò quis non
moram damnaverit? Noſtris potiùs viribus nita-
mur: ac horas illas, quæ infeliciter aliis pereunt
aſſentatione, ſeu conciliando favore hominum,
impendamus literis. Sapiens animi magnitudo
veram laudem in factis poſitam, non in vaga fa-
mâ judicat: principemque ſe eſſe mavult, quàm
videri. Tametſi nonnunquam inter legendum
animus laſſus aut labore aut cogitatione perpe-
tuâ langueſcit, laborandum tamen, quoad ſpi-
ritus ullus in corpore fuerit reliquus: à morte li-
cebit quieſcere. Nuſquam umbra, ſemper lux
& hominum cœtus placeant. Dii boni, quan-
tus intra breviſſimum tempus evaderet ille, qui
nullam diei intermitteret horam, quâ non ali-
quid vel audiret, vel doceret, vel ſcriberet. Si fie-
ri poteſt, docendi magis, quàm audiendi occa-
ſionem captabimus. Quippe non paucos videas,
qui aliud nihil, quàm audiunt, in hoc ſeneſcunt,
nec apti ſunt, vel autorem profiteri, vel quic-
quam politè ſcribere queant. Si mentem exor-
nare ſtudes, quâ ſolâ diſtamus à cæteris animan-
tibus, perdiſcenda omnia è toto diſciplinarum
orbe, quæ ſcitu digna judicas: Illi, quorum ma-
jor eſt cura corporis quàm animi, ajunt, pul-
chrum eſſe in una arte excellere: at pulchrius
multô, excellere in pluribus. Nullæ ſunt fæmi-
næ tam à Muſis alienæ, quæ non unam diſcere
queant: imò picas id efficere poſſe intra annos
viginti, quos hæc hominum monſtra uni ſtu-
dio impendunt, arbitror. Ut Fabii verbis utar,
hi non perſpiciunt, quantum natura humani in-

genii

nii valeat, quæ ita eſt agilis ac velox, ut ne
ſſit quidem aliquid agere tantùm unum. Po-
emum eſt, ut mutes locum: alioquin & ſo-
nolentus, & imperitus ſemper permanebis.
unquam me pœnituit (nec quenquam pœni-
iſſe puto,) quod literarum gratia in Acade-
iam aliam tranſierim. Contrà ſemper magno
ſero dolore deprehendi, me nimium diu in ur-
e unâ deſediſſe. Haud abjiciendus animus, licet
on continuò ex ſententia omnia ſucceſſerint.
ihil enim videmus, niſi ex parvis principiis, ad
mma rerum faſtigia emergere. Habent omnia
octrinarum genera amari nonnihil, quod initiò
gruentium pectus deterreat. Verùm ipſum il-
d comes penſat utilitas. Proinde levi incom-
odo offenſi non protinus reſiliemus. Olim
rincipes Græciæ vellus aureum, per tot maria &
ericula petitum, virtute duce, comite fortunâ,
rgentibus acrioribus gloriæ ſtimulis, vexerunt;
irantes ignes, indomitos & rebelles tauros do-
uere; ſopitum draconem occidere: fatiſque
antibus, obortam ſegetem illam militum, ut
ueret in mutua vulnera, coëgere. Amazones dex-
eram mammam exurebant, quo plus alimenti
d manum vicinam perveniret. Democritus
uum videret animi faciem impediri adſpectu
culorum, ipſos ſibi eruit, ut commodiùs rerum
aturas mente comprehenderet. Hæc nos nonni-
il accendere debent. Demus itaque operam o-
nnes, ut aliorum exemplis exciti, dehinc ſummo
abore ad majora enitamur. Luxus, fabulæ ina-
es, & muliebres animi linquantur mulieribus.
ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν. id eſt;
Virtuti ſudorem Dii præpoſuerunt. Fingamus, reli-
quum tempus abſtuliſſe ſomnum, abſtuliſſe peri-
cula, abſtuliſſe morbos. Sed tamen dolendum,
hactenus florem ætatis ſine fructu periiſſe, tem-
pora

pora nunquam reditura. Memoria quisque repetat omnia malorum genera ab ipſo vitæ exordio: ſubeat recordatio, quot dies quam frigidis rebus abſumſerit, ut indignans, dolenſque tot annos ſine fruge abiiſſe, tanto majore furore graſſetur. Valeat ignavia, valeat cum eâ iniqua fatorum ſeries, quam nemo ſapiens metuit: animus ubi ad gloriam virtutis via ſævit, abunde potens eſt, neque fortunæ indiget. Verè etenim nobiles exiſtimo, non qui funes aureos collo circumferunt, quique parietes & veſtibula pictis majorum magiſtratibus ornant: ſed qui veris ac ſuis bonis, hoc eſt, eruditione, moribus, eloquentia, ſe ſuoſque illuſtrare conantur. Pauci noverunt, quàm certa ipſos ſolidaque maneat felicitas, qui ad hanc æternam ſedem penetrare ſtatuerunt. Fortunæ munera, ut regna, & urbes, & decor formæ, pereunt; parta virtute ac labore fixa ſunt. Hæc poſſeſſio non ferro, non flammis, non rapinis, non tempeſtatibus ullis obnoxia eſt. Sed finem facio. Breve ſpatium vitæ noſtræ, per horas id dilabitur, ociſſimè perit hora, (utinam iſthæc ô formoſa juventa perſpiceres! in te ſpes longè maxima eſt) citò dies, citò menſis, celeriter etiam annus, quum tamen parvus annorum numerus ſit: ad hæc dimidium ævi aufert ſomnus, magnam partem convivia, luſus, morbi, præpoſteri conatus: quodque duriſſimum, incertâ morte Lacheſis atrox omni momento imminet. Niſi ſummo ſtudio temporis fructum quæramus, ſine gloria pecudum more ſumus morituri.

IOA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

IOACHIMI FORTII RINGELBERGII ANDOVERPIANI

In librum ſuum

DE

RATIONE STUDII ANNOTATIONES.

AJunt nonnulli, concitatam plus æquo eſſe orationem. Sed hi non vident, quod Horatius jubet, talem eſſe debere aut Poëtam aut oratorem, cujusmodi eſſe auditores cupit. Si dolere me vis, inquit, dolendum tibi prius eſt. Si incitare velis alios, id nunquam efficies ſedato ſermone. Etenim, quemadmodum Fabius ait, non incendit, niſi ignis; nec madeſcimus, niſi humore: nec res ulla dat alteri colorem, quem ipſa non habet. Citiùs quisquam manu cœlum attingeret, quàm animos moveret, ipſe tranquillus & immotus.

Pulchrum eſt enim, mediocrem.] Triplex ſtudioſorum inſtitutum ſive ſcopus eſt. Infimus, quum eſſe volunt mediocres. Medius, quando pares eſſe ſtudent illis, qui primas hactenus partes tenuere. Summus, quum evadere conantur ſupra ſummos.

Quam tot hominum millia.] Adhuc perpetua manet interrogatio & admiratio: ideo poſt *celebrabunt* etiam nota interrogationis ponenda.

Immenſum pectore.] Hoc eſt, pulmone, quo ſpiritum attrahimus. continens pro contento.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Qui ſub ſignis noſtris.] Complures in ſtudii ratione demonſtravere, qui libri quo ordine legendi ſint: quùm multò magis neceſſe erat, expellere ignaviam, quæ paſſim dominatur.

Namque ſine ipſa nihil efficere animus poteſt.] Corpus enim inſtrumentum animi eſt. Quod ſi benè affectum fuerit, faciliùs ea, quæ volet, animus operabitur: ſin malè, majore conatu atque ſudore opus erit, quia multa tentabit repugnante naturâ.

Ἀνδρώδες οὐδὲν ἐπιδεδειγμένοι?] Ad imitationem Luciani: ubi in deorum dialogis Æſculapio Hercules objicit: Σὺ δὲ ῥιζοτόμος εἶ, καὶ ἀγύρτης. νοσοῦσι μὲν ἴσως ἀνθρώποις χρήσιμος ἐπιθήσειν τῶν φαρμάκων, ἀνδρῶδες δ' οὐδὲν ἐπιδεδειγμένος. Ante ἀνδρώδες ponenda nota interrogationis, atque etiam poſt ἐπιδεδειγμένοι.

Quod ſine Pulvere.] Metaphora ſumta à pugnantibus in prælio.

Alia vi rem aggrediemur.] Hîc vi ſcribendum duabus literis, non tribus. Quod dico, ne typographi per imprudentiam pro vi ponant via. Qui error & frequens eſt, & ſæpenumerò faciem mutat orationis. Eadem cauſa me plerunque ſcribere cogit, quod alioqui non èram ſcripturus, præſertim, quum levis immutatio tum numeros, tum ſtructuram totam inverteret.

Si nihil attigeris, niſi locos communes.] Hi ſunt res aut voces, quarum frequens uſus eſt: ut, Deus, mundus, homo, animus, animal, juſtitia, fortitudo.

Optimè hic officio fungi ſuo.] Hic adverbium, hoc eſt, in Theologiæ ſtudio.

Non ſatis eſt, tam leviter.] Siquidem prius de ea aliquid dictum hoc loco. Neceſſariæ formæ loquendi, diſſerendi, dicendi.

Cujus tot exſtant monumenta.] Ut opera Homeri, Ciceronis, Vergilii, Ovidii.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Solem ſuperiora trigonis fere radiis convertere.] Quoniam hac diſtantia ſtare coguntur.

Ea doce, quæ noveris.] Etſi parum feliciter doceri videtur is, qui iſtiusmodi lectorem audit; dicenti tamen plus adferri frugis opinor exercitio tali, quàm labore ſolitario.

Primas tribuunt papaveri.] Marſilius Ficinus ait, ſtudioſis edendum papaver, quod ſemen illud ſomnum inducat.

Mihi rem fuiſſe principio laborioſam.] Digreſſio uſque ad eum locum, *Sed ad rem eamus.*

Etiamſi naturâ facundus es, datâ operâ loquaris incompoſite.] Hoc omnino neceſſarium iis, qui ſummi eſſe volunt in ſcribendo, ad quod omnia noſtra tum ſtudia, tum præcepta tendunt. Inquiunt, bene poſſe ſcribere eos, qui bene loquuntur. Fateor id verum eſſe, ſi de rebus iiſdem & loquerentur, & ſcriberent. Sed colloquia ferè ſunt de rebus familiaribus, de eventu belli aliquo: quum ſcribendum ſit de communibus locis, de Deo, de mundo, de homine, de animo ſive animalibus. Quid hîc profuerit, quod aliquando domeſticas nugas ſcitè recitaveris? Hoc ergo tempus, quod iis impendiſti, certum eſt, tibi majore ex parte periiſſe. Porrò quibus animus non eſt, ut ſcribant, totis viribus niti debent, ut politè loquantur. Diſcant hi, quemadmodum res omnes memorare eleganter poſſint. Illorum tamen gloria à noſtra laude diſtat, quo momentum ab æternitate.

Graſſari cœpi.] Id verbum quoque in bonam partem accipi poteſt. Velut apud Salluſtium: *Animus ubi ad gloriam virtutis via graſſatur.*

In hac finire vitam decrevi.] Hîc objecêre nonnulli, vitam potiùs honeſtam debere eſſe finem. Qui non rectè videntur ratiocinari. Nam fieri poteſt, ut aliquis probè vivat, & ſit eruditus.

Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Nec credo, ullam eſſe occupationem, quæ magis ab illicitis adfectibus hominem abducat, quàm ſtudia literarum. Mirum dictu, quantum vitiorum è pectore humano tollat luxus opumque contemtio, quam neceſſariam hîc eſſe diximus.

Poſtmodo tamen.] Vox crebra apud Suetonium.

Sic aliquando modica in dictione.] Hoc eſt, oratione; ne *vocabulum* quis putet ſignificari.

Ad maxima quæque pervenires.] Apoſtropho ad pueros.

Felix puer, cui molles articuli.] Oratio jucunda quæ eſt, quoties deſcribuntur ſylvæ virentes, flumina currentia, res, ſeu luſus puerorum.

O utinam.] Ovidius in epiſtolis: *O utinam tunc quum Lacedæmona claſſe petebat!*

Quum Sol adverſa nobis figeret veſtigia.] Sermo eſt de media nocte. Tunc enim Sol eſt in parte circuli meridiani, quæ perpetuò ſub terra occultatur ſupra caput antichthonum.

Nocte vagante in medio cœlo.] Nox aliud nihil niſi terræ umbra eſt, quæ ſurgente Sole occidit, oritur Occidente.

Vitæ domum.] Deſcribitur horoſcopus libri De ratione ſtudii, hoc eſt, ſitus ſeu facies cœli, quæ erat primâ mediâ nocte in Auguſto anni milleſimi quingenteſimi vigeſimi noni. Duodecim cœli domus ſunt, quarum prima, ſignificat vitam: ſecunda opes: tertia fratres: quarta parentes: quinta prolem: ſexta morbos: ſeptima matrimonium ſeu nuptias: octava mortem: nona religiones & peregrinationes: decima actiones: undecima amicos: duodecima inimicos. De his plura in inſtitutionibus noſtris Aſtronomicis.

Sol parentum.] Sol ſemper mediâ nocte in principio domûs quartæ eſt.

Pars

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Pars mundi poſtrema.] Id eſt, duodecima do-
mus, quæ attingit horoſcopum.

Nos ſpectabant Phænon.] In noſtro Hemiſphæ-
rio erant.

Facies mundi eſt admiratione majore digna,] In-
ter alia felicem ſortita eſt locum Luna tribus
de cauſis: quod in domo ſecunda ſit, quod in
Cancro domicilio ſuo, quod cum parte fortu-
næ ſit.

Horoſcopi formam tui.] Apoſtrophe ad Romam.
Horoſcopus eſt pars ſigniferi, quæ alicujus rei
exordio emergit: qua parte cognitâ, etiam reſi-
duæ habentur domus. Sed quoniam in figura
duodecim domorum adſcendens gradus præci-
puus eſt, quemque ante omnia ſolent contem-
plari, fit ut horoſcopus hoc loco, & identidem
apud autores alios, pro toto cœlo in plana for-
ma depicto diſtinctoque partibus duodecim ac-
cipiatur.

Si locum.] Hoc eſt, urbem in qua librum de
ſtudii ratione perſcripſerim.

A bruma.] A circulo Capricorni, in quo bru-
ma ſive breviſſimus dies eſt.

Sextante orbis.] Hoc eſt, duobus ſignis.

Cum ſemuncia.] Semuncia mundi quindecim
continet gradus.

Binis prope horis.] Id eſt, pænè triginta gradi-
bus: quia inter Orientem & Occidentem trans-
itus quindecim graduum cœli, unam efficit
horam.

Ab occaſu.] Ab inſulis Fortunatis, ubi Occi-
dens terræ totius collocatur.

Quis inter tot vitæ diſcrimina?] Ἀποσιώπησις,
quemadmodum apud Virgilium: *Quos ego? ſed
motos præſtat componere fluctus.*

Voces duas commiſſas aptè.] Metaphora ſumpta
O à tabu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

à tabulis ligneis, quæ propriè dicuntur commi-ti, unde & commiſſura dicta.

Saxa aut ligna per transverſum lateri ſupponito. Si qui hanc præceptionem mirentur, legant id quod mox de plumbo admonebimus: nam idem utriſque reſpondemus.

In veſtibus interioribus aliquando conſuo plumbum.] Cavillantur, hîc præſcribi de exercitiis corporis, quæ ne Geta quidem faceret: ſed hi quibus ad ſtylum minus eſt ardoris, qui hanc tantam gloriam nondum conceperunt animo. Quum ad ſumma tendenti nihil non tentandum ſit, unde vel minimam frugem ſperes. Quis non eſſe furoris dicat, quod Demoſthenes fecit, circa flumina & montes calculis injectis ori inſano modo currere, clamareque vocis augendæ gratiâ. Id tamen uno ore laudamus omnes. Nemo eſt qui ignoret, pro animorum vehementiâ remiſſioneve aliud nos tum ſentire, tum facere. Ut uno verbo omnes ejuſmodi objectiones diluam, omnes ſermones laboresque, qui paullùm excedunt communem conſuetudinem vulgi, hoc eſt, fabulas inanes, deſidiam, oſtentationem maximam in minimis & ſemper iiſdem rebus, inſani judicantur. Quicquid infra ſuam induſtriam vident, pigritiam vocant: ſi majus quicquam invenerint, furorem. Eos qui magnos crateras hauſtu uno ſiccare poſſunt, qui ſic craſſum illud & poroſum corpus vino implent, ut per cutem humor erumpat, (nam tum ſe ſatis inquiunt potâſſe, quum poſitis quinque ſuper menſam digitis (quod ipſe aliquando vidi) totidem guttæ excidunt,) laudant, hos viros eſſe & homines dicunt, indignos hominis vocabulo. Reliquos, qui ſpretâ hac fœdiſſimâ vitâ ad altiora ſe convertunt, qui animi cultu certare malunt quàm poculis, nuncupant inſanos. Age, dic mihi,

hi,

i, quid aliud curant per totos dies, quàm pabu-
um, armentorum more, & obſcœnas libidines?
d hæc duo, omnes ſuas cogitationes, omnia
udia referunt: in his duabus voluptatibus ſum-
num bonum, hoc eſt, ſummam humanæ naturæ
elicitatem ponunt: opes colligunt in hunc u-
um. Ajunt, ſe velle colere Deum, ac juvare
auperes: ſed nihil minus aut cogitant, aut fa-
iunt: ad corpus omnia referuntur. Animus no-
ter ſæpe multò majora concipit, quàm palàm
uſit profiteri, propter communem ſtuporem
lebis, quæ vel minimam diligentiam furorem
ppellat. Quoties me inſanum vocârunt, quum
er integrum menſem quotidie docerem ab or-
u Solis ad occaſum? quoties dixerunt, fieri non
oſſe, quin ante finem menſis inter labores ex-
ſpirarem? Fatigor quidem, id non nego, etiam
pænè uſque ad ſpiritus defectionem: ſed fatiga-
tio ea dulcis eſt. Complures, aliis occupationi-
bus impediti, ad lectionem veniebant, non tam
audiendi, quàm ſpectandi gratiâ. Si quemquam
ſtudioſum lentè & graviter compoſito, & adfe-
ctato greſſu videant incedere, hunc ſapientem,
hunc gravem virum nominant. Quod ſi occur-
rentem aliquem conſpicerent, hunc extemplò
exclamarent eſſe furioſum, & in vincula conjice-
rent. Quamobrem? quia ſegniùs ipſi laborare
conſueverunt: quia nihil probant, niſi quod ipſi
faciunt. Sed ſtupida multitudo non videt, illo
lento aggreſſu nil niſi vulgare poſſe comparari.
Paullò majora petenda ſunt, ſi ſapimus. Utinam
ii, qui turpiſſimas corporis voluptates ſequun-
tur, ſic ſævirent in rebus honeſtis. Quàm admi-
rabilis tum eſſet hominis natura nobiliſſima?
quàm te dignam cenſeremus, cui vitæ neciſque
poteſtas ſit reliquarum animantium? In rebus
omnibus uſus nitorem & gratiam; quies ſitum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ac ſqualorem parit. Nihil pejus otio. Quid in Oceano, Sole, ſtellisque cœli, præſertim circa medium orbis, magis admirabile, quàm velociſſimus curſus, quo quotidie terram totam ambiunt? Nos animo omnem corporis uſum dicamus. Hoc ſervire, etiam inter imbres, procellas, fulmina, tonitrua, æſtus, algores, & nocturnas tenebras, inter mille pericula, dum alii conviviis, luſu, ſomno fruentur; illum imperare volumus. Scio, me ſcripſiſſe in hoc libro multa, quæ otioſorum hominum fabulas non effugient; nec me ſcripſiſſe pœnitet. Nam parvipendo judicium eorum, quibus diverſum inſtitutum eſt; hoc eſt, qui decreverunt, lentè omnia aggredi, quæ ad mentis decorem faciunt; ac vigilantiùs quærere, quæ ad corpus pertinent. Meminiſſe oportet, perbreve ſupereſſe tempus, fortè annos quinque aut ſex, (certè non plures nos exſpectamus ob calculi morbum, adverſus quem vix ullum eſt remedium.) proinde aut laborandum eſſe; aut cadendum ſine honore, ſine gloria, cum ignava multitudine, in fumi modum, cujus veſtigia nulla relinquuntur. Multa ſanè pertuli, ſed quia magna non niſi magno comparantur, hac mercede placet, quicquid Fortuna intulerit. Ingruat ſimul univerſa malorum multitudo, modò aliquando liceat per tot rerum diſcrimina eò quò decrevimus, evadere. Pulchrum eſt, inerti turbæ inſanum videri: imò turpiſſimum, illorum ſequi veſtigia.

Qui primùm ſe urbes expugnaturum.] Alluſio ad Terentii dictum: *Primùm ædes expugnabo.*

Omni momento immines.] Apoſtrophe ad Lacheſin: ne tertia perſona pro ſecunda ponatur.

APPEN-

APPENDIX
EX
C H A O.
DE STUDENDI RATIONE.

TRia ſunt, quæ breviſſimo temporis ſpatio rudiſſimos quoſque homines ad maximam eruditionem provehere poſſint, audire, docere, ſcribere. Ad audiendos Profeſſores his verbis Iſocrates Rhetor adoleſcentes hortatur: μὴ κατόκνει μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρήσιμον ἐπαγγελλομένους. αἰσχρὸν γὰρ μὲν, τοὺς ἐμπόρους τηλικαῦτα πελάγη διαπερᾶν ἕνεκα τοῦ πλείω ποιῆσαι τὴν ὑπάρχουσαν ὀσίαν, τοὺς δὲ νεοτέρους μηδὲ τὰς κατὰ γῆν πορείας ὑπομένειν ἐπὶ τῷ βελτίω καταστῆσαι τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν. Id eſt, *Ne pigeat longam viam ire ad utile aliquid docere profitentes. Turpe eſt enim, mercatores longinqua maria pertranſire causâ divitiarum: juniores verò neque per terram iter tolerare ad mentem meliorem conſtituendam.* Secundum eſt, ut unusquisque quàm primùm poſſit doceat. Siquidem facilè artes evaneſcunt, niſi exercitatione confirmes: & in omnibus rebus ferè minus valent præcepta, quàm experimenta. Plus utilitatis conſequeris, ſi per horam unam docueris, aut enarraveris doctum autorem, quàm ſi horis decem ſolitario te ſtudio confeceris. Nunquam commodius deprehenderis quid intelligas, quid te lateat, quàm ſi alios doceas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

DES. ERASMI ROTERODAMI DE RATIONE STUDII Tractatus.

PRincipio duplex omnino videtur cognitio, rerum ac verborum. Verborum prior, rerum potior. Sed nonnulli dum ἀνίπτοις (ut ajunt,) ποσὶν ad res diſcendas feſtinant, ſermonis curam negligunt, & malè affectato compendio, in maxima incidunt diſpendia. Etenim cum res non niſi per vocum notas cognoſcantur, qui ſermonis vim non callet, is paſſim in rerum quoque judicio cæcutiat, hallucinetur, deliret, neceſſe eſt. Poſtremò videas, nullos omnium magis ubique de voculis cavillari, quàm eos, qui jactitant, ſeſe verba negligere, rem ipſam ſpectare. Quapropter utroque in genere ſtatim optima, & quidem ab optimis, ſunt diſcenda. Quid enim ſtultiùs, quàm magno labore diſcere, quæ poſtea majori cogaris dediſcere? Nihil autem facilius diſcitur, quàm quod rectum ac verum eſt. At prava ſi ſemel inhæſerint ingenio, dictu mirum quàm non poſſint revelli. Primum igitur locum Grammatica ſibi vendicat, eaque protinus duplex tradenda pueris, Græca videlicet ac Latina. Non modò quod his duabus linguis, omnia ferme ſunt prodita, quæ digna cognitu videantur, verùm etiam quod utraque alteri ſic affinis eſt, ut ambæ citiùs percipi queant conjunctim, quàm altera ſine alterâ; certè quàm Latina

ſine

ne Græca. A Græcis auſpicari nos mavult
uintilianus, ſed ita, ſi his literis perceptis, non
ngo intervallo Latinæ ſuccedant : ſanè utras-
ue pari curâ tuendas eſſe monet, atque ita fu-
urum, ut neutræ alteris officiant. Ergo utrius-
ue linguæ rudimenta & ſtatim, & ab optimo
ræceptore ſunt haurienda: qui ſi forte non con-
ingat, tum (quod eſt proximum) optimis certè
tendum auctoribus: quos equidem perpaucos,
ed delectos eſſe velim. Inter Græcos Gramma-
icos nemo non primum locum tribuit Theo-
loro Gazæ: proximum, mea ſententiâ, Conſtan-
inus Laſcaris ſibi jure ſuo vendicat. Inter Lati-
nos vetuſtiores Diomedes. Inter recentiores
haud multùm videò diſcriminis, niſi quod Nico-
laus Perottus videtur omnium diligentiſſimus,
citra ſuperſtitionem tamen. Verùm ut hujuſmo-
di præcepta fateor neceſſaria, ita velim eſſe,
quantum fieri poſſit, quàm pauciſſima, modò
ſint optima. Nec unquam probavi literatorum
vulgus, qui pueros in his inculcandis complures
annos remorantur. Nam vera emendatè loquen-
di facultas optimè paratur, cum ex caſtigatè lo-
quentium colloquio convictuque, tum ex elo-
quentium autorum aſſiduâ lectione: è quibus
ii primùm ſunt imbibendi, quorum oratio præ-
ter quam quod eſt caſtigatiſſima, argumenti
quoque illecebra aliqua diſcentibus blandiatur.
Quo quidem in genere primas tribuerim Lucia-
no, alteras Demoſtheni, tertias Herodoto. Rur-
ſum ex Poëtis primas Ariſtophani, alteras Ho-
mero, tertias Euripidi. Nam Menandrum, cui vel
primas daturus eram, deſideramus. Rurſum in-
ter Latinos quis utilior loquendi auctor quam
Terentius? purus, terſus, & quotidiano ſermoni
proximus, tum ipſo quoque argumenti genere
jucundus adoleſcentiæ. Huic ſi quis aliquot ſele-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ctas Plauti comœdias putet addendas, quæ vacent obſcœnitate, equidem nihil repugno. Proximus locus erit Vergilio; tertius Horatio; quartus Ciceroni; quintus C. Cæſari. Salluſtium ſi quis adjungendum arbitrabitur, cum hoc non magnopere contenderim. Atque hos quidem ad utriusque linguæ cognitionem ſatis eſſe duco. Neque enim mihi placent, qui in evolvendis hunc in uſum auctoribus, etiam quibuslibet, vitam omnem conterunt, prorſus infantem exiſtimantes eum, quem ulla chartula ſuffugerit. Ergo paratâ ſermonis facultate, ſi non luxurioſa, certè caſta, mox ad rerum intelligentiam conferendus eſt animus. Tametſi ex his etiam ſcriptoribus, quos expoliendæ linguæ gratiâ legimus, non mediocris obiter rerum quoque cognitio percipitur. Verùm ex inſtituto omnis fere rerum ſcientia à Græcis auctoribus petenda eſt. Nam unde tandem haurias vel purius, vel citius vel jucundius, quàm ab ipſis fontibus? Sed quo ordine diſciplinæ diſcendæ ſint; & ex quibus potiſſimùm præceptoribus; id aliàs fortaſſe rectiùs oſtendemus. Interim ad primæ ætatis ſtudia revertamur. Ut igitur ex his auctoribus, unde linguæ copiam petendam eſſe diximus, fructum capias, & maturius,& uberiorem, Laurentium Vallam tibi cenſeo diligenter evolvendum, qui de Latini ſermonis elegantia ſcripſit elegantiſſimè. Hujus adjutus præceptionibus, ipſe per te non pauca annotabis. Neque enim te velim per omnia velut addictum, Laurentianis ſervire præceptis. Adjuvabit hoc quoque, ſi figuras Grammaticas à Donato ac Diomede traditas edidiceris, ſi carminis leges ac formas omnes tenueris, ſi Rethorices ſummam, hoc eſt, propoſitiones, locos probationum, exornationes, amplificationes, tranſitionum formulas, in

prom-

romtu habueris. Conducunt enim hæc non ſolùm ad judicandum, verùm etiam ad imitandum. His itaque rebus inſtructus, inter legendum auctores non oſcitanter obſervabis, ſi quod incidat inſigne verbum, ſi quid antiquè aut novè fictum, ſi quod argumentum, aut inventum acutè, aut tortum aptè, ſi quod egregium orationis decus, ſi quod adagium, ſi quod exemplum, ſi qua ſententia digna quæ memoriæ commendetur. Isque locus erit aptâ notulâ quapiam inſigniendus. Notis enim non ſolùm variis erit utendum, verùm etiam accommodatis, quò protinùs, quid rei ſit, admoneant. Ad hæc ſi quis Dialecticen addendam ſtatuet, non admodum refragabor, modò ab Ariſtotele eam diſcat, non ab iſto loquaciſſimo ſophiſtarum genere, neque rurſum ibi deſideat, & velut ad ſcopulos (ut inquit Gellius) Sirenios conſeneſcat. Verùm illud interim memineris, optimum dicendi magiſtrum eſſe ſtylum. Erit hic igitur in carmine, in oratione libera, in omni argumenti genere diligenter exercendus. Neque negligenda memoria, lectionis theſaurus. Eam tametſi locis & imaginibus adjuvari non inficior, tamen tribus rebus potiſſimum conſtat optima memoria: intellectu, ordine, curâ. Si quidem bona memoriæ pars eſt, rem penitùs intellexiſſe. Tum ordo facit, ut etiam quæ ſemel exciderint, quaſi poſtliminio in animum revocemus. Porrò cura omnibus in rebus, non hîc tantùm, plurimum valet. Itaque quæ meminiſſe velis, ea ſunt attentius ac crebrius relegenda: deinde ſæpius à nobis ipſis exigenda, ut ſi quid forte ſuffugerit, id reſtituatur. Illud minutius, ſed tamen haud indignum quod admoneatur. Adjuvabit non mediocriter, ſi, quorum neceſſaria quidem, ſed ſubdifficilis erit memoria, veluti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

locorum, quos tradunt Coſmographi, pedum metricorum, figurarum grammaticarum, genealogiarum, aut ſi qua ſunt ſimilia, ea, quam fieri poteſt, breviſſimè ſimul & luculentiſſimè in tabulas depicta, in cubiculi parietibus ſuſpendantur, quo paſſim & aliud agentibus ſint obvia. Item, ſi quædam breviter ſed inſigniter dicta, velut apophthegmata, proverbia, ſententias, in frontibus atque in calcibus ſingulorum codicum inſcribes, quædam annulis aut poculis inſculpes, nonnulla pro foribus & in parietibus, aut vitreis etiam feneſtris, depinges, quo nuſquam non occurrat oculis, quod eruditionem adjuvet. Hæc enim tametſi ſingula per ſe puſilla videntur, tamen in unum collata acervum, doctrinæ theſaurum lucro augent, haudquaquam negligendo τῷ εἰς ἄφενον σπεύδοντι, id eſt, *his opibus properanti diteſcere*. Poſtremò illud non ad unum aliquid, ſed ad omnia ſimul plurimùm conducet, ſi frequenter alios quoque doceas. Nuſquam enim melius deprehenderis quid intelligas, quid non. Atque interim nova quædam occurrunt commentanti, differentique: nihil non altius infigitur animo.

De ratione inſtituendi Diſcipulos.

Sed video te cupere, ut de docendi quoque ratione nonnihil attingamus Age mos geratur Viterio: quanquam video Fabium hiſce de rebus diligentiſſimè præcepiſſe, adeò ut poſt hunc de iiſdem ſcribere prorſus impudentiſſimum eſſe videatur. Ergo qui volet inſtituere quempiam, dabit operam, ut ſtatim optima tradat. Verùm qui rectiſſimè tradat optima, is omnia ſciat neceſſe eſt: aut ſi id hominis ingenio negatum eſt, certè uniuſcujusque diſciplinæ præcipua. In hoc non ero contentus decem illis aut duo-

uodecim autoribus, ſed orbem illum doctrinæ
equiram, ut nihil ignoret etiam qui minima
arat docere. Erit igitur huic per omne ſcripto-
um genus vagandum, ut optimum quemque
primum legat, ſed ita ut neminem relinquat
nguſtatum, etiamſi parum bonus ſit autor. At-
que id quo cumulatiore fructu faciat, antè lo-
os & ordines quoſdam, ac formulas in hoc pa-
atas habeat, ut quicquid uſquam inciderit an-
notandum, id ſuo adſcribat ordini. Sed hoc
qua ratione fieri oporteat, in ſecundo de copia
commentario demonſtravimus. Verum ſi cui
vel ocium vel librorum copia defuerit, plurima
Plinius unus ſuppeditabit, multa Macrobius &
Athenæus, varia Gellius. Sed in primis ad
fontes ipſos properandum, id eſt, Græcos &
antiquos. Philoſophiam optimè docebit Plato,
& Ariſtoteles, atque hujus diſcipulus Theophra-
ſtus, tum utrinque mixtus Plotinus. Ex Theo-
logis ſecundùm divinas literas, nemo melius
Origene, nemo ſubtilius aut jucundius Chryſo-
ſtomo, nemo ſanctius Baſilio. Inter Latinos
duo duntaxat inſignes in hoc genere, Ambro-
ſius mirus in alluſionibus, & Hieronymus in
arcanis literis exercitatiſſimus. Quod ſi minus
vacabit immorari ſingulis, omnes tandem cen-
ſeo deguſtandos: quorum in præſentia catalo-
gum texere, non eſt ratio. Certè propter Poë-
tarum enarrationem, quibus mos eſt, ex omni
diſciplinarum genere ſua temperare, tenenda eſt
fabularum vis: quam unde potiùs petas, quàm
ab Homero, fabularum omnium parente? Ta-
metſi Metamorphoſes, ac Faſti Naſonis, non
leve momentum adferent, quanquam Latinè
ſcripti. Tenenda Coſmographia: quæ in hiſto-
riis etiam eſt uſui, nedum in Poëtis. Hanc bre-
viſſimè tradit Pomponius Mela, doctiſſimè Pto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

lemæus, diligentiſſimè Plinius. Nam Strabo non hoc tantum agit. Hic præcipua pars eſt obſervaſſe, quæ montium, fluminum, regionum, urbium vulgo recepta vocabula, quibus antiquis reſpondeant. Eadem debet eſſe cura arborum, herbarum, animantium, inſtrumentorum, veſtium, gemmarum nominibus: in quibus incredibile dictu, quàm nihil intelligat literarum vulgus. Horum notitia partim è diverſis auctoribus, qui de re ruſtica, de re militari, de architectura, de re culinaria, de gemmis, de plantis, de naturis animantium, conſcripſerunt, colligitur. Quanquam Julius Pollux ex profeſſo de rerum vocabulis tradidit, quæ utinam tam accuratè diſtinxiſſet, quàm congeſſit copiosè: partim ex etymologiis, partim ex his linguis quæ priſci ſermonis & incorrupti manifeſta veſtigia ſervant in hanc usque ætatem, cujusmodi lingua Conſtantinopolitanorum, Italorum, & Hiſpanorum; nam Gallorum oratio longius degeneravit. Tenenda antiquitas, quæ non modò ex vetuſtis auctoribus, verùm etiam è numiſmatis Priſcis, è titulis ſaxisque colligitur. Ediſcenda & Deorum genealogia, quibus undique refertæ ſunt fabulæ: eam poſt Heſiodum feliciùs quàm pro ſuo ſeculo tradidit Boccatius. Non ignoranda Aſtrologia, quod hanc paſſim ſuis figmentis aſpergunt Poëtæ, præſertim Hyginí. Tenenda rerum omnium vis, atque natura, propterea quod hinc ſimilia, epitheta, comparationes, imagines, metaphoras, atque alia id genus ſchemata, ſolent mutuo ſumere. In primis autem omnis tenenda eſt hiſtoria, cujus uſus latiſſimè patet, non tantum in Poëtis. Jam ſi quis Prudentium, unum inter Chriſtianos verè facundum Poëtam, vellet enarrare, literas etiam arcanas calleat oportet. Poſtre-

remò nulla diſciplina eſt, nec militiæ, nec rei ſticæ, nec muſices, nec architecturæ, quæ non ſui ſit iis, qui Poëtas aut Oratores antiquos ſusperint enarrandos. Sed video, jam dudum ontem contrahis. Næ tu, inquis, immenſum nus imponis literatori. Onero ſanè, ſed unum, t quàm plurimos exonerem. Volo ut unus volvat omnia, ne ſingulis univerſa ſint evolenda. Jam verò de formando puerorum ore, eque tradendis ceu per luſum jocumque literaum figuris, ſatis præcepit Fabius. Equidem poſt adita elementa prima, malim ad uſum loqueni ſtatim vocari puerum. Etenim cum intra auculos menſes quamvis barbaram linguam tas ea ſonet, quid vetat quo minus idem fiat n lingua Græca, ſive Latina? Verùm id nec in magno puerorum grege locum habet, & dometicam præceptoris conſuetudinem requirit. Quanquam in ludo quoque dabit operam, ut ive pluribus loquatur, ſive ſeorſim uni, quam oteſt emendatiſſimè dicat. Quædam obiter inerpretetur, & ut imitentur, admoneat. Loquentes illos aliquoties collaudet, ſi quid dictum erit aptius; aut emendet, cum errabunt. Ea res efficiet, ut illi quoque conſueſcant circumſpectius & accuratius loqui, & præceptorem loquentem attentius obſervent. Juvabit & illud, ſi præpoſitis præmiolis, aut pœnis, velut ex lege provocentur, ut ipſi quoque inter ſeſe alius alium emendent. Porro præceptor eruditiores aliquos deliget, qui controverſiam finiant. Neque fuerit inutile, ceu formulas aliquot proponere pueris, quibus orationibus in luſu, quibus in congreſſu, quibus in conviviis uti debeant. Has ſic oportet eſſe doctas, ut ſimul & faciles ſint & jucundæ. Porrò doctor ille diligens & doctus, acrique judicio, non gravabitur, col-

latis omnibus Grammaticorum præceptis, excerpere quædam, & ſimpliciſſima, quoad quidem fieri poteſt, & breviſſima, tum ordine quam maximè commodo. Poſteaquam ea tradidit, ſtatim ad auctorem aliquem ad id accommodatiſſimum, ac loquendi ſcribendique conſuetudinem, vocentur. Hic præceptiones ante traditas, ut incident, exemplaque diligenter inculcabit: quibus etiam addet nonnihil, velut jam tum ad majora præparans. Hinc jam thematis exerceri debent. In quibus illud inprimis cavendum, ne (quod fieri ſolet) aut ſenſu ſint inepto, aut ſermone inſulſo, ſed argutam aliquam, aut vénuſtam habeant ſententiam, quæ tamen ab ingenio puerili non nimium abhorreat, ut interim aliud agentes; ſimul & aliquid diſcant, in gravioribus ſtudiis uſui futurum. Habeat igitur thema, quod pueris proponat, aut hiſtoriam memorabilem. Quod genus ſunt illa: Marcelli præceps calor rem Romanam ſubvertit. Fabii prudens cunctatio reſtituit. Quanquam hîc ſubeſt etiam ſententia, nimirùm, præcipitata conſilia parum feliciter evenire ſolere. Idem; difficile judicatu ſit, uter altero fuerit ſtultior, Crates, qui aurum abjecit in mare; an Midas, qui exiſtimavit nihil auro melius eſſe. Item; Demoſtheni ac Ciceroni immodica eloquentia exitio fuit. Rurſum; nulla laus Codri regis meritis par eſſe poteſt, qui civium ſalutem propriæ vitæ diſpendio redimendam putavit. Sed non magni negocii fuerit, hujuſmodi vim ex hiſtoriographis, præcipuè Valerio Maximo, colligere. Aut fabulam habeat. Ut illud; Hercules expugnandis monſtris immortalitatem ſibi paravit. Muſæ fontibus ac nemoribus unicè gaudent, à famoſis urbibus abhorrent. Aut apologum. Ut; Rectè docuit Caſſi-

ta,

, non eſſe committendum amicis negocium , ıod per te poſſis conficere. Item ; Manticam ctore propendentem vident omnes ; eam , æ à tergo pendet, videt nemo. Item; Sapiebat lpes , quæ maluit muſcas jam prope ſaturas tinere , quam his expunctis , vacuas ac ſitien- s admittere, quæ quicquid reliquum eſſet ſan- inis , epotarent. Aut Apophthegma. Ut : ongè diſſentiebat à vulgo noſtræ ætatis , qui naluit virum abſque pecunia , quam pecuniam ine viro. Item ; Jure Socrates contemnit eos , ui non edunt ut vivant , ſed vivunt ut edant. Merito non probavit Cato eos , qui plus ſapi- ant palato , quàm animo. Aut proverbium. Ut : Ne ſutor ultra crepidam. Et ; Non cujus- ibet eſt hominis Corinthum navigare. At nos quidem , editis tot chiliadibus , effecimus , ne difficilis eſſet horum inventio. Aut ſententiam. Ut : Nihil carius conſtat , quàm quod precibus emitur. Et : Obſequium amicos ; veritas odium parit. Et : Amici , qui procul abſunt , amici non ſunt. Aut rei cujuſpiam inſignem naturam. Ut : Magnes ad ſeſe ferrum attrahit ; Naphtha ignem. Item , Palmæ ea eſt natura, ut pondere impoſito , non modò non deprimatur ad ter- ram , verùm etiam ſurſum nitatur , & altiùs eri- gat ſeſe. Item ; Mirum Polypi ingenium , qui ad ſpeciem ſubjecti ſoli mutat colorem , quò fal- lat inſidias piſcatoris. Aut figuram eximiam, pu- ta gradationem. Divitiæ luxum pariunt , luxus ſaturitatem , ſaturitas ferociam , ferocia odium multorum , odium perniciem. Aut ſimilitudi- nem. Ut : Quemadmodum ferrum, ſi exerceas , uſu atteritur ; ſi non exerceas , exeditur rubigi- ne : Ita ingenium, ſi exerceas, labore abſumitur; ſi non exerceas, magis ocio ſituque læditur. Aut allegoriam. Ut ; non eſt addendus ignis igni ;

non eſt addendum oleum incendio. Aut co
mutationem. Ut: non ideò te talem judic
quod vehemener amem; ſed ideo vehemen
amo, quod talem judicârim. Aut diſtributi
nem: Stultior eſt, quàm ut poſſit tacere; infa
tior, quàm ut poſſit loqui. Simplicior eſt, quà
qui poſſit mentiri: gravior, quàm ut velit. S
mihi ſat eſt indicâſſe tantùm. Aut exquiſita
aliquam elegantiam. Cujus rei non eſt nece
ponere exemplum. Nihil autem obſtat, qu
minus plures commoditates in eandem incida
orationem, veluti ſententia, hiſtoria, prove
bium, & figura. Ergo præceptor, quem opo
tet aſſiduè in bonis auctoribus obverſari, huju
modi ceu floſculos undiquaque colliget, eo
que delectos proponet, aut etiam in eam fo
mam demutabit, ut puerorum ingeniis ſint ac
commodati. Poſtquam his rebus ad aliquan
tam ſermonis peritiam provectus erit puer
tum, ſi videbitur, ad majora Grammatices præ
cepta revocetur: quæ per locos & ordines quo
dam, ita tradenda ſunt, ut primo loco ſimpli
ciſſima proponantur, eaque paucis. Deinde
utcunque adoleſcunt diſcentium ingenia, it
majora ſuis quæque locis oportebit ſubjicere.
Is ordo cujusmodi ſit, è Theodori Gazæ Gram
matica exemplum ſumas licebit. Nec in his ta-
men velim eos detineri longius, ſed ilicò ad
auctores graviores revocari. Præſertim ſi prius
ſummam illam, de qua dixi, Rhetorices, ac fi-
guras, & carminum formas teneant. Interim
thematis quoque difficilioribus ſunt exercendi,
in quibus deligendis ac narrandis, diligentem
& doctum præceptorem requiram. Qui ſi ſit
mediocris, modò ſit idem modeſtus, non gra-
vabitur hæc ab alio doctiore petere. Thema-
tum autem formæ hujusmodi fere poſſunt eſſe.

Nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

unc epiſtolæ brevis argumentum, ſed argu-
m, linguâ vulgari proponat, Latinè Græcéve,
t utroque ſermone tractandum. Nunc apo-
gum, nunc narratiunculam non inſipidam,
nc ſententiam ex quatuor conſtantem parti-
us, utrique duarum ſimili aut ratione ſubje-
a. Nunc argumentationem quinque tractan-
am partibus; nunc dilemma duabus; nunc
xpolitionem, quam vocant, ſeptem partibus
xplicandam. Aliquando tanquam ad Rheto-
ca præludentes, unum aliquod membrorum
orſim tractent. Cujusmodi progymnaſmata
cripſit Aphthonius. Aliquando laudem, vitu-
erationem, fabulam, ſimilitudinem, compa-
ationem. Aliquando figuram, vel deſcriptio-
nem, diſtributionem, ſermocinationem, ſub-
ectionem, notationem. Aliquoties jubeantur
armen aliquod ſolvere. Aliquoties ſolutam
rationem pedibus alligare. Interim Plinianam,
ut Ciceronis epiſtolam, verbis ac figuris imi-
entur. Nonnunquam eandem ſententiam va-
iatis verbis ac figuris ſæpius efferant. Nonnun-
quam eandem Græcè ſimul ac Latinè metro &
oratione proſâ varient. Nonnunquam eandem
quinque aut ſex carminum generibus, quæ do-
ctor præſcripſerit, explicent. Nonnunquam
ſententiam eandem per locos quam plurimos
ac ſchemata diffingant. Plurimum autem fru-
ctus eſt in Græcis vertendis. Quare convenit,
eos hoc in genere ſæpiſſime ac diligentiſſimè
exerceri. Nam ſimul & exercetur ingenium in
deprehendendis ſententiis, & utriusque ſermo-
nis vis ac proprietas penitus inſpicitur, & quid
nobis cum Græcis commune ſit, quid non, de-
prehenditur. Denique ad reddendam Græcani-
cam emphaſin, omnes Latinæ linguæ opes ex-
cutias oportet. Hæc ſi initio pueris difficilia vi-
debun-

debuntur, tum uſu fient faciliora, tum præce-
ptoris ingenium, ac ſtudium, bonam negoc
partem pueris adimet, indicatis quæ putet eſſ
ſupra vires illorum. Atque his interim exercita-
mentis crebræ perlectiones autorum miſcean-
tur, ut ſuppetat quod imitentur. Quanquam i
qui docet, propoſito themate, ſimul verborum
quoque & figurarum copiam debet indicare.
Sub hæc ad inveniendi quoque laborem provo-
centur, ita propoſitis nudis argumentis, ut ſu
quisque marte reperiat, quæ pertinebunt ad rem
tractandam, ornandam, locupletandam. Et hi
delectum ac varietatem requiram à præceptori
eruditi diligentiâ, guſtum interim exhibebo.
Sæpius argumentum epiſtolæ proponet ſuaſo-
riæ, diſſuaſoriæ, exhortatoriæ, dehortatoriæ, nar-
ratoriæ, gratulatoriæ, expoſtulatoriæ, commen-
datoriæ, conſolatoriæ. Et uniuscujusque gene-
ris naturam, locos, ac formulas quaſdam com-
munes, dein argumento propoſito, etiam pecu-
liares indicabit. Aliquando ceu declamatorium
thema dabit, in diverſis generibus, puta ſi ju-
beat eos vituperare Julium Cæſarem, aut lauda-
re Socratem, in genere demonſtrativo. Item ſta-
tim optima diſcenda. In opibus non eſſe felici-
tatem. Matrem proprio lacte nutrire debere
quod peperit. Literis Græcis non eſſe dandam
operam, aut eſſe dandam. Uxorem eſſe ducen-
dam, aut non eſſe ducendam. Peregrinandum
eſſe, aut non eſſe peregrinandum, in genere ſua-
ſorio. Item, M. Horatium indignum eſſe ſuppli-
cio, in genere juridiciali. Verùm hanc palæſtram
primum ingredientibus non gravabitur is, qui
docendi provinciam ſuſcepit, primum indicare,
quot propoſitionibus id argumentum tractari
poſſit. Præterea propoſitionum ordinem demon-
ſtrabit, & quo pacto alia ex alia pendeat. Deinde

quot

ot rationibus unaquæque propoſitio fulciri
bet, quot confirmationibus unaquæque ra-
. Tum circumſtantias ad locos, unde iſta pe-
poſſint. Deinde quibus ſimilibus, diſſimili-
s, exemplis, collationibus, ſententiis, prover-
s, fabulis, apologis, unaquæque pars locuple-
i queat. Oſtendat & ſchemata, ſi qua inſi-
iter videbuntur incidere poſſe, quæ vel acrio-
m, vel ampliorem, vel magis dilucidam, vel
cundiorem reddant orationem. Si quid e-
amplificandum, rationem demonſtret, ſive
r locos communes, ſive per eas rationes,
as in quatuor formas diſtribuit Quintilia-
us. Quod ſi qui inciderint affectus, hi quoque
uo pacto tractandi ſint, admonebit. Quin &
onnectendi rationes præſcribat, quis ſit opti-
us futurus tranſitus, ab exordio ad narratio-
em, à narratione ad diviſionem, à diviſione ad
gumentationem, à propoſitione ad propoſi-
onem, à ratione ad rationem, ab argumenta-
one ad epilogum, aut perorationem. Oſten-
at & formulas aliquot, quibus ibi commodè
oſſint exordiri, aut etiam perorare. Poſtre-
nò, ſi poteſt, locos aliquot in autoribus incidet,
nde valeant aliquid imitandum ſumere, pro-
ter rerum affinitatem. Id ubi ſepties aut octies
rit factum, jam incipient (quod ait Horatius)
ine cortice nare, & ſatis erit nudum thema mi-
iſtraſſe: nec neceſſe fuerit, ſemper velut in-
antibus cibum præmanſum in os inſerere.
Nec mihi diſplicet illud exercitationis genus,
quod apud antiquos in uſu video fuiſſe, ut ex
Homero, Sophocle, Euripide, Vergilio, ut etiam
ex hiſtoriis aliquando legantur themata. Puta,
ut Menelaus apud Trojanam concionem repe-
tat Helenam. Aut, Phœnix ſuadeat Achilli, ut
redeat in prælium. Aut Ulyſſes ſuadeat Troja-
nis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nis, ut Helenam reddant, potiùs quam bellum experiantur. Quo in genere exſtant aliquot Libanii & Ariſtidis declamationes. Præterea, ut ſuadeat aliquis amicus Ciceroni, ne conditionem ab Antonio oblatam accipiat, quod argumentum eſt apud Senecam. Uti Phalaris ſuadeat Delphis, ut taurum æneum Deo ſuo conſecrent. Ad hoc genus pertinent epiſtolæ, quæ Phalaridis ac Bruti nomine circumferuntur. In emendando collaudabit, ſi quid felicius inventum, tractatum, aut imitatum videbitur: ſi quid prætermiſſum, aut non ſuo loco poſitum, ſi quid nimium, aut remiſſius, ſi quid obſcurius, aut etiam ſi quid parum eleganter dictum erit, admonebit. Et, quo pacto mutari poſſit, oſtendet, ac mutari, & ſæpius jubebit. Exſtimulabit autem præcipuè diſcentium animos, comparatione profectus, velut æmulatione quadam inter ipſos excitata. Jam in prælegendis autoribus nolim te facere, quod pravâ quadam ambitione vulgus profeſſorum hodie facit, ut omni loco coneris omnia dicere; ſed ea duntaxat, quæ explicando præſenti loco ſint idonea, niſi ſi quando delectandi cauſa digrediendum videbitur. Quod ſi hujus quoque rei rationem à me requiris, hæc mihi quidem videbitur optima. Primo loco ad conciliandos auditores, laudes ejus, quem prælegendum ſumit, paucis explicet. Deinde argumenti jucunditatem utilitatemque oſtendat. Mox vocem argumenti ſi forte (ut faciunt plerique) varios habeat uſus, explicet, ac diſtinguat. Veluti comœdiam (ut hoc exempli loco ſumamus) Terentianam interpretaturus, inprimis de auctoris fortuna, de ingenio, de ſermonis elegantia paucis diſſerat. Deinde quantum habeat & voluptatis, & utilitatis comœdiarum lectio: deinde, quid ſignificet

ea

vox, & unde ducta , & quot ſint comœdiarum
era , & quæ ſint comœdiæ leges. Deinceps
m poteſt & dilucidè,& breviter ſummam ex-
et argumenti. Carminis genus diligenter in-
t. Poſt ordinet ſimplicius, deinde ſingula fu-
explicet. Ad hæc, ſi qua inſigni elegantia, ſi
d priſcè dictum,ſi quid novatum, ſi quid græ-
icum , ſi quid obſcurius , aut longius reddi-
, ſi durior aut perturbatior ordo , ſi qua ety-
logia,ſi qua derivatio aut compoſitio ſcitu di-
,ſi qua orthographia, ſi qua figura, ſi qui loci
torici,ſi qua exornatio,ſi quid depravatum di-
enter admoneat.Tum loca ſimilia ex auctori-
s conferat: ſi quid diverſum, ſi quid affine, ſi
d imitatum , ſi quid alluſum , ſi quid aliunde
nslatum ,aut mutuo ſumtum,ut ſunt pleraque
norum à græcis profecta,ne id quidem taceat.
tremò ad philoſophiam veniat , & Poëtarum
bulas aptè trahat ad mores , vel tanquam ex-
pla demonſtret, ut Pyladis & Oreſtis, ad ami-
iæ commendationem , Tantali fabulam ad
ritiæ deteſtationem. In his non mediocriter
uvabit docentem Euſtathius , Homeri inter-
s. Atque ita fiet , (ſi modò ſit ingenii dextri
ceptor) ut etiam , ſi quid inciderit, quod
icere poſſit ætatem illam , non ſolùm non of-
iat moribus, verum etiam utilitatem aliquam
ferat , videlicet animis partim ad annotatio-
m intentis , partim ad altiores cogitationes
ocatis. Veluti ſi quis prælecturus ſecundam
aronis eclogam , commodâ præfatione præ-
at, vel potiùs præmuniat auditorum animos
hunc modum , ut dicat : Amicitiam non coi-
niſi inter ſimiles , ſimilitudinem enim eſſe
nevolentiæ mutuæ conciliatricem, contra diſ-
militudinem odii diſſidiique parentem : quo-
ue major ac verior ſtabiliorque ſimilitudo fue-

rit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

rit, hoc firmiorem atque arctiorem eſſe amic-
tiam. Id nimirum ſibi velle tot apud aucto-
res proverbia: Boni ad bonorum convivia & in-
vocati accedunt: &, ſimile gaudet ſimili: &
æqualis æqualem delectat: &, æqualem tibi u-
xorem quære: &, ut ſemper ſimilem duci
Deus ad ſimilem! &, ſemper graculus aſſidet gra-
culo: &, ſimiles habent labra lactucas: &, pa-
res cum paribus facillimè congregantur: &, ca-
ſcus caſcam ducit: &, balbus balbum rectiù
intelligit: &, cicada cicadæ chara; formica for-
micæ: &, Cretenſis cum Ægineta. Contra
tot diſſimilitudinis adagia, nihil aliud ſibi vel-
le, quàm, inter eos, qui diſſimili ſunt fortunâ
diſſimili vitæ inſtituto diſſimilibus ſtudiis, au
omnino non coire amicitiam, aut ſi coïerit, no
cohærere, citoque dirimi: atque ob id fieri, u
idiota ſtudioſum literarum oderit, profanus ſa-
cerdotem, ruſticus aulicum, juvenis ſenem.
Atque in eodem genere Epicureus Stoicum, phi-
loſophus juris-conſultum, poëta theologum,
balbus eloquentem. Hinc geminorum gra-
tiam fratrum, Amphionis & Zeti, pænè diſſili-
iſſe, quod alter lyræ ſtudioſus eſſet, alter agri
colendis gauderet: ac diſſilierat, niſi Amphio
abjectâ lyrâ fratris ingenio ceſſiſſet. ob eande
cauſam inſincera fuit Caſtoris & Pollucis amici-
tia, neque caruit infamiâ tentati parricidii, cum
uterque eodem ex ovo eſſent prognati, ut jam
magis eſſe gemelli non poſſent, quod alter pugi
eſſet, alter equis delectaretur. Hinc malè con
veniſſe Remo cum Romulo, quod alter triſtio
ribus ac ſeveris eſſet moribus, alter blandior
unde & Romulo pro Romo mutatum nomen.
Peſſimè conveniſſe Cain cum Abel, quod diver-
ſo vitæ genere caperentur. Summum autem a-
morem ſummæ ſimilitudinis eſſe comitem, at-

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ideò fictum à poëtis : quemadmodum Narciſſus, ante ab omni abhorrens conſortio, ſimul atque ſuam ipſius imaginem in limpidiſſimo fonte conſpexiſſet, protinus amore flagrantiſſimo cœpit ardere. Quid enim noſtri ſimilius, quàm ipſa imago? Ergo cum doctus doctum amat, ſobrius ſobrium, modeſtus modeſtum, probus probum; nihil aliud amat uterque, quàm ſuam ipſius in altero imaginem, hoc eſt, ſe ipſum, ſed alio modo. Verùm ea ſimilitudo, ſi quidem ſita eſt in bonis animi, quæ verè ſunt bona, hoc eſt, pietate, juſtitiâ, temperantiâ, tum ejuſmodi naſcitur amicitia, cujuſmodi ſunt eæ res, quibus amicitia conciliatur, hoc eſt, honeſta, vera, ſincera, ſtabilis, æterna. Contrà, ſi in rebus corporeis ac fluxis, aut etiam turpibus; eam nec verè eſſe amicitiam, nec jucundam, nec diuturnam, oſtendit, Proinde Platonem duas finxiſſe Veneres, alteram cœleſtem alteram terreſtrem. Duos item Cupidines, quæ utrumque matri reſpondentes. Cœleſtem veras gignere formas, & hujus filium veros & honeſtos immittere amores. Inter bonos ſemper amorem eſſe mutuum, inter vulgares plerumque alterum amare, alterum odiſſe, alterum perſequi, alterum fugitare. Id accidit fere propter ingeniorum vitæque diſſimilitudinem. Quod quidem eleganter ſignificat apud Poëtas Cupido, qui nonnunquam hunc aureâ cuſpide figit, illum plumbeâ, illum ut amet, hunc ut abhorreat: atque hoc amicitiæ genere nihil eſſe poteſt infelicius. Ejus igitur amicitiæ malè cohærentis, quaſi ſimulachrum quoddam, in hac eclogâ proponit Virgilius. Corydon ruſticus, Alexis urbanus. Corydon paſtor, Alexis aulicus. Corydon indoctus (nam hujus carmina vocat incondita,) Alexis eruditus, Corydon ætate

pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

profectus, Alexis adoleſcens. Corydon deformis, hic formoſus. Breviter, diſſimilia omnia. Quare prudentis eſt, amicum ſuis moribus aptum deligere, ſi velit amari mutuum. Hæc inquam ſi præfertur, tum autem locos demonſtratorios, perperam & bucolicè à ruſtico affectatos, indicet: nihil opinor turpe veniet in mentem auditoribus, niſi ſi quis jam corruptus acceſſerit. Nam iſte venenum non hinc hauſerit, ſed huc ſecum attulerit. Hoc exemplum verboſius expoſui, quò facilius in cæteris item ſibi quiſque ſimilia reperiat. Jam in aggreſſu cujusque operis conveniet, in genere demonſtrare, quæ ſit argumenti natura, & quid in eo potiſſimùm ſit ſpectandum. Velut in epigrammatis, argutam brevitatem laudari. Tum jocandi rationes, quas Fabius & Cicero tradunt, indicabit. Hoc genus præcipuè gaudere epiphonematis, commodè in fine adjectis, quæ cogitationem velut aculeatam in animo lectoris relinquant. In Tragœdiâ præcipuè ſpectandos affectus, & quidem fere acriores illos. Hi quibus rebus moveantur, paucis oſtendet. Tum argumenta veluti declamantium. Poſtremò, deſcriptiones locorum, temporum, rerum, aliquoties & argutas altercationes incidere, quæ nunc diſtichis, nunc ſingulis verſibus, nunc hemiſtichiis abſolvantur. In Comœdia cumprimis obſervandum eſſe decorum, & vitæ communis imitationem: affectus eſſe mitiores, & jucundos magis quam acres. Decorum autem inprimis ſpectari, non ſolùm illud commune, ut adoleſcentes ament, lenones pejerent, blandiatur meretrix, objurget ſenex, fallat ſervus, jactet ſe miles, atque id genus alia: verum peculiare quoddam, quod ſuo arbitratu aliis aliud affingit Poëta. Velut in Andria duos inducit ſenes longè diverſo ingenio. Simonem vehementem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

os, ac ſubmoroſum, haud ſtultum tamen, nec
icrobum. Contrà Chremetem civilem ac
per placidum, ubique ſibi præſentem, omnia
ntum poteſt pacantem, at ita tamen lenem,
minimè ſtupidum. Duos item adoleſcentes
ſimili naturâ. Pamphilum cordatum pro ra-
ne ætatis, & conſultabundum, ſed acriorem,
imonis filium poſſis agnoſcere. E diverſo
arinum puerilem, ineptum conſiliique ino-
m. Rurſum ſervos duos diverſis moribus. Da-
n, vafrum & conſiliis abundantem, ac ſperan-
pertinaciſſimum auctorem. E regione Byr-
am nullius conſilii, tantùm perpetuum deſpe-
ionis auctorem hero. Ad eundem modum in
elphis. Mitionem etiam in objurgando mi-
n, ac feſtivum. Demeam etiam in blandiendo
arulentum. Rurſum Æſchinum, præter urba-
vitæ conſuetudinem & Mitionis fiduciam
hil non audentem, ſed ita ut probum inge-
um deprehendas, officioſum in fratrem, fidum
puellam. E diverſo Cteſiphontem ſubruſti-
n ac timidum, propter earum rerum inſolen-
m. Syrum callidum, & audacem, nihilque
n ſimulantem, ac diſſimulantem, adeò ut ſola
ietas detexerit illius fucos. Dromonem ſtu-
um atque hebetem. Sed ita perſequi non
jus eſt inſtituti: in præſentia ſatis eſt, viam
licâſſe. In Eclogis admoneat, eſſe aurei ſeculi
priſcæ illius vitæ imaginem. Proinde quicquid
c eſt ſententiarum, ſimilium, ac comparatio-
m: à vita paſtorali ſumi: affectus ſunt ſimpli-
s cantionibus, ſententiis, ac proverbiis dele-
ntur, ſuperſtitione & auguriis capiuntur. Ad
ndem modum, quid proprium habeat car-
en heroicum, quid hiſtoria, quid dialogus,
id apologus, quid ſatyra, quid oda, quid reli-
a ſcripti genera, curabit admonere. Tum quæ

ſint ſingulorum auctorum in ſingulis argume
tis dotes, aut etiam vitia, non gravabitur indic
re, quo jam tum aſſueſcant adoleſcentes ei qu
eſt in omni re præcipuum, judicio. Atque in h
parte præceptorum, præter artem & ingenium
adjuvabit etiam libellus Ciceronis de Claris or
toribus, & Quintiliani, Senecæ, atque Anto
Campani de ſcriptoribus cenſuræ, neque n
veteres interpretes, præcipuè Donatus hac in
peculiariter occupatus. Huc pertinet & conſi
ratio. Veluti qua re M. Tullius in defenſio
Milonis finxerit ſeſe timere. Et quare Vergili
tantopere laudibus evehat Turnum hoſtem Æ
neæ. Et quare abdicatus medicus apud Luci
num non lædat novercam, ſed magis laudet,
in patrem acrior ſit quàm in novercam. Sed
quoque in immenſum patet. At judicabit al
quis, hæc nimium habere negocii. Equidem pra
ceptorem eruditum, longoque uſu exercitatu
volo eſſe. Is ſi continget, hæc etiam facilè pe
cipient pueri. Quod ſi qua in initio erunt duri
ra, progreſſu & aſſuetudine molleſcent. Optim
certè ſunt, niſi fallor: & optimis convenit ſta
tim aſſueſcere: quanquam hæc non ubique
mnia ſunt inculcanda, ne tædio graventur inge
nia diſcentium, ſed ut inciderint inſigniora. Ne
que verò minorem adhibeat curam præceptor i
exigendo quæ commiſit, quàm in prælegendo
Eſt omnino labor hic docenti graviſſimus, ſe
diſcentibus utiliſſimus. Nec ordinem exigat dun
taxat, ſed quidquid ſcitu dignum fuerit credi
tum, id aſſueſcant bonâ cum fide reddere. Ne
que verò deterreat ab hac re difficultas: qua
vel menſtruo temporis ſpacio vincitur. Mihi
nunquam placuit, ut omnia dictata ſcribant ado
leſcentes: fit enim hoc pacto, ut memoriæ cul
tus negligatur, niſi ſi qui pauca quædam notuli

velint

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

velint excipere, idque tantiſper, donec uſu confirmata memoria ſcripti non deſiderent adminiculum. Poſtremò tantum arbitror eſſe momenti in commoda docendi ratione, ſi modò diligens & eruditus contigerit præceptor, ut non dubitârim meo recipere periculo, me minore negocio, ac paucioribus annis, adoleſcentes ad utriusque linguæ mediocrem etiam eloquentiam perducturum, modò dentur ingenia non omnino infelicia, quam iſti literatores ad qualemcunque illam ſuam balbutiem vel infantiam potiùs provehunt ſuos. His igitur rudimentis puer in prima imbutus ſcholâ, deinde bonis avibus ad altiores diſciplinas cònferat ſeſe, & quocunque ſe verterit, facilè declarabit, quantopere referat ab optimis auſpicatum fuiſſe. Hæc habui in præſentia, mi chariſſime Petre, quæ tibi de Studii ratione ſcriberem. Ea ſi placent, utere: ſin minus, ſedulitatem certè noſtram pro tuo candore boni conſules. Tu modò perge ita, ut inſtituiſti, in bonas literas incumbere: ac Galliam tuam, alioqui florentiſſimam, honeſtis etiam ſtudiis illuſtra. Vale.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

CASPARI BARLÆI
METHODU
STUDIORUM,
Præſcripta Ducibus Megapolenſibus, ad eorum Ephorum.

DOCTISSIME VIR,

Quæ in laudem noſtram cumu
las magnifica verba, modeſtè præ
tervehar. Quod urbibus, regioni
bus, ædificiis accidere ſolet, eve
nit literarum & humaniorum artium ſtudioſis
Abſentia nec viſa unquam veneramur, & mira
mur, faſtidimus præſentia. Omnium rerum ma
jor è longinquo reverentia eſt. minuitur coram
conſpecta res, quam remotam ex oculis fam
claram facit. Illud auſim profiteri, me benevo
lentiæ & humanitatis ſtudiis concedere nulli
doctrinâ & eruditionis typho cuivis. Petis, u
Methodum ſtudiorum Tibi præſcribam, qua in
ſtructus viam monſtres Principibus tuis, quos i
patriæ ſuæ totiusque Germaniæ ingentem ſpem
educas & præformas. Non dubito, quin ritè no
ris illa, quæ ſcire à me exigis, nec alio fine hæc
exigere te arbitror, niſi ut videas, quam idem te
cum ſentiam; quò majore fiduciâ, aliorum ſufful
tus ſuffragio, aggrediaris rem glorioſam tibi &
Megapolitanis Ducibus perutilem.

Præſcribi poteſt methodus Principi, quam
communem habeat cum ſtudioſis quibuslibet,
etiam infra Principum faſtigium & Majeſtatem
poſitis. Præſcribi poteſt & altera, quæ illorum
propria ſit. Sunt enim in lectione & prælectio-

ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ne clariſſimorum autorum quædam cum delectu notanda, quæ Principes potius, quam vulgares animas tangunt. Ego communem ita perſequar, ut Principes tuos juxta defigam in eorum contemplatione, quæ Principatum maximè decent & illuſtrant.

Scribis tyrocinia linguæ Latinæ addidiciſſe Illuſtriſſimos adoleſcentes & Grammaticorum pulpæ ſaturas mentes ad altiora & edita Sapientiæ templa contendere. At eundem illis recto calle, ne per ambages errent & circumduci ſe patiantur per flexus & mæandros, cum compendio ire præſtet, & plana eligere, ne inter prærupta & fragoſa artium hæreant.

Magna ſuperiorum ſeculorum veneratio fuit, ideoque per veterum veſtigia eundum potius, & celebratiſſimorum autorum monumenta, quàm per poſterioris & langueſcentis ævi minus erecta & ſolida commenta. In illa collimare fas eſt poſteros, quia de aſſequenda majorum perfectione deſperamus nepotes. Poſt Grammatiſtarum ergo carnificinas & carceres, manumittendos ſuaſerim Juvenes præluſtres in Ciceronis Familiares Epiſtolas, ob dictionis nativam & minimè fucatam elegantiam, ac juxta in Terentii comœdias, tum ut ſuavitate rerum tenellæ mentes edulcentur, tum ut mores veteris ævi civiles domeſticosque addiſcant, maximè ut puriſſimi ævi cupediis & delicatioribus dicendi floſculis adſueſcant. Adjungerem & Plautum, ob facetias & ingenioſiſſima reſponſa, hoc tamen delectu, ut ex epiſtolis Ciceronis, Plauto & Terentio ea excerpas & inculces maximè, in quibus Principum & rectorum reipubl. virtutes vitiaque notantur. His enim obſervationibus imbutus à teneris animus, ſervat diu, quæ adoleſcens imbibit. Exempli gratia, in Terentio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

notetur Thraſonis audacia, in Plauto Miles gl-
rioſus, aut in Amphitruone Dialogus Jovis
Amphitruonis de rebus in exercitu & bello pr
clare geſtis, victis hoſtibus, vulneribus accep
& inflictis. In Pænulo Actus ſecundus, ubi col
quuntur Lycus & Anthemonides miles. In Tr
culento Stratophanis militis colloquium.
Bacchidibus Cleomachi loquentis verba. In
piſtolis Tullii obſervent, quam ſine faſtu & pr
cul omni adulatione ſcripſerint Cæſar Cicero
Cicero Cæſari, Brutus Caſſio, Atticus Ciceron
cum ignota eſſent ampliſſimorum, nobiliſſim
rum, doctiſſimorum, prudentiſſimorum voc
bula & ſuperlativi.

Poſt hos prælegerem Cæſaris Commentari
cùm perpetua rerum militarium lectione exc
tetur generoſa Principum indoles, & oratio
Romanæ minimè affectatum leporem ſpiret m
ximus Imperator. Unus quippe ſemper habit
eſt, qui eas res geſſerit, ut à quovis ſcriptæ e
ſent, admirationi hominibus futuræ viderentu
unus qui ita ſcripſerit, ut quibuſcunque de reb
ſcriptam hiſtoriam reliquiſſet, maxima volupt
te legeretur.

Curtius, Salluſtius, Juſtinus, Florus gravi
& magis elaboratis verbis loqui amant. Itaqu
hos cuperem ſubmitti prioribus. Ita tamen,
ſeligantur Orationes Charidemi ad Darium,
libro tertio, Legatorum Darii ad Alexandru
libro quarto, Alexandri ad milites lib. ſext
& lib. nono. Philotæ libro ſexto, Hermolai
Calliſthenis libro octavo.

In Saluſtio advertere velim Principes tuos a
nefandas artes Jugurthæ, & laudatam ſeverita
tem Catonis in puniendis Catilinæ conjurator
bus. Legantur ſtudioſius Orationes Catilinæ a
conjuratos, adverſariæ C. Cæſaris & Porcii Ca

ton

nis ſuper captis & convictis perduellibus. Ora- Micipſæ regis ad Jugurtham. Oratio Adher- lis à Jugurtha regno pulſi. Oratio Marii ad uirites de expeditione Africana. Omnium gra- ſſimè & ſententiis ad argumenti majeſtatem miraculum compoſitis maximas res effantur vius Suetonius, Tacitus. Hos dum legunt incipes tui, attentius ipſos advertere velim Romani Imperii incunabula, ſimplicitatem, rtitudinem, alienos ab ambitione, avaritia & xu Conſules. Inde ad creſcentis & adulti im- erii vitia, ſeditiones, tumultus, parricidia & uſas malorum, ambitionem avaritiam, adula- onem, tyrannidem, luxuriam. Seligantur è ivio Orationes hæ, Lucretiæ de violatione, Le- torum ad plebem de reditu in urbem lib. ter- o. Valerii Conſulis hortantis ad pugnam, ibi- em. Camilli ad pædagogum Faliſcorum lib. uinto. Oratio M. Valerii Corvini ad ſeditio- os milites libro ſeptimo. Fabii Maximi ad po- ulum de deligendo imperatore libro vigeſimo uarto. Scipionis reddentis ſponſam lib. XXVI. ratio Annibalis ad Scipionem de pace, & Sci- ionis ad Annibalem lib. XXX. Oratio Philippi egis Macedonum de regni hæreditate libr. XL. n Tacito diligentius expendantur Orationes Germanici Cæſaris lib. I. Senecæ ad Neronem & Neronis ad Senecam libr. XIV. Peti Thraſeæ ibr. XV. Galbæ imperatoris ad Piſonem libr. XVII Othonis ad milites ibid. Ceralis lib. XX. Agricolæ in vita Agricolæ. In Flori hiſtoria no- etur dictio elegans, & florida, & ut nullibi fere non poëtam agat hiſtoricus. Juſtinus res Græcas Latino ſermone compendiosè perſtrinxit, maxi- mi ſcriptoris Trogi Pompeji abbreviator. Illud quoque perutile fuerit, Principes tuos ob ocu- los ſibi ponere ideam vitæ Imperatorum ex Epi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tome Sexti Aurelii Victoris à Cæſare Auguſt uſque ad Theodoſium. Is enim ſcriptor, uti eſt multò jucundiſſimus, ita neſcio, an ad vitam bene inſtituendam Principi ulla magis narratio conducat.

Nec diſſuaſerim in Ciceronis libros de offi ciis, de Amicitia, & Senectute illos dimitti, etiam in lectionem Orationum Ciceronis, præſertim earum, quæ vel ob dicendi vim, vel ob rerum ſententiarumque momenta, vel ôb oratorium artificium præcellunt. Tales ſunt Oratio pro Archia Poëtâ, quæ poëtarum & literarum laudes habet, pro lege Manilia, quæ Imperatorias virtutes recenſet, pro M. Marcello, quæ de Clementia diſſerit, in Catilinam, qua in proditores & perduelles invehitur, pro Milone, qua docet vim vi repellendam.

Quin illo, quo jam ſunt, ætatis curriculo, maximorum Poëtarum lectione illaquearem Principes pueros. Eclogas Virgilii, præſertim illam, quam Sicelidum memoriæ inſcribit, memoriæ mandare pulchrum fuerit & perjucundum. Exordia itidem auguſta librorum Georgicorum. Ex Æneide Neptuni Æolum increpantis ſtupendam invectivam. Æneæ de Trojano excidio narrationem coram Didone. Hujus amores patheticè libro quarto deſcriptos, ejuſdem fulmina & diras in abeuntem Æneam. Anchiſæ de Platonica philoſophia perorantis orationem lib. VI. Romanarum rerum ſeriem ſcuto Æneæ inſculptam libro octavo. Digna hæc ſunt carmina, quæ Principes tui perpetuâ verſent agitatione. Ex Metamorphoſi Ovidii librum primum de Creatione mundi & diluvio, nec non ſecundum de Phaëtontis temeritate & lapſu, legant ſæpius. Narciſſi quoque ſibi placentis deſcriptionem, & Orationes adverſarias Ajacis in

Ulyſſem

yſſem & Ulyſſis in Ajacem,ſuper armis Achil-
.Has enim poſſe recitare juniores Principes ex-
lentius puto, quam ſi majorum genealogias
Ænea vel Antenore aut Heraclidis arceſſant.
Triſtium libris Elegiam ſecundam & tertiam
ri primi, ex ſecundo libro Elegiam ſecun-
m, ex Faſtis operis proœmium ad Germani-
m memoriter diſcant.

Poſt hos legatur Horatius. nec pudeat heroi-
m ſobolem in ſuccum & ſanguinem vertere ex
ro primo Carminum Odam primam de variis
ominum ſtudiis, & duodecimam de laudibus
eorum & hominum, & decimamquartam de
urbatæ Reipubl. ſtatu, & trigeſimam quartam
e providentiâ & numinis reverentia, & vigeſi-
mam ſecundam de vitæ integritate. Ex libro
ecundo Carminum pro melle ſit Oda ſecunda
dverſus avaritiam, pro nectare tertia de ſervan-
a mediocritate in rebus ſecundis & adverſis,
ro ambroſia Oda prima libri tertii, de beatitu-
ine. Oda ſecunda & tertia ejuſdem libri Prin-
ipum propriæ ſunt. Agunt enim de fortitudine
nilitari & recti Conſtantia. Auguſti laudes &
Attilii Reguli virtutes Oda quinta deprædicat
opuli rectoribus in exemplar & virtutis incita-
nentum. Oda decima ſexta auri vim exponit,
& moderatam ejus cupidinem probat. Harum
gravitatem diluet Oda nona procantis Horatii,
qua nihil ſuavius & feſtivius ſcripſiſſe Flaccum
teſtari ſolebat J. Scaliger. Laudes Druſi magnifi-
cè exſequitur Oda quarta libri quarti Carmi-
num, nec poſſunt non erigi ejus recitatione
benè nati juvenes.

Vitæ ruſticæ laudatio Oda ſecunda Epodon,
ruris interdum licentiam Principibus facit, ne
ſolius vitæ Aulicæ beatitudine inebriari ſe ſi-
nant, ſed à ſtrepitu urbium remoti dulci ruris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

otio & ſimplicitate caſtigent aularum murmur & fulgorem.

Libri de Arte Poëtica omni auro cariores eſſe debent erectis Principibus, quibus non eſt ſatis tribunali & foro jura dicere, ſed & in poëtas cenſuram ſtringere, & Dictaturam exercere in illos cives quorum propria laus eſt eruditis commentis & prodeſſe & delectare.

Ex Satyris cupiam placere Satyram primam lib. I. Sermonum ad Mecœnatem, Qui fit Mecœnas, &c. & ſecundam ex libro ſecundo, qua luxuries traducitur & frugalitas commendatur. Ex Epiſtolis primam, & ſecundam, ob ſummam operum Homeri, nec non primam libri ſecundi ad Auguſtum, ubi de ſcriptorum antiquitate & novitate ſententiam fert.

Quin & illud minimè negligendum, ut Principes tui graves vernantesque ſententias per univerſum Horatium ſparſas, referant in libellum & familiares ſibi illas reddant. Nam in quotidiano ſermone & literis ſcribendis pro floſculis erunt & mellitis globulis & orationis condimentis. Nec inutilis fuerit opera, ſi in aliis poëtis idem faxint.

Mox Seneca tragicus ob ſententiarum gravitatem & poëmatis ſublimitatem, & argumenti majeſtatem, Principes ad ſui amorem lectionemque invitat; præſertim ad Troadis lectionem, ut regnorum inconſtantiam & victoris hoſtis efferam inſolentiam maturè animo præconcipiant. Dignas imperantibus voces audient in Thyeſte, quales ſunt, *Ubi non adeſt pudor, Nec cura juris ſanctitas, pietas, fides, Inſtabile regnum eſt.* in Hercule Furente, *rapta, ſed trepida manu, Sceptra obtinentur. omnis in ferro eſt ſalus. quod civibus tenetur invitis, ſcias, Strictus tuetur enſis. alieno in loco Haud ſtabile regnum eſt*, & ibidem: *Ars prima regni eſt poſſe*

ſe te invidiam pati. in Thebaide, *Qui vult a-*
ri, languidâ regnet manu. Inviſa nunquam impe-
retinentur diu. in Octavia, *Decet timeri Caſa-*
, at plus diligi.

In Lucano dum morari libet, devorent impe-
rices animæ Orationes hinc Cæſaris, hinc
mpeji, & Bruti pro libertate Patriæ alloquen-
 Cæſarem. In Claudiano verſantibus pudor
rit non addidiciſſe excellens illud & verè di-
num Exordium in Ruffinum, *Sæpe mihi dubiam,*
c. aut non lectitaſſe bis terve vitam ſuccreſcen-
 in maximas ſpes Honorii, cantatam magnifi-
 verſibus libro de Conſulatu Honorii tertio,
 libro de Conſulatu ejuſdem Honorii quarto,
citet grandibus alumnis Chiron aliquis Prin-
pis officium :

Hoc Te præterea crebro ſermone monebo,
Ut Te totius medio telluris in orbe
Vivere cognoſcas. cunctis tua gentibus eſſe
Facta palam. nec poſſe dari regalibus uſquam
Secretam vitiis. nam lux altiſſima fati
Occultum nihil eſſe ſinit, latebraſque per omnes
Intrat, & abſtruſos explorat fama receſſus.
Sis pius inprimis; nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat Clementia nobis.

t poſt :

Tu civem patremque geras, tu conſule cunctis,
Nec tibi, nec tua te moveant, ſed publica vota.
In commune jubes ſi quid, cenſeſque tenendum,
Primus juſſa ſubi. tunc obſervantior æqui
Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipſum
Autorem parere ſibi. componitur orbis
Regis ad exemplum. nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quam vita regentis. &c.

Quid ſcire, quid diſcere oporteat Principem,
uomodo in Philoſophorum libris verſari, do-
t Claudianus exemplo Mallii Conſulis in Pan-

egyri de Conſulatu Mallii. De bellicis & politicis virtutibus differentem audiant in laudatione Stiliconis. Ab his patiantur ſe deferri ad lectionem Epithalamii in nuptias Honorii & Mariæ, & Palladii ac Serenæ, ob carminis amœnitatem, & poëticæ artis facundiam & ſuavitatem argumenti, quod alienum minimè eſt à Principibus. quia intereſt ipſorum, dignis connubiis jungi, Illa cum legent,

——— gliſcent prima ſub pectore flamma,
Et poterit placuiſſe Duci, Dux femina regni.

Qualis verò uxor Ducibus ducenda, docet laus Serenæ, uxoris Stiliconis. Ex Epigrammatibus Claudiani maximè placeat illud de cryſtallo & Sphæra Archimedis.

Ubi è Latio in Græciam migrare lubebit, poſt perceptas Grammaticæ Græcæ regulas, legant Duces tui Novi Teſtamenti ſcriptores ſacros Græcè, & ſpeciatim cap. XIII. ad Romanos. Iſocratem ad Demonicum. Epicteti enchiridium, & Cebetis tabulam, Lucianum ob facetias & erudita dicteria, Xenophontis Cyropædiam ob Atticiſmum, non quod ad hiſtoriæ fidem ſcripta ſit, ſed ad effigiem rectè imperantis. Maximè verò volvant & revolvant Plutarchi Moralia, ob omnigenam & confertam doctrinam. Excerpendus hic Commentarius, *Cum Principibus maxime debere Philoſophum ſermocinari.* & alius, cui lemma: *Ad indoctum Principem*, nec non ille *de inſtituendis liberis*, & iſte, *Quomodo audienda poëta juvenibus*, & ſimiles.

In Poëtarum Græcorum ordine familiam ducat Heſiodus, Phocylides, Theognis, inde Homerus, cujus Ilias *Stultorum regum & populorum continet iras*, Odyſſea verò. Quid ſit *pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non, plenius ac melius Chryſippo ac Crantore dicit.* Theocritum, Sophoclem, Euripidem

pidem poſtea legendos ſuaſerim. Atque hæc
uidem linguæ Græcæ vel mediocris cognitio
uvenes Principes populo & doctorum vulgo ſe-
rnit, & fontes monſtrat, unde omnis in La-
um dimanavit Sapientia. Etenim & Philoſo-
hia univerſa & hiſtoria & Medicina & artes
oëtica & Oratoria, Græcos primum ſcriptores
gnoſcit.

Philologiæ ſtudium licet minus neceſſarium
rincipi, tamen ex Plinio, Plutarcho, Gellio,
Macrobio, præclara multa poſſe recitare, gene-
oſum & illuſtre. Hac doctrinæ parte in precio
abeantur Chiliades Eraſmi, opus infinita ſca-
uriens eruditione. Seligantur Adagia, quæ Re-
es Principesque concernunt. qualia ſunt: *Regis
cerebrum, Regia vaccula, Regum offenſa vitanda, Re-
um aures atque oculi multi, Regum manus longa.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi. Multi
Duces Cariam perdiderunt. Bellum dulce inexpertis.
Imperator bonus & idem miles. Aureus pons ſternen-
dus hoſti. Pax redimenda*, &c. Nec in hoc ſtudio de-
titui eos cupiam à Calepino, qui de quovis ar-
gumento breves diſcurſus facit, nec à Theſauro
linguæ Latinæ H. Stephani, nec à Græco Lexico
Conſtantini vel Stephani: uti nec à doctiſſimis
libris Rhetoricorum Cl. Voſſii, ejuſdem Hiſto-
ricis Græcis de Latinis, & de Arte Grammaticâ.

Logicis exercitiis nolim Principes diu deti-
neri. Suffecerit terminos artis Logicæ, Prædica-
menta, Prædicabilia, doctrinam de Interpreta-
tione, Syllogiſmi conficiendi, ac Definitionis,
Diviſionis, Methodique regulas in compendio
didiciſſe. Atque hæc ex Ariſtotele haberi poſſunt
& debent.

His παιδείας ſtudiis defuncti, Philoſophiam
ipſam adeant, & primo Mathematicam, tum
puram, Geometriam & Arithmeticam; tum mi-

ſtam, Aſtrologiam & Opticam. Etiam Chronologiam & Geographiam ob hiſtoriarum intelligentiam, cui illæ facem præferunt. Geographia namque locorum, regionum, urbium ſitus, & in iis portus, flumina, montes aperit. Chronologia ſeriem temporum exponit, & velut terminis quibuſdam finit imperia, bella, eventus.

Adhæc Naturalium rerum ſcientia imbui Principem perquam neceſſarium, ut diſcat, quomodo & ipſis Regibus ducibusque imperent aſtra; & terris hominibusque non unius indolis, diverſiſſimi temperamento Principes. Harum arcana ex Phyſicis Ariſtotelis petantur.

Metaphyſicam ſcire Duces, præſertim ubi de Deo, Angelis, & ſtatu animæ ſeparatæ à corpore diſputat, prorſus χρήσιμον eſt. Reverenter illum diſcent habere, cujus unitatem, ſimplicitatem, omnipræſentiam, omnipotentiam, æternitatem, omniſcientiam, bonitatem, juſtitiam, naturalibus rationibus evicerint.

Moralem Philoſophiam & Politicam ex libris ad Nicomachum & Politicis Peripateticis hauriant, & capita illa de triplici regimini eique oppoſitis vitiis addiſcant non ſegniter. Nec grave ſit Ducibus, Politica Juſti Lipſii perlegere ſæpius, ob diſpoſitionis artificium & ſententiarum cumulum & authoritatem. De hac Philoſophia loquitur Plato, cum pronunciat beatas fore respublicas, in quibus imperarent philoſophi, aut qui imperant, philoſopharentur.

Hoc philoſophorum circo incluſis, Senecæ & Plutarchi lectionem unicè commendo, ſive de moribus ſeverè judicare, ſive de Natura ſubtiliter pronunciare cupient.

Tum ampliſſima Hiſtoriarum ſpatia ſe Ducibus pandunt. Diſcant hic Hiſtoriam vel Divinam eſſe, vel Humanam. Divinam vel Judai-

cam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

am eſſe, quæ è libris ſacris, Joſepho & ejus in-
rprete Hegeſippo eſt haurienda: vel Chriſtia-
am, quæ ex Novi Teſtamenti libris & Hiſto-
is Eccleſiaſticis Euſebii, Sozomeni aliiſque pe-
nda. Humana præter prudentiam & rerum pe-
tiam, *Virtutum ſtimulos & ſemina laudum, At-
ue exempla dabit.* Si publica ſcire deſiderant, O-
entalem, Græcam, Romanam, Barbaram hi-
oriam legant. Orientalis res Judæorum, Ægy-
tiorum, Syrorum, Perſarum exponit, quæ no-
i poterunt ex Juſtino, uberius ex Herodoto &
Diodoro Siculo. Græca Spartanorum, Atheni-
nſium, Thebanorum & Macedonum res geſtas
ecenſet, authoribus Thucydide, Plutarcho, Ar-
iano & è Latinis Q. Curtio. Romana vel vetus
ſt, vel media, vel recentior. Vetus ab urbe con-
ita ad Auguſtum excurrit, illuſtris ſcriptoribus
Græcis & Latinis, Dionyſio Halicarnaſſeo, T.
Livio, Polybio, Plutarcho, Appiano, quibus ad-
i poſſunt compendia Velleji, Eutropii, Oroſii.
Media Tacito & Suetonio ſuperbit, aliiſque Au-
guſtæ hiſtoriæ ſcriptoribus, è Græcis Dione
Caſſio & Herodiano. Recentiorem ſcripſere Zo-
naras, Zoſimus, Procopius, Agathias, Nicepho-
us, Gregoras, Græci.

Barbaram hiſtoricam voco, quæ ſciſſo fracto-
que imperio geſta, cum major pars ad Gallos,
Germanos, Turcas ivit, enarrat. Scriptores ſunt,
Jornandes, Procopius, Agathias.

In harum lectione dum verſantur, ſeligant &
transferant in libello, res maximè memorabiles,
ritus & conſuetudines gentium, ſententias, ex-
empla tum virtutum, tum vitiorum.

Theologia licet ad Theologos ſpectet, tamen
dedecet Principem Chriſtianum ignorare Fidei
Chriſtianæ capita, ne in regno ſuo quasvis diſ-
ſenſiones ſchiſmatum eſſe argumenta ſinat, aut
quos-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quosvis errores nimis tepido religionis amore ferat ac foveat. Occurrit his malis lectio Scripturarum, quæ hæreſin à leviore errore diſcernunt, etiam receptæ inter Proteſtantes Fidei formulæ, nec non Patrum in fidei fundamentis conſenſus.

Ad horum omnium ſcriptorum lectionem animum Duces tuos adferre velim alacrem & defecatum. Conferent illum, ſi ſtudiorum temporibus interponant dilucida intervalla. Nec enim tetricos iſtos & rigidos Ephoros amo, qui heroicas mentes horis & clepſydræ alligant, tanquam mercenarias & ſervas. Ludant, ſaltent, equitent, currant, canant, venentur, horas eligant, quibus maximè ipſis animus legendi ſcribendique. Nutriuntur à Jove tenerius Principes, & ab aura cœloque foventur propius. Hoc cum ſerenius eſt, vel ſtudeant, vel ſe recreent, cum nubilum magis, exercitio honeſtiore ſerenent mentem. Exſtinguuntur generoſiores igniculi confertis ſtudiis, & uti vaſcula anguſtioris orificii ſuperinfuſum copioſius humorem reſpuunt, nimio lectionum numero obruitur avidiſſima ſciendi ætas. Minus quoque proclivi ad meditationes ſunt animo, qui inviſis temporibus ſtudent. Exercetur tyrannis in viros à male imperantibus; exercetur quoque à præceptoribus in diſcipulos. Blandos vult eſſe Doctores Flaccus, & pueris cruſtula dare, elementa velint ut diſcere prima. Uti corporum nervis robur accedit ab ætate, ita judicii, memoriæ, phantaſiæ, ingenii organis. Hæc fatigata intempeſtivè, languent citius, & ſpem ſolidæ & maturæ eruditionis incidunt. Herbas vide & olera, quæ ſub initio veris ab avaris colonis fornacum calore & fimo fervidiore tepefacta germinant ocius, at mox adultiora deficiunt &

exa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

reſcunt. Eſt illud ſeculi noſtri cacoëthes.
iamur parentes, ſi videamus præſtare poſſe
rulos, crudâ adhuc ætate, quæ non poſſunt
annis aliquot majores. ideoque atteri pati-
r ingenia & ſpirituum fontes exſiccari per
lagogos, ac affligi rationales potentias, quæ,
adoleverint illi, marcent & ſtupent, attrita
perpetuarum & crebrarum lectionum cotem
enii aciem. Caveant ergo ante omnia pru-
tiores Ephori, ne memoriæ Principum gra-
ſint, & addiſcere illos memoriter velint
ſa oratione ſcripta. Carminum alia eſt ratio,
e ob connexionem & pedum vincula facilius
ngerunt.

Præterea dum legunt, ad manum ſint codicil-
adverſaria, in quibus phraſes ſententiasque
gantiores transſcribant: aut ad finem libro-
n, quos legunt inſeri curent pagellas aliquot
as, & in illis & paginam libri & argumenti
ujus nobilioris caput notent. Sic, cum opus
, ad chartas illas recurrere dabitur, tanquam
locos communes.

Inſuper ſtyli exercitiis quotidie aut alternis
bus incumbant. Latinè ſcripta vertant in
guam vernaculam, hac ſcripta in Latinam vel
æcam. Cum ſcribenda erit Epiſtola, Cice-
nis pro paradigmate erunt. Inde ſalutandi,
tulandi, condolendi, gratias agendi, hortan-
, dehortandi formulæ petantur. Nec Sene-
aut Plinii legi diſſuaſerim, ob rerum gravi-
em & uſum. In ſcribenda Oratione, præ-
iterum Cicero, hinc Livii, Salluſtii, Curtii
ſculæ & erectæ orationes. Interdum velim
os ſingulosque ambulare per Muſeum, per
rtum, per agros, & meditari orationem vel
pigramma. Sic ſine ſubere diſcent natare, &
ſe quidvis impetrare, ac propriis ingenii viri-

bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

bus fidere, qui aliorum hactenus ſucco & velu
præmanſis buccellis victitarunt.

Latinè ſemper loquantur, præſertim cum do
ctioribus. imperandi juſſa Principem accipe
ab inferiori nefas, at loquendi ſcribendique fl
ſculos fas omnino.

Denique quibus curæ ſunt Duces, inter de
ambulandum ex iis, quæ oculis ſenſibusque ali
ſe offerunt, occaſionem captent docendi & qua
rendi, modo de Sole, Luna, ſtellis fixis, cœle
rum magnitudine, figura, motu, incorruptib
litate, operationibus, modò de elementis, d
metallis, ſtirpium & animalium natura, Sol
acceſſu & receſſu, dierum noctiumque incre
mentis ac decrementis, Eclipſium Solis & Lun
cauſis, de animæ facultatibus, &c. Etiam vici
norum Regum ac Principum ſtudia, molimin
ſucceſſus proſperos adverſosque recitent, ut
teneris aſſueſcant ea cogitare, quæ agere vir
oportebit.

Quod ſi forte Ducibus ad exemplum Auguſti
Germanici, Mecœnatis, Ciceronis, Neronis
Adriani, animus ſit, non in caſtris ſolum
bello, ſed & Parnaſſi vertice lauream mereri,
vatibus inſeri, hanc, qua ad Carmen itur, via
inſiſtant:

I. Poëtam faciunt, natura, ars, exercitatio.

II. A natura duo ſunt: Inventionis facil
tas, & impetus ſive furor dicendi poëticus.

III. Inventionis facilitas & felicitas ab
maginatione eſt. Cum enim poëſis naturæ
imitatio, poëta imitator: oportet eum natur
rerum cœleſtium & terreſtrium, adhæc affect
amoris, odii, iræ, metus, & quæ his ſunt
milia, animo circumferre, & phantaſiâ ag
tare.

IV. Quicunque ergo imaginatione valen
apt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

iores ſunt per naturam ad pictoriam artem & ëſin.

V. Furor & impetus poëticus itidem à natura , & calidiore ſpiritu & ſanguine. qui uti inci-ur facile, ita præcipitat venam poëticam, ut peditius fingat mens, quæ & ſunt & non ſunt rerum natura.

VI. Idem furor verſuum copiam ſuppedi-, ſicut copioſius fluere ſolent aquæ, quæ im-tu feruntur, juxta illud Horatii: *Monte de-rrens velut amnis, imbres. Quem ſuper notas allue-ripas. Fertur, immenſusque ruit profundo Pinda-ore.*

VII. Ad artem, præter præcepta Gramma-a, de ſyllabarum quantitate, & pedibus, utile it ex Scaligero diſcere, diverſa carminum ge-ra & genium ſingulorum. Quid nempe pro-ium ſit Heroici aut Epici carminis, quid Ele-aci, quid in Jambico, Scazonte, Hendecaſyl-bis, Choriambico, Sapphico ſit maximè ob-rvandum.

VIII. Quid differant carmen tragicum & omicum, quibus legibus Tragœdia, quibus omœdia ſcribi debeat, quid ſit carmen Lyri-m, quid Satyricum, &c.

IX. Neceſſum quoque eſt ad artem poëticam, ctitare poëtas clariſſimos, Virgilium, Hora-um, Ovidium, Senecam, Juvenalem.

X. Virgilium, Lucanum, Claudianum imi-ndos cenſeam in Epico carmine, Horatium Lyrico, Ovidium in Elegiaco, in Comico Te-ntium, in Tragico Senecam, Satyrico Juve-alem.

XI. Hoc etiam agendum, ut unum aliquem multis poëtam familiarem nobis reddamus, umque velut in ſuccum & ſanguinem con-ertamus. Ita fiet, ut impreſſa menti optimi

car-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

carminis ideâ, habeant, quem in ſcribendo i
tentur.

XII. Opus inſuper eſt cognitione aliqua u
verſali rerum naturalium & moralium, aviu
quadrupedum, piſcium, arborum, fluvioru
montium, ſilvarum, regionum, deorum,
dearum. Faciunt enim illa ad elegantiam c
minis, & locuples argumentum ſuppedit
vatum commentis.

XIII. Plura præcepta ad Artem poëtic
pertinentia, petere licet ex eruditiſſimo libe
Horatii de Arte Poëtica.

XIV. Denique exercitatione opus, ſine
nec natura nec ars quicquam laudabile præſt
valent. Itaque crebro ſcribendi verſus, nec t
laborandum ut multos ſcribant, quàm ut b
nos. Quare premendum eſt poëma, & ſæpius
incudem revocandum.

XV. Eligenda etiam materies apta poët
commentationi, ut bellum, pax, tempeſt
Aurora, Veſpera, Meridies, Ver, Autumnu
Virtutes, Vitia, &c.

XVI. Ubi verſus aliquot ſcripſerint, pa
liſper deambulent, & ſpiritum recolligant, q
alacriores redeat ad intermiſſum opus, & vel
novo perciti œſtro.

Interdum adſueſcant ſcribendo Epigramm
ti: quoties enim lepidum quid, aut memo
bile, accidit, quodque acumen ferre poſſit,
ſticha duo aut tria meditentur, &, quod pr
prium eſt Epigrammatis, acutè & nervosè co
cludant.

Hæc de formandis Ducum Tuorum ſtud
dicenda habui, non ut Te, doctiſſime Vir, d
ceam, ſed ut videas eadem me dicere, quæ
facienda ſentis. Præſcripſi normam, non fixa
& immobilem, ſed Lesbiam, quæ accommod
deb

ebet genio, captui , indoli diſcentium. ut enim
ıivis pedi non quadrat quivis calceus: ita nec
ıdem methodus cunctis conveniat. Uti æger à
ledico: animus à præceptore curandus, ætatis,
mporis, temperamenti habenda ſollicita ra-
o. Nec eſt, quod deterreat Duces tuos autorum
ultitudo & diſcendi labor. Sunt in flore ævi,
ut corpus labori, mens ferendæ intentioni par
dditur. Non eſt quod ceſſent iter doctrinæ &
onoris ingredi.

dum res, & ætas, & ſororum
Fila trium patiuntur atra,

ihil tam arduum, quò non penetret ſtudioſa
fervida animi vis. quisque dies opus ſuum
obat, proficimus indies tacitis incrementis, ut
rbæ & virgulta. mox profeciſſe nos ſenti-
us, & cum Sole progreſſos eſſe progreſſus no-
os. Adſit tenor & conſtantia. &, ſi à Sapien-
e omnis autore Deo ingenio vim, moribus &
fectibus moderationem petent, rem factam
ıbebunt Optimi Principes. Non poterunt non
cellere ſcientiâ Duces, religione, pietate, &
t heroicis virtutibus præparati. Scripſi hæc ro-
tu tuo, ob ſingularem, quo in Duces Megapo-
nſes feror, affectum. Debent Maximis Prin-
pibus iſtiusmodi officia, quorum quoque in-
reſt, ut regnorum rectores ſapiant, per quos
on imperiis ſolum, urbibusque, ſed & huma-
oribus literis earumque profeſſoribus, ſuus
nſtat honos, dignitas, & excellentia. Vale Vir
octiſſime & amiciſſime. Amſtelodami, ipſis Ca-
nd, Febr. CIↃ IↃC XLI.

CASPARIS BARLÆI

METHODVS MORVM

Præſcripta

DVCIBVS LUNÆBURGENSIBUS,

ad eorundem Ephorum & ſtudiorum informatorem.

NOBILISSIME DOMINE,

Cùm ſuperiori anno hic eſſes, nà cum Sereniſſimis Principib Lunæburgenſibus, eo me dign tus es honore, ut epulis tantoru Divûm accumbere licuerit prof ſori umbratico. Ex eo tempore hæc me cu momordit, quo potiſſimum officio dictis Pri cipibus gratitudinem meam affectumque teſt rer. Didiceram quippe à Magni Alexandri Eph ro, poſſe etiam inter ſortè ac dignitate diſpar ſervari illam, quæ in amicitia requiritur, ἰσότητ hoc eſt, æqualitatem. Etenim, quos natal ſui & imperii dignitas populo ſecrevit, horu beneficentiam & erga inferiores magnifice tiam, æquari quodammodo vult inferioru majore obſequio, fide, ſubmiſſione, benevole tiâ. Quamobrem è Belgio abiturientes Princip veſtros hoc hodœporico proſequi volui, & pr ceptis quibuſdam ſalutaribus inſtruere devo Patriæ ſuæ, populo ac ſaluti publicæ pector Non quod ignorare hæc optimos Duces puten quæ faciunt ultrò, ſed quia dici amamus ſæpiu quæ fieri oportet ſemper. Cum maris obv nient navigantibus tædia, cum malè olebit na tea, ad hos fragrantiſſimi odoris floſculos def

ctar

ant. Cum caballis vehentur, cum aſcendent colles, aut deſcendent in valles, cum prandio enaque equeſtrem fatigationem levabunt, onita hæc ſubinde cogitent, quæ ſecuti pere- nabuntur tutius, & ad ſuos reverſi impera- nt felicius.

Primò cupiam ipſos Pietatis & Religionis hriſtianæ, qua Deo, quantumvis Principes, igantur, eſſe ſtudioſiſſimos. ideoque alieniſ- nos eſſe velim ab eorum contubernio & fami- ritate, quibus pietatis voces & SS. Litera- m oracula ludus ſunt & jocus. Cogitent, mmum illum rerum humanarum arbitrum ediis ipſorum cogitationibus intervenire, oſpera omnia eventura ipſum colentibus, ad- rſa contemnentibus. Quare jam juvenes da- nare diſcam & devovere impias Florentini riptoris aſſertiones, quibus religione uten- um ſuadet, veluti mercimonio, & arte, qui- us vel comparantur regna, vel conſervantur, l diffunduntur latius. Cogitent Principes ſe ri religioni formandos, non illam ipſis. Re- gionis eſſe, informare cuſtodem ſuum, non ſtodis, illâ tanquam Lesbia normâ uti. Ne edant, ſufficere, ſi Princeps pietatem, fidem, ligionem ſanctè colere videatur. Seriò res vinas curare oportet. Non eget Simoniis ar- bus religio, quæ incrementa ſua à ſimplicita- , veritate & candore ſperat. Improbent jam eneris ſimulationem religionis, à qua animo nt alieniores. Eam amplectantur, non quæ nperaturis conducet, ſed de ſalute ſua ſeriò gitantibus. Ne ſint non neceſſariæ novita- s avidi in rebus fidei. Eam, quam à majori- us accepere & hauſere, tueantur. Ob ritus ltus divini non imperatos, populum ſibi ommiſſum turbari non ſinant. patrios mores

repu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

repudiare timeant. Si quid immutandum co
rigendumque, ex eorum conſilio mutent cor
gantque, penes quos ſacri juris poteſtas eſt,
ad illa primitivæ Eccleſiæ tempora reſpician
quæ Apoſtolicis fuerunt viciniora. Quo en
ab his longius retro itur, quò fecundius pull
larunt, jacta in agrum Domini zizania. N
lius conſcientiæ vim inferant, aut ea cogant cr
dere, quæ ut credant probentque, ab anim
ſuo impetrare non poſſunt. Non vult cauter
inuri fides, ſed rationibus inſtillari, docen
illam magis, quam jubendo; monendo, qua
minando ingeras. Et ut in fidibus, quæ diſcr
pant non ſtatim abrumpuntur, ſed paulatim
concentum reducuntur: ita in fide errores co
rigi neceſſe eſt, ut ſuperſint, quos erraſſe po
niteat. Caveant ſedulo Principes, ne dum
eſſe volunt, homicidæ comperiantur, ne rigo
nimio purpuræ potius cultores, quàm Dei,
ves ſuos faciant, aut vaſtitatem inducant, cu
idem omnes ſentire imperioſius volunt. Tu
verò multum ſe profeciſſe credant Principes,
non eandem ubique, ſed diſparem obſerva
rint eſſe credendorum neceſſitatem. Ideoq
non quibusvis diſſenſionibus dirimi patiant
Eccleſias, & in fruſta diſcerpi, ſed ex Cathol
cis Chriſtianorum Symbolis fidei unitatem æſt
ment, & ferre diſcant non per omnia ide
ſentientes. Audiant hic ſuffragia eorum The
logorum, quos doctrina, pietas & moderati
nis Chriſtianæ ſtudium commendat. De verb
& quæſtiunculis vitilitigantes prudenter con
peſcant, cum Chriſtianorum religio omnis ſi
ſine ſcelere vivere. Dum peregrinantur Duc
tui & varias Religionum formas pro populoru
& regionum varietate hic illic obſervant, d
ſcant jam nunc diſtinguere inter ea, quæ Chr

ſtia

ſtianæ fidei propria ſunt, & quæ conſuetudine varia, ac imperantium placito introducta ſunt. Notent obſervare cerimonias, quæ Deum Chriſtumque autores habent, etiam alias plurimas, quæ autorem hominem habent. His minus, illis maximè inhærendum. Aliorum ſacris aut ſimiles ſe præbeant, aut abſtineant. nullis inſultent, nullos offendant per irreverentiam, ob ea, quæ ab aliis, licet forte per errorem, habentur reverenter. hoc certò ſibi perſuadeant, tutandæ religioni Philoſophiam, & præſertim Metaphyſicam non parum conducere. & hujus principiis multas Theologorum concluſiones muniri ac roborari, ideoque hanc in regnis ſuis ditionibuſque doceri mandent, & ipſi diſcant. Nec refert, maximas hæreſes à philoſophis introductas eſſe, cum per philoſophiam eædem oppreſſæ ſint. Valentinus Platonicæ philoſophiæ ſectator oppugnaverat Eccleſiam; ſed Iuſtinus philoſophus & Irenæus philoſophus defendit. Marcion Stoicus Chriſtianam impetiit veritatem: ſed Tertullianus philoſophus confecit hoſtem. Celſus philoſophus univerſam Chriſti doctrinam non ferendis convitiis laceravit; ſed Origenes melior philoſophus illius blaſphemias diſcuſſit. Cum didicerint ſummi Numinis occultis conſiliis res humanas regi, maximè Principem à ſupremo illo Principe dependere, & illi curæ eſſe firmiter ſtatuant, Quæ divinitas immittit, ferant fortiter: ſine murmure, quo præit ille, comitentur, nec Imperatorem illum gemiſcentes ſequantur. Cogitent ſæpe, violati numinis aut offenſi triſtem eſſe cogitationem, nec effugere ſe poſſe ultorem Deum, licet clam vel impunitatis ſpe peccent. Illud quoque expediet Principes veſtros Sacros codices, etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Eccleſiaſticas hiſtorias diligentius evolver
principum optimorum peſſimorumque exen
pla in oculis habere. illorum præmia felicit
temque, horum pœnas & eventus tragicos i
tueri, & quibus incrementis modisque prop
gata fuerit & aſſerta adverſus tyrannorum fur
res Chriſtiana fides, intelligere.

In vita omni virtuti ſtudeant, memores illiu
Qui rectè faciet; non qui dominatur, erit Re
Malus erit honeſti vindex, qui ſe honeſtatis in
perio ſubtrahit. hoc agant, ut & clari audia
& boni. Iis quoque ſe legibus adſtrictos p
tent, quas jus naturæ gentiumque præſcribun
Quos non exemit mortalitatis condition
Deus, nec honeſtate exemtos cupit. Illarun
legum prima eſt, Princeps ut vir bonus ſit. F
mæ ſuæ, ac natalium rationem habeat. Tu
pe eſt bene natos, illuſtres proavórum ciner
degeneri vitâ conſpurcare. Eos Principes ave
ſentur, quos ſua ſcelera cervicibus publicis d
pulere. Eſt illud omni aſſeveratione certius
plures pios & recti tenaces ad regnum perv
niſſe, minori incommodo, quàm improbos d
plures pios felicius regnaviſſe, plures pios fel
cius & tranquillius deceſſiſſe. Multum ſe pro
bitatis ſtudiis proficere ſentient, ſi otium ſocor
diamque devitent. Nihil agendo rectâ ad omn
vitium itur. Quamobrem regium & excellen
puto, ſi optimarum ſe artium & diſciplinarur
exercitiis occupent, Alexandri, Ptolemæi, Cæ
ſaris, Pompéji, Luculli, Attici, Caroli Magni
Alphonſi exemplis. De Servio perhibet Livius
eruditum artibus, quibus ingenia ad magn
fortunæ cultum excitantur. Matheſeos ſtudi
maximè commendaverim, & quidem ejus
quæ de caſtrorum metationibus, propugnacu
lis, vallis, foſſis, inſtruenda acie agit. Cert

Fron

Frontinus conſul Romanus ſub Adriano Imperatore Deos ſe in omnibus templis veneratum dicit, quod Mathematicæ ſibi ſcientiam conceſſerint. Geometriam norint, Dei imitatores, qui, ut Plato ait, ἀεὶ γεωμετρεῖ, dum omnia ordine, numero, menſura, & pondere facit. Etiam Aſtronomiam, à qua Cæſarem laudat Lucanus, *media inter prælia Cæſar Stellarum cœlique plagis ſuperisque vacabat.* Et quam indignum, Principem ἀγεωμέτρητον eſſe, & loca ignorare, quo duci poſſit exercitus, ubi commoda caſtrorum locatio, ubi locorum opportunitate inſidiæ ſtrui, ubi evitari prudenter queant. Nec alia occaſione à Thomyri Scytharum regina ad internecionem fuſus fuit Cyrus, quam loci ignorantiâ. Nec aliam ob cauſam adverſus Parthos infeliciſſimè pugnavit Craſſus, feliciſſimè ubivis Cæſar; quam quod ille locorum, quà copias ſuas duxit, fuerit imperitus, hic peritiſſimus. Equos etiam moderari diſcant, qua laude Bellerophon, Caſtor, Erichthonius, aliique famam meruere. Gladiatoriam exerceant, ad defenſionem ſui, offenſionem hoſtium. Artifices in quavis arte eximios præmiis erigant. Antiquitatis & utenſilium veteris ævi ſtudioſos ſe præbeant, Græcorum Romanorumque ſtatuas ſibi comparent & numiſmata. Faciunt enim illa ad hiſtoriarum intellectum, & eximiâ voluptate animos pertentant. Libros electiores ad Bibliothecæ inſtructionem colligant, & ſapientiâ validos in precio habeant, foveant, colant. Faciunt hi, ne res Principum claræ oblivione intercidant, & juvant conſiliis non omnium gnaros. Non eſt unius tantæ molis capacem eſſe, & ſcientiâ cuncta complecti. Eloquentiæ ſtudeant, qua in legationibus audiendis, vel conſiliis, vel publicis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

allocutionibus opus. Infantem eſſe Principem
elinguem, ignominioſum. Linguis quoque d
ſcendis operam dent, iis præcipuè, quarum apu
finitimos aut domeſticos uſus. In Politicis prim
Ariſtotelem, inde Platonis rempublicam, Xen
phontis Cyrum legant. Hiſtoriam omnes antiq
recentiſque ævi imbibant, & vitam ad alien
virtutes componant. Optimos conſiliarios mo
tuos ajebat Alphonſus Siciliæ Rex. Si ad ſpeci
honeſti deſcendere libeat, quam illud amabil
ſi ſe affabiles & faciles civibus offerant, ſi ſe tal
præſtent ſubditis, qualem imperatorem opta
rent, ſi ſubditi eſſent. quàm illud probroſum,
luxuriæ, ſi gulæ mentem mancipent, aliorum im
periis dicatam. Quam illud laudabile, ſi, quod fe
cit Gratianus, præceptorum ſint reverentes, &
eos uſque ament, à quibus ad principatus & im
peria formantur. Illud non minus ab ipſis effla
gitem, ut ſe fortes magnanimoſque præbeant
nec ad leves novercantis fortunæ impetus ani
mos dejiciant. Taciturnitatem, ſed attentam, val
de laudem. Parcos verborum eſſe cupiam, ſe
audire plurima. Malim propius ad prodigalitaten
accedere imperantem, quam ad avaritiam & ſor-
des, Dare quippe & magnificum eſſe, divinum &
regale eſt. Nec licere ſibi putent, quicquid ex-
pedit, cum expedire non poſſit, quo ſolo princi-
patus everti conſtat. Innocentes lædere non re-
ctorum, ſed tyrannorum eſt. Ideò ſævitiam aver-
ſentur, ut quæ plus timoris addit imperanti,
quàm ſecuritatis. Populum atterere, periculo-
ſum credant. Neſcit ille timere, cum jejunus
eſt, & obſequii impatiens eſt, cum eget. Semper
compertum, egentiſſimos audaciſſimos eſſe.
Ubi rebus agendis adhibiti fuerint, fidem ſer-
vent, hac lege, ſi coërceri nolint, ſe & ſub-
ditos fide ſolvunt. Nec ſufficiet perfidiæ ac

fraudis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

raudis ſpeciem inveniſſe. Diſtringit fraus, non ſolvit perjurium. Calliditatem probo & verſutiam, ſed quæ à virtute divortium non facit. ines extendant,cum ſine alterius injuria extendi poſſunt. In bella proclives non ſint, nec ea erant, niſi extremâ neceſſitate coacti. Iis impliciti, ad pacis condiciones ſemper attendant, ne amen ejus obtentus noceat, caveant. Vanas opuli voces ſuſque deque habeant:nimis mula audire coguntur, neque aliter facere poſſunt, quibus commiſſa eſt Reſpublica. Has maximas ane pejus & angue deteſtentur, & jam nunc exſpuant hæc male cocta quorundam conſilia: Neceſſarium eſſe Principi, ut præceptum habeat, (ſi ſe ſalvum velit) quâ ratione poſſit eſſe non bonus, idque pro rei neceſſitate convertat in ſuum uſum. Principem periclitari, qui inter non bonos, omnibus ſe partibus virum bonum præſtare ſtudet. Non chartas aut ſcripturam, ſed vim ac neceſſitatem ad ſervandam fidem adigere. Satis eſſe, ut honeſti ſpeciem præ ſe ferant artes, quibus imperium tueri vult Princeps. Patriam defendendam eſſe, ſive id fiat honeſtè, ſive cum ignominia aliqua. Neque ab hoc ſcopo avertere quenquam debere juſti atque injuſti, crudelitatis atque miſericordiæ, non denique laudis aut ignominæ notam. Uti pueros talis, ita Principes juramentis ludere, minus nefarium videri. Regnum auſpicantibus per vim ac nefas, demetenda eſſe papaverum capita. Non eſſe recitandas leges iis, qui gladio prævalent. Optimè de finibus diſputare potentiores. De alienis decertare, regium eſſe; privata tueri, plebejum nimis ac vulgare. Urbes provinciaſque præoccupandas, ſi fortè facturus idem ſit alter. Utiles eſſe Principibus delatores, & per præmia eliciendos. Inſidiari debere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

temporibus principem, & frigidam ſuffunde
vicinorum litibus, ut ſequeſtri functus parti
ſolus poſſideat Univerſa. Anguillis tunc cap
ram eſſe, cum Regum obitu de hæreditate
putatur. Fovendas eſſe domi religionum cont
verſias, ne unanimes populi in rectores con
rent. Colendas eſſe cum finitimis amiciti
quamdiu reipubl. utilitas ſuaſerit. Deglube
dam eſſe multorum capitum belluam, & ege
tem civium eſſe ſecuritatem dominantium. E
primendas ſubinde eſſe ſucculentas opulenti
rum ſpongias, ne regnantibus ſint periculoſi.
quæ alia ſunt plurima Machiavellinæ ſcholæ f
gitioſa dogmata. Et ut iter facientibus aliqu
ſuggeram ad iter faciens, cum ad Germania
reſpicient, pacem ipſi abſentes optent. Auſtri
corum potentiam nec timeant nimium, arr
contra quatiente Sueco & Gallo, nec cont
mnant, conſpirante potenti & validâ dom
Conſilia illorum lenta eſſe diſcant, ſed ſic ſat
certa. In Federato Belgio poſiti, has terras nc
leve momentum adferre poſſe ſtatuant, ad r
ſtituendam S. Imperio pacem. Electorum dign
tatem ad jura grandiores propugnent. cum ha
ſola Cæſarum poteſtas in ordinem cogatur. Ec
cleſiaſticorum rigori, quoad poterunt, obicer
ponant. In Britannia obſervent optimæ indoli
terram, ſed non optimam ubique gentem. Re
gis venerentur majeſtatem & pietatem, raro i
regibus contubernio. Ubi in delicatiores inci
derint, timeant ea ad Acherontem ire via, quan
ipſi *Surfet* vocant. Blandientes & malè contra
hentes caveant. In Galliis elegantioribus ſtu
deant adeſſe, fugiant pugnaces, temerarios &
leves, In Italia ingenioſos reperient plurimos
ſed & ſuperbos & vindictæ cupidiſſimos. Et n
ſine Junone abeat hæc diſſertatio, Peruſiæ mu

lierum

rum genus elegans offendent, Bononiæ arro-ns, Romæ graves admodum, Mediolani urba-s, Veronæ gratioſas, Tarviſii zelotypas valde, remonæ ſumtuoſas, Lucæ caſtas, modò nemo get. Quod ſi arma tractare & ſpectare libeat, ediolanenſes comperient optimas fabricare ga-as, Cremonenſes tentoria, Parmenſes clypeos, arviſianos enſes, Viterbienſes calcaria. Equos abet optimos Neapolis, Mantua, Patavium, & uod omnium mirabuntur Principes veſtri ma-mè, Romæ omnium hodie Italorum optimos erſus ſcripſit Pontifex Urbanus. Finiam, Vir mpliſſime, ne prolixior ſim, ac tempora tua ongo ſermone mo✱er. Nihil dixi, fateor, quod on dictum ſit ſæpius. ſed repeti utile eſt, quæ ctu neceſſaria ſunt. Non propterea contemni-us cibos, quia quotidiani ſunt. Nec negligimus ibere, etiam ad voluptatem, licet bibendum ſit requentius. Et accidit non ſemel, ut ejuſdem ar-umenti concio, mutato oratore, magis placeat. ereniſſimis Ducibus me & officia mea omnia rade. Iter ipſis tibique proſperet Deus Opt. Max. in quo voto deſino, & vos ſalvere jubeo. Amſtel. Menſe Aprili, Anno CIↃ IↃC XLI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

THOMÆ CAMPANELLÆ DE LIBRIS PROPRII[s]
& recta ratione ſtudendi.
SYNTAGMA, AD GABRIEL. NAVDÆVM *Pariſin.*

PROOEMIVM.

NOn immeritò te Philoſophorum Mercurium vocari poſſe cenſe[mus], perſpicaciſſime *Naudæe*, cum videamus te ſapientum dogmata[,] vitas, mores, rationem diſcendi atque docendi ſtudioſè perſcruta[ri], examinare, promulgare, & in mundi ſcen[a] perſonare; & quid boni, quid mali lateat in ſcien[tiis], ac ſophiſmatibus in lucem pandere, ut uni[cuique] quod ſuum eſt non deceptæ amplius tri[buant] ſcholæ & procul à calumniis, procul ab adulatione fiant; Quapropter ego cujus commen[tarios] ferme omnes perlegiſti, atque tuis appro[baſti] ſcriptis editis, abs te ſtimulatus, adjuratuſque, ut omnium librorum meorum numerum ac rationem tibi patefacerem uſque ad ſchedas; putas enim ex his, & modum diſcendi, & arcana rerum introſpiciendi, & æmulationem peruti[lem] ſic eruere; petitionibus tuis generoſis de[eſſe] nolui, quamvis non tantum, talemque me intelligam. unde exemplar niſi ærumnarum fe[rendarum] homines accipiant, Dixit Æneas Aſca[nio] filio apud Virgilium:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Diſce puer virtutem ex me verumque laborem;
Fortunam ex aliis.

od in medio poſuit dumtaxat mihi non ne-m, dum quod poſtulas tibi aſſero, amiciſſime *udæc.*

CAPUT I.
De libris Propriis.

ARTICULUS I.
De tempore & occaſione ſcribendi libros in Adoleſcentia & in fervore ſtudiorum.

E Quidem quinquennis adhuc, literulis ac pietati, adeò ſtudioſam operam dedi, ut quicquid Parentes & Avi, & Concionato-s de divinis Eccleſiaſticiſque rebus dicerent, quicquid pædagogi docerent, animo conde-m. Anno decimo tertio Grammaticorum do-nata, ac verſificatoriæ artis, ita perceperam, quicquid liberet, proſa ac metro poſſem elo-ai; multáque carmina tunc edidi, haud tamen ervoſa; mox in quartanam incidens per ſex enſes, anno quaſi decimo quarto cum dimidio, cidit ut Parens Neapolim me vocatum à Iulio ampanella Iuriſprudentiæ Lectore, mittere llet; ſed eodem tempore religionem Domi-canorum, cùm ex ea concionatorem eloquen-m audiviſſem, Logiceſque ab eodem principia æguſtaſſem, maximè autem ſancti Thomæ & lberti magni hiſtoria affectus fuiſſem, pro-eri volui. Miſſus igitur poſtea ad Cœnobium ncti Georgii oppidi, Logicam & Philoſophiam ditururus, orationem metro heroico, atque hym-ſapphico, cum dominus oppidi auſpicia domi-i primum adiret, in populorum & vicinorum equentia à me compoſitam recitavi, multá-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

que carmina cum in Eccleſia noſtra, tur
triumphali arcu per me condita adhuc viſu
inſculpta. Præterea lectiones Logicas & Phyſ
& animaſticas forma concinna, compendioſ
deſcripſi. Deinde cùm eſſem anxius, quòd
tas non ſincera, ſed potiùs falſitas pro verit
in Peripato verſari mihi videbatur; Ariſto
commentatores Græcos, atque Latinos, Ara
que examinavi omnes, & hæſitare magis cœp
dogmatis eorum, ideóque perſcrutari volui
quæ dixerunt ipſi, in mundo etiam legan
quem codicem eſſe Dei vivum, ex doctrinîs
pientum intellexi. Cúmque doctores meis
gumentis ſatisfacere non poſſent, quæ cor
ipſorum lectiones promebam; ſtatui ipſe lib
omnes percurrere Platonis, Plinii, Galeni, S
corum, & Democriticorum, præcipuè verò
leſianos, ac cum mundi codice primario con
re, ut ex originali & autographo, quid veri
emplaria habent, & quid falſi, agnoſcerem.
enim cum publicè diſputarem Conſentiæ,
dum cum fratribus meis privatim, inveniеb
parum quietis in reſponſis illorum; ſed Teleſi
me delectavit, tum ob libertatem philoſoph
di, tum quia ex rerum natura, non ex dictis h
minum penderet; proptereâque cum mort
Teleſio, quem viventem alloqui non licuit, E
gejam affixiſſem; Altum-montem oppidum a
vi, ubi Platonicorum, & Medicorum libros
optimis viris ſubminiſtratos perlegi, atque ſua
Joannis Franciſci Branchæ Caſtrovillarenſis M
dici, ſcribere cœpi contra Jacobum Antoniu
Martam Neapolitanum, qui librum edider
contra Teleſium, *pugnaculum Ariſtotelis* attit
latum; ibi octo diſputationes confeci, quaru
prima eſt de Principiis rerum naturalium: 2. d
formatione fœtus in utero: 3. de Cœlo & Mun
do

o: 4. de Elementis: 5. de uſu obliquè lati So-
: 6. de Miſtione Elementorum: 7. de quali-
tibus eorumdem: 8. denique de moventibus
mobilibus, Brancha ac Plinio Medicis, ſubmi-
ſtrantibus libros animúmque, hîc totam Phi-
ſophiam Peripateticam in examen adduxi,
hiloſophorum priſcorum ac Medicorum decre-
s, ſimulque naturæ placitis, & ſenſu confutavi
ugnaculum iſtius auctoris, ſic ut quem defen-
ere profitebatur, hunc potius offendere palàm
tenderim. Hic liber polemicus impreſſus eſt
eapoli in officina Horatii Salviani anno Chriſti
. D. LXXXX. quo etiam tempore in domo
archionis Lavellii Mario Tufo filio favente,
ripſi commentarios duos unum de ſenſu, alte-
m verò de inveſtigatione rerum; & Concio-
es orationesque multas, pro amicis doctoratus
ſignia adeuntibus, compoſui: Ad iſtorum ve-
librorum de ſenſu rerum compoſitionem,
ovit me præſertim diſputatio habita in Comi-
s publicis, & ſeorſim Joannes Baptiſta Porta,
i ſcripſerat Phyſiognomoniam, ubi ſympa-
iæ, & antipathiæ rerum dicebat non poſſe red-
rationem, quando ſimul ſuum librum jam ex-
ſum examinabamus. De inveſtigatione autem
ripſi, quoniam videbatur mihi Peripatetiſmus,
Platoniſmus largam per viam, & non rectam
rerum notitiam perducere adoleſcentulos.
ropterea ex ſolo ſenſu, & his quæ per ſenſum
ovimus, redactis ad novem genera ſenſibilium,
tabam me facere poſſe, ut quilibet de qua-
mque re non per vocabula tantum, ut Ray-
undo Lullio mos eſt, quem apud Altum-mon-
m examinaram, ſed per ſenſibilia objecta ra-
ocinari poſſet. & definitionem eſſe Epilogum
ientiæ oſtendi, finemque non autem princi-
um cognoſcendi, ſed tantum docendi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ARTICULUS II.

De tempore & occaſione ſcribendi libros in juventut & dum Romæ degerem.

SCripſi poſtea quoddam Metaphyſicæ nov exordium, in quo Metaphyſicorum prin cipia ſtatuebam neceſſitatem, Fatum. Harmo niam, Item Philoſophiam Pythagoricam carmi ne Lucretiano auſpicatus eram, motus quiden ex Ocelli Lucani lectione, & Platonicorum di ctis. Anno autem Domini M.D.XCII. Roman perrexi, fugiens æmulos accuſantes, *quomodo lite ras ſcit cum non didicerit?* nec tamen meliorem ſor tem nactus Florentiam acceſſi, librumque d ſenſu rerum magno duci Ferdinando primo de dicavi. Deinde Venetias, ac Patavium petens, li bros ibi editurus, dum Bononiæ hærerem, furtim ſublati ſunt omnes jam dicti libri, & carmina quædam Latina haud inepta, item Phyſiologiæ primus liber diſputationibus contra omnes ſe ctas confectus, quem novemdecim alii libri ex cogitati ſubſecuturi erant Sed nihil hac jactura deterritus, poſtea Patavii cœpi Empedoclis Phi loſophiam inſtaurare, & ſcripſi novam Phyſiolo giam juxta propria principia ad Lælium Urſi num. Item ejuſdem Urſini juſſu apologeticum de venarum, nervorum, & arteriarum origine, & de pulſatione, pro Teleſii commentario quod animal univerſum & cætera, contra Andream Chiocum Medicum Veronenſem, qui adverſus Teleſium ſcripſerat; miſique hoc opuſculum ad Antonium Perſium Teleſianum, apud Lælium Urſinum Romæ commorantem. Dictavi etiam Rhetoricam novam nobilibus quibuſdam Venetis Auditoribus. Deinde Romam perductus, libros hoſce omnes amiſi: at quorum Bononiæ jacturam feceram, hos omnes inveni Romæ in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ncto officio, ubi illos defendi interrogatus, nec
petii tamen, meliores denuo refecturus. Romæ
tur iterum dictavi Phyſiologiæ compendio-
m, nec quidquam ulterius de illo cogitaveram;
d Tobias Adamus anno M.DCXI. neſcio à quo
ud accepit Patavii, ac publici juris fecit ſub ti-
lo Prodromi totius philoſophiæ Campanellæ.
æterea aggreſſus ſum Phyſiologiam compen-
oſam, ſperans reſarcire priorem jacturam in-
ntis voluminis, atque in ea omnium anti-
uorum proponebam opiniones, & cum no-
ris conferebam, quam ſubinde miſi ad Ma-
um Tufo. Item ſyntagma de rei equeſtris præ-
antia, ad eundem Marium. Item Conſultatio-
em vulgari ſermone requiſitus, an expediat
eipublicæ Venetorum, ſinere oratores aliorum
rincipum, in ipſorum Senatu propriâ loqui lin-
ua, dedique Angelo Corræo Patricio Veneto.
cripſeram etiam Patavii de Monarchia Chriſtia-
orum commentarium non pœnitendum: ubi
ſtendebam, quibus artibus res Chriſtiana cre-
it, creſcet, & quibus decreſcere ſolet, & quibus
ecuperanda ſit, politicè loquendo; & Parallelum
nter Regnum & Reges Hebræorum, & Regnum
egeſque, & Imperatores Chriſtianorum inſti-
uebam. Item de Regimine Eccleſiæ ad Ponti-
icem, quibus modis, non obnoxius Principum
ontradictionibus ex toto mundo, Pontifex
Maximus ſolis armis Eccleſiaſticis poteſt efficere
unum ovile, ſub Paſtore uno, quos poſtremos
dedi Lælio Urſino, & Mario Tufo; autographum
verò furati ſunt in Calabria infideles amici.
Similiter Romæ verſibus Hetruſcis ſcripſeram
de modo ſciendi, & phyſiologica, amiſique u-
trumque Neapoli. Scripſi etiam Romæ Poeti-
cam juxta propria principia, quam dedi Cyn-
thio Aldobrandino Cardinali Sanct. Georgio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

exſtátque in multorum manibus, licet quida[m] Hiſpanus ipſam converterit in ſuam linguam, ſuoque inſcripſit nomine, quod cum vidiſſe[m] Neapoli in Arce Regia anno M. DC. XVIII. [...] ſum certè quam maximum mihi commovit, ſ[...] ubique contra plagiarium exemplaria noſt[ra] conteſtantur, & ipſemet fur in fine ſeſe excuſa[t]: quare Italicos ſæpe poëtas citat, videlicet Ari[o]ſtum, Taſſum, Guarinum, quamvis Hiſpanus e[ſ]ſet, nempe ut furtum cautius tegeret. Scripſi et[i]iam Romæ dialogum vulgari linguâ, de ration[e] convincendi Hæreticos noſtri temporis, omnes[-]que ſectarios contra Romanam Eccleſiam inſu[r]gentes, per quodlibet mediocre ingenium, & unica prima diſputatione; dedique ipſum jam olim Michaëli Bonello Cardinali Alexandrino & Antonio Perſio, tibique etiam non ita pridem eundem conceſſi, amiciſſime Naudæe, quam[-]quam non ut ipſum editioni demandes, quia in epiſtola anti-Lutherana ad Philoſophos, & Principes ultramontanos pro inſtauranda Religione, dialogum hunc diu quidem antea transtuleram. Præterea, orationes etiam & Politicos diſcurſus nonnullos, dum Romæ eſſem, carminaque Hetruſca, ac Latina multa, amicis dedi, etiam ipſorum nomine propalanda. Hic etiam cœpi verſus Hetruſcos Latino metro componere, ut in Canticis noſtris apparent, & artem metricam vulgaris ſermonis, perſimilem latinæ, unde cujusque ſyllabæ quantitatem diſcere, ac ſervare queas, certas per regulas patefeci; dedique hanc Joanni Baptiſtæ Clario Medico Archiducis Caroli Romæ, ac duobus juvenibus Aſculanis. Anno denique M. D. XCVIII. Neapoli, Epilogum Phyſiologiæ, atque Ethices perfeci; mox in Calabriam reverſus in patriæ meæ ſtylo, compoſui Tragœdiam Mariæ Scotorum Reginæ, ſecun-

dum

m poëticam noſtram non ſpernendam. Item ipſi de Auxiliis contra Molinam pro Thomi-s, & diverſa opuſcula in gratiam amicorum.

ARTICULUS III.

e tempore & occaſione ſcribendi libros in ætate virili, & inter moleſtias Carcerum.

Ed iſtis omnibus abſolutis, accidit mihi quod dicitur à Salomone: *cum conſummaverit homo, nc incipiet; cum quieverit, operabitur*; exſur-ente ſiquidem perſecutione, quæ tot alios tam-u exercuit, ductus fui Neapolin tanquam reus Iajeſtatis, ibique dum librorum copia negaba-ır, condidi latina, Hetruſcaque carmina multa e ſapientia prima, & potentia; de primo amore, e bono, pulchro, & ſimilibus: quæ omnia ſcri-ebam cum dabatur furtivè commoditas, ex uibus VII. libri facti ſunt attitulati *Cantica*, uorum Tobias Adamus quædam ſelecta juxta ngenium ſuum edidit, ſub Squillæ Septimonta-ıi nomine, additis annotationibus. Cecini item legias de propriis & amicorum ærumnis. Rhy-hmos etiam prophetales, & Pſalmodiam qua-druplicem de *Deo*, & omnibus ejus operibus, at-que hac poëtica ratione roboravi etiam amicos, ne in tormentis deficerent. Scripſi præterea a-phoriſmos politicos, quos deinde in capitula di-ſtinxi, & politicam ſcientiam condidi; addidique œconomicam valde utilem, & ethicam denuo in-ſtauravi juxta doctrinam Primalitatum; adjeci-que ideam Reipub. quam voco Civitatem Solis, longe præſtantiorem quàm ſit Platonica, aut alia quævis, quod opus ſub nomine philoſophiæ rea-lis in quatuor partes ſectæ, editum eſt Franco-furti, operâ Tobiæ Adami, anno M.DC.XX. ni fallor, Latina lingua, licet etiam Italica prius

ſcri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſcriptum fuerit. Præterea ſcripſi librum de Monarchia Hiſpanorum Italica linguâ, laudatum te in erudito opuſculo quod adverſus fratre Roſaceæ Crucis edidiſti, & ab omnibus Germanis qui ipſum propterea lingua ipſorum vernacula edidere, quamvis Italicâ, & Latina ex Gaſparis Schioppii, & Chriſtophori Fluggii Muſæ in omnium ferme manus pervenerit. Compoſui paulo poſt articulos prophetales quindecim pro defenſione dictorum meorum, unde anſam arripuerant faciendi me reum Majeſtatis, & hoc ex dictis Prophetarum, Sibyllarum, & Sanctorum, & ex politica, & aſtrologica prædictione; oſtendique clavem ſcripturæ ſanctæ. & naturæ, per ſeptimanas creationis, ſecula Mundi, ætates Synagogæ, & Eccleſiæ, & per ſigilla, phialas, Eccleſias, candelabra, & tubas de eventibus ſeculi: exſtant apud multos Hiſpanos, Germanos, & Italos, inter quos omnis antiquioris doctrinæ, & ſuppellectilis promus condus nobiliſſimus eques Caſſianus à Puteo, non hos tantùm, ſed reliquos omnes meos libros colligere diligenter curavit, quemadmodum etiam fecere Veſtrius, & Cæſarinus. Compoſui poſtea opuſculum ad capita factionum, de eligendo ſummo Pontifice ſemper optimo, quod habent Cardinales Burgeſius, Ludoviſius, & alii; miſſus enim eſt ad Conclaviſtas Urbani VIII. Item Medicinalium libros VII. juxta propria principia, ubi oſtenditur Medicinam antiquorum cæcam fuiſſe, nunc autem oculatam exſiſtere, neque naturas & cauſas morborum, aut medicaminum adhuc exploratas fuiſſe: extat apud nos & apud Tobiam, & Favillam. Conſequenter ſcripſi iterum de ſenſu rerum, & Magia libros quatuor Italicè, & Latinè, quos Tobias Adamus edidit Francofurti anno M. D C. XVIII. Item vanitatem Aſtrologorum,

Iudæo-

[C]ræorum, & Arabum, & quorundam Latino-
[ru]m peroſus, confeci libros ſex de aſtrologia ex
[na]turæ decretis; quos unà cum medicina, & li-
[bri]s de ſenſu rerum poſt impreſſionem Franco-
[fur]tenſem melioratis, dedit amicus Bibliopolæ
[Lu]gdunenſi Antonio, Soubron anno M. DC.
[X]I I. qui tamen uti promiſerat, nondum il-
[lo]s edidit, ſed defunctus hæredibus reliquit, à
[qu]ibus nondum hos recuperare potuimus. Sub
[idem] tempus cum poſitiones aſtronomicas
[C]haldæorum, & Pythagoræorum, ac Ægyptio-
[ru]m conſideraſſem, noſtraſque phyſicas obſerva-
[ti]ones, compoſui Aſtronomicos libros 4. ubi
[ex]ploſis Epicyclis, & Excentricis Ptolomæi. item
[C]opernici motibus Telluris, & librationibus,
[A]riſtotiſque aliorum circulis homocentricis,
[ac] Kalippi Eudoxique poſitioni additis revol-
[ve]ntibus, novum ſyſtema conſtruximus, & re-
[ce]ntiorum phænomenωn rationes reddidimus,
[ex] uno deſcenſu Solis inceſſabili, ſed irregulari
[ad] Telluris (quæ eſt centrum odii, ſicut Sol eſt
[ce]ntrum amoris) combuſtionem; hos libros ab-
[ſt]ulit domeſticus quidam Nuntii Apoſtolici
[N]eapolitani, miſſus ad perquirendum ſcripta
[m]ea in Caſtro Ovi anno 1611. nec quidquam ex
[ip]ſis recuperare potui, aut ſcire quid actum fuerit;
[h]aberi tamen poteſt poſitionis noſtræ ſenſus ex
[P]hyſiologia & Metaphyſica. Præterea quæſtiones
[ſu]per Phyſiologiam, Ethicam, Politicam. Oeco-
[n]omicam & Civitatem Solis ſcripſi, diſtinctas
[ſi]militer in partes quatuor, contra ſectarios anti-
[q]uos ac modernos, pro Philoſophia ſanctorum
[t]uenda: quam tradidimus epilogiſtico ſtilo in
[p]ræfatis libris per Tobiam editis, horumque ex-
[e]mplaria nondum tamen perfecte concinnato-
[r]um, exſtant apud Tobiam, Favillam & Schiop-
[p]ium, ſed nunc meliores illos fecimus, ac dignio-
res

res qui prælo tradantur. Paulo poſt Neapoli ſcripſi Metaphyſicam vulgari ſermone in tres partes & libros quindecim diſtinctam, ubi de principiis eſſendi, cognoſcendi & operandi; ac ſupra Neceſſitatem, Fatum, & Harmoniam primitus mihi excogitata, tunc poſui cauſas, & principia, & primalitates entis; hanc autem accepit à me anno 1603. Hieronymus Tufo Lavelli Marchio, nec unquam reddidit, ſed ipſo defuncto, per ſervum nomine Gallum ſubrepta, data eſt Joanni Baptiſtæ Heredio, Piſano Appulo, ut reſcivi, poſtquam novam Metaphyſicam Latinè cœpi ſcribere anno 1610. quæ tamen ſtatim ab nuntio quodam aulico rapta periit. Deinde reſcripſi illam in meliorem formam; ac parte illius prima, de vero ſapiente egi, & quomodo agnoſcendus; item de ſcientiæ acquiſitione, utrum illa detur ſecundum ſe, àn ſecundùm nos tantùm, an utroque modo, & de Scepticorum, Protagoræ, Platonicorum, & omnium ſuper hoc opinionibus diſputavi; Item de principiis ſciendi per categorias, ubi Platonicas, Peripateticas, Epicureas, Lullianas & Architæ categorias cum noſtris examinavi. Item univocis addidi analoga, & tractatum de Primalitatibus, & eſſentiatione, de principiis & principiatione, de cauſis & cauſatione, de effectibus, ſeminibus, occaſionibus, conditionibus, & de natura & arte. In 2. verò de ente, & non ente, & de exiſtentia; item de horum cauſis, principiis, & primalitatibus; item de objectis, uno, vero, & bono, deque oppoſitis; item de magnis horum influxibus neceſſitate, & contingentia: fato & fortunâ; Harmonia, caſu & ſorte; item de baſibus exſiſtentiarum, ut de quintuplici Mundo, videlicet ſituali, materiali, mathematico, mentali, & archetypo interiùs exteriusque ordinatis, & complexis. In tertia deni-

...nique parte de principio & fine entium o-
...nium, & non entium; de ideis, de intelligen-
...ꝭ, de illicibus, de mentibus corporatis; de vi-
...humanis, divinitus, cœlitus, & angelitus, &
...bolitus & humanitus, & beſtialitus compa-
...ndis; de gubernatu Mundi, & ſyſtematum; de
...igione, de prophetis, de legislatoribus, horum-
...e examine; de beatitudine & reverſione re-
...n ad Deum, de immortalitate animarum, de
...undis, de ſeculis ſeculorum, & hæc juxta o-
...nium gentium opinionem & ſcientiam, & re-
...lationem; accepit libros hoſce Tobias, à Gre-
...orio Coſta, ſed non edidit; quoniam ſcripſi me
...s in meliorem doctrinam redactos penes me
...bere. Præterea libros XXIX. ſcripſi de Theolo-
... juxta Metaphyſicam noſtram; ubi omnium
...tionum & Mahumetiſtarum, Thalmudiſta-
...m, Americanorum, ac Indorum leges, quas no-
...i Theologi non tetigerant, examinavi, & quæ-
...onibus vanis reciſis, utiles tantum addidi, cre-
... Reipubl. Chriſtianæ valde profuturos; Ho-
...m verò frater Paulus Pyromatus diſcipulus ha-
...it exemplaria completa, ſed Joannes Blumius
...ixo, & alii libros tantum nonnullos. Præterea
...uſculum de Conceptione Virginis ſub iſtud
...mpus pertexui, concilians opiniones omnium
...o ſancto Thoma. Et libros quatuor attitulatos,
*...uod reminiſcentur & convertentur ad Dominum uni-
...rſi fines Terræ.* Pſalmo 21. annis 1617. & 1618.
...mpoſui, ad quatuor magnas Mundi nationes,
...delicet Chriſtianam, Gentilem, Judaicam, &
...ahometicam, ubi tot ſunt legationes, quot
...rincipes, & Reſpubl. prædictarum nationum,
...uas ad diſputandum in Concilio Generali de
...era fide, depoſitis armis Martialibus quæ ſunt
...eſtiarum, & grammaticalibus Sophiſtarum, per
...iritualia, juxta divinam, non humanam modo
logi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

logicam compello. Huic operi addidi libru
contra Atheiſtas omnem Religionem negante
& alterum de Monarchia Sapientiæ æternæ
humano corpore aſſumpto, ubi de Iuribus Po
tificis, & Principum in temporalibus, & ſpiritu
libus, juxta naturæ, & ſcripturæ utriuſque teſt
menti dogmata tollentia lites inter laicos,
eccleſiaſticos Principes diſputavi; Sed cùm
Cardinale Bellarmino reprehenſus fuiſſet pri
ille contra Atheos, mox Romam veniens an
1626. poſt libertatem adeptam, ex licentia ſ
periorum defendi, typis tradidi, exiitque an
1630. & nunc pro aliis colligendis in ſexto ton
laboro. Addidi libellum de Iuribus Regis C
tholici in novum orbem, contra adulantes
adverſantes. Præterea ſcripſi Neapoli in Caſt
Ovi, Philoſophiam rationalem in quatuor pa
tes, & addidi quintam in Arce nova, videlic
Logicam, Rhetoricam, Poëticam, Hiſtoriogr
phiam, & Grammaticam, quas habent etiam P
romallus, & frater Thomas Pignatellus, ac al
ſed partes tantum aliquas, non omnes, quema
dum etiam & Tobias Adamus, qui Grammat
cam nimium feſtinans exſcribere non potuit
atque has artes juxta propria principia, ex no
ſtra Metaphyſica, per naturam, & ſcripturam
faciliores, breviores, & reſolutiores puto me per
feciſſe. Addidi etiam compendiolum Phyſiolo
giæ tyronibus recitandum, quod tanquam al
cujus momenti foret, à me nuper accepiſti, i
tua Bibliotheca conſervandum. Ulterius dein
de progrediens inſtaurare cœpi Mathematica
ſcientias, metaphyſicâ ratione fundandas, &
unum modo libellum ſcripſi; cæteros ſi cœpti
Deus aſpiret editurus, in quibus de ipſis tractab
per numeros, menſuras, & pondera, triplici vo
lumine rem omnem explicans, Sed poſtea con
verten

ens me ad politicam ſpecialem Regni Nea-
tani , ſcripſi opuſculum de illius regimine ad
nitem de Lemos, nomine Magiſtri Seraphini
erini , Curatoris mei amantiſſimi , cui me i-
n quoque debeo. Item conſultationes pro
ni cenſu augendo ſupra millionem , abſ-
damno Regni , vel Regis , ſed cum utriuſ-
& populorum emolumento ; prima ſi qui-
illarum ponit in frumentis pretium medio-
, 2. exigit quod populis commodius eſt pro
uto , 3. denique aufert uſuras ; & cultum
æ, fructusque multiplicat, atque hoc opuſcu-
vulgari ſermone ſcriptum & omnes jam di-
libros Scioppius à me accepit anno 1608.
n venit miſſus a Paulo V. ſummo Pontifice,
m tractaturus libertatem ; dedi etiam &
eiſmum Triumphatum ; hunc enim titulum
fecit libro quem ego vocarem , Recognitio
igionis ſecundum omnes ſcientias contra
ti Chriſtianiſmum Machiavelliſticum. Præ-
ea quoniam tunc inceperat rumor Venetus,
contra quosdam Eccleſiaſticos , interdictum,
pſi tres libros, videlicet Monarchiam Meſſiæ
netis, aliis & principibus , ex hac occaſione
liſſimum. Item libellum pro Papa juxta Ca-
nes, & Politicam optimam ; ac demum alium
ellum, Lamentationes vocatum, inſtar Thre-
rum Hieremiæ , mala futura in toto orbe , ſi
idium illud amplius duraret, nunciantem
r oraculorum & ſcripturarum enucleationes.
ripſi item opuſculum de peſte Colonienſi,
æ tunc graſſabatur, ad nobiles Henotos , roga-
s à Schioppio ; & Remedium contra Luem Ve-
ream , & aliud ad extrahendum Hydrargy-
m viſceribus ; & aſſibus unctorum intruſum,
r cucurbitulas aureas, de quibus in Medicina.
m contra frigus Inalpinum Schioppio peram-
bula-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

bulaturo in Germaniam dedi opuſculum, (contra ſurditatem & herniam. Item poſtea fe quaſdam reſponſiones ad Regem Britanniæ multas præterea ſcripſi epiſtolas Schioppio, dominis Fuccaris meam libertatem negotiant bus, reſpondentes quæſtionibus variis. Similit miſi ad Antonium Perſium apologeticum pr ſuo libello de potu calido. Itemque alium a Paulum V. pro regimine Eccleſiæ, quem ded Schioppio, ſed hunc poſtea meliorem reddid per aphoriſmos concinnatum. Tandem verò po annos ſex, Neapolim venit Tobias Adamus, & Rudolphus Binanus, nobiles Germani, ex per egrinatione Hieroſolymitana, dedique illis qu Schioppio antea conceſſeram, & inſuper Meta phyſicam, Philoſophiam realem, Medicinam Aſtrologiam, & multa opuſcula epiſtolaria, fue runtque ipſo diligentiores, quoniam Philoſo phiam realem publicaverunt, & libros de Senſu & partem Canticorum, & Prodromum quem me non acceperunt. Scripſi etiam Apologeticum pro carminibus Virginii Cæſarini, in nuptii Principis Ludoviſii; & alterum ad Cardinalem Bellarminum, contra cenſuram librorum meo rum miſſorum ad Congregationem de propa ganda fide. Demum verò perfeci iterum Meta phyſicam, eamque omnibus numeris abſolvi.

ARTICULUS V.

De tempore & occaſione ſcribendi libros in ſenectute, & poſt adeptam libertatem.

AFfulgente poſtea rebus meis feliciori ſorte libertatem, favente optimo meo Mecœnat Urbano Pontifice octavo, jubente Philippo IV. Hiſpaniarum Rege, ipſiusque mandata exſequente Duce Albæ, & auxiliantibus multis S. R.

E. Car-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Cardinalibus, præſertim verò efficaciter ne-
gociante Innocentio Maximo Epiſcopo Cata-
nenſi, conſecutus ſum, Anno 1626. Die 15 Maji.
Ex Romam accelerans ſcripſi in Sancto officio,
libellum Parlamenti pro Rege Chriſtianiſſimo
animadverſiones. Item librum de fato ſiderali vi-
tando, quem mutuatum inſidioſus frater, unà
cum ſex libris Aſtrologicis, ut odium Urbani
VIII. Sapientiſſimi Pontificis, eoque nomine A-
ſtrologiam deteſtantis, mihi conciliaret, Typo-
grapho dedit Lugdunenſi, à quo publicatus eſt;
ſimul me accuſavit inobedientiæ circa impreſ-
ſionem, & ſuperſtitionis circa impreſſas res; quare
hunc, ut à me minimè impreſſum, pro meo arri-
pere nolui, & apologiam feci, quam delecti duo
Cenſores approbavere. Præterea ſcripſi opuſcu-
lum de Titulis, ad Virginium Urſinum, cùm præ-
viderет velle Urbanum VIII titulum novum Car-
dinalibus aſſerere. Item opuſculum de Aſſiſtentia
D.D. Cardinalium in Curia, & de non Reſiden-
tia in Epiſcopatibus, niſi ubi ociantur Romæ, per
canones, Theologiam. & Politicam: item opuſ-
cula duo, unum vulgari ſermone, An præſtet Ba-
ronibus & populis vivere ſub Eccleſiaſtico, an
ſub laico quocumque alio dominio: Aliud lati-
no, quòd libertas ſub Papatu major eſt, quàm
ſub quocumque alio Principatu, aut Republica,
quæ opuſcula habes nunc penes te, Naudæe cla-
riſſime; Compoſui etiam conſultationem ad Re-
ges Chriſtianiſſimum & Catholicum. pro pace
perpetua circa prætenſiones ad Regnum Neapo-
litanum; Et alium quibus, quotve modis, pauci
contra plures pugnare ac vincere poſſint. ad
Philippum Columnam, M. Coneſtabilem. Item
defenſionem librorum de ſenſu rerum, juxta ſa-
cræ Scripturæ, & naturæ codices, & Patrum
Scholaſticorum ac philoſophorum omnis ſectæ
placita:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

placita: Item de Philoſophia Gentilium non re-
tinenda, & de novæ cudendæ utilitate, ac an li-
ceat jurare in verba Magiſtri? opuſculum valde
proficuum, quod etiam aliàs à me accepiſti. Item
opuſculum aliud ad Bonifacium Cajetanum Car-
dinalem, An ſit contra ſacram Scripturam, & Pa-
tres aſſertio Copernici de motu Terræ, & quiete
Solis, quod publicatum eſt typis Germanicis,
cum à me ſcriptum fuiſſet anno 1616. Noviſſimè
verò Apologiam confeci pro ſcholis piis; & ex-
poſitionem capitis IX. Epiſtolæ ad Romanos, quâ
ſe plurimum efferunt Calviniſtæ & Lutherani;
dedique ipſam illuſtriſſimo Comiti Braſſaco, Re-
gis Chriſtianiſſimi ad ſummum Pontificem Ora-
tori; ad quem paulo ante deſtinaveram centonem
Thomiſticum, de prædeſtinatione, & reprobatio-
ne, auxiliis, libero arbitrio, adverſus Pſeudo Tho-
miſtas. Sed quod vix è mente exciderat, ſcripſe-
ram Neapoli ſyntagma; cur ſapientia & virtute
eximia præditi, Benefactores generis humani, in
magnis Temporum articulis violentam mortem
ſub prætextu læſæ Majeſtatis divinæ & humanæ
incurrunt, ac poſtmodum cultu & gloria revivi-
ſcunt, quem tractatum vix bene recordor, apud
quem repoſuerim. Item ſcripſi ad Cardinalem
Mellinum opuſcula duo, unum de Canoniſatione
Sanctorum; alterum de utilitate potûs calidi ad-
verſus Medicos extemporaneum; tertiumque ad
alium amicum ſubjunxi de Aulicorum technis
& orationem pro Rupella recepta, quam alius
ſuo nomine recitavit; itémque quatuor oratio-
nes de laudibus D. Thomæ, ſtudio Seraphini mei
Neapoli recitatas; & à Favilla deinde conſerva-
tas. Poſtremò volumen ingens commentario-
rum elaboravi ſuper poëmatibus Urbani VIII.
continens expoſitiones Grammaticas, & Philo-
ſophicas utiliſſimas ſanè Poëtis, Oratoribus,
Phyſio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

yſiologis , Politicis, Prædicatoribus Theolo-
Mathematicis,& mores bonos curantibus,ac
ntiarum inſtaurationem , quas quidem præ
nibus adhuc habeo.

Caput LI.

De optimo Genere Philoſophandi.

Articulus I.

De requiſitis in genere ad rectè philoſophandum.

Q Uinque dat æterna ratio , quæ condidit gu-
bernatque omnia , atque proprios perducit
fines, iis quos aliorum lumina eſſe voluit, vi-
licet ingenium perſpicax in intelligendo , at-
e ſyllogizando; tenacem memoriam pro the-
uro ſcientiarum ; voluntatem efficacem , per-
verantemque in veritatis amore quæ ſcientias,
ia bonæ ſunt , non quia lucrum, aut gloriam,
t honorem pariunt , aut gaudia hujus Mundi
peſſat ; ſtudium indeficiens , ita ut quidquid
gimus ſive in codicibus hominum , ſive in re-
m univerſitate inſpectamus , notemus inceſ-
nter , tanquam principia aliorum cognoſcen-
orum multorum per ſimilitudines analogas ,
ut univocas ; & tandem converſationem ſa-
ientum non vulgarium ; nec propriis addicto-
um placitis ; verum qui parati ſint veritatem
ndecumque affulgentem amplecti citra invi-
iam , citra tædium majora perquirendi , ac tan-
em citra decretum ſic ſtandi in propriis,ut alie-
a aut ſequentia reſpuamus. Etenim cum omne
itium obicem ſapiendi res pro-ut ſunt appo-
at , tum verò maximè illud hoc præſtat , quo
utat quis omnino ſe inveniſſe quod quæritat ,
um ſibi placet , nec intelligere ſatagit ſe in in-

quirendo potius defeciſſe; quoniam non inte lexit uniuscujusque rei, vel minimi etiam pu ℓti unius, ne dicam Formicæ, aut motus, aut un guis infinitam propemodum dari ſcientiam, hic rideas Atheos & Politicos, qui judiciu ſuum ſupra Mundum ſupraque intelligentias corporum, elementorumque, ac proinde R gnorum & Politiarum curam gerentes, elevan & ex nihilo ſapientiam, aut à ſeipſis agnoſcunt non autem entibus è primis unde nos ſumus, non ex nobis, quærite ſine meta & invenietis ſolent enim homines plerique in pueritia omni credere, in virilitate nihil, ita ut credentes pr ignaris habeant, in ſenectæ verò limine, creden da à non credendis ſeligere.

Articulus II.

In quo ponuntur Regulæ ſpeciales ad rectè philoſophandum.

QUoniam verò exploras iterum, doctiſſim Naudæe, quem modum philoſophand probatiorem invenerim, ut voluntati tuæ ho neſtiſſimæ morem geram, ſequentes pono regu las.

Prima. Cujuscumque rei veritatem volueri perſcrutari, ejuſdem hiſtoriam manifeſtam tib eſſe oportet, non ex parte, ſed totam, ut ſi cir ca Cœleſtia philoſophari volueris, diſce priu obſervationes hiſtoricas, videlicet numeru ſtellarum errantium, atque fixarum, & tempor revolutionum ipſarum, & varietates, & quand elevantur, quando deprimuntur, quando ſtant quando retrocedunt; item modum latitudini & longitudinis; ac denique ſitum, locum, & or-

dinem

nem ipſarum, tunc enim accedit cauſa inveſtigans, docensque obſervatorum cauſas; quare ad iſtud, Plinii Hiſtoriæ; & Hygini & Arati neceſſariæ ſunt. Similiter volenti Theologiam addiſcere. oportet hiſtorias ſacras prænoſſe, ut in novo & veteri Teſtamento, Joſepho, Philone, Comeſtore, & in Baronii Annalibus habentur. Qui vult Phyſiologiam ſcire, prius hiſtoriam naturalem de mineralibus, vegetabilibus, & animalibus, elementisque, ac elementatis rebus à Plinio, Agricola, Geſnero, Aldrovando, Imperato, Dioſcoride, Theophraſto, & ſimilibus haurire debet: propterea enim languent circa puras verborum ſcholæ, quoniam Hiſtoriam rerum ſuper qua fabricatur ſcientia ignorant, unde à rebus ad verboſitatem convertuntur. Qui Coſmographiam ſcribunt, navigationes, & itineraria & inventarum regionum hiſtoriam præ oculis habeant. Qui Moralem ſcientiam, & Politicam ac OEconomicam, hiſtoriam civilem prænoſcant nationum, & mores gentium, ac mutationes & formas vivendi, & varia regimina tam familiarum, quàm civitatum, & regnorum, ſimulque victum ac veſtitum, & artes hominum, & cultum agrorum, alioquin haudquaquam certam ſcientiam de his facere poterit, quoniam ex individuis univerſalia fiunt, quæ ſunt principia ſcientiarum.

Secunda. Veritatem Hiſtoriæ examinabis per teſtes non deceptos, neque deceptores; tales autem ſunt hiſtorici, qui viſu & auditu, aliisque ſenſibus hauriunt veritates.

Tertia. Nulli philoſophorum, aut legiſlatorum ſectæ ita inhærebis, ut putes ipſos ab errore fuiſſe immunes, omnis enim homo mendax, aut ex ignorantia, aut ex malitia, aut ex timore; ſolus autem Deus verax. Quod autem teſti-

monium ſit à Deo ſic explorare poteris, aſpi
do ſi eſt in rerum natura, qui primus Dei c
fuit, quod narratur; vel in libris ſacris pro
per miracula, per ſanguinem, per Prophet
per ſanctitatem, per ſucceſſionem & comm
cationem chariſmatum, ut in principio M
phyſicæ oſtendimus; nam de cætero quicun
alicui Philoſopho ita adhæret, ut credat i
non poſſe errare, is ad veritatem ineptus fi
ad meliores ſcientias truncus:

Quarta. Omnium hominum libros lege,
ſtatim reſpue quæ tuo intellectui diſſonant:
tas enim veritates invenimus, quas reput
mus antè inter mendacia, ut quod ſub Æqu
re non erat habitatio, quod alterum Terræ
miſphærium non exſtabat: qua ſanè in opini
graviter errarunt Philoſophi, Poëtæ, ac nonn
Theologi; quare magis ſemper eſt credend
teſtificantibus, quàm opinantibus, ut magis
lumbo, quam Lactantio & Procopio, & magis
tro teſtificanti de Chriſto, quàm Luciano
nanti: multa enim videntur impoſſibilia,
tamen veraciter exſtant: ac propterea cum
Naudæe Chariſſime, multos illuſtres viros n
fuiſſe necromantas in apologia tua contend
ſed ignorantium eſſe figmenta, qui non a
quentes rationem rerum, dicunt ſupernatu
liter fieri quæ natura facit! rectè ex hac pa
dicis, quoniam plurima mentiuntur idiotæ,
viros ſapientes habent pro diabolicis, aut An
licis; attamen in hanc opinionem non poſſ
devenire, niſi priùs in natura & politica cert
eſſet, quòd exſtant viri Angelici & diabolic
nec illuſores, qualis Apulejus, Lucianus, & Agri
pa, efficere poterunt, quin fuerint in Mundo v
raciter Magi. Nec quia fabulantur Poëtæ de C
ballo Pegaſeo, & Bellerophonte, non veru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quod teſtatur Suetonius de Simone mago, fuit Neroni Icarus; nec quia Cingari & ronomi ſunt mendaces, non efficiunt tamen n detur vera prophetia; ſiquidem non eſt ne- dum aurum purum aliquod, quoniam multi- x eſt, plurimumque falſum chymicum.

Quinta. Cum impoſſibilis propoſitio aliqua apparebit, ut quod Sol ſtet in centro, & Tel- rotetur, noli ſtatim pro impoſſibili eam habe- ac prædicare; ſed retine aſſenſum, donec un- ue conquiſitis rationibus veritatem erueris.

ARTICULUS III.

De ratione & ordine legendi Hiſtoricos.

QUandoquidem igitur hiſtoriam rerum, de quibus philoſophari convenit, vix aliunde umimus, quàm à libris; inde eſt quod ipſo- n lectionem ſic inſtituere convenientiſſi- m judico; ac in primis ordò legendi hiſto- m naturalem requirit, ut primitus diviſio Cœ- Terræ, per Coſmographiam practicam, non ſpeculativam ob oculos ponatur in Mappa; inde verò Regiones cœli & terræ per circulos tinguantur, ac demum hiſtoria cœleſtium & reſtrium evolvatur, qualiter exſtat apud Pli- m & reliquos.

Ordo hiſtoriarum ſacrarum poſtulat, ut lega- s in primis vetus atque novum Teſtamen- n; deinde Hagiographos ſcriptores, quos vix quam absque Coſmographia & Chronologia lis aſſequi. ſimulque hiſtoriam Flavii Joſe- i, & Annales Baronii, ac Bzovii ſaltem in com- ndium redactos: Nec eſt neceſſe Hegeſip- m priùs, aut Euſebium, Nicephorum, Sozo- enum, Socratem, & alios Patres evolvere: quo- am hos omnes habere poteſ in Baronio. Sed

quod eſt præcipuum, notabis diligenter Concliorum tempora, ſeſſiones, decreta, & ordinem.

Denique ordo legendi hiſtoriam civilem ſimiliter incipit à Moſe, & Joſepho uſque ad Domitianum, deinde Livium, Salluſtium, Suetonium & Tacitum legito; & mox à declinatione Imperii Sigonium; Quibus ſubjunges hiſtorias particulares aliarum nationum, qualis eſt Gallica, Hiſpanica, Veneta, Æthiopica, Japonenſis, Chinenſis, Græca, Perſica: nec ſpernes Beroſum & fragmenta Ennii, etiam ſi fraudem ſuboleant. Inter legendum autem hiſtorias præ oculis habere convenit Coſmographiam, Chronologiam, & Genealogias familiarum, divini Scriptoris exemplo, & præcepto, qui iſta omnia in ſacra Coſmopœia, & aliis libris complexus eſt. Deinde verò notandæ ſunt tranſmigrationes populorum, mutationeſque Regnorum, politiarum, ſectarum & morum, quibus percipiendis valdè utiles erunt hiſtoriæ univerſales Pinedæ Sabellici, ac Tarcagnotæ.

ARTICULUS IV.

De ordine legendi libros Theologicos.

POſt hiſtoriam ſacram methodo jam ſuperius aſſignatâ perceptam, continuò accedendum erit ad Patres, inter quos primùm legendi veniunt Clemens Romanus; & Dionyſius Areopagita, & Ignatii epiſtolæ, ac Martialis & Polycarpi; fragmenta etiam Athenagoræ Papiæ, & aliorum qui diſcipuli Apoſtolorum fuere; quibus ſtatim ſuccedent Irenæus, Juſtinus, Hippolitus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Victorius, Lactantius, & poſt illos Origenes mirificus, Athanaſius, Baſilius, Gregorii duo, Chry-

Chryſoſtomus, OEcumenius Didymus; quos maxime ſequuntur Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Sulpitius; mox verò Iſidorus, Gregorius magnus, Anshelmus, Hugo Victorinus, Richardus, & Bernhardus; è quibus ſanctus Damaſcenus Theologiam ſolus in methodum reduxit; quemadmodum poſtea fecit Petrus Lombardus inter Latinos, cujus expoſitores methodici, & præcipui ſunt Albertus Magnus, Alexander Alenſis, D. Thomas, Joannes Scotus, Durandus, Henricus à Gandavo, Gregorius Ariminenſis, Guilielmus Occam, & horum diſcipuli, inter quos præfulget Thomas Cajetanus. Expoſitiones autem Græcorum & Latinorum in ſacram Scripturam ſaltem in compendium, & catenam coactas, evolvere optimum eſſet, ſi non ſufficit annus, vel ſtudiorum ratio, ut poſſint videri in fonte, quemadmodum ferme omnes à me viſæ ſunt, dum temporis atque otii nactus eſſem plurimum. Sed utile valde foret, ſi quis compendium omnium Patrum, & Scholaſticorum faceret, veluti Plutarchus Philoſophorum placita, & Galenus conſarcinarunt.

ARTICULUS V.

De ordine legendi libris Philoſophicos.

ORdo Philoſophorum legendorum, primò ponit eorum Principem Ariſtotelem cum Græcis, & Arabibus, & Latinis expoſitoribus; Secundò Teleſium, & Patricium ejus antagoniſtas, ex oppoſitione ſiquidem veritas melius intelligitur; Tertiò, Platonem cum ſuis ſequacibus Plotino, Chalcidio, Jamblicho, Proclo. Quartò, Stoicos, ut Ciceronem, Senecam, Epictetum. Quintò, Pythagoreos, quorum exſtant ſolummodo fragmenta. Sextò, Epicureorum re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

liquias, quas à conterraneo tuo Petro Gaſſen[illegible] ſumma diligentia colligi audio; & Lucretiu[illegible] ac Baſſonem, qui nuperrimè Philoſophi[illegible] ejusmodi explanare, aut potiùs inſtaurare [illegible] natus eſt. Sed cum in officinis Artiſtarum, p[illegible] philoſophiæ realis, & veræ habeatur, quàm [illegible] ſcholis Philoſophorum, conſulendi ſunt dilige[illegible] ter Pictores, Tinctores, Ferrarii, Aurifices, Au[illegible] ductores, Agricolæ, milites, Bombardarii, Pa[illegible] nifici, Deſtillatores, & id genus reliqui.

In Moralibus Seneca omnibus prævalet. A[illegible] ſtoteles in particulis bonus eſt. Teleſius m[illegible] gis ad totum accedit, Plato verò ſparſus eſt, n[illegible] methodicus, circa totum, & cum ars ipſa int[illegible] gra deficeret, ipſam de novo inſtaurare conat[illegible] ſum.

In OEconomicis primum legendus eſt Ari[illegible] ſtoteles, quia valet methodo; deinde Xenopho[illegible] & Plutarchus, quia abundant præceptis; de m[illegible] verò judica tu Naudæe.

In Politicis fundus erit Plato, leges, legisl[illegible] tionem, Regnum, ac Rempublicam inſtituen[illegible] luculenter, ut propterea D. Thomas in libro d[illegible] Regimine Principum, Platoniſmum in Repu[illegible] blica deſideret; Ariſtoteles ut æquum fuit [illegible] præceptore hauſit quidquid habet boni, aſtuti[illegible] aptior quàm prudentibus. Hunc excipiet Plu[illegible] tarchus, bonus in multis: à Macchiavello, ut ni[illegible] miùm aſtuto, & procaci, abſtinendum. Moſe[illegible] verò adeò præcellit in omnibus, ut cæteri legiſ- latores ſint ejus veluti ſimiæ, Pythagoras, Numa[illegible] Minos, Seleucus, Solon, Zamolxis, Mahometes, [illegible] & alii.

In Medicina, quæ Philoſophia eſt practica, du- ctor erit Hippocrates; mox Galenus, abbrevia- tus tamen, & ab eo Celſus, qui eloquentiam ſermonis junxit cum artis peritia, Trallianus,

Avi-

...enna, Rhaſis, & Fernelius; Paracelſus deni... in deſtillatoriis, & Medicinis chymicis ali... promovit; in ſpeculativis verò ineptit ple...que, & accipit pro ratione non rationem. ... Medicina poſſet abbreviari in verbis, au... in ſententiis, & rationaliter fieri, ut patet ...bris noſtris Medicis.

ARTICULUS VI.

De ordine legendi libros Mathematicos.

...Rdo in Mathematicis eſt, ut præcedat Eu...clides communes theſes examinans menſu... & numeris; Sequitur Archimedes, qui eos ...s multis applicat; item Ptolemæus qui cæ...bus, ut etiam Alfraganus, Copernicus, Ty..., & alii; deinde qui ipſos accommodant Tel... & magnis corporibus, ut Geographi; mox ...particularibus, qualis eſt Navigatoria, Mili...s, Ponderatoria; Vitellionem etiam & Al...enum Opticæ doctores adibis, & per Phyſi... examinabis.

...n Aſtronomicis prior eſt Ptolemæus, altior ...pernicus, copioſior Tycho; judicium tamen ...his non feres, niſi obſervationes Chaldæo...n, Ægyptiorum, Græcorum, Latinorum, & ...bum conſideraveris; non enim unius tem...is ætas, ſed ſeculorum omnium præteritorum ...neceſſaria, ad ejusmodi ſcientias.

...n Aſtrologia Ptolemæus præcellit. Arabes ...ioſiores quidem ſunt, ſed magis ſuperſtitioſi; ...nam aliquis ſeligeret quod in ipſis utile repe...ur: nullus enim codex ſpernendus eſt, & præ...ra longè documenta ſæpiſſimè latent inter ...rboſas ineptias.

Denique omnem ſcientiam puta infinitam, ...c te unquam ad metam perveniſſe exiſtimes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nec diſcere ceſſes; naturâ enim comparatu[m] eſt, ut omnis totaque ætas conſumatur in add[i]ſcendo per ſenſoria à codicibus naturæ, & ſcri[p]pturæ, & per diſcurſum ex his, at non ſenſib[us] expoſita: certè leges omnium nationum, ac ſe[ctarum] diſcere utiliſſimum eſt.

Caput III.

De recta ratione libros ſcribendi.

Articulus I.

In quo proponitur, quid agendum ſit.

INſtas adhuc explorando, amicorum ſuaviſſi[-]me Naudæe, ut de ſcribendi ratione tibi ali[-]quid addam; Dico igitur, aliud eſſe ſcribe[re] doctrinales ſcientias, aliud inventivas; aliud tra[-]ctatus ſeu diſcurſus, ac ſermones privatos, & Panegyricos.

Articulus II.

De ſcientiis doctrinalibus; & earum methodo.

SCientias tradimus non inveſtigando, ſed ex inveſtigatis reducendo ad propoſitiones univerſales, & definitiones, quæ ſunt epilogus inveſtigatorum; omnis ſiquidem ſcientia præſupponit eſſe ea de quibus tractat, & ex principiis hiſtoricè veris, ac rationi non repugnantibus, concluſiones eruit; quas brevibus verbis, ſignificativis, perſpicuis, & multa ſententiosè continentibus explicare debet; ſignum enim ſcientis eſt hoc modo docere; hoc autem facit, qui ex principiis omnia quæ ſequuntur eruit, dilucidatque certis conſequentiis, nullâ ſuperfluitate verborum in claris, nulla deficienti per-

ſpicuitate in obſcuris, nec conſarcinatione
ſitorum dogmatum, ſcientiam omnem de-
ente.

Articulus III.

De methodo inventivarum.

Ui autem inventivas tradit ſcientias, mo-
dum quoad eas pervenit, viamque aperiet,
aliquid præſupponet niſi univerſaliſſimum
; quapropter Metaphyſicus qui communem
ctis ſcientiis philoſophiam tractat, nihil præ-
ponit, ſed omnia dubitando perquirit; nec
n præſupponet ſe eſſe veluti ſibimetipſi ap-
er, nec dicet ſe eſſe vivum, aut mortuum, ſed
itabit: nec eorum quæ dicuntur, aliquid abs-
probatione afferet, nec nomina ipſa puta-
dicere quod dicunt, ſed inveſtigabit, utrum
no dici debeat homo, & Cœlum Cœlum, &
us Deus, & ſubſtantia ſubſtantia. Inveſtiga-
etiam modum ſciendi, quo pacto fiat in ani-
humana, & quomodo cognoſcant bruta, qui-
ſapores, & odores non ſunt iidem ac nobis,
ſic de cæteris objectis, ac etiam de ſenſu alio-
n entium, & de immiſto ac dominante pri-
ente, cujus participatione omnia ſunt,
unt, appetunt. Atque hoc modo inveſtigabit,
babitque principia ſcientiarum omnium, &
tematum, & entium, ac non-entium, & cauſ-
, & cauſſationes, & principiationes, & eſſen-
tiones; quemadmodum nos fecimus in Me-
phyſicis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ARTICULUS IV.

De diſcurſu, dialogo, & ſyntagmate.

DIſcurſus verò ſeu ſermones ac dialogos, & ſyntagmata, non ſecundùm ſcientiarum methodum facimus, ſed ſecundùm occaſionem præſentem, & ſatisfactionem erga illos ad quos ſcribimus, reique de qua ſcribimus pro controverſia. Unde Cicero, & Leo, & Chryſoſtomus, cum orant, aliter loquuntur, quàm dum tradunt ſcientiam orandi; ſic D. Thomas in Summa Theologiæ tradit ſcientiam per ſua principia & partes, ordine ac methodo præclariſſima; in opuſculis verò licet de iiſdem rebus agat, hoc facit tamen longè uberiùs, ad præſentem controverſiam ſedandam, aut alicui amico ſatisfaciendum. Denique ut fures latrocinia ſua cum arte & ingenio exſequuntur, ſic Macchiavellus libros qúos meritò improbavit Eccleſia, conſcripſit ex iſtius artis regula & methodo: nam quando putat ſe tradere ſcientiam principiandi, ſeu, ut verius dixiſſet, tyranniſandi præcepta, ſcribit breviter; cum verò diſcurſus ſuper Livium, facundiæ indulget, inſtituitque applicationem artis, & præceptorum.

ARTICULUS V.

De Commentariis.

COmmentaria etiam in ſcientiarum expoſitione, ac Doctorum magnorum ſententia trutinanda, aliter ſcribimus: ſenſum enim hiſtoricum ex ratione & cauſa unde ad ſcribendum moti ſunt, enucleamus, grammaticaliter etiam conſiderando, & explicando vocabula, unde & cur ſunt poſita ab auctore, & ab aliis. Cum

autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nem addimus quæſtiones & philoſophemata, ... eſt de ratione expoſitionis, ſed amplioris ...ctrinæ, quales ſunt tractatus poſt ſcientias, ſive ...addendum quod deerat, ſive ad defenden...m auctorem contra alios aliter loquentes; ſive ...emendandum, quæ non rectè dicta fuiſſe vi...tur.

Caput IV. & ultimum.

In quo habetur judicium de Scriptoribus.

Articulus I.

De quibusdam Auctoribus in ſpecie.

ARiſtoteles naturæ Genius meritò ab omnibus audit: plura enim præſtitit, ac ſcivit, ...am quivis poſt ipſum alius; verum quemad...dum optimè dixit Horatius, *nihil eſſe ab omni ...te beatum*; ſic non deſunt qui huic objician..., velut humanitatis noſtræ appendices, nævi. ...itur in Phyſicis, & Metaphyſicis, eſt quidem ...evis, & ut Philoſophum decet, ſed in difficili...s & obſcuris pluſquam decet, effugitque quæ...ones vehementer arduas, tanquam ſi nullius ...ent momenti, aut in iis veluti ſepia ejecto ...amento, ut notavit alter Picus, ſeſe occultat, ...ugitque piſcantem animum, unicâ diſtinctio... de actu & potentia omnes ſolvens difficulta...;ut patet dum tractat de raro cum ſit denſum, ... exſiſtentia elementorum in miſto, de anima in ...rtibus inſectorum diviſorum perſeverante, de ...neratione ex ente vel non-ente, de differentiis ... genere, de qualitatum ac formarum exſiſten...a, & alibi ſæpe. In his verò quæ ſunt parvi mo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

menti, plura dicit quàm neceſſe eſt, ut cum tractat de ſenſibus & organis in libris de Anima & de partibus animalium, ſive inſpectione anatomica. Similiter in libris Priorum & in Topicis nunquam finem facit, & per minutiſſima ac ferè inutilia vagatur; Præterea in adducendis & examinandis dictis Philoſophorum ſibi nimiùm indulget, omnes quaſi deſpiciens, præſertim ſapientiſſimum Parmenidem & Platonem, eorum dicta quaſi eſſent mechanici, & in docti, ſpernens, nec ſatis ubique fideliter ea referens, quemadmodum etiam D. Thomas ex Simplicii, Euſtratii, D. Auguſtini, & Gellii auctoritate confirmat. Præterea in Metaphyſicis potius eſt Grammaticus quàm Philoſophus, & conſumit decem libros in prooemio dicendorum, repetitque alibi ſæpius prolata; & in duodecimo loquitur de Metaphyſicis, id eſt de primo ente & intelligentiis motricibus orbium ex Eudoxi, & aliorum placitis multos errores committens, additque de ſublimibus pauciſſima, niſi ubi aliena tradit; atque cum ex diverſis auctoribus philoſophemata ſua depromat, ſæpe in contradictionem incurrit, ſic duo principia activa, ergo etiam duo elementa ex illis conſtituta ponit cum Parmenide, deinde quatuor elementa cum Ocello, cujus etiam verba mutuatur. Alibi quoque ſcientiam ex ſenſibus haurit cum Democrito, atque ſenſibilia natura ponit. Mox cum Platone negat ſenſilium ſcientiam, facitque æternorum tantum in intellectu. Quapropter vide Naudæe, quantas in anguſtias ſummus iſte vir agitur, dum ex aliis exſcribit. Meliùs verò hoc intelliges, ſi quæ deinde dicit contraria iis quæ de ſenſibus habet, conſideres; item quæ de imaginante & opinante ac memorante anima, velut & de ſenſu communi,

quæ

omnia accepit ex Platonis Thæteto, in c s denique ſuperfluus eſt tractatis, & man- in tractandis, neque enim de definitiva & ſiva arte, neque de ſex prædicamentis quid- i dixit.

lato verò ſapiens probatur, & quidem con- s quod certa ſcientia & ex arte non habetur, tantum opinio, & ex parte; ſcripſit omnia ogiſticè, ut intelligeremus illud modo ſciri d ad invicem loquendo enunciamus, non em res cognoſci in ſe ſicuti ſunt. Ad ideas dem ſe confert, unde ſcientias hauriat, ſed medio itinere nos relinquit. Parmènidis ſen- tias & Pythagoræ ut plurimùm ſecutus vide- in arduis, cum in phyſicis Timæo prorſus ſentiat, ſibi tamen magis conſtat quam Ari- teles, & quæ accepit ſuo auctori tribuit. Præ- a totam phyſiologiam in Timæo libro par- o longè clarius & unitius expreſſit, quam ſtoteles diviſam in partes, quaſi corpus Oſiri- . In reliquis autem dialogis videtur de cun- s quaſi ſermones facere, non ſcientiam tra- e, exceptis libris de Juſto, & de legibus; ſcetque Poëtica Phyſicæ, & moralibus, quo- m & in natura, & in colloquiis res miſtæ re- iuntur; tandem ex propriis juxta naturam um conſideratis multa dicit, quæ Ariſtoteles obſervatis in Homero, Ocello, Platone, & u vulgi tradit.

Teleſius in ſcribendo ſtylum verè philoſophi- m ſolus ſervat, juxta rerum naturam ſermo- s ſignificantes condens, facitque hominem tiùs ſapientem quàm loquacem; quæ ſcire ſperat, ingenuè confitetur, aliorumque o- niones juſtè examinat, fideliterque propo- t.

Plinius hiſtoricè de cunctis rebus ad artem, ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ac naturam ſpectantibus ſtylo eleganti, atque ornato ſcribit, & unde haurit quæ ſcribit, nil diſſimulat, ingenuus, laborioſus, copioſus, compendioſus, concinnus, utilis.

Seneca nullas tradit ſcientias, licet omnia moralia mirificè tractaverit; in Philoſophia Hiſtoriam, ac Rhetoricos colores adhibens, & in epiſtolarum genere philoſophiam breviter, conciſè, ſententioſè in omnibus loquens, & ad corda potius quam ad aures. Cicero fuſior eſt, elegantior, auribus magis quam cordi inſinuans, cultum verborum magis quàm rerum affectat, pigmenta ſermonis doctrinæ Stoicorum, & Platonicorum adjungit, de ſe autem nihil altum invenit, nam quæ diſputat in Academicis, & in libris de Finibus, leges condit, in Platonicis & Stoicis reperiuntur. De natura Deorum non ipſe primus diſputavit, ſed controverſias inter Stoicos, Epicureos, Platonicos, & Peripateticos, eleganter conſcripſit. Et profecto neminem vidi ſapientem qui oratione politiſſimâ utatur, præter eos qui aliorum dogmata exſcribunt, concinnántque. Sapientem dico eum, qui invenire poteſt grandia, ac docere; proptereaque Auguſtinus Marcum Varronem ſupra omnes Latinos ſapientiſſimum Philoſophum, ac Theologum laudans, eum ſtylo rudiori uſum fuiſſe etiam in lingua florente narrat. Hic tamen ſtylus non eſt rudis, niſi ubi grammaticam non ſervat philoſophicam; tunc enim non ſapientibus rudis apparet, ſed aulicis tantum, ac vulgariter doctis; quibus adulatio dictat orationis decorem & ornatum venari, ſuoque adſciſcere propoſito fini conſequendo.

Notandum autem, nunquam in Republica regnare obiectamenta ſermonis, niſi ubi corrumpi incipit ſub Tyrannide autem conditur ſermo, & elegans placensque redditur. Redditur etiam

placi-

lus ab iis qui de proprio non habent, ideó-
iena furantur, veſtiuntque ornatu ſermo-
figuris, ut videatur proprium quod eſt alie-
Sanè mirificus fuit Chryſoſtomus in ſenſu
mone, qui inventis Apoſtolorum & Pro-
rum ornatum adjunxit. Præterea ſapientes
liquando etiam elegantes, cùm à matribus
Aula nutriti, tanquam naturalem habent
nem formoſum; ſicut Cicero teſtatur Iu-
Cæſarem, à matre eloquenti, ſermonis ve-
tes didiciſſe; addo ego, & cultiorem in ve-
modum, quamvis ipſum poſtea abjecerit,
do proprio arbitratu incepit vivere: unde
argumentatus eſt ingenii, ac deſideriorum
morum in eo magnitudinem. Proprium
Philoſophi eſt, nihil ſuperflui, nihil defi-
is in ſermone admittere, atque claritatem,
oprietatem arduis adhibere doctrinis, &
proprio vocabulo non poteſt uſitato, per
m, non per circumlocutionem dicere: Ha-
n loquendi eleganter more Aulicorum, non
è perquirere, cùm non poſſit ardua inveni-
& perſcrutari, qui ad futilia hæc tantopere
dit.

nc etiam conjice, quoſdam noſtrates, & ul-
montanos recentiores ſcriptores, ſemper eſſe
os, uti ad Scioppium ſcripſi, qui totum tem-
n Grammaticando, & Rhetoricando conſu-
t: & cum ſcribunt, affectant verbum Græ-
, aut Hebraicum interſerere, ut videantur
arum quaſi ſummæ ſapientiæ magiſtri; nil
um, nil altum, nil reconditum, niſi quod
iorum exſculpunt libris, decorantque fuco,
entes: Politianus, Valla, Riccobonus, Bem-
Trapezontius, Lætus in hac claſſe ſunt toti.

ARTI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ARTICULUS II.

De Poëtis.

POëmata non ſunt ſcientiæ, ſed applicatio-nes ſcientiarum ad exemplum utile facien-dum politicis, popularibus, & principibus, & ſunt quaſi tractatus; ſicut enim Rhetorica facit orationes, applicando artem, ſic ars Poëti-ca poëmata, inſtrumenta legiſlatoris ad ſuaden-dum, & diſſuadendum, docendúmque cum de-lectatione, & modo facili, utpote exemplis quapropter Poëtis convenit ſermonis elegantia pluſquam cæteris artificibus; quoniam non tra-dunt ſcientiam, ſed exemplum ſcientiis ad-aptant. Enimvero Poëtas inter eminet Virgilius, Rempublicam militarem prout eſſe debet, in Æneide componens, laborumque, tolerantiæ, & pietatis exempla tradens, prout eſſe debent; Homerus autem prout eſſe potuerunt, unde Vir-gilius plus ad ſcientiam acceſſit, Homerus plus ad imitationem. Arioſtus vero utrumque com-plexus eſt, ut etiam Taſſus, licet minori longe genio ad imitationem, ſed majori ornatu, ac elo-quentiâ, quam ſupra cæteros adjunxit. Pindari, & Horatii poëmata imitantur magis quâm do-ceant agendorum & fugiendorum rationem. Maffæus Barberinus, nunc Urbanus Octavus, ſa-pientiam propinat agendorum ac fugiendorum, cum elegantia, & imitationis declaratione, ad utilitatem informandorum animorum, quo mi-nus fabularum inani cibo nutriantur, ac deci-piantur. Tibullum, Catullum, Propertium, Mar-tialem, Marinum, corruptores Reipublicæ per elegantiam ſermonis, & per ſcelus exempli dici-mus, nec inter Poëtas artifices illos numeramus; Meliores iſtis Perſius & Iuvenalis haberi debent, quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

iam ſaltem mala vitare docent: Petrarcha interutroſque mediat. Lucanus moralitaeroicam docet, Rempublicam militarem prout eſſe debet, nec prout eſſe potuit, ſed, fuit, depinxit, ejuſque probitas ex mirifi- hiſtoriæ, non poëſeos elegantiâ commen-. Similiter ſe habent Silius Italicus & Pea in Sciponis Africa: Unus Dantes cætedetur eſſe præferendus in ideatione exemm, in mirificentia narrationis, in emolu-is Reipublicæ, & privatæ, in ſapientiæ uti-, in imitationis ratione, ſolus elegantiæ ctus illi obeſt; quanquam apud vulgus m, doctiſſimi ſiquidem hunc minime in eſiderant. Hiſpani Poëtæ quales Erzilla, i Columbeidem ſcripſit, ad hiſtoriam macedunt, ſed minus bene fictiones inſerunt, etiam plerumque ab Italis mutuantur; Gargilaſſus Petrarchæ lyram feliciter æmu-, Lopes verò Comœdias fingit in materia Comica; ſed moribus Hiſpanis ſatis conve-tes.

Articulus III.

De Oratoribus.

O Orationibus Græcos Latinis præfert Virlius, ſicut etiam in reliquis ſcientiis, & artius, dum canit in VI.

cudent alii ſpirantia mollius æra,
edo equidem, vivos ducent de marmore vultus:
abunt cauſas melius, Cœlique meatus
eſcribent radio, & fulgentia ſidera dicent:

n Re militari, atque Politica Romanos cætemnibus antepoſuit, cùm ſubdit:

u regere Imperio populos, Romane, memento,
æ tibi erunt artes, pacique imponere morem:
arcere ſubjectis & debellare ſuberbos.

Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Sed Cicero Demoſthene apud Petrarcham in
mæ triumpho excellentior judicatur.

Doppo venia Demoſthene, che fuori
E di ſperanza homai del primo loco
Non ben contento de ſecondi honori.

Quod ad reliquos ſpectat; Iſocrates, Æſchi
& Lyſias, & Gòrgias laudantur vulgò; at philo
phis non placent, quoniam, ut inquit Plat
epitaphio, à feminis iſte dicendi modus ma
vit; loquor de Demonſtrativo. Orationes en
Cæſaris ad milites, Catonis in Senatu ad ju
cum deliberationem ſpectantes, Magiam anim
rum redolent, ut in Rhetorica conſiderabam
Quas interſerunt Livius, Salluſtius, Guicciar
nus, aliique Hiſtorici, quantæ ſint utilitatis, n
mo non videt, niſi qui ad virtutem ſe conci
nari non ſinit, Atheiſmo, aut ruditate infect
Iſocratis Panegyricus, & quæ ad Nicoclem
Dæmonicum ſcripſit, eadem utilitate pollen
elegantiâ, & concinnitate; Speronii oration
non item, melior enim fuit in dialogiſmo:
concionibus verò Chryſoſtomus, & Leo valen
quia movent ſimul, docentque, atque delectan
præcipuè autem Leo qui res abſtruſas facil
omnino reddit. Chryſologus affectat nimis d
ctionem, ac ſententias; ſicut & D. Auguſtinu
qui ſeipſum in Civitate Dei ſuperavit. Floren
& non fructificant Cornelius Muzus, & conci
natores cæteri recentiores: ſermones enim I
Thomæ verè Theologici ac Philoſophici cenſ
ri debent; ſiquidem paucis verbis definit, diſtin
guit, dicendáque propinat, ut ex illis nihil no
ad rem, nihil indoctè, nihil inutiliter ſinat pro
fluere. Savonarola pariter, licet in multis erra
verit, plurimum tamen in concionibus valuit
dum ſpiritus auditorum accendit, ſemina virtu
tum ad fructificandum cogit, animum ex futili

bu

fortiter abſtrahit, vitia denique reſecat, &

ARTICULUS IV.

De Hiſtoricis.

Ui Hiſtoriographiæ artem tradiderit, ne-
minem invenio: nec utrum ego iſtud præ-
erim, dicere debeo, ſingula tuo examini
ue judicio ſubjiciens. Inter Hiſtoricos verò
gans, doctus, artificioſus, clarus, & ſolers vide-
Livius. Tacitus plus Politici quam Hiſtorici
et; Salluſtius mediat; Flavius Ioſephus miri-
s eſt in cunctis, & ſimilis Livio; ex noſtra-
us Baronius felicior eſt ſerie, veracitate, & uti-
te, quam omnibus præſtat. Hiſtoriam univer-
em nec Pineda puram, nec Tarcagnota non
puram ſcripſere: ille enim Theologica, iſte
ulas pro Hiſtoria miſcet. Sabellicum non
tinavi, nec qui omnium regionum Hiſtorias
farcinarent convenientes temporibus ad in-
em invenio; Moſes certè dedit exemplum,
nemo ſequi potuit: deſideratur ergo qui
nium nationum utriuſque Hemiſphærii, ori-
es, genealogias, geſta, tempora, Regiones,
tationes, transmigrationes, & eventus cœle-
s, & terreſtres, & maritimos enarret, ab exor-
Mundi uſque ad nos: hanc ego texere opta-
ſed Principes dare commoditatem neſciunt,
curant divinum opus. Inter Biographos,
loſophorum vitas Laërtius unus omnium o-
mè ſcripſit: quoniam bona & mala ipſorum,
idquid ſenſere, & alii luſere Poëtæ, de iiſdem
n tacuit. Sic vitas Cæſarum tradit Suetonius,
aciter & eleganti ſtylo, perutilique, quem uti-
m recentiores imitarentur. Plutarchus etiam
vitis deſcribendis valet, ſed Græcis favet pluſ-

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quam ratio Hiſtoriæ ferat, præſertim in Paral-
lo inter Alexandrum magnum atque Roman
in cæteris æquior. Gregorius Nyſſenus ſolers
utilis eſt valde; cui conſimilis eſt Hieronym
ſed brevior; qui autem vitas Philoſophorum,
clarorum virorum tacitis eorum vitiis, turpib
que geſtis deſcribunt, ii Poëtæ potius dicen
ſunt, quoniam imitanda ſcribunt; non aute
narranda narrant.

Hiſtoriam Temporum Scaligeri admirant
Germani, eamque ſequuntur etiam Plurimi n
ſtrates, inter quos recenſetur Vechettus Flore
tinus, qui ſcripſit de anno ſacro tam ſubtilit
quam imprudenter: voluit enim per eclipſes,
que Cyclos Lunares in Hiſtoriis antiquiorum
extantes, numerum annorum corrigere, ſed cu
ante Hiſtoriam Herodoti, & Iuſtini nihil ej
modi habeamus, non bene potuit præteritos a
te Nini tempora annos colligere, neque cor
gere. Adde quod Chronologiæ adeò ſunt vari
inter Hebræos, Græcos, & Latinos & iterum i
ter ſingulos ipſorum, ut Cyclos multos aliæ e
cedant, aliæ excedantur, & quibus innitaris co
jecturæ omnino deſint. Præterea ſupponit cu
ſum Aſtrorum ſemper eundem, cùm recentio
phænomena, & antiquiora etiam, longè variu
ipſum eſſe in anticipationibus Tropicorum, ap
georum, Eclipſium declarent; ut non mirum ſi
quod nativitatem & mortem Chriſti ad al
tempora ipſi trahant, contra traditionem, ac r
tum à primordio naſcentis Eccleſiæ ſervatum.

ARTI

ARTICULUS IV.

De Scriptoribus Epiſtolarum.

iſtolarum genera multa, inquit Cicero, ſſe non ignoras, alterum familiare & joco-, alterum ſeverum & grave, ſed unum illud ſſimum quo certiores facimus abſentes, ſi eſt quod illorum aut noſtrum ſcire inter- & hoc rectè quidem, quoniam ad hoc in-tæ ſunt epiſtolæ, ut quæ propter abſentiam ificare non poſſumus, quaſi præſentia facia-. Quæ verò dicuntur Philoſophicæ, apud ecam & Platonem, & Aſtronomicæ apud honem; & quæ medicinales apud Ma-dum, Mundellam, Geſnerum, & alios; & Politicæ ſunt Ciceronis ad Atticum; & quæ eologicæ, ut Apoſtolorum, & Diſcipulorum atii, Polycarpi, Martialis & Dioniſii, Hiero-ique, & Auguſtini; & Grammaticales Lipſii arraſii, epiſtolarem rationem excedunt, & ius ad ſyntagmata doctrinalia ſpectant; ideó- de iis ſentiendum ſicuti de ſermonibus, qui principiis ſcientiarum depromi conſuevere. c tantummodo animadvertendum, quod n genus mixtum ex ſermone ſcientifico & e-olari conſtituant, principia habere debent, ines, atque enunciationes paulo cultiori ſer-ne exaratas, cujuſmodi in epiſtolis ſimplici- ex arte fieri conſuevit, in quibus verbis cla-apprime dicendum eſt, ne abſentia quam ſtola tollit foveatur; ac propterea haud rudis, vel metaphoricus ſermo, niſi ubi quæ vel pu- dicere, vel imprimere in animo cupimus, ad nos cogunt, quemadmodum in Rhetorica nebamus. Brevitas affectata nocet ſenſui, ne-ſaria prodeſt tollendo faſtidio; repetitio vero umdem ſententiarum omnino ſtomachoſa, niſi

niſi ubi multa impreſſio, & ex impreſſione vo-
luntas, & ex voluntate actio procuratur.

ARTICULUS V.

De Mathematicis.

MAthematicas bene ſcripſit Euclides, lic
quædam in ipſo deſideremus; circa cœl
ſtia bene Ptolemæus numerat menſuratqu
ſed clarior acutiorque Copernicus. Tych
verò ſolertior & diligentior, ſed minus ad jud
candum per percepta obſervataque idoneus, pr
terquam ſtylo lutulento fluit, non diſtincto reſ
lutoque, qualis eſt in Copernico, aut Ptolema
Coſmographiam ex arte Ptolemæus, haud t
men totam depinxit; Ortelius verò & Mercat
ex ſola peritia deſcribunt tabulas, artem nulla
tradendo, ſed eorum imitatione qui poſt ſcien
tiam tractatus faciunt, & poſt Rhetoricam or
tiones; nos autem conati ſumus Coſmogr
phiam artificiosè componere, quam neſcio u
trum in præcedenti Catalogo recenſuerim.

ARTICULUS VII.

De Medicis.

MEdicinam Hippocrates methodicè no
ſcripſit, ſed per præcepta tradidit breviſſ
ma, ſicuti Salomon Ethicen in Proverbiis; ne
mo tamen ipſo melior inter antiquos exſtitit i
ſententia brevi, veridica, magiſtrali, & licet ra
tionem dictorum non attulerit, ipſorum tame
veritas in experimentis intus illico ſe pro
dit. Galenus non tantumdem ſapit, propterea
que nec tamen facile docet verborum copia lu
xurians, eſt tamen optimi judicii, cum ex proprii
aut Hippocraticis loquitur; dum verò Platoni
za

naut Ariſtotelizat non item; & in diſſectioni-
e mirificus exſiſtit, unde Veſalio, cæteriſque
m aperuit, quam Ariſtoteles loquendo de
ctibus animalium obſtruxerat. Scripſit me-
odo haud inepta, dictorumque ſuorum ratio-
m reddit aliquando; ſed quaternitas elemen-
rum & qualitatum, & elementatio & reductio
mnium ad illa fefellit valde virum ſolertiſſi-
m, qui præterea non immoratur, cum de fe-
bus, & pulſibus, aliiſque rebus ſermocinatur,
antum erat opus ad præſtigias & præjudicia
ſicorum eludendas. Celſus ſcientiæ propior;
icenna ordinem complexus eſt præclariſſi-
m, & materiam Medicam longè uberiorem
t, ut propterea Galeno ſit proximus, & di-
us omnino qui nova interpretatione à barba-
liberetur, quanquam meliora præſtare potuiſ-
ſi plus ſibi, ac viribus propriis, quàm anti-
orum teſtimoniis indulſiſſet.

ARTICULUS VIII.

De Legiſtis.

Eges ſcribendæ ſunt ſtylo claro vulgari, &
ab omnibus qui ſub illis vivunt facilè per-
tibili, commodoque utentibus; creſcunt
tem, illæ quando legiſlator non omnia com-
xus eſt methodicè, ſuccedentibus ex caſi-
; unde commentatores qui non ſcripta tra-
nt, fermè legiſlatores evadunt in omni ſecta.
ſunt autem ubi nimium excrevere, in com-
dium redigi, velut Iulius Cæſar, teſte Sue-
io, cogitabat, & Iuſtinianus tandem fecit er-
Romanas, & addiditque artem quam Inſtitu-
nes vocat, ſed Compendium meliùs dixeris,
a non ex certis principiis & ſemper veris, con-
ſiones ac deciſiones occurrentium caſuum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

exinde deducere promptum ſit, quod verum eſt probat tot, tantorumque expoſitorum moles. Moyſes quoque ex quatuor libris qui Phyſiologiam, Theologiam, Hiſtoriam, & leges continent, quamvis compendioſis, unum tamen fecit Deuteronomium; & in aliis ſectis abbreviatores legum vidi permultos; deſideratur tamen in Chriſtiana, ut ex tot Codicibus Decretorum, Decretalium, Clementinarum, Extravagantium, Bullarum, corpus aliquod omnia ſemel complexum conficiatur, quod item in Civili utiliſſimum foret; nemo enim ignorat, legum multitudinem incommodam pernicioſamque eſſe judicibus, clientibus, Reipublicæ; & leguleiis tantum prodeſſe, ut quidquid volunt defendentes lucra ſectentur; ac Principibus tyrannis, ut hoc modo ſubditos emungant pecuniâ. Sapientia autem Dei incarnata leges omnes ad dilectionem Dei, & proximi reducit: quo præcepto neglecto nihil valent leges cæteræ: obſervato, ſuperfluunt, exceptis cerimonialibus, quibus populus Deo ſubjicitur, ejus auxilium imploraturis & proximo ordinatur commodis mutuò futuris.

ARTICULUS IX.

De Theologis.

IN Theologia Methodici habentur Damaſcenus, Petrus Lombardus, & D. Thomas in Summa; cæteri ſunt commentatores, aut quæſtionarii. Antiquorum verò Patrum alii ad Hiſtoriam meliores habentur, ut Hieronymus; alii ad allegoricos ſenſus, ut Ambroſius; alii ad Morales, ut Gregorius & Chryſoſtomus; ad omnes ut Origenes, licet myſticos magis ambiat, Auguſtinus inter controverſias & ſubtilitates eloquentiam optat, ſed non habet quantam Am-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

pſius minus optans. In numeroſo autem di-
ndi genere, & ſuavi eloquentiâ Leo antecel-
it, cùm præſertim dogmata abſtruſiſſima clarè
ſuaviter explanat, licet ſtylus ejus ſit magis
atorius quàm dogmaticus, Modus verò ſcri-
ndi Theologiam per quæſtiones incepit ab
berto magno, & Alexandro de Ales Fraciſca-
, eſtque ſatis utilis tum ad brevitatem, tum ad
ritatem enucleandam; cum ad contrarias fal-
que opiniones explodendas citra tædium, &
hoc deinde claruerunt D. Thomas, Sanctus
naventura, & Ioannes Scotus ut utriſque
btilior, ſic & obſcurior: ſubtilis etiam eſt Du-
ndus, & ſolidus, ac clarus & liberior in opi-
ndo; Occam verò inveniendo mirus, & liber;
em ſtylo conſimili, non autem libertate, inſe-
itur Herveus. Denique Cajetanus ſubtilis eſt,
olutus, brevis & ubi loquitur abſque ductore,
amen addit, plus quam in reliquis commentis
cere ſoleat, ſed omnes æquè expertes eloquen-
e fuerunt. Quibus ſuccedunt qui elegantiam
idem affectavere, cæterum nihil de ſuo pro-
runt, ſed meri recitatores exſiſtunt, quales
nt omnes fere moderni. Bellarminus contro-
rſias hac tempeſtate plurimum illuſtravit, cla-
s, non inelegans, magnus in labore, ſed modi-
s tamen in inventione. Deſideratur adhuc
heologica ſcientia, cum confutatione ſecta-
m novi Orbis & Mahometiſtarum, & Thal-
udiſtarum; quam utinam nos præſtiterimus!
Sanè in perquirenda ac defendenda Religio-
, philoſophorumque dogmatis examinandis,
ævalet Clemens Alexandrinus, nihilque intacti
iquit; hunc verò excipit D. Auguſtinus in libris
Civitate Dei, varietate hiſtoriarum, multipli-
ate quæſtionum, & electione meliorum mi-
s: Lactantius melior in confutando, quàm in

S 2 docen-

docendo: Thomas verò è contra, iis in libri quos adverſus Gentiles ſcripſit Iuſtinus, optimè docet, probat, examinat, reſpondet, ut Philoſophus ſuadens, non credenda imperans, religionemque in totum genus humanum ſeminatam demonſtrat, quam alii, ſuis tantum viridariis implantatam putant; Tertullianus denique ut Theolorum magiſter, plus probat duobus verbis, quàm cæteri mille argumentis, gravis, arduus, acer, efficax, brevis, concinnus, Philoſophicæ Grammaticæ, non autem civilis cultor & ſuo Africaniſmo homines velut ad peregrinas merces alliciens.

ARTICULUS X.

De iis qui varia ſcripſerunt.

IN tractatibus variis Plutarchus ſuperat omnes ſcriptores dicendi methodo, & utilitate ac varietate doctrinæ, ſiquidem hiſtorias, & moralia, & phyſica, ac metaphyſica etiam, complexus eſt non ineptè: Xenophon tamen brevitate concinnâ ipſum ſuperat, & ea quæ tractat, Platonem æmulando, eleganter admodum ac philoſophicè perſequitur; Lucianus verò ſophiſticè, addo ac ironicè ſcripſit, & irreligiosè, ut omnes vacillantes in virtute animos reddat impios, ac propterea ejus lectione non ſecus ac Mazutii, Franciſci Aretini, Boccatii, aliorumque iſtius generis optimo ſanè Concilio interdictum eſt. At verò inter modernos Volaterranus quidem non modo varius eſt in tractando, ſed inſuper univerſalis, qualis Plinius, quoniam, quicquid ad generis humani informationem utile erat, conſarcinavit, ut Cœlius Rhodiginus, quidquid ad eruditionem, & Laurentius Valla, quidquid ad Grammaticationes; quemadmodum etiam fecit Eraſmus in Theologicis Grammaticæ, & in Grammaticis, Theo-

heologiæ gloriam ambiens. Politianus autem, lcagninus, & ſimiles eruditionis ſuæ rationem bent, nec illam ut ſuperiores proſtituunt, rdanus denique phyſiologica, & curioſa plura nfirmat ex moralibus, Medicina, & omnibus rè ſcientiis, additque ſuperſtitioſa multa, ut pulejus; & hoc præſertim nomine bonus eſt, ia nihil negligit, nihil intacti relinquit, unde mo conſiderationes augeat, & ſcientias locutetet; quemadmodum nuperrimè Boccalinus ncipibus atque populis ſtudium veritatis fadientibus, quaſi per ludum politicas verſutias, veritates inſtillans, quanquam Philoſophis n ita gratus eſt, quibus ſimplex veritas brevise & ſola tantum arridet.

Atque hæc ipſa erant, amiciſſime Naudæe, quæ i ſciſcitanti, ac fortiter emulgenti effundere actus fui, utinam tam utiliter & ex arte, quam veritate, & animo, quæ ſi tibi tuiſque amicis tribus Puteanis, Moreau, Diodato, Motteo, ajerio, Gaſſendo, Gaffærello, Patino, Merſeno, Slingelando, clariſſimis, doctiſſimiſque viris, uorum mihi benevolentiam dudum concilia-, placuiſſe intellexero; quod meum erat me ſecutum fuiſſe gaudebo ſummopere, multume me tuo & ſimilium optimorum hominum dicio efferam. Plura etiam in tui & ipſorum atiam dicturus, niſi iſta mihi conſultius tacere ſum fuiſſet, propter æmulorum invidiam, am toties expertus non poſſum adhuc non urimum reformidare.

LEONARDVS ARETINVS,

DE

STVDIIS & LITERIS

Illuſtri Dominæ,

ISABELLÆ MALATESTÆ.

Leonardus Aretinus

S. P. D.

COMPVLSVS crebro rumore admirabilium virtutum tuarum, ſcribere ad te conſtitui, ut ingenio illi de quo tam ampla, magnificaque audiſſem, vel gratularer jam perfectionem conſecuto, vel certè ad eam conſequendam meis literis cohortarer. Neque enim deſunt mihi clariſſimarum mulierum exempla, quæ & literis, & ſtudiis claruerunt; per quarum commemorationem te provocare ad excellentiam poſſim: ſiquidem Corneliæ Scipionis Africani filiæ, multa ſecula poſt ejus mortem exſtabant epiſtolæ elegantiſſimo ſtylo perſcriptæ; & Sapphûs poëtriæ libri ſummo in honore apud Græcos, propter ſingularem facundiam, & ſcribendi artem, habiti ſunt; Aſpaſia quoque per Socratis tempora, fuit doctiſſima mulier, & eloquentiâ, literiſque præcellens, à qua Socratem philoſophum tantum ſe didiciſſe quædam non pudet confiteri. Fuerunt & aliæ, quas referre non poſſum, ſed tamen hæc tria ſatis eſt famoſiſſimarum exempla retuliſſe.

Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

illarum igitur præſtantiam quæſo mentem
ge, atque extolle: tantam enim intelligen-
n, ac tam ſingulare ingenium, nec fruſtra tibi
um, nec mediocribus contentum eſſe decet,
ad ſumma ſpectare, atque anniti. Et tua qui-
n laus illuſtrior erit, quàm illarum fuerit,
pterea quod illæ his ſeculis floruerunt, in qui-
s eruditorum hominum magna inſuper erat
pia, ut multitudo ipſa minueret admiratio-
m; Tu autem his temporibus florebis, in qui-
s uſque adeò prolapſa ſtudia ſunt, ut miraculi
o habeatur, videre virum, nedum feminam
ditam. Eruditionem autem intelligo non
garem iſtam, & protritam, quali utuntur hi
i nunc Theologiam profitentur; ſed legiti-
m illam & ingenuam, quæ literarum peri-
m cum rerum ſcientia conjungit, qualis in
ctantio Firmiano, qualis in Aurelio Auguſti-
, qualis in Hieronymo fuit, ſummis profectò
eologis, ac perfectis in omni literatura viris.
nc verò qui eam ſcientiam profitentur, pu-
ndum eſt, quàm parumper ſciant Literarum.
que ego licet non eâ qua volui januâ ingreſſus
n, proſequar tamen ſermonem, non quò te
ceam, aut dirigam (puto enim te non indige-
) ſed quo tibi, quid ipſe ſentiam, innoteſcat.
mnibus igitur ad excellentiam ipſam illam, ad
am nunc te voco, contendentibus, in primis
ceſſariam puto, non exiguam, neque vulga-
m, ſed magnam, & tritam, & accuratam, & re-
nditam literarum peritiam; ſine quo funda-
ento nihil altum, neque magnificum ſibi ædi-
care quiſquam poteſt. Nam neque doctorum
ominum ſcripta ſatis conſpicuè intelligere, qui
on iſtâ fuerit peritiâ eruditus, neque ipſe ſi quid
teris mandabit, poterit non ridiculus exiſtima-
. Ad hanc autem comparandam, tum quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

præceptio valet tum noſtra multo magis diligentia atque cura: & de præceptione quidem vix quicquam attinet dicere; quis enim neſcit, ante omnia tritum eſſe oportere ingenium, & quaſi initiatum præceptoris operâ,ut non ſolum partes ſtructuramque earum, ſed etiam minutiora illa, ac velut elementa cognoſcat. Verùm hæc tanquam ſomniantes in pueritia capimus, poſtea verò ad majora provecti,neſcio quomódo eadem ipſa ad os revocamus, & quaſi ruminamus, ac tunc demum illorum fructus ſuccique velut exprimuntur. Eſt aliud genus præceptionis robuſtius, nec tam pueris, quàm adultis perutile, eorum ſcilicet qui Grammatici appellantur, qui longo robore ſingula proſecuti, diſciplinam quandam literarum effecerunt, quo in genere Servius, Donatus, & Priſcianus Cæſarienſis haberi poſſunt; ſed omnia mihi crede, ſuperat, atque vincit diligentia noſtra; hæc enim non verba ſolùm, & ſyllabas, ſed etiam tropos, & figuras,ac omnem ornatum,pulchritudinemque orationis aperit nobis,atque oſtendit: ab hac informamur, ac veluti inſtituimur: Denique per hanc multa diſcimus, quæ doceri à præceptore vix poſſunt, ſonum, elegantiam,concinnitatem, venuſtatem. Caput vero hujus diligentiæ fuerit, videre primùm, ut in eorum tantum librorum, qui ab optimis probatiſſimisque Latinæ linguæ auctoribus ſcripti ſunt, lectione verſemur; ab imperitis vero, ineleganterque ſcriptis ita caveamus, quaſi à calamitate quadam,& labe ingenii noſtri; inquinatè ineptéque ſcriptorum lectio, vitia ſua lectori affigit, & mentem ſimili coinquinat tabe: eſt enim veluti pabulum animæ, quo mens induitur, atque nutritur. Quamobrem ut hi qui ſtomachi curam habent, non quemvis cibum illi infundunt; ita qui ſinceritatem

tem

en animi conſervare volet, non quamvis le-
onem illi permittet. Erit ergo prima diligen-
a, ut nihil niſi optimum, probatiſſimumque le-
amus; ſecunda verò, ut hæc ipſa optima, pro-
tiſſimaque nobis acri judicio aſſeramus; vi-
et legens, quo quidque loco ſit poſitum, quid
gnent ſingula, & quid valeant; nec majora
tùm, ſed minutiora diſcutiat; cumque ſint
tes orationis particulæ, quæ ſit bona, quæque
cola cognoſcet: conſuetudinem certè rerum
rum, ab his quos leget autoribus reportabit.
e igitur ſacris libris delectabitur mulier, Au-
tinum ſibi adſumet, & Hieronymum, & ſi
ſint alii non diſſimiles, ut Ambroſius & Cy-
nus Carthaginenſis; Maximè verò inter o-
es, qui de Chriſtiana religione unquam ſcri-
runt, eminet & excellit nitore quodam, &
iâ Lactantius Firmianus, vir omnium Chri-
norum procul dubio eloquentiſſimus, cujus
ndia & dicendi figura ingenium tuum præ-
è inſtituere, atque alere poteſt: maximè au-
n probo eos libros, quos adverſus falſam re-
onem conſcripſit; item de ira Dei, & de opi-
hominis, quos lege quæſo, ſi literas amas,
umque ſuavitate quaſi Ambroſiâ, & Nectare
ueris. Si qua præterea vel de Gregorio Na-
nzeno, vel de Ioanne Chryſoſtomo, vel de
gno Baſilio tranſlata ſunt, ea legas cenſeo;
dò qui traduxit, in Latinum converterit ea,
autem perverterit. Sive ſecularibus dele-
tur, Tullium arripiet, quem virum, Deus im-
rtalis! quanta facundia, quanta copia, quam
fectum in literis, in omni genere laudis ſin-
rem! Proximus huic Virgilius erit decus ac
ciæ literarum noſtrarum; Livius deinde, &
luſtius, & alii Poëtæ ac ſcriptores, ſuo ordine
ſequentur. Ipſa verò curabit quâm diligen-

ter, ut quotiens ei vel loquendum ſit, vel ſcri
bendum, nullum ponat verbum, quod non ant
in aliquo ipſorum repererit. Quin-etiam co
tentâ interdum voce legere juvabit: ſunt eni
non verſu modo, verùm etiam ſoluta in oratio
ne numeri quidam, & veluti concentus à ſen
demenſi, & cogniti, flexionesque, & gradus al
qui, ut modò ſe demittat vox, modo attollat, co
laque, & commata, & periodi mirâ concinnita
inter ſe connexa, quæ in optimo quoque ſcri
ptore maximè apparent; ea ergo cum altè lege
manifeſtius deprehendet repleri aures velu
harmoniâ quadam, quam & ſentiens, poſtea ſcri
bens, imitabitur. Illud præterea ex hac lectione
conſequetur, ut verba ſuo tempore proferat, ne
ve properet, cùm immorandum ſit, neve cum
properandum ſit immoretur. Volo inſuper n
ſit ſcribendi ignara, neque nunc de digitorum
motu loquor, quem & ipſum ſi non abſit, pro
bo; ſed de literis, & ſtudiis ſyllabarum: tenea
igitur quodcumque ſcribendum ſit, quæve ſi
natura literarum, & quæ in alteras tranſire, qu
coire inter ſe, aut in propinquam tranſire po
ſint: hæc enim res quanquam puſilla, magnum
tamen affert vituperium diſciplinæ noſtræ, &
manifeſtam detegit ruditatem. Illud quoqu
perſpectum, & cognitum habere oportet, quan
ta ſit unaquæque ſyllabarum, hoc eſt, longa, a
brevis, aut anceps & dubia: eſt enim neceſſari
cognitio, cùm quia multa incidunt quæ intelli
gi tantùm hac ratione poſſunt, quale eſt Virgi
lianum illud,

Omnibus in morem tonſa coma preſſa corona.

& alia hujuſmodi, tum quia fœditas ſumma e
homini ſibi literas arroganti, ne ſyllabas quiden
tenere, præſertim cum non contemnenda par
literarum verſibus conſtet: verſus autem pedi
bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

us, pedes verò longitudine, brevitatéque ſylla-
arum, quas qui non retinet, quid ipſe in eo ge-
ere de ſe polliceri, aut quem guſtum in Poëtis
abere poſſit, non equidem intelligo. In proſa
uoque oratione eadem ipſa cognitio ſcribenti,
iſtantique neceſſaria videtur: neque enim ſi
ultitudo non ſentit, propterea ſolutâ in ora-
one pedes non inſunt; ſed quod delectat au-
es, quod ſonat, quod mulcet, inde eſt. Refert e-
im multum, ut Ariſtoteli placet, à quo pede in-
piendum ſit, & in quem finiendum, in mediis
item, qui recipiendi ſint pedes, & qui rejicien-
i. Itaque probat ille Pæona maximè: is autem
ſt duplex, aut enim eſt ex longa, quam tres
reves ſubſequuntur; aut ex tribus brevibus &
onga poſtremâ, hunc ultimum ille clauſulis a-
um putat, in principiis verò primum conveni-
, in mediis quoque hunc ipſum pedem quàm
ptimè cadere: Dactylum verò ac Jambum re-
cit, alterum ut nimis elatum, alterum ut de-
reſſum. Cicero autem in clauſulis Dichoræum
robat, maximè qui eſt ex duobus trochæis, &
reticum qui eſt ex longa & brevi, ut & Pæo-
a, de quo ſuprà dixi. In mediis autem, ſi demiſ-
humilique ſermone utamur, Jambum ma-
mè convenire putat, ſi ampliore Dactylum,
el Pæona, vel Dochimum qui eſt ex quinque
llabis, brevibus duabus, duabus longis, & bre-
vel longa, quem cunctis etiam in partibus
tè cadere exiſtimat. Nec dubium eſt, alios in
ntentionibus pedes; alios dum narramus; alios
um conquerimur, eſſe frequentandos. ira enim,
concitatio animi Spondæum repudiat, nihil
nim, niſi properum ac rapidum amat, dum au-
m narramus aliquid, aut docemus, moram &
abilitatem ſermo depoſcit, itaque pedes non
mat qui per devia currunt: omnis ergo oratio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

pedibus ſuis communienda erit; quod ſi ignc
ret ſcribens, velut in tenebris ambulet neceſ
eſt, nullo certo ductu, ſed fortuitò gradiens. I
runt fortaſſe quamplures, quibus mea iſta cu
nimis anxia videatur, ſed meminerint, me de i
genio loqui magno, & ſumma omnia de ſe po
licenti, ad quod nemo certè perveniet; qui no
fuerit horum omnium & uſu tritus, & diſcipl
nis imbutus: Denique mea hæc de literis ſer
tentia eſt, nihil ut ignoret quot in uſum veni
ſoleat, & præterea nitorem, elegantiam, delicia
que omnes in oratione ſectetur, ſitque illi ad o
mne genus ſcribendi modus quidam, & orna
tus, &, ut ita dixerim, abundantiſſima domi ſu
pellex, quam ut occaſio ſe dabit promat, & in lu
cem educat. At quoniam eruditionem legiti
mam ex-peritiâ literarum, & ſcientiâ rerum cor
ſtare diximus, & quid de literis nobis placere
oſtendimus: addatur nunc ſanè illa pars qu
ad ſcientiam pertinet; volo enim huic ingeni
quod ſumma mihi omnia de ſe promittat, a
dentiſſimam cupiditatem ineſſe diſcendi, ita u
nullum genus diſciplinæ aſpernetur, nullum
ſe alienum exiſtimet, rapiaturque incenſum mi
rabili cupiditate, ad rerum intelligentiam, &
cognitionem. Huic ergo & ardenti per ſe par
tim ſtimulos adhibebo, & multo inſuper cla
more adhortabor; partim fræna injiciam, & vel
ut receptui canam; ſunt enim diſciplinarun
quædam, in quibus ut rudem omnino eſſe no
ſatis decorum, ſic etiam ad cacumina illarun
evadere, nequaquam glorioſum, ut in Geome
tria & Arithmetica, in quibus ſi multum tempo
ris conſumere velit, & ſubtilitates omnes, obſ
curitatesque rimari, retraham manum, atqu
divellam; quod idem faciam in Aſtrologia, at-
que etiam fortaſſe in Arte Rhetorica: mittu
verò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

rò de hac poſtrema dixi, quoniam ſi quiſquam
ventium illi affectus fuit, me unum ex hoc nu-
ero eſſe profiteor; ſed multarum rerum in-
nda mihi ratio eſt, & inprimis cui ſcribam vi-
ndum. Quid enim ſtatuum ſubtilitates; &
icherematum curæ, & illa quæ appellantur
nomena, & mille in ea arte difficultates mu-
ris interſunt, quæ forte nunquam ſit adſpectu-
Jam verò actio artificioſa, quam Græci Apo-
ſin, noſtri pronunciationem dixere, cui De-
oſthenes primas, & ſecundas, & tertias tribuit,
auctori neceſſaria, ita mulieri nequaquam
ſervanda, quæ ſi brachium raptabit loquens,
t clamorem vehementius attollat, veſana coër-
ndaque videatur. Iſta quidem virorum ſunt
bella & pugnæ, ſic Fori quæſtiones, atque cer-
mina: non igitur pro teſtibus, neque contra
ſtes dicere addiſcet mulier, neque ſe commu-
bus locis exercebit, neque interrogationes bi-
pites, ac reſponſiones veteratorias meditabi-
r; totam denique Fori aſperitatem viris relin-
et. Quando igitur calcaria adhibebo, quando
rrentem incitabo? cum illi rei ſeſe dabit, quæ
religionem aut ad bene vivendum pertinet,
nc ſe diffundat, tunc animum explicet, tunc
e nocteque inſiſtat obſecrabo, de quibus nunc
gillatim docere haud quoque pigebit. Primùm
tur Sacrarum Literarum cognitionem ſibi ac-
uirere ſtudeat Chriſtiana mulier: quid enim
rius illi ſuadeam? multa de his inquirat, mul-
diſceptet, multa ſciſcitetur, ſed veteres illa-
m amet ſcriptores: novos autem iſtos ſi boni
nt viri, honoret quidem ac veneretur, cæte-
m eorum ſcripta non unquam attingat: quid
ſt enim quod literata mulier ab Auguſtino di-
ere non poſſit? ab iſtis autem quid poſſit? præ-
rtim cum ille afferat orationem eruditam,
& au-

& auribus dignam. iſti nihil adferant quod le
mereatur. Nec Sacris Literis contentam eſſe vi
lo, ſed ad ſecularia traducam ſtudia, videatqu
quid de his quæ pertinent ad bene vivendu
exſculptiſſima Philoſophorum ingenia tradid
re; quid item de continentia, de temperantia
de modeſtia, de Juſtitia, de Fortitudine, de libe
ralitate, non ignoret quæ ſit de beata vita illo
rum ſententia: numquid virtus ipſa ſatis ſit a
beatitudinem, aut tormenta & carcer, & exſi
lium illam impediant, & ſi hæc felici accidunt
nunquid miſerum faciant? an auferant ſolùn
felicitatem, miſeriam haudquaquam inducant
Præterea an in voluptate, vacuitateque dolori
felicitas conſiſtat humana, ut Epicuro placuit
an in honeſtate, ut Xenophonti viſum eſt? an
in uſu virtutis, ut Ariſtoteli; hæc mihi cred
præclariſſima ſunt, & digniſſima cogitatione noſtrâ, nec ad vitam ſolùm dirigendam utilitatem afferunt, verùm etiam in ſermone admirabilem quandam cùm ſcribendi venuſtatem, tum copiam ſuppeditant: Hæc igitur duo, quorum alterum ad religionem, alterum ad bene vivendum ſpectat, reliquis præferenda ſunt. Cæterùm ad iſta referuntur, quæ poſſunt hæc ipſa vel adjuvare, vel quaſi ornatum quendam illis afferre: Prorſus enim excellentia hominis illa admirabilis, quæ veram inclytamque famam nomini conciliat, non niſi ex multarum, variarumque rerum fit cognitione. Itaque multa legendo & diſcendo undique capere, cumulareque oportet, cunctaque omnifariàm ſcrutari, atque rimari; unde nobis ad ſtudia noſtra aliqua ſit perventura utilitas, modò tamen adhibeatur ſelectio diligens, & circumſpecta temporis diſtributio, quo potiora, commodioraque præponantur. Placet igitur ad ſtudia de quibus ſuprà dixi, inpri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ri Hiſtoriæ cognitionem adjungere, rem ſtu-
iſis hominibus nullo modo negligendam; eſt
n decorum, tum propriæ gentis originem,
rogreſſus, tum liberorum populorum, Re-
nque maximorum, & bello & pace res geſtas
noſcere: dirigit enim & prudentiam, & con-
um præteritorum notitia, exitusque ſimilium
otorum, nos pro re nata aut hortantur, aut
errent. Præterea exemplorum copiam, qui-
plerumque dicta noſtra illuſtrare oportet,
aliunde quàm ab Hiſtoria commodius ſu-
t: eſt enim genus quidem ſcriptorum in ea
te egregium ſanè, atque præcellens omni or-
u nitoréque perpolitum, quos ſcilicet ad u-
n literarum legere operæprecium ſit; Livium
o, & Salluſtium, & Curtium & in primis Cæ-
em ipſum, res geſtas ſuas commentariis ſum-
facilitate, venuſtateque explicantem. Hos
ur & leget mulier ſummæ ſpei, & ſibi acqui-
e perget, præſertim cum eos addiſcere ludus
neque enim ſubtilitas ulla in his extimeſcen-
eſt, nec quæſtio enodanda: in narratione e-
n rerum facillimarum omnis conſiſtit hiſto-
, quam ſi ſemel arripuerit ingenium illud de
o loquor, perpetuò ejus memoriæ adhærebit.
atores etiam ut minimè negligat, perſuadebo:
is enim aut virtutes extollere ardentius, aut
ia fulminare atrocius ſolet? ab his & laudare
nefacta, & deteſtari facinora addiſcemus; ab
conſolari, cohortari, impellere, abſterrere,
æ licet omnia fiant à Philoſophis, tamen ne-
o quo modo, & ira, & miſericordia, & omnis
imi ſuſcitatio, & repreſſio eſt in poteſtate ora-
ris. Jam verò illa ſententiarum, verborum-
e ornamenta, quæ tanquam ſtellæ quædam,
faces orationem illuſtrant, & admirabilem
ddunt, inſtrumenta Oratorum, propria ſunt,
quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quæ mutuabimur ab illis ſcribentes, loquente
& in uſum noſtrum cùm res poſcet conver
mus: Denique omnem opulentiam verboru
omnem dicendi vim, & quaſi ornatum, omn
Orationis, ut ita dixerim, vivacitatem & ſang
nem ab iſtis ſumemus. Poëtas inſuper ut hac
gat & intelligat volo: quem enim ſummoru
virorum expertem hujus cognitionis fuiſſe
demus? Ariſtoteles cèrtè Homeri, Heſiod
Pindari, Euripidis, cæterorumque Poëtarum v
ſus frequentiſſimè ponit, tenetque omnes m
moriter & facillimè reddit, ut appareat illu
non Poëtarum fere minus, quàm Philoſoph
rum ſtudioſum fuiſſe. Apud Platonem quoqu
Poëtarum uſus eſt frequentiſſimus, occurrun
que illi ubique, atque ultro ſe offerunt, auct
ritateque illorum ſua ſæpe confirmat. Dixi
Græcis; Quid autem noſtri? an Cicero paru
inſtructus Poëtarum cognitione videtur, q
non contentus Ennio, Accio, cæteriſque no
ſtris, Græcorum poëmata in Latinum conve
tit, totoſque libros ſuos illis referſit. Quid Se
neca, durus profectò vir, & ſeverus, nempe &
ipſe poëmata ſcripſit, & totus interdum ſcatur
verſibus. Mitto Auguſtinum, Hieronymum, La-
ctantium, Boëthium, in quibus quanta cogniti
Poëtarum fuerit, ſcripta eorum, diſputataqu
oſtendunt. Meâ quidem ſententiâ, mancus quo-
dammodo in literis eſt, qui Poëtas non didicit;
nam & naturæ quæſtiones, principia, & cauſæ,
ac quaſi doctrinarum omnium ſemina in illis re-
periuntur, & ineſt auctoritas magna propter
opinionem ſapientiæ, ac vetuſtatem, ac ſplen-
dor eximius propter elegantiam, & ingenuitas
quædam liberis hominibus digna, ut cui hæc
non adſint, pene ſubruſticus videatur. Quid Ho-
mero deeſt, quominus in omni ſapientia verſa-
tiſſimus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

imus exiſtimari poſſit; ejus poëſim quis ne- totam complecti doctrinam viventium, m contendunt in belli tempora, pacisque di- m? & in bello quidem quæ proviſio ducis? aut aſtus, aut formido militum, quod inſi- ium genus, vel cavendum, vel faciendum. c monitio, quod conſilium ab eo eſt præter- mſum? Æneas quodam prœlio Græcos du- n magnâ vi impulſos in caſtra redegerat, n itaque audacius urgeret, ac jam totum a- en caſtris educeret, advolat ad eum Hector, ircumſpectè pedetentimque agere monet, matque eum qui exercitum ducat, non tam acem, quàm cautum eſſe debere. Quanti ô is immortalis! præceptum hoc exiſtiman- n eſt, præſertim ab Hectore audaciſſimo tra- m; & quo neglecto, ætatis noſtræ duces in gnam ſe & ſuos ruinam, cladem que prope mi- bilem conjecerunt. Apud eundem Poetam ad Atridem miſſa, cum dormientem repe- et, corripit illum verbis, negatque dormien- n eſſe viro, cui & populi ſalus commiſſa ſit, antarum rerum incumbat proviſio. Hoc rur- quàm ſapiens eſt ſive præceptum, ſive conſi- n. Quid Socrates, aut Plato, aut Pythagoras us imperatori, meliusve conſulerent? Atque llo Poëta hujusmodi bellorum documenta nita ſunt, quæ referrem perlibens, niſi vere- prolixitatem. In pace autem alia rurſus nec ciora ſunt; nec minus egregia. Age verò, ne cta ad Homerum, Græcosque referamus. ronis noſtri ſapientia quàm multi facienda dum tanquam ex Oraculo abdita illa naturæ elat,

Principio Cœlum ac terras, camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra.

Spiritus

Spiritus intus alit; totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet:
Inde hominum, pecudumque genus vitæque vola-
tum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore Pontu
Igneus eſt ollis vigor & cæleſtis origo
Seminibus.

Et reliqua, quæ cùm legimus, quem Philoſo-phum non contemnimus? aut quis unquam de natura animi tam enucleatè, ſcientérque locu-tus eſt. Quid cum idem Poëta quaſi Deo plenu vaticinatur parum ante Salvatoris adventum, di-cens:

Vltima Cumæi venit jam carminis ætas,
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna;
Iam nova progenies Cœlo demititur alto.

Nempe mentem divinam ineſſe Poëtis ſapien-tiſſimi veterum tradidere, vatesque inde nun-cupari, quòd non tam ex ſe, quàm concitation animi quadam, afflatuque divino loquerentu. Quanquam Virgilius hîc ad Cumanam ſeſe refe-rat Sibyllam, quam adventum Chriſti prædixiſ-ſe Lactantius probat. Sibylla igitur adventum Chriſti vaticinata eſt; tempus verò, quo ventu-rus foret, non ſatis aperuit: Virgilius autem multa poſt Sibyllam natus ſecula, venire jam i tempus recognoſcit, novamque progeniem e Cœlo demitti, veluti admirabundus ſtupensque denunciat. & negant quidam Poëtas eſſe legen-dos, divinum ut verè dicam literarum genus quod tamen ii ſoli facere conſueverunt, qui nul-lâ ipſi diſciplinâ politiore imbuti, neque intelli-gunt præſtantiam ullam in literis, neque exiſti-mant. Mihi verò in ſtudia hæc noſtra intuenti neceſſaria inprimis videri ſolet Poëtarum co-gnitio, cùm propter utilitatem, de qua ſupra

dixi

, variamque multarum rerum notitiam,
ob ſermonis excellentiſſimi nitorem. Præ-
nihil eſt ex omnibus ſtudiis, quod minus
s auferat temporis; nam & addiſcuntur in
itia, cum aliis fere vacare non poſſumus, &
rent memoriæ ob rotundam concinnita-
, & peregrinantur unà nobiſcum, & ſine
ultrò recurſant, ut velut aliud agens, hoc
n agas. Quanta verò ſit naturæ ipſi ad poë-
m convenientia, vel ex hoc patere arbitror,
l vulgò ineruditi homines, quamvis litera-
doctrinæque expertes, tamen ſi ingenio va-
ea ipſa qua poſſunt ruditate, ſonitus quos-
, & rhythmos facere amant; & verò licet
eadem ſolutis verbis dicere commodius
nt, attamen tum demum aliquid dignum
u ſe feciſſe putant, ſi illa numero, rhythmis-
ncluſerint. Quin-etiam ipſa Miſſarum ſol-
mia, quanquam omni ſtudio perpolita ſint,
en cum aguntur in templis, dormitare non-
quam animus noſter, oſcitareque videtur.
nim, ſi inter iſta Chorus Poëtica illa decan-
Primo dierum omnium, vel, *Iſte Confeſſor.* vel,
ueant laxis, cujus usque adeò mens humi
eſſa eſt, ut non elevetur, & quaſi ſubſultet?
quo opinati ſunt quidam antiquorum, ani-
n noſtrum ad harmoniæ leges, & numero-
rationem eſſe compoſitum, quoniam ex-
atum ſit cuncta ſecundùm naturam ſimili,
atóque maximè gaudere: nihil eſt autem,
tantum animus noſter demulceatur, & gau-
, quantum harmoniâ, & numeris. Sed hæc
ora ſunt, quàm ſermo præſens requirat, tan-
illud intelligi volo, nos naturâ magis ad
icam duci, quàm ad aliud genus literarum,
ſe in ea utilitatem plurimam, & delectatio-
, & ingenuitatem, cujus qui expers ſit, mi-

nimè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nimè liberaliter eruditus videatur. Et verò
lixiorem me fuiſſe in hac parte intelligo, qu
ego ipſe ab initio propoſuerim; verùm ubi
ceperis, tam multa occurrunt, ut difficilius ſi
tinere quod ultro ſe offert, quàm reperire q
dicas. Feci præterea non invitus, quòd pri
pem Familiæ veſtræ ſi hæc forſan audierit,
hac quidem parte refragaturum eſſe ſciebam
rum ad omnia ſumma natum, & multis mag
que virtutibus præcellentem, ſed ita pertina
in diſputando, ut quod ſemel dixit, ſemper
fendat; is ergo quia quandoque negavit Po
eſſe legendos, uſque ad mortem hunc erro
proſequitur; ſed nolo cum eo ſcriptis præſe
contendere, cui etiam abſenti reverentiam
beo. Sed ab alio quodam iſtorum, qui Po
inſectantur, perlibenter quærerem, quæ
ſit cauſa, cur legendos eos non putent. Si, c
planè nihil ſit quod imputare illis queant,
cent tamen quòd amores & flagitia in illis
periuntur: ego verò affirmare auſim in nu
ſcriptoribus tanta pudicitiæ, bonarúmque
rum exempla, quanta in poëtis reperiri. N
& Penelope circa Ulyſſem, fideliſſimam caſti
tem; & Alceſte in Admetum incredibilem
dicitiam, & utraque admirabilem conſtanti
in abſentiis, calamitatibusque maritorum ex
bent, ac multa hujusmodi in Poëtis legun
maxima documenta uxoriæ diſciplinæ. Quo
aliquando amores deſcribunt, ut Phœbi & D
naës, Vulcanique & Veneris, quis usque ad
hebes eſt, ut non fictas res, & aliud pro alio
gnificantes intelligat? Denique iſta quæ tu c
mnas, pauca ſunt; optima verò permulta &
gniſſima cognitu, ut de Homero, & Virgilio
pra oſtendi. Eſt autem perquam injuſtum, e
rum quæ laudis ſunt obliviſci, meminiſſe ve

ill

m quæ cauſam aliquam præbeant inſectan-
t nolunt iſta miſceri, dicet mihi ſeverus
m Cato, potiúſque relinquenda bona ma-
metu, quàm ſpe bonorum mala incur-
itaque nec ipſe legam Poëtas, nec aliis uti
t permittam. At Plato & Ariſtoteles lege-
quibus ſi te aut gravitate morum, aut intel-
tiâ rerum, anteponas, nullo modo feram.
te aliquid diſcernere putas, quod illi non
nt? Chriſtianus, inquit, ſum; at illi forte
more vixerunt? quaſi verò honeſtas, gravi-
e morum, non tunc eadem fuerit quæ nunc
ut quaſi non hæc ipſa, vel etiam deteriora
is reperiantur literis? An non ibi Samſo-
nores referuntur, & robuſtiſſimus vir gre-
mulierculæ impoſitus, & fortitudinis de-
s crinis, an non hæc Poëtica, an non fla-
a? Taceo filiarum Loti ſcelus, & Sodo-
um exſecrandam obſcenitatem, quæ duo
rcle flagitia, ego ille qui Poëtas laudo, com-
orare nequaquam ſuſtineo: At enim David
em, & ſcelus in Uriam, Salomoniſque fra-
ium, & tam numeroſum concubinarum
m, quorſum ſpectare dicam; an quia hæc
ſunt, & flagitioſa, obſcena, propterea ne-
nus Sacros Libros eſſe legendos? nequa-
: nec Poëtæ igitur reſpuendi ſunt, quia in-
m aliqua ad detractionem hominum ſcri-
reperiantur. Equidem quando Didonis
æque amores apud Virgilium lego, inge-
Poëtæ admirari ſoleo, rem autem ipſam,
fictam eſſe ſcio, nequaquam attendere:
idem mihi accidit in aliis fictionibus Poë-
n, quæ animum mihi non movent, eo quòd
as tantum continent, & aliud pro alio ſigni-
t. At cùm in Sacris lego quæ vera fuiſſe non
bium, ſæpe inflector. Sed ne pertinax ipſe
ſim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſim, placet aliquid de jure meo remittere, p
ſertim cùm ad mulierem ſcribam; Fateor erg
ut populus in nobilitatem plebémque dividit
ita inter Poëtas gradus quoſdam eſſe dignita
ſi quid igitur vel à Comico non ſatis pudico
gumento pertexitur: vel à Satyrico vitium
quod apertius exprobratur, neque legat h
mulier, neque inſpiciat, ſunt enim veluti vulg
Poëtarum. At enim proceres illos, Virgilium
co, & Senecam, & Statium, cæteroſque huj
modi niſi legerit, maximum ſibi ornament
ſciat deeſſe literarum, nec ſummum in illis ſ
ret, cui hæc pars deſit: Oratio enim, præſtant
que illa de qua loquor, non niſi ex multaru
variarumque rerum cognitione fit; itaque m
ta vidiſſe, legiſſeque oportet, & Poëtis, & O
toribus, & Hiſtoricis & aliis omnibus ſcripto
bus operam impertiſſe; ſic enim reſultat p
num quiddam, ac ſufficiens, ut copioſi, ut v
rii, ut ornati, ut in nulla re vacui, rudéſque v
deamur. Sed adhibenda inſuper eſt literaru
peritia non tenuis, neque contemnenda; h
enim duo ſeſe invicem juvant, mutuóque ſi
deſerviunt: nam & literæ ſine rerum ſcientia ſt
riles ſunt, & inanes; & ſcientia rerum quam
ingens, ſi ſplendore careat literarum, abdita qu
dem, obſcuraque videtur. Et amabo, quid j
vat aliquem multa & pulchra ſcire, ſi neque l
qui de his cum dignitate, neque mandare lit
ris, niſi ridiculè, poſſit? Atque ita conjugat
quodammodo ſunt peritia literarum, & ſcient
rerum, quæ duo ſimul conjuncta, veteres illo
quorum memoriam veneramur, ad celebritate
nominis, & gloriam perduxerunt Platonem, D
mocritum, Ariſtotelem, Theophraſtum, Varr
nem, Ciceronem, Senecam, Auguſtinum, Hi
ronymum, Lactantium; in quibus omnibus di

cern

ri vix poteſt, majorne ſcientia rerum an pe-
ritus fuerit literarum. Ut autem ad extremum
ludam, ingenium quod ſumma omnia de ſe
repromittat, his duobus inſtructum eſſe
tere affirmo; horumque comparandorum
undique legenda multa, & coacervanda
habendam quoque rationem temporis, ut
ribus ſemper, utilioribusque incumbat, nec
imium obſcuris, aut parum profuturis, oc-
tur, Religionis denique & bene vivendi
a mihi præcipua ſunt, cætera verò omnia,
uam adminicula quædam, ad iſta referri de-
vel adjuvanda, vel illuſtranda; eaque de
Poëtis, & oratoribus, & ſcriptoribus aliis
rendum. Providendum autem in literis ut
eptio adſit ingenua, & pervigil ſolertia, nec
uam niſi optima probatiſſimaque legamus.
es meum de libris, ſtudiiſque judicium, de
us ſi forſan aliter exiſtimes, faciliter cre-
; non enim quaſi præcipiens ad te ſcripſi;
tantum mihi arrogo) ſed quaſi unus de tur-
ga tuam excellentiam affectus, conferre te-
o volui opinionem meam, & currentem, ut
t, ad gloriam cohortari.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

CASPARIS SCIOPPII
Comitis à Claravalle
CONSULTATIONE
De Scholarum & Studiorum ratione;
Deque Prudentiæ & Eloquentiæ parandæ modis.

ILLVSTRISS. MARCHIONI D. Trajano Guiſcardo Magno Montisferrati Cancellario;

CASPAR SCIOPPIUS S. D.

IAm multi ſunt anni, quod à compli-ribus amicorum rogatus de conſti-tuendis Scholis, deque ratione liter-compendio docendi ac diſcendi nonnu-la commentatus ſum, nihil minus c-gitans, quam ut ea in vulgus ederen-tur. Sed poſteaquam multi in Italia & German-ſummates viri ea legerunt ac probarunt, inque nece-ſariorum ſuorum uſus deſcribenda cenſuerunt, nonnul-li etiam adoleſcentes conſilio meo uſi, tantos brevi tem-pore in literis progreſſus fecerunt, ut omnibus admira-tioni eſſent: cujus rei ſpecimen cernere eſt in Leonard-Pappo, Conſtantinenſi Canonico & Auſtriæ domu-Conſiliario, in Octavio Ferrario, clariſſimo ac diſer-tiſſimo politiorum literarum in Patavino Athenæ-Doctore, & in Marianglo à Fano Benedicti, omnibu-animi & ingenii dotibus ornatiſſimo: quin ea prel-ſubjicerem, typisque deſcripta exire pateret, amicis it-

con

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

...endentibus negare non potui. *Viſum autem mihi* ... *libellum tuo nomine præſcriptum emittere, cum* ...*n minus de literis rectè judicandi facultate præ-* ...*m, quam in obeundis Principum legationibus, in-* ...*Republ. adminiſtranda majorem vitæ partem cum* ...*e verſatum, nec minus eo nomine, quàm ob patriam* ...*imis annis tuâ potiſſimum fide, prudentia & con-* ...*conſervatam. Sereniſſimo Principi ac patrono no-* ...*Mantuano Duci acceptiſſimum eſſe compererim,* ...*accedit, quod tuæ erga me benevolentiæ non ſemel* ... *ipſis ſpectatæ memoris grataque voluntatis pro-* ...*nem debere me ſaltem tantiſper cenſui, dum ali-* ... *multiplici virtute tua, tum amicitiâ noſtra,* ...*que erga te obſervantia dignius ad te mitto. Cujus* ...*onſorem ſatis, opinor, locupletem admittes Paul-* ... *Bombinum noſtrum, virum inter præcipua ætatis* ...*æ ornamenta numerandum, cum quo mihi colendi* ...*ertamen eſt. Tu Vir Illuſtriſſime, pro humanitate* ...*munuſculum hoc interea boni conſulas rogo, utque* ...*ſalvus ſoſpesque ſis, ex animo voveo. Kal. Iul.* ...*ni M. DC. XXXVI.*

...PÆDIA ELOQUENTIÆ.
compendio contracta.

ELoquentia eſt facultas animi ſenſa variis linguis efferendi, ſive id voce, ſive ſcripto fiat.

Ejus parandæ adjumenta ſive media ſunt tria, Diſciplina, uſus, & Ordo in utroque. *Diſciplina* eſt ...nitio eorum, quæ eloquentiam conficiunt: ...orum alia ſunt ſubſtructionis ſeu fundamenti, ... exſtructionis ſive operis.

...*Subſtructio* partim eſt communior, partim elo-...entiæ magis propria.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Communior ſubſtructio eſt partim I gentia linguarum ſine ullis regulis, partim ceptio regularum ad etymologiam & ſy pertinentium. Utraque res Logicæ & Rhe communiter ſubſtruitur.

Propria Eloquentiæ ſubſtructio eſt præ Logica de Argumentorum generibus & lo que Argumentationum formis: quæ niſi cognita habeantur, plurima Rhetoricæ art cepta de Inventione, Diſpoſitione & Elocu longè difficilius & tardius diſcuntur.

Exſtructio eſt Ars Rhetorica, ſive ſyſte conſtitutio præceptorum de inventione, po ſitione & elocutione.

Uſus, ſive loquendi ſcribendique Exerc eſt partim ſecundum Artem, partim ſecu Artificem.

Exercitatio ſecundum Artem eſt vel An vel Geneſis.

Analyſis eſt alieni operis cum Logicis & toricis præceptis comparatio.

Geneſis eſt novi operis ſecundum Log Rhetoricæ præcepta effectio.

Exercitatio ſecundum Artificem eſt im ejus, quem quis vel legit, vel audit.

Ordo eſt eorum quæ diſcuntur & exerce in ſua tempora diviſio, ut ea ſcilicet præm tur, ſine quibus Eloquentiam majore labo temporis impenſâ parari neceſſe eſt.

Ordo parandæ Eloquentiæ Latinæ.

Primo ſtudii anno.

OMnium primum eſt, ut, diſcantur De tionum & Conjugationum Paradig quæ in *Mercurio* noſtro *bilingui* Mediolani

ɔntinentur:quod vel uno,aut ad ſummum duo-
ıs menſibus fieri poteſt.

Proximum, ut linguæ Latinæ intelligentia pa-
tur memoriæ mandandis mille ac ducentis
ntentiis in eodem Mercurio bilingui compre-
enſis, una cum *Conjugatis*, ſive primitivis, deri-
tivis, ſimplicibus & compoſitis eorum nomi-
ım & verborum, quæ in iiſdem ſententiis in-
uduntur. quod quidem mediocri ingenio præ-
ti octo vel novem menſium ſtudio facile con-
quentur.

Tertium, ut primi anni poſtremi duo menſes
nſumantur memoria complectendis etymolo-
æ & ſyntaxeos præceptis,quæ *Rudimenta Gram-
aticæ* noſtræ *Philoſophicæ* exhibent: quæ ſunt
40. verſus Hexametri (quibus Regulæ & Ex-
ptiones de Nominum generibus & caſibus
ntinentur) tum quindecim Regulæ de tota
ntaxi unà cum Figuris, ſeu figurata vel irregu-
ri ſyntaxi.

Secundo Studii anno.

QUartum, ut ſtudioſi exerceantur partim ſe-
cundùm Artis præcepta, quæ jam didice-
ınt, partim ſecundùm Artificum exempla,
uæ legendo cognoſcunt. Magiſter enim eis præ-
get atque explanabit hoc anno faciliores Ci-
eronis epiſtolas, Cornelii Nepotis ſive Æmy-
i Probi vitas, Terentii Comœdias, Phædri fa-
ulas, Ovidii libros Triſtium & de Ponto: ipſi
erò quotidie aliquid ex ſermone vernaculo La-
nè convertent, quod Magiſter legat & corri-
at, indicando ſcilicet, ſi quid invenerit ſive cum
egulis etymologiæ aut ſyntaxis minimè con-
ruens (quod genus ſermonis vitia Barbariſmus
: Solœciſmus vocantur) ſive à Ciceronis, Cæ-

ſaris, Nepotis, Livii, Plauti & Terentii con
dine alienum, quod *Inſolentiæ* vitium eſt
genera ſunt Archaiſmus, Neoteriſmus &
ſmus vel Peregrinitas, de quibus *Tropædia*
Rhetorica videri poteſt.

Tertio Studii anno.

QUintum, ut ex *Tropædia* noſtra *Log*
ſcant ſtudioſi genera Argumentorum
dicamenta, propoſitionum difinitiones &
ſiones, Argumentationis ſpecies, Syllogiſ
Enthymema, Inductionem, Soriten, Dile
cum Syllogiſmorum figuris, modis & affe
bus: quibus omnibus diſcendis tres menſ
diocri ingenio ſatis eſſe experimento eſt
tum, quoniam nullus hic ſcholaſticarum
ſtionum uſus eſt.

Sextum, ut ex *Tropædia* noſtra *Rhetor*
menſibus Inventionis, Diſpoſitionis & E
tionis præcepta memoriæ mandent: quo
pore ſimul verſus *Alvari de Proſodia* ſeu ſy
rum quantitate unà cum *Annotationibus M*
geli à Fano Benedicti eis prælegi & explana
ſunt, ſimiliterque libri aliquot Virgilianæ
dos, aut epiſtolæ Horatii.

Septimum, ut poſtremo trimeſtri ſex h
madæ impendantur noſtro *Pervigilio bonæ m*
ſive Introductioni in Philoſophiam Mor
unde diſcent, quid & quot generum ſint
ctus, ſive animi perturbationes; quid Vir
eisque oppoſita Vitia.

Octavum, ut aliæ ſex hebdomadæ impe
tur *Introductioni in Phyſicam*, quam Peripa
rum princeps Petrus Johannes Nugneſi
ſpanus edidit. Toto autem anno diſcipuli
die ſtylum exercebunt, Magiſtro ea quæ
CI-

ipſerint, ad Grammaticæ & Rhetoricæ præpta ſedulo exigente.

Quarto Studii anno.

IOnum, ut priore ſemeſtri exerceantur partim in *Geneſi* ſecundum Artem Grammatim & Rhetoricam, componendo epiſtolas, oranculas & carmina, ſi tamen non ſint abhoratia & abſurda ad poëticam ingenia, partim *Analyſi*, ſive in reſolvendis Ciceronis Orationus & Epiſtolis, in Livianis Concionibus, in lis Horatii, Elegiis Propertii, Tibulli & Ovi-: ut ſcilicet obſervetur; quo modo iſti magni ifices inventionis, diſpoſitionis & elocutionis atoriæ ac poëticæ præcepta cuſtodierint, ut rum exemplum ſtudioſi poſtea in Geneſi, ſeu mponendis novis operibus imitari poſſint.

Decimum, ut poſteriore ſemeſtri exerceantur *Geneſi ſecundum artem & artificem*, id eſt, ut aliid novi operis, Epiſtolam puta, Narrationem, ationem, Elegiam, Epos, Satyram, Odam, Epiimma, aut quid aliud componant, quod à Matro corrigatur, ita ſcilicet ut moneantur de vis non tantum *Sermonis*, quæ artis regulis, aut ne loquentium conſuetudini adverſantur; ualia eſſe diximus Barbariſmum, Soleciſmum, chaiſmum, Neoteriſmum & Idiotiſmum) ſed am oratoriæ *Dictionis*, quæ ſunt Plebitas, ſeu litas, ſive Sordes, χοινισμὸς ſive oratio verſicoria aut multiformis & inæqualis, ſimiliterque atio nullis Troporum & Figurarum luminibus ſtincta, exilis, attenuata & exſucca, parum bene llocata, male juncta, minus numeroſa, & jeju-, ſive inops ſine verborum varietate & copia: quibus vitiis ſatis multa in *Propædia Rhetorica* ximus. quæ vitia qui cavere ac virtutibus mu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tare noverit, ſtylo quotidie per omnem v[illegible]
exercendo, conſummare Eloquentiam, ſi[illegible]
ſummum perducere poterit. Ut enim ait [illegible]
ro: *Caput eſt quam plurimum ſcribere. Stylus* [illegible]
pe optimus & præſtantiſſimus eſt dicendi effect[illegible]
magiſter. Sin autem quotidianum ſcriben[illegible]
loquendi exercitium iſta ſermonis & dict[illegible]
vitia non excludat, evitari non poteſt, qui[illegible]
tio fluat lutulenta, nec puncta doctorum [illegible]
rat, velut hac altera ejuſdem Ciceronis ſe[illegible]
tia docemur: *Perversè dicere homines perver*[illegible]
cendo facillimè conſequuntur.

PÆDIA PRUDENTIÆ [illegible]

compendio contracta.

PRudentia eſt rectè vivendi & i[illegible]
perandi ſcientia. Eſtque vel M[illegible]
lis, vel Civilis. Moralis, ſive [illegible]
ca, eſt ſcientia rectè vivendi. [illegible]

Civilis, ſeu Politica, eſt ſci[illegible]
recte imperandi.

Prudentiæ parandæ adjumenta ſive [illegible]
ſunt tria: Diſciplina, Uſus & Ordo in utroq[illegible]

Diſciplina eſt cognitio eorum, quæ Pru[illegible]
tiam conficiunt: quæ ſunt cùm Materia ſive [illegible]
jectum, id eſt, res diſcendæ, tum Modi, qu[illegible]
in diſcendo uſus eſt.

Materia diſciplinæ alia eſt princeps alia a[illegible]
niſtra principi ſubſerviens.

Materia princeps ſunt cùm Regulæ, tum [illegible]
empla vivendi & imperandi.

Regulæ ſunt decreta & præcepta Ethica & [illegible]
litica, quid autem Decreta præceptis inter[illegible]

in

Elementis Philoſophiæ Stoicæ Moguntiæ editis
claravimus.

Exempla ſunt cum præterita, quæ in libris le-
ntur, tum præſentia, quæ in vita agenda vi-
entur.

Materia adminiſtra eſt Geographia, Chrono-
gia & Genealogia, de quibus dictum in prima
onſultatione.

Modi diſciplinæ ſunt Lectio, Auditio ſeu
onverſatio, & Peregrinatio.

Uſus eſt partim obnoxius, partim liber & vo-
ntarius.

Obnoxius paret vel Docentibus; cum quis
vit aut imperat ſecundum conſilia & monita
iorum prudentium: vel Imperantibus; cum
iis eorum excipit imperium, & juſſa exſequi-
ir.

Liber eſt, cum quis ſuæ ſpontis eſt, ſuoque
odo vivendi & imperandi regulas & exempla
rem confert, ſive opere ipſo exſequitur.

Ordo eſt præmiſſio eorum, ſine quibus alia ad
rudentiam idonea tardius aut difficilius addi-
untur.

Ordo parandæ Prudentiæ.

OMnium primum eſt, ut quis doceri & impe-
rari aſſueſcat, hoc eſt; ut conſuetudinem
iſcat ea faciendi, quæ recte vivendi & imperan-
i diſciplinæ ſunt conſentanea. Nam ſine tali
onſuetudine nec regulas facile intelliget, nec
n iis, quæ regulis & exemplis facere doctus fue-
it, exerceri animum inducet.

Proximum eſt, ut vivendi & imperandi regu-
as magiſtris audiendis & libris legendis addi-
cat. Quales verò libri eam ad rem uſui eſſe poſ-
int, in prima Conſultatione diſtinctius expoſui.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Tertium, ut præterita vivendi & imper
exempla & variorum populorum Hiſtoriis
gnoſcat, ſemper agendi conſilia & eventa
Regulis conferendo, ut nempe conſideret,
quidque conſilio actum fuerit, quaque de c
eventus conſilio æquè aut minus reſpond
Nam ſine tali examine Hiſtoriarum lectio
luptatis quidem habet non minimum, ad
dentiam tamen non multò plus nihilo conf
ſolet.

Quartum, ut peregrinabundus variorum
pulorum vivendi & imperandi morem vide
& audiendo, ſive converſando, addiſcat. De
neribus verò & utilitatibus Converſationi
prima Conſultatione uberius diſſerui.

Quintum, ut ſive ſibi vivens, ſive Princip
Patriæ in muneribus obeundis inſerviens
facienda didicit, ad rem conferre ſtudeat.

De Prudentiæ Cauſis & effectis, Eccleſiaſtici Cap.

SApientiam omnium antiquorum exquiret
piens, (*ideſt, Philoſophorum libros ethicos & p*
ticos) & in Prophetis vacabit, (*id eſt, in ſacris*
ris] Narrationem virorum nominatorum con
vabit (*libros Hiſtoricos*) & in verſutias parab
rum ſimul introibit: occulta proverbiorum
quiret, & in abſconditis parabolarum conve
bitur (*quales Salomonis libris continentur.*) In
dio Magnatum miniſtrabit, & in conſpectu P
ſidis apparebit, (*muneribus publicis fungetur.*)
terram alienigenarum gentium pertranſibit.
na enim & mala in hominibus tentabit (*pere*
natione bona & mala populorum inſtituta cognoſc
Cor ſuum tradet ad vigilandum diluculo ad D
minum qui fecit illum, & in conſpectu Altiſſi
deprecabitur. Si enim Dominus magnus vol

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

eum, ſpiritu intelligentiæ replebit illum (*Vult em ſive amat Deus Sapientiam diſcere aventes.*) i diligunt illam, eos diligit Deus, *Eccl.* 4. *Exlo eſt Salomo, ad quem Dei verba ſunt 3 Reg.* 3. ia non petiiſti tibi dies multos, nec divitias, animas inimicorum tuorum, ſed poſtulâſti Sapientiam ad diſcernendum judicium, ut pulum judicare poſſis: ecce feci tibi ſecundum mones tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intellis: ſed & hæc quæ non poſtulaſti, dedi tibi, itias ſcilicet & gloriam. Ipſe palàm faciet diplinam doctrinæ ſuæ, & in lege teſtamenti mini gloriabitur (*ſive glorioſus erit, & celebris ndo prudentiam legis divinæ ſtudio partam.*) Colbabunt multi ſapientiam ejus, & usque in ulum non delebitur. Non recedet memoria is, nomen ejus requiretur à generatione in erationem. Sapientiam ejus enarrabunt gen-, & laudem ejus enunciabit Eccleſia.

CONSVLTATIO PRIMA,
De Studiorum ratione.

d nobilem & ornatiſſimum adoleſcentem Mariangelum à Fano Benedicti, Patricium Mediolanenſem.

Quicquid de Studiorum tuorum ratione afferri poteſt, vel ad Finem pertinet, qui tibi propoſitus eſſe debet, vel ad Inſtrumenta, ſive Adjumenta (vulgo Media) quæ ut fine propoſito potiri poſſis, ſunt ceſſaria.

Finis vel ultimus eſt, vel medius, ſeu ſubordiatus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Ultimus finis tuus eſſe debet gloria Dei
toris, Redemtoris & Sanctificatoris tui, ut i
cet in te, per te, & propter te glorificetur.

Medius finis tuus primarius eſt felicita
futuræ, conſiſtens in viſione & fruitione D
vitæ præſentis partim Contemplationi, p
Actioni deditæ. Secundarius finis eſt hon
& opum mediocritas, ac tandem cum dig
otium.

Media horum finium potiundi ſunt Elo
tia, Prudentia & Sapientia.

Eloquentia eſt facultas animi ſenſa expli
cum ſermone, tum ſcripto in linguis com
bus: quarum aliæ neceſſariæ ſunt ad eru
nem, ut Græca: aliæ ad uſum ſeu commer
ut Hetruſca, Gallica, Hiſpanica, German
Sclavonica: aliæ ad utrumque, id eſt, ad e
tionem & commercium, ut Latina.

Prudentia eſt notitia cùm ejus quod ju
eſt, ut eſt ſcientia Juris Civilis & Canonici
ejus quod eſt utile imperio aut regimini,
ſcientia Civilis, cujus partes ſunt Ethica &
tica: Adminiſtræ vero ſunt Chronologia,
graphia & Genealogia. Chronologia, ut
ſciat, quæ quibus ſeculis primaria orbis Im
ab orbe condito, aut poſt diluvium fue
quamque diu ſingula perduraverint. qua
rem uſui eſt Turſellini Epitome hiſtoriar
pereleganti ſtylo ſcripta, ut facile politiſſimi
reti diſcipulum agnoſcas. Geographia, ut
ſciat, quæ orbis partes, quaque in parte p
pua regna ſita ſint. cui rei uſui eſt Atlas ma
minor Mercatoris. Genealogia, ut quis
quæ præcipuæ Regum ac Principum famili
die ſint, & prioribus ſeculis fuerint. Hac
exſtant volumina Henningis, Reuſneri, Pan
Ammirati, Miræi, Quercetani, aliorum.

Sa

Sapientia eſt vel Divina, quæ niſi Deo reve-
ıte nemini contingit, de Dei natura & operi-
s: vel Humana, ſive humano ſtudio parabilis
rebus Phyſicis, Metaphyſicis & Mathematicis.
l Phyſicam pertinent utraque mundi Sphæra
e Globus cœleſtis & terreſtris: ad Mathema-
a verò Arithmetica & Arcium munitio ſeu
ırtificatio.

Modi, quibus Media iſta comparantur.

N Genere duo ſunt Modi, Diſciplina & Uſus
ive Exercitatio. Prius enim diſcere, tum id
od didiceris exercere, ſive ad uſum conferre
bes. Diſciplina fit per Regulas & Exempla.
ırum ergo, quæ diſcere velis, regulas ſive præ-
pta loquendi & faciendi audire, tum eorum,
i loquuntur & faciunt, exempla videre opor-
t.

In ſpecie Eloquentia comparatur legendo, au-
endo, loquendo & ſcribendo. Latinam, He-
ıſcam & Hiſpanicam linguam jam ſatis noſti:
allicam uno menſe intelligere diſces. Germa-
cam unius anni uſu reddes tibi perfacilem.
avonicam biennio, etiam ſine aliorum ſtudio-
m detrimento. Græca eſt omnium difficillima.
tamen Mercurii mei ſententias Græcè con-
rſas habueris, uno anno tantum proficies, ut
erosque auctores Græcos, qui ſoluta oratione
untur, minime laborioſe intelligas: quo qui-
m contentus eſſe poteris.

Jurisprudentiæ Romanæ diſciplina poſtulat,
Legum textus probè intelligantur, quod le-
io & auditio eorum Interpretum tibi præſta-
t, qui non longe à textu recedunt, ſed Legum
rba explanare, & rationes eorum reddere ſatis
ıbent, & quæſtionibus ſive difficilioribus, ſive

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

loco præſente alienioribus Tironum ing
onerare cavent. qualem interpretem ſe pr
Hubertus Giſanius, meus olim doctor.

Exercitatio omnis in diſputando, & reſ
dendo, ſive in litibus dirigendis conſumitu
Germania Juris profeſſores longe dilige
diſputationibus auditores, quam in Italia,
cent. Si ergo Friburgi biennium in Profeſſo
convictu & contubernio exigeres, & Diſpu
tionibus, quæ ſingulis hebdomadis domi
habentur, intereſſes, proximo autem bie
Spiræ apud aliquem Imperialis illius tribu
Aſſeſſorem, aut clarioris nominis Advoca
Praxi cognoſcendæ vacares, cum exquiſitam
guæ Germanicæ notitiam, tum eam Juris ſc
tiam tibi parares, qua majorem vix eorum
quam affert, qui ex Nobilium ordine cum pa
alibi, tum in Cæſaris præcipuè Regia juri
dundo primum admoventur.

Civilis Prudentia, ſive Ethica & Politica
ctione, peregrinatione & converſatione, ſeu
ſuetudine hominum paratur.

Lectio eſt librorum, qui cum præcepta,
exempla ſuppeditant.

Libri præcepta Ethicæ & Politicæ contin
tes, alii à priſcis, alii à novis ſcripti ſunt. P
ſunt Plato, Ariſtoteles, Plutarchus, Cicero, Se
ca, Epictetus, ac ſimiles, quorum inſignia
gmenta Stobæus collecta habet.

Novi trium fere ſunt generum. Nam vel
terum libros Commentariis explanant (ut
fanius & Johan. Magirus Ariſtotelis Ethica
ut Politica idem Giſanius & Philippus Sch
bius) vel artium Syſtemata conficiunt per d
nitiones, diviſiones & regulas, id eſt, per dec
& præcepta procedendo (cujuſmodi ſunt B
Keckermanni & Clementis Timpleri Syſtem

Ethi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

hica, Oeconomica & Politica, ex quibus ta-
en tollenda fuerint, quæ Hæreſin ſapiunt; vel
nique de variis quæſtionibus diſſerunt, ſive
vulgo loquuntur Diſcurſus faciunt, cujus ge-
tis libri paſſim exſtant, ut Iani Gruteri, Scipio-
s Ammirati, Virgilii Malvezzi & aliorum in
citum; de quo ſcriptore quid mei ſit judicii, in
ro meo *de Virtutibus ſtyli hiſtorici* expoſitum
diſti.

Libri Exempla continentes ſunt Hiſtoriæ ve-
rum ac recentiorum: item Onufrii Panvinii,
hannis Roſini, Glandorphii, Lipſii ac ſimilium
Romanis antiquitatibus lucubrationes. Thea-
um quoque vitæ humanæ Theodori Zuingeri
tum coacervandis exemplis occupatur.

Peregrinatio, de qua nunc agimus, eſt præci-
arum Europæ partium perluſtratio, ut mores
riarum gentium cognoſcantur, & linguæ com-
erciis plus neceſſariæ addiſcantur. Germaniæ
obiles hunc fere in peregrinando ſervant or-
nem, ut perluſtratâ ſuperiore & inferiore Ger-
aniâ in Angliam trajiciant, inde in Galliam,
orrò in Hiſpaniam, poſt in Italiam ac Siciliam;
domum tandem ſe recipiant. Qui verò hanc
regrinationem minore temporis ac pecunia-
m impenſa, nec minima cum utilitate confi-
re cupiunt, iſta obſervare ſolent. I. Operam
nt, ut linguam gentis illius, ad quam ſe con-
rre cogitant, prius probè intelligant. II. Ejuſ-
em gentis Hiſtoricum aliquem prius legunt, &
horographiam ejus, ſive Tabulam Geographi-
m ſibi familiarem reddunt: quod ipſum fa-
unt de Genealogiis præcipuarum illius gentis
miliarum. III. Relationes de eadem gente
nſulunt, quæ in Iohan. Botero, in Theſauro
olitico, ac ſimilibus libris extant: tum Itineraria
b iis, edita qui priores eandem provinciam per-

luſtrarunt. IV. Comites ſe adjungunt aliis
bilibus idem iter ſuſcepturis, idque ſedulò d
operam, ut aliquis ſit in comitatu, qui jam e
dem peregrinationem confecerit, aut ſaltem l
guam populi, quo contendunt, probe calle
Hæc quippe res plurimi ſolet fieri, eoque con
git, ut qui varias linguas novit, is facile occaſ
nem nanciſcatur alienis impenſis plura regna
provincias perluſtrandi. Ultro enim Magnat
talem ambiunt, ac liberis ſuis peregre ituris
cem itineris additum exoptant.

Converſatio proximus Peregrinationis f
ctus eſt. Ad Prudentiam enim parandam per
rum in videndis variis locis momentum eſt, p
rimum verò in uſu hominum & convictu.
autem ſperatus ex converſatione fructus perc
poſſit, ad hæc tria reſpiciendum tibi noveris I.
quibus rebus converſandum aut colloquendu
ſit. II. cum quibus. III. quibus in locis. Qu
ad primum attinet, omnis converſatio ad ea
rigi debet, quæ ſunt vel Gnoſeos ſive Indicii,
Criſeos ſive Iudicii. Indicium præſtat multaru
rerum ſingularum notitiam, innatumque plu
ſciendi deſiderium alit. Hanc ad rem uſui t
fuerit Zuingeri Methodus Apodemica, pereg
nandi artem docens. Inde diſces, cujuſmodi ſi
ea, quorum judicium & notitiam interrogan
perſequi, ſive quibus de rebus peregre dela
percunctari debeas, ut multarum rerum ſcient
inſtructior aliquando domum reverti poſſis. I
dicium docet, quæ facienda aut fugienda ſi
quæ ſcilicet ſint vel honeſta aut turpia, vel uti
aut noxia. Converſationis ergo fructus erit,
quis varias res habeat cognitas, id eſt, ut nô
quid eſſe aut fieri ſoleat, tum quid eſſe aut fi
debeat. Ad alterum quod attinet, cum iis co
verſandum eſt, qui vel docere poſſint, vel diſce

para

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

rati ſint. Docere norunt qui vel longa ætate, multâ lectione, vel peregrinationibus, vel nique diuturno hominum rerumque uſu multum rerum notitiam, deque faciendis & fuendis, ſive de honeſtis ac turpibus, deque utious ac noxiis judicandi facultatem conſequi tuere. Ab horum congreſſu vix unquam niſi entior, aut intelligentior diſcedes, modo ipſe i non defueris, nec ea quæ ignoras dextrè perinctari, aut quoquo modo ſermonis de iis infendi occaſionem neglexeris. Ex eorum verò qui ſcere cupiunt, convictu hoc conſequi poteris, & memoriam eorum quæ videris audierisve rrobores, & animum ad ea quæ rogaris intens, ut quæ neſcis inveſtiges, atque aliunde exuirenda tibi memineris. Idonea tandem conrſationis loca ſunt, quo potiſſimum confluere omines ſolent, qui multa vidiſſe, legiſſe, audiviſſe aut geſſiſſe, ſive adminiſtraſſe judicantur, nquam Aulæ Regum, Romæ putà, Viennæ, Lutiæ, Bruxellæ & Madriti. Ibi enim Principum ratores & Curatores negociorum magno nuero invenies, qui cæteris plura norint, & ex lono rerum hominumque uſu judicio polleant. Et horum domos plerique ſive officii & ſalutaonis ac deductionis cauſa, ſive converſatione mpus fallere cupientes ſubinde ventitant, ut ulta cognoſcendi occaſio nemini, qui eam uærat, ibi deeſſe poſſit. Neque verò cuiquam Oratorum amicitiam interpretis opera, aut ommendationibus opus eſt, cum illi etiam ultro s ſe debere putent, qui ad ſe officii ergo veiunt, ſibique apparitura & deductione ſeu coitatu operam navare ſtudent.

Divina ſapientia, quanta homini Chriſtiano, demque nec indocto, & ſupra plebem eminenſatis ſit, quotidiana Sacrorum Bibliorum, tum

libro

librorum Catorthomaticorum lectione pa
poteſt. Sunt autem Catorthomatici, qui pe
ctum hominis officium docent, quod Cice
eſt Catorthoma, actio ſcilicet aut perfecta
Heroicam virtutem conſtituens, aut ex talis
tutis habitu profecta. Tales libri ſunt, q
Thomas de Cempis, Ioan. Gerſon, Abbas I
ſius, Ludovic. Granatenſis, Iohan. Avila, Fra
ſcus, Arias, Alfonſus Rodriquez, aliique
ſpiritualis magiſtri, magno Reipublicæ Chri
næ bono ediderunt: qui hoc præcipue præſt
ut & ſe ipſum homo rectius noverit, & cog
ſua utilitate ac pravitate ſuas ipſius cogitatio
& actiones maximè ſuſpectas habeat, & ad
miſericordis opem ſupplex ſe recipere memi
rit. Ipſum verò ſapientiæ omnis fontem, co
cem dico Sacræ Scripturæ lecturus, præter Ni
lai Lirani Commentarium, etiam Annotatio
in eum Emmanuelis Sà, & Iohannis Marianæ
hibendas tibi noveris, quas ſuo in S. Biblia Co
mentario inſeruit doctiſſimus P. Stephanus M
nochius. Earum enim opera *Literalem*, quem
cant, Scripturæ ſenſum minimo negotio diſc
ac ſubinde de Hebræa, Chaldæa, Syra & Gr
lectione admoneberis,

Scientia rerum Naturalium in vulgaribus P
loſophorum ſcholis parum addiſcitur, ſive qu
Magiſtri plerumque ad hoc alios doceant, ut
pſi diſcant, ſive quod in otioſis, inutilibus, & lo
ac tempore alienis quæſtionibus occupentur,
ve quod Auditores nec arte Logica ut opor
bat inſtructi ſint, nec aliquod diſciplinæ phyſi
Syſtema prius cognoverint, quale habes in ph
ſicis Inſtitutionibus Petri Iohannis Nunne
Philoſophiæ Peripateticæ facile principis, &
teriore Græcarum ac Latinarum literarum no
tia ſermoniſque elegantiâ nemini ſecun

Omni

nnino auctor tibi ſim, ut Timpleri Syſtema
yſiologicum diligenter evolvas, ac ſubinde de
quæ minus ibi intellexeris, aliquem Philoſo-
ca doctum conſulas. Ita rerum naturalium
ſas & affectiones ſatis cognitas habebis, nec
rivolis illis quæſtionibus, quibus Cathedræ
go perſonant, multum eris ſolicitus. In pri-
autem ex Timpleriano Syſtemate ea te ve-
probe diſcere, quæ ad utriusque Globi, cœ-
is & terreſtris explicationem pertinent: quo-
m ſine Aſtrologia & Geographia non quan-
n res poſcet in Chronologicis & Hiſtoricis
ficere poteris. Gemmarum, itemque Planta-
n complurium genera ac virtutes pernoviſſe,
n varias habet utilitates, tum homini, cum
ncipibus ac Magnatibus verſanti ad gratiam
Polymathiæ, ſeu multiplicis doctrinæ opinio-
n ſuffragari ſolet.
Metaphyſicam, ſeu primam Philoſophiam, ex
sdem Timpleri Syſtemate commodiſſimè
irire poteris. Nam pleraque omnia, quæ à
nſeca, Suario, aliisque majorum gentium Phi-
ophis uberius ſunt explicata, miro ille com-
ndio contraxit. Duo tamen in eo facienda ti-
memineris. Unum, ut prius à docto aliquo
eologo inducenda ac delenda cures pauca illla
a, in quibus Eccleſiæ Catholicæ doctrina non
nus imperitè, quam impiè impugnatur, cujus-
neris ſunt quæ lib. 3. cap. 8. problemat. 1. 4. 5.
3. leguntur: & lib 4. cap. 4. problem. 27. Al-
um ut ex Propædia noſtra Logica corrigas,
æ ille de Entis attributis reſpectivis minus
thodicè deſpoſuit. Diviſio quippe illa in cer-
Attributorum claſſes eſt omnino arbitraria,
Agricola numerante, quam Philoſopho gene-
us res varias digerente dignior.
Mathematicarum ſcientiarum quantum tibi
variis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

variis nominibus uſus venire poteſt, tantum
aut etiam aliquanto plus Keckermanni libe
hibuerit, qui *Syſtema totius Mathematices* i
ptus exſtat. Cum ergo hominem inveneris
neum, ut librum illum tibi interpretari p
eam tibi occaſionem nequaquam omitten
cenſeo. Et quoniam in Arithmeticis ſatis e
citatus es, Graphidem quoque, ſive artem r
quas velis imagines lineamentis cretâ, car
vel atramento ductis adumbrandi vel deſig
di calles, perfacile tibi futurum conjicio
Architectonices principia ex Vitruvio, tun
diernarum arcium muniendarum rationem m
giſtrum nactus addiſcas. quod tamen non
ſubſecivis horis, & bono modo, nullaque ſtu
rum magis neceſſariorum remorâ & imp
mento facere te moneo. Vale. Mediolani, M
Auguſto Anni 1629.

CONSVLTATIO SECVND

De Prudentiæ & Eloquentiæ parand
modis in adoleſcentis cujuſdam
Germani uſum.

VT aliquando, quod te velle vi
reipub. operam minimè v
rem navare, & nominis cla
tem generi tuo inferre p
opus eſt, ut de Fine, quem in
diis tuis ſpectes, rectè conſtit
& Adjumentis ſeu Mediis, quæ vulgò vocan
utaris, quæ te ad finem animo deſtinatum q
commodiſſimè perducant.

Finis proximus ſtudiorum tuorum eſſe d
Habitus Prudentiæ & Eloquentiæ. Prudenti
rò partim eſt Senatoria ſeu Conſiliaria, pa

Fo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

)enſis, Judiciaria ſeu Juridica quemadmodum
gò loquuntur, Illam Græci βουλευτικὴν hanc
ικαστικὴν appellant, Quid inter eas interſit, hinc
noſces. Rex, ſive Princeps omninoque is, pe-
quem eſt πολίτευμα ſive ſumma imperii aut
publicæ, cùm conſultat, tum judicat. Conſul-
o eſt de Utili, hoc eſt, de eo quod Statum, ſive
)erium, aut rempub. conſervare & augere po-
. Iudicium verò de jure hoc eſt, de eo, quod
lege ſcripta vel more aut conſuetudine ju-
n perhibetur. Ad Conſultationem ſive Con-
ım Status, ſeu Senatum adhibentur Politici,
nimirum Politicam didicerunt, quæ eſt Ars
ıdendi, conſervandi, & augendi Status ſive
ipub. Ad Iudicia verò, ſive Tribunalia Iuris-
ıſulti adhibentur, qui Iuris artem tenent, ſive,
eis, qui litigant, reſpondere ſciunt, quo jure
reſpub. in teſtamentis, contractibus cæteris-
privatorum negotiis utatur. Ut igitur non
ıdò Cauſidicum ſive Advocatum agere ſed et-
ı à Regibus & Principibus in ſanctius Conſi-
m non tam illorum errore, quàm merito tuo
)ptari poſſis, utraque Arte, hoc eſt, tam Politi-
quam Iurisprudentiâ inſtructus eſſe, adeóque
eas parandas ſtudia & actiones tuas dirigere
)es.

Eloquentiam voco facultatem ea, quæ animo
nceperis & ſentias, pluribus linguis planè &
ıatè proloquendi ac ſcribendi. Linguas porrò
as ornamenti, alias uſus ſive utilitatis cauſa
ces. Ornabit te & in magna apud pleroſque
ſtimatione ponet Græcæ linguæ notitia. Uſui
i erunt præcipuè quidem Germanica, Latina,
Italica ſive Hetruſca; ſecundariò verò Hiſpa-
ca & Gallica: quas quidem omnes intra qua-
)r annos non magno negotio condiſces, velut
altorum mihi exempla ſpondent.

Iam

Iam de modis ac rationibus ſive mediis, q bus Prudentia & Eloquentia parari poſſit, h tâ non tam rei, quam captus tui ratione, q dam breviter monebo.

Prudentia conſiliaria ſeu Politica, quantum Studium attinet (nam de Praxi ſive Uſu & ercitio hic non loquor) cum legendo, tum diendo acquiritur. Lectio eſt partim præcep rum, partim exemplorum. Præcepta duûm nerum libris continentur. Nam alii Syſte ſeu corpus totius Artis Politicæ complectun alii de certis quibusdam materiis diſputa ſeu *diſcurrunt*, quemadmodum ipſis appel placet. Prioris generis libri aut priſcorum ſ auctorum, aut recentium: Inter priſcos fa liam ducunt Ariſtoteles & Plato. Ariſtote octo libros Politicorum ſcripſit, & tres Rhe ricorum, qui quavis commentatione majo ſunt. In libros Politicos exſtat Oberti Giſa principis Iurisconſulti commentarius, Dani Heinſii paraphraſis, & Philippi Scherbii emin tiſſimi Philoſophi annotationes, ex ejus ore adoleſcentibus quibusdam properanter excep in libros Rhetoricos notas quasdam Muret & juſtam Paraphraſin Riccobonus edidit. I Ingolſtadii ſunt typis vulgatæ, hæc Francofu Iuſtum verò in eosdem commentarium edi Majoragius & P. Victorius, litterarum prince Platonis libros de Republica & de Legibus ſa explanatos invenis in Montecatini comme tario, quem in ſecundum librum Politicor Ariſtotelis Ferrariæ edidit. Inter recentio qui multi ſunt, maximè probo Syſtema Pol cum Keckermanni & Timpleri, & ejusdem Ke kermanni Apparatum Practicum, dum tam paucula illa loca, quæ Hæreſin ſapiunt (ut que enim Calvinum ſectatur) in iis lib

e

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cuncta fuerint, quæ quidem aliàs tibi indi-
co.

Alterius generis libri proximo ſeculo pænè in-
numerabiles prodiere, qui nimirum Diſputa-
tiones ſeu *Diſcurſus* de variis materiis Politicis
complectuntur. Eos paſſim in librariorum taber-
nis invenies. Et Francofurti quidem Theſaurus
Politicus Latino & Hetruſco ſermone ſcriptus
prodiit, quem tibi parare memineris. In Italia Io-
annis Boteri libros non ſine fructu leges.

Exempla eorum quæ libris Politicis præci-
piuntur in Hiſtoricis invenies, in quibus legendis
quomodo verſari te oporteat, cùm ex aliis libris,
tum ex Apparatu illo Practico Keckermani
disces.

Audiendo Prudentiam parabis, ſi peregrine-
ris, multumque cum iis, qui vel ipſi rempub.
administrarunt, vel peregrinando multorum
mores hominum & urbes cognoverunt, verſari
voles: cujus quidem rei copiam Romæ vel maxi-
me habebis, quippe ad quam præſtantiſſima
ſæque non modo Italiæ illius Politicorum nu-
tricula, ſed etiam totius Chriſtiani orbis ingenia
confluere conſueverunt.

De paranda Iuriſprudentia vix tibi conſilium
objicere audeo, cùm ipſos annos viginti ab eo
ſtudio abfuerim, animumque aliis curis occupâ-
rim. Quia tamen cum præſtantiſſimis orbis to-
tius Iuriſconſultis familiariſſimè vixi, eoſque de
arte ſua non ſemel diſſerentes audivi (cum præ-
ſertim is, qui familiam inter eos ducere videtur,
Antonius Faber Romæ anno 1601. quotidie do-
mum meam ventitans mihi Plautinas fabulas
interpretanti operam dare, ſeque diſcipulum
meum profiteri haud erubeſceret) non dubita-
bo rationem tibi monſtrare, qua intra vertens
triennium labore minimè magno tantum in eo
ſtudio

ſtudio proficere queas , quantum tibi ad t
dum Iuriſconſulti nomen & rem ſtrenuè fa
dam ſatis ſit futurum. Omnium ergo primùm
manus ſumito *Epitomen Inſtitutionum Iuris* à
nyſio Gotofredo ſcriptam , quæ cum libell
ſtitutionum à Gotofredo editarum circumfer
atque etiam in Corpore Iuris Civilis ejusdem
tofredi inter Inſtitutiones & Codicem inter
viſitur. Eam Epitomen ſi velis , itidem ut
adhuc adoleſcens faciebam ; uno menſe to
ediſces ; ſed ego trimeſtre tibi conſtituo, ut
inde textum Inſtitutionum conſulere, & ſi
non æquè intelligas, Gifanii commentarium
ſpicere poſſis. nam is non perinde, ut vulgu
terpretum, inſanit, qui libellum illum invit
ſtiniano verboſiſſimis commentariis onera
quæ nequaquam minor eſt ineptia , quàm
Grammaticus pueris, cùm literas colligere &
nunciare diſcunt. Etymologiæ & Syntaxios r
las inculcet. Poſtquam verò Epitomen illam
moriæ penitùs infixeris , omnesque definiti
& diviſiones promptiſſimè reddere ex ea pot
proxima tibi cura erit ut Titulos Digeſtoru
Codicis tibi familiares reddas. quod quide
Memoriæ Localis (quam vocant) artificium
res , uno ſolo octiduo facillimè præſtares.
etiam ſine illo artificio non parum proficies
Titulos omnes uno folio aperto ac patente
ſcriptos ſic parieti cubiculi tui affixeris, ut ſen
in conſpectu ſint, & quotidie perlegere volu
Interea verò lectionem Paratitlorum Matt
VVeſembecii incipies, in qua cum annum u
conſumpſeris, tantum te profecturum præſt
quantum vix centeſimus eorum, qui hodie I
conſulti ab Academicis, *nemine nemineque pen*
diſſentiente , renunciantur , & partim anim
Praxin converſo lucrum non pœnitendum

cit.

ſunt. Te tamen, quod ad biennium tibi tem-
pis erit reliquum, cognoſcendo Iuri Canonico
uere velim, Danielis Venatorii Analyſi juris
ificii adjutum, quo facto, quin quæ didice-
id rem transferas, hoc eſt, in Praxi te exercere
pias, & hodiernam fori conſuetudinem; ac de
: reſpondendi & advocandi rationem addi-
i, nihil te videbitur remorari poſſe. Tam multi
n & laborioſi exſtant materiarum Iuris indi-
ſeu Repertoria, ut nihil dubitarit aſſeverare
dinalis Seraphinus Olivarius, qui quadraginta
annos Rotæ Romanæ Auditorem ſive Aſſeſ-
em magna cum omnium commendatione e-
, hominem vel mediocris ingenii, qui nihil
artis hujus propria vocabula ſive Terminos
elligat, ejuſmodi Repertoriis inſtructum non
uo, quod de ſe Cicero promittebat, ſed tribus
is Iuriſconſultum ſe profeſſurum. Aliam eo-
n rationem eſſe minime nego, qui Anteceſſo-
fieri, Iuriſque libros aliis de ſuperiore loco in-
pretari cupiunt, quod facere non poſſunt, niſi
enti divinarum & humanarum literarum flu-
ne inundati. Sed iis, qui omne hoc ſtudium e-
lumento ſeu lucro metiuntur, veteriſque Ro-
næ Iuriſprudentiæ, tanquam mulieris cùm
oſæ, tum pannoſæ & indotatæ amorem miſ-
n faciunt, ea, quæ expoſui, ſatis futura cùm
gnorum, velut dixi, Iuriſconſultorum aucto-
s, tum eorum, quos non alia via ad magnas
es brevi ſpacio duxit, exempla pollicentur.

De adjumentis parandæ Eloquentiæ quædam
verse & generatim, quædam ſigillatim & in
cie commemorare libet. In genere Linguæ cu-
ique habitus, vel lectione, vel auditione, vel
ptione, vel ſermocinatione comparatur. Le-
o eſt librorum, qui vel notitiam vocum lo-
endique generum, vel elegantiam, vel utrum-
que

que docent, ut ſunt Lexica, phraſiologiæ,
mœdiæ, Dialogi, epiſtolæ, in quibus ea di
tur, quorum quotidianus ferè in vita uſu
Auditio eſt vel hiſtrionum ſeu mimorum
Concionatorum. Scriptio partim libera eſt,
quis argumentum quòd libeat tractat, parti
lienis verbis velut adſtricta & obnoxia,
quid ex alia lingua vertendum ſuſcipitur. Se
cinatio præſtat, ut quæ quis legendo & audi
didicit, cùm facilitate tandem poſſit expron
Atque hæc in genere.

Iam de Græca lingua hoc modò mone
videris, operam tibi eſſe dandam, ut ex G
matica declinationes, quas vocant, nomi
verborumque conjugationes memoriæ man
uſum quoque Pronominum, Conjunctio
Præpoſitionum & Adverbiorum (quòd ip
in omnibus linguis addiſcendis obſervari o
tet) ex iis exemplis, quæ doctiores Gramm
repræſentare ſolent, probè condiſcas. quo fa
Mythologiam Græcolatinam lectitare pot
Francofurti, in 8. anno 1610. editam, & Lu
opera quatuor partibus ſive tomis diſtincta,
Baſileæ Græcolatina abhinc circiter bienn
prodiere. Novum quoque Teſtamentum G
colatinum non inutiliter verſaveris. Nam ve
ſive interpretatio è regione verbis Græcis o
ſita faciet, ut vivam magiſtri vocem non a
requiras, quamvis eam cum copia ejus dab
te repudiare nolim. Scapulæ denique Lex
Græcum quod nuperrimè Baſileæ recuſum
comparare debes, idque inter legendum ſu
de conſulere. Hoc modo conſequeris, ut Gr
doctiſſimus habearis, quod homini in neg
gerendis occupato & in reipub. luce verſanti
ritò ſatis videri debet, tametſi longe ille abſ
rus ſit, ut cum Græculis illis de ſchola homin
æquari poſſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

De Gallica lingua quod ſigillatim & diſtinctè
neam, non habeo; cùm animum, ut eam ad-
erem, numquam inducere potuerim. neſcio
m quomodo ſemper fui ſuſpicatus, ejusdem
nimis eſſe aliter loqui, quàm ſcribat, & aliter
ire quàm loquatur: in qua quidem ſuſpi-
e non parum me confirmavit, quod ex
gno eorum numero, qui in Galliis fuerunt,
nguam illam egregiè didiciſſe viſi ſunt, ne-
em adhuc cognovi, qui melior, quàm illuc
fectus fuerat, in Germaniam reverterit.
osque omnes, ſi minùs ab honeſtate ani-
ue integritate, à Germanica quidem certè
itate & maturitate plurimum deſciviſſe &
nos regulis quibusdam ſine Maximis ſtatui
ani Imperii infeſtiſſimis, imbutos retuliſ-
multi boni atque intelligentes viri non mini-
cum dolore compererunt. Itaque ſi quis
audiat, aut in tenera adhuc ætate liberos in
liam mittet, cùm & linguam facilius pro-
ciare diſcunt, neque corruptelas illas imbi-
e poſſunt, aut eos in vicinia Comitatus Bur-
diæ vel Lotharingiæ ſubſiſtere, & illic lin-
m diſcere jubebit, quamvis enim non eam
pronunciationem paraturi videantur, ut pro
elianenſibus aut Pariſienſibus haberi poſ-
: tanti tamen eſt, eos animum ſincerum, in-
uptum & à patriæ rationibus minimè alie-
reportare, neque parùm feliciter in ejus
uæ ſtudio profeciſſe videri poſſunt, ſi nihilo
rius, quam politiores Burgundi aut Lotha-
i, eam pronuncient.

iſpanicam linguam nullo ferè negotio ad-
et, qui cum Latinæ cognitione ſive Hetru-
, ſive Gallicam conjunxerit. Inſtitutiones
linguæ, quas Henricus Dœrgang Colo-
anno 1614, edidit, maximo erunt uſui,

Si quis etiam habeat librum Salmanticæ im- tum, qui inſcribitur *Ianua linguarum*, ſen- tiis ejus Hiſpanicis, quibus interpretatio La è regione reſpondet, memoriæ mandandis menſe vel ſine magiſtro tantum proficiet cum libros Hiſpanicos intelligere, tum ep lam minimè faſtidiendam ejus linguæ v ſcribere queat. Optandum verò foret, ex apud nos Terentii Comœdias à Simone A læo in Hiſpanicum ſermonem elegantiſ converſas, & Compluti poſtremum edi tum librum, quo cujuſque modi Epiſtola formulæ hodie uſitatæ continentur, cuju ſcriptio eſt: *Eſtilo y Metodo de eſcrivir cartas m vas y reſponder como conviene a ellas.* Vulgatu Madriti in 8. anno 1608. & iterum Medicı anno 1616. Lexicon ſive Vocabularium lingua nullum adhuc vidi, in quo non perm meritò deſideres. Antonii Nebriſſenſis Dic narium Antverpiæ annis abhinc ſexaginta c ter editum, nuper admodum Madriti recu eſt, quod modò Latina verba Hiſpanicis, m Hiſpanica Latinis ſubjectis interpretatur. Q Chriſtophorus Caſa Venetiis in 8. edidit V bularium, quo Hiſpanica & Italica voca interpretari ſe profitetur, extremæ eſt n & nulli omnino uſui. Madriti anno 1611, e Theſaurus linguæ Caſtellanæ, à Sebaſti Covarruvia conſcriptus. Sed eo non niſi jam Hiſpanicum ſermonem callent, uti ſunt, tum plurima propter ignaviam auct & oſcitantiam in eo deſunt; non pauciora ciſſim redundant, quæ auctor idem nullo p ſus judicio ad oſtentandam eruditionis va tatem ineptiſſimè congeſſit. Omnium accu tiſſimus eſt Theſaurus Hiſpanicæ, Gallica Italicæ linguæ ab Hieronymo victore Bo-

nia

inſi Italo, compoſitus, & Génevæ in 4. anno
99. editus, quem linguarum illarum ſtu-
ſus, qui me audiet, incunctanter compa-
bit.

De ratione diſcendi linguam Hetruſcam ſive
licam, pænè ſupervacuum videtur, quicquam
e in medium afferri. Paſſim enim invenias,
eam paucis menſibus labore minimè magno
bere ac loqui didicerint. quorum vix quis-
m futurus videtur, quin de addiſcenda ea de-
ranti conſilium utile ſuppeditare poſſit. Ita-
aliud nihil monebo, niſi rectiſſimè factu-
, qui ſibi Euphroſyni Lapinii inſtitutiones
uæ Florentinæ, Cruſcæ Vocabularium, Mun-
Fabricam, Fabrini Terentium, & Ideam Se-
arii comparaverit. Horum enim librorum
xima eſt ad vim vocabulorum cognoſcendam
d epiſtolas ſcribendas utilitas. Cætera homi-
In Italorum uſus ſatis docebit.

De Germanica lingua rectè diſcenda te ho-
nem Germanum moneri, minùs mirabitur
ſciat, quanta ſit Dialectorum ejus linguæ
etas, quamque parùm rectè Auſtriæ pro-
ciæ homines, quâ pronunciare, quâ ſcribere
ant. Dialectos alias vocare Principes placet,
generales, alias principibus ſubjectas ſive
iales, quæ quamvis in multis à principe
ua Dialecto recedant, in multo pluribus ta-
n ad eam referuntur. Inter principes fami-
n ducit & primas obtinet dialectus Miſnica,
Germanis idem eſt, quod Græcis Attica,
is Florentina, Gallis Aurelianenſis, Hi-
nis Toletana. Miſnenſes enim optimis &
batiſſimis vocabulis ac phraſibus utuntur,
mvis in pronunciandis diphthongis & con-
ntium nonnullis, riſum cæteris Germa-
meritò moveant. Verbi gratià cum dicunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Heebt pro *Haubt*, *Zeeberer*, pro *Zauberer*, *lott*
Gott, *Gar* pro *Iar*. *lott jeb euch ein jutes naues gar*
Gott geb euch ein gutes neues jar. Miſnicæ ſubj
ſunt Turingica, Francica, Haſſica, Secun
locum tribuo Rhenenſi Dialecto, qua Rh
accolæ ad fines uſque Belgii magnam par
utuntur. Moguntiæ cives eam reliquis emen
tius pronunciare judicantur. Tertia eſt Suev
quæ & ipſa ſuas in diverſis Sueviæ partibu
rietates habet. Quarta Helvetica, qua quon
omnes ferè Alemanni, hodie Helvetii tan
utuntur, quam haud ſcio an omnium ſuperi
Germaniæ copioſiſſimam miniméque depr
tam rectè dixerim. Homines enim ſuo cont
& Aularum contemtores (exquibus fere He
tiorum reſpublicæ conſtant) exteris minus
ſceri, neque de lingua polienda & adſcitis p
grinis vocibus loquendique generibus exor
da ſoliciti eſſe ſolent. Quinta dialectus eſt S
nica, qua cùm Saxones, tum VVeſtphali, Hol
Mechelburgenſes, Pomerani & Brandebur
ſes, utuntur. Sexta eſt Bavarica, cujus in B
ria, Tiroli, Stiria, Carinthia, Auſtria & t
Danubium in Aiſtadienſi Epiſcopatu, & a
Nariſcos, qui & *Armalauſi* quondam dicti,
in ſuperiore Palatinatu uſus eſt. Exteri cùm
audiunt, ex ipſo ſono longoque vocalium tr
homines ea loquentes diſſolutos, ignavos &
mo omiſſiores eſſe ſuſpicantur. Alacritas e
linguæ & pronunciationis celeritas, ing
acris ac vividi index putatur. qui ergò vel
ſonantes alioqui minimè aſperas proferr
gratur, vel Vocales longo pronunciationis tr
uſque eo producere gaudet, ut ex ſingulis
nas vel quaternas facere videtur, quod Ba
& Auſtriaci ſolent, cum exempli cauſa *Aa*
cunt pro *Auch*, *Pfaffenhoooofen*, *Schrobnhaa*

Waa

aarle, pro VVarlich, *Tyynglſtat*, *gooold*, *eiiiſen*,
iinck, *huut*, *Graaz* pro *Graz*, *Taaaler*, pro *Tel-*
talis igitur facile Italis, Gallis & aliis ſuſpi-
nem movet, ut eum *Vervecum in patria craſſo-*
ſub aëre natum credant. In qua ſuſpicione
em de plebejis hominibus non multum eos
ri, vel opificum, qui eâ Dialecto magis utun-
exempla fidem faciunt, quos magnam par-
n obtuſi ingenii, ignavos & laboris fugitan-
eſſe conſtat. Sicut etiam in eorum cenſu, qui
rmanicum nomen literis & ingeniorum mo-
mentis illuſtrarunt, quippe vel in Societate
u, vel inter Lutheraniſmi Præcones ingene-
, eruditione, & eloquentiâ excellunt, multò
ciores Bavari, Auſtriaci, Tirolenſes, quàm
vi, Franci, Rhenenſes & Saxones numeran-
Neque tamen negaverim Auſtriacos, qui
in Aula Viennæ, vel in vicina ac velut ſubur-
a Pannonia multum conſuetudine extero-
uſi ſunt, Bavaricæ ſtribliginis aliquantum
erſiſſe, eaque ex re ſic jam animis efferri, ut
endatæ terſæque locutionis palmam non Ba-
s modò, ſed etiam quod maximè eſt ridicu-
, ipſis Miſnenſibus & Rhenanis ereptum
t. Verùm, ſi quod res eſt dicere volumus, e-
n quos inter ipſos eſſe cultiſſimi purgatiſſi-
que ſermonis oportebat, tamen idiotiſmis
varicis non modò cædendis ſermonibus, ſed
que ſcribendo abſtinere poſſunt. Non longè
ero, Melchiore Cleſelio Viennenſi Epiſcopo
n temerè quiſquam Auſtriacorum, quantum-
ipſe ſibi placeat, ſe Germanicè melius lo-
aut ſcribere perſuaſum habet. Eum enim
ud alia res, quàm Germanica facundia, qua
reſin pro concione multis annis feliciter fla-
laverat, ex humillimo loco ad tam celſum
norum faſtigium evexit. Ex hoc tamen au-

dias, partim etiam in ſcriptis ejus legas *Mir* p
Wir; *Enck* pro *Euch*; *Ees* pro *Ihr*; *Enten* pro *D*
ben aut *lenſeit*; *Thaan* pro *thun*; *Kaan*, pro *K*
Graaz pro *Græz*. *Et gehœrt mein, dein, ſein*,
es gehœrt mir, dir, ihm, vel *es iſt mein, dein*,
Quem porrò mihi dabis Auſtriacum ex o
Cæſaris comitatu, qui non iiſdem aut fœd
bus Bavariſmis orationem inficere ſoleat
cunque eos exaudiunt, ſine controverſia ſta
rogare poſſint, *Numquid omnes iſti qui loquun*
Galilæi ſunt? Nam hæc verba Sereniſſimi
chiducis Ferdinandi Concionator Aulicus P
Balthaſar Nimitſch Ieſuita, equeſtris apud
ſios familiæ, in celeberrima concione Pente
ſtes anni 1609. non alium habere ſenſum
bat, quàm ſi quis hodiè diceret: *Nonne omne*
ſunt obtuſi & craßi Bavari? qua tamen inter
tatione, meo quidem judicio, ſuperſedere
uno nomine debuit. Primùm enim cum hu
nitatis cauſa, tum propter religioſum, q
profitetur, vitæ genus cautum ab eo oport
ne ſic integram nationem palàm ſtuporis i
mularet, in qua præſertim viros pietate in De
& multiplici virtute ſpectatos, neque nullos
genii ornamentis & eloquentiâ claros nume
ri ne ipſe quidem abnuere auderet. Deinde
iam ingenui gratique animi officium erat,
quaquam tam malam Bavaris gratiam rep
dere, qui primi omnium Germanorum So
tati Ieſu receptum apud ſe præbuere, eamqu
hodiernum uſque diem fovere non deſiſtu
Adhæc auribus & rubori Bavarorum, qu
concioni intererant, conſulere debebat, q
niam ſe non modò à Nobiliſſimis Bavaris Arc
ducum Cubiculariis, ſed etiam ab ipſa Princi
conjuge, cui ipſe à ſacris Confeſſionibus eſ
audiri minimè ignorabat, cujus pater Sereni

n

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

…us Bavariæ Dux Gulielmus Collegiis in Baſi-
…is illis quæ Ieſuitæ Ingolſtadii & Landſpergæ
…bitant, à ſolo excitandis & ditandis, tum vel
…ximè binûm millionum impenſa, quam in u-
…m Monachienſe Collegium feciſſe exiſtima-
…r, quidvis potius meruit, quàm ut ſtuporem
…varis ullus Ieſuita exprobret. Poſtremò ho-
…nis non ſatis ſani fuit Bavaros tam inclemen-
…apud eos accipere, qui ejuſdem eſſent linguæ
…rticipes, neque qua illis laude præſtent, pla-
…m facere poſſent. Sed ſunt iſta alterius loci,
…que mihi nunc morum cenſuram exercere li-
…t. Itaque ad Germanici ſermonis dialectos ex
…verticulo revertor, quarum longè omnibus
…æferri debet, quæ Communis appellari poteſt,
…jus loquendi genera ſive phraſes à Miſnenſi-
…is potiſſimùm petuntur, pronunciatio verò
…iotiſmis & propriis ſingularum vitiis caret, ut
…quis ea loquentem audiat, qui cæteroquin o-
…nes Dialectos agnoſcit, ſermonem quidem i-
…ùm probet, nequaquam tamen, cujus ille natio-
…s ſit, conſtituere poſſit. Hæc Spiræ & in Aula
…æſaria facile addiſcitur, quòd eo ex omnibus
…ermaniæ partibus multi confluere ſoleant, qui
…agnoperè cavent, ne vernaculæ linguæ idiotiſ-
…is, quos cæteri omnes ut vitioſos exſibilant,
…ùm iis, quibuſcum verſantur, commoveant.

Iam ut quos potiſſimum libros diſcendi Ger-
…anici ſermonis cauſa legere debeas, exponam,
…ios tibi propter verba cùm ſingula, tum con-
…ncta ſive phraſes, alios propter integram ora-
…onem ſive compoſitionem legendos memine-
…s. Prioris generis ſunt Trilingue Lexicon, La-
…num puta, Græcum & Germanicum, Argenti-
…æ typis Rihelianis excuſum, Phraſiologia &
…hetorica Germanica Satleri, & Ulneri phraſes.
…oſterioris verò Conſtitutiones ſive Receſſus

Imperii de Georgii Schereri Ieſuitæ opera. Io-nis Piſtorii libri ſublimi modò generi dice verba ac phraſes ſuppeditant, cujus in Pri-pum epiſtolis & edictis uſus eſt. Conradus V-ter Ieſuita verborum & phraſium copiam gere poteſt, ſed in poſtremis ſuis libris, idiotiſmos Suevicos ac Bavaricos, tum pleb non pauca nimisque humilia & ſordida orat infercit, cæterum feſtiviſſimus & verè Germa-rum Plautus, ſi tamen graviſſimas de Religi controverſias id genus ſale condiri non decet.

Reliquum eſt, ut de modis & adjumentis ſcendæ Latinæ linguæ ſententiam meam tib periam. Aut igitur mediocri & imperfecta linguæ notitia contentus es, quæ ſcilicet ho-ni in repub. negotiis occupato ſatis futura deatur, aut propoſitum tibi eſt eam perfectè gnoſcere, omniaque ejus myſteria perſpecta bere, ita ut non modo animi ſenſa tolerabili, etiam laudabili verborum genere exprim ſed hoc amplius de cujuſcumque ſcriptoris St ac Latinitate explorato ac ſine errore judic poſſis. Si prius placuerit, duplicis generis lib legas oportet, quorum alii culpâ ac vitio car alii laudem aliquam mereri te doceant. Vitia rò orationis aut præceptis ſive Grammaticor regulis, aut conſuetudini & idiomati eorum, optimè locuti ſunt & ſcripſerunt, adverſan Præceptis adverſantur Barbariſmus & Solœ-ſmus. Illo enim Orthographiæ, Proſodiæ & E-mologiæ, hoc autem Syntaxeos ſeu Conſtruct-nis regulæ violantur. Conſuetudini repug partim Archaiſmus, ſive veterum & obſole-rum verborum uſus, partim Neoteriſmus, No-tio ſeu Novitas, cùm quis verbis utitur, quæ mo ante Ciceronem uſurpavit, partim deni

Id

diotiſmus alterius linguæ, ſive Peregrinitas, cum
nis, verbi gratia, propriam Italis aut Germanis
quendi conſuetudinem Latinis verbis imita-
r. ut ſi dicas *Pati damnum*, uteris quidem ver-
s Latinis, ſed minimè Latinè. nam Latinus
iotiſmus poſtulat *Facere damnum*, aut *capere* vel
cipere, vel etiam *Affici damno*. Sed Idioma Ita-
rum eſt aliarumque nationum, *Pati domum*.
lœciſmos & Barbariſmos boni Grammatici
vere docent, ut fuerunt ætate noſtrâ Franciſcus
nctius Brocenſis, Nicodemns Friſchlinus, & (ſi
ſuitis fides) Emmanuel Alvarus. Ab Archaiſmo
llum eſt hodie periculum niſi iis, qui Plau-
m, Terentium, Salluſtium, Lucretium, Varro-
m & vetuſtiſſimorum fragmenta nullo cum
licio legerunt. Peregrinarum linguarum Idio-
mos Hadrianus Cardinalis, Maturinus Corde-
s, & Antonius Schorus curioſè notarunt.
Novationis culpam ut effugias, vulgaria Lexi-
Latina utiliter conſules, in primisque Latinæ
nguæ Theſaurum à Roberto Stephano edi-
m. nam quæ ibi aut nullum, aut non niſi po-
riorum temporum auctorem habent (poſt
driani ſcilicet Imperatoris ætatem) iis velut
vis & apud ſuperiores ætates nondum audi-
, meritò abſtinebis. Decipiunt quidem id ge-
s libri judicium non ſemel, cùm vel quæ Lati-
ac bonis auctoribus uſurpata ſunt omittunt,
quæ idoneum nullum auctorem habent pro
tinis venditant, vel Latina perperam interpre-
tur, eoque pacto Latinis verbis barbare lo-
docent, vel vitioſa denique auctorum exem-
ria in recitandis eorum verbis ſequuntur.
um ob cauſam viri docti Lexicis non velut
giſtris, ſed tanquam Miniſtris, ac velut in me-
riæ ſubſidium utuntur. Ei tamen qui prima-
a inter literatos partium eſſe non poſtulet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſed mediocritate contentus ſit, Lexicograp
rum fidei ſe permittere, nequaquam turpe
pudendum videtur.

Laudes orationis præcipuæ ſunt, Perſpicui
Puritas & Elegantia: quas ut aſſequaris, Cic
nem in primis, & ut quiſque eſt Ciceronis ſi
limus, ſæpe legere & ſcribendo imitari te o
tebit. Nam ut rectè minor Plinius cenſuit: *S*
tiſſimum eſt, ad imitandum non optima quæque
ponere. Optimam porrò fuiſſe eorum lingu
qui circa Ciceronis & Auguſti ætatem flo
runt, & eâ ipſa ætate longè omnibus Ciceron
præſtitiſſe, maximi omnium ſeculorum viri
ore conteſtantur. quorum conſentiens judici
contemnere, & inferiorum ætatum auctores
tius imitandos arbitrari, hominis eſt, cui
pudor omnis perierit, vel minimè ſanum ſit
ciput, atque helleboro indegeat. Ex omn
porrò Ciceronis operibus Orationes, libri de
ficiis, & Tuſculanarum diſputationum dilig
tiſſimam ac ſæpius iteratam lectionem me
tur. Epiſtolæ verò omnes, ſi quis eas familiar
mas ſibi reddiderit, hoc præſtant, ut ne ſi v
quidem poſſit non eleganter ſcribere. Simili
Ciceroni ſunt Cæſar, Cornelius Nepos, Liv
Curtius, Valerius Maximus, & Vellejus. In T
gi Pompeji hiſtoriam nonnulla Iuſtinus de
nerantis poſteriorum ætatum Latinitatis v
bula invexit, quod ipſum Aſconio Pedian
quamvis rarioribus locis, uſu venit. Illos ig
priores tutiùs à te legi exiſtimabis, cum quib
vacat, Terentium conjunges. Uſui quoqu
runt Ciceronianus Nizolii index, Schori, Ma
tii, Gifanii, aliorumque phraſiologiæ, ludim
ſtris, quàm mihi, notiores. Franciſci quoq
Sylvii Progymnaſmatis & Formulis Briſſonii
gnoſcendis non pœnitendum feceris operæ p

ci-

um, ſed magis, quæ Godeſcalcus Stenechius, poſt eum Turſellinus de Latinæ linguæ Particulis commentati ſunt.

Atque iſta quidem ei, qui nihil niſi perſpicè, puré atque eleganter ſcribere cupiat, ſatis e poſſunt. Verùm ei, qui exactam perfectamque Linguæ Latinæ notitiam & rectè de alieno ſtylo judicandi facultatem parare velit, longe probior præſumendus eſt labor. Primùm enim omnes cujuſcunque generis Grammaticos Latinos cognitos habeat oportet, ſive illi verborum origines ac ſignificationes tradant, ſive artis præcepta doceant, ſive denique auctores Latinos explanent aut emendent, quod genus Critici vocantur. Tales ex veteribus quidem ſunt Varro, Pedianus, Feſtus, Agellius, Nonius, Macrobius, Servius, Donatus & Eugraphius; ex recentioribus verò Chariſius, Diomedes, Priſcianus, cæterique in corpore Latinorum Grammaticorum à Putſchio comprehenſi: ex noviſſimis denique Critici in Gruteri Theſauro Critico re-..., Gloſſarum interpretes, Lexicographi, Valla, ...acer, Saturnius, uterque Burdoſcaliger, San...s, Schorus, Hadrianus Cardinalis, Friſchli..., Becmannus, & Critici, quorum opera in Theſauro Gruteri non comparent. Quo in genere familiam ducunt, inter Italos Fulvius Urſinus, inter Hiſpanos Petrus Ciacconius, inter Gallos ...rianus Turnebus, inter Germanos Iuſtus ...ius.

Deinde auctores & conditores Latinæ linguæ, ...cujuſque ætate atque precio legat atque imi...r neceſſe eſt qui turbæ literarorum eximi ...nter principes cenſeri poſtulat. Ut enim ex ...rummet auctorum teſtimonio ſatis con..., variæ Latini ſermonis ætates fuere: qua... aliam quidem Auream, aliam Argenteam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Æneam, Ferream, Ligneam, Luteam den
vocare ſoleo.

Aurea mihi eſt, qua cæteri, qui conſecutis
lis literarum & eloquentiæ laude polluerunt
mines Romæ quàm puriſſimè, emendatiſſim
elegantiſſimè loqui & ſcribere ſolitos fater
Hanc à temporibus belli Punici ſecundi ad
tremos uſque Auguſti annos produco, qu
linguam corrumpi cœpiſſe ex utroque Sen
Suetonio, Quintiliano, & Hadriani Impera
apud Chariſium verbis diſcimus. Hujus æ
ſcriptores alios facio veteres, alios medios,
noviſſimos. Veteres vocat Cicero Plautum,
rentium, Ennium & ſimiles, quorum hodie
niſi fragmenta quædam exſtant. Horum d
Aurum eſt, ſed cui nonnihil ſcoriæ vel purgam
ti ſit admiſtum. Scoria iſta eſt partim uſus v
bulorum, quæ poſteriores judicio repudia
velut abſoleta & impolita, partim Compo
hiulca, aſpera & ſcabroſa, atque *ἀνάριθμος*
nullis numeris colligata, partim denique ver
loquendi genera exotica ſeu peregrina, & ex
Italiæ partibus in Larium deportata, quibus
tium Cæciliũ Inſubrem, & Pacuvium Calab
orationem infuſcare ſolitos ipſe teſtatur Tul
Medios appello, qui quamvis tempore con
ctiores eſſent Noviſſimis, tamen neq; priſca
ba miſſa facere, neque aptæ verborum alio
optimorum ſtructuræ & compoſitioni ali
curæ impertiri animum induxerunt. Tales
duo Ciceronis amici Vario, & Lucretius, toti
clientes, Catullus & Cælius, cujus eſt octavu
ter libros epiſtolarum Ciceronis ad familiar
nus denique inimicus Salluſtius: de quo quid
tim æquales illorum temporum, partim ei
ſuppares judicarint, in libello, quo meum de
hiſtorici virtutibus judicium aperio, diſtin

ex-

poſitum invenies. Noviſſimos facio Cicero-
em, Cæſarem, Corn. Nepotem, Livium, Tro-
um Pompejum, Vitruvium, Virgilium, Hora-
um, Tibullum, Propertium, & Ovidium. In Ne-
otis tamen vitas dubium non eſt nonnulla po-
erioribus ſeculis irrepſiſſe ab ævi Auguſtæi auro
motiora, Æmylii credo Probi opera, cujus no-
en multis ſeculis libellus Nepotis præſcriptum
buit. Trogi certè Hiſtoriam Juſtinus non ſo-
m admutilavit, ſed non uno etiam loco verbis
rreâ demum ætate uſurpari cœptis inquinavit.
itruvius orationem peregrinitate & plebitate,
eſt, verbis loquendiq; generibus infimæ plebi
miliaribus, aut ad transmarini ſeu Græcanici
rmonis conſuetudinem ineptiuſcule confor-
atis paſſim infuſcat: quæ vitia una cum archaiſ-
is & novitatibus etiam apud Varronem inve-
untur, cui propterea elegantiam defuiſſe nota-
t P. Lavinius in libro de verbis ſordidis, velut
ud Agellium videre eſt l. 20. c. 2. Ovidius quoq;
agna in verbis novandis licentia utitur, ac neq;
milia & à plebe petita faſtidit, eaque re non ne-
ini viſus eſt Argenteę potius ętati accenſendus.
Argentea porrò Latinæ linguæ ætas, præcipite
m & vergente ad finem Auguſti imperio, cœ-
it, ſimulque cum Neronis interitu finem ha-
uit. Hujus ætatis eſt Curtius, ſed prope aureâ
gnior tum Vellejus, Valerius Maximus, Mani-
us, uterque Seneca (Rhetor inquam & Philoſo-
hus,) Aſconius Pedianus, Petronius, Mela, Co-
mella, Phædrus fabularum ſcriptor, Hyginus,
ucanus, Perſiu , & Tragœdiarum Thebaidis ac
ledeæ ſcriptor, nam cæteræ Tragœdiæ, quæ Se-
ecæ nomen præferunt, nec ſententiarum acu-
ine, nec dictionis puritate cultuque ad duarum
larum ſummam procedunt. Phædrum tamen &
yginum, velut eleganti minus ſtudioſos plebe a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

pluſculum uſurpaſſe apparet: quo ſermonis
neque Petronius abſtinere ſe potuit, qui pa
etiam habet *Singularia* præter omnium vete
& æqualium conſuetudinem : quæ tamen
aliis vitiis , ſed dulcibus , nec paucis acutè,
& eleganter dictis redimit. In Aſconium n
nulla poſteriorum Grammaticorum gloſſema
palàm barbara alicubi irrepſerunt.

Æneam ætatem imperio Veſpaſiani ac fi
rum , Nervæ, Trajani & Hadriani determi
qua principes ſunt in verſu quidem Juvena
nemini argenteæ ſecundus;in ſoluta verò ora
ne Quintilianus. Ejuſdem ſunt uterque Plini
quorum major eſt copioſior & acutior; mi
dilucidior cultiorque. Ejuſdem Suetonius, Ta
tus , Florus , Solinus , Statius , Valerius Flacc
Sulpicius, Silius Italicus, & Martialis. Etiam
riſconſulti hujus ætatis , quorum in Juſtini
Pandectis fragmenta legimus, longè cæteris,
poſteriùs floruere , purius & cultius loquunt
Itaque hac ætate imitandi licentiam defin
placet,ut videlicet horum modò ſcriptorum,n
etiam illorum , qui poſterioribus ætatibus vix
re, verbis loquendique generibus,tutò ac ſine
ſta reprehenſione utaris, hactenus tamen ſi m
liora ex ſuperiorum ætatum auctoribus non ſu
peditent. nam ubi Aurea deſinit , argenteis ; ſ
autem hæc quoque deficiant, æneis uti jus eſt.

Ferrea ætas ab Hadriani fine ad minoris uſq
Theodoſii tempora extenditur , ad quam ple
que Sancti Patres & Eccleſiæ Doctores pert
nent, quorum ſermone cæteris præſtant S. Am
broſius, eique proximus S. Hieronymus. Lacta
tius Ciceronem ſatis feliciter imitatur, Agelliu
Tertullianus, Arnobius , Minutius & Apulej
propter eruditionis varietatem omnino legen
ſunt, ſed imitatio eorum ſtoliditatis opinione

con

nficit. Prudentius ſanè tolerabilis eſt poëta ,
alias ætatis conſuetudine abripitur, aliàs pri-
rum verborum uſui & Lucretii imitationi ni-
um indulget. Auſonius,& Claudianus vel me-
ribus ſeculis inſerere ſe poſſunt. Symmachus
epiſtolis quoties ſuo , quàm Theodoſiani ſe-
i more ac modo loqui mavult , non multum
que optimis concedit. Ejuſdem ætatis , ſed
cii non ejuſdem ſunt Macrobius, Panegyriſtæ
dam, Vegetius, Nemeſianus, Olympius, Fron-
us, Cenſorinus, Aurel. Victor, Fl. Vopiſcus ,
rel. Spartianus , Æl. Lampridius , Trebellius
lio, Jul. Capitolinus, & Vulcatius Gallicanus.
s ſatis fuerit ſemel legiſſe,& ex iis annotaſſe,
uid ad ſuperiorum intelligentiam uſui futu-
n videatur.

Scriptores,qui Ligneâ & Luteâ ætate vixerunt
uorum illam Juſtiniani Imp. temporibus de-
io , hæc non multo poſt non magis Imperii ,
um ſermonis Romani interitum vidit) quo-
m nulla eorum ad id , quod hoc loco quæri-
s,utilitas eſſe poteſt,meritò à me prætermit-
tur.

Inſcriptionem veterum Latinarum , quoniam
rimæ melioribus ſeculis natæ fuerunt , ma-
um meritò rationem duxerit, qui eam , quam
i , in Latinis literis perfectionem & abſolu-
nem deſiderat. Multum igitur Jano Grutero
timo ac doctiſſimo viro hoc etiam nomine
bent literæ,quod inſcriptiones omnes laborio-
imè undique collectas in unum volumen re-
git ac digeſſit, & Indicibus, qui ſæpe explana-
nis quoque vicem eſſe poſſint, ornavit.

Verùm an tanti ſit tantum in hujus linguæ
dio temporis ac laboris impendere , meritò
bigitur. Ego quidem, cui ſit res anguſta domi,
i gloriam ac nominis claritatem lucro potio-

rem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

rem ducat, nunquam ejus rei auctor ei fuero
ſcio quomodo bonæ mentis ſoror eſt paupertas, a
nex ille apud Arbitrum. At ego non neſcio
res faciat, ut politiores literas interius docti
rei familiaris anguſtiis plerumque lucte
Principes hodie nullum literarum guſtum
bent, neque quicquam cuiquam temerè lar
tur, niſi quo vel voluptatis ſuæ, vel utilitati
miniſtro uti queant. Itaque Aſſentatores &
culi, ſive Paraſiti hilaritatis per meliora dict
tifices, tum vel maximè Lenones ac perduct
& ſtuprorum atque adulteriorum interpret
ſequeſtri in benè aucta parte paſſim apud R
& cujuſcunque generis Principes inveniun
quoniam eis jucundi ſunt & Voluptatem cre
in qua illi ferè, placitis Epicuri convenien
felicitatis humanæ ſummam collocare ſol
Audi ſodes eundem exercitati vultûs ſenem,
videtur neſcio quid magnum promittere:

Qui pelago credit, magno ſe fœnore tollit;
Qui pugnas & caſtra petit, præcingitur auro,
Vilis adulator picto jacet ebrius oſtro,
Et qui ſollicitat nuptas, ad præmia peccat.
Sola pruinoſis horret facundia pannis,
Atque inopi lingua deſertas invocat artes.

Habes hic viam non unam, qua rectà ad
crum hodie quoque curritur, Mercaturam vi
licet, Militiam, Aſſentationem & Lenociniu
Sed ſi ſatis ingenium tuum pernovi, plurim
ab iis, velut partim periculoſis, partim illiber
bus ac turpibus, abhorrebis, nec temerè ull
earum ingredi voles, potiusque ad Jurisprude
tiæ ſtudium animum appelles, quod eam ju
quæſtuoſam & honoratam eſſe videas. Sive en
ſacrum aut Eccleſiaſticum vitæ genus ſectari,
ve in hoc Laici hominis ſtatu permanere & lib
ris quærundis uxorem ducere volueris, iſta Jur

co

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſulti profeſſione non modò paupertatem ex-
ere, ſed luculentem inſuper quæſtum facere
eris. Primum enim palàm eſt, majorem eo-
partem, qui hodie vel maximis in Eccleſia
itatibus præſunt, & unctiſſimis Epiſcopati-
atque Sacerdotiis fruuntur, quantulacum-
juris ac legum notitiâ tinctos ad eos honores
que perveniſſe; cæterum Hebraicè, Græcè
atinè indoctiſſimos, tum Sacrarum litera-
non magis, quàm Scythici, aut Japonici
onis intelligentes eſſe. Quamvis enim S.
lus eum, qui velit eſſe Epiſcopus, Doctorem
jubeat, qui ſcilicet aut ab infantia Sacras Li-
, didicerit, aut ſaltem in lege Domini die ac
e meditetur; tamen adeò res hodie rediit, ut
Theologiæ Doctor ſit, vix nomen inter Epi-
atuum candidatos profiteri audeat, ſoliſque
um ab impiis & paganis latarum Doctoribus
ccleſias aditus pateſcat. Hi ſcilicet ſunt, quos
eſiæ ſuæ Deus daturum ſe Jerem. 3. ſic pro-
t: *Dabo vobis Paſtores juxta cor meum, ipſi pa-
vos ſcientia & doctrinâ.* Quis enim dubitet,
id genus Doctores ſcientia ac doctrina
iſti oves paſcere noverint, cum Juriſpruden-
el ipſorum prædicatione ſit *divinarum atque
anarum rerum notitia?* Sed ſi S. Paulum de iis
uncteris, aberit non longè, niſi ego longè
r, quin ſua hæc verba rectè in eos conferri
ondeat: *Volentes eſſe Legis doctores, non intelli-
quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.*
Deinde autem Principum vitio fieri conſtat,
niam illi, quantum Iuriſprudentia arte bene
erandi ſive Politica interſit, prorſus non in-
gunt, ut non modò in Tribunalibus, ubi de
ſcripto aut moribus recepto agitur, Juris-
ſultos collocent, ſed etiam in ſanctius ſive
us conſilium, ubi de eo, quod Statui ſit utile,
quæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quæritur, plerumque adſciſcant. Ipſi autem
Principum ignorantiæ ſibi quæſtuoſiſſimæ
fragari religioni habent, quamvis ſe non
formulas & litium jura didiciſſe, nullamque
in Politicis ſapere probè ſint conſcii.

Poſtremo etiam illos rem facere ac patri-
nia non conduplicare, ſed multiplicare paſ-
videas, qui Cauſidicinæ modò dant operam
lites aliorum ſeu voce, ſeu ſcripto, ſeu conſ-
ſolùm moderantur. Nec enim ulla tam pal-
iniqua aut deplorata eſt cauſa, cui iſti ſi lib
(libet autem, quoties eis doloſi ſpes refulſ
nummi) colorem obducere & vincibilem pro-
bilemque reddere nequeant. quo nomine
eos accuſant, minimèque ferendos putant,
miniſſe debent, à graviori reprehenſione eos
eſſe oportere, qui quod male faciunt, palàm p
fitentur, potiusque omnem illis culpam affig
debere, qui profeſſioni ejusmodi locum in
publ. relinquunt. Apertè autem ferunt iſti
Juriſconſultos, ſive Juris utriusque Doctores
ſe, ac de Jure conſulentibus reſpondere, Jud-
bus denique Jus illud ſuum obtrudere, Jus p-
rò ſuum partim juſtum, partim injuſtum
minimè diſſimulant. *Iurisprudentia* (ajunt) *eſt*
ſti & injuſti ſcientia. Nimirum Genus per Spec
ſuas declarant. Prudentia vel ſcientia Juris
juſti eſt, alia injuſti. Atque hujus ſententiæ
ſtipulatorem habent Ciceronem, cujus ve
ſunt in ſecundo de Legibus: *Stultiſſimum eſt*
iſtimare, omnia juſta eſſe, quæ ſcita ſint in populor
inſtitutis aut legibus. Qui poterat planius dic
Jura civilia partim juſta, partim injuſta e
Nimirum *Ius* priſcis erat *Iuſſum*, quod ſcili
populus juſſiſſet, ſicut Os, teſtantibus Gramm
ticis, priùs erat *Oſſum.* Populus autem in jub
do non directam illam juſtitiæ & æquitatis re

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

, ſed utilitatem modò ſequitur, ac propterea *itas juſti propè mater & æqui* ab Horatio dici- & ſæpè in libris juris, Romani *aliquid pro- utilitatem receptum* legimus. Atque hæc Pla- cauſa fuit, cur Juriſconſultos & Cauſidicos entes eſſe, aut veræ Juſtitiæ notitiam habere m, negaret. Ejus in Epinomide verba ſunt: *ue Sapientes dici eos volumus, qui litigantibus in dicenda cauſa vires commodant: quippe cùm oria & uſu, opinionis moribus ſe accommodent, vera juſtitiæ intelligentiâ procul aberrent.* Utro- ergò modò præſtant, quod profitentur iſti s utriusque ſive duplicis Doctores, ſive ju- ſive injuſtum Jus clientes ſuos Judicesque ant, ipſique propterea ab iis, qui profeſſio- tolerant, accuſari non merentur.

ortaſſis autem ſtudium iſtud quamvis lucro icatiſſimum hoc tibi nomine minus arride- uod plerumque quo quis in iſta juſti & in- ſcientia melior & recoctior, tanto impro- ac nequior, tum etiam indoctior & à ſenſu rum literarum remotior perhibetur. Nam Germanos noſtros proverbio ferri non ras, Gut Juriſt / böſer Chriſt / id eſt, Bonus ta idem malus eſt Chriſtianus; & apud Ita- ervulgatum eſt: *Purus Legiſta, purus aſiniſta.* neutrum ſatis idoneum, non quidem omni- (nam quosdam Juriſconſultorum eximiè os veréque probos in Italia, Hiſpania, Gallia ermania novi, & amicos habui atque etiam- habeo) multo tamen maximæ eorum parti ur, cur in alteram partem poſſidere pal- , hoc eſt, vel literati, vel valde boni viri au- poſtulent. Et contra Germanicum quidem ium ſtrenuè frontem perfricant, commo- e eis advocationem illo Juvenalis monito:

——— *illa tuo ſententia ſemper in ore*

Verſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Verſetur DIs atque ipſo Iove digna poëtæ :
Vnde habeas, quærit nemo, ſed oportet habere.

Igitur dum habeant, aliorum omnium moribus ſuis exiſtimationem flocci non faci dam putant,

———— Vt quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives populi contemnere voces
Sic ſolitus : Populus me ſibilat : at mihi plaud
Ipſe domi, ſimulac nummos contemplor in arca.

Similiter autem & alterum de barbarie ac terarum inſcitia tritum in Italia verbum me ſibi videntur infra fiduciam ponere ac velut volum contemnere, cum plerorumque omn judicio opes cumulare, hoc demum ſit ſcire l ras, & quemadmodum eſt apud Platonem: *M in hoc conſentiunt, ſapientem in primis ſibi ipſi ſ oportere : hujus autem hæc eſt ſumma, ut arg quam plurimum acquiratur.*

Quod ſi tamen omnem iſtam barbariæ ac ditatis opinionem à ſe amoliri velint, atque eò varia doctrina culti ac literati videri a ctent, minimè difficulter id conſequuntur ſi rum faciant exemplo, quos ipſe in Regia Ca ris, Romæ, aliisque locis paulo novi ac tract familiarius. Poſtquam ſcilicet rem familiar conſtabilitam habere cœperint, Bibliothec multis cujusque generis libris inſtruere, & à bliopolis, ad quorum tabernas plurimi ſubi confluunt, pro quibuſdam librorum helluoni celebrari ſolent, cum ipſi interea Indices ſeu tulos librorum, &, ſi fortè, Præfationes, in qui argumentum operis & ſcribendi conſilium continetur, inſpicere ſatis habeant. Si qua etiam conſultores & adventores ſuos tranſact quorum cauſa venerant, negotiis à ſe dimiſi ſunt, captatâ aſtutè occaſiuncula, libri alicuju nuperrimè emtis mentionem injiciunt, ei

... procedente ſermone promunt, & inſpicien-
... præbent. Eadem verò opera ſuam ipſi ſor-
... miſerantur, quibus vix tantillum à gravio-
... is negotiis otii ſuppeditet, ut quaſi furtim ad
... ſuetiores Muſas reviſere, animumque legen-
... id genus libris avocare ac recreare poſſint:
... d cum audiunt homines vel ſemidocti, vel
... è nihil de iſto famæ parandæ artificio ſuſpi-
... es, & ipſi eorum ingenium, quod tot curis
... tudiis ſufficiat ſecum admirantur, & alios
... rò in eundem errorem prædicatione ſua in-
... unt. Verum haud ſcio, an vel maximum con-
... endi literarum nominis in eo momentum
... ocent, quod Vocationibus, id eſt, conviviis
... que officiis Poëtas, Grammaticos, Oratores,
... cumque denique humanioribus literis cen-
... ur, ſibi devinciunt. Primum enim eos cùm
... arum impensè amantes, tum ipſos non vul-
... ter literatos eſſe, conſentaneum eſt, qui ho-
... ibus literatis familiariter uti gaudeant. De-
... fieri neceſſe eſt, ut in ſermone iſti literati
... m convivæ ſuum de aliis, qui habent ali-
... d in literis nomen, deque eorum operibus
... mant judicium, quod ipſi poſtea velut ſuum
... d alios reddant, eoque pacto ſui admiratio-
... in eis alant & augeant. Poſtremò cùm paſ-
... ab iis, quos jam ſibi fecerunt obnoxios, lau-
... us extollantur, etiamſi poſtea ſive iidem ipſi,
... alii eorum inſcitiam caſu aliquo deprehen-
... nt, tamen poſſeſſione parte jam opinionis
... ra eos dejicere conentur, quin immo peri-
... um ſubeunt, ne ipſi potius aut levitatis aut in-
... æ in ſe ſuſpicionem commoveant, qui vel in-
... ātum eant, quem paulo prius celebrarint, vel
... ndem hominem pariter in Jurisprudentia &
... tioribus literis excellere videri æquis animis
... coquere non poſſint. Sed de artibus iſtorum
homi-

hominum plus ſatis. Nunc ecce tibi Sylla
auctorum & librorum, quos eum legiſſe, pa
etiam multum triviſſe oportere cenſeo, qui
ſummatam Latini ſermonis notitiam parar
piat. Sed præmonitum te velim, me neque
viſſimas auctorum veterum editiones ſempe
dicaſſe, quippe quas nondum viderim, n
etiam plerorumque Grammaticorum & C
corum, qui nuperrime exſtiterunt, nomina
cognita habere. Illud quidem & novi, & pra
re audeo, editiones auctorum, quibus ma
Gruterus admovit, eſſe omnium emendatiſſi
ac fere notis atque explanationibus doctiſſi
rum virorum ornatas & inſtructas. qui ſi C
ronem totum ſuâ & Jani Gulielmi induſtri
judicio recognitum nobis dederit, quod pr
diem ſe facturum nuper mihi per Davidem
ſchelium ſignificavit, neminem paulo huma
rem futurum puto, quin vel aurea ſtatua,
ingentibus ejus de re literaria promeritis
monumentum, puncto ſuo dignum judicet. V
Auguſtæ Vindel. a.d. XII. Junii A. MDCX

AUCTORES LINGUÆ LATI NÆ ÆTATIS AUREÆ.

M. Tullii Ciceronis opera omnia cum Co
mentariis Manutiorum, & aliorum. Ve
tiis in folio, anno 1583.

Ejuſdem Opera omnia, edente Alexan
Scoto, Lugduni in 12. anno 1588. quibus
ſpondet Index Nizolianus ab eodem Scoto
terpolatus, quem inſcripſit Apparatum Lat
locutionis: in cujus priore editione prodig
errores magno numero inveniuntur, quos h
ſcio an in poſteriore ſuſtulerit. Eidem Indici
ſpondet editio Lambini, in fol. Genevæ, 16

Cice

Ciceronis opera omnia correctiſſima ex Jani
teri recenſione. Hamburgi, 1620.

Ciceronis epiſtolæ familiares cum Freigii no-
in 8. Francofurti apud VVechelum, 1592.

Ciceronis orationum Tomi tres cum ejusdem
gii notis in 8. Ibidem, 1592.

lauti Comœdiæ cum commentario Taub-
ni in 4.

erentii Comœdiæ cum commentario Dona-
Eugraphii in 4. Pariſiis 1602.

uguſtini Gambarelli Index in Terentium,
omi in 8.

nnii Fragmenta collecta & illuſtrata ab Hie-
mo Columna in 4. Neapoli 1590.

nnii Annales editi à Paulo Merula in 4. Lug-
Batavorum.

ucillii fragmenta collecta à Franciſco Douſa
Lugduni Batavorum.

agmenta veterum poëtarum edita ab Hen-
Stephano, in 8.

agmenta Hiſtoricorum collecta ab Antonio
ſtino cum notis Fulvii Urſini, Antverpiæ in
ud Plantinum, anno 1595.

cretii poëmata cum Commentariis Diony-
mbini, Francofurt. in 8.

cretius cum indice & obſervationibus O-
Gifanii in 8. Lugduni Batavorum.

æſaris opera cum variorum notis, Franco-
, 1606, in 4.

rnelii Nepotis liber cum Comment. Lam-
& aliorum, editus ab Andrea Scotto in fol.
cof. 1608.

tullus, Tibullus, Propertius, cum Com-
. variorum, in fol. 1615.

tullus, Tibullus, Propertius cum ſummi
Joh. Paſſeratii notis & Commentario in

Pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Propertium, Pariſiis in folio, anno 1608. & ſi ... fallor in 4. Hanoviæ.

Catullus, Tibullus, Propertius, cum I... Horatii Tuſcanellæ, Baſileæ in 8. 1592.

Varronis opera omnia cum notis Ant. A... ſtini, Joſephi Scaligeri, Pet. Victorii, Pariſiis ... anno 1585.

Varronis opera ex editione Auſonii à Po... Lugduni Batav. in 8.

Varronis de Lingua latina editio nova, r... ſente Scioppio in 8. Ingolſtadii 1605.

Virgilii opera cum Comment. Servii e... bliotheca Petri Danielis & G. Scioppii, Pa... in fol. anno 1600.

Virgilii opera cum Comment. Jacobi Po... Jeſuitæ, qui niſi fallor libros Æneidos p... phraſtice expoſuit, ſicut prius Nicodemus Fr... linus Bucolica & Georgica: quod genus ex... nationis adoleſcentibus ſtudioſis eſt uti... mum, Auguſtæ fol.

Virgilii opera cum Comment. Joan. Lud... de la Cerdr Jeſuitæ doctiſſimi, Lugduni.

Joann. Pierii Valeriani Caſtigationes in ... gil. Romæ in fol. anno 1521. & Baſileæ 8. 15...

Varia lectio in Virgilium, Paulo Gabiano ... lectore, Brixiæ in 8. anno 1565.

Horatii opera cum commentar. Lambi... Theodori Marſilii, Pariſ. fol.

Salluſtii opera cum notis & comment. v... rum, edente Jano Grutero in 8. Francofurt...

Livius ex editione Jani Gruteri 1609. & F... ciſci Modii, Francofurti.

Trogi Pompeji hiſtoriæ à Juſtino abbre... tæ cum Modii & Bongarſii notis, Francofu... in 8.

Horatii opera cum paraphraſi, Federici C... Veronæ in 4.

Vi-

irgilius cum Erythræi Indice in 8. apud
mmelinum anno 1599. & Francofurti 1583.
ato, Varro, Columella, Palladius, rei ruſti-
criptores cum Victorii, Urſini, & aliorum
s. Heidelbergæ, apud Commelinum in 8. an-
1593.

atonis opera quæ exſtant ab Auſonio Popma
cta & reſtituta, Lugd. Bat. 8. anno 1590.
rgilii appendix cum Catalectis veterum Poë-
n, & notis Joſephi Scaligeri Lugd. Bat. in 8.
arci Vitruvii Pollionis de Architectura &
m Commentarius Guilielmi Philandri edi-
ni fallor, Lugduni in 4. anno 1587. Item cum
ment. Danielis Barbari, Venetiis in fol. an-
567.

ernardi Baldi Urbinatis de Vitruvianorum
orum ſignificatione. Auguſtæ in 4. 1612.
vidii opera cum comment. variorum, Fran-
rti, in fol. anno 1601.
uſdem Metamorphoſi, Triſtia & de Ponto
Comment. Jacobi Pontani.

Ætatis argenteæ.

Urtii hiſtoria cum Franciſci Modii & Valen-
is Acidalii Notis.

ellejus Paterculus, à Jano Grutero recen-
, niſi fallor. Exſtant in eum notæ Aldi Ma-
, Scheckii, Lipſii, Acidalii, & Claudii Pu-
i.

alerius Maximus cum Pighii, Lipſii, Coleri,
n & Gruteri notis.
ornelius Celſus de re medica.
ictys Cretenſis de bello Trojano, cum Jo-
Merceri notis, Pariſiis.
hædri Auguſti liberti Fabulæ, cum Ritters-

 huſii

huſii notis in 8. Lugd. Batav. anno 1597. & i..
ſiis cum Rigaltii notis.

Mythologici Latini, in quibus familiam d..
C. Julius Hyginus Auguſti libertus, qui ſa..
plebejam loquendi conſuetudinem ample..
detur, quod etiam patronum ejus facere ſoli..
ex Suetonio & Chariſio diſcimus. Editi ſu..
Comelino in 8. anno 1599.

Senecæ Rhetoris & Senecæ Philoſophi o..
cum Pinciani, Mureti, Gruteri, Fabri, Ju..
Lipſii & Schotti notis. Pariſiis, atque haud..
an & alibi edita.

Senecæ Tragœdiæ cum Commentario M..
tonii Del Rio.

Perſii Satyræ cum Vineti, Pithœi, Marcilii..
notis in 4. Pariſiis, anno 1613.

Perſius cum Paraphraſi Federici Ceruti, V..
næ in 4. anno 1600.

Lucanus cum Comment. Hortenſii & J..
nis Sulpitii, Baſileæ in fol. 1578.

Aſconius Pedianus in Ciceronem cum H..
tomanni notis, Lugduni in 8. anno 1551.

Columella cum Varrone & Palladio de re..
ſtica, & in omnes Fulvii Urſini, Victorii, a..
rumque notæ, apud Comelin. in 8. anno 1..

Pomponius Mela & Julius Solinus ex em..
datione Andreæ Schotti in 4. Antverpiæ 158..

In eundem Melam à ſe recognitum Petrus..
acconius commentarium, ſi ſatis memini, ..
quit, quem vidiſſe videor Madriti apud D. J..
nem Fonſecam.

Perſius cum Caſauboni comment. Pariſ. i..
anno 1615.

Petronius cum variorum notis & obſerva..
nibus in 16, & 12. Lugd. Bat. & Pariſiis.

M Manilii Aſtronomicon libri quinque c..
Joſ. Scaligeri, comment. Pariſ. in 8, anno 15..

Gr..

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Gratii Cynægeticon editum à Petro Pithæo Pariſiis inter poëmata vetera.

Ætatis æneæ.

M. Fabii Quintiliani Oratoriæ Inſtitutiones à P. Gallandio editæ Pariſiis in fol. anno 1549. Et Genevæ apud Jacobum Stoer in 8. anno 1604. una cum Declamationibus eidem tributis.

Juvenalis Satyræ cum Comment. & notis variorum, Pariſ. in 4. anno 1613.

Juvenalis cum paraphraſi Federici Ceruti, Veronæ in 4. anno 1599.

Plinii majoris hiſtoria naturalis à Jacobo Dalecampio recognita Francofurt. in 8. anno 1618. Utinam prodeat Petri Ciacconii Toletani Plinius, qui ſuperioribus annis apud Ludovicum Caſtelvetrum ſervabatur; nunc ut ſuſpicor, eſt penes D. Joannem Fonſecam.

Plinii minoris epiſtolæ cum Commentariis Jo. Mariæ Catanei, Genevæ anno 1600.

Plinii epiſtolæ & Panegyricus cum Minois & Casauboni notis.

Suetonius cum Torrentii, Caſauboni, Gruteri, aliorumque notis & commentariis.

Tacitus cum variorum notis editus à Jano Grutero in 8. Francofurti, anno 1607, aut in fol. Pariſiis 1608.

Flori hiſtoria cum variorum notis & caſtigationibus in 8. apud Joan. Vignonium & Hieron. Comelinum. Puto editum etiam à Grutero.

Statii poëmata cum veteris Grammatici commentario ex bibliotheca Fr. Pithœi Pariſiis in 4. anno 1600.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Statius unà cum omnium veterum & no-
rum comment. & notis, Pariſiis in 4. anno 16
Valerius Flaccus cum Ludovici Carrionis
tis, Antverpiæ in 16. apud Plantinum.

Sulpitii Satyra reperitur in libello, quo co
nentur Epigrammata & Poëmata vetera ex
bliotheca, ni fallor, Petri Pithœi edito Par
in 16 anno 1590.

Martialis cum Indice & Commentariis va
rum, Pariſiis in 4 anno 1601.

In Martialem ſcripſerunt etiam Raderus,
mirez, Gruterus, & alii.

Silius Italicus cum doctiſſimi pueri Dani
Heynſii Crepundiis, Lugduni Batavorum a
Raphelengium.

Solinus editus à M. Antonio Del-rio a
Plantinum, & cum Mela Schotti anno 1582.

Frontini Strategemata edita ſunt una c
Vegetio, Pariſ. in 4. anno 1607.

Ejuſdem de Aquæ-ductibus & Coloniis lib
li editi ſunt ab Onuphrio Panvinio in Co
mentariis reipubl. Romanæ, Pariſiis in 8. an
1588.

Ætatis ferreæ.

A Gellii, quem vulgo Aulum Gellium voca
Noctes Atticæ cum Henrici Stephani a
madverſionibus, Pariſiis in 8. anno 1585.

Appuleji opera cum Petri Colvii Notis, A
verpiæ in 8. apud Plantin. anno 1588

Appulejus cum Beroaldi comment. & not
Stevechii in 2. Baſileæ.

Appulejus cum Vulcanii notis in 8. Lugd
Batav. anno 1594.

In Appuleji opera Symbola Critica Sciop
in 8. Auguſtæ 1605.

Tert

ertullianus cum comment. Jacobi Pamelii
iorum notis, Colon. in folio anno 1617. &
iis anno 1616.
rnobius & Minutius Felix emendati à Petro
conio & Fulvio Urſino, Romæ in 4. anno
. quorum plerasque conjecturas alii poſtea
lgio pro ſuis venditarunt.
getii & Frontini militaria cum Comment.
eſcalci Stevechii, &c. in 4. Pariſiis anno
.
getii de re veterinaria ſive Mulo-medicina,
te Johan. Sambuco in 4. anno 1574.
negyrici duodecim à Grutero, Acidalio &
rshuſio recogniti, Francofurti in 16. anno
.
hetores antiqui ex bibliotheca Fr. Pithœi,
um Rutilius Quintiliano eſt antiquior, Pari-
 4. anno 1599.
ctantius cum Michaëlis Thomaſii notis,
erpiæ in 8. anno 1568.
enſorinus de die Natali, cum Aldi Manutii
s, Venetiis in 8. anno 1581.
urelius Victor cum Andreæ Schotti notis,
erpiæ anno 1579. in 8.
mmachi epiſtolæ cum Caſp. Scioppii notis,
untiæ in 4. anno 1608. cumque Fr. Jureti
ment. Pariſ. in 4. anno 1604.
acrobius cum Joanni Iſacii Pontani notis,
d. Batavorum in 8. anno 1597.
uſonius cum Eliæ Vineti Comment. in 4.
uque Joſ. Scaligeri notis in 8. aut 16.
udentius cum Victoris Giſelini notis in 8.
verpiæ.
laudianus cum M. Antonii Del-rio notis,
verpiæ in 8.
alphurnii & Nemeſiani Poëmata Robertus
us cum notis edidit Florentiæ in 4. quæ

quoque exſtant inter Epigrammata & poëm[illegible] vetera, edita Pariſiis in 16. anno 1590.

Ammianus Marcellinus editus à Lindenb[illegible]gio, Hamburgi in 4. anno 1609.

Julii Obſequentis de Prodigiis, Lugduni [illegible] 15. anno 1588.

Apicius de re Culinaria cum Gabrielis H[illegible]melburgii notis, Tiguri in 4.

Martianus Capella cum Hugonis Grotii n[illegible]tis, Lugd. Batavor. in 8. anno 1600.

Julii Firmici de errore profanarum relig[illegible]num editus à Joanne VVoverio, Hamburgi in [illegible] anno 1605.

Boëthius de Conſolatione Philoſophiæ e[illegible]tus à Rittershuſio Lugd. Batavorum 1600.

Q. Sereni Sammonici carmen de Medici[illegible] exſtat inter poëmata vetera, Pariſiis anno 15[illegible] edita, ut & Rutilii itinerarium & Sympoſii Æ[illegible]gmata, quæ poëmata ſeparatim quoque exſta[illegible]

Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores, Spartianus, La[illegible]pridius, Trebellius Pollio, Capitolinus, Vul[illegible]tius & Vopiſcus, cum doctiſſimis Iſaaci Caſ[illegible]boni, & literarum principis Claudii Salma[illegible] Comm. qui Salmaſius multa alia edidit, q[illegible] doctorum omnium puncta tulerunt, ſed mi[illegible] necdum viſa.

Ætatis incertæ, aut variæ.

Auctores finium rogundorum cum Nico[illegible] Rigaltii obſervationibus, qui etiam de ſi[illegible]gulorum ætate in præfatione monet, editi Pa[illegible]ſiis in 4. anno 1614.

Medici Latini veteres Cælius Aurelianus, q[illegible] Galeno antiquior videtur, Scribonius Largus [illegible] Marcellus Empiricus exſtant in corpore Med[illegible]corum, edito Genevæ.

I

ſcriptionum antiquarum volumen ingens,
Gruteri, apud Comelinum in fol. anno
.

Grammatici & Critici veteres.

Arro & Pedianus non modò Grammatici
ſunt, ſed etiam auctores linguæ, quos quis
imitetur, præterquam ubi nimis antiqua-
eſt Varro, & Pedianus à poſterioribus inter-
tus. Agellius ei, qui confirmati ſit judicii,
ipſe aliquid imitatione non indignum ſup-
tare queat. Poſterioribus tantum creditur,
tum ex locupletium auctorum ſcriptis pro-
.

ſtus ex Verrio Flacco de verborum ſignifi-
ne cum Auguſtini, Scaligeri, Urſini & alio-
notis, Pariſiis in 8. anno 1584.

onius Marcellus, & Fulgentius Placiades,
variorum notis, Pariſ. in 8. anno 1583. item
.

rvius in Virgilium ex bibliotheca Petri Da-
s, Pariſ. anno 1600.

hilargyrius in Virgilium conjunctus eſt cum
ielis Servio, editus prius à Fulvio Urſino
notis, in ſcriptores rei ruſticæ. Romæ in 8.
1587.

onatus & Eugraphius editi ſunt cum Teren-
n 4. Pariſ. anno 1602.

cron, ſeu quisquis eſt Horatii vetus Scholia-
, editus eſt à Jacobo Cruquio cum Horatio
Antverpiæ apud Plantinum.

choliaſtæ veteres in Perſium & Juvenalem
ſunt cum ipſis auctoribus, Pariſiis in 4 an-
613. & apud Comelinum in 8. 1590.

nterpres vetus Statii cum ipſo poëta editus
Pariſiis in 4. anno 1600. & 1618.

Grammatici & Critici recentiores.

CHariſius, Diomedes, Priſcianus, Victorin
Terentianus, Longus & alii, ſimul editi ſ
ab Helia Putſcio in corpore Grammaticoru
Hanoviæ in 4. anno 1605. quorum nonnulli
ter veteriores locum habere poſſunt.

Grammatici & Critici noviſſimi.

GLoſſaria Philoxeni & aliorum, cum B. Vul
nii notis, Lugd. Batavorum, in folio.

Gloſſæ Iſidori cum reliquis ejus operibus e
tæ ſunt etiam cum Philoxeno.

Gloſſæ Placidi unquamne typis deſcriptæ e
erint, neſcio.

Theſaurus linguæ Latinæ quatuor Tom
Lugduni in fol. 1573. Hoc Lexicon eſt omni
optimum, etſi nec paucis, nec levibus errorib
vacuum. Proximè accedit Forum Roman
Cælii Curionis, ni fallor, tribus Tomis, Baſil
in fol. Et Theodoſii Trebellii promtuarium, i
dem Baſileæ, anno 1545. editum: tum Theſau
ſive Ærarium Latinæ linguæ à Ludovico Luci
Francofurti in fol. 1613. Sed ridiculum vereq
Abderiticum eſt de Scriptoribus Latinis ju
cium neſcio cujus, inter inelegantes & imper
ctos Plautum, Terentium & Lucretium; in
perfectos autem & elegantiſſimos Varronem
Salluſtium; inter poſtremos & deficientes Va
rium Maximum, Senecam & Curtium, vel
Appuleji æquales recenſentis.

Ambroſii Calepini Lexicon quovis ſuperi
rum eſt deterius, etiam illud, cui avaritia Typ
graphi nomen Joan. Paſſeratii cum maxima d
ctiſſimi viri injuria præſcribere nihil dubitav

N

zolii in Ciceronem Index, à Jacobo Cella-
cognitus. Baſileæ in fol. 1595.
berti Conſtantini ſupplementum linguæ
æ, Lugduni in 4. anno 1573.
rnabæ Briſſonii Lexicon Juris, Pariſiis in
.
uſdem de Formulis, ſive ſollemnibus popu-
mani verbis, Francof. in 4.
driani Junii Nomenclator in 8. Antverpiæ
ancofurti.
driani Cardinalis de ſermone Latino, Co-
in 8.
ancifci Sylvii Progymnaſmata in artem O-
iam, Venetiis in 8. anno 1548. & Coloniæ
. anno 1589.
tonii Schori Phraſes linguæ Latinæ, Argen-
& Coloniæ in 8.
riſtiani Becmanni Origines linguæ Latinæ,
bergæ in 8. anno 1613.
Marii Corradii de lingua Latina, Bononiæ
anno 1575.
uſdem de copia Latini ſermonis, Venetiis
nno 1582.
omæ Linacri de emendata ſtructura Latini
onis.
urentii Vallæ elegantiæ latinæ linguæ.
uſdem Antidotus in Pogium, Randenſem
cium unà cum Elegantiis, Baſileæ in 4.
guſtini Saturnii Mercurius major, Baſileæ
anno 1546.
lii Burdonis, qui ſe Julium Cæſarem Scali-
n vocat, de cauſis linguæ Latinæ, Lugduni
anno 1530. & apud Commelinum in 8.
1609.
ancifci Sanctii Brocenſis Hiſpani Minerva,
de cauſis linguæ Latinæ: quo libro me-
auctor communis literatorum omnium

pater & doctor appellari. Salmanticæ in 8. a-no 1587.

Ejuſdem Latina Grammatica omnium ab-lutiſſima, eademque breviſſima. Salmanticæ in 8. anno 1587.

Ejuſdem Annotationes ad Virgilii Bucol. Salmanticæ in 8. anno 1591.

Ejuſdem Paradoxa & de Auctoribus interp-tandis ſive de Exercitatione, Antverpiæ ap Plantinum in 8. anno 1582.

Ejuſdem Pentecontarchus à Laurentio Ra-rez de Prado alicubi interpolatus, & editus A-verpiæ in 4. anno 1612.

Nicodemi Friſchlini Grammatica Latina, Fr-cof. in 8. anno 1599.

Auſonii Popmæ de differentia verborum, -que uſu antiquæ locutionis, Lugduni Bata-rum in 8. anno 1606.

Godeſcalci Stevecchii de particulis lingu Latinæ, Coloniæ in 8. anno 1581.

Horatii Turſellini de particulis linguæ Lati Romæ & Moguntiæ in 16.

Theſaurus Criticus editus à Jano Grutero, -jus primo Tomo continentur opuſcula Cri Angeli Politiani, M. Antonii Sabellici, Phili Beroaldi, Johannis Baptiſtæ Egnatii, Dom Calderini, Joannis Baptiſtæ Pii, Cornelii V-telli, Jacobi à Cruce, Pii Antonii Bartolini J-Parrhaſii, viri in Latinis ac Græcis literis c-ſummatiſſimi, maximoque cum acumine, -judicii elegantiâ præditi, Franciſci Floridi, qu ipſe non facile cuiquam literatorum ſit ſec-dus, Laurentii Abſtemii, Lucii Joannis Scop Ptolemæi Flavii, Petri Nannii & Franciſci R-bortelli. Francofurti in 8. anno 1602.

Theſauri Critici Tomus ſecundus, in quo ſ opuſcula Fr. Robortelli, Caroli Sigonii, An

endinelli, Bernardini Realini, Lilii Gyraldi, .. Brodei, Chriſtophori Rufi, Joan. Hartun- Petri Pithœi, Lucæ Fruterii, Achillis Statii, Antonii Mureti & Hieronymi Magiri, Fran- rti, in 8. anno 1604.

heſauri Critici Tomus tertius, in quo ſunt ſcula Pauli Leopardi, Bartol. Barrienti, Fran- Luiſini, Guilielmi Canteri, Theodori Can- Ludovici Carrionis, Jani Durantii, Caſellii, Guilielmi & Marſilii Cognati. Francofurti, anno 1604.

heſauri Critici Tomus quartus, in quo ſunt ſcula Joan. Brodæi, Joachimi Camerarii, Al- anutii, Adriani Junii, Joſephi Caſtalionis, Melleri Palmerii, Joan. Jacobi, Scheckii, cof. in 8. anno 1605.

heſauri Critici Tomus Sextus, in quo ſunt a Valentis Acidalii & Marcelli Donati, ho- s ſemidocti quidem, ſed induſtrii. Francof. anno 1606.

heſauri Critici Tomis ſecuturis comprehen- terunt opuſcula Budæi, Briſſonii, Petri Fa- Nicolai Fabri, Petri Pithœi, Andreæ Alciati, onii Auguſtini, Petri Ciacconii, Fulvii Urſi- ebaſtiani Corradi, Antonii Riccoboni, Joſe- Caſtalionis, Andreæ Schotti, Hieron. Mer- alis, Scipionis Gentilis, Deſiderii Heraldi, tini de Royas, Roberti Titii, Erycii Puteani, ppi Rubenii, Henrici Stephani, Joannis rſii, & ipſius in primis Gruteri Suſpicionum , tum aliorum recentiorum, quos mihi non- videre contigit.

icolai Loënſis Miſcellanea, Francofurti in 8. o 1607.

driani Turnebi opera, Argentinæ in fol. an- 1600.

etri Victorii variæ lectiones.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Jacobi Cujacii opera.

Juſti Lipſii opera.

Joſephi Burdoſcaligeri opuſcula poſth... Pariſ. anno 1610.

Claudii Salmaſii opera omnia.

Joannis Roſini antiquitatis Romanæ ... riis collectæ, cum Dempſteri auctario. J... Glandorpii Onomaſticum hiſtoriæ Rom... Francof. in folio, anno 1589.

Lexicon Philologicum Matthiæ Ma... Bremæ in fol. anno 1623.

Onuphrii Panvinii Imperium & Reſpubl... mana.

Petri Johannis Nunneſii Grammatiſt... Grammatica Græca.

Alexandri Scoti Grammatica Græca.

CONSULTATIO TERTI...

De Scholarum Claſſicarum infor-matione.

PRimum conſtituendus eſt ... mus harum Scholarum Fini... qua via ad eum quàm co... dioſſimè perveniri queat, co... randum.

Finis eſt, ut qui jam lege... tinè didicerunt & ad Scholas accedunt ... quadriennio non modo linguam Latinam ... intelligant, & cum Grammaticæ reguli... auctorum conſuetudini congruenter Lati... bant, ſed etiam Logicam, Rhetoricam, Ph... & Metaphyſicam, hoc amplius autem ... & Politicæ elementa ſic addiſcant, ut ido... qui Profeſſoribus Academicis Philoſop...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Theologiam, Iuriſprudentiam & Medicinam docentibus multo, quam alii, melius & fructuoſius operam dare poſſint. Simul tamen priore biennio in Doctrina Chriſtiana ſic erudientur, ut Catholicæ fidei fundamenta firmiſſime teneant, nulloque negotio ejus, quod credunt, rationem reddere, & Hæreticis, ſicubi uſus veniat, ſilentium poſſint imponere.

Medium ejus finis conſequendi eſt cum Scholarum, tum magiſtrorum informatio.

Informatio Scholarum.

SCholarum quatuor claſſes ſunto. Prima, qua primo anno diſcantur prius Nominum & Verborum Paradigmata, tum Mercurii bilinguis ſententiæ per octo vel novem menſes: reliquis tribus aut quatuor menſibus diſcantur Grammaticæ Rudimenta, ſive Regulæ Etymologiæ & Syntaxeos. Omnibus autem Sabbathis aliquid ediſcent ex libello Erotematum de Fidei Catholicæ fundamentis, Pontificis & Imperatoris auctoritate in Germania edito.

Secunda, qua ſecundo anno prælegantur faciliores Ciceronis epiſtolæ, Cornelii Nepotis vitæ, Terentii Comœdiæ, Ovidii Triſtia & de Ponto, & Phædri fabulæ Æſopicæ. Simul etiam explicabuntur regulæ Proſodiæ, & omnibus Sabbathis aliquid de fidei Catholicæ fundamentis proponetur. quotidie autem de vernaculis Latina facta corrigentur.

Tertia, qua tertio anno diſcatur illa pars Propædiæ Logicæ, quæ ad Rhetoricæ intelligentiam eſt neceſſaria; idque tribus menſibus: tum integra Propædia Rhetorica ſex menſibus, tandem quæ in Logicis ſunt reliqua, unà cum Pervigilio

bonæ mentis, ſive introductione in Ethicam, Phyſicis Inſtitutionibus. Simul autem quoti exercebuntur Latinè ſcribendo, id eſt, ex ver culis Latina faciendo unâ horâ. Quorum in nia à poëticis non abhorrent, etiam verſibus ſc bendis exercebuntur.

Quarta, qua quarti anni primo ſemeſtri Syſt ma Phyſicum, altero Metaphyſicum auditorib ſine ulla dictatione declaretur, ſimulque audit res Analyſi & Geneſi exerceantur, ut nimirum Ciceronis orationibus Horatii Odis, Proper Elegiis, & Logicum & Rhetoricum artificiu explicent, propoſitoque ſibi epiſtolæ, orationi aut carminis argumento, ipſi ſuo Marte aliqu componere aſſueſcant. Simul autem Politicæ lementa, & adjumenta, id eſt, Chronologiam Geographiam cognoſcent, ſi eis Turſellini Hiſt riarum epitome prælegatur, & ex Phyſico Syſt mate ea declarentur, quæ ad Cœleſtem & Terr ſtrem mundi Sphæram ſive globum pertinent.

Qui diſcipuli ad quas Scholas admitti debeant.

QUicunque ad Scholas admitti poſtulat, pr mum omnium explorabitur, num Cicer nis Epiſtolas Marte ſuo interpretari ſciat. ſciat, admittetur ad ſecundam claſſem, ubi null negotio Syntaxeos regulas & figuras ediſcet, Latinè ſcribendo exercebitur, donec ad tertia claſſem translatus Logicæ & Rhetoricæ opera dare poſſit. Sin neſciat, in prima claſſe retinen dus erit, donec omnes Mercurii ſententias inte ligat, nominaque omnia ac verba inflectere, cu Etymologiæ & Syntaxis regulis didicerit.

Quod ſi jam alibi Rhetoricam didicit, in ter tiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

admittetur,ut Logicam diſcat,& poſtea per
lyſin & Geneſin exerceatur.

Informatio Magiſtrorum.

Ecem omnino Magiſtrorum opera in Scho-
lis iſtis requiritur.
rammatiſtæ duo, unus Doctor, alter Exactor
Repetitor: quorum munus erit, ut in prima
e Paradigmata, Sententias & Grammaticæ
imenta doceant.
rammatici tres in ſecunda claſſe, unus Au-
rum interpres,duo Correctores ſive emenda-
s ſtyli, qui quotidie Compoſitiones diſcipu-
rum corrigant,indicando eis,ſi quid cum Ety-
logiæ aut Syntaxeos præceptis non congruat.
Doctor Logicæ & Rhetoricæ in tertia claſſe;
mque exeunte anno myſtagogus ſive intro-
ctor in Ethicam & Phyſicam.
hiloſophus Phyſicus & Metaphyſicus in
arta claſſe: cujus etiam erit exeunte anno au-
oribus declarare Sphæram cœleſtem & terre-
m, & hiſtoriarum epitomen prælegere, tum
iticæ elementa præcipere.
Rhetores duo in quarta claſſe, alter Analy-
s ſeu Reſolutionis, alter Geneſeos ſeu Com-
itionis. Reſolutionis Magiſtri hoc opus ha-
bunt,ut quotidie veterum auctorum opera in-
pretentur & Logicum ac Rhetoricum in iis
ficium oſtendant, ut appareat diſcipulis,quo-
do auctores antiqui artis Logicæ & Rhetori-
præceptis in ſcribendo uſi fuerint. Compoſi-
nis Magiſtri hoc opus habebunt, ut compoſi-
num argumenta ſeu materias diſcipulis di-
nt, & corrigant, quæ illi ſeu verſa aut ligata,
a proſa aut ſoluta oratione conſcripſerint.
Catechiſtes, idemque Sacerdos Pœnitentia-
rius,

rius, ſive à Confeſſionibus, cujus munus eri
mnibus Sabbathis Erotemata de fidei Cathol
fundamentis præcipere & interpretari in pri
& ſecunda claſſe.

Indiculus librorum, quibus Magiſtros in ſtructos eſſe oportet.

OMnes illi Latini auctores, quorum Sylla
in ſecunda Conſultatione fuit expoſitus.

Ciceronis epiſtolæ familiares cum Iohan
Thomæ Freigii notis, item cum Italica int
pretatione Fabrini.

Terentius Fabrini.

Horatius Fabrini.

Virgilius Fabrini.

Ciceronis orationes, cum Freigii annotatio
bus.

Ciceronis epiſtolæ & orationes cum Manu
Commentariis.

Huberti Gifanii Obſervationes linguæ Latin

Hadriani Cardinalis de Latino ſermone.

Antonii Schori Phraſes linguæ Latinæ.

Manutii Elegantiæ.

Ærarium ſive Theſaurus Linguæ Latinæ L
dovici Lucii.

Calepinus Iohannis Paſſeratii.

Nizolii Index in Ciceronem.

Baſilii Fabri Theſaurus Scholaſticæ erudit
nis.

Onomaſticon Romanum.

Ludovici Vivis Dialogi, ſive Exercitation
Linguæ Latinæ.

Franciſci Sanctii Brocenſis Minerva, ſive c
cauſis Linguæ Latinæ.

Caſp. Scioppii opera Philologica & Philoſo
phica.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

De Lingua Græca.

QUoniam in Italia Græcæ linguæ doctores vix inveniuntur, ac ſiqui ſunt, ſoli in ſcholis re-...untur, otioſum & inane mihi viſum eſt de ...guæ illius diſcendæ rationibus quicquam hic ...re. Siqui tamen ſunt, quos Sapientiam & ...entiam ex ipſo Græcorum ore haurire juvat, ...ia verò Interpretum fidei credere diſpudet, ...uctor ſum, ut cum Ianuæ linguarum, ſeu ...curii ſententiæ Græcè converſæ exierint (...t propediem eas unà cum Hebræa verſione ...uras confido, ac jam ſub prelo eſſe audio) ...dem iis addiſcendis rationem obſervent, ...m à Mercurio Bilingui Latinam diſcere aven-...s præmonſtratam videbunt. Græcam Tſchon-... Grammaticam qui nanciſci poterit, magno ...digmata multaſque regulas ediſcendi labore ...tum ſe lætabitur.

CONSULTATIO QVARTA,

De Cauſis Grammaticæ Philoſophicæ in Scholas introducendæ;

SIVE

...em Rationes, quæ conſcientiis Epiſcoporum reli-...ionem ſive ſcrupulum injicere debent, ne veterem Grammaticam diutius in ſcholis tolerare, ſed no-...am in eas introducere velint.

I.

VEtus Grammatica plena eſt fraudibus & mendaciis. Turpe verò eſt permitti, ut pue-...antus mendaciorum numerus à Magiſtris, ...cipuéque Clericis, inſtilletur.

Animad-

Animadverſio.

EXempli gratia: *Nomina arborum & urb ſunt generis feminini.* Hoc manifeſtè fal eſt, cum & ratio philoſophica, & locuple ſcriptorum auctoritas vincat, iſtiusmodi non non habere genus, niſi ex regula terminatio vel vi ſignificationis. Ut *Mediolanum magn* citur, quia ſignificatur & ſubauditur *Urbs*, alioqui vi terminationis Mediolanum ſit ge neutrum. Sic Virgilius *Altum Præneſte* dixit ſi ſicans *Oppidum*, & *Sub ipſa Praneſte*, ſignifi *Urbem* Ita *Hac Corinthus* dicitur, quod *Urbs* ſi ficetur, cum alioqui *Corinthus* per terminati regulam ſit Maſculinum, quomodo à Prope & Vellejo uſurpatum videmus. Priſcianus lib teſtatur, veteres dixiſſe *Hic cupreſſus, platanus, rus, ulmus, populus*, propter terminationem dem tamen ut feminina efferuntur propter ſi ficationem, cum *Arbor* in iis ſignificetur. de re videatur Grammatica philoſophica p 108. An ergo non erubeſcendum eſt Chriſtia quod pueros cogunt mendacia credere & ſcere? Nec refert, quod mendacia iſta ſint de bus frivolis. Nam ſaltem mentiendi conſuet non eſt frivola, cum ſit homine Chriſtiano p ſus indigna, nec ejus culpam ulla vel neceſſit vel utilitatis elevet excuſatio. Ac tanto n turpius eſt mendacia illa tolerare, poſtquam rum falſitas publicè fuit retecta & convicta: enim jam ignorantia quemquam culpâ libe, cum præſertim planum factum ſit, quantum trimenti privatim ac publicè importet, on liberalis doctrinæ fundamentum in menda jeciſſe.

Ve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

II.

teris Grammaticæ mendacia ingentibus &
vacuis laboribus juventutem onerant, &
nia excarnificant.

Animadverſio.

mirum in Emanuele Alvaro de ſola Syn-
taxi Nominum, Verborum & Participiorum
gentæ inveniuntur Regulæ cum tot Exce-
nibus, Appendicibus & Obſervationibus, ut
ntem videantur ad inſaniam aut ſuſpendium
adigere. quod contrà Grammaticæ philo-
icæ *Syntaxis regularis* quindecim regulis ab-
tur, idque ſine ulla exceptione. Itaque nihil
ctu proclivius, quam ut pueri, etiam illi,
aliam quamvis Grammaticam jam didice-
unam indies regulam ediſcant, quod homo
e jam provectior, nec philoſophiæ ignarus,
una hora fecerit, ſine ullo regulas oblivi-
di periculo. Aliis quindecim diebus pueri in
enda *Irregulari* ſeu *Figurata Syntaxi* occupa-
tur: quo facto omnium, quæ in Latinis au-
ibus inveniuntur, rationes expeditius red-
t, quam non modo Ieſuitarum diſcipuli, ſed
etiam Magiſtri, immò verò quam quivis
s, qui vel triginta annos in linguæ Latinæ
dio & exercitio conſumſerit.

III.

adem mendacia plurimum temporis aufe-
t diſcipulis, quod vel ſtyli exercitio, vel aliis
ciplinis utilius tribuerent.

Animadverſio.

Bſervato diſcendi ordine, quem novæ Gram-
maticæ auctor præſcribit, ut prius ſcilicet
ac beneficio novitiæ inventionis octo aut
novem

novem menſibus pueri Latinam linguam in
ligere diſcant, tum ad Grammaticam acced
omnium primum pueri unius anni ſtudio c
linguæ intelligentiam, tum Grammaticæ m
moriam conſequentur. Deinde alio anno
gendis facilioribus linguæ auctoribus, & ſ
bendo exercebuntur, ſicque idonei fient ad ſc
las Philoſophiæ, Iuriſprudentiæ & Theolo
practicæ, ſive Caſuum Conſcientiæ, modò
ætatem alioqui ſint capaces. Tertio anno p
Logicam Scioppii, tum *Rhetoricam* addiſcere po
runt. Cujus rei experimentum in mediocris
genii puero Germano ſexdecim annos nato
ptum fuit, qui duobus ſolis menſibus Logic
& Rhetoricam perfectiſſimè edidicit, & ad p
blicas Philoſophorum acroaſes admiſſus lo
melius Magiſtrum intellexit, quam alii, qui j
Curriculi philoſophici dimidium confecera
Quarto anno Pædiæ *Scioppianæ Phyſicam & M*
taphyſicam ſic addiſcent, ut rerum multo p
ſciant, quam aliarum ſcholarum diſcipuli, tam
non æque exercitati erunt in nonnullis quæſt
nibus; quarum tamen nullus uſus eſt, niſi
qui eaſdem in ſcholis alios docere, aut de iis
tercando exerceri velit. Ita quatuor anno
ſpatio qui nec verbum Latinum intellexer
cum Latinè minime vulgariter doctus, tum
omni philoſophia ſatis exercitatus inven
tur: neque id alia ex cauſa, niſi quia temp
prudenter fuit diſpenſatum, neque vel fal
vel obſcuris, vel longis, vel confuſis, vel ot
ſis & ſupervacuis præceptis inutiliter conſu
tum. Iam igitur Epiſcopi cogitent, quam Ch
ſto pro ſe rationem reddituri ſint, qui juv
tutem tanto tempore defraudari patiunt
cum ignorare haud poſſint, temporis jact
ram eſſe omnium graviſſimam, omninóq

ir

arabilem, ac nullo auri pondere exæquari
ct.

IV.

dem Grammaticæ veteris mendacia innu-
bilium hominum marſupia exenterant, qui
ſine maximo rei familiaris intertrimento
plures annos in Grammatico pulvere con-
unt.

Animadverſio.

x quisquam eorum, qui ad ſcholas publicas
rudiendi gratiâ mittuntur, ante exactum
mum annum id conſequitur, ut quamcum-
Ciceronis epiſtolam marte ſuo interpretari,
mnium quæ legit, rationes reddere queat. At
uno ſolo biennio id eis contingere poteſt,
ova Grammatica utentur. Quicquid ergo
pecuniarum in quinquennii victum ab eis
nſum fertur, ejus jacturam Epiſcoporum
â faciunt, qui eos frugibus divino beneficio
ntis adhuc in ſilvas amandant, & concuſſa
cu glandes legere & porcorum convivas fieri
gunt.

V.

adem mendacia plurimorum ingenia ab o-
literarum & ſcientiarum ſtudio deterrent,
propter ingentem numerum Regularum,
eptionum, Appendicum & Obſervationum,
s oderunt ſtudia, quàm noverint.

Animadverſio.

eri non poteſt, quin celerem habeat ſa-
ietatem faſtidiumque afferat, quod cùm
gno, tum diuturno labore comparatur, nec
fere aut varietate ſeu novitate diſtinguitur,
aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

aut fructus ſe oſtendentis ſpecie mitigatur.
ptem fere annos pueri in præceptis Gramm
cæ diſcendis & repetendis conterunt, & in
ceptis quidem obſcuris, confuſis, ſupervac
ingentique Exceptionum numero reſtri
cumque Memoriam quotidie onerent, int
nec Mentem aut Intellectum rerum notitiâ al
nec objecta aliqua boni vel commodi
ſpecie labores, quos adhuc ſibi capiendos vid
lenire poſſunt. Nec enim eis apparet, qu
tum quotidie diſcant, nec aliorum exempl
bene ſperandum excitantur. Cum enim Ieſ
glorientur, ſe in Europa circiter ducenta diſc
lorum millia habere, ex tanto numero qu
tandem quisque continuis ſeptennii labor
apud eos exhauſtis plebi ſe exemit, ac viro
Latinarum literarum laude clarorum cœtui i
ruit? Nimirum in ipſa quoque Societate no
mere decem Patres invenerint, quibus opera
ſcholis aliud fuerit pretium, niſi ut Gramm
cè ſcriberent, & barbariſmis ac ſolœciſmis
tius dictio eorum vacaret, quam ullam Eleg
tiæ commendationem auferre deberet. *Fam*
nus certè *Strada*, cui ſuffragiis ſuis Ieſuitæ in
tine ſcribendo primas ſine controverſia d
runt, nihilque niſi mellitos verborum glob
& omnia dicta ſeſamo ac papavere, vel po
cœlitum nectare & ambroſia in ſcriptis
ſparſa & imbuta inveniri contendunt, nond
fœdas barbariſmi & ſolœciſmi notas ſibi imp
ſas eluit, ac fortaſſe non de nihilo veretur,
mox Hiſtoriæ ſuæ idem ipſum uſu veniat, q
nuper Maffejo: cujus ſtylum vitiis ne in lin
quidem tirone ferendis ſcatere, in *Scioppii*
thoricæ fragmento Mediolani edito demonſtra
vidit. Cum ergo diſcipuli eorum in ipſo diſci-
næ aditu tantum amaritudinis experiantur,
ir

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nt tot annos ex tantis ſuis laboribus volu-
is quicquam capiant, ſi præſertim difficiles,
oſos & plagoſos nacti ſint Magiſtros (qua-
ere ſunt,quos obſcuro & plebejo natos loco
ſcholaſtici imperii ſpecies & juris ephebo-
natibus reddendi provincia inflare, & fero-
ſuique ignorantes facere ſolet) vix animum
icunt, ut aliarum ſcholarum periculum fa-
t, & in diſcenda Philoſophia aliisque ſcien-
laborem ultra capiant. Hujus vero rei nul-
in iis ſcholis timendum eſt periculum, in
bus Grammaticæ novæ locus dabitur. Nam
Præcepta artis quicquam habent difficulta-
& quamvis in Magiſtro non ſit plus ſcientiæ,
m in iis, quos Ieſuitæ in cathedris collo-
t, ſi tamen ordinem præſcriptum in docendo
ervet, fiet ut non modo nullum pueris tæ-
m ediſcendi labor afferat, ſed etiam ut ipſi
tidie fiant ad nova combibenda avidiores.
nirum poſt Nominum & Verborum Paradi-
ata unius, aut ad ſummum duorum menſium
ore memoriæ mandata ſententias morales in
urio bilingui, ſeu *Ianua linguarum* poſitas di-
e incipient, ita quidem ut quotidie Nomina
Verba in decem ſententiis comprehenſa de-
nare & conjugare (Magiſtro, quos quodque
men caſus à Paradigmatis differentes, & quæ
odque Verbum præterita ac ſupina habeat,
icante) & pridianæ lectionis ſententias me-
riter recitare jubeantur. Iſte labor non modo
nus pueris gravis aut moleſtus, ſed hoc etiam
mine gratus accidet, quod quotidie circiter
adraginta nova vocabula in decem illis ſen-
tiis incluſa addiſcent, ſeque indies tanto do-
ores fieri intelligent ac velut laboris ſui fru-
m adſpicientes alacrius quod reliquum eſt la-
ris perferent. Et uno quidem quadrimeſtri

tantum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tantum fecerint lucri, ut circiter quinque m
vocabulorum intelligant, & declinare ac co
gare noverint, quorum alia ſunt, quæ vocant
damentalia, (quibus ſcilicet multorum alio
vocabulorum intelligentia veluti Fundam
innititur) alia *quotidiana*, alia denique *rara.*
ita geſto, Magiſter omnium Nominum &
borum *Conjugata*, id eſt, primitiva & deriva
ſimplicia & compoſita, pueris dictabit, (ni
men interea nonnemo ea typis deſcripta en
rit; quod ſanè multo foret conducibilius) e
cum in ſcholâ, tum domi ſæpius legere jub
inſtituto etiam provocantium ſe certamine
jus uſus erit, ut alios gloriæ ſtudium ad diſ
dum exacuat, alii certaminis arbitri ea, de
bus contenditur, non minus memoriæ infig
quam in aures admittant. Ita ſeptimo aut oc
poſt menſe, quam ſententiis illis occupari co
rint, circiter quindecim millia vocabulorum
tinorum intelligent, & quamcumque Cicer
epiſtolam facile interpretabuntur, quod
rum Scholarum diſcipuli, quamvis docti
Magiſtrum ſortiti, vix ſeptimo anno conſeq
tur. Adeò docendi modo modus intereſt, e
ubi Magiſtri inter ſe pares ſunt, pares etiam i
nio & ſtudio dicipuli. Poſtquam verò lingua
tinæ notitiam ſic adepti fuerint, ad Artis
cepta admittentur quæ ſunt *Sexaginta verſus*
xametri de Nominum generibus, & *octogint*
caſibus ſeu declinationibus, quibus omnes
mologiæ Regulæ cum omnibus ſuis Excepti
bus includuntur: quas duabus hebdomadis
moriæ mandare poterunt. *Regulæ* verò *Synta*
non ſunt niſi quindecim, ſine ulla Exceptio
Appendice aut Obſervatione, ut nullam pro
iis ediſcendis experturi ſint difficultatem,
nec in *Figurata Syntaxi*, quam ad verbum ediſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nil attinet: ſed ſatis eſt, eos exempla ibi re-
ata ſæpius relegere, atque inter ſecundi anni
ercitium, cum ſcilicet auctores eis explana-
ntur, figurarum ſubinde in memoriam à præ-
tore revocari. Tanto autem amplius in ſecun-
anno capient voluptatis, quanto minoris mo-
iæ eſt in eo, quod faciendum didicerunt, ex-
eri, quam diſcendo memoriam onerare, cum
ſertim legendis notæ melioris auctoribus, Ci-
one, Terentio, Nepote, Phædro, Ovidio, ac ſi-
ibus, penum ſuam literariam quotidie multis
bis lectis inſtruent, ac pedetentim non modo
igenter & eleganter, ſed etiam ornatè & co-
ſe ſcribere incipient.

Quod ad verſus de *Præteritis & Supinis* attinet,
o linguæ tirones nihil damni facturos, ſi eos
n ediſcant. Iam enim inter ediſcendas ſenten-
s quæ quorumque verborum præterita & ſu-
a eſſent, Magiſtri indicio & monitu eos co-
oviſſe pono: quorum memoriam quotidiana
tio & ſcriptio facile conſervaverit: ſin autem
nnullorum eos capiat oblivio, ad ipſos verſus
nſultum ire poterunt.

Sed centum & quadraginta Alvari verſus *de
ſodia*, ſeu Syllabarum dimenſione, ſecundo
no per otium ediſcent, quibus ingenium à
ëtica minimè abhorrens contigerit, ſaltem ut
ëmatum vitia norint, & recitandis alienis ver-
us amuſiam & rerum poëticarum inſcitiam
d alios promtam habere caveant; nam ut in
ëtando multum ponant operæ, nihil cauſæ
bere eos video. Verſus enim malos ſcribere,
iculum eſt: mediocres, inglorium: bonos &
i dignos, pæne inconceſſum,

VI.

Eadem mendacia Magiſtris quoque Crucem

 figunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

figunt & à gravioribus atque utilioribus ſtu
eos retardant.

Animadverſio.

NEc enim Magiſter dictorum vel ſcript
rationes à diſcipulis erogitare, aut
quæ illi ſive loquendo, ſive ſcribendo a
tunt, eis exprobrare & corrigere poterit, n
mnes Artis regulas ipſe memoriâ complex
neat. Id autem quam operoſum ac moleſti
num ſit, vel hinc judicari poteſt, quod R
ſint plusquam mille, eæque maximam pa
falſæ, nec auctorum conſuetudini ſatis
gruentes: cui porrò conſequens eſt, ut
Exceptionum, Appendicum & Obſervati
turba fulciri neceſſe habeant. Atque hac d
ſa hunc Ieſuitæ morem & inſtitutum h
prædicantur, ut ſinguli quotannis, cum pr
ſtudiorum rebus vacatione fruuntur & f
agitant, velut repueraſcentes Grammatica
cepta pervolutent, quod aliter omnem e
memoriam mox in ſe obliteratum iri ce
habeant, unde eos minimè multum tiro
intereſſe, deque omnibus quæ legunt au
bunt, animo fluctuare & incertos certare ne
ſit. Ingens proinde eſt Grammaticæ novæ
ctoris etiam erga magiſtros beneficium
præter hanc uno menſe quicquid Regulis
prehenditur ludibundi ediſcere, & omne
quum tempus legendis & imitandis aureæ a
auctoribus Latinis conſumere poterunt, m
que cum rerum, tum verborum ſcientiâ auct
invenientur.

VII.

Eadem mendacia cauſa ſunt, cur Deus, E
ſia ac Reſpublica multò plurimorum oper
fraſt-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

audetur, quam illi minimè pœnitendam nava-
: poſſent, niſi alios Grammaticæ magiſtri tot
nnis in ſcholis contererent; alii vel temporis
nginquitate, vel diſcendi difficultate territi
udia deſererent, aut attingere dubitarent.

Animadverſio.

I quis jam inveniatur ætate provectior, qui nihil aliud exoptet, niſi Latinè ſatis intelli-
ere, ut Deo & Eccleſiæ inſervire, ac vel Sacer-
otio initiari, vel Theologiæ Practicæ ſeu con-
ientiæ caſibus operam dare, ac paulo poſt ani-
arum curam ſuſcipere queat: ſimiliter autem
quis Iuriſprudentiæ, Medicinæ, aut Philoſo-
hiæ ſtudere velit, conſideret autem tot annos
pendendos fore odioſiſſimis Grammaticæ
ræceptis, donec vel mediocrem linguæ Latinæ
otitiam aſſequatur, nec tamen ejus rei cauſa
uantoſcumque labores capere parato extra lu-
os literarios ullam idoneam voto potiendi oc-
aſionem oſtentari: nempe ſummæ ac velut in-
ſuperabilis difficultatis ſpecie perterritus ani-
um deſpondebit, & quidvis potius, quam de
teris ac diſciplinis cogitandum ſibi putabit.
m verò Grammaticæ novæ Auctor viam tali-
us munivit, ut quò volunt, uno anno minimè
boriosè pervenire poſſint. Nec enim ullo eis
do literario, aut arte Grammatica opus fuerit,
odo habeant, unde juvenem aliquem cujus-
nque Grammaticæ peritum pretio conducant,
ui primum in declinationum & conjugationum
aradigmatis uno eos menſe exerceat, ac mox
ercurii bilinguis Sententias eo, quo dictum
t, numero ac modo interpretetur, & Nomi-
um caſus Verborumque præterita & ſupina in-
icet, tandemque vocum Conjugata dictet, aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cum typis deſcripta exierint, ſubinde cu
translegat. Hoc pacto ſine ulla vel Etymolo
vel Syntaxeos regula ante vertentem an
Latine ſatis docti erunt, ita ut quod ad li
attinet, nihil eos vel à ſacris Ordinibus,
Philoſophorum, Iuriſconſultorum, Medico
aut Theologorum Practicorum ſeu Caſiſta
quos dicunt, acroaſi ſubmovere aut arcer
beat. Sin autem poſtea eis libuerit Syntaxis
que regulas quindecim cum Figuris Gram
ticis cognoſcere, ſuo ipſi marte, nullo præcip
te aut adjuvante, per otium facillime id co
quentur, cum eam ad rem nihil, niſi lingu
telligentia, requiratur.

LVD

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

LVDOVICII CROCII D.

NSTRVCTIO,

DE RATIONE STVDII THEOLOGICI.

Caput I.

DE SCOPO.

Aphoriſmus. I.

IDEAM *Theologiæ methodicæ, cujus adminiculo ſalutaria fidei dogmata explicantur, confirmantur, defenduntur, animo ſuo comprehenſurus, & ſecundùm eam Deo feliciter operaturus, ante omnia ſuum ſibi* ſco-
m *ſanctè præſtituat & intendat,* impedimenta
riter tollat, media *prudenter eligat & adhibeat,*
fecta *denique hujus divini ſtudii calidè deſideret,*
animus à terrenis ad hoc veluti alis ſubvectus ele-
tur.

SCHOLION.

Quemadmodum enim viator, iter ingreſſurus
inicipio de certa meta cogitat, deinde verò de-
natis aviis & remotis impedimentis, ad eam
edia itineraria ordinat ac dirigit: ita & Theo-
giæ noſtræ, quæ viatorum eſt, ſtudioſus ſic ſibi
rrendum ducat, ut in ſcopum, metamque ſibi
æfixam perpetuò proſpiciat, & ſublatis obſta-
lis atque impedimentis, media ad eam rectâ
ſine errore atque periculo ducentia circum-
ectè eligat, & uſurpet.

II. Scopus *ſive finis Theologiæ ſtudioſi eſt*

 ob-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

objectivius, *aut* formalis. *Ille eſt* generalis, *q…
mnibus Theologiæ ſtudioſis communiter debet eſſe …
poſitus, nempe DEVS, &, quem miſit, IES…
CHRISTVS rectè cognoſcendus, ritéque colen…
Hic verò eſt* ſpecialis, *quem hic vel ille Theo…
ſtudioſus potiſſimùm ſpectat, nempe, ſervire DE…
ædificationem vel juventutis* in ſchola, *vel adu…
rum* in Eccleſia, *vel ovium agnorumque* utrob…
ſimul.

Principiò, ſolus Deus, abdicatis & omiſſ… mnium aliarum rerum inordinatis affecti… ſummè intendendus & conſectandus eſt, … hunc noveris & diligas ſupra omnia, cætera … in ordine ad ipſum. *Matth.* 6, 33. 17, 5. *Ioh.* 14… 21. 23. *Col.* 3, 16. 1. *Tim.* 4, 13. 2. *Tim.* 3, 15. 1. … 10. *v.* 31, & *Eph.* 3. *v.* 18. 20. 21. Ad quem … *mum* finem accedit *alter*, ut inſtruamur *neceſſ… rerum cognitione*, quæ facit ad intelligendam… dexterè explicandam doctrinam cœleſtem … gubernandam partem regni Chriſti: & *tertiu…* in communi vitæ Chriſtianæ curriculo *mores…* gamus, cupiditates & affectus noſtros frenem… ut publicis aliquando muneribus adhibiti, … tolerari ab aliis, aliorumque nos viciſſim i… mitates ferre poſſimus, noſtroque exem… Chriſtianis virtutibus, modeſtiâ, fide, ſpe, cha… te, manſuetudine, humanitate, beneficen… gratitudine, juſtitiâ, candore, moderatoque… guæ uſu, aliis facem præferamus *ad pium &… num publicum.* Qui fines crebrò ſerióque cogi… ſuâ dignitate excitant diſcentes, & ſpe ingent… præmiorum urgent ad præſtandam diligent… & vincendum difficultates, cum quibus divin… hoc ſtudium conjungitur. Qui verò hos fines… pinè prætereunt aut protervè rejiciunt & … ſtudium aliò transferunt, illudque faciunt ve… ſtrumentum voluptatis & nequitiæ, vel do…

na…

tûs, vel divitiarum & honorum, hi rem ſan-
ſſimam nefariè profanant, & à Chriſtiana ſa-
entiâ abſunt quàm longiſſimè. Videſis Era-
um Roterodamum, decus illud Belgicum, me-
odo compendiò perveniendi ad veram Theo-
giam, §. *Illud meâ ſententiâ magis ad rem pertinet,*
: Et præclarè in Enchiridio militis Chriſtiani,
none 4. Deinde, Deo ſervire ſtudioſus Theo-
giæ poteſt aut in Eccleſia, aut in ſchola, aut,
o donorum menſurâ, utrobique: & velle qui-
m debet. Cùm enim alii ſint paſtores in Ec-
ſia, alii doctores in ſchola; *Eph.4.v.11.* neceſſe
, ut ſtudioſus Theologiæ prudenter cogitet,
aturè deliberet, & ſanctè præſtituat, an ali-
ando in Eccleſiâ, an in ſcholâ, an in utraque
EO ſeſe vocanti ſervire velit: quia non eſt ea-
m per omnia utrobique docendi ratio, ac per-
de etiam alia atque alia dona & doctrinæ in-
umenta in docente requiruntur. Vide Doct.
itherum *tom.2. fol.475.*

CAP. II.
De impedimentis.

Q*Vi hunc ſibi ſcopum in ſtudio Theologiæ ſanctè præſtituit, is impedimenta fortiter tollat, divinâ* *tus gratiâ: qualia ferè ſunt,* IMPIETAS, SO-
ORDIA, CONFUSIO.

Principiò obſtat quidem nonnullis, *ex parte tractandæ* difficultas: Sed hæc non eſt tanta,
uin eam ſuperare poſſint, qui operæ & labori
on pepercerint, præſertim quibus ab ineunte
tate rectâ inſtitutione frui contigerit, ſi modò
 conſilio præceptorum legitima ſtudiorum ra-
o ineatur, ut rectè arbitratur doctiſſimus *D.*
eorgius Calixtus, Profeſſor Theologus Helmſta-
enſis, præfatione in Epitomen Theologiæ. Se-
ndò obſtat nonnullis, *ex parte modi*, quo res tra-

ctatur, vel prolixitudo, vel nimia brevitas; de o
vide eximium Theologum Lucam Trelcati
F. epiſtolâ dedicatoriâ ſcholaſticæ & method
locorum communium SS. Theologiæ inſtitut
nis conquerentem, ac remedium oſtendente
Tertiò obſtat multis *ex parte inſtrumentorum*, q
bus res tractanda eſt, inopia multiplex. N
multorum.

——— Virtutibus obſtat
Res anguſta domi.

Videſis Johannem Brentium *in Poſtillâ*, *c*
cione de dedicatione templi, von der Kirch-weihu
Et D. Andream Keſlerum *prudentiæ Chriſti*
parte 1. *cap.* 2. *punct.* 2. *num.* 2. *&* 6. *de ingratitud*
Magiſtratuum erga miniſterium: Et *punct.* 3. *num*
& ſeqq. de ingratitudine patrumfamiliâs erga mini
rium. Quarto denique obſtant his multò peri
loſiùs *ex parte diſcentium*, quæ hoc aphoriſmo t
lenda ſuadeo.

II. IMPIETAS *eſt in neglectu precum, & v*
malâ.

Graviſſimum hâc de re teſtimonium eſt ipſi
Sapientiæ, *cap.* 1. *v.* 4. 5. 6. *Hoſ.* 4. *v.* 11. Hinc A
ſtolus Iacobus 1, 5. 6. *Quod ſi cui veſtrûm d*
ſapientia; poſtulet à Deo, qui dat eam omnibus
nignè, nec exprobrat: & dabitur ei. Sed poſtulet c
fide, nihil diſceptans: nam qui diſceptat, ſimilis eſt f
ctui qui ventis agitatur & jactatur. Quam verò
pientiam? Non terrenam, infernam & ſecu
rem; ſed ſupernam, ſed divinam, cap. 3, 17. *Q*
autem ſupernè eſt ſapientia, primum quidem pura
deinde pacifica, moderata, obſequens, plena miſeric
diæ & fructuum bonorum abſque diſceptatione, ſine
mulatione. Et Servator noſter diſertim ait, Io
7, 17. *Si quis voluerit ejus* (Patris mei) *voluntat*
exſequi, cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit,
ego à me-ipſo loquar, Exemplum vide *Syrac.* 51, 1

19. &c.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

9, *&c.* Ex adverſo eſt impietas *Ioh.* 3, 19. *&* 8. 44.
47. Hacpropter Paulus Titum ſuum vult eſſe in-
culpatum, *cap.* 1. *v.* 8. Tametſi enim, ut rectè no-
tat doctiſſimus Alſtedius *compend. Theolog. part.* 1.
4. impii quidam homines egregiè videntur cal-
lere τὰ θεολογέμενα: reverâ tamen illa cognitio
rerum Theologicarum eſt ἀθεόλογος quia fieri
non poteſt, ut cognitio verè Theologica habitet
in corde non Theologo. Quamvis enim talem
vim magneticam non habeamus naturaliter in-
ſitam, quâ mens noſtra Scripturam Sacram, ejus-
que naturam penetret; ea tamen vis divinitus in-
ditur omnibus iis, quibus ad hoc commercium
corda regenerantur. Eſt autem ſtudioſis Theolo-
giæ in Academiis cautè diſpiciendum, quibus-
cum familiariter vivant. E bonis ſibi ſodales quæ-
rant, qui ejusdem ſint conditionis, aut non mul-
to ſuperiores, quique eiſdem literis operentur,
ſi pluſculum profecerint. Sic enim habebunt
quos ſequantur, quos imitentur. Horum enim
plurimum ſimiles evadimus, quibuſcum quo-
tidie verſamur, juxta illud vetus:

Ἀγαθοῖς ὁμιλῶν ἐκβήσῃ ἀγαθός.
Κακοῖς ὁμιλῶν ἐκβήσῃ κακός.
Qui cum bonis eſt, fit bonus.
Qui cum malis eſt, fit malus.

III. SOCORDIA *eſt, qua vel non diſcimus
neceſſaria; vel, ſi diſcimus, oſcitanter & perfunctoriè.*
Hoc curioſitatis, illud ignaviæ ferme eſt. Vide
Prov. 22. *v.* 29. 1. *Pet.* 4. *v.* 15. *&* 2. *Theſſ.* 3.
v. 7. 8. 11.

IV. CONFUSIO *eſt varia.* 1. *diverſorum
ſtudiorum.* 2. *diverſarum cujusque ſtudii partium.*
3. *diverſorum librorum.* 4. *deniquè temporum.*
Nam 1. Quidam ſtudium Theologicum cum
philologico & philoſophico perperam confun-
dunt, cùm à ſtudio philoſophico viâ ordinariâ,

hodiéque uſitatâ, inchoandum, inde ad phi-
logicum pergendum, in Theologico demum p-
ſiſtendum. 2. Quidam partes cujusque ſtudii c-
turbant ſic, ut in diſputationes & declamatio-
ſeſe immergant, priusquam in philoſophiâ
prehenderint principia τῆς ἐγκυκλοπαιδείας, ſ-
gularumque diſciplinarum, quæ vel res tradu-
docendas ac diſcendas, vel modum docendi
diſcendi: in philologia ad *hiſtoricam* & omne
nus claſſicorum autorum feſtinent, priusqu-
technicam attigerint, nedum devorârint:
Theologiâ verò quam plurimi in *polemica* & *p-*
negyrica ſe præcipitent, antequam vel *Catecheti-*
quibus pura & in Eccleſia, cujus membra ſun-
& in qua degimus, certa miniméque controve-
veritas continetur, ex ipſiſſimis ſcripturæ te-
bus & ſymbolo Apoſtolorum imbiberint;
ideam locorum communium, quâ univerſu-
Theologiæ corpus è Sacra Scriptura delinea-
comprehenderint, ipſasque inprimis Sacras Li-
ras perlegerint, in quibus tamen cum Timoth-
permanendum eſt. 1 *Tim.* 4, 13. 14. 15. 16. *&* 2 *Ti-*
3, 14. 15. 16. 17. 3. Quidam judicii quadam ἀ-
πειρίᾳ bonorum auctorum delectum inſuper h-
bent, ut ex vero dicas de plerisque, ſi modò
illorum bibliothecas te familiariùs penetres;
miles habent labra lactucas. Et

Pro captu lectoris habent ſua fata libelli,
Hujus & affectu ſingula verba valent.

4 Quidam ſtudiorum ſacrorum curriculu-
non ſatis ad ætatem & conditionem ſuam
ptant, ut ſingulis illorum partibus idoneum
ſufficiens tempus tribuant, captusque, vocati-
nis, & menſuræ ſcientiæ, fideique ſuæ ratione
habeant, juxta prudentiam Pauli 1 *Cor.* 3, 1. 2.
Heb. 5, 11. 12. 13. 14. *&* 6, 1. 2. Verum enim ve-
optimum confuſionis antidotum eſt AMOR O-

DINI

…INIS, qui in didactica Sacra ſequendus eſt, & …iſce regulis veluti tacticis ferè continetur.

V. Regulæ tacticæ generales, ſecundùm quas in …udio Theologico ſine noxia confuſione proceditur, ſunt …tæ.

1. Poſtquam ad pædagogei ſive ſcholæ trivia…s faſtigium deventum eſt, ante omnia diſcenti …robè inculcetur *technologica* Theologia, ut to…um finem ſibi propoſitum, totumque ambitum …rum diſcendarum animo ſuo comprehendat, … veluti prægustet.

2. Analyſis principii, hoc eſt, Sacræ Scripturæ …agogica cognitio â teneris unguiculis inculcata …æſupponatur, & per omnem ætatem horis qui…uſdam continuetur, atque augeatur.

3. Mens verò elevetur Philoſophiæ & Cate…eticæ adminiculis, quæ eòuſque inculcentur … principio, ut deinceps παρέργε adinſtar in ſtu…i Theologici curſu comitentur.

4. Neque è veſtigio, ut primum veſtibulum …cademiæ adſpexeris, ad *trium* ſuperiorum *Facul…tum*, quas vocant, aliquam per ſaltum feſtines, … cæcos parias catulos; ſed unde venias, & quid …uditionis tecum adferas, probè cogites, neque …æ in pædagogeo deguſtaviſti, ut vulgò perpe…m fit, abjicias, cum jactura operæ tot anno…m, ſiquidem perpetuares, bene poſitæ.

5. E re fuerit, ſi cum precibus præmiſſâ quoti…: lectione Biblicâ, ſtudioſus certum aliquod do…inæ genus, certumq; auctorem à capite ad cal…m per dies aut menſes aliquot continuè evol…t, dum id quod ſemel diſcendum ſuſcepit, pro…: didicerit, animoque ſuo fideliter commiſerit: …i forſan temporis & loci ratio diſſuaſerit; ut fit … Academiis, ubi publicè docentiū ratio haben… eſt, nequid in occaſione propoſitū negligatur.

6. Æquè noxium eſt, & ſine certo ordine in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſtudiis vagari, & uno eodemque anno, men
die omnia, aut certè multa atque diverſa ſin
legere atque addiſcere velle.

Certè librorum, auctorumque multitudine
lectionum varietate præſtantiſſima quoque
genia non rarò obruuntur ac diſtrahuntur, ut
tandem eveniat quod eſt in πολυθρύλλητῳ:

De omnibus aliquid, de toto nihil.

7. Bibliotheca non tam ſumtuoſa, quàm ſe-
cta ex optimis, maximéque neceſſariis aucto
bus comparetur.

8. Loci communes, tum è Sacris Literis, tu
è profanis ſcriptoribus, ad uſus neceſſarios, m
turè diligenterque colligantur.

De quibus vide, ſi lubet, Hyperium noſtru
lib. 3. ſtudii Theol. cap. 2. 3. &ſ.

9. Privatis ſtudiis ne tribuatur illud temp
quo vel publica lectio audienda, vel concio c
ponenda eſt. Neque his poſthabenda eſt ægr
torum aut gravibus tentationibus vexatoru
viſitatio, inſtitutio, conſolatio, ſi jam Eccle
miniſter conſtitutus ſis.

10. In omnibus ſtudii Theologici partibus
res corporis & ingenii expendantur, ne plus n
nuſve, quàm par ſit, ſuſcipiatur.

11. Ante meridiem merè Theologica tracte
tur, ita ut caput Biblicum ex V. & N. Teſtame
to ex fontibus, ſiquidem eos jam imbibiſti, H
bræis Græcisque, aut verſione Latina vulgatâ
vernacula tuâ, quotidie perlegas, præcipùa dic
ex eo memoriæ commendes, & in obſcuris
interpretem conſulas, vel præceptores vivos a
eas: inde ideam Theologiæ, locos commune
controverſias, & Caſus conſcientiæ quæ ad prax
propius faciunt, juſto ordine perſequaris, du
in ſingulis tibi habitum acquiſiveris.

12. A meridie & quidem horis duabus à pra

di

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

io, ne concoctio impediatur, & caput gravetur,
ncumbes, 1. *lectioni hiſtoriæ*, tum *divinæ*, cujus
nis eſt religio; tum *naturalis*, cujus finis ſcien-
a; tum *humanæ*, cujus finis prudentia & ars; ut
ocet doctiſſimus Voſſius, *Artis hiſtoricæ cap.* 7.
27. 2. ſtudio linguarum & artium dicendi, ubi
Hebræis ſufficit textum Biblicum intelligere.
eque hoc ſtudio omnes qui ad ſacrum mini-
erium adſpirant, onerandi videntur. Et *in Græ-*
ſatis erit, ſi Novum Teſtamentum Græcum,
ſi non ad Criticas minutias uſque, ad veram
men interpretationem exactè intelligas. Siquis
men ingenio valeat, otio abundet, & occaſio-
em nanciſcatur, in utriusque linguæ adyta ul-
rius contendere poterit, maximè ſi in ſcholis
rſan linguas aliquando docere velit. Et huic
li patet univerſa antiquitas Hebræa, Græca. E
atinis potiſſimum legat veteres Philoſophos,
ratores, Poëtas, Hiſtoricos, Philologos, Virgi-
um, Horatium, Ovidium, Lucretium, Teren-
um, Plautum, Ciceronem, Salluſtium, Tacitum,
uintilianum, Senecam, Scaligeros, Baudios,
einſios, Grotios, Voſſios, Barlæos, Lipſios, Pu-
anos, Muretos, Kirchneros, Piccardos, Barthios,
ruteros: hisque nonnunquam ſepoſitis, ingenii
res ſcribendo & diſputando experiatur.

13. Quia verò ſuperforaneum fuerit, funda-
entum poſuiſſe, niſi ſuperſtruxeris; etiam at-
e etiam cogitandum eſt, ac cuique ſeriò ſta-
endum, quod in ſtadio feliciter cœpto con-
nter progrediendum uſque ad metam.
Hoc fiet, ſi ſtudium Theologicum dignis pre-
is æſtimaveris. Neque enim quisquam mul-
m laboris collocaverit in eo, quod ante res
ias non habet. Cætera peritus & fidus præce-
or auditoribus ſuis facilè ſuggeret, non inſu-
er habitis iis, quæ infrà c. 10. de ſtudiis ſacri ſtu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

dii decurrendis ad metam cujusque docen
Conſule & Caſſianum *Coll. XI. de Spirituali ſci*
tia Abbatis Neſterotis.

Cap. III.

De Mediis, & quidem divinis in ſpecie.

MEdia quæ ad ſcopum ſuum conſequendum ſtu- ſum Theologiæ per Dei gratiam prudenter e re, aut ſaltem ſibi conceſſa in hac ordinaria profi di ratione, quæ hodie in Eccleſia Dei viget, adh oportet, ſunt divina, aut humana.

Illa ſpiritualia, hæc naturalia fortaſſis nom commodè dixeris. Væ autem illis, qui hic *Dia lica* aut quærunt, aut aliis obtrudunt. Nam bolus, omnium ſpiritualium tenebrarum, ſt tiæ malitiæque fons, non ſinit eos, qui diabo libros de induſtria legunt, in cœleſti ſapie proficere. Libris enim ſuperſtitioſis & magi tanquam laqueis, lectores, cultoresque ſuc nequitia detinet, ne ſapientiæ lux eis afful poſſit. Caveant ergo omnes ſincerioris Theo giæ amatores, ne *Spiritus familiares* & *olympi* quos quidam nequam venditant, ſibi, vel diante conjuratione, adſciſcant, vel conjurato aliis emant, quorum ductu erudiantur ex p ſive explicito, ſive implicito. Sapientiam ve docere nequeunt, quoniam eam haud poſſid Lux veræ ſapientiæ tanta, tamque ſublimis e malorum ſpirituum caſtra non ſubeat. *Ne im jugo copulemini cum infidelibus: quod enim con- tium juſtitiæ cum injuſtitia? & quæ communio cum tenebris? Et quæ concordia Chriſto cum Bel* 2 Cor. 6, 14. 15. Libris diabolicis jure annu rantur libri calumniarum & ſcommatum ple ſimi & ſycophantiosè ſcripti, quorum hodie rior ſeges eſt, quàm muſcarum in Armenia, caletur maximè. Et plurimi hoc tempore

la

[st]udi ducunt, ſi in pios & doctos invehantur eo-[ru]mque ſcripta conviciis proſcindant & petulan-[te]r carpant, etiamſi ea neque perlegerint, neque [se]nſum eorum probè perceperint. Confer Tho-[m]am Campanellam, *lib.4. de ſenſu rerum, cap.1. 5.*

II. Media DIVINA *ſunt, quæ omni naturæ & [in]duſtriæ humanæ vi ſuperiora, ad elevandam men-[te]m, quæ in principium Theologiæ in ſuas partes hiſto-[ri]cè diſlocatum involet, & formandam Dei notionem [e]t cultionem divinitùs conceduntur.*

III. Eaque ſunt vel primi ordinis, ut precatio & *[v]itæ* ſanctimonia; *vel ſecundi ordinis, ut ipſa* na-[t]uræ dona.

Deus enim non tantum gratiæ, ſed & naturæ [a]uctor eſt, *Gen.* 1,1. & hanc per illam perficit, & [i]pſam tollit & elevat. Hæc autem elevatio men-[ti]s fit per operationem Spiritûs ſancti; regene-[r]ationem videlicet, ſanctificationem, & conſe-[c]rationem, ſeu miſſionem ſeu internam præpa-[r]ationem hominis Dei.

IV. PRECATIO *eſt medium divinum, quo ſtu-[d]ioſus Theologiæ illuminantem ſpiritûs S. gratiam in-[d]eſinenter implorando, ſapientiam ac ſcientiam ſuper-[n]am indipiſcitur.*

Cum enim oratio ad omnia valeat, *Matth.* 7,7. [p]otiſſimùm tamen ad divina dona conſequen-[d]a, quæ in ſumma Dei benignitate & gratiâ po-[s]ita ſunt, præcipuéque ad hoc ſapientiæ ac ſcien-[t]iæ donum impetrandum, maximè neceſſaria eſt, *Luc.* 11,13. *Pſal.* 25,4.5. 51,13.14.15.17. & 119, 12.18.27.33.66.73.124.125. 135.144. Proxima enim hujus ſapientiæ cauſa eſt flagrantiſſimum ejus deſiderium. Flagrantiſſimum, inquam, quia ad hoc pigri & inertis hominis deſideria nihil juvant, de quibus *Prov.* 13. *v.* 4. Vult & non vult piger. Cur ita? quoniam, ut eſt *Prov.* 21. *v.* 25. deſideria occidunt pigrum: noluerunt enim quic-

quam

quam manus ejus operari: Hinc ſapiens *Sap.*
Veriſsimum, inquit, *principium illius* (ſapienti
diſciplinæ cupiditas. Et *c.7. v.7.* Et Syracides
v. 22. Et Salomon de eâdem ſapientiâ diſſer
Prov. 2. *v.* 4. & 5. *Si*, inquit, *quæſieris eam*
argentum, & tanquam abditos theſauros ſcru
fueris eam: tunc intelliges reverentiam Domini
agnitionem Dei conſequeris.

Hoc autem deſiderium, quod à Spiritu S.
ficiſcitur, fruſtra eſſe nequit, juxta illud *Prov.*
v. 3. & pios in oratione diu perſeverantes
miris conſolationibus ac deliciis oblectare,
rumque viſcera aquâ ſalutaris ſapientiæ ri
atque fecundare ſolet, *Eſa.* 56. *v.*7. Nec ſapo
modò, ſed cognitionem quoque divinarum
rum precatio præbet, *Deut.* 33. *v.*3. *Pſal.*34.
*Iac.*1. *v.*5. Cujus rei locupletiſſimum exemp
ſub V. T. reliquit David *Pſal.* 119. *toto* quid
maximè *verò v.*18. Et ſicut ſacerdotes V.T.
precibus Deo hoſtias quotidie obtulerunt pr
& pro populo, *Exod.*29,39. *Lev.*9,7. ita Sacra
Literarum ſtudiis dediti, aſſiduè orabunt pr
lius conſervatione & propagatione, *Matth.*9
*Eph.*6,18.19. *Col.*4,3. 2 *Theſſ.*3,1.2. Et ſub N
ſcholaſticorum Princeps, *Thomas Aquinas*, qui
ſignem illam & admirandam ſapientiam ſtu
magis orationis, quàm humano ingenio & la
re ſe aſſecutum fuiſſe chariſſimo ſocio fratri
ginaldo ſecretò revelavit: quod ſecretum, qua
diu in vita maneret, ſervari voluit. Ideóque
more habuit, ut quoties ei legendum, ſcrib
dum vel diſputandum eſſet, ad ſecretum ora
nis locum prius confugeret, ut à Deò diſce
quod homines doceret. Intelligebat enim (qu
eſt à D. Auguſtino dictum) *melius interdum*
tione ſolvi dubia, quàm humanâ inquiſitione: ut
dovicus Granatenſis *in laudibus D. Thomæ* ref

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

x adverſo qui preces cultumque Numinis ſper-
unt, ii à Spiritu Sancto ſpernuntur, 1 *Sam.* 2.10.
*h.*12,35.*Rom.*1,21.28. 11,7.*&ſ.Eph.*4,18.5,8,9.
Apocal. 22,11. Quare

V. Precatio ſit diurna & nocturna. Illa matutina, eridiana, veſpertina: hæc, quoties ſomnus eſt inter-igil: aliâs prolxa, aliâs brevis & jaculatoria: aliâs um gemitu & lacrymis, aliâs cum gaudio & hymnis, r quidem tum ante ſtudia, tum poſt ſtudia, tum deni-ue inter ſtudia.

Hoc firmat *præceptum* Chriſti, ejusque Apoſto-orum, *monitum* patrum, & *exemplum* ſanctorum. ræceptum Chriſti, & Apoſtolorum, *Matth.*7,7. *&* 26,41. *Marc.*14,28. *Luc.*1.9.10.11.12.13. *&* 8,1. 1 *Theſſ.*5,17. *Iac.*1,5.6. 1 *Pet.*2,1.2. Moni-um patrum eſt apud D. Bernhardum *ſerm. de obe-ientia, patientiâ & ſapientiâ; & in* 8. *punctis.* Exem-lum eſt Davidis, cum paſſim Pſalmorum, tum *Pſ.* 19.*toto, &* 141. *&* 142. *&* 143. Salomonis, 1 *Reg.* .*v.*9. Danielis & ſociorum, *Dan.*2.*v.*18. *& ſeqq.*

VI. Vitæ SANCTIMONIA *eſt medium divinum, uo ſtudioſus Theologiæ quotquot horis, ac momentis, ipſo melior fieri conatur.*

Hujus præcepti autor eſt Apoſtolus, *Tit.* 2,11. 12. *&* 1 *Tim* 4.*v.* 7.8.13.14.15.16. ubi vide-is paraphraſin Eraſmi Roterodami, ejuſdem-que παράκλησιν: item in ratione veræ Theolo-iæ ſub finem. Quod & Salomon luculentè do-et *Prov.* 1. *v.* 7. quem in locum eruditiſſimus Theologus Doctor *Thomas Cartwrigthus*, olim Cantabrigienſis profeſſor, *commentario in prover-ia, Leidæ edito anno* 1617. videatur. Huc etiam facit ſcitum illud Auguſtini: *palato non ſano pœna ſt panis, qui ſano eſt ſuavis; & oculis ægris odioſa lux, uæ puris eſt amabilis.* Unde & idem alibi *Deum* ppellat *purgatæ mentis ſapientiam.* Iis enim dul-citer ſapit, qui purgatum animę palatum geſtant.

Vide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Vide Melchioris Breleri vindicias myſterii
quitatis, pag. 494. Et ſine pietate preces frig
aut fœtent. *Pſ.* 50,16. 109,7. *Eſa.* 1,11. & *Heb.*
14. 13,18. 1 *Tim.* 3,9. Nam

Caſta Deus mens eſt: caſtâ vult mente vocari,
Et caſtas juſſit pondus habere preces.

VII. Eſtque ſanctimonia animi, aut corporis.

Totus enim homo, tanquam nova creatu
Deo ſeſe ſubjicere debet, *Rom.* 6. v. 4. 2 *Cor.* 7,
Epheſ. 4,23.24.27.

VIII. Animi ſanctimonia eſt, qua illius mens,
gitatio, affectus, voluntas & ſtudium pura ſervan
aut inquinata depurgantur.

Hæc enim ita cohærent naturâ, ut unius
mundicie cætera facilè contaminentur, ar
mento *Matth.* 12. v. 34.35.

IX. Mens, cujus eſt intellectus theoreticus, in
συντήρησις, à qua propoſitiones majores ſuppeditan
& practicus, in quo conſcientia reſidet, cujus judic
propoſitionibus & aſſumtionibus concluſiones exſtru
tur, ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ renovanda, limpidiore legis d
næ fonte diluenda, ſanguineque Chriſti abſtergenda

Hæc enim non tantùm à juventute vana
Gen. 8,21. *Pſal.* 51,7. 62,10. 94,11. ſed & porrò
quinatur. 1. falſis perſuaſionibus. 2. ignorati
eorum, quæ ſciri oportet. 3. propenſione in a
ctuum ſiniſteritatem. 4. conſenſu in peccatu
cujus *ἀῤῥωστίας* medelæ, 2 *Cor.* 4,16. *Col.* 3,10.
à quotidiana pœnitentia, à lectione & cantu
pſalmorum, ab oratione, qua à Deo impetra
& quod ſupra hominem eſt.

X. Cogitatio eſt vel à Deo, vel à diabolo, vel à
bis ipſis.

XI. A Deo eſt, quâ excitamur ad agendum
quæ pia, ſalutaria, & verbo Dei conſentanea ſunt

Hæc fovenda eſt lectione verbi Dei, & pre
bus.

XII.

XII. A Diabolo, quæ per doctrinæ Chriſtianæ vio-tionem ducit in exitium.

Huic opponendum eſt Dei verbum, *Epheſ.* 6, ſ.17.exempla & ſuffragia omnium Sanctorum, rophetarum Apoſtolorum, Martyrum, aliorum-ue Patrum, & ſeriæ preces.

XIII. A nobis ipſis, quæ, ſecundùm Bernhardum, el eſt otioſa, *& ab animo tam facilè rejicitur, quàm cipitur: vel* violentior, *quæ ad naturæ neceſſitatem ectat; vel* immunda, *quæ eſt à labe originis.*

Hæ verò oriuntur vel à ſenſu, vel à memoria, el à complexione, & expellendæ ſunt lectione iblica, laboribus vocationis, fugâ otii, & cum-imis ardenti, anxiâque invocatione ejus, qui lus potis eſt cor novum creare, *Pſal.* 51. *v.* 12.

XIV. Affectus, à quibus ne ſancti quidem in terris orſus liberi ſunt, vel ab ipſo corpore occaſionem tra-unt, vel è rebus externis proveniunt.

XV. Illorum fons eſt immoderatus amor corporis, om.13, 14. *rivuli verò crapula & avaritia.*

Horum ἀταξίαν vetat Servator, *Luc.*21, 34. & etat Apoſtolus, 1 *Cor.*9. *v.*2.

XVI. Hi ſunt ira & concupiſcentia.

XVII. Ira, quæ eſt cita & facilis commotio ob pecca-t, Theologo eſt decora & neceſſaria, faciléque ſedatur.

Iracundiæ verò, quæ eſt vehementior & diutur-ior animi commotio, è recordatione acceptæ njuriæ nutrimentum capiens, à doctore verbi liena ſit, *Eph.*4, 51. *Col.*3, 10. *Iac.*1, 19.20. *Acerbi-s*, quæ exulcerati animi ſpuma eſt, vindictam irans, in ſanctis diuturna eſſe nec poteſt, nec ebet, *Eph.* 4, 26. *Rom.* 12, 19. Remedium & le-imentum capeſſe,

1. A cogitatu offenſi DEI, à quo, tanquam itiſſimo Patre, veniam petis.

2. A memoria præcepti Chriſti, *Matth.* 6, 15. 18, 34.35.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

3. A conſideratione tuæmet infirmita[illegible] *Matth.* 7, 12. damni, quòd iratus te ipſe maxi[illegible] lædis, *Gal.* 5. *v.* 20. 21.

4. Ab æſtimio malorum, quæ trahit, *Prov.* [illegible] *v.* 18. 22. 24. 26.

XVIII. Concupiſcentia, ſive naturalis *ſit circa* [illegible] *tritionem aut generationem; ſive* non naturalis *re*[illegible] *alienarum appetentia, timore Domini, lege DEI* [illegible] *recta ratione frenanda & reprimenda eſt.*

Adverſus hanc dona ſpiritûs excitanda ſ[illegible] piis exercitiis, 2 *Tim.* 1. *v* 6.

XIX. Voluntas, qua quod placet appetimus, q[illegible] *diſplicet averſamur, non ex cogitationum, affec*[illegible] *numque noſtrarum perturbatis motibus, ſed ad im*[illegible] *rium verbi DEI regenda eſt.*

Renunciandum igitur eſt propriæ volunta[illegible] *Matth.* 6, 10. & 26, 24. *Eph.* 5. *v.* 17.

XX. Studium eſt, quo quis omnium actionum ſ[illegible] *rum ſcopum unicum ſibi præſtituens ſanctificatio*[illegible] *nominis DEI, animi ſui harmoniam ita tuetur,* [illegible] *quod mens recte intelligit, animus ſedulò cogitet; q*[illegible] *animus cogitat, ad illud rapiantur affectus; quod* [illegible] *pii affectus ſuadent, id voluntas ſeriò imperet & ex*[illegible] *diat.*

XXI. Corporis ſanctimonia eſt ea mediocritas, q[illegible] *ita honoratur, ut neque mollitie torpeſcat, neque di*[illegible] *tie nimiâ frangatur.*

Procul igitur habe Epicureorum noſtri te[illegible] poris ſaginam, combennorum, combibonu[illegible] que crapulam & ingluviem, quam paſtoritia [illegible] tio ruſticatim & urbanatim, proh doloricum [illegible] ditoribus ſuis juxta conſectatur. Procul ha[illegible] Phariſaicum monachorum jejunium, quo [illegible] macerant, ut remiſſionem culpæ & pœnæ m[illegible] reantur. Ama temperantiam œconomicam [illegible] politicam, ut res tuas conſerves, aliis exemp[illegible] ſis, valetudinem tuearis. Chriſtianum jejuniu[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

on rarò celebra, ſi fortè pigreris & langueas irca deſideria carnis, ſed modeſtè & citra opinionem meriti & præciſæ neceſſitatis,

XXII. Atque hæc ſunt media divina primi ordinis: ſequuntur ea quæ ſunt ſecundi ordinis, ipſa nempe aturæ dona.

Hæc Dei providentia exhibet, *Matth.* 6, 24. uibus inibi efficitur, fieri non poſſe, ut quis ſimul Deo ſerviat, adeóque Theologiæ operetur, t Mammonæ, ac proinde rebus βιωτικαῖς occuetur. Intellexit hoc prudentiſſimus Syracides, ui ne prudentiam quidem juris civilis ei conveire autumat, qui ad ſtivam natus eſt, *cap.* 38, 5.26. Quorſum etiam facit militia, 2 *Tim.* 2, 3.4. egotiis hujus ſeculi oppoſita. Eſt autem de his itum illud *Erici Puteani*, Philologi excellentis, uadæ auſpicalis orat. 2. *ut naturam, id eſt, ingeum aſſeratis, verbis non præcipio. Id enim à Deo pentt: & à Deo hominibus datur; etſi corrigere naturæ liquem defectum ipsâ exercitatione conceſſum eſt.* Hæc ad humana media Alſtedius noſter refert *ompendio Theol. part.* 1. *cap.*6.

XXIII. Hæc in ſtudioſo Theologiæ ſunt animi, vel orporis, vel externa.

XXIV. Animi *ſunt ingenii dexteritas, memoriæ delitas, & affectûs ſinceritas.*

Illa ſita eſt in apprehendendo & judicando: ta in imprimendo & retinendo: hæc in conanti amore & impetu ad hoc ſtudium ex vera auſa. Hæc animi dona D. Lutherus hâc Germanicâ verborum formâ enunciat: Er ſol einen inen richtigen kopf haben. hoc eſt, *S. Theologiæ udioſus ſit dexter.*

XXV. Corporis *ſunt ſtaturæ dignitas, vocis ncinnitas, & partium ſtudiis præcipuè ſervientium, erebri puta, cordis, ventriculi, epatis, ſplenis & pulnonum bonum temperamentum & robur.*

Ratio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Ratio hæc eſt, quia aſſiduitas in precando
ſcendo, legendo, ſcribendo, meditando, c
mentando, docendo ſpiritum ebibit, & co
debilitat, *Eccl.* 12. *cis finem.* Et qui aſſidua lect
& meditatione notitiam Theologiæ in hac
& extra patriam cœleſtem non alit & auget
eo hæc lux prorſus extinguetur, juxta illud
tæ in alia re dictum:

Vidi ego jactatas mota face creſcere flammas,
Et vidi nullo concutiente mori.

XXVI. EXTERNA, *quæ vulgo fortunæ*
na *dicuntur, vel* propria *ſunt, vel à patronis*
peditata, *quibus inſtrumenta aliaque acquir*
eruditionis Theologicæ media comparentur: quibus
providentia permittit etiam accidere mala, *q*
crucem *dicimus, quam ferre condiſcat, alióſque*
ceat, quisquis amat fieri Theologus.

BONA propria ſunt, quæ vel à parentum
perſtitum liberali manu, vel à defunctorum
reditate obtingunt, vel propriâ induſtriâ in
dum peculii caſtrenſis acquiſita ſunt. Divin
certè ampliſſimumque ſtudium jure quo
ſuo ſumtus poſcit ampliſſimos, ſi omni ex p
cultum velimus. A patronis ſuppeditata di
quæ vel majorum pietate ſuperſunt collegia t
Eccleſiaſtica, tum Scholaſtica, cum egregiis
penſis, ſtipendiis, bibliothecis, fundis ac red
bus, in quibus olim deputabantur Canoni
rum capitula, multorumque cœnobiorum ſac
ria, ut tum alibi apud doctiſſimos Theolog
Politicos & Hiſtoricos fideles, tum in opuſc
Theologicis D. Andreæ Hyperii olim Profeſſ
Marpurgenſis videre eſt: vel hodieque Pri
pum aliorumque opulentorum hominum be
gnitate Theologiæ non minus quam Juris, M
dicinæ & Philoſophiæ Doctoribus & Studio
beneficia decernuntur, & multo potius ex f

mu

nula Chriſtianiſmi decerni debent, *Matth.* 10, 10. 11. 12. 13. 14. 15. 1 *Corinth.* 9, 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Agnovit hoc illuſtriſſimus ac potentiſſimus Princeps ac Dominus DN. VVILHELMUS, Heſſorum Landgravius, Princeps & Dominus meus clementiſſimus, cujus heroicæ virtutes non ſolum invidiam vicerunt, ſed & mortale faſtigium ſupergreſſæ ſunt, dum non tantum pro libertate patriæ & religione fortiter pugnat, ſed & *Caſſellis*, inferioris Haſſiæ Metropoli, *Academiam novam* fundat, & maximis impenſis dotat, ut, Academiâ Marpurgenſi mutationem paſsâ, Celſ. ipſius auſpiciis & munificentiâ vel minimo ſumtu, juventus bonis literis & religione imbuatur. Quapropter Celſ. ipſius non ſubditi modò, ſed & externæ nationes non aliter obſervant, admirantur ac ſuſpiciunt, quàm beneficum & ſalutare quoddam ſidus è cœlo in terras demiſſum, ut ſeculo everſo ſuccederet & rebus afflictis mederi poſſet. Ego inter cultores Celſ. ipſius gradu & cenſu plurimis impar, animo & affectu vix cuiquam ſecundus, nullum majus ac melius donarium ei offerre poſſum, quam *ſimplex votum*, quo uno vota univerſa bonorum omnium, ſalus & ſecuritas patriæ, ſpes & opes ſubditorum ipſius cumulatè continentur. Ergo igitur Deum Optim. Maxim. Principum ac Principatuum cuſtodem, ex intimis ſenſibus veneror atque obteſtor, ut pro Principibus PHILIPPO fortiſſimo, proavo, VVILHELMO ſapiente, avo, & MAURITIO doctiſſimo, patre, cœlitibus, Principem VVILHELMUM, fortitudinis, ſapientiæ & doctrinæ jubar sereniſſimum, quàm diutiſſimè mortalium cœtibus intereſſe patiatur. Faveant propitia fata beneficio quod dederunt, tantóque muneri addant perennitatem! MALA autem, quam *crucem* nuncupamus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

mus. oppidò bona & commoda eſſe huic ſtu
non quidem per ſe, ſed Opt. Maximi favore
poſtolus ſuopte docet exemplo 2 *Cor.* 1,6. *Rom.*
3.4.5. Et hic locum habet decantata trias,
RATIO, MEDITATIO, TENTATIO,
de ſententia Beati Lutheri facit THEOLOG
qua divina media claudo; quamvis de med
tione plura nunc ſim dicturus uſque ad capu
hujus inſtructionis, quod tentationis vim oſt
det.

CAP. IV.

De mediis humanis: & nominatim, de Philoſophia.

HÆc *de mediis divinis quibus mens elevatur in apertum Theologiæ Principium immittatur quuntur* HUMANA, *quæ diligenti operarum perficiendum Theologum attinentium, curatione tinentur.*

Neque enim in morem Apoſtolorum, imm diatè induimur virtute ex alto, *Luc.* 24,49. *Act.* 4. ſed mediatè per precationem, *Iac.* 1,6. med tionem & lectionem diligentem Sacrarum L rarum, 1 *Tim.* 4,13.14.15.16. contemplation rerum naturalium, *Act.* 14,17. *&* 17,27.28. *R* 1,19.20. & tentationem, 1 *Cor.* 3, 12.13.14. 1 *Petr.* 1,6.7. arcanæ Theologiæ cognitione buimur & elevamur. Hæc verò elevatio me alia eſt, quàm quæ cap. 3. ad aphor. 3. jam de pta eſt, & per traditionem humanarum diſci narum, quibus omnibus ordinem & habit nem quandam ad Theologiam Chriſtianiſ induit. Et eſt mutua quædam omnium diſci narum περιχώρησις, *immeatio*, quantum ad uſum gubernationem. Sicut enim Logicus regit R

toro

rem, Rhetor veſtit Logicum; Phyſicus utrum-ue conſervat & auget; Grammaticus omnes ju-it; Mathematicus, cum opus eſt, ſervit; Juris-nſultus æquitatem & pacem; Medicus ſanita-m tuetur, quantum per naturam fieri poteſt: Theologus omnes liberè ordinat & rectificat placita & jura Dei, quantùm per gratiam è ripturis in lucta carnis & ſpiritus pro ætate & catione ſua accepit.

II. Eaque ſunt technica aut gymnaſtica.

Illa *artis* & *informationis*, hæc *exercitationis* non alè appellaveris.

III. TECHNICA *ſunt propædeutica, aut pæ-utica.*

IV. Propædeutica exhibent neceſſariorum inſtru-ntorum comparationem.

Hæc quidem Scripturam omnino habent pro incipio regulante, ſed non ſemper & in omni-us pro dictante, ſive formaliter enunciante & plicante.

V. Sunt autem primaria aut ſecundaria.

VI. Primaria ſunt philoſophica aut philologica.

VII. PHILOSOPHICA *ſunt, quæ τὴν ἐγκυκλο-παιδείαν Theologo futuro ſapienter accommodant.*

Hîc pernicioſa opinio Theologiæ ſtudioſis an-omnia eximenda eſt, quòd ſcilicet Philoſophia r ſe pugnet cum Theologiâ, quam rem erudi-diſputatam vide apud doctiſſimos Theologos Philoſophos *Cornelium Martinium, Keckerman-m, Alſtedium. Calixtum, Hornejum* & pronuper ud *D. Nicolaum Vedelium* in rationali Theolo-co *Genevæ* edito. Uſum philoſophiæ videſis à bis breviter oſtenſum, *lib.* 4. *Oratoris Eccleſia-ci cap.* 1. *aphor.* 7. Adde Meditationem Theo-gicam de uſu & abuſu rationis humanæ in in-rpretandis & æſtimandis rebus & Scripturis di-nis adverſus Socinianos & novos VVeigelia-

Z nos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nos, ob ornatiſſimo noſtro *Caſpare Streſone* ... *haltino* Lugduni Batavorum nuperrimè edit... item Artem Artium ſive Clavem ſcientia... mirabilem editam Ettlingæ in Marchionatu... denſi, Anno 1606. ſive inſtitutionem aurea... uſu organi ſeu logicæ Ariſtotelicæ in diſcipli... omnibus, parte 6. cap. 1. pag. 620.

VIII. Philoſophica ſacræ Theologiæ ſerviunt ... *tè, diſtinctè, ſobrie & moderate cognita quadrifar...* *ad ordinandum, ad reſolvendum, ad diſputand...* *ad concionandum & converſandum.*

Primus igitur eſt *tacticus.* Nam logica, qua... inſtrumentum & manus Philoſophiæ, ordi... mater & magiſtra eſt, imò & methodi tam ... theticæ quàm analyticæ; quarum illa reſpo... demonſtrationi à priori, hæc demonſtratio... poſteriori: ac proinde ſuppeditat etiam ar... cium dividendi ac definiendi, ut ex poſte... analyticorum manifeſtum eſt. Unde ſecundu... *analyticus:* quia ad hoc ut dextrè reſolvas ... tum biblicum, non ſolùm logica, verùm et... aliæ diſciplinæ philoſophicæ quæ res & mo... tractant, proſunt, ſi modò juſtam analyſin lib... emoliri. Quâ de re præter alios videſis *Flaci...* *lyrici* clavem Sacræ Scriptutæ, *Baſilii de F...* analyſin colloquii Ratisbonenſis. Ideam b... interpretis *Danhavveri* totam, ejuſdem ide... boni diſputatoris *ſect. 2. cap. 5. articul. 1. §. 92* ... *ſeqq.* Analyſin *Cornelii Martinii,* & *Alſtedium* ... ſtrum. *(Comp. Theolog. pag. 1. 10.* Ἀναλύειν vero ... Theologia nihil aliud eſt, quàm συγκρίνειν π... ματικοῖς πνευματικά. 1 *Cor.* 2,13. hoc eſt, ſpiri... libus theorematis ſeu quæſitis probandis apt... ſpiritualia principia, ſive, ut diſertiùs dica... controverſiam aliquam Theologicam revoc... ad οἰκεῖα λήμματα, vernacula Theologiæ prin... pia, quæ ex eodem genere cum propoſita q...

ſti...

ione ſumuntur. Tertius eſt *ſyzeteticus*, contra
uàm ſentit Gregor. Nicephorus, *lib.* 50. *Bi-
antinæ hiſtoriæ*, quem eruditè refutat Ars ar-
um *part.* 6. *c.* 3. *pag.* 646. *&ſ.* Conducit enim ad
ποϱίαν, diſputationum Theologicarum, à qui-
us hoc ſeculum ſibi vix temperat, tum quia
ogica præſcribit modum eruditionis, tum quia
etaphyſica generaliſſimos explicat terminos,
iorum maximus uſus eſt in diſputationibus
heologicis, tum denique, quia Theologi in di-
utationibus, lectionibus & ſcriptis ſuis multa
Philoſophia diſputata ſupponunt, aut ex ea
l propter adverſarios, vel propter lectores &
ditores ſuos diſputare coguntur. Quâ de re vi-
ſis præter *Cornelium Martinium* in Analyſi, &
radum Hornejum in Proceſſu diſputandi, *D.
ic. Vedelium* in rationali Theologico toto. Uti-
m verò de rebus divinis ex ſola Scriptura di-
utandi ratio paſſim vigeret, aut tandem ali-
ando conſentientibus Theologorum ſuffra-
is & ſtudiis in uſum jure poſtliminii revocare-
r, in qua ſolum Dei verbum ritu Apoſtolorum
oferretur, audiretur, explicaretur, crederetur!
nc bene cum Eccleſia, bene cum Academiis
eretur, Dei nomen piè celebraretur, veritas
vina glorioſè triumpharet, neque ſtudioſa ju-
ntus tempus & florem ætatis perderet cum
a pœnitentia, in pelago ſcholaſticorum meta-
yſico emetiendo, quod magnam partem do-
inæ Theologicæ & pietatis abſorpſit, ſed ma-
mè neceſſariarum linguarum & verarum ſcien-
rum ſtudiis vacaret, ad optimos quoſque au-
ores veteres accurreret, & ex ipſis fontibus bi-
re mallet, quàm ex turbidis & cœnoſis lacunis
nbere. Quartus eſt *Rhetoricus* & *ſymbioticus*.
teſt enim concionator tum è rerum natura-
m contemplatione, tum è rerum moralium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

virtutum ſcil. & vitiorum exemplis, indeque
ſcente felicitate aut miſeriâ promere innum
rationes, quæ faciant ad Dei notionem, cul
& amorem; poteſt etiam ex his ad moralem
miliarem & civilem conſuetudinem aptior
dere. Quâ de re videſis præter alios Andream
perium de formandis concionibus & ſt
Theologico, Oratoremque noſtrum Eccleſi
cum, *lib.*1.*cap.*1. Non tamen hîc τὸ πιθανὸν ge
lium oratorum requirimus, quod Apoſtolus 1
2, 4. rejicit ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις
reſpicimus ad illud beati Auguſtini lib. 2. do
ctrina Chriſtiana cap. 40. *Sicut Iſraëlitæ idol*
vaſa aurea & argentea Ægyptiorum auferunt,
juſtos & Deo placentes uſus conferunt. Sic Chri
philoſophiam & diſciplinas liberales, quæ in Eth
rum literis exſtant, non eo prorſus relinquere deb
quòd Ethnici eis impiè abutebantur, ſed ad ju
prædicandi Euangelii uſum transferre debent.
illud Gregorii Nyſſeni in myſtica enarration
tæ Moſis, pag 35. *Habet philoſophiæ ſecularis pa*
humanaque diſciplina carnale quoddam præputi
quo circumciſo, quod relinquitur, Iſraëlitica in
tur eſſe nobilitatis: ut, exempli cauſa, immort
eſſe animam, philoſophi perhibent, id autem pium
De corporibus in corpora tranſire volunt, & de r
nali natura etiam in rationis expertem tranſilire
nulli aſſerunt, hæc quaſi præputium circumcia
ſunt, & procul omnino abjicienda. Deum eſſe no
gant, Creatoremque omnium à quo cuncta depen
verè aſſeverant, ac rationibus, quantum fieri poteſ
monſtrant: ſed Creatori, velut egenti artifici, mate
ſupponunt, multaque alia hujusmodi ſunt veris
gitata rationibus, ſed abſurdis ac falſis appoſition
maculata, quæ ſi tollemus, propitius nobis Dei a
lus fiet. Id quod adverſus hujus temporis I
celſiſtas, VVeigelianos, Jacob Behmianos, a

ue fanaticos probè obſervandum eſt. Dixi au-
m in aphoriſmo, philoſophica *cautè* & *ſobriè*
ognita Sacræ Theologiæ ſtudioſo ſervire, cum
eato Bernhardo, qui ſermone 36. in Canticum
actans illud Pauli Rom. 12,3. *Non*, inquit, *pro-*
bet Apoſtolus ſapere, ſed vult nos ſapere ad ſobrieta-
m. Quid eſt autem ſapere ad ſobrietatem? Vigilantiſ-
nè obſervare, quid ſcire magis priúsve *oporteat. Eſt*
uidem per ſe *omnis ſcientia bona, quæ tamen veritate*
bnixa ſit: ſed, quia tempus breve eſt, *tu qui cum*
more & tremore tuam ipſius operari ſalutem, pro
mporis brevitate, feſtinas, ea ſcire priùs & ampliùs
rato, quæ ſenſeris VICINIORA SALUTI. *Nonne*
agna pars medicinæ corporum eſt, eligere in ſumendis
bis quid prius, quid poſterius, & quemadmodum
udque ſumi oporteat? Nam etſi bonos eſſe conſtat
bos, *quos Deus creavit, tu tamen ipſos* tibi, *ſi in*
mendo MODUM & ORDINEM *non ſerves,*
ddis planè non bonos. *Ergo quod dico* de cibis, *hoc*
ntite & de ſcientiis. *Sed melius mitto vos ad magi-*
rum. Non eſt enim noſtra iſta ſententia, ſed illius,
mò & noſtra, quoniam veritatis, 1 Cor. 8. Qui ſe,
quit, ſcire putat aliquid, nondum ſcit, quomo-
o oporteat eum ſcire. *Vides quia non probat* mul-
ſcientem, ſi modum *ſciendi neſcierit? Vides quo-*
odo fructum & utilitatem ſcientiæ in modo ſciendi
nſtituit? Quid autem dicit modum ſciendi? *quid,*
ſi ut ſcias quo ordine, quo ſtudio, quo fine *quæ-*
ue noſſe oporteat? Quo ordine? *Ut id prius, quod*
aturius ad ſalutem. Quo ſtudio? *Ut id ardentius,*
uod vehementius proficit ad amorem. Quo fine? *Ut*
on ad inanem gloriam, aut ad curioſitatem, aut aliquid
mile, ſed tantum ad ædificationem tuam vel proximi.
unt enim qui ſcire volunt eo fine tantùm ut ſciant, &
rpis curioſitas eſt; & ſunt, qui ſcire volunt, ut ſcian-
ur ipſi, & turpis vanitas eſt. Qui profectò non eva-
et ſubſannantem Satyricum, & qui ejuſmodi eſt de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cantantem: Scire tuum nihil eſt, niſi te
hoc, ſciat alter. *Et ſunt item qui ſcire volun*
ſcientiam ſuam vendant, vel pro pecunia, vel pr
noribus, & turpis quaeſtus eſt. Sed ſunt etiam qu
re volunt, ut ædificent, & prudentia eſt. Horu
mnium ſoli ultimi duo non abutuntur ſcientiâ, qu
qui ad hoc volunt intelligere, ut benefaciant: ſi
dem intellectus bonus omnibus facientibus e
Reliqui omnes audiant: Scienti bonum & non
cienti, peccatum eſt ei. *Ac ſi per ſimilitudinem*
ceretur. ſumenti cibum, & non digerenti, pe
cioſum eſt ei. *Cibus nempe indigeſtus, & qui bo*
non habet decoctionem, malos generat humores, nec
tum non nutrit, ſed etiam corrumpit corpus. It
multa ſcientia ingeſta ſtomacho animæ, quæ eſt me
ria, ſi decocta igne charitatis non fuerit, & ſic per q
dam actus animæ, mores videlicet atque actus tr
fuſa & digeſta, quatenus ipſa de bonis, quæ novit,
ta atteſtante & moribus, bona efficiatur; nonne
ſcientia reputabitur in peccatum? Annon mali hu
res pravi mores? Annon inflationes & torſiones in
ſcientia ſubſtinebit, ſciens bonum & non faciens?
non reſponſum mortis & damnationis toties in ſem
pſo habebit, quoties in mentem venerit ſermo, q
dixit Deus: quia ſervus ſciens voluntatem
mini ſui & non faciens digna, multis vapula
Hæc Bernhardus, quæ ad praxin hîc plenè lau
vi. Neque audiendi illi ſunt qui ſuadent, n
æquè atque Apoſtolis ſic à Spiritu Sancto ex
ctandam eſſe univerſam intelligendi atque
plicandi Sacras Literas facultatem, ut prorſus
ſit opus, nos diſcendis ullis artibus operam d
Nam omnium rerum parandarum certa qu
inſtrumenta nequaquam negligenda, ſed ſu
mo labore & ſtudio comparanda Deus con
tuitur, quod natura haud ſuppeditat, id art
pia diligentiâ conſequamur.

XI.

XI. *Diſtinctam verò & ſobriam philoſophiæ cognitionem regunt hi fermè canones.*

1. *Diſciplinas inſtrumentarias ſtudioſus Theologiæ præ cæteris diſcat: & Grammaticam, quam quuque puer didicit, cum Lexicis in omnem ætatem ſibi ſervet ac tractet familiariter.* Neque enim hic nobis audiendus eſt *Iohannes Dullardus* ex ſuperiore ætate, qui in barbara & ſophiſtica Theologia aliorum præceptor, illud ſuis inſtillare conſueverat: *quantò eris melior Grammaticus, tantò pejor Dialecticus & Theologus.* Vide Ludovicum Vivem *l. 2. de cauſis corrupt. art. p. 77. 79. 81. 82.*

2. *Rhetoricam & Oratoriam ex Ariſtotele, Cicerone, Quintiliano, aliiſque optimis dicendi magiſtris ab eloquentiſſimo D. Gerhardo Voſſio, Amſtelodamenſis Minervii Anteceſſore conſcriptam, ne inſuper habeat.*

3. *Logicam Peripateticam ſibi commendatam habeat, tanquam excellentiſſimum, quod quidem hodie extet, & à Chriſtianis philoſophis illuſtratum ſit, docendi, diſcendi, ſciendique inſtrumentum.*

4. *Ex philoſophia rerum, Metaphyſicam, à ſpinis Scholarum, quibus tota horret & ſub Papatu obſita eſt,* a philoſopho doctiſſimo M. JOH. VVILLIO, collega noſtro, organi & Metaphyſicæ profeſſore accuratiſſimo, *expurgatam cumprimis condiſcat.*

5. *Pneumaticam, quâ natura ſpirituum explicatur, probè teneat.* Iſtam excellentiſſimus philoſophus D. GERHARDUS DE NEUFUILLE, collega noſter, ad Phyſicam refert. cujus ſyſtema phyſicum ſtudioſis Theologiæ maximè deſiderandum, & ab auctore maturandum eſt.

6. *Phyſicam oppidò ſibi neceſſariam ducat, ut videre eſt apud Auguſtinum, lib. 2. de doctrinâ Chriſtianâ, cap. 16.*

7. *Arithmeticam, cum elementis Geometricis, Geographiâ, Aſtronomiâ, Chronologiâ & Muſicâ haud adſpernetur.*

8. *Philoſophiam morum ſive practicam magno* ſtu*dio pertractet, & cum principiis revelatis, quæ S*acr*Literæ tradunt, exactè conferat.* Hic commendo E*thica & Politica CL. V. D. BALTH. VVIL*... Theol. & Philoſ. collegæ noſtri chariſſimi.

9. *Hiſtoriam tum profanam, tum Eccleſiaſtic*am *diligenter evolvat.*

10. *Cæteras philoſophiæ partes ſaltem degu*ſtare *ſufficit: ſi modò expendatur, quid ſingula ad Th*eolo*giam proſint.*

CAP. V.

De Philologiâ.

I.

PHILOLOGIA *verò eſt medium human*um *quo ſtudioſus Theologiæ ad textuum ſacrorum* ec*cleſiaſticorumque ſcriptorum ſtyli intelligentiam,* ne*ceſſariarum atque utilium linguarum cognitione* p*paratur ac dirigitur.*

Quia verò in nuda linguarum notitiâ mini consiſtit eruditio; idcirco hæc cum philoſophi & aliis diſciplinis conjungi debet, quæ ſing ſuum habent uſum didaſcalicum in Theolo ca ſchola, etiamſi ſine ſalutis diſpendio poſſ ab idiotis ignorari. Nam πρὸς τὸ ὀρθῶς διδάσκ δεῖ πρότον ἐξετάζειν τὰ ὀνόματα, *ut rectè doceat*ur *primùm vocabula examinare oportet,* ut ait Philo phus.

*II. Harum linguarum ſtudium regunt ſequen*tes *canones.*

1. *Linguam vernaculam Theologiæ ſtudioſus* p*cæteris excolat, ut illius proprietatem, puritatem,* ni*torem & copiam conſequatur.*

2. *Hebræam linguam, ſub qua & Chaldæam co*m*prehendimus, è perpetua lectione V.T. condiſcat.*

3. *Græcam ad N.T. ſenſum penitiùs percipiend*um *ſibi comparet.*

4. *L*

4. *Latinam*, *propter Eccleſiaſticorum ſcriptorum* [...]*ctionem*, *& doctorum hominum totiusque propemo*-[...]*um orbis Europæi commercium*, *exactè norit*.

5. *Syriſcam*, *Arabicam*, *Æthiopicam*, *aliasque* [...]*ientales ob paraphraſes Scripturæ*, *& Rabbinicam* [...]*ialectum*, *eamque multifariam*, *non quidem præciſè* [...]*eceſſarias*, *oppidò tamen utiles ac honorarias ſibi exi*-[...]*imet*. Radiant his in orbe erudito *Ioſephus Sca*-[...]*ger*, *Daniel Heinſius*, ὁ πάνυ, *Iſaacus Caſaubonus*, [...]*homas Erpenius*, *F. Raphelengius*, *Troſtius*, *Ludovi*-[...]*us de Dieu*, *Conſtantinus L'Empereur*, & alii non [...] multis.

6. *Inſtrumenta hujus philologiæ ſunt cujusque lin*-[...]*uæ Grammatica*, *Lexica*, *Hiſtorica*, *& omne genus* [...]*utores ſacri*, *profani*, *eruditis præſertim linguis ſcri*-[...]*i*, *qui juvant quoquo modo ſacræ Scripturæ intelli*-[...]*entiam*. Eminet hîc opus Biblicum à Rege Hi-[...]ſpaniarum procuratum, indeque regium dictum: [...]em Complutenſe & Baſileenſe cum Rabbino-[...]um commentariis præcipuis & Concordantiis [...]ebraicis à Joh. *Buxtorffiis*, patre & filio, viris de [...]epubl. Chriſtiana optimè meritis editum: Con-[...]ordantiæ item Græcæ *Conradi Kirchneri*; Latinæ [...]ajores ab Hugone Cardinale & Conrado Hal-[...]erſtadio ſuffragantibus quingentis Monachis è [...]ulgata Latina verſione collectæ; Germanicæ [...]*ellii & Crameri*, Anglicæ *Wilhelmi Knichti*. Ne-[...]que hic inſuper haberi debent lexica Hebræa, [...]haldæa & Syriaca *Pagnini*, *Schindleri*, *Buxtorffii*, [...]*bdiæ Prætorii* libellus de phraſibus Hebræis, & [...]oſes omniſcius *D. Zachariæ Roſenbachii*, profeſ-[...]ſoris Herbornenſis: Græca *H. Stephani*, *Scapulæ* [...]um Cadmo *Matthiæ Martinii*: Latina *Calepini*, [...]*erotti*, *Matthiæ Martinii*, *Calviſii*, *Fabri*, *Daſy*-[...]*dii*, *Forum Romanum*. In Gymnaſio inclitæ [...]eipubl. noſtræ exercitatiſſimi philologi profeſ-[...]ſores juventuti induſtriam ſuam egregiè pro-

bant in literatura Græca, Hebræa, Syria, & a
orientalibus ad deſiderium diſcentium *Iohan.*
ſmarus, Gerhardus Hanewinckelius, & Iohannes
cejus, viri de philologia præclarè merentes.

CAP. VI.

De propadeuticis ſecundariis, Iuris-prudentiâ nempe, & Medicinâ.

ADhuc fuerunt propædeutica primaria, philoſoph ca nimirum & philologica: ſequuntur ſecundar quæ modeſtâ Iuris-prudentiæ & Medicinæ cogniti continentur.

II. Eſt autem modeſta Iuriſprudentiæ & Med næ cognitio, medium humanum, quo ſtudioſus The giæ ad multarum rerum practicarum ad diſciplin ſuam pertinentium intelligentiam & uſum præpa tur ac dirigitur.

Modeſtam dico cognitionem, ne vel totam te invergas, quaſi eam profiteri velis; vel in al nam Juriſconſultorum aut Medicorum meſſ falcem tuam immittens, perperam & licente abutaris. Videſis doctiſſimum Hyperium *de* *mandis concionibus*, & Oratorem noſtrum *lib.* 1. *c* *& lib.* 4. *cap.* 1.

III. Iuriſprudentia delibanda eſt è Corpore j tum Civilis, tum Canonici.

Exemplo doctiſſimorum Theologorum *P* *Martyris, Theodori Bezæ, Caſpari Oleviani, Ant* *Fayi, Franciſci Iunii, Guilielmi Stuckii, Guilhe* *Zepperi. Iohannis Brentii, Davidis Chytræi*, & al rum, qui leges Moſaicas interpretati ſunt & cu civilibus contulerunt.

IV. Ius civile ſervit ſtudioſo Theologiæ, tum de rebus ad communem vitam, libertatem & ſervi tem tam Chriſtianam, quàm civilem pertinenti

ariisque caſibus & præmiis & pœnis recte judicet
r loquatur in concionibus ſuis, aliisque partibus
ficii ſui obeundis; tum ut nôrit, quid de religio-
e & rebus Eccleſiaſticis eo definitum ac conſtitutum
t.

Nam 1. Corpus juris Civilis non pauca habet de
Trinitate, de Eccleſiis, de Epiſcopis & Clericis,
e Hæreticis, Judæis & Chaldæis, de cauſis matri-
onialibus, & id genus aliis, quorum uſus multi-
rius eſt, quâ in diſputationibus, concionibus,
nſiliis Theologicis, quà in conſcientiæ caſi-
us, de quibus Theologo ſæpe reſpondendum
t pleniùs, quàm ut auditores nudè remittan-
r ad roſtra vel ad ſcholas Juriſconſultorum.

Ad guſtum & qualemcunque juris illius in-
lligentiam noſtri præ cæteris legere poſſunt,
xta Corpus juris Civilis per ſe & gloſſatum, Ju-
prudentiam civilem *Conani, Hermanni Vulteji*,
annis Althuſii, cum Paratitlis *VVeſenbecii*, qui-
s, ſi volunt & poſſunt, addere licet *Schneide-*
inum, Treutlerum, D. Antonium Matthæum, Hæ-
nium, Bachovium, in practicis *Gaylium* & *Fari-*
cium, in methodis utriusque juris *Nicolaum*
gelium; & his omnibus ſtatuta & conſuetudi-
s loci, in quo quisque degit.

V. *Ius Canonicum ſervit ſtudioſo Theologiæ, tum ut*
iquitatem Eccleſiaſticam ex eo penitius cognoſcat,
n ut Cæſareo-papatum *ſeu* Papimperium *illud*
ηριῶδες beſtiale *à Iohanne Apocalypta deſcriptum,*
n incrementis ſuis clariùs videat.

Præter corpus juris Canonici ſive per ſe, ſive
oſſatum, & Inſtitutiones *Lancelloti Navarri*,
thodus *Nicolai Vigelii*, paratitla *Chaſſanei*, Ca-
æ plurimi, & lexicon Theologicum *Iodoci Lo-*
ïi hic uſui eſſe poſſunt, & inter alia ſyntagma
is univerſi *Petri Gregorii Tholoſani*.

VI. MEDICINA *delibanda eſt, ſi potes, ex*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Hippocrate aut Galeno, aut ſaltem ex aliquo reci
re & ad ætatem noſtram accommodatiore , puta
hanne Fernelio , *aut* Johanne Ludovico de
numia , *aut* Joanne Heurnio , *aut* Daniele
nerto , *aut* Abrahamo Frambeſario , *quibus*
diæteticis Pantheum Hygiaſticum Deodati , *&*
teticum Quercetani ; *in anatomicis addi poſſunt*
ſalius, Laurentius, Alexander Benedictus, Bau-
nus, *aut ſaltem* Bartholinus ; *in botanicis* Matth
lus *in Dioſcoridem cum adjectionibus* Bauhini
Tabernæmontanus, Cordus, Geſnerus, Lon
rus, Tragus , Camerarius , Dodonæus , Clus
in conſiliis Joh. Baptiſta Montanus , Joh. Cr
Horſtius, *& alii* ; *in pharmaceuticis diſpenſato*
Cordi, Colonienſe, Auguſtanum , Quercet
VVeckeri , *item diſpenſatorium Chymicum*
1626. *Francofurti editum*, Marſilius Ficinus *de*
nitate ſtudioſorum , Horſtius *de eadem* , Mart
Panſa *de propaganda vita, &* Thomas Campa
la *lib*.4. *de ſenſu rerum cap*. 8.

Ratio 1. Quia hæc notitia facit ad Opifici
nerationem. 2. Quia prodeſt ad Scripturæ in
ligentiam , in quantum in ea occurrunt loc
ſtructura humani corporis , de herbis , flori
fructibus , gemmis , animalibus , & ſimilib
3. Quia ſæpe accidit , ut Theologus practic
animarum curator , cogatur inviſere ægro
qui contagioſis morbis laborant , contra c
ſeſe & alios medicamentis hoc pacto mu
poteſt , præſertim ſi deſit medicus. 4. Quia
medicæ peritus , inter medicamenta legit
& ſuperſtitioſa rectius diſcernere poteſt ,
conſcientiis dubiis ac turbatis non neceſſa
anxietatis cauſas tollere , iiſque verorum me
camentorum uſum à phyſicis & practicis ordi
riis præſcriptum , cum πληροφορίᾳ *plena fide* co
mendare : id quod omnino ad practici Theolo
offici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

officium pertinet. Exemplo eſt *Philippus Melanchton, Manlius, Benedictus Aretius, Antonius Fayus*, ut omittam priſcos Prophetas & Apoſtolos, qui dono ſanationum valuerunt.

CAP. VII.

De SS. Theologiæ apprehenſione, & nominatim de lectione ſyſtematica.

H*Actenus fuere ſtudii Theologici propædeutica, ad cujusque ſtudioſi ſpiritualem ætatem, captum & uſum attemperanda: ſequuntur pædeutica, quibus ipſa doctrina ſacra, quâ ad Deum propiùs reducimur, apprehenditur.*

Scitè Johannes Ludovicus Vives lib. 1. de tradendis diſciplinis p. 243. *Homo*, inquit, *ut unaquæque res, ex fine cenſendus eſt: Vanus eſt enim ac miſerrimus, ſi non aſſequatur finem; perfectiſſimus verò ac proinde feliciſſimus, ſi conſequatur.* Finis *hominis, quem alium poſſumus ſtatuere, quam Deum ipſum? aut ubi poteſt homo beatiùs acquieſcere, quàm in Deo velut abſorptus & in illum converſus? Eâdem viâ redeundum eſt nobis ad illum, quâ egreſſi ſumus: amor cauſa fuit condendi noſtri. Nam ut ſe nobis tanta illa communicaret felicitas, nos creavit, quo ullum eſſe evidentius amoris ſignum poteſt?* Amore *ab illo nos disjunximus, nempe noſtri ipſorum:* amore *revocati ſumus & erecti, nempe Chriſti erga nos:* amore *revertendum eſt nobis ad noſtram originem, quæ eſt eadem finis noſter, nempe noſtrâ in Deum charitate. Spiritualia enim nulla res alia conglutinare, nulla ex multis unum valet facere, niſi amor.* Amorem *verò neceſſe eſt* cognitio *antecedat. Deus nos, antequam nobis naſceremur, jam diligebat. quia jam noverat, jam illi geniti eramus: nos nati & cognoſcendi vim atque uſum adepti amamus. Quæ autem amanda ſint,* fides *monſtrabit, traditis unicuique primis & ſimpliciſſimis elementis pietatis de*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Deo patre omnium, & Filio ejus Ieſu Chriſto, qu[i] redemtionem noſtræ carnis peccati carnem eandem ſtram induit, ſed ſine peccato. Deinde hæc eadem plicatiùs quomodo ſint & cognoſcenda & amanda, ulla hominum inventa, ſed divina declarant cula, quæ ſacris literis per Spiritum S. ſunt prod in quibus literis abſoluta eſt intelligentia divini cu quæ pietas & eadem religio nuncupatur, licet eju magis actione continetur, quàm peritiâ. Prima elementa non adeò ſunt ſimplicia, quin ad agen ſufficiant: ea neminem prorſus oportet ignorare. T fectio verò pietatis illorum eſt, qui altius ſeſe attoll per charitatem, quæ ut ignea eſt, ita ignis modò ſu mes, quos poſſidet, rapit: hæc ſunt ejus, cui commiſſu grex, qui & à Domino audivit, Diligis me plùs qu hi? Hunc convenit eſſe doctrinâ ſanâ potentem, & qui contradicant, reſiſtere; ſicut Paulus Apoſt admonet. Hæc intelligentia divini cultus per ſe i ſuis viribus nititur & conſiſtit: nec ullis omnino eget miniculis, imò in illa una cuncti theſauri claudun ſcientiæ ac ſapientiæ, omniaque quæcunque ab a ſunt gentibus vel diverſis de rebus prodita vel quad tenus de eiſdem, pueriles balbuties ſunt ac inſcitiæ ræ, ſi cum illa conferantur ſanctâ & admirabili ſapi pientiâ. Hanc oportet eſſe reliquarum inſtitution canonem, ſicut Deum ſpirituum, & hominem anima tium. Hactenus Vives.

II. Apprehenſio doctrinæ ſacræ fit lectione ſyſtem ticâ & biblicâ.

III. Lectio ſyſtematica eſt ideæ cujusdam, aut pl corporis doctrinæ Chriſtianæ.

Hoc eſt inſtrumentum apprehenſionis pla torum, quæ à communi Eccleſia Chriſti de qu libet loco communi tenentur, cum ſuis declar tionibus & demonſtrationibus.

IV. Idea ſacræ Theologiæ è compendio quodam orth doxi Theologi crebrâ lectione animo inſigenda eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Hîc antequam ſtudioſus Theologiæ ſeſe credat
..iſto & vaſto *doctrinæ Chriſtianæ corpori* induſtriâ
..i & eruditi Theologi concinnato, tanquam
..elago aut labyrintho ſibi eligat *epitomen*, ſive
..*mpendium* & *ſynopſin* brevem, perſpicuam, ſacris
..eris conſentaneam & ſatis plenam, quam judi-
..verit vel ſtudiorum moderator, ſiquem habeat
..um & ſatis peritum, vel ipſe ſiquidem ille de-
.., omnium veriſſimam, & vel perfectiſſimam,
..l ſaltem captui, ætatique ſuæ convenientiſſi-
..am, cujus beneficio, tanquam Ariadnæ filo,
..ſe ex ampliſſimi ſtudii, quod ſub ſole eſt, ſive
..elago, ſive Labyrintho citra jacturam & erro-
..m expediat. Proſtant huſus generis hypotypo-
..s, ideæ, medullæ, ſynopſes & compendia varia,
..primis Theologorum Leidenſium, Dudleji
..nneri, Lucæ Trelcatii, VVilhelmi Perkinſi,
..mandi Polani, Marci Beumleri, Jodoci Nahu-
..i, Ludovici Lucii, Johannis VVollebii, Matthiæ
..artinii, Johannis Henrici Alſtedii, G. Ameſii,
.. F. VVendelini & ſimilium, &, quoniam ita
..eo viſum, noſtrum ſyntagma.

*V. Lectio pleni corporis doctrinæ Chriſtianæ eſt eccle-
..ſtica aut ſcholaſtica.*

*VI. Eccleſiaſtica è juſto quodam ſacræ Theologiæ
..ntagmate ab orthodoxo auctore conſcripto, ſuſcipien-
.. eſt ad popularem inſtitutionem.*

*VII. Scholaſtica inde pro cujusque viribus & con-
..tione per omne genus optimorum Theologorum in
..inem ætatem alenda, continuanda & perficienda eſt,
.. eruditæ juventutis informationem.*

*VIII. Hæc lectio ſcholaſtica requirit armarium in-
..uctum & judicium exquiſitum.*

*IX. Armarium inſtructum ſit à ſcriptoribus, qui
..adunt Theologiæ tum communia, tum particula-
..ia.*

X. Com-

X. Communia tradunt, qui præcognita Theo[…] exhibent.

Ex antiquis Gregorius Nazianzenus *ora[…] bus de Theologia*: è recentioribus Andreas H[…] rius *in Theologo*, Franciſcus Junius *de Theo[…]* Amandus Polanus *in principio ſyntagmatis*, [J]o[…] hannes Henricus Alſtedius *in præcognitis Th[…] gicis*, &c.

XI. Particularia tradunt illi, qui ſcripſerunt [e]a, quæ pertinent vel ad Theologiam naturalem, v[el] revelatam.

XII. De Theologia naturali legi poſſunt omnes [qui] commentantur ſuper πρωτοκτισίαν *ſive* ἑξαή[…] ut *è patribus* Baſilius M. Ambroſius, Auguſti[nus]: *è ſcholaſticis* Bonaventura Thomas Aquinas [con]tra gentes: *è recentioribus*, Marſilius Ficinus, [in] *de religione Chriſtiana contra Atheos, Gentiles & [Ju]dæos; tum in Theologia Platonica de immortalita[te a]nimæ*, Philippus Mornæus *de veritate Chriſtian[æ re]ligionis*, Johannes Spinæus *de providentiâ*, Hi[ero]nymus Zanchius *de operibus DEI*, Johanne[s] […] cus, & Johannes Franciſcus Picus Mirandu[læ] comites, Paulus Scalichius, Raymundus […] lius, Theophraſtus Paracelſus, Guilelmus […] taſſius, David Paræus in Geneſin, Johan[nes] Arndt *de Chriſtianiſmo*, Conradus Aſlacus D[…] in πρωτοκτισίαν, Benedictus Pererius *in Gen[eſin]* & Johannes Henricus Alſtedius *in Theologi[a na]turali*.

XIII. De Theologia revelata legi debent catec[heti]ca, dogmatica, polemica, τὰ πρὸς συνείδησιν *ſive ca[ſus] conſcientiæ, hiſtorica & concionaria.*

XIV. In catecheticis legantur præ cæteris quin[que] capita religionis Chriſtianæ pura & per ſe.

Deinde pro cujusque captu, eccleſiaſtici ſ[cri]ptores, vel omnes, vel quidam, vel unus ſalt[em] ut, *ex antiquis ſymbolum* Athanaſii, *expoſitio ſ[…]*

li Ruffini. *Catecheſis* Cyrilli Hieroſolymitani, regorius Nyſſenus *in orationem Dominicam*, *ipſius* *atio catechetica*. Auguſtinus *de ſymbolo*, Cyrillus exandrinus *in ſymbolum* Nicænum: *è recentioribus*, *ucida & pia explicatio ſymboli, quod Apoſtolorum* *itur, decalogi ſeu præceptorum & Dominicæ preca-* *nis per* Deſiderium Eraſmum Roterodamum, *techeſis* Lutheri, Melanchthonis, Chytræi, enevenſis, Heidelbergenſis, Urſini & Paræi, *eologia popularis* Matthiæ Martinii, *Catechetica* hannis Arndts, Joh. Piſcatoris, Perkinſi & Al-dii.

XV. *In dogmaticis exſtant, qui locos communes ſcri-runt, vel ſparſim hinc inde plures aut unum dun-tat, ut:*

E patribus Tertullianus, Auguſtinus, Cypria-s & alii. vel eos conjunctim certo ordine perſe-ti ſunt, tum *inter Scholaſticos*, Petrus Lombar-s, quem magiſtrum ſententiarum intitulant, iomas Aquinâs, Iohannes Scotus, Guilielmus camus, Nicolaus de Orbellis, & innumeri alii; m ex *proteſtantibus Theologis* Philippus Melan-thon in corpore doctrinæ, Bullingerus in De-libus, VVolffgangus Muſculus, Calvinus, Mar-, Beza in confeſſione, Aretius in problematis, lanus, Bucanus, Sohnius, Trelcatius, Alſte-is, Nicolaus Hemmingius in ſyntagmate, Vi-rinus Strigelius, Martinus Chemnitius, Mat-as Hafenrefferus, Iohannes Gerhardus Theo-gus Jenenſis prolixiſſimè.

XVI. *In Polemicis adverſus varios errores & hæreſes* *lent* E patribus præſertim Ignatius, Irenæus, rtullianus, Cyprianus, Baſilius M. Arnobius ntra gentes, Athanaſius *hæreticorum malleus* o-n dictus, qui in concilio Nicæno primas tenuit, Hilarius, Gregorius Nazianzenus, Epiphanius, nbroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Cyrillus

Alexan-

Alexandrinus, qui direxit concilium Epheſin[...] Theodoretus, Leo Papa, Fulgentius, Proſp[...] *Scholaſticis* Thomas Aquinas, Johannes Sco[...] & VVilhelmus Occamus, & alii contra varia[...] reſes: *è proteſtantibus* ultimi temporis D. Lu[...] rus, Melanchthon & Martyr contra Pontifi[...] Bullingerus contra Anabaptiſtas, Calvinus [...] tra Pontificios & Libertinos; Beza, Peze[...] Sohnius, Pierius, & Martinius in quæſtion[...] quas Euangelici & proteſtantes Theologi [...] lo nuper præterito inter ſe ventilarunt aliqu[...] rigidius; Danæus, Junius, VVhithakerus [...] brandus, Vorſtius, Ameſius, Chamierius, Sca[...] contra Bellarminum, Johannes Gerhardus i[...] cis communibus. & Johannes Henricus A[...] dius in Theologica polemica contra varios e[...] res. Adverſus Photinianos novos & Socin[...] Pareus. Sibrandus, Jacobus ad Portum, Ta[...] vius, Stegmannus, Franzius. Adverſus hos [...] rosque omnes ſyntagma Amandi Polani: S[...] men in polemica aliquid otii impenpere da[...] jugi Lectione Sacrarum Literarum, quæ in ſt[...] theologico utramque faciunt paginam.

XVII. Τὰ πρὸς συνείδησιν & Theologiam [...] *ſuum invenies potiſſimùm* apud patres Tertu[...] num, Cyprianum, Ambroſium, Chryſoſtom[...] Prudentium, Auguſtinum, Macarium, Bern[...] dum: *apud Scholaſticos*, Bonauenturam, Hu[...] nem de S. Victore, Dionyſium Carthuſian[...] Johannem Taulerum, Thomam de Kem[...] Guilhelmum Pariſienſem: *apud recentiores* [...] *Pontificios*, Thomam Cajetanum, Martin[...] Navarrum, Acoſtam, Azorium, Pereſium, Dr[...] lium; *tum proteſtantes*, Ottonem Caſmann[...] Perkinſum, Balduinum, Alſtedium, Ameſi[...] Taſſinum.

XVIII. Hiſtorica, divina cum primis & eccleſi[...]

, quorum finis eſt religio, nihilque aliud ſunt, quàm heologia exemplis conſtans, partim ex ſacris Bibliis, rtim è ſcriptoribus eccleſiaſticis, actis conciliorum, nonico jure, patribusque haurienda ſunt.

Hoc ſtudium inchoari poteſt à ſacris Bibliis & hronico Carionis à Philippo Melanchthone ornato, hiſtoriâ tripartitâ, epitome Haimonis, edulla Parei: addi poſſunt centuriæ Magde-rgenſes Oſiandri & ſimilium; indéque pro-di ad omne hiſtoricorum genus, adhibitâ, tan-am Ariadnes filo, Chronologiâ & Geogra-iâ. Gentiles quæ de Diis ſuis finxere, ea qui-m involucris quibusdam occultant myſteria turæ, aut utilia continent vitæ documenta, ſed intuitu non hujus ſunt fori, verum ad Phi-ſophiam pertinent, ut vir maximus Gerardus h. Voſſius *Artis hiſtoricæ cap. 7.* ſapienter mo-t. Adultioribus & candidatis ſacræ Theologiæ, i confirmatioris ſunt judicii, antiquitatis & rum lectio cumprimis commendata eſſe de-t. Quorum tamen, ut & juniorum ſcripta nquam ſacris literis æquanda, ſed ad has exi-nda, ita ut non aliter recipiantur, quàm *teſtium* o qui doceant, quod inde ab Apoſtolorum npore & in quibus orbis partibus, doctrina il-Prophetarum & Apoſtolorum ſincerior con-vata ſit. Studioſi, qui vel ſumtuum inopiâ, vel s de cauſis, ſinuoſa patrum volumina ſibi nparare & perlegere nequeunt, *Petrum Lom-dum*, ſententiarum magiſtrum, qui patrum ntentias compilavit & in locos communes di-iſit, tantiſper non incommodè legent, & cum lvini inſtitutione Chriſtiana & Catecheſi Ur-i conferent, dum ad majora aditus ipſis pate-t. quia verò patrum ſcripta à multis malè ci-tur, omnium conſultiſſimum eſt, ut ea ipſi-t inſpiciant, ne a liorum excerptis decipiantur.

Præci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Præcipuum verò ſtudium in lectione historiaru
eccleſiaſticarum ad quatuor potiſſimùm fine
ferendum eſt. 1. Ut diſtinctius intelligamu
trum commentaria. 2. Ut promtiores accur
resque evadamus ad docendum publicè, ſi
Eccleſiâ, ſive in ſcholis. 3. Ut quæ ad ordin
eccleſiaſticum ſpectant, prudentiùs vel cor
mus, vel conſtituamus. 4. Ut in conſiliis da
publicè privatimque circumſpectiores fiam

XIX. Concionaria tradunt partim per regulas
tim per exempla & commentarios. E priſcis can
Apoſtolorum, & Conſtitutiones Apoſtolicæ
Clementi Romano inſcribuntur, operâ Di
ſii Areopagitæ, paſtorale Gregorii M. Comm
tariis verò ſcripturam inprimis illuſtra
Theodoretus ferè totam, & Chryſoſtomus
tiſſimum N. Teſtamentum inter Græcos:
Latinos verò præcipuè Hieronymus, Auguſti
Ambroſius, Beda: Quibus inter ſcholaſtico
cedunt Hugo Cardinalis & Nicolaus Lyra:
nioribus F. Junius & Piſcator. *E recentioribu*
cleſiaſtes Eraſmi Roterodami & Bucani, me
dus Nicolai Hemmingii, Sutlivii, prophetica
kinſi, Rhetorica Eccleſiaſtica Keckerman
Alſtedii, axiomata practica cum poſtilla Abr
mi Sculteti, de formandis concionibus H
rius & Zepperus, unà cum politia Eccleſiaſ
Bucerus de regno Chriſti de promta item re
meditatione Matthias Martinius. Quibus a
ſi lubet, Oratorem noſtrum Eccleſiaſtic
Exempla præbent poſtillæ Lutheri, Melanch
nis. Deſideramus verò & ſollicitè exſpecta
in hanc rem plenum *ſyſtema Theologiæ practic*
Anglicanis auctoribus concinnatum à reve
diſſimo in Chriſto patre & domino, *D. I*
Archiepiſcopo Armacano, totius Hyberniæ prin
domino plurimùm colendo: quem inſig

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſaurum ut cum cis-marinis noſtris Chriſtianis
iglicanæ dialecti ignaris promtè communicet,
a par eſt reverentiâ, obteſtamur.

XX. *Atque ab his armarium ſacræ Theologiæ ſtu-
ſi plusquam ſufficienter ad lectionem corporis do-
inæ Chriſtianæ inſtructum eſt: ſequitur judicium
ctum, quo verſantis in hac lectione ſtudium dirigi-
.*

XXI. *Sunt autem hîc tenendæ ſequentes regulæ cri-
e ſive judiciariæ.*

1. *Sacræ Theologiæ ſtudioſus à teneris unguiculis in
ione Biblica innutritus, doctrinâ catecheticâ jam
bè cognitâ & memoriæ firmiter traditâ, ideam loco-
n communium intelligentiâ & memoriâ ſimilem
modum apprehenſam, in ſyntagmatica lectione pro
petua cynoſura adhibeat.*

2. *Syntagma Theologicum, quod quidem haberi po-
, pleniſſimum, & maximè orthodoxum, & quàm
ximè ad ſacras literas verborum & ſententiarum
nitati accedens ſibi familiare reddat, ut ad illud, quæ
n etiam legit, beneficio Ideæ jam ante perceptæ, ſa-
nter referat.*

3. *Omnes concluſiones ſyntagmatis Theologici ante
nia ad ſacram Scripturam, tanquam unicum Chri-
inæ fidei principium & canonem examinet, in hoc
cè eas fundet, & ex hoc interpretetur.*

4. Deinde *conſenſum catholicum in interpretatio-
ſymbolis Catholicis & ſex conciliis potiſſimùm ex-
rat.*

5. Primum *eſt Nicænum* à Conſtantino Magno
lictum anno æræ Chriſtianæ 325. cui interfuê-
Epiſcopi toto orbe convocati 318. præter in-
meram presbyterorum, diaconorum, aliorum-
e virorum eccleſiaſticorum multitudinem.
hoc damnatus fuit *Arrius* presbyter Alexan-
nus.

6. Alterum concilium generale eſt *Conſtan-
tino-*

tinopolitanum I. anno 383. à Theodoſio M. c
biatum contra *Macedonium*, & qui cum hoc
ritûs Sancti deitatem negabant.

7. Tertium eſt *Epheſinum*, à Theodoſio jun
re contra *Neſtorium* anno 431. indictum.

8. Quartum eſt *Chalcedonenſe*, anno 451. c
tra *Eutychem* & *Dioſcorum* à Marciano Impera
re convocatum.

9. Quintum eſt *Conſtantinopolitanum II.* an
548. vel, ut alii numerant, 553. à Juſtini
contra *Arianos*, *Neſtorianos*, *Eutychianos* in
ctum.

10. Sextum eſt *Conſtantinopolitanum III.* con
Monothelitas anno 681. à Conſtantino Pogon
ſive Barbato indictum.

11. Tertiò, *à conciliis hiſce univerſalibus*
tranſitus ad patres, quorum ætates in tres peri
Chronologicè diſcernantur, quarum ſingula 300 *fe*
annis contineantur. Hi verò non cum *credendi*
ceſſitate, ſed cum *judicandi libertate* legantur. q
cum à Sacra Scriptura, tum inter ſe, tum purita
tum antiquitate plurimùm differunt. Multi
rum libri ſuppoſititii ſunt ad colorandum er
res Papatûs.

12. Prima *periodus* eſt eorum, qui floruer
inde à tempore Apoſtolorum uſque ad con
lium Nicænum, hoc eſt, ad annum Chriſti 325
ſunt, *Clemens Romanus* (niſi eſt ſuppoſititius)
gnatius, *Polycarpus*, *Dionyſius Areopagita* (ſi γνήσι
de quo tamen vide J. Caſaubonum adverſus
ronium) *Iuſtinus Martyr*, *Athenagoras*, *Theophi*
Antiochenus, *Irenæus*, *Tertullianus*, *Clemens Alex*
drinus, *Origenes*, *Cyprianus*, *Arnobius*, *Lactanti*
Euſebius Cæſarienſis.

13. Secunda *periodus* eſt eorum qui docueru
à concilio Niceno uſque ad concilium Conſta
tinopolitanum III. id eſt, ad annum Chriſti 68

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſunt *Athanaſius*, *Hilarius*, *Cyrillus Hieroſoly-tanus*, *Baſilius M. Gregorius Nazianzenus*, *Epi-nius*, *Ambroſius*, *Gregorius Nyſſenus*, *Hierony-s*, *Ruffinus*, *Prudentius*, *Iohannes Chryſoſtomus*, *guſtinus*, *Cyrillus Alexandrinus*, *Theodoretus*, *Papa*, *Proſper Aquitanicus*, *Vigelius*, *Gelaſius pa*, *Fulgentius Boëtius*, *Gregorius M. Iſidorus Hi-lenſis*.

14. Tertia *periodus* eſt eorum, qui claruerunt t concilium ſextum univerſale ab anno riſti 681. uſque ad annum 1000. ut ſunt *Ve-abilis* Beda, *Iohannes Damaſcenus*, *Bonifacius guntinus*, *Paulus Diaconus*, *Albinus Alcuinus*, *anus Maurus*, *Haymo Halberſtadenſis*. Videſis dullam patrum Abrahami Sculteti, Criticum rum Andreæ Riveti, opuſcula Theologica næi.

5. *Patres primæ periodi in dogmatibus præferendi t patribus ſecundæ periodi, & hi patribus tertiæ pe-li, quantùm ad doctrinæ puritatem.*

6. *Monumenta patrum certa, indubitata, & ex-controverſiam poſita à dubiis, ſpuriis & ſuppoſiti-prudenter diſcernenda ſunt.* Hîc ſagaciſſimus eſt ſor *Erasmus Roterodamus*, cui adjungimus vi-χαϱίεντας *politos* & illuſtres, Joh. Ludovicum em, Iſaacum Caſaubonum, Joſephum Scali-um, Franciſcum Junium, Guilielmum Per-ſum, Andream Rivetum, Dan. Heinſium & Claudium Salmaſium, novum decus Acade-e Leidenſis.

7. *Quibus indiciis Critici diſcernunt genuinos li-Ariſtotelis, Ciceronis, Platonis & ſimilium à ſpu-iiſdem patrum ſcripta vera à fictitiis diſcernenda t.*

8. *Rhetoricationes patrum à proprietate ſermonis accuratiore loquendi formâ cum judicio diſtin-ndæ ſunt.* Et in his ſcriptis patrum evolvendis

quidam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quidam ſuadent ut initium fiat, à *Tertullia*[illegible] *Cypriano*, quos ſequatur *Baſilius Magnus* & [illegible]*zianzenus*, & ab his eatur ad *Hieronymum* & [illegible]*guſtinum*, aliorumque prolixiores commen[illegible]rios. Præſtat tamen, ut ordo chronologicu[illegible] obſervetur; & ab iis, qui Apoſtolorum diſci[illegible] fuere, lectio inchoëtur, & per ſingula deincep[illegible]cula uſque ad auctores ætatis noſtræ continu[illegible] ad ideam Apocalypticam, quæ exhibet 1.[illegible] qui Apoſtolos ipſos audiverunt à Chriſti aſſce[illegible] uſque ad Trajanum; ut ſunt *Epheſini*. 2. Eos,[illegible] ſub tyrannis veritatem teſtati ſunt à Veſpaſi[illegible] uſque ad Conſtantinum M. ut ſunt *Smyrne*[illegible] 3. Eos, qui à Conſtantino M. uſque ad Caro[illegible] M. cum hæreticis luctati ſunt, ut *Pergame*[illegible] 4. Eos qui à Carolo Magno ad Carolum V.[illegible] jugo Papatus hæſerunt, ut *Thyatirenſes*. 5. [illegible] qui à Caroli V. tempore, relicto Papatu, grat[illegible] Euangelii amplexi ſunt ſub conditione *Sard*[illegible] Apoc. 2. & 3. quemadmodum infrà lib. V. Sar[illegible] Theologiæ pleniùs cognoſcetur.

19. *Patrum ſcripta omnia ad Sacrarum Lit*[illegible]*rum normam exigenda, & cum ſex œcumenico*[illegible] *Conciliorum decretis ſymbolisque receptis confere*[illegible] *ſunt.*

20. *Eccleſiaſticos ſcriptores, quos* patres *apella*[illegible] *excipiant* doctores ſcholaſtici, *qui in ſuas que*[illegible] *tres ætates prudenter diſſeparentur.*

21 Prima *ætas ſcholaſticorum* eſt eorum, [illegible] floruerunt ab anno Chriſti 1000. uſque ad[illegible]num 1220. Et invectos in Eccleſiam errores [illegible] tam Sacrarum Literarum teſtimoniis, quàm [illegible]trum ſententiis malè intellectis & verbo [illegible] æquatis aſſerere ſtuduerunt. Anteſignanus [illegible]rum fuit *Lanfrancus*, quem ſecuti ſunt *Guitm*[illegible]*dus*, *Anshelmus*, *Hugo de S. Victore*, *Gratia*[illegible] juris canonici Compilator, *Petrus Lomba*[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

agiſter ſententiarum & reliquorum ſcholaſti-
orum.

22. In hanc ætatem inciderunt quidam Pa-
es ſeu Eccleſiaſtici ſcriptores, ut *Theophilactus*,
Ecumenius, *Bernhardus Clarevallenſis*.

23. Altera *ætas ſcholaſticorum* eſt ab anno Chri-
1220 uſque ad annum 1330. quâ Philoſophia
cularis Theologiam ita conſpurcare cœpit, ut
fert Johannes Trithemius, Abbas Spanhe-
enſis, ut errores ac ritus à Pontifice Romano
vectos non è Patrum ſententiis in morem æta-
s progreſſæ, ſed ratiunculis philoſophicis pal-
iverint. Principes hujus ætatis fuerunt *Guiliel-
us Pariſienſis*, *Alexander Alenſis*, *Albertus M. Tho-
us Aquinas*, *Iohannes Duns Scotus*, *Bonaventura*,
urandus, *Guilielmus Occamus*, *Nicolaus*, *Lyramus*,
abriel Biel, *Nicolaus de Orbellis*, *Gregorius Arimi-
nſis*.

24. Tertia *ætas* eſt ab anno Chriſti 1330. uſ-
ue ad annum 1517. quo B. Lutherus gratiâ Eu-
gelii armatus pro virili ſuâ Romano Pontifici
Scholaſticæ Theologiæ bellum indixit. Hæc
tas omnium fuit peſſima, & quæ priori fue-
nt in quæſtione, ea hæc determinavit infeliciſ-
mè. Vixerunt hac ætate *Iohannes Capreolus*, *Pe-
us de Alliaco*, *Iohannes Gerſon*, *Thomas Waldenſis*,
hannes de Turrecremata, *Nicolaus Cuſanus*, *Diony-
us Carthuſianus*, *Iohannes Thaulerus*, *Baſilius ſive
Weſſelus Gröningenſis*, lux mundi dictus, *Domini-
us Sotus*.

25. *Scholaſticorum lectio cautè inſtituta prodeſt iis
ntaxat, qui in Sacra Scriptura & ſana doctrina
m ante ſatis probè confirmati & potiſſimum in ſcho-
docturi ſunt.*

26. *Qui verò ſcholaſticos leget, is ex ætate prima
tiſſimum evolvat* Anshelmum, Gratianum, Lom-
rdum: *ex altera* Thomam Aquinatem, Sco-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tum, Occamum, Lyranum: *ex ultima* Gerſone… Carthuſianum, Johannem Thaulerum, VVeſ… lum, Johannes Duns Scotus lib. 3. ſente… diſtinct. 24. quæſt. 1. ſcribit *Magiſtros ſcholar… philoſophiam cum Theologia maximo cum fructu m… cuiſſe.* Verùm *Iohannes Aventinus*, homo pon… ficius, ſed hiſtoricus inſignis, de *Petro Lomba…* Magiſtro ſententiarum, commemorat, qu… ſacroſanctæ Theologiæ veritatem fontemq… puriſſimum cœno quæſtionum, rivuliſque o… nionum conturbaverit. Ambroſius Catharin… libro contra Dominicum â Soto ſtatuit, *ſent… tiarios*, qui Sacram Scripturam ſuæ rationi & p… loſophiæ poſtpoſuerunt, à recta via ſæpius ab… raſſe. Idem judicium eſt Jacobi Fabri Stapule… ſis, Jodoci Clitovæi, Joh. Ludovici Vivis, Thom… Mori, Orthovini Gratii, Alberti Pighii, Henr… Cornelii Agrippæ, Auguſtini Steuchi Eugubi… hominum in medio Papatu natorum. Melchi… ris Cani, Epiſcopi Canarienſis judicium de ſch… laſticis Doctoribus dignum notatu eſt lib. 8. … C. cap. 1. p. 379. *Intelligo*, inquit, *fuiſſe in ſch… quoſdam Theologos adſcriptitios, qui univerſas qu… ſtiones Theologicas frivolis argumentis abſolverint… variis invalidiſque ratiunculis magnum pondus re… graviſſimis detrahentes, ediderint in Theologi… commentaria, vix digna lucubratione anicularu… Et cùm in his ſacrorum* Bibliorum *teſtimonia ra… ſima ſint, conciliorum mentio nulla, nihil ex antiq… ſanctis oleant, nihil ne ex gravi philoſophia quide… ſed ferè puerilibus diſciplinis; Scholaſtici tamen ſi … peris placet, Theologi vocantur, nec ſcholaſtici ſu… nedum Theologi, qui ſophiſmatum feces in ſchol… inferentes & ad riſum viros doctos incitant, & delic… tiores ad contemtum.* Verba Cani ſunt, quid… Calvini aut Lutheri? Sed & proba eſt cautio A… phonſi Salmeronis Toletani, tom. 1. Comment…

Euan…

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Euang. Hiſtoriam proleg. 9. *Cum*, inquit, *hoc genus Theologiæ* (ſcholaſticæ) *commendo, nolim ut quispiam n illis ſtudiis conſeneſcat : ſed moderatum ac certum empus illis diſputationibus impendat* ; ut ad meliora & ſuaviora Sacrarum Literarum ſtudia tempeſtivè perveniat. *Quidam enim ita illis ſtudiis immodicè hærent, ut ad meditandas Scripturas & tardi accelant, & aridi prorſus & jejuni inveniantur.* Et votum *Leonhardi Marii*, nuperi profeſſoris Colonienſis, noſtrum facimus, Tom. 8. comment. ſuper univerſam Scripturam S. proleg. quæſt. 8. ſ. 3. *Univeritates quoque & ſtudia publica pro utilitate Chriſtiaæ reip. facerent, ſi paullo diligentiorem haberent ationem divini verbi proponendi, explicandi, examiandi, & ſupra Ariſtotelem, S. Thomam, imò & . Auguſtinum, pulpita & ſubſellia Chriſtum & cripturas ſonarent, prout in laudatiſſimis Belgii nori univerſitatibus hodie ſit, &, ut diu ſiat, ex animo oveo.*

27. *Hiſtoria Eccleſiaſtica, partim è Sacris Bibliis, artim ex Ioſepho, Egeſippo, Euſebio, Nicephoro, Hiſtoâ tripartitâ, Socrate, Sozomeno, Theodoreto, Sulpitio evero, Cedreno, Haymone, Centuriis Magdeburgenſius, catalogo teſtium veritatis, Martyrologiis, comendio Oſiandri, Medulla Parei, M. Matthæi Vogelii um peregrinatione Eccleſiæ, tum Eccleſia militante Argentorati editis, & ſyntagmata hiſtoriarum Eccleæ omnium Iohannis Micrelii Anno* 1630. *Stetini lucem dato, & ſimilibus cognoſcatur.*

28. *In Theologorum præſtantium, imò & aliorum mnium ſcriptis, ſi quæ durius aut incommodiùs dicta currant, qualia non pauca humanæ infirmitati mulis de cauſis, præſertim in calore diſputationis & ſtudio artium ſæpè excidere ſolent, ea neque exagitanda neue imitanda, ſed notanda & vel commodè interprenda, vel, ſi commodam interpretationem non ferant, orſus cavenda ſuisque auctoribus relinquenda ſunt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

*29. In Theologorum ſcriptis diſcriminentur dogma-
tica ab elenchticis, irenica à polemicis, ſynoptica à di-
odicis, meth dica ab oratoriis, præcepta & canones
commentariis.*

*30. Controverſias, quæ in Theologia à curioſis &
contra eos moventur, ne tractato, ne legito, ne atti-
to quidem, priusquam fundamenta veræ ſanæque
ctrinæ Theologicæ mediocriter poſueris, ut ne, antequ
præcepta & principia ejus bene intellexeris, ſiniſtr
ius judices.* Præmittantur igitur, face Sacrarum
terarum ubique prælucente, omnemque lecti
nem cynoſuræ ad inſtar dirigente, dogmatica
hiſtorica elenchticis, irenica polemicis: &
quoque ſynoptica diexodicis, methodica ora
riis, præcepta & canones commentariis.

31. Quicquid in claſſicis Theologis aut al
occurrit egregium, id in Ephemerides, ſive d
rium, tanquam locorum communium theſaur
recondas quàm ſimpliciſſimè per numeros pa
narum & obſervationum diſtinctum, quos n
meros index in capite aut calce appoſitus cu
titulis rerum & verborum. quæ jam theſau
tuus capit, uſibus tuis exhibeat: ut ſolent li
rationarii mercatoribus opes ſuas, earumque d
penſationem exactiſſimè repræſentare.

32. Si, quod graves Theologi nunc paſſ
optant, divinæ diſpoſitionis & εὐδοκίας foret,
Eccleſia Chriſti lacera & in partes ſciſſa coir
ſublatis contentionibus & tyrannicis homin
additionibus, præter Sacrarum Scripturarum
hiſtoriarum Eccleſiaſticarum ſedulam lecti
nem miniſterii Sacri candidatus ad principia
catecheſin Chriſtianæ religionis, nihil aliorum
auctorum adjungere magnopere laboret, op
ve habeat, niſi ad cognoſcendum in verò co
ſenſum aut diſſenſum & donorum varios grad
Id quod ſapientiſſimus Germaniæ præcepto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ppus Melanchthon præfat. in L. C. rectè obſer-
at. *Etſi*, inquiens *hunc ordinem* (nimirum li-
rorum Propheticorum & Apoſtolicorum à Ge-
eſi Moſis ad Apocalypſin Johannis) *animad-*
ertenti non multum opus eſt commentariis aut noſtris
ellis, aut ſimilibus: tamen, quia vult Deus in Ec-
eſia vocem docentium ſonare, ut dicitur de miniſte-
o Euangelii Eph. 4. *non fruſtra labor docendi ſuſcipi-*
r. Non gignimus novas res ſeu materias, ut Heſiodus
liud tradidit quàm patres Sem, Iaphet; & hæretici
s novas comminiſcuntur, non traditas ab Apoſtolis,
d pii interpretes acceptas à Deo ſententias in Prophe-
ca & Apoſtolica narratione, bonâ fide recitant, &
uia rudes non ubique genus ſermonis intelligunt, non
atim vident ordinem rerum, commonefaciendi ſunt
oce interpretum de genere ſermonis, & de rerum ordi-
. Et quia multæ corruptelæ ſubinde excogitatæ ſunt
excogitabuntur, pii paſtores & Doctores ſunt teſtes
ræ ſententiæ certâ auctoritate acceptæ, & refutatores
lſarum interpretationum. Propter has cauſas Deus
iniſterium Euangelii, & ſtudia in templis & in ſcho-
ſua ope ſervat & ſubinde reſtituit, ut ſimus CU-
ſTODES LIBRORUM PROPHETICORUM &
POSTOLICORUM, & TESTES VERAE IN-
ERPRETATIONIS, & REFUTEMUS *omnes* O-
INIONES *pugnantes cum doctrina tradita per Pro-*
hetas, CHRISTUM *& Apoſtolos, ne exſtinguatur*
x Euangelii. Hucusque Philippus.

CAP. VIII.

e lectione Biblica, & quidem nominatim de GNO-
STICA, *ſeu epiſtemonica.*

Ectio Biblica eſt alterum medium pædeuticum,
quo doctrina Sacra à ſtudioſo Theologiæ è vero
e divino principio, Bibliis Sacris, eorumque com-
endio, quod ab omnibus Chriſtianis agnoſcitur, Decalo-

go videlicet, ſymbolo Apoſtolico, oratione Dominica, a
ſciplina Eccleſiaſticâ, & utroque Sacramento, ſolidè r
teque apprehenditur.

Sicuti Theologiæ ſtudioſus à teneris adſuev
lectioni Biblicæ ſimpliciori: ita in ætatem
mnem ad ἀκριβολεξίαν uſque eam cum Timothe
continuare debet, 1. *Tim.* 4, 13. 14. 15. 16. *Iacob* 3.
& hæc illi, qui extra ſcholas & diſputation
cum hæreticis rudem populum inſtituturus a
ſuæ ſuorumque duntaxat conſcientiæ privati
conſulturus eſt, cum ſimpliciſſima Catech
Chriſtiana ſelectis Scripturæ textibus quibu
dam comprehenſa, Catholicè recepta, vel ſo
ſufficere poteſt, omiſſo & ſcholaſticis relicto a
mario, quod *cap.* 7. *aph.* 6. 7. & ſequentibus i
ſtruximus, argumento, 2. *Tim.* 3, 15. 16. 17. & *Heb*
13, 8. 9. 1. *Cor.* 1. 17. & 2. 4. Et hæc lectio Bibli
eſt inſtrumentum apprehenſionis *principiorum*
quibus *placita* veræ Eccleſiæ nituntur. Perſuaſiſſ
mum igitur ſit unicuique, maximè ſcilicet Theo
logiæ ſtudioſo, planè neceſſarium eſſe, ut in ſa
cris Bibliis aliquot quotidie perlegat capita. *Ma*
enim eſt *Scriprura*, teſte Gregorio Magno homi
6. in Ezech. *in quo agnus peditat, & elephas nata*
Neque eſt dubium, ſi quis vel ſemel in anno Bi
blia univerſa evolverit, eum hoc ipſo poſtmo
dum gaviſurum, hujusque diligentiæ fructum
maximum percepturum. Hac propter ſine mor
quisque ſibi hanc legem ferat, eique omni curâ
quoad vixerit, parere ſtudeat. Nemo enim me
liùs ad officium exſtimulatur & in eo retinetur
quàm qui ſibi ipſe lex & judex ultro exſiſtit
Quisque, ubi ordo lectionis per negocia ex im
proviſo interruptus fuerit, confeſtim id animad
vertat, & pœnas à ſe ipſe poſcat.

11. Eſtque partim gnoſtica ſive epiſtemonica, par
tim mnemonica, partim critica.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

III. GNOSTICA *ſeu epiſtemonica eſt, quâ ſecun-*
um regulas quaſdam, remotis impedimentis & adhi-
itis mediis convenientibus, germana Scripturarum
ntentia percipitur.

Prima enim tam docentium, quam diſcen-
ium Theologiam cura ſit, ut boni fiant TEX-
UALES, ut D. Chytræus & alii cordati Theo-
ogi loquuntur, quod obtinebunt, ſi calidâ
rece, ſanctâ intentione, adhibitis adminiculis
um propoſitis, textum Biblicum quotidie certo
rdine evolvant, reſolvant, & ex eo conciones
e articulis fidei hiſtorias omnes & inſigniora
icta ſibi familiaria reddant, & quantum poteſt
emoriæ infigant; quod longè ſatius eſt quàm
quis per omnes hominum commentarios vo-
tet.

IV. Impedimenta, quæ in lectione Scripturarum
el intelligentiæ vel appetentiæ noſtræ, vel utrique ob-
ant, hæc potiſſimùm amovenda ſunt.

Primò officiunt intelligentiæ, 1. Sapientia &
rudentia carnalis, *Rom.* 8. *verſ.* 5.6.7. 2. Naturæ
epravatæ cæcitas 1. *Cor.* 5. *v.* 14. 3. Ignoratio ne-
eſſariorum adminiculorum, nempe Catechiſmi
Heb. 5. *v.* 1. 2. philologiæ & philoſophiæ, quæ
unt famulæ ſtudii Theologici. 4. Neglectio le-
ctionis Biblicæ. 5. omiſſio mediorum neceſſario-
um, quæ ſunt precatio devota, collatio dicto-
um Scripturæ & ſimilia, de quibus partim antea
iximus, partim poſtea dicemus. 6. Interpretum
nſcitia aut malitia. 7. Anticipata apprehenſio
placitorum ante apprehenſionem *principiorum*,
uæ ſic per alienas interpretationes & majorum
ictamina infici poſſunt.

Secundo appetentiæ ſive affectui noſtro ob-
ſtant. 1. Impietas, 1. *Pet.* 3. *v.* 16. & 18. 2. Odium
c faſtidium veritatis propter amorem & ſtu-
dium rerum mundanarum, præceptæ opiniones;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

& indocilitas, quam parit præjudicium, 2 *Ti.* *c.2.v.10.11.12. Matth.16.v.6. Col.2.v.8.*

Tertiò utrique ſimul obſunt, 1. contem Sacræ Scripturæ & ejus piorum, doctorum interpretum. 2. immodica diſciplinarum ext narum lectio & tractatio præpoſtera humanor ſcriptorum. 3. ingratitudo in Deum, cum pro lumine ſibi in lectione Sacra incenſo n agit Deo gratias, neque rebus credendis & ag dis illud accommodat.

V. Media in lectione Biblica adhibenda ſpecti affectum aut intellectum.

VI. Affectum ſpectant hæc octo. 1. conve ſeria ad Deum. 2. amor & deſiderium cœle veritatis. 3. docilitas. 4. firma perſuaſio, S pturam eſſe à Deo profectam, & verum Scrip ræ ſenſum à nemine ex proprio aut alieno humano ſive angelico ingenio poſſe inveniri, à ſolo Deo revelari 2 *Petr.*1, 20.21. 5. preca devota. 6. voluntas faciendi voluntatem I cognitam, *Ioh.*7, 17. 7. Aſſidua Scripturæ me tatio. 8. Perpetuus adſpectus ſcopi ac finis cræ Scripturæ, qui eſt Chriſtus, ejusque grat *Act.*10. *v.*43.

VII. Intellectum ſpectant hæc ſeptem. 1. dilig conſideratio verborum. 2. analogia fidei. 3. co ſideratio ſubjectæ materiæ & ſcopi. 4. conſid ratio contextûs ejusdemque vera & harmo ca analyſis ac diſpoſitio. 5. conſideratio circu ſtantiarum. 6. conciliatio locorum ἐναντιοφαν 7. Uſus claſſicorum Scripturæ interpretum.

VIII. Sunt autem hîc tenendæ regulæ ἑρμηνευτι *tum generales, tum ſpeciales.*

De his videſis utramque clavem Sacræ Sc pturæ Flacii Illyrici, Tropologiam Sacra VVeſthemeri, ideam boni interpretis Danhavv ri, Alſtedium in Theologia.

IX. G

IX. *Generales regulæ ſunt iſtæ.* 1. Cognitionem
orum, quæ veram pietatem & viam ſalutis æ-
rnæ propriè docent, ſeriò appetito, *Matth.* 5.
6. 2. Ut verè ſacram divinamque Scripturam
ibeas, videto. 3. Sacram Scripturam legito vel
ctam audito attentè & purè, ut ex ea pietatem
Deum & proximum condiſcas, *Ioh.* 5. *v.* 29.
2 *Tim.* 3. *v.* 16. Attentè, ut omnes cogitatio-
es tuas in unica Sacra Scriptura defigas, alio-
mque meditationem interea prorſus excutias,
eo cor aperiente, *Act.* 8. *v.* 26. 28. *&* c. 16. *v.* 14.
urè, ut ſine præjudicio humaniſque gloſſis ex-
pias, 2 *Pet.* 1. *v.* 20. 21. *Pſal.* 119. *v.* 105. 1 *Cor.* 2.
4. 13. *Col.* 2. *v.* 4. primùm curato, ut, quid Sa-
æ Literæ velint, ſcias: deinde, quæ alii ſuper iis
mmentati fuerint, legito, ut hæc è Scriptura,
on ex hiſce Scripturam judices. 4. Ordine Scri-
uræ partem poſt partem legito, non obiter,
on incidenter aut indiſcretè. 5. Partem Scri-
uræ perlectam ſæpiùs repetito, uſque dum id,
uod ea in parte continetur, pro ætate & men-
ra fidei tuæ mediocriter intelligas, memoria
a firmiter ac prope verbotenus complectatur.
uc. 11. *v.* 35. 6. Quando nobis ignota ſunt ea,
uæ prius cognoſci debebant, poſteriora, etiamſi
elimus, intelligere non poſſumus. Nam Deus
ult omnia, ut ſunt certo ordine conſtituta, ita
iam certo ordine cognoſci. Unde ſcite Ambro-
us. *Diverſa,* ait, *ſunt Scripturarum fluenta. Habes*
uod primum bibas, habes quod ſecundùm, habes quod
ſtremum. 7. Lucem ab hominibus petitam
cripturæ ne inferto. Nam ſic tibi obſtaculo
is, ne Scripturæ lux inſita in intellectu tuo ope-
ri & ad profundioris ſapientiæ latices te de-
chere poſſit. Et principiis hominum imbutus
cile inflatur, ut etiam ad ea Scripturam Sacram
etiri auſit. 8. Commentaria ante Sacram Scri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

pturam ne legito, juxta regulam tertiam jam
prà non temere traditam.

Illa enim ante hanc lecta, animo opinionu
ſiniſteritatem haud raro ſuggerunt. 9. Omn
te obſcura, quæ in Scripturis occurrunt, ſcire
bere ne putato. Deus vult tibi multa manere
cognita, ut tuam ipſius agnoſcas imperfecti
nem. Sicut enim hæc omnia, quæ in magno lib
NATURAE latent, inveſtigare non quivis ten
tur: ſufficit enim, ut pro vocatione & neceſſit
ſua quædam expiſcetur, & cætera aliis rel
quat: ita & nemo tenetur omnia, quæ in SC
PTURA obſcura ſunt, intelligere. Quis eni
profunditatem divinæ ſapientiæ exhaurire p
ſet? 10. Poſtquam fundamentum fidei & pie
tis è ſcripturis poſuiſti, commentarios, alioru
quoque legere fas eſto. Conducit enim hoc
deprehendendum conſenſum plurium in ver
& judicium de eo firmandum. 11. Si divi
Sacrarum Literarum nectare irrigari & refocill
cupis, mundanas delicias CRUCE Chriſtiana
terito. Nam mundanorum memor & aman
divina vix ſapiet. 12. Etſi unusquisque ipſe
horis lectionis Biblicæ, pro ratione vocation
loci & temporis conſtituere poſſit: tamen m
tutinum & veſpertinum tempus maximè com
mendari videtur. *Deut. 6. v. 11. 19.* 13. Curat
ſit præcipua, quas quis horas deſignaverit, e
conſtanter & ſine interruptione, lege inviol
bili, licet absque ſuperſtitione, perpetuo obſe
vet. 14. Quod ſi ex inopinato accidat, qu
propoſitus ordo interturbetur, omnibus mod
providendum eſt, ut alio tempore reſarciatu
15. Maximè conſultum fuerit à Moſis Geneſi
pſalterio lectionis Biblicæ initium fieri, & h
ſeorſim legi & aliquoties repeti, aut etiam
pote edisci; Scitè enim Baſilius Magnus appe

l

it κονὸν ταμιεῖον ἀγαθῶν διδαγμάτων, *commune*
romtuarium bonorum documentorum. Vide con-
lium doctiſſimi Hyperii, *lib.* 2. *de lectione ſacræ*
cripturæ pag. 180. Si pſalmos ſeorſim legendos
on adnumeres, & unaquaque ſeptimanâ perle-
eris capita quindecim, ſingulis videlicet diebus
na & ſeptimo quoque tria, omnes V. T. libri
mel intra annum abſolventur, exceptis tan-
m tribus diebus reſiduis. 17. Libri Apocryphi,
quibus tantum ſtudii, quantum in Canonicis
n ponendum eſt, omnes uſque ad unum in-
anni ſpatium dexterè perlegentur, ſi unâ-
alibet ſeptimanâ perlegeris tria capita, duabus
rò ultimis tredecim. 18. Si unaquaque ſepti-
ana in Novo Teſtamento perlegas capita quin-
e, præcisè anni ſpatio abſolves. 19. Id quod
ſacra Scriptura tibi faciendum legis, id agere
i ſtudiosè proponito. *Ioh.* 7. 17: 20. Vetus Te-
mentum è Novo illuſtrari ſcito, *Heb.* 7, 12. 16.
. 19. 20. 21. 22. *&* 6, 7. 8. 9. 15. 2. *Cor.* 3. *v.* 14. 15.
17. 18.

X. *Speciales verò regulæ ſunt iſtæ:* 1. Quantum
conſiderationem verborum & phraſium. 1. In
ra Scriptura divinus eſt ſermonis character,
autem poſitus eſt in ſtyli ſimplicitate, ma-
tate, evidentiâ, efficaciâ, brevitate, plenitu-
e, cohærentiâ. Senſus Scripturæ propriè
cus eſt, nempe grammaticus ſeu literalis.
Eſtque ſimplex aut compoſitus 4. Simplex
vel proprius, qui per excellentiam literalis
itur, ut 2. *Chron.* 12. 5. vel figuratus, qui & tro-
us & allegoricus uſitatè dicitur, ut *Pſal.* 2. 4.
Compoſitus eſt, cujus pars eſt in typo, pars in
& veritate typo expreſsâ, ut in iis locis, qui-
ſub typo quippiam deſcribitur. Valet hîc
ula: *Propria Scripturæ ſignificatio tam diu urgen-*
eſt, donec nihil abſurdi ex eâ ſequitur. 7. Ana-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

lyſis Grammatica & Rhetorica ſic inſtituatur
appareat, quid ſtylus Scripturæ proprium, q
cum aliis autoribus commune habeat. Illu
ſpecimen videſis apud Dominum *Matthiam M*
tinium τὸν μακαρίτην in Pſalmum ſecundun
7. Enunciata Scripturæ ſunt στοιχειώδη, quor
ſigna & ſignata ſunt manifeſta, ut *Gen.* 1, 32.
σεμνά, quorum ſignata obvia quidem ſunt, a
gna aliquantò ſublimiora, ut *Ioh.* 10. vel μυστ
quorum ſigna communiter ſunt obvia, ſign
non item, ut 1 *Cor.* 11. 10. vel ὀνομαστικά, q
rum ſigna & ſignata ſunt in abdito, ut *Gen.*
v. 14. 8. Λογογραφικὴ ἀνάγκη intellectum cu
primis fulcit, ſi ſumitur è linguâ originali & v
ſionibus claſſicis.

II. Quantum *ad analogiam*, regulæ ſunt i
1. Omnis interpretatio Scripturæ ſit analoga
dei, *Rom.* 12. *v.* 6. 2. Analogia fidei habeat
junctam comitem analogiam charitatis. 3. A
logia fidei exhibeat principia credendi; analo
charitatis principia piè vivendi.

III. Quantum ad *ſubjectam materiam & ſcop*
regula unica eſt. Interpretatio Scripturæ nec
præter ſcopum dicentis, neque contra natur
rei, de qua agitur, extendenda eſt.

IV. Quantum *ad contextum*, unica. Interp
tatio textuum *continuorum* lucem fœneratur
antecedentibus & conſequentibus; *diſcretor*
non item: *utrorumque* verò ab exactiſſima Sac
rum Librorum harmonia & diſpoſitione lite
qua in Sacris Bibliis Spiritus Sanctus uſus eſt

V. Quantum *ad circumſtantias*, unica. Interp
tatio hiſtoriarum ſit περιστατικὴ, è *circumſtant*

VI. Quantum *ad conciliationem* locorum
ſpeciem pugnantium, unica. Interpretatio
conciliatricis norma eſt lex oppoſitionis. Vi
ſis parallela *Franciſci Iunii*, Symphoniam *Ioh*

Scarp

carpii, harmoniam totius Scripturæ *Michaëlis* *ualtheri.*

VII. Quantum *ad uſum* & inſpectionem claſ-ſorum *interpretum* Sacræ Scripturæ, ſit unica. terpretaturus Sacras Literas, ſi pote, operam bit, ut tum unum aliquem eximium interpre-m in univerſam Scripturam, tum in ſingulas us partes nobiliſſimum quemque & præſtan-ſſimum nôrit, poſſideat, legat. Videſis de his ctoribus Bibliothecam Geſneri & Sixti Senen-, Ideam diſpoſitionum Biblicarum D. Baldui-, olim Profeſſoris VVittebergenſis, apparatum ſſevini, Bibliothecam Draudii, item compen-um Theologiæ Alſtedii, *part.* 1. *c.* 12. & audi dens piorum præceptorum conſilium.

CAP. IX.

De lectione mnemonica & critica.

HÆc de lectione gnoſtica, quæ intellectum rebus ac verbis Sacris è Scriptura informat: ſequitur NEMONICA: *quæ iiſdem theſaurum memoriæ ſe-cundùm certas regulas ſtipat ac fulcit.* 1. Exemplar bliorum vernaculorum tibi comparabis, eo-e ætatem omnem ita conſtanter uteris, ut ad-iptis ad ſingulorum librorum ſingula capita ulis mnemonicis, qui veluti in tabula ad ſin-larum paginarum frontem appoſita ſummam bliorum exhibeant, & ſæpius perlecta ac in-ſpecta tibi memoriam localem pariant. Tabu-in in hunc uſum concinnatam vide apud Al-dium in Theologia Prophetica *p.* 864. *& ſeqq.* compendio Theologico *pag.* 21. 22. *& ſeqq.* Chronologia librorum Biblicorum exactè diſcatur, ut ſemper in conſpectu & promtu ſit. de eam *tomo* 1. *Perkinſi in fine, item in indice ronologico Abrahami Bucholtzeri*, eo item, qui bliis à D. Luthero translatis Herbornæ & alibi tis præfigitur, & in Theologia prophetica Al-

ſte dii *pag.* 239. *& ſeqq.* 3. Chronologicam im-
preſſionem excipiat typica, qua diſtinctis ſch-
matibus perpetua Bibliorum catena deſcri-
tur. Vide Analyticas tabulas *Moſis Pflacher*
Brandmülleri in univerſam Scripturam; p
cognita item Theologica Alſtedii *pag.* 85.
ſeqq. item Sixtum Senenſem in biblioth
Sacra, quibus Nicolaus Liranus analyſi ſuâ g
ciem in poſtillis ſuis Biblicis jam olim freg
4. Memoriale Biblicum è vulgatis Latinis bibl
olim Venetiis editis, è Sixto Senenſi in bibl
theca repetitum, à Matthia Martinio & Johan
Henrico Alſtedio expolitum, ad firmand
memoriam utiliter legitur. 5. Phraſes & l
difficiliores, quæſtionesque dubiæ inter leg
dum ſtatim, ne excidant, in chartam conjici
tur, majori ſtudio in diſputationibus publi
aut privata conſervatione cum doctoribus,
apud interpretes, indagandæ, explicandæ, de
dendæ.

II. Hæc de mnemonica, quam fieri potuit brev ſimè: ſequitur lectio CRITICA, *quæ judicium blia legentis aliquot regulis dirigit ad cognoſcend vim bene ponderatorum argumentorum, quibus a quid ſtatuitur de rebus Theologicis ad religionem p tinentibus, & aliis in ordine ad eas, ut hinc id qu ſtatuitur, vel approbetur, vel improbetur, vel ut ſcurum aut incertum in medio relinquatur.*

III. Regulæ ſunt. 1. *Ante omnia linguam*, q
res ſacra judicanda proponitur, probè ſcit
2. Terminos rerum propoſitarum bene conſid
rato; aut, ſi ambiguos offenderis, diſtinguito,
veram ſignificationem ad propoſitam materia
rectè applicato. 3. Omnia intelligendi præc
pta accuratè ſequitor, ut id, de quo judicandu
eſt, bene intelligas. 4. Quicquid contra man
feſtam pietatem, SS. Scripturam, naturam & r

cta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

am rationem aſſeritur, ut falſum rejicito. 5. In
no omnium ſapientum monumenta, natura &
cta ratio cum Scripturis conſpirant, illud ve-
m eſſe arbitrator. 6. Omnes logomachias, ut
tiles & inanes, repudiato. 7. Omnes conſe-
uentias, quæ in Scripturis non exſiſtunt, ſed ex
rationis opera deducuntur, ſi pietatem & con-
rdiam tollunt, temerariè defendi judicato.
Propoſitiones univerſaliter aut indefinitè e-
nciatæ, ſi in alias incurrant æquè in Scripturis
ditas, ex iiſdem ſapienter limitandæ & cum
is conciliandæ ſunt. 9. E ſolis Sacris Literis de
nnium Theologorum ſcriptis judicato. Hæ e-
m Literæ veræ ſapientiæ ſolidum ſunt funda-
entum. Si controverſia ſit de re aliqua, ejus-
e probatio è Sacra Scriptura liquido haberi
ſſit, creditur illa res eſſe vera, quia S. Scriptu-
eam clarè docet: ſin ex aliis ſcriptis aliquid
obetur, id non creditur, quia in iis proponi-
t, ſed quia cum lumine naturæ & gratiæ con-
nit. 10. Cognitis apertis, legito obſcurè di-
a, meditator, relegito, idque aliquoties, dum
nata Scripturæ lux intellectui tuo demat ne-
las rerum profundarum cognitionem impe-
entes, ut ea, quæ aliis intellectu difficilia ha-
ntur, facilè pervidere poſſis. Nam in Scri-
ura quædam *apertè*, quædam *opertè* docentur:
que hoc fine, ut primùm noſmet ipſos exer-
mus in apertis, quo per *aperta* in *opertorum* ap-
henſionem ducamur. 11. Nunquam tamen
Scripturæ lectionem & meditationem te ac-
gito, niſi ad Deum preces præmiſeris, at-
e ab eo Spiritum intelligentiæ impetraveris.
Quo facto, lege attentè. 13. Si quid ſub ini-
m difficile videtur, vel ſub notione falſi appa-
it, illud ne judica, ſed præteri, atque ad alia pro-
dere, cogitans nondum adeſſe horam, qua il-
lud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

lud intelligere debeas. Aliâ tamen horâ rep
idque ſerio & cum attentione. Si tum nonc
intelligis, ſimiliter acquieſce, neque judic
Perlege alia, & certò ſtatue, nondum illu
horam, qua Deus tibi animum aperire veli
iſtud intelligendum. Confer criticum ſac
D. Andreæ Riveti, Ariſtarchum ſacrum viri ſ
mi & nunquam ſatis laudati *Danielis Heinſii*,
ceſſum diſputandi *Conradi Horneji*, clavem S
pturæ *Illyrici*, Ideam boni interpretis & m
tioſi calumniatoris *Danhaweri*.

CAP. X.

De gymnaſtica & effectis ſtudii Theologici.

H*Actenus è mediis humanis ſtudii Thelogici*
runt technica: ſuperſunt GYMNASTICA,
bus ſtudioſus doctrinam vitamque Theologicam
media prædicta acquirit, & acquiſita per exercit
nem aptam & convenientem patientiam pericul
cit. Vide ſupra *cap*. 4. *aph*. 2. in quo hæc diſtin
mediorum humanorum propoſita fuit.

II. Sunt autem alia doctrinæ; alia vitæ.

Illa fortaſſis non malè *didaſcalica*; hæc v
practica dixeris. Utraque Theologis & fidis
bi Dei miniſtris futuris apprime neceſſaria
quibus quod vulgò de Chriſtianis & rectè p
nunciatur, *eos non naſci, ſed fieri, & renaſci*, non
nus verum eſt, quippe quibus multa præpara
ne opus eſt, ut ad tam ſublime munus ido
accedant. Neque enim hîc ſufficit ſola perſo
auctoritas, aut vitæ *gravitas* & ſanctitudo, au
rum divinarum *ſcientia*, ſed ſciendi ſtudium
vitæ integritate perpetuò conjungendum
Neque hæc Theologum abſolvunt, niſi acc
praxis & experientia plurifaria, qua doctrina
ſcendo percepta roboratur & augetur *in* qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ana *invocatione* & exercitiis pœnitudinis; *in do-*
ibus ortis è ſenſu iræ Dei & pœnarum; *in ſtudiis*
laboribus vocationis; *in petendo* & *exſpectando*
i auxilio, *in tolerantia* Sanctæ *Crucis & multi-*
ci *tentatione*. Nam ſcitè Baſilius Magnus homil.
verſus iraſcentes pag. 183. Ἐπειδὰν μάλιστα τῆ
ἀσιν μαρτυρέσαν λάβη τὰ παραγγέλματα. τότε τὸ
όν αὐτῶν καὶ ὠφέλιμον πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ βίου
τὴν τῶν πειθομένων τελείωσιν ἀναφαίνεται. *Ubi*
ntus præceptis teſtis acceſſerit, tunc maxime ſapien-
& utilitas ipſorum ad vitæ correctionem & cre-
tium perfectionem apparet.

III. Gymnaſtico doctrinæ ſunt hic diſcernenda in
dia, *quæ decurrenda ſunt ad acquirendum doctri-*
n Theologicam, & ſtudia *ſive Gymnaſia & exerci-*
, quibus acquiſitæ doctrinæ pericula fiunt.

IV. Stadia, vel ſunt tyronum, vel veteranorum,
candidatorum.

V. Stadia tyronum ſunt domeſtica, collegialia, aut
lica.

VI. Domeſtica decurruntur præmiſſa lectione Bibli-
ante meridiem *per geneſin, dum legitur* locus
nmunis *quantum ad definitiones, diviſiones, ſta-*
s controverſiæ, aliquot argumenta in utramque
tem, eaque maximi ponderis: à meridie *verò per*
lyſin, dum eliguntur in commentario *partes ana-*
laxâ; diſpoſitio *videlicet, quæ intergum ali-*
m textum Biblicum reſolvit in thema & argumen-
inventio, *quæ eſt inſtructio de deprehendendis*
que errore quibuslibet textus partibus: judicium,
d unumquodque thema & argumentum, in quod
lutio facta eſt, ad rudem aliquam deſcriptionem
paraphraſin revocat: & amplificatio *quæ ex ore*
r dicentis deſcendit, & promit reſpectus, quos di-
inter loquendum habuit ad res competentes ex le-
s ſapientiæ, ad ſenſum loci qualitercunque com-
andum & menti conciliandum.

Hic

Hic igitur eſt tum loci communis, tum co- mentarii lectio, quæ utraque ſiſtit in maxi- neceſſariis.

VII. Collegialia decurruntur per privatas exe- tationes ad ſolidandum eruditionem Theologicam mente tyronum.

VIII. Ea autem quadruplicia perpetuò conj- poſſunt, nimirum collegium peiraſticum, elencticu- problematicum, & Biblicum.

IX. Collegium Peiraſticum *eſt, in quo corpus- ctrinæ Chriſtianæ, ſive loci communes per definitio- diviſiones, Canones & Scripturæ teſtimonia, in qu- hæc ſingula fundantur, in modum Catecheſeos rep- tur, examinatur, inculcatur.*

Dici etiam poteſt δοκιμαςικὸν, examina- rium, quod ſi ab erudito ac prudenti præſide- gatur, juventuti maximum emolumentum a- ret. Plerique enim hodie ob defectum tal- collegiorum, feliciores ſunt in defendenda f- & impugnanda vera, quam in aſſerenda & f- danda vera, & deſtruenda falſa religione, ut - cet experientia in examinibus Theologicis, - vel in Academiis, vel in Conſiſtoriis Eccleſia- cis inſtituuntur.

X. Collegium elencticum *eſt, in quo contro- ſioſa confeſſionis capita ſecunndùm ſeriem locorum c- munium aut hæreſium diſputantur.*

XI. Collegium problematicum *eſt, in quo pr- quæſtiones, quæ de ſingulis locis communibus etiam- ter ejuſdem confeſſionis Theologos variè diſputant- aut ſaltem minus principales ſunt & ob princip- controverſias dubiæ factæ ſunt, ſapienter ediſſerit.*

Hujus exercitii modus eſt, ut 1. hiſtoria- Origine, occaſione, ſcopi, auctorum, variatio- in decidendo enarratur, ut fecit lumen & de- illud Belgicum, *Gerhardus Voßius Heidelberge-* tum in theſibus ſuis Hiſtoricis & Theologi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

m in hiſtoria Pelagianiſmi, longè eruditiſſi-
s. 2. Explicentur termini, ut intelligatur quid
ratur. 3. Fiat quæſtionum deciſio. 4. Adda-
decisionis probatio & vindicatio ab obje-
nibus contrariis.

II. Collegium Biblicum *eſt, in quo præſes libros
icos analyticè enarrat, & ad ſingula cujusque li-
pita quæſtiones maximè neceſſarias movet & de-
inat.*

*III. Stadium publicum eſt, quod pro cujusque
demiæ vel illuſtris ſcholæ conſtitutione, publica
num diſputationumque exercitia uſurpando, ty-
decurrunt.*

ujus ſtadii uſus & finis eſt. 1. Ut peculiaria
eptorum dona didactica nobis hoc pacto
teſcant & communicentur. 2. Ut & iſte
us inculcandi cum auctoritate ſuam in no-
fficaciam & fructum habeat. ζώσης γὰρ φωνῆς
ων ἐστὶν ἐνέργεια, teſte Cicerone in epiſtolis.
ὐτοδίδακτοι peſſimi ſæpe & pernicioſiſſimi
cleſia turbatores exſtiterunt.

*IV. Stadium veteranorum tum tyronum curri-
n jam deſcriptum continuat, tum accuratiorem
atis inquiſitionem coaddit.*

am in geneticis plura diſputationum argu-
ta, plures objectionum ſolutiones, pluraque
lemata & Scripturarum loca perſcrutatur.
nalyticis verò & diſpoſitioni & judicio, cu-
ph. VI. mentionem fecimus, operam nava-
cipit, & in enarratione plures quæſtiones,
ertim criticas, quas vocant, adjungit.

*V. Stadium candidatorum eſt, in quo conſcientiæ
& ſymptomata jus & regimen tractant, & ad-
nt quomodo gratiæ & peccati in eo proceſſus di-
endi, promovendi, impediendi, detegendi ac diri-
ſint, & ad ædificationis media commode urgenda
omulganda ſe exercent.*

XVI. Stu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

XVI. Studia verò ſeu gymnaſia & tentamin ſunt quadruplicia: Analytica, declamatoria, diſp toria, & concionatoria.

XVII. Gymnaſium ſive ſtudium analyticum tractatio textûs biblici, qua, moderante erudito Theologo, per inſtrumenta lexica, Grammatica, R rica & Logica in ſua principia dexterè reſolvitur, a liciorem verborum rerumq; ſacrarum intelligenti

Hic primus eſt gradus Theologicæ exer tionis pro tyronibus.

XVIII. Declamatio gymnaſtica eſt tractatio o ria quæſtionis Theologicæ recitanda in panegyri ſc ſtica vel collegio privato, ad augendum intelligen rerum ſacrarum, firmandum memoriam, & co randum habitum coram aliis de rebus tantis lib animoséque dicendi.

Hic ſecundus gradus eſſe debet Theolo exercitationis præcipuè pro tyronibus. ubi in inſignem habent diſpoſitiones theologicæ Z Urſini, homiliæ Johan. Chryſoſtomi, & fa thum Chriſtianum Tobiæ Magiri, profe Francofurtenſis.

XIX. Diſputatio gymnaſtica eſt Logica diſq in ſchola publice, vel privatim inter opponente reſpondentem de rebus Theologicis è S. Literis pro ſura doni & ætatis utriusque in lucta carnis & S tus ſanctè ſobriéque inſtituta, ad felicius erue veritatem, acuendum judicium de rebus divinis mandum mĕmoriam, ac ſeſe præparandum ad ſeri tamina cum hoſtibus veritatis pro ratione voca ſuſcipienda.

Hic tertius gradus eſt Theòlogicæ exer tionis: ubi utilis eſt proceſſus diſputand Hornejo deſcriptus, Bonus diſputator Da vveri, & Analyſis Cornelii Martini, præc pro provectioribus.

XX. Concio gymnaſtica eſt, quam ſacri mini

didatus in privato concionantium collegio, vel Ec- ſiâ aliquâ minore, præſentibus ſemper eruditis ac lidis arbitris ac cenſoribus habet, ad acquirendum tum è Sacra Scriptura còram quavis Eccleſia poſt imam vocationem & examen cum παῤῥησία, pro ſura doni & ætatis ſuæ auditorumque in lucta is & ſpiritûs decorè ac animoſe dicendi, ad publi- ædificationem.

ic ultimus gradus eſt Theologicæ exercita- is pro Candidatis ſacri miniſterii. Hic pro- t Hyperius de formandis concionibus, Axio- a & idea Sculteti, & pro exemplo imitationis primis F. Salmuthus in Threnos Jeremiæ. liariter autem qui pro concione populum re volet, certum quendam Theologum & cionatorem eloquentiæ dono inſignem ſibi onat, cujus exemplum in formandis con- ibus rectè imitari diſcat. Id quod tum fiet ium optimè, ſi de concionis diſpoſitione, ſi dhibendis Scripturæ dictis & exemplis con- entibus ipſe cogitet; & quid in electione & ibutione materiarum, in forma explicatio- in pronunciatione & geſtu laudabile occur- diligenter inquirat. Ex quo claret, præpoſte- horum eſſe diligentiam, qui ab hac exerci- one ſtudium Theologicum auſpicantur.

XI. Gymnaſtica vitæ ſunt, quibus ſacræ Theolo- andidatus in pietate, fide, invocatione & obedien- rga Deum, benignitateque erga proximum, piè ndo, benefaciendo, male audiendo, & ſub cruce ge- lo magis, quàm argutè & ſubtiliter diſputando rorando exercetur.

x vero enim dixit Syracides cap. 2, 1. 2. *Fili, eſſeris ad ſerviendum Domino, præpara animam ad tentationem. Dirige cor tuum & perdura, e præfeſtines tempore, quo inducetur illa.* Nus- n enim non occurrunt cordatis Theologis

Satanæ

Satanæ cribra & tela, *Luc.* 22,31. *Eph.*6,16. ...
quam non mundi odia, *Matth.*10, 22. *Ioh.*16...
nuſquam non carnis θέλγητρα, *illecebræ*, *Rom.*7...
Gal. 5. *verſ.* 17.

XXII. Suntque tentamina interna, aut exter...

Illa Spiritûs, & carnis; hæc verò Satan...
mundi.

XXIII. Spiritûs tentamina fere ſunt, quibu... ɛta fidei & diffidentiæ, deſperationisque abyſſus ... culoſiſſima oſtenditur.

Hanc viderunt viri ſummi & ſanctiſſimi ...
bus & David, imò ipſe Dei Filius in extr...
exinanitione ſua, quamvis peccato procul, ...
pertus eſt, *Pſal.*22,2. *Pſal.*31, 32. 119, 49. 82...
Matth. 17, 46. Hæc jugi meditatione verita...
juſtitiæ omnipotentiæ & miſericordiæ Dei ...
cenda ſunt, *Pſal.*119,89. & 102,8. & *ſeqq.*

XXIV. Carnis tentamina ſunt, quibus ad v... lapſus ſolicitantur.

Talia ſunt, *negligentia* in vocatione, *immi...*
cordia adverſus egenos aut lapſos auditore...
condiſcipulos, *avaritia, invidia, intemperantia...*
gluvies, crapula, luxuria, ſecuritas, ſuperbia, fa...
ambitio. Hæc jejunio, vigiliis & precibus, a...
liante Dei Spiritu, expugnanda ſunt, 1 *Petr.* ...

XXV. Externa verò ſunt, quibus Satan & m... dus verbi divini ſtudioſos & miniſtros ſtationibus ... evertere ac præcipitare conantur.

Hujus furfuris ſunt paupertas, contemt...
odia, exſilia, calumniæ, convicia, mendacia ...
leratorum hominum, indociles, immoriger...
ingrati auditores, qui famæ vitæque Docto...
inſidiantur, falſi fratres, oſores & calumnia...
res miniſterii, Eccleſiæ & piorum omnium, ...
primis verò fidelium paſtorum. Hæc proculc...
da ſunt generoſo animo reſpectante in Do...
num Deum patrem omnipotentem cum D...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Pſal. 119,22. 28.69.110.157.161. & Apoſtolo,
n. 8,28.

XXVI. Hæc breviter de mediis gymnaſticis: reli-
um eſt, ut ſtudioſus Theologiæ effecta fructusque
us tam divini ſtudii calidè amet: quem amorem
mnibus ac ſingulis injiciam, cum auxilio Dei fo-
em porrigo ex Prov. 1. v. 1.2.3.4.5.6.7. à v. 20.
ue ad finem, & cap. 2. toto, & cap. 3. à v. 1.
ap. 9. à v. 1. ad 12. item ex Syracidis 39. à v. 1.
1. & cap. 46. v. 29. 30. 31. & c. 50. à v. 18.
ue ad finem, Sap. 7. à v. 7. uſque ad finem
l. 119. toto. *Summa, gymnaſium pietatis, ejusque*
imodum fructum aperit nobis Apoſtolus 1 Tim.
à v. 4. ad 16.

Quicquid creavit Deus, bonum eſt: nec quicquam
iendum, ſi cum gratiarum actione ſumatur. San-
catur enim per VERBUM *&* PRECES. *Hæc ſi*
eceris fratribus, BONUS *eris* MINISTER JESU
RISTI, *innutritus in* SERMONIBUS FIDEI,
NAEQUE DOCTRINAE, *quam affectatus es.*
rùm, PROFANAS *& aniles* FABULAS *rejice:*
EXERCE TEIPSUM AD PIETATEM. *Nam*
oralis exercitatio paululum habet utilitatis: at
TAS AD OMNIA UTILIS EST, *ut quæ promiſ-*
em habeat vitæ præſentis & futuræ. Fidus eſt hic
o, & dignus qui omnibus modis recipiatur. Nam
rco etiam defatigamur & probris afficimur, quod
emus in DEO *vivo, qui eſt Conſervator omnium*
inum, maximè verò fidelium. Hæc denuncia &
CE. *Nemo tuam juventutem deſpiciat, ſed* ESTO
MPLAR FIDELIUM *in ſermone, in converſa-*
e, in charitate, in ſpiritu, in fide, in puritate. In-
a dum venio, ATTENDE LECTIONI, EX-
RTATIONI, DOCTRINAE. *Ne negligito* DO-
M *quod in te eſt, quod datum eſt tibi ad prophe-*
ium, cum impoſitione manuum presbyterii. HAEC
ERCE, IN HIS ESTO: *ut tuus profectus manife-*
ſtus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſtus ſit inter omnes. Attende tibi ipſi & doctrinæ [illegible]
ſiſte in iſtis : id enim ſi feceris, & TEIPSUM SER[illegible]
BIS, *&* EOS *qui te audierint.* Ergo igitur ſi o[illegible]
vaverimus ſermonem tolerantiæ Chriſti, [illegible]
quoque ſervabit nos ex tempore tentati[illegible]
quod venturum eſt in orbem univerſum, [illegible]
*c.*3. *v.* 10. & Deus reddet vitam æternam n[illegible]
qui per patientiam quærimus boni operis [illegible]
riam, *Rom.* 2. *v.* 7. interibi verò nos redd[illegible]
pientes ad ſalutem, ad omne opus bonum p[illegible]
ctè inſtructos, teſte eodem Apoſtolo 2 Ti[illegible]
v. 14. 15. 16. 17. *At tu maneto in iis, quæ didic*[illegible]
quæ tibi concredita ſunt, ſciens à quo didiceris : [illegible]
à puero Sacras Literas *noviſſe, quæ te poſſun*[illegible]
pientem reddere ad ſalutem *per fidem quæ* [illegible]
Chriſto Ieſu. Tota Scriptura divinitus inſpira[illegible]
utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad corr[illegible]
nem, ad diſciplinam in juſtitia; ut perfectus ſit[illegible]
Dei, ad omne opus bonum perfecte inſtructus.

JOH

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

JOANNIS LOCCENII
DE
TVDIO IVRIS
DISSERTATIUNCULA
EPISTOLICA.

N. N. S.

Quod me rogas, præſtantiſſime Ju-
venis, ut tibi de ſtudio Juris, ad
quod te vota parentum vocant,
aliquid ediſſeram, lubens id qui-
dem faciam; ſed is ego non ſum,
quem tu veluti myſtagogum in
guſta hæc Juſtitiæ adyta ſequaris. Adde quod
orum induſtria hic fuit, poſt quos mihi, ne hi-
re quidem fas erat. Sed quando inſtas, & meâ
nitâ viam facere poſtulas, non poſſum ſanè,
videar humanitatis oblitus, voluntati tuæ re-
gari. Ut igitur hinc initium faciam, ad ſtu-
um Juris primùm humaniorum literarum &
tiquitatis cognitio tibi adferenda eſt. Hîc mi-
jam ſuſurros quorundam audire videor, qui
abunt nihil eam conferre ad Iurisprudentiam;
cholaſticis tantùm, quibus in umbra & otio
nſeneſcere placet, eſſe relinquendam. Quid
im illa ad Jurisprudentiam, quæ in aucupiis
rborum & literarum tendiculis occupata eſt?
m Leges non verbis, ſed rebus imponantur.
. 2. C. comm. de leg. Itaque rectâ graſſan-
m eſſe ſtudioſo ad ipſa Juris ſacraria, ne tem-
s & ingenium inutilibus nugis perdat. Ho-
n ergo cenſuræ quantum tribuendum ſit,
cis habe. Cenſores hi vitio creati ſunt, &
llo ſpecioſiori velo poſſunt imperitiam hac
parte ſuam tegere, quam ſi id facili præjudi-
damnent, cujus guſtum nunquam habue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

runt. Et qua ratione poteſt ſtudioſiùs barba[illegible] revocari, quàm ſi juventuti literis illis inte[illegible] catur, quæ aliquot retro annis ſeculum à bar[illegible] rie vindicârunt? Quod autem contendunt, n[illegible] lius frugis eſſe, vel in ſyllabarum aucupiis t[illegible] tùm verſari, facilè perſuadebunt ſui ſimilib[illegible] id eſt, imperitis. Peritiores verò ſciunt, in [illegible] ſtoriarum & omnis politioris eruditionis cog[illegible] tione verſari, & uſum earum tunc demum p[illegible] ſpiciunt, cum in Gloſſatores veteres incidu[illegible] quorum ſtribliginem & ἀνιςορησίαν nemo ſine[illegible] ſu vel indignatione potius transmittere pot[illegible] Absque literis humanioribus verò fuiſſet, n[illegible] quam certè veteres JCti ad tantum faſtigi[illegible] Jurisprudentiam perduxiſſent. Hinc & tot p[illegible] clara teſtimonia Ariſtotelis, Ciceronis, Dem[illegible] ſthenis, Homeri, Virgilii, &c. paſſim in Legib[illegible] occurrunt: hinc & Profeſſoribus earum dig[illegible] ſemper honos habitus eſt ab Imperatoribus, [illegible] ex Cod. Juſtinianæo patet. Poſt politioris li[illegible] raturæ cognitionem Logices præcepta inprim[illegible] de Formâ & Materiâ Syllogiſmi & doctrinâ T[illegible] picâ tibi ſunt imbibenda. Syllogiſmorum u[illegible] ferè quotidianus eſt. Topicorum verò doctr[illegible] quàm ſit neceſſaria in ſtudio Juris, Nicolaus [illegible] verardus, Joh. à Reberteria, & alii, ſuis mon[illegible] mentis teſtatum fecerunt. Rhetoricam non [illegible] quod tibi verbosè commendem. In commu[illegible] vita, præſertim civili, non tantùm in laude p[illegible] nitur, rectè poſſe ſentire, ſed & ea, quæ ſenti[illegible] aptè & ornatè proferre, populoque perſuade[illegible] Et ſtatus Judicialis quanti ſit uſûs in foro, n[illegible] mo paulò humanior ignorat. Poſt Logicam [illegible] Rhetoricam accinges te ad Philoſophiam inp[illegible] mis Practicam, quæ malè à quibusdam ſtudio[illegible] Juris negligitur, ut mox dicemus. Itaque in h[illegible] tibi ſeriò deſudandum eſt, quamvis & Theore[illegible]

delibanda, cum hæc & illa ſibi mutuas operas
dant. Nam Philoſophia prima, quam vulgò
etaphyſicam vocamus, inter alia Boni Moralis
turam in Transſcendentibus tradit. Phyſica
ò præter corporis, etiam animi facultates ex-
cat. Cùm ergo Virtus in animi functione pro-
è occupetur, manifeſtum utique eſt, Virtutis
jectum rectè intelligi non poſſe ſine Phyſices,
ræſertim hujus Phyſices partis cognitione.
thematica quoque uſu ſuo non caret in ſtu-
civilis ſcientiæ. Sed inſtituti mei non eſt, uti-
tem Philoſophiæ Theoreticæ in arte noſtra
ribus oſtendere. Deſcendo itaque ad Philoſo-
iam Practicam, quæ potiori ſuo jure huc facit.
nc à quibusdam in ſtudio Juris præteriri, mi-
i licet, ſi non mutare: cum tamen quicquid
bonarum legum, quicquid juſti & æqui, ex
c fonte fluat. Quid ubi volunt illa Juris præ-
pta: Honeſtè vivere, Neminem lædere, Suum
que tribuere. Nonne circa hæc tria præcepta
rſatur tota Philoſophia moralis? Honeſtè vi-
re, præſcribunt Virtutes *in Amore Honeſti*; Ne-
nem lædere, in *Fuga turpium* vel vitiorum;
um cuique tribuere, in *Iuſtitia Diſtributivâ &*
mmutativâ: Et ſufficeret Philoſophia Practica
hominis animum ritè informandum, ut ex
eſcripto Virtutis viveret. Cùm autem homo
hac depravatione naturæ interdum affectibus,
quam curru qui non audit habenas, abripia-
; ſumma Numinis providentia Virtutem legi-
s armare voluit, ut eò melius in officii gyrum
ligeretur homo. Leges autem vel imperant vel
hibent. Imperant Honeſtum, idque cum præ-
orum pollicitatione; prohibent Turpe, idque
m pœnæ comminatione. Et hæc de Ethica.
litica verò quid aliud quàm εὐνομίαν præſcri-
, quomodo leges ad quamvis Reipubl. for-

mam ſint accommodandæ, quomodo opti Reip. ſtatus poſſit haberi, de Magiſtratibus rumque officio; &,ut verbo dicam,Ethica vi bonum, Ethica civem bonum efficit. Hæc p ſatis arguunt evidentem neceſſitatem ſtudii loſophiæ practicæ cum Jurisprudentiâ con gendi. His ergo ſacris primum initiatus, tan ipſum Themidos templum cum bono Deo gredieris. Hîc jam occurrit querela non her hodie primùm nata, quod *tyrones quidam pr ſtero ordine, antequam principia Iuris deguſtârint tim in controverſiarum & diſceptationum cam proſiliunt, &, dum in illis ſatis diu conteruntur, dem cruda ſtudia in forum propellunt.* Tu me conſules ſtudiis tuis, ſi primum Elementa J civilis, quatuor libris Inſtitutionum com henſa, diligenti manu verſes. Antequam v rem ipſam auſpiceris. Titulum de Verb. ſign legere poteris, & adhibere Lexica Juris, ut Sp lii, Briſſonii, vel, qui inſtar omnium eſt, *Calv* ut Formulas Juris tibi familiares reddas (qu vis & has inter legendum inſtitutiones Juris diſcere poſſis). Hinc ad Pandectas & Codi pergas, in quos tot Gloſſæ, tot Commentarii ciant, ut illis tota plauſtra vehendis non ſ ſtant. Tam infinitæ lectioni te primo imp non dabis, ſed in Pandectas & Codicem in tibi Paratitla VVeſenbecii & Cujacii commen ta habebis. Deinceps verò, cum ad Praxi conferre voles, conſules Bartolos, Baldos, & liquo ſequioris ævi Dd. Poſt Pandectas & C dicem ſequuntur Novellæ, quæ, licet poſtre ſint ordine, tamen quidam primas cognitio eſſe volunt, quod reliquum jus vel emende vel abrogent derogentve illi. Sed horum co lium mihi non placet. Prius enim ſcire conve quale ſit Jus antiquum, cui derogat noviſſimu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

toto verò Juris ſtudio hæc tria Objecta tibi
per ob oculos pones: Perſonas, Res & Actio-
s. *Perſonas* quæ agunt, *Res* de quibus agitur,
ctiones per quas agitur; ita ſingula ſi ad hæc ob-
ta revoces, fideliùs memoriæ poteris infigere.
Feudale duobus libris conſtans addi ſolet
ri civili, non tamen eandem autoritatem cum
re civili habet, ita ut ex eo civiles cauſſæ quo-
e decidi poſſint; ſed cauſſis beneficiariis vel
dalibus tantùm inſervit. Sæpe tamen inter-
tationem à Jure civili petit, & ubi quid non
expreſſum Jure Feudali, ad Jus civile recurri-
. qua de re fusè JCti. Cum verò *Ius Feudale*,
hodie exſtat, in Corpore Juris, nullo ordine
ditum ſit, poteris ejus lectioni adhibere ali-
em bonæ notæ Doctorem, ut Treutlerum,
ntium, aliumve; prius tamen quoque cogni-
vocibus Feudalibus, quarum Lexicon parvum
cinnavit Rudingerus. Jus *Canonicum*, in qui-
s cauſſis etiam in foro civili, non tantùm con-
entiæ, ut Canones loqui amant, & in quibus
am à noſtræ Eccleſiæ Conſiſtoriis obſervetur,
ſim docent Dd. Tu, priusquam Juris illius &
normitani reliquorumq; Gloſſatorum lectio-
m aggrediaris, pelleges Authorem, qui Diffe-
ntias Juris Civilis & Canonici methodicè col-
git. Poſt Bartolum & alios, quem tibi potiùs
mmendem, non habeo quàm Rittershuſium,
i 7. libris utriusque Juris differentias accuratè
mplexus eſt. Inſtitutiones Juris Can. ad for-
am Inſtitutionum Jur. Civ. præter Lancelotum
nſcripſit M. Anton. Cucchus, quas cum judicio
rvolves, ut & ipſum Corpus Jur. Can. in quo
tabis inſignem diſcrepantiam Canonum inter
, quomodo Canon Canoni è diametro ſæpe
gnet, & ſuo ſe gladio invicem jugulent; in quo
irum Pontificios non cautius verſatos eſſe.

Et hæc ſufficiant dicta de ſtudio Juris Theo[...] co, ut vocant. Cætera praxis ſuo loco & tem[...] dabit. Vale Juvenis præſtantiſſime.

EXCERPTVM
EX EPISTOLA
HUGONIS GROTI[...]
AD N. N.

AD Iuris ſtudium nunc quoque te adhortor, i[...] ſi id tantùm agis, ut rem facias, paucis del[...] compendiis, ſtatim ad forenſes ſcriptores tibi conv[...] dum erit. Sin hic quoque percoctam ſapientiam [...] men eximium optas, non aliunde juris Quiritum [...] gnitionem ſpera, quàm ex Cujacio, qui ſolus ſuff[...] Adeò ille omnia iſtius ſtudii arcana pervidit, & [...] bus è fontibus cuncta fluerent. Vigelium non, ut e[...] aut ſæpe lectites, ſuadeo, ſed ut habeas ſicut indice[...] bemus, ad quos recurrere interdum ſolet hæſitans [...] moria. Scholaſticæ iſtæ diſputationes parum pr[...] ad ſapientiam, ad parandum foro & ſubitaneo c[...] mini ingenium nonnihil, quaſi militiæ togatæ p[...] ſiones, Has quoque ut duplex ſit utilitas, occupar[...] lim in iis Iuris Romani partibus, quas uſus noſtri ſ[...] comprobavit, qualis præcipuè eſt illa de Contract[...] Ante omnia Inſtitutionibus Latinis optimum [...] cum interpretem conjunge Theophilum; deinc[...] lectionum Pandectæ & Codicis & poſtremarum C[...] tutionum progredere, quo magis ea leges, quo maj[...] bi lux affulgebit, interpoſitâ, ut dixi, Cujacian[...] operum lectione, ad quæ etiam confugias ſuadeo, [...] ties in alicujus loci intellectu hæſitas, digitum tib[...] tendente ad hoc Gothofredo in margine editi à ſe [...] poris. Conſtitutiones illas, quas vulgus Novellas *vo[...] Græcè ſcriptas Græcè lege, additâ latinâ interpret[...] ne vetere non ſpernendâ.*

JOH[...]

JOHANNIS HEURNII
DE
TVDIO MEDICINÆ
BENE
INSTITUENDO,
DISSERTATIO.

I.

Quibus præceptoribus utendum ad medicinam, & quibus auctoribus incumbendum.

VT rectè formentur ſtudia, doctum contubernium plurimum valet optimique viri illud Reipublicæ debent, ut ſuâ conſuetudine juvenum animos rectè ad artes effingant. Propterea Hercules præcla-s ſplendens virtutibus, (χαλκεοκάρδιος ob ani-i fortitudinem dictus) diligentiam in educa-one Hylæ ſummam adhibuit: qui tamen patre heodamante paupere, δρυτόμῳ natus fertur, lato, Ariſtoteles, & Plutarchus ſæpe accinunt. σθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ μαθήσεαι, ἢν δὲ κακοῖσι υμμιγῇς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον. *à bonis quidem bo-a diſces; ſi verò cum malis converſare, priſtinam quo-ue mentem perdes.* Præceptores non adſcriptitia uadam benevolentiâ, ſed ex unguibus ament iſcipulos: & ut coloni ſepes arbuſculis circum-onunt, ita præceptores curam habeant, ut re-tiſſima eruditionis germina pullulent. Hos ju-enes ſæpe accedant; nam ſodalitium ad bene-olentiam & amorem excitat. Peleus Achilli hœnicem junxerat, ut edicendi & agendi du-tor foret atque magiſter, ut canit Homerus. Ho-

imitatione præceptores eligatis medicinæ pe tos, & benevolos, ac tales qui ad amicitiam pr ni ſunt, & ante omnia doctos: nam difficilis h ars. Ita Apollo (ut cecinit Pindarus) volui Chirone ſingulari doctrinâ ſplendente filiu ſuum Æſculapium doceri, ubi ait:

> καὶ ῥά μιν Μάγνητι φέρων
> πόρεν Κενταύρῳ, διδάξαι
> πολυπήμονας ἀν-
> θρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους.

Illum Magneſio adducens commiſit Centauro, ad d cendum multinocuos hominibus ſanare morbos. Cù electi fuerint, eos ſequere; ac citra pertinacia concertationes cum illis moveto, ut tuis ration bus in re dubiâ, cum illorum judiciis collati quantum à vero abſis intelligas, & memoriæ a tiùs hoc modo rem immittas. Hinc veteres Pa ladem non ſine operâ operoſi Dei Vulcani (cuj etiam organa αὐτόματα in opus) ex cerebro J vis armatam prodiiſſe fingunt; oculis torvè t num in ſcopum collimantem: quod concert tione artes optimè inſculpantur ac retineantu Non moveant graves quæſtiones, antequam t tam medicinæ formam animo complexi fuerint alioquin hippocentauros proferent, ac inanit ut implumes ciconiæ ſubſultantes, alas vibra bunt; legant & relegant primum medicinæ au ctores; cedant libenter rationibus; non ſolu enim vincere, ſed etiam vinci ſcire pulchru eis, in quibus victoria detrimentum adfert. Vi ci non vis? pulcherrimum eſt inter differendu à nulla vinci pertinaciâ aut iracundiâ. Domi li bris opus eſt, non ut illos poſſideas, ſed ut exer citatio & uſus in illis ſit. Sed quibus? Quemad modum ζωγράφοι, cum imaginem ab imagin pingunt, identidem exemplaria ſpectantes, illo

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

n characteres ad ſuum φιλοτέχνημα transferre
dent; ſic, qui ſe ſtudet omnibus doctrinæ par-
us excolere, conari debet, ut quaſi ad ſimula-
eruditionis (hominum doctiſſimorum ſcripta
o) ſuum ſtudium convertat, & quod in illis
æclarum eſt, proprium ſibi reddat per imitatio-
m. Quapropter in medicina non ſusque deque
icti auctores ſunt eligendi, ſed probatiſſimi, &
i longis ſeculorum ætatibus interire non po-
re. Nullus pictor non malit Apellis, aut Par-
ſii Zeuxisve vel Leucippi exemplar, quam
id hujus ævi *αἱ γὰρ ἀοιδαὶ εἰς ἔτος ἐξ ἔτεος γλυκε-
ρώτεραι εἶεν ἀείδειν.* Eſt enim tempus probatæ do-
inæ index; cunctorum, quæ vana nec magni
nt momenti, vaſtator. Plurimi hoc ævo magnâ
ctoritate ſcribunt; verùm tempus judicium fe-
, num quid perpetuitate dignum gerant: pro-
cto inter mille ſcriptores, vix unus ſeculum
noſcit. Sint itaque veſtri auctores doctorum
anibus triti, & eorum applauſu probati: ni
im probi fuiſſent, jam diu manibus excuſſi
ntabuiſſent. Veteres ſanè dexteriùs de rebus
dicârunt; quàm nos *αὐτῶν ἀπόγονοι* extrema
x & amurca mundi. ut à Platone in Philœbo
citur. Verum dixit Baſilius: *πᾶν ἀρχαιότητι
αφέρον αἰδέσιμον. Quod vetuſtate excellit, honore
ajori dignum eſt.* Si enim neotericis quis ſtare
ller, cum infiniti fere ſint, & cuncti ex Hippo-
atè & Galeno hauriant, illud incommodè illi
enier, quod gregarii illi infinitum tempus po-
ulant, cum interim duos hos brevi tempore
erlegere poſſit; cumque vetuſtatem illam cæ-
ri non trahant cinctam auctoritate, eo loco
mper ſtabit hinc hauſta doctrina, unde facile
imoveri poſſit. Longa temporum ſeries pluri-
os celebres Græcos, quoſdam Latinos, non-
ullosque Arabas, Græci medicinam pepererunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

diviteque ſupellectile locupletârunt, ac ſpl
dido ornatu noſtræ artis famam toto terrar
orbe fuderunt. Quare nuſquam minus vio
tam hanc reperiemus, quàm apud ſuos parent
hic patrima, & matrima. Hanc itaque ex mat
no gremio pudicam virginem vobis proferet
vinus ſenex Hippocrates, & ejus enarrator G
lenus. *Hippocrates* verus medendi dictator hal
tus ſemper, hujus ſcripta tanquam oracula,
non humanæ linguæ verba, tota amplectitur a
tiquitas, tanquam ducem & auctorem omniu
diſciplinarum; qui, ut ait Celſus, vir fuit arte
facundiâ clarus: quique, ut ſcribit Macrobiu
tam fallere, quàm falli neſcit. In hoc, verboru
preſſa proprietas, ſententiarum conciſa ſubti
tas, ſermonis veneranda antiquitas, artificii co
mendabilis dignitas: in cujus ſcriptis nihil ſ
perfluum, ocioſum nihil; ſed argutâ brevita
rotunda omnia, & ſignificantia, ita ut ubertas
amplitudo rerum, verborum numerum long
vincat. Hæc genuina & propria ſunt Hippocr
ti, cujus tanta fuit benignitas, ut nihil ſciver
quod nos neſcire noluerit: tanta autem ſolert
& ſapientia, ut nemo poſt eum ſciverit, quo
ipſe ignoraverit. In eo enim cuncta medicin
ſemina animadvertes: quæ tamen in faciend
medicina meliùs, quàm ex commentariis
eum ſcriptis animadvertes. Hujus enarrator f
diſſimus eſt *Galenus*; qui ſcribitur à quibuſda
vixiſſe annos centum & quadraginta. Hic cur
ctis philoſophis & philologis utilis. Loquitur u
bique puro, eleganti, ſimplici, & nunquam affe
ctato ſermone, non ſine magnâ vocum & ſer
tentiarum ſupellectile: adeò, ut nullâ ſatietat
lectorem offendat, ſed ubique progrediendi cu
pidum, rhetorico artificio demulceat; homo a
eloquentiam factus. In hoc præcepta quædam

philo

philoſophica rara & eximia, magisque illuſtria quàm apud ullum alium ſcriptorem invenias. Nihil obtrudit lectori, quod non firmis rationibus demonſtret, ac ejus contrarium refutet. quin moralia habet perpulchra, affectibus moderandis. Ambitionem & avaritiam præcipuè inſectatur, & de qualibet re doctè & eleganter diſſerit. Nullis non ad ingenii cultum ejus lectio utilis. Sunt alii minoris gentis; Aretæus, Aëtius, Paulus, Trallianus, Oribaſius, Caſſius; Dioſcorides de materia medica, & ejus Euporiſta, & ex recentioribus Actuarius, Damaſcenus, Theophilus de urinis, Philaretus de pulſibus, Simeon Sethi, Nonus. Animi causâ inſpicias etiam interdum Geoponicos, & Hippiatros. Geoponica ſcripſit Dionyſius Caſſius Græcè; Latinè verò Cato, Columella, Palladius, Conſtantinus. Sextus ſcripſit medicinas ex animalibus. Latinos inter Medicos primus eſt *Cornelius Celſus*; ſed prudenter legendus; nam in multis Aſclepiadem methodicum ſectatur, ut fatetur ipſe; hujus cote ſtylum rubigemus, & pluris latinitatem ejus, quam medicinam faciemus. Plinius etiam perluſtrandus, qui Græciam & Latium uno volumine conclusit. Accedat his Scribonius Largus, Q. Serenus, & Cælius Aurelianus; ſed hic cum magno judicio legendus: nam is ſcripta Sorani Epheſii Latina fecit, qui methodicæ ſectæ addictus fuit. *Marcellus Empiricus* politæ dictionis ſcriptor etiam inſpiciatur; & inter hos *Theodorus Priſcianus*, cujus ſcripta quinti Horatiani titulo circumferuntur. Scripſit ad Timotheum fratrem Phænomenωn ἐuporiſtωn librum unum, cum Logico ejus, & Gynæciis. apparet eum methodicæ ſectæ ſtudioſum fuiſſe. Exſtant etiam ejus ſcripta de acutis & Chronicis, & de occultis phyſicis remediis. His adde Conſtantinum Aphrum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Inter Arabas præcipui ſunt Avicenna, Rhaz
Averrhoës, Avenzoar, Meſue, Serapio, & Al
haravius. Qui delectantur fuſa & polydæda
varietate remediorum, Avicennam amplecta
tur: cuncta enim hujus ævi remedia ex eo m
nant. At Razes utilis illis, qui efficacem & co
tractam medicinam amant. hic centum ann
medicinam fecit. hunc Veſalius paraphraſi el
ganter decoravit. Hi utiles ſunt ex quibus exc
pas remedia quædam Græcis olim ignota: na
ſcribendi illorum ratio, cum ſine demonſtrati
ne fluctuet, à doctis improbatur. quare his n
inhærendum. Unum ex hujus temporis ſcri
ptoribus his addo, doctiſſimum *Fernelium*: q
Arabum ductum non ſine Græcorum demo
ſtrationibus ſecutus fuit. Ejus lectionem la
do, modò cum jam dictis auctoribus confer
tur; locaque annotentur ex quibus ſuos riv
los traxerit: optima enim ex cunctis ſelegit, ſ
ſtare ejus auctoritati non potis eſt, niſi ubi fi
ma demonſtratione ſuâ ſtabilivit. Quare in a
tiquos ſuos fontes ſi refundi poſſit, ſanè limp
diſſimam firmamque ſcientiam pareret. Sed t
tus eò abduci nequit, ut qui ſponte interdu
declinat & abit. Quid tunc agas? litem dirim
antiquorum demonſtratio, collata cum huj
rationibus; & uſus, hæc ſi vicerint, excutiant
nova tanquam amentatæ haſtæ: ſin Ferneli
quid melius, retineatur, & gratiæ illi adſcriba
tur, ut qui pomœria medica auxerit. Sed gr
vis hic eſt auctor, nec in primo medicinæ lim
ne ponendus: ſed à Galeno hoc potiùs uten
dum. Qui tamen compendioſam medicina
nimium amat, hunc legat cum judicio: is enim
ut verum fatear, Græcam & Barbaram medici
nam ferè uno in volumine concluſit, & propri
locis philoſophiam medicinæ intulit: ut non ſi

necesse

ceſſe aliam phyſicam uſibus medicis quærere,
m ex latiſſimo naturæ ambitu fecundè medi-
m campum rigârit. Hos ſequuntur myriades
gmaticorum intermediorum, & nuper nato-
m: qui volumina per ſingula hominis mem-
a digeſta fabricarunt, mirâ remediorum
ietate. Inter hos medios maximè excellit
rculanus, qui Razis Nonum ad Almanſorem,
Avicennæ ad librum de febribus commen-
tus eſt. in hoc remedia certa & efficacia.
lis placet *Gradius*, qui pro Nicolai breviario
t. quidam conſilia malunt (& non ſine ratio-
) qualia *Montagnana* tunc edidit. *Gattinaria*
nnullis arridet; nam placida & uſitata reme-
a ſuggerit. Nonnulli *Varignanam* conſulunt,
uod euporiſta & uſu comperta pharmaca adfe-
t. Sunt qui *Guainerium* cæteris his præferant.
uidam ſe addicunt *Savonarolæ*, quo adſtan-
bus mulierculis ſatisfaciant. Sed nulli ſe man-
pare præſtat; verùm quosdam ex his inſpice-
, cùm inter medica verſamur opera. Et qui
ium pragmaticum perluſtravit, aut mille,
ò omnes legerit. nam unam tantum aut alte-
m indicationem medendi proſequuntur cun-
i, ductam ac evocatam à cauſa morbifica, &
rte afflictâ: cæteras ſusque deque habere vi-
ntur. Sine cæteris tamen indicationibus cu-
tio rite non abſolvitur: nam nullus morbus
nnium eſt idem; nec ullum remedii genus
ndem vim habet in omnibus. diverſæ enim
nt morborum ideæ: & iidem modò dextri,
odò ſiniſtri judicii; concoctu ac excretu diffi-
les, aut faciles. Et quantum in hominibus
mperierum diſcrimen! quàm variæ partium
mperies! modò proſtratæ jacent in eodem
orbo vires, & aër aut flagrante Sole torretur,
l algore riget: quin ætatis vis quid non re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

medii evertit aut perfert? omitto jam conſu
dinem, peculiarem cujusque naturam, ſe
diſcrimen, vitæ genus in quo æger enutrit,
morbi motum. Quare ut in tanto fluctuum
ſcriptorum remediorum Oceano portum fa
curſus collimarent medici, quæ medicame
prolixè profuderant pragmatici in tam nume
ſa morborum turbâ, in unam methodum
praxin redegi: ut inde, accedente methodo m
dendi verâ, uno veluti intuitu, maxima remed
rum varietas, per cunctos morbos comple
poſſit, & cuique propria ex his pomœriis meth
do decerpere ut liceat.

II.

Qua ratione cum certa utilitate dicti jam aucto- res ſint legendi.

NOn ſatis fuerit compertum habere, qu
nam legendi ſint, ſed etiam quo mo
non citra utilitatem in iis verſandum ſit, e
plorandum. In omnium auctorum lectione ſe
per hæreat animo quod apud Platonem dicit
ἀρετὴ ἀδέσποτον: ut nos hoc ad ἀλήθειαν. Mon
itaque ut ab eorum ſcriptis abſtineatis, qui
antiquorum ſententiâ temerè abeunt. Pla
in Epinomide plebejos quosdam Deos cùm r
ferret, ἀνοργιάστους hos appellabat. neſcio an
nomine quid aptiùs adaptari his innovatorib
poſſit. Utinam eâ mente omnes ſcriberem
jam, quâ olim Hippocrates, & poſt eum G
lenus! ſtudio nimirum juvandi. Nunc neq
hoc facimus plerique; & bene à veteribus e
iam excogitata & ſcripta demoliri, ac reb
claris tenebras affundere conamur; receptiſſ
morumque auctorum auctoritatem elevamu
ut reponamus noſtram, dubiam ac tituba
te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

m pro exiſtimatiſſima. Si quis reclamet, illico
os inter nos (qui conſpirare contra externos
beamus) domeſticum bellum depugna-
us: ac χαλεποὶ πόλεμοι ἀδελφῶν *funeſta bella*
terna. Novus medicinæ myſta in primis per-
gat Inſtitutiones medicinæ. Illæ enim ideam
andam totius medicinæ animo immittent:
ex illis ordinem totius ſtudii medici, & ſub-
gmen firmum cui intexi omnium auctorum
ipta poſſint, perſpiciet. Sunt enim Inſtitu-
ones medicæ nihil aliud, quàm ex omnium
riptorum medicorum deliciis ac medullis
ndita placenta: aut, ut meliùs dicam, ex
ectiſſimis quibusque floſculis compoſitum
ellificium. In lectione auctorum cura adſit,
eorum percipiatur ſententia: dein, ut reti-
atur. Percipietur ſententia auctoris, ſi perſpe-
us fuerit ejus dicendi modus, & peculiares
nificantesque ejus dictiones ſi intellexeris.
aximè in Hippocratis lectione ad hæc colli-
andum. Ut enim ἀναδυομένην illam nemo
rficere potuit, & obliteratos in ea colores ali-
ot deteriore purpuriſſo reconcinnârunt; ita
llus eo acumine ſcribendi Medicinam ab Hip-
crate productam abſolvere potuit. Eſt ſanè is
ter homines, maximus medicinæ auctor: in
o ſparſa medicinæ totius ſemina animadver-
s. Sed ex ſucco ſolo excepta hæc non germi-
nt, vel tenuiſſimè enaſcuntur, aut non in fru-
m ſurgunt; animi ſenſa ſua divina ob conciſam
evitatem latitant, ni verba ejus ſignificantia
dicendi modus fuerit cognitus. Quare (quia
ic immoriendum) Lexica comparanda erunt
otiani & Galeni, Iulii Pollucis, Rufi Epheſii,
idæ, Heſychii, Gorræi; ſed ante omnia
œconomia Hippocratis Anutii Foëſii. Aucto-
n quem evolvis, intentâ mentis acie, non ra-

ptim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ptim (nequid fugiat) perleges. Si ſalebris di
ficilibus impliceris; ne hæreas, enarratores a
præceptores conſule. Si nec explicent hi, nota
dus locus, & pergendum, dum tempus & lect
emolliant hanc difficultatem. Nec turpe quæda
ignorare. Aut ſi moræ impatiens fueris, ad ali
rum auctorum judicia hæc examina. ſi ide
cuncti, ratum ſit: ſin abeant in diverſum, vic
num in gratiam redire poſſint: vel illi qui p
tiſſimâ ratione utitur, ſubſcribe. Indices lo
auctorum dicent. Commentariographos prol
xos fugite; diſcendi enim libidinem exſti
guunt: ſed ubi involvimur difficultatum ſalebr
id ſolum agendum, ne nimis ingenium fatig
tur, & tandem expugnetur. Galeno maximè ut
mur pro Hippocratis enarratore; quo ille rect
intelligatur; utque memoriam exerceamus cu
fecundâ quadam utilitate: nam rerum, quæ d
ſcuntur per cauſas, demonſtratio apud eum lux
riat: quibus ad eruditionem nullus felicior cam
pus aperiri poteſt. nam ſcire, eſt per cauſas c
gnoſcere. His opibus illi fraudantur, qui ap
teleſinata ſolum amplectuntur: tenues ſemp
eruditione, præ inopiâ rerum ac argumentorum
Sed hæc omnia fruſtra, ni Muſarum matri me
moriæ, tanquam penuariæ cellæ doctrinarum
inſerantur. Sæpius itaque lecta repetantur: ac
cibos manſos ac prope liquefactos dimittimu
quò facilius digerantur; ita lectio non crud
ſed multâ iteratione mollita, ac velut confect
ſæpiusque perpenſa, memoriæ tradatur. Sed a
non naturæ, hoc eſt, ſummi Dei beneficium m
moriæ vis eſt? Fateor. & cuncti à ſummo N
mine ea afflati ſumus. non æque? cultu effing
tur: conſueſcat exercitiis; hoc oblivioſos m
mores reddet. Sit animus cæteris ſolutus cur
ac earum ideis vacuus: affectus ſileant, qui i

ſua

m factionem totam mentem rapiunt,ita nul-
h characterum impreſſionem renuet mens. Et
e menti immiſſa ad phantaſiam revocentur,
cum voluptate hæc tunc memoriæ redde : ita
undè ejus uſu fruetur , ac lætitiâ quâdam ſe
ans, ſimulacra rerum fideliùs imbibet. Ad me-
riam ſtabiliendam, nonnihil opus pollicetur
a medicina & medici , ac ſecundum hos Mar-
us Ficinus. Ariſtoteles libro de memoria oſ-
dit ob varias cauſſas illam labefactari : vel,
a ſpecies rerum non ſuſcipiuntur ; vel , quia
detinentur; utroque enim opus eſt. Pro-
rea mollem & ſtabilem à Summo Deo ſub-
tiam obtinuit cerebrum , ut mollitie rerum
racteres admitteret , utque eos ſtabilitate re-
eret. Inde eſt quod ajunt, memoriam firmari
do & ſicco temperamento : calor enim mo-
tus mollit cerebri ſubſtantiam ; & ſiccitas
n ſtabilem reddit. nam ex madido fluxoque
ebro, ſimulacra rerum effluunt. his querelis
nediantur medicinæ. Sed inter cuncta con-
t perpetua vitæ ſobrietas : nam crapula & e-
etas , ut ingenium hebetant , ita memoriam
rſus eluunt. Officit etiam tumultuaria diver-
um voluminum lectio : ita in ſenibus multi-
ine rerum memoria exſtingitur. Præterea
o in diſcendis rebus plurimum ad memo-
n facit : imò Plato ordinem, memoriæ ani-
m appellat . Quare in auctorum lectione,
per de ordinis filo,quod trahunt , ſolliciti ſi-
: cuncta enim quæ ordinem habent , εὐμνημό-
τα ſunt. Cum ad Galenum ventum eſt , ejus
pta pedetentim, non ſaltuatim legantur; con-
nter, non faſtidiosè ; ordine, non transſulto-
modo. In primis ſeſe offert Galeni liber in-
ptus *Exhortatio ad artes* ; dein quoque medi-
philoſophus,& de ſectis ad novicios,de opti-
ma

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ma ſecta, de conſtitutione Medicinæ. Tunc an
tome, deinde venarum, arteriarum, nervoru
matricis ſectione. Poſtea libri de uſibus pa
tium, de naturalibus facultatibus, de placi
Hippocratis & Platonis, quod animi mores co
poris temperiem ſequuntur, de affectibus ani
caſtigandis, an ſanguis in arteriis, de odoratus i
ſtrumentis, de motu muſculorum, de cauſis r
ſpirationis, de ſemine, fœtuum formatione. D
elementis, de temperamentis, de medicament
rum facultatibus, de optima corporis conſtituti
ne, de optima habitudine, de inæquali intemp
rie: hi tres libelli ligantur inter ſecundum
tertium librum de temperamentis: *καλλὰ γύνη κ*
τόπυς: vel legat hos poſtremo. De antidotis, e
poriſta; de purgantium vi, quos, & quando: c
ptiſana. De Theriaca ad Piſonem & ad Pamph
lianum: ſed hos doctiſſimus Julius Alexandr
nus (quem hic ſequimur) adulterinos falſéqu
Galeno adſcriptos demonſtravit. Dein ſunt l
bri de ſanitatis natura, de morborum differe
tiis, de morborum cauſis, de ſymptomatum di
ferentiis, deque horum cauſis, de plenitudine, d
tumoribus præter naturam, de atra bile, de tr
more & palpitatione, de tabe, de locis affecti
de febrium differentiis, de pulſibus, de ſpiran
difficultate, de pulſuum uſu, de ſpirandi uſu, ca
ſiſque: de morbi totius temporibus, de temp
ribus morborum, de criſibus, de diebus judici
riis, de typis, de prænotione, de dignotione e
inſomniis, quo modo deprehendantur ſimulan
tes, ſe ægrotare. Ars medica, de ſanitate tuend
methodus medendi, de facultatibus aliment
rum, de cibis boni & mali ſucci, de attenuant
diæta, de parva pila, de curatione per venæſectio
nem, & contra Eraſiſtratum, de comitiali puer
affectu, Glauconi ſcripta ad Thraſyblum. Quan

tur

um ad commentaria Galeni ad Hippocratem.
gnis adnumerari poterunt Prognoſtica & Pror-
etica: Curationi verò de victûs ratione acuto-
m, de articulis, de fracturis. Reliqui ejus Com-
entarii ad Hippocratem, veluti ſuorum ſcripto-
m epitome ſunt. Pragmatici cæteri, quos ante
cenſui, nonnunquam tangendi, ubi jam Hip-
ocratis ſcriptis aſſueviſti, exacuendi palati gra-
à, cibi nimiâ bonitate languentis: ſed id ſaltua-
m & fruſtulatim. Ita nec totum perlegemus
ulum, Aëtium, nec Trallianum, aut Oribaſium,
l Raſem, neque Meſuem, nec Haliabbatem, A-
nzoarem, vel Alſaharavium. Et ita cum cæte-
agemus: nam eadem cuncta apud Græcos
licius invenias. Actuarius fere totus legi pote-
; & Avicenna, ſi reſtitutus eſſet; & Averrois
ripta medica, modò id fiat cum judicio. Sed
ces, Arabes felici plenâque manu remedia ju-
nda ac facilia fundunt. Ita eſt: ſed ea pauca,
uæ non apud Græcos. At eſto! ſint ab illis in-
rumenta aucta: ſed non in cithara bene pul-
ndi ars eſt, quamvis ſine ea non ludat citharœ-
s. Arabes ex Græcia colonias duxere: ſed
uſtra quæras apud hos, quod non apud Hippo-
atem & eius enartatorem Galenum invenias.
audo ſupellectilem remediorum promtam pa-
tamque; & utinam ut Dædalo ſua, & Vul-
no tripodes cæteraque animata omnia, juſſa
deſſent: vel potius per ſeipſa, quamprimum ſui
pus eſſe ſcirent, ad opus accurrerent, ac id (quod
m φλυαρία quorundam ſibi perſuadet) confi-
rent ultro, quod nos cum delectu. Delectu ma-
s militum, quàm innumeris copiis, & iis vete-
nis potius, quàm tyronibus ingentia bella con-
ciuntur: Ita nos ſeligemus ex cunctis optima,
uſu firmata; his ſtabimus. Veteres illi picto-
s nobiliſſimi, quatuor tantùm coloribus tam
elegan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

eleganter pinxere. nec excludimus ſeram æt tem, quæ coloribus quid adjecit, Ita veterar remedia extollimus, non relegamus nova, qu felicia in opus: quin pomœria agri medici l benter proferemus. Commoditas hinc fiet m jor: ſed artem non variat inſtrumentum. A perpetuò poſſedit tantum roboris & venuſtati quantum ſatis cultui eſt. Hoc ſemper artis fui artis modum loco adhibuiſſe. Mutandorum r mediorum nunquam meta erit: ſed ni ars fine ſuum accipiat, deſinet eſſe ars: nam perfectè f cere promittit. ſed illa habitum habet in inte lectu, faciendarum cum ratione rerum; hæc f cili, attamen efficaci remediorum copia inſtr cta, tanquam Macedonicâ phalange, audact cum morbis concurrit. tum quæ remedia n mina nondum dederunt uſui, nec ſacramen adhuc huic militiæ ſacra, excludis de cohort niſi præclaris editis facinoribus gloriâ ſplendar ſuumque genus certis notis aperuerint. Non lenda copia iners: paucitati operoſæ præſtat co fidere. Sit tamen juſtus exercitus, & bene no tibi, beneque inſtructus. Excute ergo laſcivie tem varietatem, tanquam inutilem & imbeller copia, quantam uſus capit, ſuffecerit. Conten tu potiùs ad artis penetralia, ubi arcana reru cognitio, ut his paucis & fortibus paratisqu *κατὰ καιρὸν* loco & tempore utaris. Veterum cum tam multiplici rerum varietati memoria p eſſe nequeat, arte eam juvabimus; locosq communes fabricabimur; quibus, ut certis th cis, memoriæ egregiè digna inferamus: ut cu opus fuerit, tamquam ex divite penu, illico pr mere has opes poſſitis. Age cum Lucretio, flo feris ut apes in ſaltibus omnia libant, Omn nos itidem decerpimus aurea dicta. Poterunt l ci hac ideâ effingi: Accipiat paginæ frons qua p

qu

ne trium locorum titulos, juxta poſitos. tergus verò folii nudum ſit ab inſcriptione, quo nova charta ſemper addi poſſit. Volumen hoc chartarum contineat ſeptem vel octo libros chartæ. Cunctæ itaque varietates his locis inſerantur, & difficiles deciſiones: nam perenni inſcriptione memoria firmabitur; &, ſi quid exciderit, facili operâ revocabitur, cum ſit ad manus & in mente locus unde petas. Sed non cuncta quæ legitis locis importabitis, ſed ea quæ maximè memorabilia digna, & rarò obvia, de quibus videberis periclitari, ne tibi excidant. Et totarum hiſtoriarum capita tribus, ut ajunt, verbis tantùm, cum numeris annotentur in locis, ut ſcias à quo auctore, cum uſus erit, repetas. & in ipſo auctore, puncto nota te id in locos retuliſſe: ut ſi poſtea locum petas, illico adſit oculis; & ne iterum, ſi evolvatur denuo à te auctor, is locus inſcribatur. Sed nonnunquam quædam ancipiti ſignificatione ſeſe offerunt, ut neſcias, in locos ſi referas, unde rectè repetas: propterea conſulo ut etiam Alphabetarii loci alii ſtruantur, quo, inde facilius quæ peti poſſe videntur, eo reponantur. Sed priores etiam jam dicti loci indice egent. Sed cautio adſit, ne nimium his locis fidatis, indeque memoria inculta perdatur. non enim ſatis eſt in ſcriptis rem habere, ſed memoriæ unà inſcribi debet. Hac ſerie inſcriptiones vel tituli locorum poni poterunt. Deus remediorum, curationis & ſanationis auctor. Per quos homines uſibus humanis medicina illata fuerit, de auctoribus medicis, & de medicinæ origine. Clinice & Iatraleiptice; & quando primum. Vitia medicinæ & medicorum. Sectæ medicæ: dogmatica, methodica, empirica & Paracelſica; Sophiſtica & ſophiſtæ. Dignitas medicinæ, laus ejus, & præmia medicorum. Quales medici eſſe debeant corpore &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

re & animo, miniſtri, finis medicinæ, objectu
medicinæ, ejus partes, officium medici; de n
tura, quæ ad medicinam attinet diſcrimen ph
ſici & medici. De elementis. Quid elementu
& quo modo differat à principio: ejus mate
& forma. Quot elementa. ignis, aër, aqua, t
ra. Formales differentiæ elementorum. Miſt
ne elementorum, ut fiant corpora. formarum
miſtione origo. Proprietates, & effectus eleme
torum. Qualitates ex elementis ortæ. Eleme
torum ſitus. Quid mixtio, & ejus cauſæ. In n
ſto elementorum ſubſtantiæ. An elementa
mixtis ſecundum ſuas formas, an ſecundun
potentiam ſuam. Elementorum contempla
quam utilitatem adferat medico. De tempe
mentis & iis quæ à temperamentis fiunt. Q
ſit temperamentum. quid differat à cali
innato. Temperamentorum origo. Homo
mnium animalium temperatiſſimus. Partiu
ſimilarium & diſſimilarium vis. Temperame
torum differentiæ quot & quales. Ad pond
& de pulchritudine. Ad juſtitiam. Signa temp
ramentorum. Partium ſingularum temperi
Calidum, frigidum, humidum, ſiccum, quot m
dis aliquid dicatur. An calidum elementare
omni vivente excedat. Ætatum temperame
ta & differentiæ: infantia, pubertas, adoleſce
tia, juventus, virilis ætas, ſenium duplex. An j
venum & puerorum idem ſit calor. Anni te
porum temperies, ver an temperatum, æſt
hyems, autumnus. Regionum temperies.
ſub Æquatore temperatiſſima regio. Qualita
ſecundæ: Color quid, & ejus differentiæ, & ca
ſæ. Odor, & ejus differentiæ, cauſæque. Sap
inſipidus, acidus, acerbus, auſterus, adſtringe
dulcis, amarus, ſalſus, acris. Tactiles qualitat
molle, denſum, grave. Utilitas quæ ex noti

temp

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

mperamentorum. Cutis temperata. Partes
lidæ, frigidæ, humidæ, ſiccæ. De Humoribus:
id humor, quot, quales, primi, ſecundarii, ex-
ementitii, alimentarii: quomodo & unde
nt: duo excrementa humorum: Sanguis:
tuita, dulcis, ſalſa, acida, vitrea, gypſea, tenuis,
aſſa; ſigna ejus. De bile, vitellina, porracea,
uginoſa, glaſtea, flava. De melancholia, & ejus
fferentiis; ſigna atræ bilis. Uſus humorum:
oræ ſanguinis, copia morum, mutatio humo-
m. Ichor humorum; & ſigna cujusvis. Motus
morum. Utilitas doctrinæ humorum. De ſe-
ine, & quid ſemen, utriusque ſexûs ſemen. An
men ut opifex, an ut materia fœtui ſerviat:
men mulieris. Cauſæ & origo ſeminis. Teſtium
s. Sanguis menſtruus quid, & ejus origo. Con-
ptio, inſtrumenta procreationis, geſtatio &
otus fœtûs, membranæ fœtus: hepar num an-
cor procreetur: ſigna maris & fœminæ: Par-
s, ſuperfœtatio, fœtus tempora, ſeptimeſtris,
c. abortus, fœtus mortuus. Similitudo filiorum
m parentibus, & phyſiognomonica. Monſtra,
ola, androgyni: fœminarum in mares mutatio.
tilitas cognitionis ſeminis & materni ſangui-
s: ſterilitatis cauſæ, Anatome: an unum tan-
m princeps membrum: cur ſeminales partes
ctæ non regignantur. Caput, cerebrum, frons,
rtes caput veſtientes, partes in capite conten-
æ: partes à cerebro ortæ, partes cerebro aſſiſten-
s, oculi: quomodo fiat viſio: lacrymæ. aures,
res, os, muſculi, ligamenta. Thoracis coſtæ,
ernon, muſculi, mammæ, lactis procreatio,
aphragma, tunica coſtas cingens. Partes quæ in
orace continentur, cor, &c. aſpera arteria, lin-
a, ſermo ut fiat. Ventris inferioris, umbilicus,
continentes partes: contentæ, ventriculus, &c.
eſenterium, hepar, fel, lien. Partes ab hepate
ortæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ortæ: partes ſerum attrahentes & ſuſcipientes... nes, veſica, &c. Partes procreationi dicatæ, teſ... paraſtatæ, &c. uterus. Conſenſus uteri & ma... marum. De manûs partibus & ſtructura, de c... re, oſſium ſtructurâ. Calidum innatum, & ... ritus, quid ſit, & cauſſa ejus & effectus; præſt... tia; quotuplex; mutatio ejus. Spiritus quid ... quot: naturalis, vitalis: humidum primigeni... De animæ facultatibus: & earum actionib... quid anima. & quot: quid facultas animæ: p... creatrix, nutrix, attractrix, retentrix, excret... nutritio, auctio, coctio, fames, excrementa. S... tientis animæ facultates, viſus, auditus, olfact... guſtus, & tactus, ſenſus communis, phanta... cogitatio, memoria, motus, appetitus. vitalis ... De ſanitate tuenda. Quid ſanitas. ſigna tem... rierum totius: ſigna cerebri temperati, & ... temperati: pilorum cauſæ variorum: oculor... temperatorum varia ſigna: pulmonis temper... ræ notæ; hepatis, ventriculi, teſtium. Aëris qu... tas varia, regionum varietas, ventorum vis: a... tempora. Cibi boni vel mali, medicamentoſi: ... ctus puerperarum, victus melancholicorum. ... Quantitas cibi; modus utendi. Conſuetudo: ... nandum an prandendum liberalius: occaſio ... bandi. Potus, aqua, vinum, cereviſia, mu... quantitas potûs, ebrietas. Balnea dulcia, therm... rum, modus eorum, aëreum. Alvi dejectio, uri... ſudor, vomitus, menſium & hæmorrhoidum p... fluvium, venus. motus & quies: frictiones. ani... motus. Semina cerealia, triticum, ſiligo, &... Panis & placentæ, pultes & polentæ, legumi... fructus, alimenta ex herbis. Quadrupedes, la... cinia. Aves, piſces, ſucci, condimenta. Differen... & cauſæ morborum. quid morbus, genera m... borum, intemperies: manifeſti, occulti, ve... nati. contagioſi; organici; ſolutio continui: ...

ma...

arii, per ſympathiam ſimplices, compoſiti: acu-
, longi, &c. Cauſæ morborum, agnata, antece-
ens, continens, externa, faſcinum, philtra, in-
ntationes. Signa morborum; & quid ſignum,
thognomonicum, epigenomenon, & epiphæ-
omenon. In excrementis, actione læſa, quali-
te mutata. doloris idea, ſitus. Differentiæ &
uſæ ſymptomatum: quid ſymptoma. In mo-
: tremor, rigor, horror, tuſſis, ſternutamentum,
citatio, pandiculatio, palpitatio, ructus, ſingul-
s. vomitus, nauſea: ſtridor dentium. Læſio
tionis principis cerebri; ut phantaſiæ, cogita-
onis, memoriæ: vigiliæ, ſomnus. naturalis fa-
ltatis, ut attractio, &c. Qualitatis mutatæ. vi-
bilis, &c. dolor. Excrementorum ſymptomata,
ſubſtantia, qualitate, copiâ, tempore, & excer-
endi modo. Prognoſtica. Quid ſignum pro-
noſticum. Signa cruditatis & coctionis. ſigna
ortis vel ſalutis, & quæ ad melius & deterius:
gna quæ ad ſpeciem & ad tempus criſis appa-
nt, Tempus morbi: quid principium, augmen-
m, vigor, declinatio. Paroxyſmus, periodus.
ognoſes in urina, dejectione, ſure, expectora-
, menſtruis, vomitu, hæmorrhagiâ, pure. Criſis
uid: criſis bona, mala, fida: & quando futura.
ierum decretoriorum naturæ & cauſæ. unde
rtus naturæ in his ordo. Luna cauſa adjuvans.
ui dies decretorii: dies ſextus: & ſingulorum
erum vires. Criſes ſingulorum morborum. Se-
imanarum ratio, Abſceſſus. Dies & hora mor-
. Quo affectu quisque peribit. De pulſuum
nificatione, quid pulſus: Diaſtole, ſyſtole:
plex in pulſu quies. differentiæ pulſuum. De
ſpiratione, quid ſit, unde fiat: inſpiratio, exſpi-
tio, uſus ejus: differentiæ variæ, Urina quid
nificet, quid ſit: ut fiat urina. ejus colores,
bſtantia, quantitas, contenta urinarum, enæ-

Cc orema,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

orema, hypoſtaſis, ſpuma, pinguedo, innatan corpora, &c. Qualitas urinæ, odor. unde va urina; ut ex ætate, ſomno, cibo, &c. De feb bus hecticis, ephemeris, ſynochis, putridis, co tinuis, intermittentibus, quartana, &c. Mo partium, capitis, thoracis, ventris, artuum. Vic ratio in morbis ſervanda. De natura medi mentorum, Quid pharmacum: unde eorum res: ut in actum ducantur à noſtro calore. pri eorum qualitates, & ſecundæ: ſapores, &c. P gantia, vomitoria, ſudorifica, urinalia: parti peculiaria, antipharmaca, venena. Delectus mediorum, quando quæque colligenda: radic flores, ſemina, ſucci, lachrymæ. Præparant corrigentia: menſes ducentia, obſtruentia, a rientia, &c. Externa, repellentia, emplaſt anodyna, narcotica, emollientia, attenuan trahentia, diſcutientia, maturantia, puſtula veſicas concitantia. De compoſitione medi mentorum: de ejus utilitate & neceſſitate: ba Coctio remediorum, lavatio, veſtitio, tritura, fuſio, nutritio, mollitio: metallica remedia Alchimica. Adjuvantia remedia. Ponderat menſuræ: Sirupi, &c. Methodus medendi. chirurgia & chirurgo, ejusque officio. Vene rum natura: ab iis præcautio. Vita num pro gari queat medicinâ. cur alii aliis longioris v Mors, ejus cauſæ & neceſſitas. Senes cur fa moriantur. Mortis hora an prædici poſſit. Æ deplorati ſæpe ſervantur. Semina ampliſſim ad medicum campum habetis; vos in meſſ excolite. Qui velit, hæc latius ex Inſtitutioni medicis & Methodo medendi (nam inde p fecta ſunt) pandere poterit: aut (ut varia inge ſunt) arctiùs contrahere. Sunt qui breviſſi velint locos ad praxin. Hi ſerie hac tranſiga In primis ponent morborum definitiones, d

ca

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

cauſas cujusque morbi: ſigna, unde noſcatur, quod ſit talis morbus: Signa differentium cauſarum ejus mali, hoc eſt, differentiæ propriæ cauſarum ut noſcantur: differentiæ etiam communes. Indicationes curativæ: prognoſis num liceat ſatisfacere Indicationibus. Præſervatio, curatio, chirurgia; pharmacia, lenientia, præparantia, purgantia univerſalia, & peculiaria; topica: diæta: empirica.

M. HORTENSII
Diſſertatio de Studio
MATHEMATICO
Rectè inſtituendo,
AD V. C.
MARCVM ZVERIVM
BOXHORNIUM,
Eloquentiæ in Academia Lugd. Bat. Profeſſorem digniſſimum.

QUæ ſuper *Diſſertatione de ſtudio Mathematico rectè inſtituendo* non ita dudum coram diſſeruimus, Vir Clariſſime, ea paucis in chartam conjecta, quia ita poſtulabas, conſpectui tuo ſiſto & offero; non ut ſingulare aliquod cimelium, ſed quia pro amicitia noſtrâ, petitioni tuæ omni modo duxi ſatisfaciendum. Verborum lenocinia, & affectatam dictionis elegantiam hîc ne quæras. Sacra ita ſine ulla pompa tractari amant, & ut Mathe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſis ipſa per ſe ornari negat, contenta doceri ; animus eſt, ab omni fuco temperata manu, r ipſam nudè proponere. Sic ergo habe. Quicu que Mathematicæ ſcientiæ operam dare vu ante omnia certum ſibi *ſcopum* proponere deb nec temere per omnes ejus partes , quæ va ſunt ac vaſtæ , vagari. Nam aut perfectam M theſeos notitiam affectat ; aut tantam mo quæ ſufficiat ad reliqua ſtudia feliciùs pert ctanda. Si prius ; ſciendum , non ſine labore temporis impendio, tum præcipuè certo duce que ordine, eo perveniri. Si poſterius ; res quid tantâ difficultate non conſtat ; at interim con lio quoque indiget ; nec ſine juſta methodo cœptanda. Qui Mathematicus audire cupit, n Arithmeticam modo & Geometriam , quæ M theſin propriè dictam & ab omni materiâ abſt ctam conſtituunt, verùm & Aſtronomiam, Ge graphiam , Opticam , Mechanicam & Statica Muſicam , Geodæſiam & Architecturam mili rem, probè calleat oportet. Cæteris, qui guſtu a quo Matheſeos contenti eſſe volunt , partes a quæ ad lubitum eligendæ, & in iis tantum co parandum exercitium, quantum rebus ſuis & ſt diorum inſtituto cenſent convenire. Ita mul hodie videas, qui uſum & praxin hujus aut ill partis ſectando, de plenaria ejus & fundamen li notitiâ parum ſunt ſolliciti. Paucos contra venias , qui puram illam & abſtractam Mathe ita penetrent, ut ſe nomine Mathematicorum merito dignos eſſe oſtendant. Ut autem qua tum licet utriſque ſatisfaciam ; viam indi bo, quâ quis è tyrone aut perfectus Mathem ticus evadat , aut eam ſaltem cognitionem a quirat , quam animo ac voto ſuo ſatisfactur eſſe prorſus confidat.

Igitur, quoniam Arithmetica & Geomet

ſc

olæ per ſe conſtant, cæteræ partes abſque his
minimè: & in Geometria multa occurrunt, quæ
ſi demonſtrationes ſuas habeant, per numeros
tamen plurimum illuſtrari ſolent ad captum in-
ſipientium: in id tyroni unicè incumbendum
ut antequam ad Geometriam accedat, *Arithme-
ticæ* vulgaris aliquam ſibi comparet peritiam. id-
que aut è vivâ præceptoris voce, aut ex libellis
minùs obſcuris, quales ſunt Arithemetica Gem-
mæ Friſii, Malapertii, Rami cum notis Snellii &c.
Sufficiet autem nôſſe quatuor ſpecies in in-
tegris & fractis, tum regulam auream, & quæ-
dam de numerorum reductione ac proportione.
Hinc ad *Geometriam* ſe conferat, omnium aliarum
Matheſeos partium, atque ipſius adeò Arithme-
ticæ, baſin ac fundamentum. Ac perceptis probè
Definitionibus, Poſtulatis, Axiomatibus, ipſa
aggrediatur Elementa, ab Euclide mirando inge-
nio & arte concinnata, & ad poſteritatem trans-
miſſa. Hîc diligentem ſe præbeat & impigrum
ad labores; &, ſi fieri poſſit, explicantem ea au-
diat Magiſtrum; ſin minùs, Commentatores
adeat ſelectiores, Clavium, Candallam, Com-
mandinum, Dibuadium. Commaninum præ
cæteris commendarem, niſi vitioſiſſimè eſſet edi-
tus; nec tacerem Rhodium, niſi in quibusdam
Propoſitionibus demonſtrandis inveniſſem mi-
nùs felicem. Ergo Clavio potiùs adhæreat; ei-
que adjiciat Henric. Savilium in 8. priores Propo-
ſitiones Euclidis, & Proclum in librum ejus pri-
mum. Nullum hîc tædium objiciat, aut ad com-
pendia quædam Geometriæ deflectat. Devoran-
da ſemel omnis moleſtia; & ut nucleo potiatur,
putamen, etſi durum, frangendum. Ramum ſi
cum Euclide conjungere velit, eſto, ob brevita-
tem Propoſitionum, & ad juvandam memo-
riam, non ut adhæreat, aut ſequatur. Dedit ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

vir nobis hortulum amœnis aliquod florib conſitum, ſed qui nullâ ratione cum poma Euclidis, & cultiſſimo Geometriæ agro, quem jus Elementa aperiunt, veniat comparandus. I que Euclidem.

Nocturnâ verſetque manu, verſetque diurnâ.

Mirum enim, quantum ad firmandum ju cium faciat liber iſte, ubi quis ſedulo inquirit proceſſum Demonſtrationum, & unius Propo tionis ex altera deductionem, atque huic rati cinationes ſuas & diſcurſus mentis ſtudet co formare. Nec greſſum teneat, aut iter ſemel ceptum mutet, ſi alibi ſpinæ occurrant, & moræ, quæ cogant interdum ſubſiſtere. Ill perpetuò mente impreſſum habeat, quod i Euclides olim regi Ptolemæo primo, interroga ti, num brevior aliqua ad Geometriam via eſ hac inſtitutione elementari; reſpondit, nem nullam eſſe, quæ ad Geometriam ducat, via Regiam.

Perceptis ſex libris Elementorum prioribu animum applicet ad doctrinam Triangulorum planorum, & *Geodæſiam*, non neglectâ inter Cyclometriâ. Et in doctrinæ quidem Triang lorum planorum præ cæteris legat Regiomont num de Triangulis, Lansbergii Geometria Triangulorum, Trigonometriam Pitiſci & Sn lii, Finckii Geometriam Rotundi. Geodæſ præcepta hauriat ex Orontii Finæi, Clavii, Met & Stevini Geometriâ practicâ. Cyclometri petat ex Finckii Geometriá Rotundi, Cyclom triâ Snellii, Longomontani, Lansbergii, Ludo phi à Cöllen, Adriani Romani, & ob notabi ψευδογραφήματα Joſephi Scaligeri. Poſtquam his ſatis ſe exercuit, tres ſequentes Euclidis l bros, ſeptimum nempe, octavum, & nonu perlegat; ac ſimul ad intimiorem Arithmeti

cogn

cognitionem adſpiret. Huic inſtituto ſervient
Arithmetica Stifelii, Algebra Clavii & Rami,
Ludolphi à Cöllen Arithmetica ſurdorum, alii-
que. Decimum Euclidis librum ne attingat, niſi
prius artem Analyticam penitius introſpexerit;
cujus præcepta petenda erunt ex Iſagoge Zete-
ticis, aliisque tractatibus Franciſci Vietæ, ex li-
bris Getaldi de Reſolutione & Compoſitione
Mathematica, ſcriptis Anderſoni, Cyriaci, alio-
rum. Quæ tamen ut felicius aſſequatur, ex uſu
erit affectiones quantitatum generales ediſcere,
quæ ſub ſpecie quadam Matheſeos univerſalis
adumbratæ ſunt ab Adriano Romano in Cyclo-
metricis: atque ita quaſi habitum quendam ac-
quirere, quantitates abſtractas variis modis in-
ter ſe comparandi. Dum in Analyticis verſa-
tur, Problemata omnis generis ſibi reſolvenda
proponat: quorum ſylva quædam offertur in
ſcriptis Ludolphi, Anderſoni, Vietæ, Pappi Ale-
xandrini, quoad Geometriam; Diophanti quo-
ad Arithmeticam. Atque interim & decimum
Euclidis librum abſolvat, & tres ſequentes qui
agunt de ſolidis. His verò deguſtatis, ad Archi-
medem & Pappum ſe conferat, & quæ ipſi circa
ſolidorum doctrinam tradunt, ſtudioſiſſimè e-
volvat. Pro praxi autem Stereometriæ legat
Joh. Bajeri & Kepleri Stereometricam doliorum
vinariorum. Tandem ut ſtudio geometrico co-
lophonem imponat, ne dubitet ſe diffundere
per Helices Archimedis, & Conica Apollonii;
& problemata quæ ad iſtam materiam pertinen-
tia paſſim in aliis offendet autoribus, via Geo-
metrica & Analytica, continuo exercitio reſol-
vere.

Hac ſemitâ qui incedit in ſtudio Geometriæ
tandem ſe aptum præſtabit ad percipiendas nul-
lo fere labore cæteras Matheſeos partes, in qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

bus ſi quis operam ſuam non male collocata
velit, tali fere modo in ſingulis progrediatur.
Aſtronomicis à doctrina Sphærica initium fa
at, legendo Inſtitutiones Aſtronomicas Peuc
ri, Metii, Mæſtlini, Crugeri, & commenta
Clavii in Sphæram Joh. de Sacroboſco. Perc
ptis autem Artis terminis, & uſu circuloru
doctrinam Triangulorum ſphæricorum penit
ſimè ediſcat. tam per Tabulas Sinuum, Tange
tium, & Secantium, quam per Logarithmo
Atque heic adeat modo dictos, Lansbergiu
Pitiſcum, Snellium, Finckium: & pro notit
Logarithmorum, Neperum, Benjam. Urſinu
Keplerum, & Gellibrandum in Trigonomet
Britannica. Problematum Sphæricorum reſol
tionem petat ex Ptolemæi libro 2. Almageſ
Longomontani Aſtronomia Danica, Neperi Lo
arithmis, & Inſtitutione Aſtronomica Cruge
Doctrinam Horologiorum ſolarium & Aſtrol
bii, ex Gnomonica Clavii, Aſtrolabio ejusde
& Gemmæ Friſii Aſtrolabio Catholico. Ubi v
rò ſatis diu in Sphæricis verſatus fuerit, ad The
rias Planetarum tranſeat; & perlectis Theori
Planetarum Purbachii cum commentariis Rai
holdi, aut Chriſtiani VVurſtiſii, & Screckenfuc
ſii; Theoriis item Magini & Mæſtlini, ad ipſ
fontes Artis properet, Ptolemæum cum expo
tore Theone, & Copernicum cum narratio
Rhetici, in quibus ſi quæ ardua aut difficilia o
currant, ad inſtitutionem præceptoris confugi
potius, quam tempus fruſtra, proprio Marte ſ
dando, conterat. Pertractata Aſtronomia vet
ri, recentiorum ſcripta evolvat, ſcilicet Prog
mnaſmata Tychonis Brahe, Aſtronomiam Dan
cam Longomontani, Lansbergii Progymnaſm
ta de Motu Solis, & Theorias, Kepleri Epit
men Aſtronomiæ Copernicanæ. Commentar

c

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

de Motu Martis, & Tabulas Rudolphinas; noſtraſque, quarum editionem propediem meditamur, Controverſias Aſtronomicas; atque in calculo Aſtronomico ſtrenuè pro ſupputandis Planetarum locis & Eclipſibus ſe exerceat; ubique, ſi opus ſit, implorato auxilio præceptoris; quod niſi ipſe cum damno meo expertus eſſem, quid ſit ſine duce in iſtis autoribus vagari non tantopere ſuaderem.

In Geographicis, poſt rudimenta Cluveri, Bertii, Apiani, Ptolemæum conſulat, & Ortelium, & Mercatorem: ac crebrâ Tabularum Geographicarum inſpectione, ideam univerſi Orbis Terrarum, quantum poteſt, menti ſuæ imprimat. Nec omittat artis Nauticæ doctrinam petere ex Metio de uſu Globorum, Snellii Typhi Batavo, Petro Nonio, Stevino.

In Opticis & Catoptricis, præter Euclidem de iſta materia, adeundam habebit Opticam Rhodii, Riſneri, Aguilonii, Kepleri; Maurolycum de Lumine & umbra, Perſpectivam Rogerii Bacchonis, & tandem opus ipſius Vitellonis principis Opticorum. In Dioptricis legendi erunt tractatus Scheineri de Oculo, de Refractionibus cœleſtibus, de Maculis Solis, nec non Sirturi Teleſcopium, & Dioptrica Kepleri. In Scenographia, quam Perſpectivam vocant, Guidi Ubaldi Perſpectiva & Stevini; aut ſi Gallicè norit Maroloſii; ſi Italicè, Vignolæ,

In Muſica apud Latinos inveniet Boëthium, Fabrum Stapulenſem, Henrici Glareani Dodecachordum, Kepleri Harmonicen Mundi & opus Muſicum recens M. Merſenni; apud Italos Zarlinum & Galilæum; qui vel curioſiſſimo ſatisfacere queunt in univerſa Muſices tam Theoria quàm praxi.

In rebus Mechanicis & Staticis evolvat Me-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

chanicam Ariſtotelis & Guidi Ubaldi, Pappum Alexandrinum, Stevinum de Iſorrhopicis, Archimedem & Galilæum de iis quæ vehuntur in aqua, & ob materias mixtas Vitruvium, Cardanum de Subtilitate & rerum varietate, & Joh. Baptiſtæ Portæ Magiam naturalem.

In Architectura militari præcipui hodie censentur, Speckelius, Barleduc, Maroloiſius & recentior Freitagius. Ex his quæcunque ad muniendas & oppugnandas civitates præcipiuntur ex uſu militiæ hodiernæ, Geometriæ cognitione inſtructus nullo negotio hauriet, modo idiomatis Gallici aut Germanici, quo in libris ſuis utuntur, non ſit omnino ignarus.

Atque ita quantâ potui brevitate rationem modumque expedivi, Clariſſime Boxhorni, quo quis aut ad plenariam matheſeos cognitionem pervenire queat, aut hinc inde quantum inſtituto ſuo ſatis ſit, decerpere. Non ignoro alia aliis placere, & forte nonneminem futurum, cui ea methodus minus arrideat, aut Autores alii, cum iis quos citavi, videantur permutandi. Verum in tam vaſta ſcientia, non quod omnium palato placeret proferre ſtudui, ſed quod non omnino diſpliceret judicio meo. Ipſe enim, ſi mea res ageretur, non alio tramite incederem. Fateor equidem, nonnullas partes ab uno Autore felicius multo pertractari, quam ab alio; eoque delectu opus eſſe, ſi accuratiſſimæ methodi leges ſint obſervandæ. Verùm nec tempus, nec otium mihi fuit minuta iſta accuratius cribrandi. Et poterit ſtudioſus Matheſeos, ſi talibus modo Autoribus inſtructus ſit, ubi progreſſus aliquos fecerit in ſingulis partibus, optimos à minus probis facillime diſcernere. Apud te non eſt quod multis me excuſem, ſi ſtrictior fui quam pro dignitate

mate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

materiæ; candoris tui erit brevitati meæ ignoſcere. Nam & Typographum urgere ſcis, & ſi pro varia ingeniorum conditione atque hodierno ſtudiorum ſtatu, ſcribenda foret Methodus; ſingulis Matheſeos partes peculiarem inſtructionem pro ſe requirerent. Nulla enim tam anguſta eſt, quæ talia ſcribentem non patiatur, tum quoad materiam pertractandam, tum quoad ſcripta diverſorum Autorum, quam latiſſimè exſpatiari. Hæc ergò ſufficere arbitror, & ſi quodammodo petitioni tuæ videar feciſſe ſatis, habebo unde mihi gratuler, Vale, vir Clariſſime, & me, ut ſoles conſtanter ama. Dabam raptim Amſtelodami, IV Non. Iul. CIↃ IↃ CXXXVI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

SEBASTIANI FOXII MORSILII DE PHILOSOPHIC STVDII RATIONE EPISTOLA AD FRANCISCUM FRATREM.

IN ſtudio Philoſophico, Frater ne cæcus & errabundus ancipit animo verſere, dum in tant Philoſophorum turbâ, quid eligas potiſſimùm, neſcias; dicam profectò quid ſentiam, non quic fieri debeat, ne meo velle alios judicio videa ſubjicere. Univerſa Philoſophia duas in parte à me aliàs diviſa eſt: in *contemplatricem* & *actuoſam*. Quarum illi tres partes ſubjeci, Phyſicen Mathematicen, & primam Philoſophiam: hui rurſus totidem alias, Ethicen, Oeconomicen Politicen. Quibus etiam adjungendæ ſunt dicendi tres artes, Grammatica, Dialectica, & Rhetorica; non uti partes Philoſophiæ, (neque enim ſunt (ſed tanquam inſtrumenta. Quibu de omnibus quando paullò antè ſententiam meam expoſui, & iis pariter Mathematicarum diſciplinarum rationem addidi: tres illæ tantùm in hoc loco reſtant explicandæ, Phyſice, Philo

ſophia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſophia prima, & Morum Scientia; cujus tres eſſe has partes diximus, Ethicen, OEconomicen, Politicen. Ad Phyſices ergo notitiam Ariſtotelem in primis legi oportet, qui, cùm populariter, & ad communem hominum captum ſcripſerit, atque ea magis quæ cadant ſub ſenſum, conſectatus fuerit, principio eſſe legendus videtur. Nam Plato, & Academici, à vulgo ſeſe abducere conati, diviniorem quandam philoſophandi viam ingreſſi ſunt: itaque qui bene ſit in Ariſtotelis lectione verſatus, is ſine dubio magnam phyſices notitiam eſt aſſequuturus. Fuit enim vir ille adeò diligens ejus ſcientiæ indagator, ut quæ alii priùs obſcurè, ac breviter admodùm ſcripſerant multis allegoriis, & ænigmatibus involuta (ut antiqua fuit Philoſophandi ratio) ea ipſe apertius dixerit, affectatâ tamen in quibuſdam brevitate difficili, & lubricâ, quæ tametſi permagnam afferat difficultatem, vulgaribus quidem ingeniis facilior eſt, quàm illorum copia. In ipſo autem Ariſtotele legendo viam, atque ordinem intelligendi ſingula ſervari oportet: tum aliquot interpretes adhiberi, qui non tam ejus omnem adimant difficultatem, quod fieri certè neceſſe eſt, quàm variarum etiam rerum cognitione lectorem imbuant. Id enim commodi affert Ariſtotelis obſcuritas, quod occaſionem auctores multos legendi præbet, id quod vel nullâ oblata, ſtudioſi facere debuiſſent, propter notitiam rerum ipſam. Ex omnibus ergo Ariſtotelis libris de naturæ Philoſophiâ primùm legendi ii ſunt, qui περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως, id eſt, de auditione naturali conſcribuntur. Ii enim univerſam initiorum naturalium explicationem complectuntur: quam cum Phyſico tenendam cumprimis in noſtris ea de re libris diximus, & hos quoque Ariſtotelis libros legiſſe opus eſt. Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quos qui priorem noſtrum de Natura Philo
phiæ librum legerit, quaſi erit introductus: qu
niam eaſdem res noſter hic tractat, quas illi, ſ
breviùs, apertiùs. Ergo cum hos cœperint Ariſt
telis libros ſtudioſi legere, difficiles, ac moleſ
illas Philoſophorum reprehenſiones æquo a
mo ferant, ac ſi diligenter Peripateticorum ſe
tentiam noſſe velint, cognoſcant. Multum eni
prodeſt, adverſariorum argumenta, & opinion
intellexiſſe, ut quid rectè ſecusvé dicatur, n
ſcamus. Qua in re quoniam diverſæ Philoſoph
rum ſententiæ ab Ariſt. citantur eædemque br
viter, & obſcurè; non inutile fuerit, Plutarchi
bellum de Philoſophorum Decretis legiſſe,
ex iis ſententias eorum deſumas. Quibus cogn
tis, & illorum refutationes & aliorum auct
rum innumerabilia loca, intelligentur. Idem f
re præſtant Græci interpretes (nam Latinoru
nemo fere lectu dignus exſtat) ut Alexand
Aphrodiſeus, Themiſtius, Simplicius, Philop
nus: ſed hi quidem legendi, ad eruendam Ariſt
telis ſententiam, & orationis difficultatem to
lendam, ſunt. Et quoniam ex Phyſicorum
bris primus eſt de tribus initiis rerum, materi
formâ, privatione: ſecundus de cauſis, deque n
tura: tertius de motu, ac infinito: quartus de l
co, & inani, ac tempore: quintus de motuu
formis, & differentiis, deque quiete: ſextus
motuum magnitudine, proportione, duration
continuitate: ſeptimus de collatione motuu
cum motore ipſo: octavus de motore primo,
ejus æternitate: hi certè ſi conferantur cum pri
ri noſtro libro rectè, ut ipſe judico, ea omn
brevi cognitione comprehendentur. Addatur a
poſteriores quinque Ariſtotelis Phyſicorum l
bros libellus is Procli de motu, qui univerſa
rem exquiſitè pulcherrimeque complectitur

Geom

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Geometrarum exempla juncta demonſtrationibus docens: ut ſi quis eum legat, Ariſtotelis diſputationes de motu haudquaquam requirat. Libros Phyſicorum ſtatim quatuor de cœlo conſequuntur: quibus noſter ſecundus congruit: qui ideò ſecundo loco ſunt ab Ariſtotele poſiti, quòd poſt initiorum explicationem de corpore naturali Phyſico diſſerendum ſit. Quod cum aut ſimplex ſit, aut compoſitum, de ſimplicibus agitur primum, ut de cœlo, & elementis: tum de concretis. Itaque horum librorum primus de cœli eſſentiâ, figurâ, motu, unitate, partibus, & æternitate diſſerit: cui Phyſicorum octavus liber reſpondet: ſecundus eandem tuetur artem, refutatis aliorum opinionibus, deque ſtellarum natura, figura, motu, ſitu; poſtremò de terra, ejusque ſede, ac figurâ: tertius de elementorum numero, eſſentia, figurâ, ordine, ac motu: quartus de elementis & eorum viribus, qualitatibusque agit. In his quoque libris multæ occurrunt difficiles quæſtiones, quas Alexander Aphrodiſeus, & Simplicius in commentariis in eoſdem, explicant. Reſtant duo de ortu, & interitu, qui communes mixtionis elementorum cauſſas oſtendunt: quibus ſecundi noſtri libri poſterior pars reſpondet. Horum etiam librorum primus communes ortus, & interitus cauſas universè continet omniaque motûs genera quæ in Phyſicorum libris conciſè relata ſunt: ſecundus eandem rem docet accuratiùs, explicatis elementorum naturis, qualitatibus, motibus, & connexione. His addendus videtur proximè Meteorων quartus liber, ut veteres cenſent Peripatetici: in quo de viribus qualitatum elementorum in mixtis corporibus, deque illarum facultatibus, & mixtione ipſa diſſeritur. Quæ res non modò Phyſicis, ſed medicis etiam neceſſaria eſt. In hos libros eleganter

ter ſcripſere Alexander Aphrodiſeus , Simp
cius , ac Joannes Philoponus. Quorum int
pretatio utilis eſt admodùm ad ſententiam A
ſtotelis, & ad rerum variarum notitiam aſ
quendam. Hactenus elementorum , & qua
tatum , mixtionisque corporum cauſæ ex his l
bris , & è noſtro ſecundo poterunt intelligi : ſ
quia illas corporum miſtorum effectiones co
cretiones ipſæ debent mox conſequi , eâ de ca
ſa tres libri Meteorologicorum prioris legantu
Quorum primus de communibus element
rum viribus , loco , ordine, deque iis , quæ in a
re cernuntur , ut crinitis , lacteo circulo , pluvi
nubibus, nebulâ, rore, pruinâ, grandine, vent
fluminibus , fontibus , deque inundationib
agit: ſecundus de mari, ventis , & eorum vari
tate, ac regionibus , deque terræ motu , tonitr
fulgure : tertius de fluminibus,& eorum form
deque aliis rebus , quæ accenſæ in aëre cernu
tur. Quos etiam in libros tametſi accuratè Al
xander Aphrodiſeus ſcripſerit , commodum e
tamen Plinii ſecundum librum , ac ſeptem ill
Senecæ de quæſtionibus naturalibus , ac The
phraſti de igne , ac ventis adhibere , ut horu
collatione univerſa res intelligatur perfectè. C
etiam rei tertius liber ex noſtris , qui ea de
ſcriptus eſt , non parum conducet. Sequunt
miſtorum perfectorum cauſæ,quæ magnam Ph
ſices partem continent: quas nos in quarto lib
perſequimur. Hujus generis ſunt ſtirpium gen
ratio , & natura , quam à Theophraſto , Plinio
Dioſcoride , aliisque hiſtoricis petere oporte
tum lapidum, metallorum, quæ breviter Ariſt
teles in fine lib. 3. Meteorων , & Theophraſtu
in libello de Lapidibus , ac Plinius docuêre : ſe
optimè omnium Georgius Agricola : poſtrem
animalium , de quibus uberrimè, atque abſolu
tiſſim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tiſſimè Ariſtoteles ſcripſit, Plinius, Ælianus, atque ætate noſtra eleganter Eduardus VVortonus Anglus. Ad harum rerum notitiam problematum Ariſtotelicorum, ac Plutarchi, & Alexandri Aphrodiſei, atque aliorum quicunque problemata collegêre, lectio adhibeatur, quæ multa ſcitu digna, jucundaque poterit docere. Quorum omnium tam eſt utilis, ac neceſſaria cognitio, ut quæ his prius in Phyſica tradi ſolent, moleſta & inutilia ſint, ſi cum his ipſis conferantur. Si enim utilitatem è Phyſica requirimus, unde major, quàm ex ſtirpium, animalium, metallorum, lapidum cognitione comparari poteſt, quorum eſt frequens in vita uſus, & neceſſitas? ſi jucunditatem, quænam rurſus major eſſe hac poteſt? niſi fortè moleſtas illas de primis rerum initiis diſputationes his anteferendas exiſtimes: ſi rerum denique peritiam, unde obſecro quiſquam uberiorem queat comparare? Quapropter ridere ſatis non poſſum eorum ineptiam, qui peracto quodam, ut ipſi vocant, ineptè artium curſu, ad alias ſeſe continuò diſciplinas referunt harum rerum, quas dixi, notitiâ deſtituti: quas dum negligunt, ipſi à ſe ſuæ inſcitiæ pœnas ſatis magnas exigunt, dum ſe optimarum rerum cognitione privant. Atque ego ſanè non modò ei, qui Philoſophiam naturæ volet accuratè cognoſcere, hæc omnia ediſcenda cenſeo, ſed brevem etiam aliquam Medicinæ rationem, qualem Galenus deſcripſit, adhibendam, (ſi modò ſit ab ea arte alienus, & alicui ſe cæterarum diſciplinarum dediderit) ut nullam Philoſophię partem omiſiſſe, aut ignoráſſe videatur. At quoniam, uti ſuprà retuli, Ariſtotelis difficultas interpretem requirit, adhibendi quidem ii ſunt, qui non tantùm eam tollant, ſed eruditionē etiam augeant & alant. Tales ſunt Alexander Aphrodiſeus, Themiſtius, Philoponus

Sim-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Simplicius, Porphyrius, aliique multi antiqu
rum ac recentiorum, quos longum eſt recenſe
Atque Alexander quidem, qui primus omniu
jacentem Peripateticorum diſciplinam exci
vit, & Ariſtotelis obſcuritatem, Commenta
illuſtrare editis conatus eſt, diligentiſſimè hu
ſenſum & doctrinam expreſſit, niſi quod ide
ſive Ariſtotelem ipſum in omnibus imitari c
piens, ſive quod ejus erat ingenii, durus eſt,
nimium difficilis. Hujus ergo in Meteorων libr
exſtant eruditiſſimi Commentarii: omitto en
illos, qui in Topica, & Elenchos ſcripti ſun
itemque problematum, & naturalium, mo
liumque quæſtionum, & de mixtione libros l
ripateticorum diſciplina omni refertos. Hu
poſtea perſequutus Themiſtius eleganter perſ
cuéque libros de Phyſico auditu paraphraſi e
planavit. Quem qui legat, non magnopere ipſu
requirat Ariſtotelem. Non eſt in hac pa
negligenda Johannis Philoponi Alexandri
Grammatici diligentia, quia accuratè liberéq
admodum quatuor priores Phyſicorum lib
interpretatur, (reliqui enim deſiderantur)
duos de ortu, & interitu: quibus octo alios
mundi ortu contra Proclum ſcriptos adjecit e
gantiſſimos, & Academicorum Peripateticoru
que doctrinam omnem complectentes. Simp
cius etiam, tametſi prolixus interpres, non p
vam tamen Ariſtoteli operam navavit, ſcrip
commentariis in octo libros Phyſicorum, &
quatuor de cœlo: utpote qui Platonis, & Ariſ
telis magnam habuerit cognitionem, & utru
que ſummopere conciliare ſtuduerit. Sunt & i
terpretes alii Latini, tum boni, tum mali: ſed
mnes longo intervallo Græcis poſtponendi: i
ne legendi quidem, dum illos habuerimus. Qu
ſi verò quis interpretum multitudine obrutus

de

defatigatus eoſdem non putet ſibi legendos, aut magno ſaltem cum faſtidio legat: facillima mihi ſane ratio videtur, ut dum quæſtiones Phyſices ſingulas tractare, aut Ariſtotelem ipſas tractantem, legere oporteat, auctores alios, qui ea de re ſcripſerint, evolvat, ut hujuſmodi collatione rem ipſam cognoſcat, & è multis comparet judicium. Veluti ſi cum de principiis rerum, de cœlo, ejusque motu, de elementis, de mixtione, aliisque hujusmodi agitur, Plotini libros de materia, deque actu, & poteſtate, de cœlo, & ejus motu, Theophraſti de igne, Alexandri de mixtione, aliaque generis hujus legat. His cognitis, Plato tandem adjungendus eſt, qui longè quidem maturius exercitatiusque ingenium requirit, utpote qui diviniora, magisque recondita Philoſophiæ tractet myſteria. Hunc quamquam à Philoſophorum vulgo rejici, legique rarius videam, tamen ita cenſeo neceſſarium eſſe Philoſopho futuro, ut ſine illo perfectam ejus diſciplinæ notitiam habere poſſit nemo. Etenim nec ipſemet Ariſtoteles commodè, ignorato Platone, intelligi poteſt, cum eadem ferè ſint utriusque decreta: & in Platone quaſi fontem Ariſtotelicorum ſcriptorum liceat intueri. Adde quod & medici Hippocratem, aut Galenum ut intelligant, Platonem debent adjungere: cujus videant in iis duobus auctoribus imaginem expreſſam: ſiquidem, ut Galenus in libr. de utriusque decretis refert, Hippocratem eſt Plato in plerisque imitatus, & Galenus Platonem ubique ſequitur; Ariſtotelem verò nunquam. Quid, quod Theologi antiquos omnes patres, ut Baſilium, Gregorium Nazianzenum, Auguſtinum Platonis diſciplinam amplexos animadvertent: id quod ex Auguſtini ipſius de Civit. Dei libris planum eſt. Nec verò hîc docere opus eſt, quantò magis Platonis do-

gmata

gmata cum religione noſtra conſentiant, quan
aliorum philoſophorum, quando id eſt copioſ
à Beſſarione doctiſſimo in libris adverſus cal
mniatorem Platonis diſputatum. Ergo in Pl
tone legendo qui à vulgi ſenſu maximè diſceſſi
& abditiſſima quæque, ac divina eſt conſectatu
magnâ uti opus eſt cautione, tum ob illius di
ficultatem, tum quia ore aliorum ſententia
ſuam dicens, quid ſentiat, ferè ſemper occulta
Quamobrem & nos noſtris in Timæum com
mentariis communem quandam Platonicoru
dialogorum rationem præpoſuimus: quâ cogn
tâ, quaſi viam ſtudioſi habeant præmunitam.
Platonis verò ipſius de natura diſputatio potiſſ
mùm in Timæo, Parmenide, & Sophiſtâ cont
netur, in aliis verò locis ſparſim. Quocirca uti
admodùm erit, Alcinoi, & Appuleji de Platon
doctrinâ libros legiſſe; ut cognitis iis, accedan
ſtudioſi magis inſtructi. Adde his Plotini libros
ac Procli commentarios, fragmentaque illa Jan
blichi, & Porphyrii, quæ exſtant, tum Plutarc
libellos quoſdam, qui Platonica dogmata ſpa
ſim comprehendunt: quales ſunt ii de animi g
neratione ex Timæo, de Platonicis quæſtionibu
aut Marſilii Ficini, ac Beſſarionis, virorum do
ctiſſimorum ſcripta. Quæ omnia præter Plato
nicæ diſciplinæ cognitionem multarum reru
afferre poterunt eruditionem. Ac de Philoſo
phiâ naturæ ſtudiis, lectioneque auctorum ha
ſatis. Huic adjuncta eſt hiſtoria de anima: in qu
omnium artium, & ipſis Philoſophiæ origo e
poſita. Quam ipſam plerique antiquorum, ac r
centiorum nonnulli præclaris literarum mon
mentis mandârunt: ùt Ariſtoteles in tribus libr
de anima, & iis, quæ vulgò *Parva naturalia* no
minantur: Plato in Timæo, Phædone, ſparſim
que aliàs: tum Alexander Aphrodiſeus, ac Lu

dovicu

Ludovicus Vives, qui hac in re illis non eſt inferior. Atque de anima quidem Ariſtoteles (quem initiò cunctis legendum puto) ita ſcripſit, ut ejus vires, & actiones accuratiùs, quàm eſſentiam deſcripſerit. Nam in primo libro ſententias aliorum, ut ſolet, refutat: in ſecundo quid ea ſit, & quotuplex, quibusque viribus prædita, oſtendit; in tertio internas animi, humani præſertim, vires enumerat. Porrò in libello de ſenſu, reque ſenſili eandem ferè rem, quam in ſecundo illius operis libro tractat, id eſt, ſenſuum exteriorum objecta, varietatem, ac vires. In alio verò libro memoriæ, ac recordationis cauſas exponit: In alio ſomni, ac vigiliæ animalium: In alio rurſus, è quibus quia nonnulli divinationem petunt, eadem quoque de re alio in libro diſſeruit. Exponit item in reliquis vitæ ac mortis, & horum longitudinis, & brevitatis, cauſas, tum ſenectutis, & juventutis, mox reſpirationis, ultimo animalium motionis, & inceſſus. Quæ omnia cum Ariſtoteles in ſecundo libro de anima explicanda ſuſcepiſſet, ſeparatis voluminibus maluit deſcribere, quàm in uno breviter, & obſcurè. In hos libros Themiſtius, Philoponus, Simplicius, atque alii ſcripſere: ſed omnium optimè Themiſtius, ſi Ariſtotelis intelligentiam requiras. Quibus addendi eſſe videntur tanquam interpretes, Theophraſti de Phantaſia libellus cum ejuſdem interprete Priſciano Lydo: Alexandri Aphrodiſei libri de anima, & naturalium quæſtionum: tum Gregorii Nyſſeni de homine libri; aut ejus compendium à Nemeſio Philoſopho deſcriptum: itemque Ludovici Vivis, qui ordine, perſpicuitate, copiâque omnes in hac parte ſuperavit. Sunt & à Platone de anima ſparſim in ejus ſcriptis permulta explicata: ut in Phædone, Menone, libris de Republ. & legibus: ſed

eadem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

eadem omnia diligentiùs in Timæo tradunt
Quam ad rem, ſi Platonicam velis diſciplina
tenere, Plotini libros de animi eſſentiâ, & d
biis, Porphyrii, Proclique Jamblichi, fragme
ta addantur : quæ tametſi ex inſtituto Platone
non interpretentur, eaſdem tamen res tractan
& continent. Nam Plotinus auctor brevis,
conciſus, Platonicam ubique docet diſciplinar
Eandem illuſtravit Proclus, ſed diffusè, tam
ut magnâ rerum varietate poſſit lectorem del
ctare. Cujus ſi Theologia, (quam ſe mihi h
bere dixit aliquando D. Diegus Hurtadus Me
doza ſummâ vir eruditione, ac nobilitate illuſtr
Caroli V. Cæſaris apud Rom. Pontificem leg
tus) exſtaret; magnam profectò Platonis ſcr
ptis lucem afferret. Sed hanc rem eleganter, d
ctéque Marſilius Ficinus in libro de Theolog
perſequutus eſt. Tranſeo ad Philoſophiæ parte
alteram, quam priſci omnes Theologiam, *M*
taphyſicam vulgo nunc appellant. Eam, ſi ver
tatem doctrinæ quæras, nullam eſſe aliam, qua
Chriſtianam putare debes, cum hæc divinaru
rerum notitiam verè . perſpicueque tradat. Se
quia illam Philoſophicam ad eruditionem no
inutilem fore arbitror, danda quidem eſt oper
ut ipſam noſcas diligenter, non ut ei fidem ali
quam habeas. Hanc multi diverſis voluminibu
complexi ſunt, ut Ariſtoteles in libris qui *Meta*
phyſicorum vulgò inſcribuntur, ac diſcipulus eju
Theophraſtus in libello ea de re, Plato in Par
menide, ac Timæi priori parte, atque Epinomi
de, locisque aliis, Triſmegiſtus in Pimandro, &
Aſclepio, longéque poſt hos Plotinus, ac Diony
ſius Areopagita : qui tametſi Chriſtianus, Plato
nicus omnino eſſe videtur : tum Pſellus in libel
lo de Dæmonibus, Jamblichus, Proclus; atque
Latinis Marcus Cicero in libris de Natura Deo

run

rum, & divinatione; denique Platonici omnes, qui ſtudioſè hac ſunt in arena verſati. Nam Ariſtotelis de Philoſophia prima libri, quos Alexander interpretatione illuſtravit, excepto duodecimo, nihil ſanè tanto titulo dignum habere mihi videntur: quippe qui vocabulorum interpretationes, ac diſputationes eaſdem quæ in Phyſicis ſunt, atque in libris de cœlo, contineant. Quo nomine à Platonicis cenſeo Theologiam hanc antiquorum petendam, non ab Ariſtotelicis, qui eam minimè attigêre, naturalium rerum tantummodo inquiſitioni intenti. Cum enim hanc Platonici, divinarum in rerum contemplatione poſitam putâſſent, quidquid de Deo potuit ab homine perveſtigari, attigêre. Docent id Plotini libri de tribus eſſentiis, de uno, & bono, de ideis, de animarum deſcenſu in corpora, Triſmegiſtus in Pimandro, & Aſclepio: in quo manifeſtam hiſtoriæ Moſaicæ imaginem intueri poſſis: poſtremò reliqui Platonicorum libri de Deo, geniis, animis, rebusque aliis hujusmodi incorporeis conſcripti: qui, tametſi magnâ ſunt ſuperſtitione, atque errore gentium referti; ſummam tamen antiquitatis memoriam, & cognitionem parere poterunt. Sed jam ad poſtremam Philoſophiæ partem accedam, quæ verſatur in hominum moribus inſtituendis, cujus eſt magna in omnes vitæ partes utilitas, ac neceſſitas. Hanc iidem diligentiſſimè Peripatetici, & Academici literis prodidere, diversâ tamen ratione. Illi enim vulgo ſeſe accommodantes, vulgaria, & neceſſaria vitæ uſibus præcepta tulerunt: hi verò, ut ſolent, recondita quædam conſectati divinitatem quandam affectârunt. Itaque major in hoc eſt Peripateticorum ſcriptorum uſus; quippe cum vitæ communi, atque hominum moribus civilibus magis congruant. Et profectò cum tres in

partes

partes hæc tota morum philoſophia diviſa ſi
in Ethicen, OEconomicen, ac Polyticen, ſing
læ peculiare ſtudium, atque ordinem deſid
rant, ſingulæque ſuos habent auctores. Et cu
Ethice, quæ in unius hominis inſtitutione v
ſatur, de his diſſerat potiſſimùm : de ſummo b
no, de affectibus moderandis, de virtutibus,
vitiis, Ariſtoteles (quem in hac parte lege
dum quoque arbitror primum) eadem in Eth
corum libris ad Nicomachum filium, & ad E
demum, ac in Magnis moralibus, & libello
virtutibus complexus eſt. In quibus omnib
eadem cum ſæpè tractet, & inculcet, Ethicoru
profectò liber ad Nicomachum præferendus e
aliis perſpicuitate, copiâ, & doctrinâ. Cui tam
interpretationis inſtar addendi reliqui videntu
ut cum eandem rem variis modis tractari vide
mus, collatione factâ, quid auctor ſentiat, intel
gamus. Atque ut res ordine progrediatur, p
mus Ethicorum ad Nicomachum liber, qui
de ſummo bono (cui primus etiam è noſt
reſpondet) legendus videtur unà cum decin
ejus operis, qui eandem continet diſputationen
idque adhibitis Euſtratii commentariis, quan
nulli exſtant alii meliores. Atque etiam, ſi m
quiſquam conſilio uti volet, ut collatione a
ctorum diverſorum, qui eandem rem tractent
cuncta meliùs intelligat: adhibeat Platonis Ph
lebum de ſummo bono, Senecæ libros ea de r
ac Plotini, & Ciceronis de finibus bonorum,
malorum. Jam quia reliqui Ariſtotelis libr
primo uſque ad nonum virtutis, ac vitioru
rationem exponunt, ita ſunt legendi, ut cuiq
tractationi auctorum reliquorum diſputatione
eâ de re latè diffuſæ, diſtinctè, convenient
que accommodentur. Itaque quoniam inprim
quæri ſolet, virtus ne ſit docenda, nec ne, id

Plat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

latonis Menone, Plutarchi libello de morum
rtute, atque ex alio titulo ejuſdem rei inſcri-
to petendum eſt. Tum quia variæ virtutis par-
s ſunt, variaque officia, ut nos diffusè in com-
endio Ethices noſtro docuimus, eadem apud
ctores diverſos legenda erunt: ut apud Plato-
em, Xenophontem, Epictetum, Plutarchum,
enecam, Ciceronem: eâ tamen adhibitâ diſtin-
ione, ut diſputationem unamquamque de mo-
bus apud ejuſdem auctores diverſos requira-
us. Veluti ſi de amicitia ſit agendum, ad Ari-
otelis octavum ac nonum librum Ethicorum
ccedent Lyſis Platonis, Ciceronis Lælius, Plu-
rchi libelli, de amici & adulatoris diſcrimine,
e commodo ex inimicis capiendo, de amicitia
multos diffusâ, aliorum denique ſcriptorum
bri, qui eâ de re benè ſcripſiſſe feruntur. Idem
rit in aliis tractationibus efficiendum: quarum
iverſos inveniet diligens lector auctores. Se-
uitur altera Moralis ſcientiæ pars, quam OEco-
omicen, id eſt, familiarem appellant. Hanc in
bello eâ de re Ariſtoteles, ac Xenophon ſcri-
tis mandârunt: nam Plato in Civili dialogo
am à reliquis duabus partibus minimè ſejun-
endam putavit, & idcirco eam locis diverſis
parſim complexus eſt. Ad hanc pertinent Plu-
archi præcepta connubialia, ac liber de filiis in-
tituendis, Platonis Hipparchus, qui eſt de quæ-
tûs ſtudio, ac cætera omnia, quæ domeſticis de
ebus ſcripta videantur. Reſtat pars tertia, quam
oliticen, id eſt, Civilem nominant. quam Ari-
toteles abſolutiſſimè octo libris de republ. com-
lectitur, atque eo prior Plato copioſius in Civi-
i ſeu de regno, & in duodecim de rep. & legibus
bris, Plutarchus in Politicis, ac lib. de Principe.
enophon in Cyropædia, aliique auctores per-
multi. Atque hoc ſanè in Philoſophiæ genere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quod eſt in humanæ vitæ moribus, & conſue-
dine poſitum: magna hiſtoriarum, & antiqui-
tis morumque gentium diverſarum notitia
ſtulatur, in quibus exempla vitiorum, ac vir-
tum intueri, agnoſcereque liceat. Nam qui n
nullis eſt propoſitus Philoſophandi finis, ut
de moribus differentes præcepta omnia refer
ad contentioſas ſcholæ diſputationes, is m
profectò ridiculus videtur; cùm nullum di
plinæ genus quietius, aut popularius eſſe debe
quàm hoc ipſum de moribus. Quod ne prol
diſputatione demonſtrem, argumento eſſe p
terunt antiquorum Philoſophorum eâ de re ſc
pta plurimis exemplis, & varietate rerum ref
ta. Quam enim frequentibus Plato utitur exe
plis, & ejuſdem adverſarius Xenophon? qu
denique plurimis Cicero, Seneca, & Plutarch
cæterique omnes? Nec verò hîc opus eſt do
re, quemadmodum ſint hiſtoriæ legendæ,
quo ordine, quove conſilio; cum id à meo
inſtituto alienum. Illud obiter admonuiſſe ſit
tis, ita eſſe hiſtoriam legendam, ut temporu
factorum, locorum, perſonarum, eventuumq
habita ratione, quæ plurimum adjuvant m
moriam, cuncta in communes quaſi locos con
ciantur, è quibus ut è penu, cum opus ſit, exe
pla proferantur. Quod ipſum Valerius Maxim
cæterique omnes, qui exempla rerum diverſaru
collegêre, videntur inſtituiſſe, atque omnis
ctor diligens ſive memoriâ, ſive ſcripto obſer
re debet. Ita enim efficietur, ut quamcumq
ad rem exempla ex hiſtoriis, quas quiſque leg
rit, petita proferre, & accommodare poſſit:
quod profectò nunquam aſſequetur, ſi teme
ac tumultuariè omnia perlegens nihil certu
aut definitum teneat in mente. Habes igitu
frater, meam omnem de Philoſophici ſtudii
tio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ione ſententiam, quam tu quæſo ſic amplectere, t conſilium in hac parte meum cepiſſe te, non le ratione ſtudii præcepta communia audiiſſe, rbitrere. Nam de ſtudiis quidem permulti præ-epta collegêre, ac moroſius fortaſſe, & difficiius, quàm par ſit. A me autem perbrevem hanc hiloſophandi rationem accipe: quam ſi, ut ſpeo, ſequaris, non inutilem in hoc ſtudio operam oſueris. Reſtat, ut quemadmodum cœpiſti, ac iberalèm decet hominem, & ingenuum, his te edas ſtudiis, quibus reipubl. profuiſſe velle, atue à parentibus honeſtiſſimis minimè degeneâſſe videare. Vale.

PETRI ANGELII BARGÆI,

Quo ordine Scriptorum Hiſtoriæ Romanæ monumenta ſint legenda,

LIBELLUS,

Ex Bibliothecâ

JOHANNIS ANTONIDÆ van der LINDEN, Med. Prof.

IN Hiſtoria cognoſcenda ut rerum geſtarum, & temporum ordinem, qui unus eſſe ſolet memoriæ cuſtos, proſequamur; & à primis temporibus ad ultima hæc tempora, quaſi filo per manus ducto, leveniamus; primus hiſtoriæ ſcriptor, quem obis legendum proponi oportet, eſto is, quem rdine cæteri conſequentur.

Dionyſius Halicarnaſſeus, cujus hiſtoria comple-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ctitur vetuſtiſſimas Italorum, & urbis Romæ o
gines; & Romanorum res geſtas domi fo
que uſque ad Lartem Herminium Exquilinu
T. Virginium, Tricoſtum, Cœlimontanum C
id eſt, annum ab Urbe conditâ CCCVII.

Titus Livius, cujus primi tres libri ab adven
Æneæ in Italiam, uſque ad Lartem Herminiu
& T. Virginium Tricoſtum Coſſ. conveni
cum undecim libris Dionyſii qui exſtant, &
dem omnino tractant quæ Dionyſius; ſed b
viſſimè, ſi cum illo comparentur.

Eutropii primus liber etiam, ferè totus c
iiſdem tribus T. Livii conjungendus.

Plutarchi Romulus, & Numa Pompilius, c
primo Livii conjungendi. Et

Ejuſdem P. Valerius Publicola, & Cn. Mar
Coriolanus, cum ſecundo Livii.

T. Livii extremus tertius liber ab Larte H
minio ſcil. & T. Virginio Tricoſto Coſſ. uſque
extremum decimum librum, id eſt, ad annu
ab Urbe condita CDLXII. Quo anno fuere C
Q. Favius Maximus Gurges, & D. Junius Bru
Scæva. Eritque decurſus circiter annorum CL

Eutropii extremum caput primi libri de ca
Urbe à Gallis.

L. Flori primus liber uſque ad Bellum Tare
tinum, & cum Pyrrho Rege.

Plutarchi L. Furius Camillus.

L. Flori extremus primus liber de ſedition
bus, de prima, ſecunda, tertia & quarta Ur
diſcordiâ.

Ab Q. autem Fabio Maximo, & D. Bruto Sc
va Coſſ. uſque ad P. Cornelium Scipionem
T. Sempronium Long. Coſſ. (Quibus Coſſ. g
cœptum eſt Bellum Punicum ſecundum, an
videlicet DXXXVI ab Urbe conditâ.) Livii hiſt
ria LXXIV annorum amiſſa eſt. In cujus locu
legu

guntur T. Livii libri à Floro in compendium
dacti, quæ vulgo *Epitome* nominatur. ſunt au-
m iſti:

T. Livii liber undecimus, ac reliqui novem,
ui eum ſequuntur ab Q. Fabio Max. Gurgite &
. Junio Bruto Scæva Coſſ. uſque ad P. Corne-
um Scipionem & T. Sempronium Long. Coſſ.
tque hic erit, ut paulò ante diximus, circiter
xxxiv annorum decurſus.

Plutarchi Pyrrhus.

L. Flori de Bello Tarentino & cum Pyrrho
ege, de Bello Picente, de Bello Salentino, de
ello Volſinienſi.

Polybii primi duo libri.

L. Flori ſecundus liber de primo Bello Puni-
o, de Bello Liguſtico, Gallico, Illyrico.

Eutropii liber ſecundus, de Tribunis militari-
us, conſulari poteſtate uſque ad initium Belli
unici ſecundi.

T. Livii liber xxi ac novem qui eum ſtatim
bſequuntur: à P. Cornelio Scipione & T.
empronio Longo Coſſ. usque ad Ser. Sulpitium
albam & C. Aurelium Cottam Coſſ. ad annum
idelicet ab Urbe condita DLIV. Eſt autem de-
urſus annorum circiter XIIX. ab initio ſcilicet
elli Punici uſque ad initium Belli Macedonici
rimi.

Appiani Alexandrini de Bello ab Annibale
eſto, libellus unicus.

Polybii tertius & quartus liber. Præterea non-
ulla in fragmentis, uſque ad extremum XVII.
brum. Quæ tamen, quia manca ſunt & valde
erturbata, ſeparari commode poterant à tertio
t quarto, atque ex hoc ordine rejici.

Eutropius de Bello Punico ſecundo: quod ex-
emo capite libri tertii comprehenſum legitur.

Plutarchi Q. Fabius Maximus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Ejuſdem M. Claudius Marcellus.

L. Flori Hiſtoria de Bello Punico ſecund quæ libro ſecundo legitur.

Hinc ad primum Bellum Macedonicum pe gendum eſt, quod cum Philippo Rege Perſei p tre geſtum fuit. Ideoque poſt ſuperiores con nuo legendi ſunt.

T. Livii liber XXXI ac reliqui novem, qui eu ſtatim conſequuntur à Ser. Sulpicio Galba & Aurelio Cotta COſſ. qui anno ab Urbe condi DLIV. Conſulatum geſſerunt, uſque ad C.Cla dium Pulchrum & T. Sempronium Gracchu Coſſ. id eſt, in annum ab Urbe conditâ DLXXVI Quo anno Bellum Iſtricum geri cœptum eſt. I erit decurſus circiter XXIII. annorum.

L. Flori de Bello Macedonico primo, de Bel Syriaco Regis Antiochi, de Bello Ætolico.

Plutarchi M. Porcius Cato Cenſorinus, ſe Major, ut ab aliis appellatur, de Bello Ætolico.

Appiani Alexandrini liber de Bello Syriaco.

Eutropii liber quartus de Bello Macedonico, de Bello Syriaco. Et hic decurſus ferme XXII. ar norum eſt; ab Urbe autem conditâ DLXXVII.

T. Livii liber XLI, & reliqui quatuor qui po ſtremi conſequuntur, à C. Claudio Pulchro & T. Sempronio Graccho COſſ. uſque ad C. Sulpi tium Gallum & M. Claudium Marcellum Coſſ annum ſcilicet ab Urbe conditâ DXXCIIX. E erit decurſus XI. ferme annorum.

Plutarchi T. Quintius Flaminius.

L. Flori liber ſecundus de Bello Iſtrico, d Bello Gallo-græco, de Bello Macedonico ſecun do, ac de Bello Illyrico.

Plutarchi L. Æmilius Paulus, qui Perſeum vi cit, ac de Macedonia triumphavit.

Eutropii liber quartus de Bello Macedonico ſe cundo. Et hic erit decurſus XII annorum ferme

T. Livi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

T. Livii XLVI. & tredecim qui proximè ſequuntur ab L. Floro in epitomas redacti (nam ipſius qui erant integri, perierunt) legendi, à C. Sulpitio Gallo & Marco Claudio Marcello Coſſ. uſque ad extremum LIX librum, id eſt, ad M. Æmilium Lepidum & L. Aurelium Oreſten coſſ. annum verò ab Urbe conditâ DCXXIIX. & erit circiter XL. annorum decurſus.

Appianus Alexandrinus de Rebus Lybicis ſive Carthaginenſium.

L. Flori de Bello Macedonico tertio, de Bello Punico tertio, de Bello Achaico, de Rebus in Hiſpania geſtis, & de Bello Numantino.

Plutarchi C. & T. Gracchi.

L. Flori de Legibus Gracchianis, de ſeditione T. Gracchi liber III.

T. Livii liber LX ac triginta qui deinceps illum ſequuntur à Man. Æmilio Lepido & Aurelio Oreſte coſſ. uſque ad extremum XCI. librum, id eſt, ad Æmilium Lepidum & L. Volcatium Tullum coſſ. annum ſcilicet ab Urbe conditâ DCXXCIIX. Et erit ferme LX. annorum decurſus.

C. Criſpi Salluſtii liber de Bello Jugurthino.

L. Flori de Bello Jugurthino, de Bello Allobrogico, de Bello Cimbrico, Teutonico & Tigurino; item de Bello Thracio.

L. Flori de ſeditione Apulianâ; de ſeditione Druſianâ; de Bello quod adverſus ſocios geſtum eſt; de Bello ſervili.

Eutropii de Bello Jugurthino, de Bello Cimbrico, de Bello ſociali, de Bello civili Mariano & Mithridatico. Item prima pars ſexti libri, uſque ad Bellum cum Spartaco geſtum.

Plutarchi C. Marius.

Ejuſdem L. Cornelius Sylla.

Appiani Alexandrini liber primus de Bellis civilibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

T. Livii liber XCI ac ſeptemdecim qui ordi[ne] cum ſequuntur uſque ad extremum CIIX, id e[ſt] à M. Æmilio Lepido & L. Volcatio Tullo Co[ſſ.] ad C. Claudium Marcellum & L. Corneliu[m] Lentulum Coſſ. annum videlicet ab Urbe cond[i]ta DCCV. Quo anno geri cœptum eſt Bellum c[i]vile Cæſaris & Pompeji. Et erit circiter XII annorum decurſus.

Eutropii liber ſextus de Bello cum Spartaco.

L. Flori de Bello cum Spartaco, de Bello civ[ili] Mariano & Sertoriano; de Bello civili ſub Lep[i]do, de Bello Mithridatico.

Plutarchi Sertorius.

L. Flori de Bello Piratico, de Bello Getico, d[e] Bello Baltarico de Expeditione in Cyprum, d[e] Bello Gallico, de Bello Parthico.

Plutarchi L. Licinius Lucullus.

Ejuſdem M. Licinius Craſſus.

Ejuſdem M. Tullius Cicero.

Dionis Fragmenta XXXV & XXXVI libri.

Appiani Alexandrini libellus de Bello Mithri datico.

C. Criſpi Salluſtii de Conjuratione Catilinæ.

Dionis liber XXXVII.

L. Flori Bellum Catilinæ.

Eutropii Conjuratio Catilinæ: Bellum Galli cum uſque ad C. Jul. Cæſarem Dictatorem.

C. Cæſaris Commentarii de Bello Gallico.

Dionis liber XXXIIX, ac duo qui deinceps eum continuò ſequuntur, uſque ad extremum XL. librum.

T. Livii liber CIX. ac ſeptem qui deincep[s] eum ſequuntur, à C. Claudio Marcello & L Cornelio Coſſ. uſque ad Julium Cæſarem & M Antonium Coſſ. annum ſcilicet ab Urbe condi tâ DCCX, quo anno Cæſar in magiſtratu occiſu[s] eſt. Et erit decurſus circiter V. annorum.

C. Iuli

C. Iulii Cæſaris libri de Bello civili Alexandri-
o, Aphrico, & Hiſpanienſi.

Suetonii Tranquilli C. Julius Cæſar.

L. Flori liber quartus de Bello Cæſaris & Pom-
peji.

Dionis liber XLI. ac duo ſequentes uſque ad
extremum XLIII.

Eutropii J. Cæſar Dictator.

Plutarchi Cn. Pompejus Magnus.

Ejuſdem C. Julius Cæſar.

Ejuſdem M. Porcius Cato Uticenſis.

Appiani Alexandrini liber ſecundus de Bellis
civilibus.

T. Livii liber CXVII ac viginti tres qui dein-
ceps ſequuntur, præter quos nulli alii ad no-
ſtram ætatem pervenerunt; à C. Julio Cæſare
ſcilicet & M. Antonio Coſſ. uſque ad Neronem
Claudium, Druſum Germanicum, & T. Quin-
tium Criſpinum Coſſ. Quo in Magiſtratu Dru-
ſus eſt mortuus. Ad annum nimirum ab Urbe
condita DCCXLV. Et erit circiter XXXV annorum
decurſus.

L. Flori extremus quartus liber de Cæſare
Auguſto, ac reliqua deinceps omnia.

Eutropii liber ſeptimus uſque ad T. Claudium
Neronem, Cæſarem Imperatorem.

Plutarchi M. Antonius.

Ejuſdem M. Junius Brutus.

Appiani Alexandrini de Bello Illyrico & III.
extremi libri de Bellis civilibus.

Dionis liber XLIV, ac duodecim, qui continuo
ſequuntur, uſque ad extremum LVI librum, id
eſt, uſque ad imperium Tiberii Claudii Neronis.

Suetonii Tranquilli C. Julius Cæſar Auguſtus.
Et erit decurſus circiter XXI annorum, à Dru-
ſo ſcilicet & Criſpino Coſſ. uſque ad ſextum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Pompejum & Sextum Apulejum Coſſ. Quibu
conſulibus Auguſtus obiit. Atque hunc anno
rum decurſum cum ſuperiore decurſu conjun
oportebit.

Quibus inſuper addemus:

Velleji Paterculi prius & poſterius volumen.

Johannis Zonaræ Annales: &

Iornandis Epiſcopi librum de Regnorum & tem
porum ſucceſſione. Iſti enim perpetuo & conti
nenti ordine ea breviſſimè complectuntur, qu
à Romulo uſque ad Tiberium domi foriſqu
acta ſunt. Quamquam hi, quia continuata hiſto
ria eſt, facilè conjungi cum ſuperioribus pote
runt, ſic ut res cum rebus, tempora cum tem
poribus aptiſſimè conveniant. Id quod intelli
etiam volumus de *Diodoro Siculo*, de *Trogo Pompe
jo*, de *Valerio Maximo*, de *Paulo Oroſio*, dequ
eo, *qui libellum de Viris illuſtribus ſcripſit.* Omn
enim aut capitibus ita diſtinguuntur, ut ſin
ullo labore ad rem præſentem accommoda
poſſint; aut ita continenti oratione perſcribun
tur, ut diſſecari non poſſint, quin legentis ordi
nem & curſum perturbent & remorentur.

Perductâ igitur hiſtoriâ ad ordinem Divi Au
guſti, id eſt, ut diximus, ad annum Urbis DCCLVI
hæc, quæ ſequuntur, ſupererunt legenda, ut per
petuo ordine hiſtoriam ad hanc ætatem noſtram
perducamus.

P. Cornelii Taciti ab exceſſu D. Auguſti Anna
lium libri V.

Dionis liber LVII & LVIII: quibus conti
nentur res domi foriſque geſtæ annorum circi
ter XXVI ab exceſſu Cæſaris Auguſti ad exce
ſum C. Caligulæ.

C. Suetonii Tranquilli Tiberius Cæſar.

Ejuſdem C. Caligula.

P. Corn. Taciti liber XI. ac reliqui qui ſequun

tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tur omnes. Nam à quarto uſque ad undecimum miſſi ſunt.

C. Suetonii Tranquilli C. Claudius Cæſar.
Ejuſdem Nero Claudius Cæſar.
Ejuſdem Sergius Galba.
Plutarchi Sergius Galba.
C. Suetonii Tranquilli Otho Silvius.
Plutarchi Otho Silvius.
C. Suetonii Tranquilli Aulus Vitellius.
Ejuſdem Divus Veſpaſianus.
Ejuſdem Divus Titus.
Flavii Ioſephi libri, de Bello Judaico.
C. Suetonii Tranquilli Flavius Domitius.
Iohannis Zonaræ eorundem Imperatorum vitæ; quæ & ipſæ, apud illum aliæ ab aliis diſtinctæ, ſeorſim legi poſſunt uſque ad Juſtinianum Imp. ad annum ſcilicet ab Urbe conditâ M CXXC: à Chriſto autem nato DXXIX.
Iornandes Epiſcopus, de Rebus Gothicis.
Procopius, de Bello Gothorum; de Bello Perſico; de Bello Vandalico.
Agathias, de Bello Gothorum.
Leonardus Aretinus, de Bello Italico adverſus Gothos.
Iohannis Zonaræ Juſtinianus.
Paulus Diaconus, de Gente & origine Longobardorum.

Hinc perſequenda, quæ à *Dione Caßio*, *Ælio Lampridio, Trebellio Pollione, Flavio Vopiſco, Vulcatio Gallicano, Herodiano*, *Sexto Aurelio Victore*, *Eutropio Pomponio Læto*, *Ammiano Marcellino*, *Iohanne Zonarâ*, *Nicetâ Choniate*, & poſtremò à *Petro Meſsiâ Hiſpano* de Imperatoribus perſcripta ſunt. Quæ omnia ita ſeparari ac rurſus componi poſſunt, & ex unoquoque auctore ſeligi, ut ſingulorum Imperatorum vitæ & res geſtæ continuatæ legantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Huc addi præterea debent:

Annales Iohannis & Matthæi Villani.
Hiſtoriæ M. Ant. Cocci Sabellici.
Blondi Flavii Foroliavienſis.
Leonardi Aretini.
Poggii Florentini.
Nicolai Macchiavelli.
Pauli Iovis Novocomenſis.
Compendium Rerum Neapolitanarum:

& alia hujusmodi ſexcenta, quæ à noſtris ſcrip ſunt.

Hæc ſunt quæ de ordine ejus Hiſtoriæ, qu ad Romam, Romanumque imperium pertinen legendæ præcipere voluimus. Si qui tamen ex ſtimabunt, nos fuiſſe in partiendis temporibu quaſique diſſecandis, tamquam in membra frusta quædam auctoribus, nimium diligentes ſuperſtitioſos; eumdem propemodum ordine ſecuti, primum quemque auctorem, cujus part legendas propoſuimus, legere totum poterun Nos certè hunc ordinem, quod ad res memori mandandas pertinet, eſſe optimum non mod judicavimus, ſed etiam experti ſumus.

NOMINA AUCTORUM,
qui Res Romanas ſcripſerunt.

Dionyſius Halicarnaſſeus. T. Livius. L. Floru Eutropius. Plutarchus. Polybius. Appianus Al xandrinus. C. Criſpini Salluſtius. Dion Caſſius. C. Iu lius Cæſar. C. Suetonius Tranquillus. Vellejus Pate culus. Iohannes Zonara. Iornandes Epiſcopus. Diod rus Siculus. Pompejus Trogus. Valerius Maximu Paulus Oroſius. Libellus de Viris Illuſtribus. P. Co nelius Tacitus. Fl. Ioſephi lib. de Bello Iudaico. Pri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

copius de Bello Gothorum, Agathias de Bello Gothorum. Leon. Aretinus de Bello Gallico adverſus Gothos. Paulus Diaconus. Ælius Spartianus. Iulius Capitolinus, Ælius Lampridius. Trebellius Pollio. Flavius Vopiſcus. Volcatius Gallicanus. Herodianus. Sext. Aurelius Victor. Pomponius Lætus. Ammianus Marcellinus. Nicetas Choniates. Petrus Meſsia.

Reliquæ ſunt Hiſtoriæ à noſtris recenter ſcriptæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

IOAN. CASELI.

Ad generoſum juvenem

ERNESTVM à STEINBERG, IN BODENBVRG.

EPISTOLA

De ſtudio liberalis doctrinæ, decente Equeſtri loco natos: aliqua de peregrinatione nobili: nonnulla de oratione civili perſpicua.

GENEROSO JUVENI ERNESTO à STEINBERG, IN BODENBURG. S.D.

GRatulabar equidem tibi, ERNESTE STEINBERGI, & BURCHARDO, fratri tuo germano, qui iſtâ ætatis maturitate, bonâ doctrinâ ſatis inſtructi, tanta animorum conjunctione, & contentione, ad ipſam virtutem adſpirantes, de adeundis longinquis regionibus conſilium caperetis, & vobis adjungeretis in peregrinatione HENNINGUM ARNISAEUM, virum vitæ jam uſu præditum, eruditione excellentem, maximè æqualibus, neque minus laborum patientem, quàm ipſimet eſſetis, virorum fortium filii. Neque enim negligendum hoc vobis arbitrabamini, quòd prudentiores & fortunatiores veſtri ordinis facere animadverteretis. Neque

verò vos tam exempla, quæ tum ex antiquitate, tum ex hoc ſeculo caperetis, excitârunt. aut, confirmavit principum & ſapientum auctoritas, quàm evidens ratio permovit. Credebatis enim fieri non poſſe, quin qui plura vidiſſent in rebus humanis, plura quoque intelligerent & prudentiùs faciliusque negotia, quamvis ardua, tractarent. Neque hoc inſtitutum parvi faciunt, niſi qui domi deſides, limen vix unquam tranſierint, rati ſibi injuriam fieri, niſi cum præſtantioribus æquiparentur, quibus hac re, & fortè aliis tamen eſſent impares. Non inficior autem multa, eaque periculoſa itinera, ab aliquibus fruſtra ſuſcipi, idque neceſſe eſt plerisque evenire, qui vel nimis adoleſcentes tantam rem aggrediuntur, vel litteris ſe non ſatis muniverunt, vel de fine ſuarum actionum nihil conſtituerunt. Quibus enim ætas eſt infirmior, cùm ubicunque ſint, tùm foris, ubi maximè ſunt in lubrico, facilè labuntur, ut pro bonis exemplis peſſima, pro ſalutaribus conſiliis noxia, colligant: uti mercatores imperiti pro bonis mercibus, corruptas domum reportant, quando, quas non probè intelligunt, has ab illis, quod erat cumprimis videndum, non dirimunt. Errare autem eos, qui literis carent, in omnibus, perpetuum eſt. Duplo namque plus videre præditos literis, è quodam Menandri dicto diſcimus: quem tamen non loqui puto de præcipuo, ſive ſingulari ſtudio ſapientiæ. Hujus enim major vis eſt, & ea, quam homines ingenio aſſequi poſſumus, perfectio. Qui denique de fine, id eſt, virtutis & prudentiæ adeptione, nihil conſtituunt, iis maximos ſumtus cum laboribus perire, mirum videri non poteſt. Horum etiam ſtudijs mercatorum ſtudia prætulerim, qui dum peregrinantur, dum multa maria navigant, rem faciunt; videas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

deas, qui aliquid prudentiæ ſimul invenerint neque fuêre nulli inter ipſos negotiatores, qu cum & literas magnâ diligentiâ didiciſſent, e jusmodi præterea nobiles peregrinationes ſuſce perint. Uterque verò vobis proſpexiſtis, quen dixi, virum: cujus, quando foris minus omni tuta ſunt, ſimul conſilio niteremini. Quâ fid præſtò vobis ſemper fuerit, ipſi prædicabitis ego, quod in ſe ſuſceperat, ipſi cordi fuiſſe, lite ris ipſius facilè confirmem, quas ubicunque ſub ſiſteretis, accuratè ſcriptas ad me dedit: feci quo que, ut & meas legeretis: cum quando fortè ub futuri eſſetis, fuiſſem præmonitus, ſæpè item fa miliaribus narravi, quando in Gallia, in Britan nia, in Belgio, vos eſſe ſuſpicarer, & verus, u poſtea cognovi, interdum fui: etſi citiùs vos ex- ſpectaveram. Verè enim adfuturos putabamus, quos media domum æſtas ſalvos retulit. Ut au- tem ille à vobis in hanc viciniam venit ad ſuos, neque hanc alteram patriam, ſiquidem ita doct rectè academiam ſalutant, præteriit. Fuit ho nobis gratum, quòd de peregrinatione iſta pau- culis horis multa docuit, quæ ſciſcitarentu familiares. Expoſuit etiam mihi mandatum tuum: ego abeuntem dimiſi, non niſi cum per- brevi ad te epiſtolâ, pollicens tamen, quæ à m præſtari arbitrer opus. Quod enim ex me quæ- ris, id aut ipſe pridem tenes, aut ex illo non mi- nus accipias. quàm ex quoquam alio, quod ſta- tim affirmavi. Cùm enim intimas philoſophia partes penetrârit ARNISAEus, idem quoque & illas, quæ ſenſibus, & maximæ partis mortaliun judicio patent, ſibi perſpiciendas putavit: idqu levi operâ, quia neceſſe eſt, ut qui ſubtiliſſim quæque mente videat, altera, populo magis ex poſita, in manibus habebat: unde accepimus, cum naturam rerum Pericles accepiſſet ab Anaxago-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ra, ad res gerendas acceſſiſſe paratiſſimum. Has tamen ad te dedi, non ut vos aliquid docerem, ſed oſtenderem, me eſſe ejusdem, cujus vos eſtis, ſententiæ, mirificè denique probare, quæ facis. De exquiſitioribus diſciplinis, quæ ſcientiæ appellantur, ſingulorum mentes perficere creditæ, non eſt, ut hîc verbum faciam: alterius generis ſunt, quæ cultum vitæ reſpiciunt, & ſalutem publicam procurant. Cùm eo loco natus ſis, & à natura factus, huc te referre debes, & omnino vis. Quid enim viro nobili dignius, quàm omnia ſibi parare; & omnia agere, quæ patriæ; id eſt, quibus cum vitam degimus, & totis gentibus, ex uſu ſint. Non nego hoc ſtudium dedecere quemquam mortalium: ſed cum alia ſit aliorum conditio, & fortuna, non quid unumquemque omnium deceat, ſed quid quisque poſſit, id initio animadvertendum eſt. Quorum nullæ ſunt fortunæ, quorumque humilis conditio, in repub. quidem vivunt, & reipublicæ, non perinde, ut homines cum dignitate: ſatis hoc, ſi inveniant, unde miſeriam propulſent: his convenit, ut rem abſque ullius injuriâ quærant, etiam augeant etſi neque primo loco reip. neque pluribus multùm commodent. Nobili loco natis, & patrimonio abundantibus, majores, naturâ & legibus partes ſunt, neque eorum cuiquam declinandæ: etſi multi in faſtum convertunt opes, neque ſe vivere arbitrantur cum dignitate, niſi in luxu vivant; quæ non ſolùm falſa, ſed impia quoque ſententia eſt. Hoc omnes ſapientiæ & veræ pietati addicti probè intelligunt: nec diverſum ſequuntur: in quibus vos eſſe, veſtra felicitas & primus honor eſt. Qui enim genus & divitias jactant, ipſi inanes dotium ingenii, eos nos ſinamus in populo primos eſſe, & ipſe ſuſpiciam, ſi boni & benefici ſint, aut eſſe velint; talibus non

adulor.

adulor, ut multi utilitatis ſuæ gratiâ faciunt: hoc potiùs ago, ut illis ipſe uſui ſim, & ſerviam, nihil aliud, niſi publicum bonum, &, quòd hoc mihi honori eſt, ſpectans. Quotquot autem cujuſcunque ordinis & fortunæ in litteris educantur, nec ab iis deficiunt, quo nihil ſit turpius, hi vivunt, vivere certè debent reip. aut alicui ejus non ultimæ partium. Quod ſi mihi largiris, & ita ſentis, ut profectò ſentis, non debent iidem inde mercaturam facere. ſive ad quæſtum omnia referre: nobili autem eodemque fortunato viro nihil ſit indignius: ortorum autem tenui loco, & primùm emergentium, alia eſt conditio. Namque his debetur, poſtquam literis & opinione virtutis, aut etiam virtute non ſimulatâ, adſcenderunt in altiorem locum, tùm honor, tùm commodum: adde præmium: neque non rectum eſt, ut hæc accipiant, & non dolata bonis rationibus poſtulent, quòd in foro & ſenatu perpetuas & graves operas præſtant. Quod hæc legenti in mentem venit abſque dubio, id deteſtabile eſt, quòd quidam ignari, oblitivè veri finis, id eſt, ſalutis publicæ, ad rem faciendam ſe potiſſimùm applicant, & ditati auro ne quidem prædiis expleri nequeunt. Hoc verbo attigi ut me rectè ſentire, illasque peſtes reip. non amare noveris: cui tamen ſe ſervire falsò prædicant, & aſtutè ſimulant. Tales CL. VALENTINUS FORSTERUS, vetus hoſpes tuus, diſſimilis talium, & ego, multos, eorumque fa[...] novimus. Dixi de oneribus Juriſconſultorum quibus debentur præmia, & quidem ſingularia. Fortunatorum ordinis equeſtris longè alia ratio eſt. Nobiliorum enim pauci admodùm perpetuitatem illiuſmodi operarum in ſe ſuſcipiunt: recte tamen, & neceſſariò, ſi ſalvi eſſe debeamus, in ſenatum leguntur, qui cum poſſideant à repub[...]

ſua[...]

ſua, ei minus deeſſe poſſunt, neque unquam debent: præterquàm quòd ipſis primi honores, uti par eſt, tribuuntur in regiis: iis, inquam, qui ſe ad illos paraverint. Quod vos feciſſe à primis annis ſedulò, & novit Academia Iulia, & omnis hæc ad Hercyniam natio. Etenim & CONRADUS STEINBERGIUS, frater item veſter germanus, utroque annis major, nec ipſe litterarum expers, & Mathematicarum diſciplinarum amans, longè latéque peregrinatus, plurium linguarum cognitionem ſibi maturè paravit, ad utrumque uſum, tùm ad lectionem, tum ad ſermonem, ſi hoſpes longinquus adveniat, aut ipſe ad Reges ablegetur, iterve habeat: acceſſit (ſic enim magis vitæ ratio perficitur) quod in Belgicis caſtris militavit biennium. Tria namque potiſſimum juventutem ad vitam præter educationem domeſticam erudiunt, quod à pluribus diſputatum audivi, quibus aſſenſus fui lubens: litteræ, regiæ, & militia. Porrò verò, ERNESTE, à tot annis in inſtituto tibi tuo perſeverandum judicas: certo argumento eſt, quòd ita pertinaciter tibi in propoſito perſeverandum cenſes: Hanc conſtantiam pro palma habeas: cumque te confirmari à me non dedigneris, ecce facio officium. Unum relinquitur, quod perpetuum ſit, ut agas totos dies, in quo totus es. In deliberatione opus eſt oratione, ut inſtrumento: quo ſemoto, nuſquam appareat: neque innoteſcat ſatis ſi quid ſit boni conſilii. Cùm autem eloquentia, à rebus inanis, præter loquacitatem nihil habeat; illarum naturæ prima ratio ab optimis dicendi magiſtris habita fuit: quorum principes habiti, unicus ille magiſter ſapientiæ, & hujus in præceptis, & in orando Demoſthenis æmulus, Latinitatis pater tibi cum paucis tritus, Proinde inepti ſunt & abſurdi, qui, potiore parte penitùs omiſsâ, hanc artem ſe docere

cere profitentur, etiamſi digitum in artem diſſerendi intendant: ſed hæc illas res non agnoſcit, nedum tradat: largitur argumentandi modos, non principes, neque locos invidet. Parùm ad rem, ſive vix aliquid, quòd de reliquo nec ipſa, quibus opus eſt, quædam etiam penè infantibus nota, tradunt pro oraculis. Ineptiis & abſurditate ſeipſos vincunt, qui pueros in arenam diſputantium vel quaſi in roſtra ad orandum producunt. Pueris enim ætas etiam negavit rerum in oculos incurrentium cognitionem: ſed ejusmodi tamen litterarum depravatores in populo, & apud imperitos in pretio ſunt; quibus oſtentatione & pollicitationibus facilè perſuadent, umbras anteponere rebus, cùm illarum ne quidem ſomnia dormientes viderint. Tu vera ſecutus, & his annis vitæ hominum intelligens, & ſciens omnium gentium & temporum hiſtoriæ, non abibis ab iis, quæ tractâſti hactenus. quoniam verò de ſcriptorum lectione præcipuè ex me quærebas, Latinæ linguæ proprietatis, puritatis, perſpicuitatis, elegantiæ, copiæ denique eſſe nobis rationem perpetuam, & ſingularem curam habendam, & ipſe ſentio. Has orationis virtutes, quando Latium in Latio multis jam ſeculis nuſquam fuit, à populo, aut etiam ex vivis dicendi magiſtris, aut oratoribus petere non poſſumus, ad monumenta cultiſſimi ſeculi eundum nobis eſt: in iis diu multumque immorandum, & fortè conſeneſcendum, ſive adultioribus & confirmatis, ad ea ſæpè reſpiciendum: quod florentibus adhuc rebus omnibus, à Græcis & Latinis factitatum fuiſſe accepimus, ut idem nobis faciendum, dubitare minus debeamus. Sed quæris, quos ego ſcriptores, quibus præponam, ſive primos eſſe velim: etſi, quid mihi videatur, ex aliis audieris, vel ex

iis,

iis, quibus aliud non videtur, niſi quòd tumidam orationem, quàm moratam malunt, & alienam novam, ſive prorſus abſoletam, quam veterem uſitatam redoleat. Itaque pro nihilo ducunt, ſi quis de Terentio verbum faciat, aut epiſtolas familiarium Tullii in manibus habere juventutem primum jubeat. Hic autem cum illum triverit, exemplo ſuo, quid nos facere velit, docet. Ratio ipſum hæc movit, quæ nos impellere quoque debet, quòd nihil eſſet cultius, ſive ſententiam ſive verba ſpectares: non, quod Afer illa ſcriberet, ſed quòd cum hoc ſive pro hoc ſapientiſſimi, in urbe ſcriberent: quod ipſe non inficiatur, & ſibi laudi ducit. Hoc igitur adoleſcens ipſe, in Græcis tamen tùm potiſſimum verſatus, cum vidiſſem ſuadere Manutium, ſequebar: in quo fortè non aberraverim, etſi, quod volui, aſſecutus non fui, ipſe non niſi aliquo ingenio, & veniens ad eam rem tardius. Neque me tamen operæ laborumque pœnitet: unde, quis miretur? id quod mihi non ceſſiſſet infeliciter, ſuadere me familiaribus, quod & hodie faciendum dixerim, ſi quis me conſulat, & audiat. Malevoli ſive alieni ab hoc ſtudio, calumnientur, ac ſi quis unicam cantilenam canat: neque hanc barbaram tamen, ſi paullò elegantiores judicent. Neque tamen ibi ſubſtiti, qui & ob ſermonem ipſum, & meliore de cauſſa, quosque lectiſſimos ſimul præterea legerim, ac ipſos inſuper poëtas Romanos. Homerum enim didiceram à pueritia. Nec aliud conſulam, hujus, de quo agimus, ſtudii cultoribus: laudo omnes omnibus, commendo aliis alios, ingeniorum habitâ ratione. Reprehendi, qui Plautum non legerent: dixi & quare, & quomodo rectè legatur: neque ſi quem ex hiſtoricis nominatim non commendârim, negligi velim, legendos cenſeam, cùm hac de cauſſâ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

sâ, tùm ob hiſtoriam: Salluſtio nihil exquiſitius: quia ſublimior eſt, Thucydidèm ſapit, neque cuivis ſtatim obvius. Multum quoque confert perpetua, ſive multa poëtarum lectio, ſi quis quibus, quando utatur, intelligat: intelligit autem, qui præcepta artis dicendi, non illa vulgaria, ſed ſincera atque plena didicerit: optimi quoqe oratores in eo genere ſe ſemper exercuerunt, atque ita orationem, & copioſiorem fecerunt: & luculentiorem, & hoc rectè ſequantur, qui velint & poſſint. Neque enim hoc omnium eſt, in tanta ingeniorum differentia: quæ de poëtis conſulimus, ad primos pertinent. Hujus ſtudii auctores fuerunt multi ante me, qui & hoc fecerint, & ſuaſerint: de uno, antè memini, etiam Ioannes Chryſoſtomus refertur Ariſtophanem triviſſe quotidie, qui Atticè ſcripſiſſet præ omnibus: Dion autem Chryſoſtomus, etiam ab aliis conſultus, docet his conſentanea: neque id uno loco. Referam præterea tibi quoddam adoleſcentiæ meæ, neque id inane, ſomnium, quod hodiè parum abeſt, quin pro re ipſa habeam: certè non prorſus repudio, neque ignarus tamen omnium; quæ magiſtri artis proferunt, qui ad hanc, non aliô, reſpiciunt: ut quis pulcrè ſcribat, non poſſe fieri rectiùs, quàm ſi vir bonus ipſe ſit, aut, quod huic proximum eſt, eſſe ſtudeat. Hæc autem cogitatio me à vitæ multis erroribus avertit, ab omnibus non potuit, tùm quod illò nemo pervênit, quod quiſquam noſtrûm intellexerit, tùm quod nullâ diligentiâ me in omnibus corrigere potuerim: in quo cum non fruſtra laboretur, fruſtra tamen laboret, qui perfectionem adfectet, mortalium generi negatam. Habes à me litteras, ERNESTE, ſive lucubratiunculam, qua expoſui, non quæ poſceres, ſed quæ depromere ipſe poſſem, ſive deberem. Nec enim

debu

debui aut volui ſcribere, quæ cognoviſſes antè, aut à viro. quem quotquot noverint, magnifaciunt, accepiſſes; aut acciperes, quando velles. Hæc autem ſcripſi meæ erga te, iſtumque ordinem declarandæ voluntatis gratiâ: nec eſt, quod quosdam ſuſurrare audio, ut placere ſtudeam equeſtri loco natis: qui ad Principes quoque ſemper ſcripſerim libere, neque coràm alio genere orationis uſus: hodiè ſi ſecus faciam, uſura vitæ ad horulam me dignum quis me æſtimet? nec ipſemet ego faciam, indies fato obnoxius, Vale Helm. ex Academia Iul. V. Cal. Sept. cIↄ Iↄ CIIX.

HENNINGO ARNISÆO
V. CL.
JOANNES CASELIUS
S. D.

REverſis vobis feliciter è peregrinatione domum, cum nos inviſeres, expoſuiſti cætera, & mihi, & familiaribus jucunda omnia: neque id ingratum, quo plus mihi boni, ſimulque filiis, creares, quam moleſtiæ. Iubebatis enim me ſcribere (hoc autem meditationis & operæ cujusdam eſt: laborem nolim dicere) quæ in rem veſtram non eſſent, quod nihil eorum vos fugeret, ſed fortè aliorum, qui ea publicata legerent, ſive ipſi adoleſcentes, ſive adoleſcentiæ educatores. Tuo igitur uſui nihil parans, neque ERNESTI, qui à te omnia accepiſſet, facilior fui, tum pro more meo, tùm quia mihi in hujusmodi rebus plus ſumo, quàm quidam omniſcientiæ venditatores habeant: fortè hoc quoque errato, quòd ſenes in pleriſque plus videre non injuriâ putantur, ſive quia litteris magis eruditi ſunt, ſive quia annis reprehenſi & correcti,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

correcti, & quòd interdum auctoritatem ſibi quaſi legitimam, ſumunt. Sive de harum aliqua ſive aliis de cauſſis, tibi tùm manus dedi, & ren vobis notiſſimam, mihi ſæpè cogitatam, & hin inde ſcriptam literis, novâ ſcriptione repetitam ad vos miſi: placui potiſſimâ ex parte. Quar cum quid alii harum rerum, neque idonei, iidem que iniqui, cenſores judicarent, moneres, re ſumendum calamum cenſui, non ut illis ſatisfa cerem, ſed confirmarem alios, ſi qui hæc fort præterea legerent. Neque enim eorum ratio no bis habenda eſt, qui animos in perverſis ſenten tiis obfirmârunt, & ſuas opiniones pueris & in peritis obtrudunt pro decretis ſapientiæ. Redien iterum ad nos, cum videres à me retextum nih hactenus, opportunâ quadam interpellation exegiſti debitum. Credidiſti credo, operan meam vobis minus neceſſariam, profuturan aliis. Eſto: egoque ingeniis ſerviam. Principiun autem meæ illius epiſtolæ arbitratu poſitum, an ſam mihi præbuit loquendi de peregrinatione ea potiſſimùm, quam nobilem licet nobis ap pellare, ſive eruditam: de qua venit modò mi hi in mentem, quod conciſè ſatis, & evidente admodum, ſcripſit Philo: τυφλοί, φησι, πρὸς ὀξ βλέποντας ἀναποδήμητοι πρὸς τοὺ ἐκδεδημηκότα Tu ob ſtudium ſapientiæ idem ſentis, ſed fort & alteram ob cauſſam. Neque enim interdixer Hippocrates iis, qui jam vera multa percepiſſen ne explorarent & plura alia. De altero non de bui minutiora perſequi. Cur enim ad eruditun juvenem, cui tu præſto eſſes? nec per omne ſcriptores vagari volui, quorum alios evolviſſe dextero judicio, cæteros, cum placeret, evo veret, majore etiam illius maturitate, non negli gens eruditiorum ſententiæ, & ſincera præce pta dicendi ſimul reſpiciens. Denique illâ ſcri

ption

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

tione oſtendere volui meam erga populares voluntatem, eumque ordinem, in cujus educatione ſalutis plurimum repoſitum eſt, ob potentiam & auctoritatem. Unam educationum, quæ ad militiam eſt, habent à majoribus, ut prædia, hæreditariam: de animi culturâ ad humanitatis officia fuit olim minus, vel ſupinius cogitatum. De ipſis autem, & de rep. bene meremur, qui alios atque alios, ſive huc excitamus, ſive in his erudimus, qui ſive operâ, ſive exemplo, atque item conſilio plus præſtent. Non autem fugit te, meum erga cives omnium generum ſingulare ſtudium: utque quibusdam non obſcurè ſuccenſeam, exteris præſertim, qui, animo parum grato, noſtri noſtorumque rationem minus habent: ipſe tamen hoſpitum, in quibus virtus & elegantes bonæque literæ ſtudioſiſſimus. Unde ab aliquot annis cœpi meditari, etiam ſcribere aliquid, quo utrumque teſtatum facerem, etſi res ipſa, ſive ſtudia mea perpetua & quotidiana certius teſtimonium dicunt. Inſcripſi autem φιλόξενον, etſi neutrum omittam, & de civium prærogativâ potiſſimum, ac fortè verboſius, agam. Sed & hoſpites etiam longinquiores per mihi caros eſſe, neque tu ignoras. Vidiſti enim in conſuetudine mea, tùm qui hanc expeterent, tùm quos in eam, ob ingenium adſciſcerem, Anglos, Scotos, Polonos, Livonios, Boruſſos, Belgas, Tranſmarinos ad Boream, ne propiores recenſeam. Neque ſolum diligendos cenſui, ſed etiam ornandos, qui in noſtra quoque juventute ornandâ multum boni felicisque ſtudii ponerent. De iis qui domum remigrârunt, non loquar in his literis; habuimus & habemus hodie è Suecia NICOLAUM GRANIUM, virum modeſtum, in omnibus bonis diſciplinis verſatum, & in illis explicandis diſertum, & ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſiduum: ſed de hoc inter nos antè meminimus. Ex iiſdem oris ante paucos menſes advenit Olaus Buraeus: quem forte apud nos neque dum videris: ejus ad te ΑΒΑΚΟΝ mitto. Sic enim in eo juvene, quod potiſſimum eſt, non ex nulla parte videbis. Et vides enim abſentia, & habes pro præſentibus, atque eadem tibi præſentia ſunt, quemadmodum quæ ejus generis ſunt præſentia; præſentibus neque mentis oculis præditis, abſentia. Tu cenſebis, & de ipſo, & de meo epigrammate, quo heri hoſpitem donabam. Præter ejuſmodi enim, & animum & ſermonem & cœnam mihi nihil ſupereſſe, neque ipſe queror, & tu probè nôſti. Vale. Helmæſtadii, ex academia Iulia. IIX. id. Maji cIↃ IↃ CIX.

CASPARIS SCIOPPII,

Comitis à Clarævalle,

DIATRIBA,

De compendioſa & facili Linguam Hebræam & Chaldæam condiſcendi ratione.

I.

AD facilem, & ſimul ſolidam linguæ Hebrææ addiſcendi rationem, præcipuè requiritur, ut id gradatim fiat & ordine; ne quis vel omnia ſimul, vel poſtrema primùm aggredi præſumat. Paulatim enim oportet ad id quod ſummum eſt perveni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

venire. Nec poteſt promovere ad majora, qui neglectis prioribus pergit ad poſteriora.

II. Qui proinde perfectionem aliquam in lingnæ Hebrææ ſtudio conſequi, & ad culmen ejus pervenire cupit, is noviſſe debet; quinam hic ſint obſervandi gradus, quâ ratione in ſingulis pes ſit figendus, atque ab uno ad alium conſcendendum. Non enim agimus nunc de levi illo, & ſuperfunctorio linguæ hujus ſtudio. prout id hodie vulgò à plerisque tractari ſolet, doctis pariter & indoctis, dum jn Conjugationum & Declinationum, cæterarumque Grammaticæ partium mediocri cognitione, Radicum Biblicarum inveſtigatione, & Communiorum vocabulorum intelligentia, A & Ω prora & puppis ejus ponitur; ſed de exacta & plenaria ejus notitiâ, quâ & Biblia Sacra, & cæteros Hebræorum libros, quocunque ſtylo, quacumque Dialecto ſcriptos, quis legere, atque ita in penitiſſima Gentis & Linguæ adyta, ac receſſus penetrare, tum etiam genuino & puro ſtylo ſcribendo eos imitari poteſt.

III- Hoc ſtudium, ut latè ſe ad univerſos Judæorum libros, Hebræâ pariter & Chaldæâ linguâ ſcriptos, extendit: ita plures & diſtinctos habet gradus, quorum nullus ſine damno prætermitti aut ſuperſcandi poteſt. Gradus autem conſtituo ſequentes: I. eſt *Lingua Hebræa* pura & nativa, prout ea in ſacris Bibliis eſt comprehenſa. II. *Lingua Chaldæa*, ut ea, puriſſimè quidem Danielis & Eſræ capitibus aliquibus minùs purè, differenter tamen, in Targumim ſive Paraphraſibus Bibliorum Chaldaicis continetur. III. *Studium Rabbinicum* vulgare librorum ſine punctis. IV. *Maſora*. ſive Critica Hebræorum ſacra. V. *Studium Talmudicum librorum antiquiorum & ſecretiorum:* quales ſunt *Talmud* utrumque, Babyloni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

lonicum & Hieroſolymitanum, *Medraſchim* item ſive Commentarii Allegorici & Cabaliſtici. Hi & quoad res, & quoad ſermoni genus, omnium ſunt difficillimi. VI. *Styli Hebraici exercitium.* De ſingulis his gradibus ordine pauca.

I.

De Linguæ Ebrææ Studio.

I. PRimum gradum, atque ita fundamentum totius ſtudii pono in cognitione linguæ Hebrææ puræ; tanquam matris cæterarum tum Dialectorum, tum etiam Linguarum omnium. Hujus ſpecimen perfectiſſimum exſtat in Sacris Bibliis Hebraicis, iiſque ſolis. Nam præter illa nullum alium antiquum Judæi habent librum, qui linguâ Hebrææ purâ ſit conſcriptus, vetuſtis ipſorum monumentis omnibus, injuriâ temporum, & gravitate perſecutionum ac exſiliorum, collapſis & deperditis.

II. Linguam Hebræam compendio qui vult diſcere, eum à legendi ratione incipere eſt neceſſe; quæ petenda ex Grammatica. Hic verò ſuadeo, ut quis, quantum fieri poteſt, Grammaticâ utatur unâ, & Autore uno. Nihil enim magis noxium, quàm per multa præcepta, & multos autores volare, præſertim in ipſis initiis. Optimè in hunc ſenſum dixerunt veteres Hebræi, דלא גממרי מחד רובה לא נתקיה תורתם בידם *Qui non diſcunt à Præceptore uno, in illorum manibus Lex non eſt ſtabilis*, hoc eſt, illi nihil ſolidi addiſcunt, nullam ſolidam acquirunt eruditionem & ſcientiam. Grammaticâ ergo utatur primo vel *Cardinalis Roberti* Bellarmini, vel *Epitome Grammaticâ IOHANNIS BUXTORFII*, impreſſâ Baſileæ apud Ludovicum König in 8.

Hac

Hac tamen eum potiùs, quam illâ, uti malim ideò; *primò* quia per ſe eſt brevis & valde ſuccincta, captui diſcentium accommodata: *deinde*, quia, ubi ulterius progrediendum erit ejuſdem Buxtorfii pleniore & perfectiore Grammaticâ uti cogetur, & aliis ejus ſcriptis per univerſum hoc ſtudium. Quantum autem laboris & tædii ſit compendium, ubique eodem Autore, iiſdem præceptis, eadem methodo uti poſſe, ſatis dici nequit.

III. Ad legendi itaque rationem acquirendam, Tyro in hoc ſtudio ex dicta epitome Grammatica memoriæ inſulpet Literarum & Vocalium nomina, figuras & poteſtates, atque ut citiùs imprimantur, & firmiùs inhæreant, calamo ſingulas pingere & effingere poterit. Hinc ad vocales cum conſonis conjungendas, & ſyllabas componendas accedet. Apud Hebræos conſona ſemper inchoat ſyllabam: Vocalis longa cum una litera ſyllabam conſtituit: Vocalis brevis duas conſonas conjungit. Inde ſtatim ad lectionem tentandam perget. Ad hoc repetenda ſunt quinque priora Grammaticæ capita.

IV. Exercitatio lectionis fiat conjunctim in formis Conjugationum in Grammatica, & in Sententiis Mercurii Quadrilinguis. Nam, cùm utraque ſint à Tyrone ediſcenda & memoriæ infigenda, tantò facilius deinceps id fiet, ſi exercitatio hæc lectionis in dictis argumentis præceſſerit. Primum tamen omnium tentamen velim eſſe in Conjugationibus; *primò*, quia ibi legendi modus eſt facilior, quùm eædem literæ & voces repetantur, unâ duntaxat aut altera ſyllaba immutata. 2. quia facilitatem ſtatim ſequitur aliquis profectus. 3. quia profectus iſte amorem ſtudii generat, & continuationem urget: 4. quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

utilitatem aliquam ſimul affert, ad tanto minore cum labore Conjugationes ediſcendas.

V. Exercitatio hæc lectionis, ſive privatim fiat à diſcente ſolo, ſive præſente præceptore, fiat clara voce, non per meditationem aut confuſam muſſitationem, ut conveniente pronunciationi rectiùs aſſueſcat, & linguam tanto expeditiorem ad peregrinam linguam proferendam reddat: *deinde* ſit continuata, quotidiè minimùm per horam, nec dies ullus ſine exercitio abeat: *tertiò*, fiat tamdiu, donec habitum aliquem lectionis adeptus fuerit, neque priùs ulteriùs progrediatur. Tota hæc exercitatio intra menſem ad ſummum perfici poterit.

VI. Promtitudine aliqua in Lectione adeptâ, ulterius pergendum, Lectio in ſententiis continuanda, & cum ea conjungenda ſententiarum duarum, trium vel quatuor interpretatio, pro diſcentis vel captu, vel diligentiâ; accedendum quoque nunc ad Conjugationes verborum memoriæ mandandas.

VII. Quamprimum itaque Tyro ad interpretationem acceſſerit, ſimul quoque incipiet Paradigmata verborum memoriæ mandare, quotidiè unam ad minimum formam, initium faciendo à verbis perfectis. Has ubi tenuerit, ſtatim præceptor, ex lectis & expoſitis ſententiis, Verba omnia perfecta ſeliget, atque ad paradigmata applicare docebit, quo ipſo omnia accidentia, & ipſam radicem, diſcipulus uno momento perfectiſſimè cognoſcet. A verbis perfectis ſimilis progreſſus fiet ad verba imperfecta; quotidiè eas radices ex ſententiis excerpendo, & examinando, quarum formas & paradigmata diſcipulus memoriæ jam commiſerit. Cum hac continuatione accreſcet paulatim ſententiarum exponendarum numerus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

rus. Notandum autem, in primo hoc curſu Verba tantum nuda & ſimplicia eſſe conſideranda, non cum Affixis Pronominibus conjuncta.

VIII. Circulo conjugationum abſoluto, & oſtensâ nudorum Verborum ad paradigmata applicandorum, & reſolvendorum ratione, explicabit deinde præceptor quoque Pronominum cum Verbis rationem; Nominum item & Pronominum doctrinam tractabit, oſtensâ primùm, juxta Præceptorum doctrinam, nudâ ipſorum de numero in numerum declinatione. prout varietas formæ ſingularis id admitit. Si Pronomina adjuncta fuerint, ea ſeparabit; & Nominis formâ abſolutâ inventâ, Nomen flectetur per numerorum differentiam. Voces indeclinabiles, quia paucæ ſunt, nudo tantùm indicio indigent.

IX. Atque ad hanc exercitationem ſufficient dicti duo libelli, Mercurius ſcilicet quadrilinguis, & Epitome Grammatica. Hunc autem curſum ubi abſolverit, & generalem linguæ cognitionem aſſecutus fuerit (ſive totum Mercurium abſolverit, ſive non: quamvis ſatius eſſet, ut totum abſolveret cum curſu Epitomes Grammaticæ) ſuadeo, ut ad Libros Biblicos legendos ſe accingat. Nam hic totius hujus ſtudii eſt finis, ut Verbum Dei eâ linguâ exaratum intelligere queamus. In his ſolis totius linguæ Hebrææ puritas, elegantia, & nitor conſpicitur. Hi omnium rerum Hebraicarum, omnium ſtatutorum, rituum, dogmatum, &c. principium ſunt & fundamentum Ad Biblici ſtyli normam ſolam ſtylus, ſi quis in eo excellere cupit, formandus eſt & fingendus.

X. In libris Biblicis initium fieri poterit, ut communiter ſolet, à Pſalterio. Hic verò jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

plures difficultates & anomaliæ, vocesque irregulares ſe offerent, quam in ſententiis, ubi analogia Grammatica ſervata. Harum rationem cùm aliquo modo perceperit, ad vocum quoque conjunctarum explicationem erit pergendum, Syntaxis examinanda, Hebraiſmi explicandi, Anomaliæ quælibet enucleandæ, Accentuum diſtinguentium ratio, & quicquid ad abſolutam Grammaticæ tractationem facit, exquiſitè tractandum.

XI. Ad hæc autem pluribus & plenioribus jam opus eſt ſubſidiis & inſtrumentis. Requiritur perfecta Grammatica, quæ hæc omnia perſpicuè & perfectè tradat: requiruntur Lexica commoda, in quibus Radices inveſtigari, & ſignificata vocum addiſci poſſint. *Grammaticam* autem hactenus nullam vidi pleniorem & perfectiorem, quàm *Theſaurum Grammaticum IOHANNIS BUXTORFII*, editum Baſileæ apud Ludovicum König/ in 8. In eo enim cùm vocum ſingularum natura & proprietates, omnesque anomaliæ ſpeciales, exactiſſimè & minutiſſimè explicantur, tum Vocum conjunctarum ratio & elegantia ita accuratè & copiosè pertractatur, ut vix quicquam intactum relictum videatur, quod deſiderari, vel diſcentem remorari poſſet. *Lexica* ſunt varia; Commodiſſimè tamen ab initio adhiberi poterunt ejusdem BUXTORFII Lexica; & primò quidem ejus *Manuale Hebraicum* in 12. in quo omnes Voces tam Primitivæ quàm Derivativæ, quotquot in Sacris Bibliis exſtant, cum nudis illarum ſignificationibus proponuntur: deinde ejusdem *Lexicon Hebraicum* in 8. in quo Vocum ſignificata inſuper exemplis copiosè illuſtrantur, & plurima loca difficilia ex Hebræorum Commentariis explicantur. Hoc Lexico vel propter Mercurium eſt

opus;

opus; quia adjunctum eſt ei Lexicon breve Rabbinicum, communiora Vocabula continens, quæ in Rabbinorum Commentariis paſſim ocurrunt. Fieri autem non potuit in Mercurio, quin pluri-mæ ex Rabbinis & Chaldæa etiam lingua ei inſerantur voces, ob varietatem materiarum & vocabulorum, quæ ex Lingua Hebræa, ut in Bibliis eſt comprehenſa, omnes peti minimè potuerunt. Præter hæc verò ſunt & alia Lexica utiliſſima & optima, magisque prolixa atque copioſa, ut *Theſaurus linguæ Sanctæ Pagnini, editus Lugduni in fol.* Item, *Arca Noæ, ſive Theſaurus Linguæ ſanctæ Marci Marini, edita, Venetiis apud Iohannem Degaram*, Anno 1563. (Hæc duo Biblicas tantùm voces continent & explicant:) *Lexicon Pentaglotton, Hebraicum, Chaldaicum, Syriacum, Talmudico-Rabbinicum & Arabicum, Valentini Schindleri*, edit. Hanov. 1612. Hoc Lexicon debitâ ſuâ laude nequaquam defraudandum: ſed quam mancum, mutilum & imperfectum ſit in Chaldaicis, Talmudicis & Rabbinicis, docebit *Lexcion Chaldaicum, Talmudico-Rabbinicum IOHANNIS BUXTORFII.*

XII. Hæc ſtudii Hebraici exercitatio tamdiu continuabitur, donec quis ſacra Biblia ſine hæſitatione Grammaticè intelligere, & mediocriter, atque majori ex parte, interpretari poſſit. Nam ineffabile eſt, quantum in totius Linguæ, & ſequentium partium ſtudio, adjumentum afferat, ſi quis bonus ſit Grammaticus, & bonus textualis. Unde Judæi ſupra omnes eum efferunt, qui bonus eſt *Baal paſuk*, ut ipſi loquuntur, hoc eſt textualis & Grammaticus. Proinde, licet quis ad linguam Chaldæam & Rabbinos accedat, nunquam tamen hoc ſtudium doponendum & abjiciendum.

XIII. Nullam autem certam periodum huic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſtudio aſſignamus & determinamus hac vice; id vel Præceptoris prudentiæ, vel Diſcentis diligentiæ committentes. Ab hoc autem gradu, ubi quis ſufficienter in eo confirmatus fuerit, proximum eſt, ut ſcandant ad ſecundum, Linguæ ſcilicet Chaldææ ſtudium.

II.

De Lingua Chaldæa.

I. Linguæ Chaldææ ſtudium, Linguæ Hebrææ ſtudioſo ideo quoque eſt neceſſarium: primo, quia capita quædam in Daniele & Eſra hac linguâ ſunt exarata, quæ lectu & intellectu æquè ſunt neceſſaria, atque cæteræ Bibliorum ſacrorum partes: deinde, quia multi utiliſſimi atque adeò antiquiſſimi & præſtantiſſimi Hebræorum libri, eâ ſunt ſcripti: tertiò, quia etiam vulgares & recentiores Rabbini ſubinde ſcriptis ſuis multa Chaldæa inſerunt; unde ad illorum lectionem nemo feliciter unquam accedet, qui non Chaldææ quoque linguæ cognitione tinctus & imbutus fuerit.

II. Habet Lingua Chaldæa eaſdem Literarum & Vocalium figuras cum lingua Hebræa, eandem etiam legendi rationem ferè ſequitur: unde hic de ejus exercitatione potiſſimum agendum.

III. Primum hujus linguæ tentamen ſit in Daniele & Eſra, quia in his lingua pariter eſt facillima & puriſſima: cum interpretatione & uſu conjungantur Præcepta Grammatica, eodem modo & eadem methodo, ut in Lingua Hebræa, à Verbis incipiendo, & ad reliquas Orationis partes progrediendo. Præcepta hîc nec ſunt tam multa, nec tam difficilia, ut in Lingua Hebræa,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Anomaliæ pauciores, unde ipſa Lingua quoque facilior.

IV. Propter conformitatem autem ſuadeo, ut hîc quoque utaris *Grammaticâ Chaldaica & Syriacâ IOHANNIS BUXTORFII, editâ Baſileæ, apud Ludovicum* Köning/ quæ eandem habet methodum, eadem præcepta cum Grammatica Hebræa, unde longè faciliùs eam intelliges, eique aſſueſces. Ad Danielem & Eſram legendum ſufficiet ejusdem Lexicon Hebraicum & Chaldaicum in 8. cujus antea facta mentio. In his duobus libris omnia Vocabula explicata invenies, quæcunque in Daniele & Eſra occurrunt. Modum exercendi docebit te tertius liber dictæ Grammaticæ, qui Praxin hujus linguæ oſtendit, & exemplis illuſtrat.

V. A lectione Danielis & Eſræ tranſitus fiet ad Targumim, ſive Paraphraſes Bibliorum Chaldaicas. Harum auctores præcipui ſunt Onkelos & Jonathan, quorum ille quinque libros Moſis, hic Prophetas, tranſtulit: uterque paullò ante tempora Chriſti floruit. Hagiographorum auctores ſunt obſcuriores, recentiores, & his quoque impuriores. In omnibus autem linguæ priſtinus nitor multùm à Danielis & Eſræ puritate deflexit. Unde pluribus quoque obſervationibus Grammaticis ad Paraphraſtas legendos eſt neceſſe. Initium fiat ab Onkelo, tamquam facillimo, & qui præ cæteris omnibus Textûs Hebræi literam preſsè ſequitur. Poſt Onkelum ſequatur Jonathan, Prophetarum Paraphraſtes. Hunc Hagiographa, quorum auctores ſunt diverſi, ſtylo quoque & ſermonis genere differentes: in quibus omnibus & ſingulis, dialecti differentias obſervare decet.

VI. Nam. ut hoc obiter hoc loco moneatur, Chaldaicæ linguæ dialectus triplex eſt: Babylo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nica, Hieroſolymitana, & Syriaca in ſpecie ſic dicta. *Babylonica*, quæ in florentiſſimo Babyloniæ regno floruit, & puritatem elegantiamque ſummam adepta fuit, ita ut reliquarum dialectorum meritò ſtatuatur norma, amuſſis & fundamentum. *Hæc vel eſt Prior & Antiquior*, *vel Poſterior*. *Prior* ſive antiquior, quæ tempore exſilii Judæorum in Babylonia viguit, in qua Daniel & Eſra Prophetæ, magnam ſuæ hiſtoriæ partem conſcripſerunt, quam etiam Jeremias tenuit, ut ex particula iſta Epiſtolæ Syriacæ liquet, quam ad Judæos, in Babylonico exſilio viventes, conſcripſit, Jer. 10, 10. *Poſterior*, quæ aliquot annis centenis poſtea, tam in Babylonia quàm in Judæa, inter reduces Judæos uſitata fuit, ac longè à priori nitore receſſit, propter regnorum ac diverſorum populorum commixtionem. *Eſtque vel Targumica vel Talmudica*. *Targumica*, quâ Targumiſtæ, id eſt, Paraphraſtæ & interpretes Chaldaici Veteris Teſtamenti uſi ſunt in Tranſlatione Chaldaica; Onkelos quidem in Legem, & Jonathan in Prophetas priores, poſteriores, & duodecim minores. *Talmudica dialectus eſt*, quâ Talmud Babylonicum in Babylonia conſcriptum eſt. Fieri hoc cœptum 500. annis poſt vaſtatum Templum ſecundum, ab illis Judæis, qui poſt captam Urbem Hieroſolymam à Tito, in Babyloniam fuerunt profugi, & Legem Judaicam ibi in Scholis publicè docuerunt. Abſolutum fuit illud opus circa annum 500. poſt Chriſtum natum. Interea Babylonia quoque inſigniter vaſtata, turbata, & ex variis populis mixta ac confuſa fuit, veluti vicinis Ammonitis, Moabitis, Perſis, Arabibus, Ægyptiis, & aliis, per quos priſca illa Babylonica ſeu Chaldæorum lingua ſic corrupta fuit, ut veſtigia duntaxat ejus in Opere Talmudico appareant. *Hieroſolymitana*

dialectus

dialectus eſt, qua uſi fuerunt Judæi Hieroſolymis, & in terra Judææ, poſtquam ex Babylonia fuerant reverſi. *Eſtque vel ſimpliciter Hieroſolymitana, vel Syro-Hieroſolymitana, quæ & in ſpecie Syriaca, vel Syra-Comagena, ſeu Antiochena dicitur.*

Simpliciter Hieroſolymitana eſt, quâ Targum librorum Hagiographorum, ut Jobi, Pſalmorum, Proverbiorum, & quinque *Megilloth* ſive libellorum, nempe Ruth, Threnorum, Cant. Canticorum, Eſther & Eccleſiaſtis conſcriptum eſt. Tum etiam ſpeciale Targum in quinque libros Moſis, quod in ſpecie Targum Jeruſchalmi ſive Hieroſolymitanum appellatur; item aliud eorundem librorum Targum, quod Jonathanis nomen præfert, qui verò nequaquam eſt Jonathan ille priſcus, qui Prophetas interpretatus eſt. In his tamen ipſis quædam locutionis differentia eſt, & maximè in rebus ipſis, ut plures & diverſi ipſorum auctores omnino fuiſſe videantur. Targum Jobi & Pſalmorum antiquius eſt, ut & in rebus, reſpectu reliquorum, purius. Targum Proverbiorum ab his eſt differens, & multos habet Syriaſmos, id eſt, Verba & phraſes cum Syriaca Antiochena ex æquo convenientes. Targum in quinque Megilloth ſeu libellos his omnibus poſterius eſt, &c. Hæc dialectus pleraque ex parte cum Babylonica poſteriore convenit, in quibuſdam tantùm diſcrepat. Habet & plura vocabula Græca & Romana, quam priores paraphraſtæ. Ad hanc quoque dialectum pertinet Talmud Hieroſolymitanum, liber Zohar, quædam Medraſchim, &c. *Syriaca in ſpecie* ſic dicta eſt, quæ etiam Syra Comagena ſive Antiochena dicitur, quia ex Antiocheno tractu in reliquas Syriæ partes propagata, ampliſſimum poſt reliquas dialectos uſum obtinuit. Eâ Novum Teſtamentum, poſt Apoſto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

lorum tempora, deſcriptum eſt. Sed hæc ſuffi-ciant de dialectis linguæ Chaldææ, quarum dif-ferentia paſſim in Grammatica Chaldaica & Syriaca BUXTORFII indicatur, atque ſub finem ejus in praxi ipsâ exemplis demonſtra-tur.

VII. Quia verò Paraphraſtarum horum trans-latio, inordinatâ & confusâ punctatione ab im-peritis punctatoribus & librariis inſigniter de-formata eſt & perturbata; ideò haud parum in-tereſt, quanam editione in lectione Paraphraſta-rum utaris. Editiones Venetæ in fol. quotquot prodierunt omnes, corruptiſſimæ ſunt, & infini-tis mendis plenæ. Malo huic doctiſſimorum vi-rorum ope medela afferri cœpta eſt in laudatiſſi-mo illo Opere Bibliorum Regiorum. Sed præter-quam quòd exemplaria nunc ſint rara, non cu-jusvis eſt tam carum & pretioſum opus compa-rare, neque etiam omnia in eo caſtigata ſunt & emendata. Suaſerim ergò, ut quis utatur Bibliis Buxtorfianis editis in fol. Baſil. anno 1620. apud Ludovicum Regem, ſub titulo; *Biblia Hebraica & Chaldaica, cum Maſora quæ Critica Hebræorum ſacra eſt, magna & parvâ, ac ſelectiſſimis Hebræorum interpretum Commentariis, &c. In his nunc primùm, poſt quatuor editiones Venetas, Textus Chaldaicus à deformitate punctationis, & pravitate vocum innu-merarum vindicatus, &c. Studio fido & labore inde-feſſo IOHANNIS BUXTORFII, &c.*

VIII. Ad lectionem horum Targumim com-moda quoque exſtant ſubſidia, quæ noviſſe & adhibere, magnum laborum eſt compendium. *Subſidia iſta ſunt vel Generalia, vel Specialia. Gene-ralia* ſubſidia voco Lexica Chaldaica huc facien-tia, qualia ſunt, *Lexicon Chaldaicum & Syriacum IOHANNIS BUXTORFII* F. quo Voces omnes tam primitivæ quàm derivativæ, quot-

quot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quot in univerſis V. T. librorum Paraphraſibus Chaldaicis, & N. T. Syro exſtant, explicantur, &c. Editum hoc eſt Baſileæ in 4. apud Ludovicum Regem, anno 1622. Hoc ad Paraphraſes legendas ſufficiet abunde: nulla enim vox occurret, cujus explicatio illic non exſtet. Poterit tamen quis etiam adhibere antè commemoratum *Lexicon Scindleri*; ſed in eo haudquaquam omnes voces reperiet. *Specialia* ſubſidia ſunt ſequentia; *Interpretatio Paraphraſium Chaldaicarum Lãtinarum* ſi haberi poſſit. Exſtat autem in Opere Regio. Librorum quorundam particularium interpretationem ediderunt nonnulli cum notis, quæ non carent ſuo fructu. *Paulus Fagius Latinè vertit Paraphraſin Chaldaicam Onkeli in Legem, annotationibusque illuſtravit*, edit. Argentorati, anno 1546. *Iohannes Mercerus, Profeſſor Regius Lutetiis, edidit duodecim Prophetas minores Chaldaicè cum Verſione Latina, & Notis*, Pariſiis apud Carolum Stephanum, anno 1557. *Oſwaldus Schreckenfuchſius edidit Canticum Canticorum & Eccleſiaſten Salomonis Chaldaicè cum Verſione Latina*, Baſileæ apud Henric. Petri, anno 1553. Ejusmodi libri ſi qui alii quoque prodierint, & prodeant, diligenter ab hujus linguæ ſtudioſo ſunt conquirendi. Plurimum etiam adjumenti adferet ad Paraphraſes Chaldaicas JOHANNIS BUXTORFII Lexicon Chaldaicum majus, quod nunc ſub prælo, & ejuſdem Commentarius propediem, Deo dante, edendus, ſub titulo; *IOHANNIS BUXTORFII Babylonia, ſive Commentarius Criticus in Univerſas Paraphraſes Chaldaicas, quo non ſolùm infinita menda & corruptelæ, quæ in Targum Editionum Venetarum occurrunt, ſub cenſuram revocantur, & ex Analogia Grammatica, ex ipſius linguæ naturâ & fundamentis, ex locorum denique collatione emendantur, ſed & variarum editionum*

Vene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Venetarum , Bibliorum Complutenſium , Regiorum &c. differentiæ conferuntur & examinantur, &c.

Hac viâ in linguâ Chaldaicâ procedens, & h ſubſidiis inſtructus, breviſſimo temporis ſpati DEO benedicente, magnos progreſſus faciet

III.

De Studio Rabbinico.

I. FUndamentis in utraque linguâ, Hebra & Chaldæâ, bene jactis, tutò quis acc dere poterit ad Rabbinorum ſcripta legenda. I quò confirmatior in illis fuerit, eò celeriùs felicius hîc quoque proficiet. Nam qui bon eſt Grammaticus, & ſermonis quoque medic crem notitiam in ſignificatis & idiotiſmis intell gendis poſſidet; is, viſâ aliquâ ſententiâ ſin punctis ſcriptâ, facilè ſenſum ejus divinabit, & ſenſu cognito, puncta ſecundum leges Gramma ticas adjiciet.

II. Hic verò per Rabbinos, non intelligimu veteres illos Talmudicos & ſimiles, qui ſermon magis Babylonico quàm Hebraico, eoque co rupto & difficillimo, uſi ſunt. Sed vulgares & re centiores, quales ferè ſunt Commentatores Bi blici, Philoſophi, Hiſtorici, Theologi. Ab his tanquam facilioribus, incipiendum in ſtudi Rabbinico. Nam communiter uti ſolent ſermo ne Hebraico, in paucis tantùm idiotiſmis ab e recedentes,& peculiaribus vocibus utentes,ut i ſequentibus videbimus.

III. Hujus ſtudii exercitatio inſtituatur præ eunte Præceptore vel vivo, vel muto. Nos hi breviter utrumque modum delineabimus.

IV, Præceptor, qui diſcipulum rationem le gendi ſine punctis vult docere, lentè procedat & ſequenti utatur methodo. Primò omnium ſen tentiam unam & alteram ſine punctis diſcipul

propo

proponat, ſenſum ejus ei latinè exponat, ſi aliqua à Biblico ſermone differentia, vel peculiaris ibi vox Rabbinica lateat, ſignificet, & declaret, exinde jubeat diſcipulum ſententiam illam ſcribere, & calamo puncta ei addere, ac denique eâdem ſine punctis iterum exhibitâ, legere & interpretari. Ubi diſcipulus in punctando erravit, præceptoris erit ei errorem indicare, & ex Grammatica rationem ei demonſtrare & inculcare. Continuetur hoc per aliquot dies.

V. Ubi guſtum aliquem in ſententiis punctandis perceperit, ad continuum aliquem textum, & ſcriptum Rabbinicum deveniat. Hic ante omnes ſuaſerim eligere Commentatores Biblicos, quales ſunt R. Salomon Jarchii, R. Abraham Aben Eſra, & R. David Kimchii, & ex his initium fieri à R. D. Kimchio, qui ſimpliciſſimus eſt & puriſſimus. Commodiſſimi autem ad hoc inſtitutum ſunt Commentarii in Prophetas minores. Ex his ſeligatur unus, iſque breviſſimus, ut eſt Obadias vel Jonas, & ut in primo tentamine dictum, explicet Præceptor diſcipulo quotidiè aliquot lineas, quæ declaratione opus habent declaret, jubeat iterum ea quæ explicavit ſcribere, punctare, & tum eadem ſine punctis ex libro legere & interpretari. Continuetur hoc per aliquot ſeptimanas in uno & altero Propheta.

VI. Incredibile dictu eſt, quantum hoc punctationis exercitium, cùm ad confirmationem præceptorum Grammaticorum, tum ad certam & ſolidam lectionem Rabbinorum momentum adferat. Nam quotieſcunque in punctatione dubium eſt & hæſitatio, ad præcepta Grammatica eſt recurrendum, ratio ibi inveſtiganda, quo ipſo fit, ut quæ hoc pacto memoriæ impreſſa ſunt, nunquam excidere poſſint. Ad certiorem etiam & ſolidiorem Rabbinorum lectionem, mirum

quantum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quantum conducat hoc exercitium. Qui ex uſu rationem hanc legendi acquirunt, ut Judæi, nunquam ita correctè & emendatè legunt, ut i qui artem hanc ex fundamentis Grammatici addiſcunt. Hinc ex centum Judæis vix unum reperies, qui emendatè & ſecundum artem poſſit legere. Communiter enim ex uſu tantùm linguam addiſcunt, & Grammaticæ ſunt imperiti, Ita qui ex Chriſtianis laborem hunc ſubterfugiunt, & ſine præjactis fundamentis hiſce ſine punctis legere velle præſumunt, nunquam prompti & expediti fiunt in hoc ſtudio, ſed ad primam quamque vocem difficiliorem impingunt &, ut mus in pice, hærent. Sine pennis volare eſt difficile.

VII. Cum Præceptor viderit, diſcipulum correctè ſatis punctare poſſe, tùm labore hoc eum ſublevare poterit, & ſinet eum illa, quæ ei interpretatur, domi ſolùm repetere, & deinde in præſentia ipſius reddere . ut antea.

VIII. A lectione R. Davidis Kimchii, qui Grammaticus eſt, poterit etiam accedere ad A ben Eſram, qui Philoſophus eſt & Aſtronomu præcipuè, ab Aben Eſra ad R. Salomonem, qu Theologum agit, & ſubinde Talmudicorum expoſitionis adducit; unde ille omnium eſt difficillimus, ac proin poſt cæteros tractandus. Huju generis Rabbini, præter tres commemoratos ſunt quoque R. Levi ben Gerſom, R. Saadias & alii: Libri item Hiſtorici, & Philoſophici, &c

IX. Atque hæ ſunt generales cautiones, qua Præceptorem vivum obſervare decet, in formando Rabbino Chriſtiano. Quod ſi verò quis viv ductore deſtituatur, adhibeat præceptores mu tos, hoc eſt, exerceat ſe omnium primò in iis legendis, quæ in Chriſtianorum libris, absque punctis citata, & Latinè reddita, reperiuntur. Ex La-

tin

ina interpretatione de ſingulis vocibus facilè idicabit, ſi formâ ipſarum accuratiùs inſpectâ, ignoſcat, quæ cuique ſignificatio conveniens t: Ut ſi in Latina verſione habueris Nomen aut 'erbum, videndum quæ vox Nominis aut Veri vim exprimat; ſi adſit Præpoſitio aut Pronoen, an voci alicui adhæreant, an verò ſeparatim oſita ſint, quæ omniâ quâ formâ legenda ſint, ræcepta Grammatica te ſufficienter inſtruunt. tque hîc in genere tenendum, quòd literæ, ו & י, ræter uſum proprium, quem in Bibliis habent, pud Rabbinos ſæpiſſimè mediis vocibus inſeuntur, ad certiorem ipſarum formam indicanam, quæ absque iis aut eſſet obſcurior, aut amigua: ו ſæpiſſime index eſt vel Vocalis Kaetzchatuph aut Kibbutz; י ſimplex index eſt æpè Chirek brevis, vel Tzere ֵ. Vav & Jod in edia voce geminantur, ut indicetur, eas eſſe ro conſonis mobilibus legendas, ſive per ſe, ſive ropter Dageſch: Sic Vav ab initio, interdum eminatur, quando pro conſona, & quidem raicali, ponitur, ut ſic diſtinguatur à Vav copula. Iſitatiſſimum etiam fuit Chaldaicæ linguæ ſcritoribus, י Affixum plurale, aut quodcunque, anecedente Pathach, geminare, vel ipſi præmittere teram א Vocalis Pathach indicem; ut, אמריי 'erba mea: זכאי Innocens, pro, זכי &c. Sed hæc biter. Pergamus ad generalia monita.

X. Diximus, eum qui vivo Præceptore eſt deitutus, mutos debere in auxilium vocare Præeptores, & primò quidem ea obſervare, quæ in Chriſtianorum libris ſine punctis ſcripta inveiuntur, & Latinè reddita. Ad hoc inſtitutum ccommodatiſſimæ ſunt *Epiſtolæ Hebraicæ IOANNIS BUXTORFII*, in quibus poſt uinquagenam punctatam, & Latinè verſam, uædam ſtudio ſunt relictæ ad hoc exercitium ſine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſine punctis, cum Latina tamen verſione, & no
tis. Deinde indagandi & conquirendi ſunt inte
gri libri Rabbinici à Chriſtianis editi, & Latin
verſi. Neceſſe enim eſt, ut incipiens primo
intelligat, quæ vult legere; deinde ex intellecti
& ex ſenſu rationem legendi eruat: aliàs fruſt
ſudabit & ungues arrodet. Tales libri, quia no
in omnium ſunt notitiâ, haud abs re erit h
quosdam nominare & notare:

*Iohannes Mercerus edidit Commentarios in qui
que Prophetas minores, quibus adjunxit Comment
rios R. Salomonis, Aben Eſræ, & Davidis Kimchi
Latinè verſos*, Pariſiis in fol.

*Simeon de Muis. Hebræarum literarum Profeſſ
Regius in Academia Pariſienſi, edidit Comment
rios Hebræo Latinos R. Davidis Kimchii & R. Sal
monis Iarchii in Malachiam*, Pariſiis anno 161
in 4.

*Idem ibidem edidit Pſalmum CXII. cum Comme
tario R. D. Kimchii*, in 4.

*Idem Latinè vertit Commentarios trium Rabbin
rum; Salomonis Iarchii, Aben Eſræ & D. Kimc
in Pſal. XIX. Pariſ. apud Ioannem Libert. An*
1620.

*Itinerarium Benjaminis prodiit nuper cum V
ſione & notis, Lugduni Batavorum ex officina Elz
viriana.*

Ejusmodi libros alios Tyro ſtudii Rabbin
indagabit, & ſibi comparabit; atque ex illis v
ces & locutiones Rabbinis proprias, ſtudio
annotabit & obſervabit.

XI. Horum adminiculorum uſu confirmat
non nihil, ſine cortice nare diſcet, & ad reliqu
quoque Commentarios proprio marte legend
& intelligendos accedet, ſuasque in iis exper
tur vires. Requiritur autem hic attentiſſima
ligentia, ut ſcopum & propoſitum, ſubjecta

q

e materiam diligenter obſervemus, atque vi-
amus, quomodo ſingula eò accommodari
ſſint. Quod ſi etiam interdum hæreamus in
cabulo aliquo vel phraſi integrâ; non ſtatim
eò ſubſiſtendum: ſed pergendum, & viden-
m, num forte ex ſeqq. quæ iterum nobis ſunt
ciliora, præcedentium quoque ſenſum elicere
eamus. Ita ſæpe, quæ in primo acceſſu nobis
debuntur difficillima, in proceſſu ſponte ſuâ
ddentur facillima & planiſſima.
XII. Ad totum autem hoc ſtudium Rabbini-
m promovendum commoda quoque, & quæ
manus ſunt, ſubſidia ſunt adhibenda, & in au-
ium, in occurrentibus difficultatibus, vocanda.
XIII. Præter modum generalem loquendi,
m ſermone & ſtylo Biblico conveniente, ha-
nt Rabbini multa propria & peculiaria, atque
ermone Biblico diverſa. Hæc itaque explicatio-
& declaratione indigent. Explicatio iſta ſic poſ-
t inſtitui; ut diverſitas flexionis vocum ſingu-
rum ad Etymologiæ præcepta, tum ſtructura
cum conjunctarum ad Syntaxeos regulas, mo-
ſque examinaretur, ac linguæ Ebrææ præce-
is in ſpecie ſubjiceretur, ut ſic univerſalis quæ-
m Inſtitutio Grammatica, tam ad Biblicum,
àm Rabbinicum ſermonem intelligendum,
nformaretur. Aliquid hic conati ſunt olim
unſterus, Angelus Caninius, & poſt hos Gil-
rtus Genebrardus, Hebræarum literarum Pro-
ſſores quondam: ſed accuratior requiritur in-
ſtria. Qui tamen habere poteſt Genebrardi
*agogen ad legenda & intelligenda Hebræorum ſine
nctis ſcripta, edit. Pariſiis apud Ægidium Gorbi-
um, anno* 1587. non ſine fructu eâ utetur. Exſtat
iam in prima editione Theſauri Grammatici
UXTORFII *Inſtructio brevis ad Lectionem
abbinicam absque punctis vocalibus.* Qui diligens
& ſtu-

& ſtudioſus fuerit, is ipſemet ſibi hæc talia poterit colligere, & annotare. Ea quæ Rabbini ex Chaldaiſmo habent, ex Grammatica Chaldaica quoque (de qua ſuprà) peti poſſunt, in qua ſparſim multi Rabbiniſmi explicantur.

XIV. Deinde uſurpant Rabbini in ſuis ſcriptis multas voces, quæ in Bibliis non exſtant, ſed ex populari ipſorum ſermone petitæ ſunt & deſumtæ: multa etiam vocabula Chaldaica, aut locutiones integras, ad ejus linguæ Dialectos conformatas. Hic opus eſt ſpeciali & ſufficienti Lexico. Hac in re deſudârunt olim Sebaſtianus Munſterus, David de Pomis Judæus in Italia, Guido Fabricius in Opere Regio Hiſpanico, peculiari Tomo, qui Lexica quatuor continet, & recenter Valentinus Scindlerus in Lexico Pentaglotto. Sed horum librorum exemplaria hodiè ſunt rariſſima, ac præterea infinitos defectus & errores continent. Qui ergo his libris deſtitutus eſt, ei ſuaſerim ut primo utatur Lexico Hebraico JOHANNIS BUXTORFII in 8. Ei enim ad finem adjectum eſt Lexicon breve Rabbinico-Philoſophicum, communiora vocabula continens, quæ in Commentariis paſſim occurrunt, cum aliquot utiliſſimis Obſervationibus ad Rabbinicum ſtudium ſpectantibus. Deinde comparet ſibi, quamprimum prodierit, *Lexicon ejuſdem Chaldaicum, Talmudicum & Rabbinicum*, de quo paulò pòſt in Studio Talmudico.

XV. Tertiò creberrimi ſunt Rabbini in Scriptura Sacra citanda. Id ita ſolent facere, ut nec Characterem varient, nec libros vel capita indicent; ſæpè etiam nullâ præmiſsâ formulâ, lectorem de allegato loco monente. Hinc ſæpe difficultates quoque & tenebræ. Hic neceſſariæ ſunt Concordantiæ Hebraicæ, ad loca illa quærenda & inveſtiganda. Prodierunt olim *Primò* omnium

Con-

'oncordantiæ Hebraicæ Venetiis, apud Danie-
m Bombergum, anno Chriſti 1523. in fol. *Se-*
ndò, Baſileæ apud Ambroſium Frobenium, an-
o 1581. in fol. *Tertiò*, anno 1621. Romæ quo-
ie prodierunt Novæ Concordantiæ Hebraicæ,
im interpretatione locorum Latinâ ad latus po-
tâ, Auctore R. P. Doct. F. Mario de Calaſio,
rd. Min. Obſerv. Prov. Romanæ, Linguæ San-
æ Profeſſore. *Quartò*, denique nuper editæ ſunt
oncordantiæ Hebrææ à JOHANNE BUX-
ORFIO Baſileæ, anno 1632. Duarum prio-
im editionum exemplaria jamdudum ſunt di-
racta: Romana editio pretii & molis eſt nimis
andis, ut non à quovis comparari poſſit; ne-
ie ad ſcholaſticum uſum ita ſit accommodata:
atuor enim integros tomos in folio conficit.
ethodum præterea habet eandem cum duabus
imis editionibus. Per cætera opus ſplendidiſ-
num, laborioſiſſimum & utiliſſimum. Ad
holarum uſum accommodatiſſimæ ſunt *IO-*
ANNIS BUXTORFII Concordantiæ, no-
& artificioſâ methodo diſpoſitæ, in locis innumeris
pravatis (in prioribus nempe editionibus) emenda-
, deficientibus plurimis expletæ, Radicibus antea
nfuſis diſtinctæ, & ſignificatione Vocum omnium
atinâ illuſtratæ. Methodus earum tota eſt τεχνικὴ
artificialis, Radices ſecundum varietatem
onjugationum, Modorum, Temporum, Ge-
erum, Numerorum, Perſonarum, &c. cum Præ-
xis, Affixis, &c. pariter nomina ſecundum dif-
rentiam numerorum, & cæterorum acciden-
um, diſpoſita: radicibus ſive primitivis, omnia
rivata ordine & methodicè ſubjecta. Sic in
oncordantiis his compendioſiſſimè, primò Lo-
s quæſitus momento, & facillimo jucundiſſi-
oque labore invenitur: deinde Lexici Hebrai-
, omnibus vocibus flexilibus completi, forma
abſo-

abſoluta proponitur: denique Maſora ſive Critice perfecta, quoties, qua formâ, quo libro, cap. & verſu unaquæque vox declinabilis in textu Hebræo invenitur, numeratò traditur. Acceſſerunt etiam ad hanc editionem ſeparatim, eademque methodo, Novæ Concordantiæ Chaldaicæ omnium vocum Chaldaicarum, quæ in Daniele & Eſra continentur. Infinitum & inæſtimabilem hic liber habet uſum quoque in legendis & explicandis Bibliis Hebraicis, dum omnia loca, in quibus unaquæque vox repěritur, conjunctim ſtatim ad oculi intuitum conſpiciuntur; ita ut illorum etiam, qui non adeò profundè in Rabbinorum ſcripta penetrare cupiunt, nemo hoc libro, ſiquidem tum habere poſſit, carere debeat, atque inter eos quoque ſint cenſendi; qui ad primum hujus Studii Hebraici gradum utiles ſunt & neceſſarii.

XVI. Quartò uſitatiſſimum eſt Rabbinis abbreviatè ſcribere, & voces plures, in certas literas contrahere, quas appellant *Raſche tevos*, Capita dictionum ר״ת. Capitales enim ſive initiales vocum literæ ſumuntur, & conjunctæ, duobus apicibus ſupernè notantur, ut inde conſtet, eſſe abbreviaturas: ut זלהה pro זכרונו לחי העולם הבא *Memoria ejus ſit ad vitam ſeculi venturi.* Sine harum abbreviaturarum cognitione nemo poterit in ipſorum ſcriptis ſine offenſione progredi. Mediocrem earum Catalogum recenſuerunt Munſterus & Mercerus: ſed omnium copioſiſſimè JOHANNES BUXTORFIUS in peculiari libello, quem ſcripſit *de Abbreviaturis Hebraicis*, edit. Baſileæ apud Ludovicum König / in 8.

XVII. His in Rabbinorum ſcriptis animadverſis, hiſque ſubſidiis adhibitis, planum expeditumque, meo judicio, erit iter in vulgares

Li-

Ebræorum ſcriptores, quales ſunt Commentatores Biblici, Hiſtorici, & Philoſophi, & fontes Iſraëlis inter nos Chriſtianos quoque puram tanquam manabunt. Ad Philoſophos, quorum ſtylus pro materiæ varietate intricatior eſt & difficilior, magnum adminiculum adferet, ſi quis legerit librum R. Moſis Majemonidis, quem Hebraicè vocat *More Nevochim*, hoc eſt, Doctorem perplexorum, & cum Hebræo contulerit *Verſionem Latinam IOHANNIS BUXTORFII, F. quæ edita eſt Baſileæ, anno 1629. apud Ludovicum* König / *in 4.*

IV.

De Studio Maſorethico.

I. A Studio Rabbinico, ſuadeo Linguæ Hebrææ Candidato, ut in Maſoram quoque penetrare, ejusque legendi rationem addiſcere ſtudeat. Maſora eſt doctrina critica, à priſcis Hebræorum ſapientibus, circa textum Hebræum Sacræ Scripturæ, ingeniosè inventa: quâ verſus, voces, & literæ ejus numeratæ, omnisque ipſarum varietas notata, & ſuis locis cum ſingulorum verſuum recitatione indicata eſt, ut ſic conſtans & genuina ejus lectio conſervaretur, & ab omni mutatione aut corruptione præſervaretur & validè præmuniretur.

II. Habent Maſorethæ in hac ſuâ arte ſtylum Chaldaicum, eumque valdè nervoſum & conciſum; habent peculiares terminos & vocabula, abbreviaturas & decurtationes vocum ſingulares: unde ſine doctore & ductore commodo vix quisquam Maſoram legere poterit ac intelligere. Quæ cauſa fuit cur hactenus pauciſſimi tam inter Judæos quàm Chriſtianos reperti fuerint,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

rint, qui ejus veram aliquam notitiam habuerunt.

III. Ex Hebræis unicus Elias Levita, genere Judæus, gente Germanus ſuperiori ſeculo, ſuis hanc viam præivit, edito libro Maſoreth Hammaſoreth. Ejus exemplaria, tam inter Judæos quàm Chriſtianos rariſſima hodie pares cultores habent. Inter Chriſtianos eò etiam rariores, quod latinè nunquam liber iſte ſit converſus.

IV. Ex Chriſtianis unicus quoque eſt JOHANNES BUXTORFIUS, qui artem hanc Chriſtianis aperuit, & omnia ejus myſteria pandit & revelavit. De hac materia agit liber ipſius, cujus titulus; *Tiberias ſive Commentarius Maſorethicus triplex, Hiſtoricus, Didacticus, Criticus; quo primùm hiſtoria Maſorethарum Tiberienſium, ſive, à quibus Maſora conſcripta ſit, excutitur: quid item tractet, quæ ejus methodus, & quo fine inventa ſit, amplè explicatur: Secundò, Clavis Maſoræ traditur, per quam ad maxima & minima Maſoræ penitiùs cognoſcenda, facillimus datur aditus. Tertiò, Caſtigationes innumerorum mendorum per univerſam Maſoram proponuntur.* Baſ. apud Ludovic. König/ in folio.

V. Si itaque hiſtoriam Maſoræ, ejúsque, ut compendio dicam, cauſam Efficientem, Materialem, Formalem & Finalem noviſſe cupis, primam dicti commentarii conſule partem. Si rationem eam legendi, voces ejus decurtatas, abbreviatas, vocabula denique Maſorethis peculiaria & propria cupis intelligere, ſecundam adi partem, & Clavem Maſorethicam adhibe, quæ hæc omnia tibi perſpicuè & methodicè explicabit, aditumque à primis ad intima & magis abſtruſa Maſoræ penitùs cognoſcenda, facillimum & planiſſimum reſerabit. Si modum exercendi & pra-

& praxeos ſcire cupis, invenies ſub finem dictæ Clavis, Analyticam Maſoræ magnæ & parvæ in primum caput Geneſeos explicationem, unde ad eam diſcendam ceu manu duceris.

VI. Exſtat autem Maſora hæc tantùm in Bibliis Venetis majoribus, à Daniele Bombergo olim excuſis, & in editione Baſilienſi BUXTORFII; quæ ideò Venetis præferenda, quòd in ea loca innumera Maſoræ in Venetis editionibus tranſpoſita, deficientia, pugnantia, numeris depravata, ſubſidio diverſorum exemplarium & Concordantiarum Hebraicarum, repoſita, reſtituta & conciliata ſint, ut ex tertia dicti commentarii Maſorethici parte, critica videlicet videre eſt.

VII. Ad hoc ſtudium, Concordantiarum Ebraicarum inevitabilis eſt neceſſitas. Nam quando Maſorethæ loca Scripturæ numerant & adducunt, nullius libri mentionem faciunt, ſed verba duntaxat recenſent. Atque hic inprimis Buxtorfianarum Concordantiarum uſus & utilitas eluceſcit, ubi formæ ſingulæ, more Maſorètharum, accuratiſſimè ſunt diſtinctæ, ejuſdem formæ vocabula ſub uno titulo & tabella comprehenſa & repræſentata; unde labor loci inquirendi compendioſiſſimus & jucundiſſimus.

VIII. Hoc ſtudium quamvis initio videatur difficillimum, intra pauciſſimarum tamen ſeptimanarum ſpatium, adhibito commentario hoc Maſorethico & Concordantiis, abſolvi poterit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

V.

De Studio Talmudico.

I. STudium Talmudicum ultimum eſſe jubeo, quia omnium eſt difficillimum. In Talmud enim omnes Hebrææ & Chaldææ linguæ dialecti, quaſi in Oceano immenſo, concurrunt, infinita vocabula & loquendi modi, nullibi aliâs occurrentes, rerum ſubtilitas & difficultas maxima. Unde qui ad lectionem Talmudis, & ejus ætatis ſcriptorum, vult accedere, bene inſtructus & præparatus accedat, neceſſe eſt.

II. Quid Talmud ſit, quidque in eo contineatur, non eſt neceſſe hîc commemorare. Adeat, qui hoc noſſe vult, *Operis Talmudici recenſionem, quam IOHANNES BUXTORFIUS adjecit ad Tractatum ſuum de abbreviaturis Hebraicis.* Ibi enim non tantùm in genere exponit, quid ſit Talmud Judæorum, quæque illius apud recutitam gentem auctoritas: ſed & omnes libros & capita Talmudica, cum ſingulorum argumentis, recenſet. Hujus generis & ſtyli libri, ſunt quoque Zohar, Mechilta, Rabbos, qui vel circa tempora Chriſti ſunt conſcripti, vel non ita diu poſt, dum adhuc lingua Chaldæa, ſed corruptiſſima, Judæis erat vernacula.

III. Talmudis editiones exſtant tres: *Prima* excuſa eſt Venetiis à Daniele Bombergo, chartâ elegantiſſimâ, & characteribus nitidiſſimis: *Secunda* prodiit Baſileæ, ab Ambroſio Frobenio, anno 1588. In hac editione exſecta ſunt operâ Marci Marini ea, quæ contra Chriſtum & Chriſtianos erant dicta, & hujus rei causâ quoque integer omiſſus Tractatus, qui *Avoda Sara* appellatur, hoc eſt, *De Idololatria.* Econtra habet hæc editio hoc præ editione Veneta, quod libri & capita

pita locorum Scripturæ, in Talmud allegatorum, in margine ſunt adſcripta; quod magnum præſtat in legendo compendium. Quod ſi etiam locus idem vel materia eadem, in Talmud alibi quoque exſtet, loca illa parallela iterum ad marginem ſunt appoſita. *Tertia* prodiit Cracoviæ, ante non ita multos annos. In hac editione ſunt reſtituta ea, quæ in Baſilienſi exemplari expuncta.

IV. Talmud duplex eſt, Hieroſolymitanum & Babylonicum, illud collegit R. Jochanan, Anno Chriſti 230. Editum eſt Cracoviæ. Alterum eſt Babylonicum, quod colligere cœpit Raf Aſſe, Anno Chriſti 367. & laboravit in eo per annos ſexaginta. Ipſi ſucceſſit Maremar, Anno 427. & tandem à R. Avina abſolutum Anno Chriſti 500.

V. Dividitur utrumque Talmud in Miſchnam & Gemaram. Miſchna conſtat ferè Dialecto Hebræâ: Gemara autem Dialecto Chaldæâ impuriſſimâ, cui infinita vocabula peregrina, Græca, Arabica, Perſica, Latina, &c. ſunt immixta; ob Judæorum inter has gentes deportationes, & exſilia, â quibus ſingulis aliquid retinuerunt, & linguæ ſuæ admiſcuerunt.

VI. Hujus ſtudii duæ præcipuæ ſunt difficultates: *primò* Dialecti linguæ peculiares; *deinde*, Voces & phraſes Talmudicis propriæ quamplurimæ. Utrique commodis remediis eſt obveniendum.

VII. Prima difficultas tollitur explicatione Dialectorum & idiotiſmorum Talmudicis propriorum, quod pertinet ad Grammaticam. Pauci autem ex Chriſtianis hactenus hîc aliquid præſtiterunt; quia pauci fuerunt, qui cum judicio & intellectu Talmud Judæorum legere potuerunt. Aliquid hic quoque præſtitum eſt in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Grammatica Chaldaica JOHANNIS BUXTORFII, in qua paſſim dialectus Talmudica per Etymologiam & Syntaxin inſerta: ſub finem etiam in tertia parte, quæ praxin continet, exemplis ex utroque Talmud, libro Zohar, & aliis, illuſtrata. Sed & hæc ampliùs augeri, & pleniùs deduci poſſent.

VIII. Alteri difficultati medebitur Lexicon, quod omnia vocabula & loquendi modos continet, Talmudicis uſitatos. Hoc quidem aliqui hactenus tentârunt, Münſterus, David de Pomis, Guido Fabricius, & Valentinus Scindlerus, ſuprà quoque à nobis citati, ſed nequaquam ſufficienter, infinita prætermiſerunt, & poſterorum diligentiæ reliquerunt, quam plurima malè explicarunt: voces exemplis nullis illuſtrarunt, qui non exiguus eſt defectus. Nam exempla voces illuſtrant, & vox una eademque in diverſis phraſibus adhibita variam quoque ſæpe habet vim & ſignificationem. Omnibus his ſuccurrere conatus eſt iterum *IOHANNES BUXTORFIUS in Lexico Chaldaico, Talmudico & Rabbinico*, quod in trigeſimum uſque annum preſſum, nunc in lucem prodit. In eo cæterorum Lexicographorum defectus abundantiſſimè ſupplentur, errores corriguntur, maculæ eluuntur, locutiones & phraſes Talmudicæ apponuntur, & exemplis ſelectiſſimis illuſtrantur, elegantes ſententiæ & adagia paſſim inſeruntur, hiſtoriæ & ritus veteres multi, è Rabbinnorum tenebris & latebris in lucem producuntur, atque ex his omnibus ad uſum hujus ſtudii demonſtrandum paſſim Sacrorum Scriptorum & aliorum authorum loca quamplurima declarantur, illuſtrantur, emendantur, omniaque ea copioſè explicantur, quæ ad ſtudium hocce ſcitu neceſſaria, & utilia videntur. Quinimo propter magnam exemplo-

rum

rum copiam, eorumque dilucidam interpretationem & expoſitionem, ea omnia hoc Lexicon ſupplebit, quæ in Grammaticis deſiderantur & deficiunt. Sine hoc gubernatore nemo unquam feliciter vaſto illi mari Talmudico ſe committet. Nequaquam enim ad ſecretiora hæc Hebræorum ſcripta legenda ſufficit, Vocabulorum duntaxat notitiam habere; multarum præterea rerum, hiſtoriarum, fabularum, dogmatum, rituum, conſuetudinum & ſimilium peritia requiritur, quæ in hoc uno libro, velut in Cornu copiæ ditiſſimo, reperiuntur, & una cum ipſis vocabulorum explicationibus proponuntur, annotatis ubique librorum, unde ſingula petita & deſumta ſunt, nominibus, foliis & columnis, immenſo & incredibili laboris exemplo. Quanto autem majoris laboris, temporisque longioris fuit, iſta congerere & comportare, tantò minoris laboris & tædii erit in poſterum ea addiſcere, & uſibus accommodare.

IX. Præter hæc generalia inſtrumenta, utile & è re erit, ut ſuprà in vulgari Rabbiniſmo monuimus, ſpecialia quoque, ſi quæ ad manus ſunt, adhibere: qualia ſunt ea, quæ à Chriſtianis è Talmude in linguam Latinam ſunt translata. Atque ab his, ſi quis talia nanciſci poterit, initium hujus ſtudii poterit facere, maximè, ſi vivo præceptore ſit deſtitutus. Ita *Conſtantinus l'Empereur edidit Talmudis Babylonici Codicem* Middoth, *ſive, de Menſuris Templi, unà cum verſione latina & notis, Lugduni Batavor. apud Elzevirios, anno* 1630. Sic prodierunt Amſterdami, apud Johannem Janſonium, anno 1629. *Duo Tituli Talmudici Sanhedrin & Maccoth: quorum ille agit de Synedriis, Iudiciis, ſuppliciis capitalibus Hebræorum: Hic de pœna falſi teſtimonii, exſilio & aſylis, flagellatione.* Et hoc ipſo tempore, ni fallor, prodie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

runt, vel prodibunt proxime, quidam alii ſimiles tractatus Lugduni Batavorum, à Conſtantino l'Empereur. Exſtat quoque caput ultimum Tractatus Sanhedrin, quod vocatur *Chelek*, Germanicè verſum à Chriſtiano Gerſon, Judæo-Chriſtiano. Atque hujus generis, ſi qui alii exſtent, cultor hujus ſtudii ſedulus diligenter indagabit & comparabit. Magno enim cum fructu & ſucceſſu verſiones iſtas cum originali linguâ conferet.

X. Quia verò ad hujus ſtudii majorum perfectionem conſequendam, jam ipſi Hebræi qūoque ſunt conſulendi, qui etiam peculiares libros ſcripſerunt ad Talmudis intelligentiam, proderit & horum librorum notitiam aliquam habere. Talis eſt ספר הליכות עולם *Sepher halichot olam*, quem recenter Latinè vertit Conſtantinus l'Empereur, Lugd. Batavor. cum titulo, *Clavis Talmudica*. Exſtant & alii. Cum verò nimis prolixum foret hic omnes commemorare, brevitatis causâ remitto eum, qui hos & alios libros Hebræorum ſcire cupit, & copiam eorum ſibi comparare, ad *Bibliothecam Rabbinicam IOHANNIS BUXTORFII*. in qua libri Rabbinici, quotcunque tum indagari potuerunt, ordine alphabethico in aciem ſunt diſpoſiti cum ſingulorum argumentis, & locis impreſſionis. Edita eſt autem hæc Bibliotheca Baſil. unà cum abbreviaturis ejusdem.

XI. Permultum etiam juvat hoc ſtudium, cognitio Rituum Judaicorum. Rebus enim præcognitis, tanto facilior quoque evadit verborum ſenſus & intellectus. Hinc & iſtiusmodi libri ſunt comparandi, qui res Judæorum Eccleſiaſticas, Politicas, & OEconomicas tractant. Tales ſunt, *Caroli Sigonii de Republica Hebræorum: Cornelii Bertrami liber de Politia Iudaica tam Civili*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

quàm Eccleſiaſtica: Petri Cunai de Republica Hebræorum, Lugd. Batav. anno 1617. *IOHANNIS BUXTORFII Synagoga Iudaica*, qua tota fides Judaica, cum omnibus ipſorum cerimoniis, ritibus, ſtatutis, &c. abſolutiſſimè deſcribuntur. Hæc edita eſt germanicè Baſileæ: & latinè Hanoviæ. His adde eos auctores, qui contra Judæos, ex ipſorummet libris, ſcripſerunt & diſputarunt, ut eſt Petrus Galatinus *de Arcanis Catholicæ veritatis:* quamvis hic omnia ſua, (ſuppreſſo tamen nomine) deſumſerit ex libro *Martini Raymundi*, quem vocat, *Pugionem Chriſtianorum. ad impiorum maximè Iudæorum perfidiam jugulandam*, qui auctor ante 400. circiter annos vixit. Ejus libri exemplar manuſcriptum exſtat apud Buxtorfium Baſileæ. In his & ſimilibus libris multa etiam ex Talmud & aliis libris paſſim citantur, & latinè vertuntur, quæ Hebraiſmi ſtudioſus in ſuum uſum poteſt convertere.

VI.

De Stylo.

I. VErbum addam etiam de ratione & modo ſtylum formandi & exercendi. Quæ enim præceſſerunt, ea conſiſtunt in Analyſi & lectione auctorum Hebraicorum. Ex iis Geneſis, hoc eſt, novi operis ſcriptio eſt petenda, & ad illorum normam confirmanda.

II. Stylus ab Hebræis is maximè commendatur, qui quàm proximè ad puritatem linguæ primævæ accedit. Hæc autem, cùm in ſolis libris Sacris permanſerit; ideò ii quoque doctiſſimi in ſtylo judicantur, qui ad imitationem locutionum Sacrarum ſermonem ſuum formant, atque adeò locutiones ejuſmodi artificiosè ad ſuum propoſitum & res familiares applicare norunt.

III. Prout autem oratio eſt vel ſoluta ſive

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

proſa, & ligata; ita qui hîc vult excellere, anniti debet, ut in utroque aliquid præſtare queat.

IV. Solutæ orationis modi docentur in Syntaxi: elegantia autem & nitor diſcendus ex bonis auctoribus. Hujus ſtyli uſus hodie potiſſimum eſt in ſcribendis epiſtolis Hebraicis. Quodnam autem Hebræorum in conſcribendis Epiſtolis familiaribus & eruditis ſit artificium, quomodo illæ formandæ, quis ſtylus obſervandus, nemo inter Chriſtianos hodie oſtendit præter JOHANNEM BUXTORFIUM. Qui itaque id noviſſe cupit, legat libellum ejus, cujus titulus; *Inſtitutio epiſtolaris Hebraica, ſive, De conſcribendis epiſtolis Hebraicis liber, cum epiſtolarum Hebraicarum centuria, ex quibus quinquaginta punctatæ, latinè explicatæ, & notis illuſtratæ ſunt: Acceſſit appendix variarum Epiſtolarum R. Majemonidis & aliorum ejus ſeculi excellentium Rabbinorum, Baſ. apud Ludovicum* König.

V. Ligatæ orationis partes ſunt duæ, *Metrum & Rhythmus*. *Metrum* eſt, quod vel certum ſyllabarum numerum tantùm, vel certæ menſuræ pedes, certis locis collocatos, ſimul continet. *Rhythmus* eſt numerus poëticus, certum ſyllabarum numerum, certis clauſulis terminatum, continens. Hujus ligatæ orationis artificium & elegantiam apud Hebræos qui noviſſe cupit, adeat & hîc *IOHANNIS BUXTORFII Tractatum de Proſodia Hebræorum, qui Theſauro ejus Grammatico eſt adjectus.*

VI. Poſt hos, ſi quis linguæ Hebraicæ in ſcribendo nitorem, elegantiam, puritatem, & ſplendorem videre & imitari ulterius cupit, legat *Hakdamos*, id eſt, Præfationes librorum Judaicorum. In iis enim quiſque author eloquentiæ ſuæ vim oſtentat, & omnimodum cultum orationis ſtudioſiſſimè ſectatur. Sed & ab his virtu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

virtutibus inſigniter præ aliis omnibus commendatur liber qui vocatur בחינת עולם *Bechinath olam*, qui cum illuſtri commentario eſt editus, & de vanitate mundi agit; Hunc Judæi legunt, quotquot eloquentiam ambiunt. Ab hac virtute laudatur & liber משל הקדמוני *Meſchal Hakkadmoni*, ad vim, virtutem, uſum & elegantiam linguæ Hebrææ oſtendendam, præcipuè conſcriptus. Ex his utile erit, elegantes phraſes excerpere, & in locos communes redigere, ut, cùm uſus ipſorum eſt, inde depromi poſſint.

VII. Sed ſufficiant iſta quoque in genere de ſtylo Hebraico. Potuiſſent quidem ſingula fuſius explicari, & exemplis etiam illuſtrari. Sed propoſiti noſtri hac vice duntaxat fuit, Generalem σκιαγραφίαν & delineationem hujus ſtudii proponere, & inſtrumenta neceſſaria indicare. Hoc conſilio & his inſtrumentis qui uſus fuerit, is brevi temporis ſpatio haud pœnitendos fructus reportabit. Vidi, qui hac methodo intra vertentem annum mediocria fundamenta in omnibus ſex hujus Studii partibus jecerunt, & eòusque ſunt progreſſi, ut proprio marte ulterius progredi, ſeque ipſos, adhibitis ſubſidiis, commodè juvare potuerint. Si præter indicatos in hoc conſilio autores, alii ſint vel æquè commodi, vel commodiores, qui ad meam fortè notitiam non devenerunt, eos quilibet iſtis adjicere & conjungere poterit.

Deo gloria!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

JOHANNIS ALBERTI BANNI

DISSERTATIO EPISTOLICA DE MVSICÆ NATVRA,

Origine, progreſſu, & denique ſtudio bene inſtituendo

AD

Incomparabilem Virum

PETRUM SCRIVERIUM

Polyhiſtora.

I.

IAM à multis retro annis, Vir Clariſſime, inter nos ſermo ſubinde fuit de Muſica, arte planè divinâ, cui me addictum non ignorabas. Et cum de Poëſi ſermo, cujus Laureâ doctorum virorum calculo & votis inter cæteros excellis, (ut de aliis eruditiſſimi ingenii tui dotibus nihil dicam) aliquoties diſcurſum conſiderationemque Numeri Poëtici variâ ſyllabarum quantitate conſtantis, ingeſſiſſet; tandem Θεῖον τι Poëſin continere, ad tractandas explicandasque res, mira narrationis aptitudine, vocabulorum ſelectu, ſermonis proprietate, nervoſa orationis connexione, juſta ſyllabarum quantitate, elegantiſſi-

mo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

mo modulationis fluxu, pulcherrimoque ſingulorum ordine concludebatur. Tum de Lyrico modulamine frequens mentio erat, cujus tantas laudes veterum ſcriptorum monumenta celebrant, ut jam paſſim doctiſſimis viris perſuaſum ſit, Muſicam Poëticæ, vel potiùs Poëticam Muſicæ facultati ſubalternam eſſe. Argumentum verò aſſertionis ipſa Numeri ratio ſuggerebat.

II. Et de numero quidem tum edifferebam paucula, ſed quæſtionis propoſitæ difficultatem ſine mora abſolventia. Nimirum Poëticum numerum in ſola ſyllabarum quantitate, quæ ex vocalium ac conſonantium literarum qualitate ac mixtione oritur, conſiſtere: Muſicum verò numerum, ſonituum tempora ac intervallorum durationes metiri dicebam; quibus verborum, ex arte eloquentiæ pondus ac vim habentium juſta pronunciatio, ad movendos animi affectus, planiſſimè abſolvitur. Suum cuique arti ineſſe enthuſiaſmum; non quidem ſcriptorum auctoritate, ſed ex ipſis rei principiis probabam. Et cum hoc argumentum latius eſſem proſecutus; quid de Auctoribus Muſicis, & tradita ab illis diſciplina ſentiendum eſſet, quærebatur. Verùm rem detrectabam velút cum odio conjunctam, qua doctorum virorum invidiam ſubire ſine cauſſa verebar. Sine cauſſa, dixi; nam Muſices apud pleroſque tam exigua eſt notitia, ut apud ipſos Profeſſores, hæc duo quibus illius ſcientia conſtat, rariſſimè inveniantur conjuncta, theoria ſcilicet & praxis. Unde rem ut in principiis ſcientiæ, vel elementis artis continetur, utque ex illis educitur, Profeſſores illius non tractant: ſed ex alterius defectu in graviſſimos errores impingunt. Cum autem docti viri, veterum monumenta evolventes, utriusque rei no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

titiâ ſæpiſſime deſtituantur; quid quæſo præter Grammaticas obſervationes, aut Hiſtoriarum commenta, acri tamen narratione, ac cenſurâ, hominum animis infigunt? quibus ſi quis ex transverſo contradicat, an invidiæ arrogantiæque notam prima fronte effugere poſſit, vide. Utique ea hominum, rerum, temporumque conditio perpetua eſt, ut obſequium amicum, veritas odium pariat.

III. Cum autem hoc anno ſub finem æſtatis, cum expertiſſimo viro D. Gregorio Plaſſio, Medico excellentiſſimo, in ſuburbanum prædium tuum, ampliſſimum amœniſſimumque excurriſſemus; ubi ex natura loci Muſarum ſedes, otii opportunitas, ſtudiorumque deliciæ ſunt; quod ſanè eleganter *Woelwijck* linguâ vernaculâ (Latinè *Curæ-fugium* liceat dicere) indigitaſti: poſt doctiſſimas rariſſimasque tuas in Horatium, Juvenalem, Perſiumque auditas expenſasque animadverſiones, quibus loca obſcuriſſima ac corruptiſſima primogeniæ ſinceritati ac veritati reſtitueras; iterum iterumque propoſitus de Muſica ſermo eſt; & quam olim de Muſicæ ſcriptoribus, ac artis explicatione ſententiam ſubticueram, promere & eloqui urgebar. Tum neſcio quo inſtinctu, auſuque, incepi dicere, & ſummis amicis meis, apud quos licere exiſtimabam, aſſeverare, me viginti annorum ſpatio huic diſciplinæ ſingulari amore mancipatum, ſucciſivis horis, à ſeriis ſtudiis deflectentem, operam dediſſe, ſcientiamque & artem proprio marte nulloque Magiſtro adorſum, magno labore, continuaque diligentia, varioque artificum colloquio, Theoriâ ad artem deductâ, didiciſſe. Quoties mihi volumina Ariſtotelis, Juſtiniani Imperatoris, ac Thomæ Aquinatis, quibus tum operam dabam, è manibus ſeponere, Boëthium,

thium, aliosque convenire, amor Muſicæ impe-ravit: Difficultas verò & intricata veterum narratio, ſæpiſſime iterum Muſica volumina, tanquam re deſperatâ, manibus meis excuſſit. Et tandem adhuc amor, obliterato tædio, rem facilem reddidit. Poëtæ vox me freqüentiſſimè animàbat,

--- Amor omnia vincit
Improbus, & duris urgens in rebus egeſtas.

Audéo dicere, poſt longam indaginem, me in variis Provinciis ac Regionibus commorantem, pauciſſimos, imò neminem inveniſſe, qui difficultates Muſicas mihi expedire potuerit, niſi ſola illa diuturna, laborioſa, indefeſſa ac conſtans diligentia. Nimirum vim motricem quærebam ſcientiâ, experientiâque, cognitam habere; quâ Pythagoras, Timotheus Mileſius, aliique paradoxa effeciſſe narrantur. Ex ſingulis tamen aliquid audivi. Scopæ diſſolutæ erant, ſimul difficulter conjungendæ: Rem tentavi, aggreſſus hoc modo: Veterum ſententias ſcrutatus ſum; Theoremata ac demonſtrationes praxi applicui, cum non ſuccederet res, practicos conveni; eorum opiniones, & exercitationes expiſcatus ſum, ſæpiſſime ipſis ſuorum, quas ignorabant, rationes factorum ex tempore dedi. Et cum mihi ipſi non ſatisfeciſſem, inſtrumentis rem tentavi: ipſemet praxin exercendo, componendo profeci. Libellos varios de re inveſtigatâ conſcripſi, mutavi, auxi, correxi. Toties res inventa ſub manu mutabatur. Plurimorum Inſtrumentorum rationes, ac fabricas inveſtigavi. Quarum Theoremata ac Elementa, cum artificibus proponerem, non intelligebant: Mirabantur tamen & libenter iſta audiebant. Mechanici non liberales erant; habebant formulas ſibi à magiſtris ac præceptoribus præſcriptas, quarum veſtigiis inhærebant: & bene,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

& bene; nam ſine filo Theſeus Labyrinthum non evaſiſſet. Alius tamen alio magis induſtrius, & manuaria operâ expeditior erat. Feſtinabam lentè, videbamque me proficere, licet ut plurimum deſperarem, donec propoſuiſſem immori huic ſtudio. Laborem enim eventus ſolabatur, & ex myſterio Pythagoricæ literæ affulgèbat.

Promiſſa ô! *Feſſis requies in vertice ſummo;*
Nam *Qui* (Ennii verba ſunt)
Vicit Olympia, mox ſenio confectus quieſcit.

IV. Cum verò mihi jam ex diuturnâ exercitatione aliqualem Muſicæ notitiam pepererim, non libens de ea paſſim verba facio. Horreo enim moleſtas hominum contentiones, quæ ut plurimum (ingenioſæ quantumvis) de lana caprina ſunt; & ne ungue latius quidem rem promovent. Maximè in votis foret eâ quam acquiſivi Muſices notitiâ, ſecretus tranquillusque vivere, & amicorum, quibus rei hujus arcana ſubinde ex occaſione communico, ſocietate, ſcenam meam abſolvere. Sed nimium inſtas, Vir clariſſime, de Republ. Chriſtianæ bono mecum expoſtulans, aliisque ſeveris argumentis me premens; quaſi numini morem non gerens, bonis invideam. Acquieſcam igitur tuis expoſtulationibus; ſed unum præfari oportet; priusquam manum operi admoveam. Omnes omnino μεσοφίλες etiam atque etiam oratos obſecratosque volo, ut dictionis meæ, audaciamne dicam, an temeritatem, neceſſitatemve! æquâ mente interpretentur: negligentiamque, aut potius inſcitiam ſua benignitate, ac doctrinâ ſuppleant. Itaque ad rem venio.

V. Homines ſuapte naturâ cantabant, antequam induſtria experientiæ rudimenta in ſcientiam artemque congeſſiſſet. Nihil igitur mirum erit, ſi longâ ſeculorum temporumque ſerie Mu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ſica ſub incude fuerit. Quæ qualiter ad perfectionem venerit, antiquitas nobis non ediſſerit. Nimiam enim hujus obſcuritatem S. pagina ſilentio fecit: difficultatem verò varia, & toto penè cœlo diſtantia, ſcriptorum dogmata pepererunt. Ciceroni tamen hac in re auſcultandum, qui libro primo de Oratore mihi adſtipulatur. *Omnia fere*, inquit, *quæ ſunt concluſa nunc artibus, diſperſa & diſſipata quondam fuerunt, ut in Muſicis Numeri, & Voces, & Modi. In omnibus* enim *ferè ante ſpei rudimentum, quam rei experimentum fuit*, ut Appulejus ait. Penes primos igitur artis, non jam dico Inventores, ſed Scriptores, *Arbitrium* erat, *& jus & norma loquendi*. Inde factum eſt, ut poſterioris ævi ſcriptores priorum ſententias potiùs retulerint, quam expenderint.

Muſica initio anguſta erat: apud Græcos quatuor Elementis, ſeu Chordis, primum uſitata, donec aliquis alius, inventis aliquid addens,

Expreſſit numeris ſeptem diſcrimina vocum.

Conſonantiæ tres erant ſimplices, διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν. Ex harum mixtione ac replicatione tres aliæ ortæ ſunt. Simplicium moleſtior inveſtigatio fuit. Cum tranſiret Pythagoras caſu fabrilem officinam, ex malleorum ictibus, variâ proportione juſti ponderis differentibus, auſcultaſſe eas primus, & inveſtigaſſe dicitur. Explorando ſingulorum pondera, quæ his numeris continebantur 12. 9. 8. 6. formas notavit, in quibus ſolæ multiplex ac ſeſquialtera, proportiones continentur. Dupla quidem 12. ad 6, Diapaſon ſeu octavam; ſeſquialtera ſcilicet 9. & 6. Diapente; ſeſquitertia 4. ad 3. Diateſſaron; conſonantias: ac ſeſquioctava 9. 8. tonum diſſonantem à reliquis determinavit. His Elementis veteres cantilenas ſuas, adhibitâ numeri, ac temporis varietate, inſtruebant, Diſſimili planè,

ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

ac alieno à nobis ſitu. Et, quod imaginor, nusquam verò legi, unum generale erat concentus axioma.

Conſonantiam placere auribus, diſſonantiam intolerabilem eſſe, niſi conſonantiæ antecedentis vel ſubſequentis dulcedine, juſtaque earum duratione temperata corrigeretur.

VI. Tum, ut credo, nullæ erant Compoſitionis regulæ, ſed inveſtigatâ conſonantiarum naturâ artifices (id mihi, jam ſcribenti, poſt longum examen incidit) Cantilenas ex illis pro ſuo libitu aptabant. Et licet conſonantia non æqualium ac diſſimilium vocum concordia, à Nicomacho definita fuerit: tamen paucitas earum, nullum ex immediata harum conſequentia faſtidium admiſiſſe videtur. Et ſufficiebat modulatio, ſi conſonantiis conſtaret. Quamvis enim mas & femina, viri ac pueri, naturaliter Diapaſon modulentur; ideóque id artis præcepto doceri non fuerit neceſſe: tamen varietas aliarum, cum diapaſon miſcendarum, conſonantiarum artem requirebat, cum ſuapte natura id homines præſtare non poſſent. Poſterioribus ſeculis inventio plurium conſonantium, quæ ſuper partienti proportione generantur, artem ipſam certis regulis ac præceptis, Muſicam à confuſione vendicantibus inſtructam volunt. Quid igitur de Muſica veteres ſuis libris tradiderunt? Dicam ingenuè, nil præter harum conſonantiarum naturam, hoc eſt, proportionum, è quibus naſcuntur ſingulæ, formas. Et quia unum intervallum, ſuo ambitu continet alterum; ita unius, ad alterius proportionem eſſe principium vel elementum, demonſtrare conati ſint. Toni partes *Apotomen* ac *Lemma*, Elementum toni *comma* eſſe ſtatuerunt: primum ſcilicet, qui auribus diſtinctè percipi poteſt, ſonum: In hoc enim omnium inter-

intervallorum quantitas reſolvitur. *Tropos* etiam, licet nimium controversâ narrationis doctrinâ, & tria modulaminis genera, ſcilicet *Diatonicum*, *Chromaticum*, & *Harmonicum*, ſuis libris deſcripſerunt.

Omnes Græci atque Latini uſque ad annum Chriſti IↃC. ſeu ſeptimi ſeculi initium, (nullum excipio) in hoc unico argumento fuerunt, & vix aliud quippiam in tradenda Muſica præſtiterunt. Audi ſingulorum ordines. Pythagoras, Ariſtoxenus, Nicomachus, Philolaus, Alypius, Ptolemæus, ex profeſſo Muſicam tractarunt. Alii ex occaſione propoſiti argumenti eandem attigerunt ſine methodo. Item inter Latinos Vitruvius, in gratiam Architecturæ, ex Ariſtoxeni ſcriptis; Macrobius, ratione narrationis in ſomnio Scipionis allegatæ; & Appulejus, ex occaſione argumenti in ſuam propoſitionem ingeſti de Muſica ſcripſerunt. At Boëthius, Martianus Capella, & Venerabilis Beda, ex profeſſo ſcientiam Muſicæ, demonſtrativo, ut vocant, ritu tradiderunt.

VII. Ex his pauci omnino ſcopum Muſicæ attigêre. Euclides ſolus inter Græcos doctiori, breviori, clariori, veriorique ratione ac methodo Muſicam tradidit. Cujus hic ſyllabus eſt in Paragraphos digeſtus: *Sonus*, *Intervallum*, *Genus*, *Conſtitutio*, *Tonus*, *Mutatio*, *Melopoëia*.

Inter Latinos, è veteribus præcipui ſunt Boëthius & Beda. Boëthius primum accuratus veterum interpres, eorundem ſententias collegit, examinavit, diſtinxit, correxit, & conciliavit. Inhæret tamen veterum veſtigiis. Characteres quoque ſonituum (quorum loco apud nos *notulæ* ſunt) tradidit. Deinde Beda, ducentis annis poſt Boëthium, duplici tractatu, Theoreticam & Practicam Muſicam ſcripſit. Doctiſſima rei explicatio

tio eſt; ſed veterum limites non exceſſit. Notularum tamen figuras & claves, item ſcalam Muſicam, lineis ac ſpatiis conſtantem, tradidit ex uſu Eccleſiaſtico; quem ego à Gregorio Magno Papa introductum arbitror, cui cantûs reformatio, meliori ritu inducta, aſcribitur; ipſeque Cantus, ab ejus auctoritate, Gregorianus dictus eſt. Inde artis rudimenta probamus, quæ, temporis ſucceſſu hominumque induſtriâ, perfectiora in lucem emanarunt.

Euclides, Martianus Capella, ac Beda conceptis verbis, de Melopœja ſcripſerunt, artemque Componendi tradiderunt. Primò quidem inventionem modulaminis, deinde Compoſitionem ejus Harmonicam ſuo more explicuerunt. Res ut antiquitate veneranda eſt, ita etiam memoriâ digniſſima. Difficilis tamen, anguſta, & minus concinna eſt, ſi cum artis noſtræ perfectione conferatur.

VIII. Ad ea uſque tempora imperfectior erat Muſica: nam anguſtius ſyſtema, pauciores conſonantias, minorem vocum concentum, difficilioremque modulationem habebat. Circa annum Chriſti cIↄ c. ſub decimi ſeculi finem, Guido Aretinus Monachus & Abbas Benedictinus. Muſicus excellentiſſimus, Veterum ſcriptis ſubtiliſſimè ruminatis, meliorem ac faciliorem Muſicæ Methodum inſtituit, Syſtema amplificavit Εἰκοσιχόρδῳ. Huic poſteritas perfectionem Muſices debet: quam quidem omninò ipſe non abſolvit; viam tamen aliis aperuit. Ab eo enim tempore (quo verò ſeculo accuratè dicere non poſſum) imperfectæ Conſonantiæ inventæ, ac præcepta ampliora componendi Muſicam tradita ſunt: unde ars ipſa plenior majeſtatis ac delectationis ad perfectionem nobiliorem deducta eſt. Hanc ſententiam, alibi mihi non

lectam,

lectam, nec auditam ab aliis, eo collegi argumento, quod amplitudo Syſtematis plures conſonantias requireret; & acutior ſonus additus à Guidone, imperfectas à veteribus rejectas (ob diſſonantiam gravioris ſoni, quo auſcultabantur) ſuapte natura proderet: Quarum uſus perfectis conſonantiis intermixtus, cum delectationem augeret, artis præcepta poſtulabat, quibus cum judicio omne punctum Muſicæ abſolveretur.

IX. Circa ſeculum decimum tertium, Franco Muſicus floruit. Poſt quem Joannes Tinctorius, Franchinus Gaffurius, & Jacobus Faber Stapulenſis fuere, decimo quarto ſeculo. Horum operâ ac ſcriptis Muſica Theorica & Practica mirificè ad perfectionem excreuit amplius. Ab illis regulæ Compoſitionis, juxta ſeriem Syſtematis Guidonici præſcriptæ, diuturnâque conſuetudine obſervatæ, ad nos pervenerunt.

Tandem Joſephus Zarlinus Clodienſis, Theoriâ ac Praxi inſtructiſſimus, (ut alios inferioris notæ prætercam) doctiſſimis inſtitutionibus demonſtrationibus ac ſupplementis, linguâ Italicâ editis (apud Venetos, anno 1580) Muſicam præ cæteris felicius tradidit & abſolvit. Prolixior nonnihil eſt, ſed eruditione compenſat faſtidium; ex quo verior Muſicæ eruditio haurienda. Ejus Compendium in Tabulas redegit Joannes Maria Artuſius Bononienſis. Italico etiam idiomate: quibus breviter, clarè & perſpicuè rem ſtudioſis proponit. Scripſerunt & alii; qui an Zarlinum æquent, neſcio: ſaltem non ſuperant. Id rectè cenſuit Muſarum delicium, vir clariſſimus, Martinus Hortenſius, Mathematicus excellentiſſimus, & (quod glorior) amicus meus, in accuratiſſima de ſtudio Matheſeos inſtituendo Diſſertatione ad V. Cl. Marcum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Zuerium Boxhornium, pridem editâ. Unus ergo inſtar omnium erit, ſine quo nec veterum ſententiæ expediri poterunt, nec perfecta hujus diſciplinæ notitia facilè obtinebitur. Ad perfectionem tamen Muſicæ modernæ non accedit.

X. Principia verò ſeu elementa, quibus Muſica conſtat, ad ſex capita revocari poſſunt. Primum eſt Syſtematis maximi ſeu univerſalis conſtitutio. Alterum in generibus cantûs explicandis verſatur. Tertium modorum numerum atque naturam examinat. Quartum modulamenti rationem docebit. Quintum præcepta componendi tradet. Sextum artem cantandi profitebitur. Hæc capita ſummam Muſicæ complectuntur, ab omnibus ſcriptoribus latiſſimè explicatam. De ſingulis pauca commemorabo.

XI. Syſtema omnium intervallorum à *Guidone* quidem habemus, ſed accuratam illius demonſtrationem ex uno Zarlino. Novam verò conſtitutionem collocatis inter ſingulos Tonos hemitoniis requiro, ut abſoluta ſit, & efficax ad movendum Muſica.

XII. Genera modulaminis tria ſunt, *Diatonicum*, *Chromaticum*, & *Harmonicum*. Primum à natura natum, excellentiſſimum eſt: duo poſteriora ab arte inventa, exigui momenti ſunt; & temporis ſucceſſu à quibusdam etiam proſcripta, ab aliis neglecta, perierunt. Chromatici alíqualis uſus eſt, & energiam habet, ſi Diatonico miſceatur, ut in Syſtemate obiter inſinuavi; cujus uſus nunc floret, præcipuè apud Italos.

XIII. Modi (quos Tropos alii, ego Circulos Harmoniæ voco) veluti nervi corporis ſunt, quorum ductibus Muſica energiam habet. De Tropis, ſeu Modis, etiam Glareanus ſcripſit, non ex fundamento ſcientiæ, ſed potius ex Muſicorum praxi; nec Zarlino comparandus venit.

XIV. Mo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

XIV. Modulamentum, Idea, ac πρωτότυπον Muſicæ eſt, cui concentus vocum aptandus. In hujus inventione ac conſtitutione tota res Muſica verſatur; eò quod ſonitus verborum ac ſyllabarum quantitati, ſignificationi, & ſenſui aptandus ſit; ut energiam habeat Muſica, Rhetoriſque munus ſubeat, docendo, delectando, & movendo. Hujus ſupina apud multos eſt ignorantia: cujus doctrinam hactenus nemo rectè explicuit; forte nec intellexit quiſquam.

XV. Compoſitio partium, ſeu vocum, diverſo ſonitu concentum reddit. Ejus præcipua ratio eſt in aptandis diſſonis inter conſona intervallis. Hujus vulgares leges exſtant, myſteria pleroſque latent; eo quod diſſonorum naturam ac vim motricem paſſim ignorent. De quibus rectè monuit Hieronymus Freſcobaldus, non temerè judicandum, etſi communibus & tritis adverſentur artis canonibus; ſed conſulendam auditus ac rationis trutinam; cujus ope Paradoxorum aliquod demonſtrabit experientia.

XVI. Ars cantandi, eſt lectio ſeu pronunciatio modulaminis ſingularum vocum, ex ſignis ſonituum notulis deſcriptorum facta. Hanc claram, diſtinctam, fluidam vocis amœnitate, & concinnam verborum ac ſonituum recitatione eſſe oportet, ut Oratoris effectum ſortiatur. Vox ipſa, juſtæ lectionis fundamentum eſt; diductio verò ornamentum. Illa à natura venit, hæc ab artis præceptis ac uſu; quibus genuinus, propriusque vocalium ac conſonantium ſonitus, pectore, faucibus, palato, lingua, dentibus, labiiſque proferendus, articulandusque, acquiritur. Methodus hujus artis à nemine hactenus rectè explicata eſt, niſi à quibuſdam Italis, & per exempla quidem tantum declarata. Muſica alia

vocalis

vocalis, alia inſtrumentalis: utriusque differentia, ac propria natura eſt. De quibus nunc non agam, ne excreſcat ſermo noſter. Ipſe ego hominem deſidero, qui Muſicam exactè eo, quem breviter attigi, ritu ac modo tradat.

XVII. Sed ut periodum hujus Compendii claudam, ingenuè dico, & religiosè aſſevero, Muſicam hanc noſtram Græcorum illam, & priſcorum Latinorum alteram, infinitis paraſangis ſuâ perfectione, & efficaciâ exceſſuram. Et ut de Græcis obiter aliquid dicam, tanquam aniles fabulas & ſtultorum commenta, pleraque mihi ſuſpecta ſunt, quæ tam ſplendidè narrantur. Miror etiam à viris doctis paſſim credi, & ſcriptis propagari. Id ex Muſicæ ignorantiâ oritur. Unum è cæteris exemplum adducam, & quidem hoc quod de Pythagora inventore vulgò narratur. Is Phrygio modo, qui incitativus perhibetur veteribus, commotos raptosque in laſciviam adoleſcentes, & petulanti furore percitos, SPONDEO ſuccinente, compeſcuiſſe fertur, & mentis ſerenitati reſtituiſſe. Idem in Alexandro Magno fertur præſtitiſſe Timotheus Mileſius. Obvia paſſim narratio eſt. Hoc argumento vis Muſica à Modi proprietate apud omnes aſſeritur. Dorius, inquiunt, gravis ac ſententioſus, caſtusque dicitur. Conſentio. Phrygius iracundus, bellicoſus, pugnax, ac furioſus perhibetur. Diſſentio, cur? dicam. Dorii Elementa in ſonitibus ac intervallis chordarum D. F. *a. d.* conſtituta ſunt, ex recentiorum calculo; è veterum ſcriptis diducto: quas chordas; λίχανος ὑπατῶν, παρυπάτη μέσων, μέση, παρανήτη διεζευγμένων, Græci indigitant. Omnes ferè hactenus unanimiter idem dixerunt, paucis exceptis. Nam in Modorum nomenclatura apud Autores ea diverſitas eſt, ut fabuloſæ videantur Hiſtoriæ. Inde eorum natu-

natura, ac effectus æquè dubius ac fabuloſus eſt, ſaltem ex Hiſtorica relatione. In iſtis intervallis modeſta attentio primum generatur à Hemiditono D. F. (ſyllabis *re*, *fa*, exprimendo) poſtea ab F. ad *a*. Ditonus gravitatem inducit (ſyllabæ cantabiles, *fa*, *la*, ſunt.) poſtea ab a. ad *d*. Diateſſaron eſt, ſeu Quarta, medio intervallo, habens ſemitonium majus, quod ipſius duritiem temperat ſententioſo quodam ductu. Et hunc eſſe Dorium Modum, Boëthius ſatis diſertè indicat, cum è ſpeciebus Diapaſon, ſeu Octavæ, modos (ut res poſtulat) educens, à Plagalibus incipiens, ad Authentos progrediendo primo loco Hypodorium ponit, à Chorda Proslambanomenos (quam Guido A. *re* vocat) Diapaſon complentem. Deinde tonum adſcendens in Hypate Hypaton; (♮ *mi* nos dicimus) Hypophrygii conſtitutionem definit: tum ſemitonio acumen Syſtematis intendens in Chorda Parhypate (quam C. *fa-ut* appellamus) Diapaſon complendo, Hypolydius ponitur. Horum Authenti ſeu principales, tono acutioribus Chordis ſunt. Dorius itaque in Lichanos Hypaton ſeu D. *ſol re*, conſtituendus; Phrygius in Chorda Hypate meſon, ſeu E. *la-mi*; l. Lydius verò Semitonio acutius Syſtema habet in Parhypate meſon, hoc eſt, F. *fa-ut* collocatur. Dorius itaque eo modo, quo diximus, conſtitutus, gravis, ſententioſus, caſtusque erit; ejusmodi ſcilicet materiæ ac ſermoni congruens.

XVIII. Petrus Gregorius Tholoſanus libr. XII. Syntaxeos Artis mirabilis c. XVII ex Pſello, Ariſtotele, Plutarcho, Boëthio, & Tyardeo ponit Hypodorium à C. *fa ut*, uſque in G *ſol re-ut*, Hypophrygium ab eadem Chorda C. *fa-ut*, uſque in A. *la mi-re*; contradicente Boëthio, eo

quod ſinguli Modi unius Toni vel Semitonii gradu acutiorem conſtitutionem habeant. Ideoque malè ponitur Dorius à C. *ſol fa-ut* in *aa. la-mi-re*, quæ eſt à Parhypate Hypaton in Neton meſon; Phrygius verò ab F. *fa-ut* in dd. *la ſol*, quæ eſt à Parhypate Meſon, ad Paraneton Diezeugmenon. Fateor quidem Cantum Diatonicum, quem natura docuit, initium ſumere apud literam ſeu Elementum C. adeóque primùm ordine naturali Modum inde auſpicandum: ſed hoc nihil ad gentilitiam Modulaminis proprietatem facit, quâ uſi fuerunt Dores aut Phryges. abſurditas itaque iſtius aſſertionis etiam alio argumento evincitur. Nam Modi Plagii Diateſſaron debent eſſe inferiores ac graviores ſuis Authentis, ut habet Axioma. Si itaque, teſte Boëthio, Hypodorius in A. *re*, chordam graviſſimam habuit, Hypophrygius verò in ♮ *mi*, ut mox oſtendimus; uterque Authentus Diateſſaron ſeu Quarta altior eſſe debet. Dorius ſcilicet in D, Phrygius verò in E, quæ ex Hypate Meſon collocandus eſt. Accedit & alia ratio, quod Modus à C. *ſol fa ut*, uſque in aa. *la-mi-re*, Diapaſon non compleat; quod ipſa natura modi requirit. Tandem quoque in illo Syſtemate, vel ea conſtitutione intervallorum, laſciva, amatoria, placida, hilariſque potius materia rerum reponenda eſt; ut ſuo tempore demonſtrabo. Dorius igitur ille Modus eſſe non poteſt. Similiter ab F. *fa-ut*, in dd. *la-ſol*, melius ſuccederet iracundia ac furor, ſed defectui Hemiditoni, qui blandus eſt. Diapaſon non impletur; unde major violentiæ ratio eſt. Ex autoritate itaque Boëthii, qui conſtitutionem Dorii in D, Phrygii in E, recenſet, ut luculenter oſtendimus, cæteri erroris convincuntur.

XIX. Inde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

XIX. Inde jam ad hiſtoriam de Pythagora redeamus, & quàm ſuſpectæ fidei ſit, dicamus. Phrygio Modo incitatos juvenes ad petulantem furorem, SPONDEO ſedatos dicunt. Naturali ratione quis primus, ſecundus, tertiusque Modus ſit, itemque ejus efficacia, compertum eſt. Sed quis ſit ille Modus, quo uſi ſunt Dores aut Phryges, ex Scriptorum authoritate ſolummodo dignoſcitur. Inter Scriptores, & Muſicos, Boëthius ex veteribus Græcis aſſerit, Hypophrygium in Hypate Hypaton chordâ graviſſimâ contineri complendo Diapaſon. Unde certiſſimè conſtat, hujus Authentum Phrygium, Diateſſaron ſeu Quarta acutiorem, loco proprio collocandum, ſcilicet in Chorda Hypate Meſon, quæ nobis E appellatur. Hujus circulus in Chordis E. G. ♮ & C. ex locis ſemitoniorum blandius eſt, non furens; & quidem intervallo majus ſemitonium conficit. Secundo Hemiditonus in G utrumque intervallum ex ſua natura blandum ac modeſtum eſt: Poſtea uſque ad ♮ ditonus eſt, qui à præcedentibus attemperatus eſt; ubi terminatur Diapente, ſeu Quinta; prima ſcilicet & nobiliſſima Diapaſon pars. Ad complendam verò Diateſſaron, quæ altera pars eſt, ſtatim ſequitur ſemitonium majus à ♮ ad C. itidem ſuave; inde Ditonus à ſemitonio præcedente temperatus eſt uſque ad E. ubi circulus completur. Quis jam non videt ex ſpeciebus ſeu intervallis, Phrygium iracundum ac incitativum non eſſe; & juvenes eodem in furiam iramque rapi non potuiſſe? Deinde ſolo Modi circulo, proprietate, ac phraſi, animi affectus moveri non poſſunt: quemadmodum nec nervis corporis vis poteſt fieri, niſi animæ vivificantis adſit influxus: ita enim & hic Modulamenti ſpiritu opus eſt.

XX. At SPONDEO petulantiæ temperamentum induxit Pythagoras. Hoc dicunt Scriptores, ut omnem Muſicæ vim modo ineſſe probent. SPONDEUS profectò Muſicæ Modus aut circulus non eſt, ſpecies Diapaſon non continet: quam bellè igitur ad rem loquuntur Scriptores? SPONDEUS Moduli tarditatem ſignificat ac majeſtatem: quemadmodum pes poëticus duabus longis ſyllabis conſtans. SPONDEUS dictus, nomen uſumque à ſacrificio, libatione, ſodalitate, induciis ac fœderibus, quæ Græco vocabulo σπονδὴ ſignificantur, accepiſſe notum eſt. In his enim actionibus ipſa ratio ritusque gravitatem ſententiarum, pondus dictionis, & majeſtatem quandam requirebat. Ideoque longis ſyllabarum ductibus ponderoſa vocabula Poëſis adhibebat. Inde *Spondaicum Carmen*; cujus etiam varia eſt gravitas ex verborum majeſtate, vel pondere ſyllabarum. Exempli gratia:

Conturbabantur Conſtantinopolitani.

Hic verſus habet duplicationem conſonantium, reiterationem primarum vocalium *a.* & *o*; quibus pondus explicatur verborum. Non item eſt in hoc verſu, qui levior videtur, Virgilii:

Olli ſedato reſpondit corde Latinus.

Vel in iſto Ovidii:

Nituntur longo veſtigia ponere clivo.

Adde quod Poëtica cenſura, Spondaicorum Verſuum proprietatem, in duobus ultimis pedibus conſtituens, delectum habeat elegantiæ, ſingulos ſingulis verſibus præferens, etiam ejuſdem Auctoris.

Virgilius:

Cara Deûm ſoboles, magnum Iovis incrementum.

Idem:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Idem:

Cum Patribus Populoque, Penatibus & magnis Diis.

Hi autem verſus inter Spondaicos primo loco habentur, elegantiſſimique cenſentur. Sunt alii ejuſdem Autoris, quos minoris æſtimant.

Virgilius:

Saxa per & ſcopulos & depreſſas convalles.

Idem:

Aut leves ocreas lento ducunt argento.

Hos Poëtæ tanti non habent, eo quod non ſint tam fluidi, ut priores. Et tamen plus ponderis ac molis frequentioribus ſpondeis afferunt; magis ad animos temperandos valent. Hic etiam in Muſica Spondaicus modulaminis, varius eſſe poteſt ex modulamento, & cuivis Modo applicari, licet omnibus non æquè conveniat.

At Dactylici carminis volubilitas diverſum ab hoc impetum mentis excitat. Ennii verſus eſt etiam proprio vocabulo bellicoſus:

Et turba terribili ſonitu Taratantara dixit.

Alius item:

At tuba terribilem ſonitum procul excitat horrida,
Sidera pallida diffugiunt face territa luminis.

In his omnibus verſibus, Hexametri Carminis genus eſt; & tamen tanta ex numero variegatio oritur.

Magnum argumentum hinc ſumo, ut doctis Viris Poëſin Muſicam perſuadeam; quæ Muſici Modulamenti numeris prius certo ordine excogitatis, pedes metricos accommodet: certi carminis lege omnino neglecta. Res elegantiſſima eſt, licet paradoxa, alibi fuſiùs enarranda. Quod autem de varietate carminis Hexametri, jam diximus; idem de Muſicæ Modis dicendum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

dum, quod illis Modulamenti varia ratio adſcribi poſſit, unde moveantur affectus. Cùm ergo Spondeus Modulamenti ratione, hoc eſt, motus numeri ac temporis variegatione conſtet, cuivis Harmoniæ Modo, tam Myxolydio & Hypodorio, imò tam Lydio, quam Dorio applicari poterit.

XXI. *Spondeum* itaque *ſuccinere*, nihil aliud eſt, quàm gravi ac ſententioſo modulamine alicujus aures afficere & mentem temperare; quocunque Modo fiat, ſive Lydio, ſive Dorio: licet natura Modi Dorii ob dictas à nobis rationes magis gravitati ſententiarum propria ſit, quàm Lydio, qui acutioribus Chordis & per Ditonos ac Tonos Majores procedit: unde major vehementia illi ineſt.

XXII. Modulamento itaque variis ſonituum ductibus variegato adſcribendum eſt, quod de Spondaico ritu carminis narratur; non itidem Modo. Nam ſine ulla Modi periodo ſemper modulamentum efficax eſt: licet magis perſtringat, dum certis limitibus à confuſione vindicatum, proprietatem dictionis animat. Mirum itaque in modum explicandæ ſunt iſtæ Hiſtoriæ; vel utrovis modo mendaces æſtimandæ: ſcilicet errore rei & vocabulorum, vel impropriâ ac interdum Hyperbolicâ narratione: quisquis tandem erraverit, Boëthius, an alii.

XXIII. De Ionico Modo quàm futilis etiam Hiſtoria eſt? Qui primùm Auſterus fuit, deinde Laſcivus: gens enim illa mores mutaverat, cùm voluptati ſe dediſſet; inde varietas, ut eſt apud Athenæum. Et tali commento nobis Ionici Modi naturam enarrant Authores, ut fidem habeamus. *Euge tuum & belle!*

Ut nunc, ita tunc plurimi Authores Hiſtorias cude-

cudebant, nec ad incudem revocabant. Legiſſe uſpiam: ſat erat, ut volumen compleretur. Nulla rerum, cauſſarum ac circumſtantiarum ratione habitâ, narratio procedebat, hoc eſt, nullo ordine, diſtinctione, interpretatione, explicatione, conciliatione (quæ omnia ipſa rerum ſeries luculenter ſuggerere poterat) habitis.

Apophthegma lepidiſſimum de Chiapino Vitellio, ſtrenuo illo milite Italo, refertur. Cùm effigiem ſuam à pictore quodam delineandam poſtulaſſet, artifici, quomodo faciem conſtitutam vellet, poſcenti: Pinge me, inquit, hominem formoſum: (deformis erat, & horribilis vultu) poſt medium ſeculum, obliteratâ mei memoriâ, omnes è manu artificis meam pulchritudinem admirantes, in veritatem effigiei vel jurabunt. Qualis verò ipſe fuerit, ex Epitaphio liquet:

O Deus omnipotens craſſi miſerere Vitelli,
Quem mors præveniens non ſinit eſſe bovem:
Corpus in Italia eſt; tenet inteſtina Brabantus:
Aſt animam nemo. Cur? quia non habuit.

Miles ſcilicet, ut homines, ita & Numen habebat. Infelix!

Lapſu temporis invaluit eodem modo partim accurata rerum Hiſtoria, quæ nunc paſſim pro vero divenditur. Accedit, quod Scriptores ferè rerum, quas narrabant, nec ſcientiam, nec experientiam habebant: fruſtra ſanè eaſdem explicandas ſuſcepturi, aut narratas ad incudem revocaturi.

Euge! omnes, omnes, bene! miræ eritis res, ait Perſius.

XXIV. Centum talia occurrunt in Muſica veterum, præcipuè Græca, quæ hominum ingenia mirè torquent; & diſciplinæ utriusque rationem non explicant, ſed potiùs involvunt. Ipſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

imperfectio ſatis arguit difficultatem, quam paulatim longo artis uſu, hominumque induſtriâ ſublatam videmus. nec unquam magis expedita reddetur hujus ſcientiæ, artisque methodus, quàm ſolida rei ex ipſis Principiis Elementisque diductione, quæ experientia & optimorum Authorum lectione inclareſcet. Unum Zarlinum præ cæteris commendavi; non quòd aliorum ſcripta nullius momenti ſint; cum multa præclara eruditaque dogmata contineant: ſed unum Zarlinum coryphæum dixi. Cum enim Muſica ab Authoribus deſcripta, in plerisque defectum patiatur, magno ſtudio, induſtria, ac lectione varia ſupplendum; unum aliquem commendare nequeo, ex quo hauriant ſtudioſi (pauci etiam totam Muſicam Theoricam ac Practicam ſimul intellexerunt & excuſſerunt) præter Zarlinum. Is, inquam, præ cæteris doctius feliciusque, & propemodum ſolus rem exſecutus meo judicio videtur. Ordinariæ Praxi deſervire præcipuè poteſt Zarlini Compendium à Johanne Maria Artuſio Bononienſi, optimâ methodo doctiſſimè confectum. Horum Authorum lectio, additis ſex Capitulis, breviter à nobis ſupra explicatis, ad Muſicæ Theorim & Praxin ſtudioſos manu ducet.

XXV. Cæterùm ut ingenuè fatear, requiro adhuc ampliorem Muſicæ tractationem, quæ plurimis novis inventionibus ac regulis, Artis perfectioni deſervientibus, conſtet, qua *Numeri*, & *Voces*, & *Modi*, (quorum in principio ex Cicerone meminimus) clarius, profundius, & accuratius explicentur, ut Muſica Oratoris officium ſubeat, finemque illius, docendo, delectando, & movendo conſequatur. Hujus aliquem Ideam breviter quidem ſex Capitibus conſtructam oſtendi. Cujus ampliorum tractationem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

nem brevi ac facillima Methodo antehac tentavi, & ſi Deo placuerit, eandem feliciter abſolvere conabor, amicorum uſui imprimis, & bono publico.

Te viciſſim, Vir Clariſſime, obteſtor, ac modeſtè adhortor, ut præclara illa præſtantiſſimi ingenii tui monumenta, perennem gloriam memoriamque habitura, quæ impenſe omnes deſiderant, & tanto quidem magis, quia ſalivam moviſti, amicis ac Reipublicæ Literariæ diutius invidere nolis. Vale, meum & civium tuorum Decus. Harlemi, Kalend. Octobr. ∞ IↃC XXXVI.

Salutat te officioſiſſimè noſter Plaſſius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

#1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

pppp
23

#1.

894

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 C 48